

ละครคุณสมภาพ

นายธีรภัทร์ ทองน่วม

สถาบันวิทยบริการ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ภาควิชานาฏศิลป์

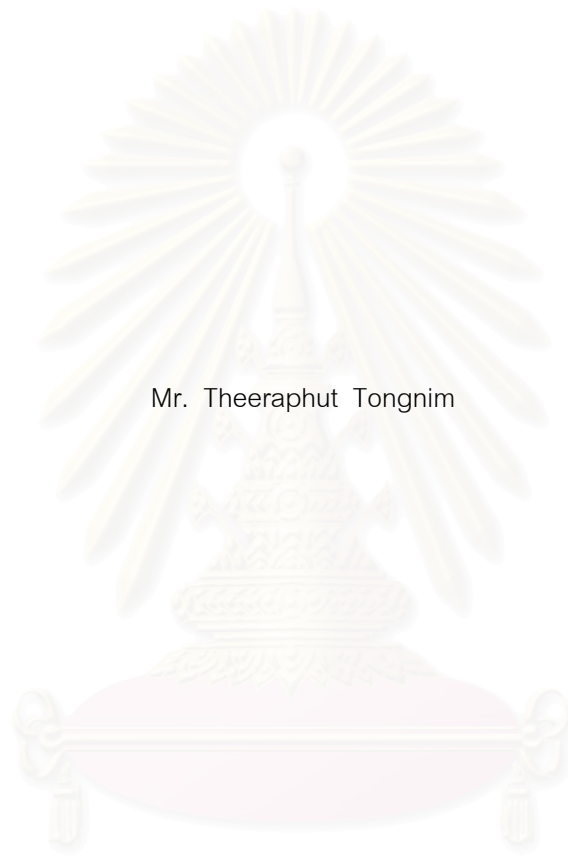
คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2547

ISBN 974-17-6287-9

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

LAKON KHUN SOMPHOP

Mr. Theeraphut Tongnim

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts in Thai Dance

Department of Dance

Faculty of Fine And Applied Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2004

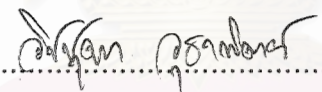
ISBN 974-17-6287-9

หัวข้อวิทยานิพนธ์ ละครคุณสมภพ
โดย นาย ธีรภัทร์ ทองนิ่ม
สาขาวิชา นาฏยศิลป์ไทย
อาจารย์ที่ปรึกษา ศาสตราจารย์ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม อาจารย์อนุกุล โรจนสุขสมบูรณ์

คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้มหาวิทยาลัยฉบับนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

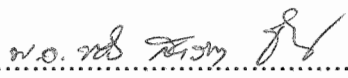

..... คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(อาจารย์วิษุตา วุฒาจิตย์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ศาสตราจารย์ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(อาจารย์อนุกุล โรจนสุขสมบูรณ์)

..... กรรมการ
(พันเอกพิเศษหญิงสาวิกา ชื่นคงชู)

ธีรภัทร์ ทองนิ่ม : ละครคุณสมภพ. (LAKON KHUN SOMPHOP) อ. ที่ปรึกษา : ศาสตราจารย์
ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์, อาจารย์อนุกุล โรจนสุขสมบูรณ์ 434 หน้า. ISBN 974-17-6287-9.

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษานาฏยลักษณ์ ตลอดจนรูปแบบวิธีทำงาน การสร้างงานละคร ของ
สมภพ จันทรประภา ที่เรียกกันว่า “ละครคุณสมภพ” โดยพิจารณาศึกษาวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีทัศนศิลป์ที่การแสดงละคร
การสัมภาษณ์ผู้ร่วมงาน และประสบการณ์ตรงของผู้ศึกษา ทั้งนี้ผู้ศึกษาได้เลือกงานละคร 4 เรื่อง ได้แก่ ละครพูด เรื่อง
ฉัตรแก้ว ละครร้อง เรื่อง **สาวเครือฟ้า** ละครดึกดำบรรพ์ เรื่อง **นางเสือง** และละครพูดลับลิ้า เรื่อง **สามัคคีเภท**
มาใช้เป็นกรณีศึกษา

ผลการศึกษาพบว่า ด้านนาฏยวรรณกรรมนั้น เนื้อเรื่องละครคุณสมภพมีที่มาจาก 2 แหล่ง ด้วยกัน คือ ประวัติ
ศาสตร์ และวรรณคดี สำหรับด้านนาฏยลักษณ์ นิยมใช้วิธีนำเสนอการเปิดเรื่อง 6 ลักษณะ ได้แก่ การเปิดเรื่องด้วยการ
บรรยาย หรือเกริ่นนำ การแสดงระบำหมู่ การบรรเลงเพลงนำอารมณ์ การขับลำนำ หรือเสภา การแสดงภาพนิ่ง
(Tableaux Vivantes) และการเริ่มเรื่องทันที ในส่วนของการปิดเรื่องนั้น มี 2 ลักษณะ คือ การปิดเรื่องด้วยการสร้าง
อารมณ์โศกให้แก่ผู้ชม และการสร้างความประทับใจให้ติดตรึงตาผู้ชมด้วยนาฏยอลังการ

อย่างไรก็ตาม แม้ละครคุณสมภพทุกเรื่องจะต้องมีการขับร้อง และ/หรือ บรรเลงเพลงไทยประกอบ แต่ต้นร่างตัว
บทมักจะไม่มีมีการบรรจเพลงลงไว้ เพราะผู้เขียนบทมักจะมอบต้นร่างตัวบทให้ครูดนตรี และครูขับร้อง ทำหน้าที่เป็นผู้
บรรจเพลงเสมอ

ด้านการคัดเลือกนักแสดงให้รับบทเป็นตัวละคร มี ๒ วิธี ด้วยกัน คือ คัดเลือกนักแสดงก่อน แล้วจึงเขียนบทให้
เหมาะกับบุคลิกลักษณะ ความงาม และความสามารถของผู้แสดงคนนั้น ๆ หรือเขียนบทขึ้นก่อน แล้วจึงคัดเลือกนักแสดง
ให้เหมาะสมลงตัวกับบทบาทที่จะต้องรับบทบาท

สำหรับวิธีการซ้อม ส่วนใหญ่จะแยกซ้อมเฉพาะนักแสดงเป็นตัวละครเอกเป็นรายบุคคลก่อน โดยฝึกหัดการตีท่า
รำ การพูด เจรจา และการขับร้องกับครู และ/หรือ จากทหารหรือ และช่วยกันคิด ฝึกหัดโดยคณะผู้ร่วมงานเอง ส่วนผู้
แสดงประกอบ ระบำ และกองทัพนั้น มักจะแยกซ้อมต่างหาก ต่อเมื่อถึงกำหนดวันซ้อม ณ เวที และ/หรือ สถานที่แสดง
จริง จึงจะซ้อมเข้าเรื่องต่อเนื่องตั้งแต่ต้นจนจบ โดยมีการปรับเปลี่ยนท่ารำ การแปรแถว การตั้งซุ่ม และการแสดงให้
เหมาะสมอีกครั้งหนึ่ง

นาฏยลักษณ์ของละครคุณสมภพซึ่งปรากฏสู่สายตาผู้ชม ในส่วนที่เกี่ยวกับการแสดงนั้น มีลักษณะเด่นที่การ
ร้อง พูด เจรจา ท่ารำ และแสดงกิริยาประกอบบทปริภาส ตามศักดิ์ของตัวละคร และ/หรือ ตามสถานการณ์ของเรื่อง
และนาฏยประดิษฐ์ที่สร้างขึ้นใหม่ ๓ ลักษณะ คือ ระบำหมู่ที่เน้นความงามทางนาฏยศิลป์ ระบำกองทัพที่คึกคักแข็งขัน
และขบวนแห่ซึ่งใช้ผู้แสดงจำนวนมาก ด้านการออกแบบ และการกำกับศิลป์ ไม่ว่าจะเป็นทรงแผ การแต่งหน้า เครื่องแต่ง
กาย ฉาก หรืออุปกรณ์ประกอบฉาก ก็ตาม จะมีการศึกษาค้นคว้าเพื่อความถูกต้อง และ/หรือ ใกล้เคียงกับยุคสมัย และ
เชื้อชาติของตัวละครในเรื่อง เช่นเดียวกับการเขียนบทละคร เป็นเบื้องต้นก่อน ต่อเมื่อถึงขั้นตอนการสร้าง และ/หรือ ผลิต
จึงจะปรับเปลี่ยนให้สะดวกแก่การผลิต และการแสดงละครอีกครั้ง โดยคำนึงถึงความงาม และความกลมกลืนกันของสี
สันทันที่ปรากฏสู่สายตาผู้ชมเป็นหลัก ทั้งนี้เพื่อให้เกิดนาฏยอลังการเป็นสำคัญ

ภาควิชา นาฏยศิลป์

สาขาวิชา นาฏยศิลป์ไทย

ปีการศึกษา 2547

ลายมือชื่อนิสิต.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

4686862535 : MAJOR THAI CLASSICAL DANCE

KEY WORD: / LAKON KHUN SOMPHOP / SOMPHOP CHANDRAPRABHA / THAIDRAMA

THEERAPHUT TONGNIM : LAKON KHUN SOMPHOP. THESIS ADVISOR :

PROFESSOR DR.SURAPONE VIRULRAK, THESIS COADVISOR : ANUKUL

ROJANASUKSOMBOON, 434 pp. ISBN 974-17-6287-9

The aim of this thesis is to study characteristics of stage performances, work process and production of plays written by Somphop Chandraprabha, widely known as “Lakon Khun Somphop” (“plays by Khun Somphob”). The scripts, play performances recorded on video, interviews of the crew and my direct experience have been analyzed and I have chosen four plays for a case study. These four plays include *Chatra Kaew*—a dialogue play, *Sao Krua-fah*—a musical play, *Nang Sueng*—a *Duk-dam ban* or antiquity drama and *Samukkhivate*—a combination of a dialogue and musical play. The study has found that in terms of literary background, the plots of Lakon Khun Somphob are derived from two sources—history and literature. As for performing characteristics, the induction is presented in six ways, namely, an introduction by a narration, a dance recital, a musical performance to enhance the mood, a poetic or a *sepha* recitation, tableaux vivantes and immediate beginning. The ending falls into two types—an ending which creates a sad mood in the audience or the grand finale that makes a strong impression on the audience.

However, though all of Lakon Khun Somphop consist of melodies and/or accompanying Thai music, the drafts of the scripts would not contain any songs or music. The playwright would present the scripts to music teachers or singing masters to provide them with songs. The audition process was carried out in two ways—selecting the cast before writing a script to match with characteristics, attractive physical appearance and talent of the chosen performers, or writing the script before selecting the cast appropriate for the roles they were going to portray. In terms of rehearsal, performers who played major roles would rehearse individually. They had to practice dancing, reciting lines and dialogue and singing with their teachers and/or through discussions as well as co-operation and training with their staff. Those who played minor roles, dancers and members of the military troop would rehearse separately. On the fixed date when the rehearsal took place on stage and/or at the venue of the performance, a full cast would rehearse the play from the beginning until the end. There would be adjustment in dancing styles, the change in the row of performers, the place where performers would remain steadfast and their actions as appropriate. The distinctive characteristics of Lakon Khun Somphop were in their songs, dialogue, dance styles and actions accompanying the dialogue according to the status of the characters and/or the situations. Three kinds of accompanying performances were introduced—group dances emphasizing the aesthetics of dances, military dances to stress strength and vitality and processions which required a large number of cast. In terms of design and art directing which involved the hair-style, make-up, clothes, settings and props, an extensive study was done in advance, in the same way as script writing, for accuracy and/or for rendering the verisimilitude to the period and racial background of the characters. During the production, there would be adaptation or adjustment to suit the performance, with emphasis on beauty, the harmony of colours in order to create a majestically visual effect to the audience.

Department Dance Student’s signature.....

Field of study Thai Classical Dance Advisor’s signature.....

Academic year 2004 Co-advisor’s signature.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่องละครคุณสมภพฉบับนี้สำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยความช่วยเหลือและความกรุณาอย่างสูงส่งจาก ศาสตราจารย์ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งท่านให้คำปรึกษาแนะนำ ตลอดจนให้ข้อมูลในการค้นคว้าพร้อมทั้งตรวจแก้ไขในการทำวิทยานิพนธ์มาตั้งแต่ต้นผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงยิ่ง และขอขอบคุณอาจารย์อนุกุล โจรจน สุขสมบุรณ์อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วมที่ได้ช่วยแก้ไขโครงร่างวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

บุคคลสำคัญอีกท่านหนึ่งที่ผู้วิจัยจะต้องกล่าวถึงคือรองศาสตราจารย์จักรกฤษณ์ ดวงพิตรา ที่กรุณาให้คำปรึกษาและแนะนำพร้อมทั้งให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือในด้านเอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆด้วยดีมาตั้งแต่ต้นจนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณผู้ร่วมงานละครคุณสมภพทุกท่าน ทั้งคุณศุภชัย สิทธิเลิศ พันเอกพิเศษหญิงสาวิกา ชื่นคงชู คุณพูนสุข เหล็กพูล คุณสุรางค์ อิงคเวทย์ คุณสุชัย รอยวิรัตน์ คุณสิวลี ทัมพากร คุณประสพโชค อ่อนกอ คุณจงลักษณ์ ทองน้อม ม.ล.จุลลา งามอนรต คุณครุสุจิตต์ ตรียะประณีตที่ให้ความอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์และเอื้อเฟื้อภาพถ่ายต่างๆเป็นอย่างดี พร้อมทั้งขอขอบพระคุณมูลนิธิละครคุณสมภพ โดยท่านประธานมูลนิธิ ดร.อดิศัย ไพฑารามิกที่ให้ความอนุเคราะห์เงินทุนอุดหนุนการวิจัย

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์วิชชุตา วุฒาทิตย์ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์และคณาจารย์ภาควิชาภาษาไทยทุกท่านที่ประสาทความรู้ให้แก่ผู้วิจัยมาตั้งแต่ต้น ขอขอบคุณคุณประเมษฐ์ บุญยะชัย คุณไพฑูรย์ เข้มแข็ง คุณภูษิต รุ่งแก้ว คุณอาทิตย์ ดรุณยธร คุณสุดคนึง ชนะพันธ์ คุณไกรลาส จิตต์กุล และเพื่อนนิสิตปริญญาโทสาขานาฏศิลป์ไทยรหัส 468ทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ในทุกๆด้านและให้กำลังใจแก่ผู้วิจัย

สุดท้ายผู้วิจัยขอระลึกถึงพระคุณ คุณแม่ผิว ทองน้อมบุพการีที่ให้น้ำเน็ดและให้การสนับสนุนการศึกษามาตั้งแต่ต้นอันที่หาสิ่งใดเปรียบได้ขอกราบขอบพระคุณอย่างงามๆ และท้ายสุดขอขอบคุณและขอใจคุณอัญชลี เด็กหญิงภัทรีธีราและเด็กชายภัทรีธีระ ทองน้อม ภรรยาและบุตร ธิดาที่คอยเป็นห่วงและให้กำลังใจด้วยดีเสมอมา ขอกราบขอบพระคุณทุกท่านที่เอ่ยนามมาด้วยความจริงใจ

สารบัญ

บทที่	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญภาพ.....	ฌ
สารบัญตาราง.....	ฉ

บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1ความเป็นมาและความสำคัญของประเด็นในการวิจัย.....	1
1.2วัตถุประสงค์ในการวิจัย.....	6
1.3ขอบเขตของการวิจัย.....	7
1.4วิธีการดำเนินการวิจัย.....	8
1.5ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	13
1.6นิยามศัพท์เฉพาะ.....	13
2 ประวัติและผลงานของสมภพ จันทรประภา.....	14
2.1 ชีวิตช่วงที่ 1.....	15
1.1.1 ชาติภูมิ.....	15
1.1.2 การศึกษา.....	17
2.2 ชีวิตช่วงที่ 2.....	18
2.2.1ชีวิตรับราชการ.....	18
2.2.2ชีวิตสมรส.....	25
2.2.3ช่วงสุดท้ายของชีวิต.....	27
2.3 ผลงานด้านการประพันธ์.....	28
1 ประเภทหนังสือทางด้านศาสนา.....	28
2 ประเภทสารคดี.....	29
3 ประเภทนวนิยายและเรื่องสั้น.....	35

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 ผลงานทางด้านการประพันธ์บทละคร.....	36
4.1 บทละครพูด.....	39
4.2 บทละครดึกดำบรรพ์.....	51
4.3 บทละครพูดสลับลำ.....	101
4.4 บทละครที่ปรับปรุงขึ้นจากบทของผู้อื่น.....	120
2.4 คณะละครอาสาสมัครในพระบรมราชานุูปถัมภ์	127
สรุป.....	131
3 การสร้างละครคุณสมภาพ	136
3.1 การเขียนบท.....	147
3.1.1 โครงเรื่องหรือที่มาของเรื่อง.....	149
3.1.2 บทละคร.....	155
1) การเปิดเรื่องหรือการนำเรื่อง.....	156
2) การสอดแทรกสำนวน สุภาษิต คำพังเพยและแนวคิดคติไทย.....	171
3) บทบริภาษที่ปรากฏในบทละคร.....	190
4) ความตระการตา	202
5) การใช้ภาษาต่างประเทศในบทละคร	210
6) การปิดเรื่อง.....	212
3.2 การคัดเลือกตัวละคร.....	215
3.3 การฝึกซ้อม.....	218
1) ทำรำ	219
2) การร้อง.....	225
3.4 การบรรจเพลง.....	229
3.5 อุปกรณ์ประกอบการแสดง.....	233
1) การออกแบบเครื่องแต่งกาย	233
2) การแต่งหน้าและออกแบบทรงผม.....	248
3) การออกแบบฉาก	256
4) การออกแบบอุปกรณ์อื่นๆ	272
สรุป.....	276

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 ลักษณะเฉพาะของละครคุณสมภพ.....	289
นาฏยลักษณะในละครของสมภพ จันทระประภา.....	295
4.1 ละครพูดเรื่องฉัตรแก้ว	296
4.1.1 ที่มาของเรื่อง.....	296
4.1.2 ลักษณะกระบวนการเล่นละครพูดเรื่องฉัตรแก้ว.....	297
4.1.2.1 การเปิดเรื่อง.....	301
4.1.2.2 ลักษณะเด่นของการสร้างบทปริภาษ.....	302
4.1.2.3 การสร้างความตระการตา.....	303
4.1.2.4 การสร้างความสะท้อนอารมณ์.....	305
4.1.2.5 การปิดเรื่อง.....	307
4.2 ละครดึกดำบรรพ์เรื่องนางเสื่อง.....	308
4.2.1 ที่มาของเรื่อง	308
4.2.2 ลักษณะกระบวนการเล่นละครดึกดำบรรพ์เรื่องนางเสื่อง.....	309
4.2.2.1 การเปิดเรื่อง	314
4.2.2.2 ลักษณะเด่นของการสร้างบทปริภาษ.....	316
4.2.2.3 การสร้างความตระการตา	318
4.2.2.4 การสร้างความสะท้อนอารมณ์	323
4.2.2.5 การปิดเรื่อง.....	326
4.3 ละครพูดสลัปลำเรื่องสามัคคีเภท.....	327
4.3.1 ที่มาของเรื่อง.....	327
4.3.2 ลักษณะกระบวนการเล่นละครพูดสลัปลำเรื่องสามัคคีเภท.....	328
4.3.2.1 การเปิดเรื่อง.....	332
4.3.2.2 ลักษณะเด่นของการสร้างบทปริภาษ.....	334
4.3.2.3 การสร้างความตระการตา.....	338
4.3.2.4 การสร้างความสะท้อนอารมณ์.....	341
4.3.2.5 การปิดเรื่อง	344

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4.4 ละครเรื่องเรื่องสาวเครือฟ้า	345
4.4.1 ที่มาของเรื่อง	345
4.4.2 ลักษณะกระบวนการเล่นละครพูดสลับลำเรื่องสามัคคีเภท.....	346
4.4.2.1 การเปิดเรื่อง	349
4.4.2.2 ลักษณะเด่นของการสร้างบทปริภาษ.....	351
4.4.2.3 การสร้างความตระการตา	352
4.4.2.4 การสร้างความสะท้อนอารมณ์	352
4.4.2.5 การปิดเรื่อง	355
4.5 การฝึกซ้อมการแสดง	358
4.6 ดนตรีและเพลง	365
4.7 การใช้พื้นที่ในการแสดง	370
4.8 เครื่องแต่งกาย	371
4.9 ฉาก	376
สรุป	381
5 สรุปเสนอแนะ.....	383
รายการอ้างอิง.....	392
ภาคผนวก.....	396
ภาคผนวก ก.....	397
ภาคผนวก ข.....	402
ภาคผนวก ค.....	411
ประวัติผู้เขียนผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	434

สารบัญภาพ

ภาพประกอบ	หน้า
1. ภาพสมภพ จันทรประภา.....	14
2. ภาพสมภพ จันทรประภาและครอบครัว.....	26
3. ภาพสมภพ และคุณหญิงโสมรศมี จันทรประภา.....	27
4. ภาพละครพูดเรื่องพระพิทักษ์ยุทธธรรม ถ่องแท้.....	41
5. ภาพละครพูดเรื่องเงินถุงแดงหรือเหตุการณ์ใน ร.ศ.112.....	42
6. ภาพละครพูดเรื่องสมเด็จพระนเรศวรมหาราช.....	43
7. ภาพละครพูดเรื่องสู้ไม่ถอย.....	47
8. ภาพละครพูดเรื่องเวสสันดร.....	48
9. ภาพละครพูดเรื่องฉัตรแก้ว.....	50
10. ภาพละครดึกดำบรรพ์เรื่องหน่อหาญ.....	53
11. ภาพละครดึกดำบรรพ์เรื่องนักพงศา.....	54
12. ภาพละครดึกดำบรรพ์เรื่องบุญเช็กเทียน.....	56
13. ภาพละครดึกดำบรรพ์เรื่องไศเลนทรธิดา.....	57
14. ภาพละครดึกดำบรรพ์เรื่องตรัยกำศรวล.....	59
15. ภาพละครดึกดำบรรพ์เรื่องอัสัญแดหวา.....	61
16. ภาพละครดึกดำบรรพ์เรื่องท้าวทองกีบม้า.....	62
17. ภาพละครดึกดำบรรพ์เรื่องวิสุทธิดา.....	64
18. ภาพละครดึกดำบรรพ์เรื่องศรีปราชญ์.....	65
19. ภาพละครดึกดำบรรพ์เรื่องชเยนทร.....	66
20. ภาพละครดึกดำบรรพ์เรื่องพระเจ้าอุทุมพร.....	68
21. ภาพละครดึกดำบรรพ์เรื่องไอร้งคะ.....	69
22. ภาพละครดึกดำบรรพ์เรื่องสมิงทอ.....	71
23. ภาพละครดึกดำบรรพ์เรื่องพระเจ้าฟ้ารั่ว.....	72
24. ภาพละครดึกดำบรรพ์เรื่องพระสุพรรณกัลยา.....	74
25. ภาพละครดึกดำบรรพ์เรื่องคำไข่น้อย.....	75
26. ภาพละครดึกดำบรรพ์เรื่องชิงตั้ง.....	77
27. ภาพละครดึกดำบรรพ์เรื่องถะดูวา.....	78
28. ภาพละครดึกดำบรรพ์เรื่องเจ้าองค์หล่อ.....	80

สารบัญญภาพ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
29. ภาพละครดึกดำบรรพ์เรื่องท้าวศรีสุดาจันทร์.....	81
30. ภาพละครดึกดำบรรพ์เรื่องเงกอาหมัด.....	83
31. ภาพละครดึกดำบรรพ์เรื่องจามควญ.....	84
32. ภาพละครดึกดำบรรพ์เรื่องนางเสือง.....	85
33. ภาพละครดึกดำบรรพ์เรื่องพ่ขุนเม็งราย.....	87
34. ภาพละครดึกดำบรรพ์เรื่องศรีธรรมโศกราช.....	89
35. ภาพละครดึกดำบรรพ์เรื่องพ่ขุนผาเมืองผู้เสียสละ.....	90
36. ภาพละครดึกดำบรรพ์เรื่องสมเด็จพระนเรศวรมหาราช.....	92
37. ภาพละครดึกดำบรรพ์เรื่องสมเด็จพระนเรศวรและพระสุพรรณกัลยา.....	94
38. ภาพละครดึกดำบรรพ์เรื่องซีสิน.....	96
39. ภาพละครดึกดำบรรพ์เรื่องสมเด็จพระสุริโยทัย.....	97
40. ภาพละครดึกดำบรรพ์เรื่องตามพรลิงค์.....	99
41. ภาพละครพูดสลับลำเรื่องอยุธยาอากาศ.....	101
42. ภาพละครพูดสลับลำเรื่องท้าวเทพขัตตฤทัย ท้าวศรีสุนทร.....	103
43. ภาพละครพูดสลับลำเรื่องเลือดน่านเจ้า.....	104
44. ภาพละครพูดสลับลำเรื่องเผ่าไทย.....	106
45. ภาพละครพูดสลับลำเรื่องยามาต้า.....	107
46. ภาพละครพูดสลับลำเรื่องพระรามคำแหง.....	110
47. ภาพละครพูดสลับลำเรื่องผู้วิเศษ.....	112
48. ภาพละครพูดสลับลำเรื่องบางระจัน.....	113
49. ภาพละครพูดสลับลำเรื่องสามัคคีเภท.....	115
50. ภาพละครพูดสลับลำเรื่องพระแม่เจ้าจามเทวี.....	117
51. ภาพละครพูดสลับลำเรื่องบรรพไท.....	118
52. ภาพละครเรื่องสาวเครือฟ้า.....	120
53. ภาพละครเรื่องตุ๊กตายอดรัก.....	121
54. ภาพละครเรื่องยี่งม.....	122
55. ภาพละครเรื่องเดาสุ่ม.....	123
56. ภาพละครเรื่องโง่เบ๊.....	124

สารบัญญภาพ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
57. ภาพละครเรื่องพัดด้ามจิว.....	125
58. ภาพละครเรื่องธรรมมาธรรมะสงคราม.....	126
59. ภาพพิธีบวงสรวงละครเรื่องนางเสื่อง.....	139
60. ภาพผู้ร่วมงานละครเรื่องนางเสื่อง.....	140
61. ภาพตราประจำคณะละครฉัตรแก้ว.....	142
62. ภาพกระบวนแห่ฟ้อนเล็บในละครพุดเรื่องฉัตรแก้ว.....	159
63. ภาพระบำในฉากที่ 6 ละครพุดเรื่องฉัตรแก้ว.....	206
64. ภาพการปิดเรื่องแบบสุนาฏกรรม.....	213
65. ภาพการปิดเรื่องแบบโศกนาฏกรรม.....	214
66. ภาพศาสตราจารย์ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์.....	221
67. ภาพคุณศุภชัย สิทธิเลิศ.....	222
68. ภาพหม่อมหลวงจุลลา งอนรถ.....	222
69. ภาพพันเอกพิเศษหญิงสาวิกา ชื่นคงชู.....	223
70. ภาพคุณพูนสุข เหล็กพูล.....	223
71. ภาพคุณสุรางค์ อิงคเวทย์.....	224
72. ภาพคุณพีรภักดิ์ เยาวสุต.....	224
73. ภาพคุณธีราพร วิรุฬห์รักษ์.....	225
74. ภาพการฝึกซ้อมร้องเพลงประกอบท่า.....	227
75. ภาพซ้อมร้องเพลงเข้ากับดนตรีของคุณศุภชัย สิทธิเลิศ.....	227
76. ภาพคุณครูสุจิตต์ ดุริยะประณีต.....	232
77. ภาพครูเมธา หมูเย็น.....	232
78. ภาพร่างเครื่องแต่งกายในละครพุดสลับลำเรื่องบรรพไทย.....	238
79. ภาพร่างเครื่องแต่งกายในเรื่องบรรพไทยที่ลงสีเรียบร้อย.....	239
80. ภาพร่างเครื่องแต่งกายในละครพุดสลับลำเรื่องบรรพไทย.....	240
81. ภาพร่างเครื่องแต่งกายในเรื่องบรรพไทยที่ลงสีเรียบร้อย.....	240
82. ภาพเครื่องแต่งกายในละครเรื่องบรรพไทยที่สำเร็จเรียบร้อย.....	241
83. ภาพเครื่องแต่งกายแบบจีน.....	242
84. ภาพเครื่องแต่งกายแบบขอม.....	243

สารบัญญภาพ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
85. ภาพเครื่องแต่งกายแบบฝรั่ง.....	243
86. ภาพเครื่องแต่งกายแบบญี่ปุ่น.....	244
87. ภาพเครื่องแต่งกายแบบพม่า.....	244
88. ภาพเครื่องแต่งกายแบบไทย.....	245
89. ภาพเครื่องแต่งกายแบบชวา.....	245
90. ภาพเครื่องแต่งกายแบบญวน.....	246
91. ภาพเครื่องแต่งกายแบบแขก.....	246
92. ภาพเครื่องแต่งกายแบบไทยอยุธยา.....	247
93. ภาพเครื่องแต่งกายแบบมอญ.....	247
94. ภาพร่างการแต่งหน้าฝีมือจักรพันธ์ ไปชยะกฤตในละครเรื่องนางเสีอง.....	249
95. ภาพร่างการแต่งหน้าฝีมือจักรพันธ์ ไปชยะกฤตในละครเรื่องนางเสีอง.....	250
96. ภาพร่างการแต่งหน้าฝีมือจักรพันธ์ ไปชยะกฤตในละครเรื่องนางเสีอง.....	251
97. ภาพร่างการแต่งหน้าฝีมือจักรพันธ์ ไปชยะกฤตในละครเรื่องนางเสีอง.....	252
98. ภาพร่างการแต่งหน้าฝีมือจักรพันธ์ ไปชยะกฤตในละครเรื่องนางเสีอง.....	253
99. ภาพร่างการแต่งหน้าฝีมือจักรพันธ์ ไปชยะกฤตในละครเรื่องนางเสีอง.....	254
100 ภาพการแต่งหน้าตัวละครโดยจักรพันธ์ ไปชยะกฤต.....	255
101 ภาพการออกแบบทรงผมที่สวนศิริราภรณ์สนองเกล้า.....	256
102 ภาพร่างฉากในละครเรื่องนางเสีอง.....	260
103 ภาพร่างฉากในละครเรื่องนางเสีอง.....	261
104 ภาพร่างฉากในละครเรื่องนางเสีอง.....	261
105 ภาพร่างฉากในละครเรื่องนางเสีอง.....	262
106 ภาพร่างฉากในละครเรื่องนางเสีอง.....	262
107 ภาพฉากแบบสมจริง.....	263
108 ภาพฉากแบบสมจริง.....	264
109 ภาพฉากแบบจินตนาการเรื่องบรรพไทย.....	266
110 ภาพฉากแบบจินตนาการเรื่องบรรพไทย.....	266
111 ภาพฉากแบบจินตนาการละครเรื่องซีดิน.....	267
112 ภาพฉากแบบจินตนาการละครเรื่องซีดิน.....	267

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
113 ภาพพระราชหัตถเลขาสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี.....	269
114 ภาพขบวนแห่โลงศพในละครเรื่องซีดิน.....	271
115 ภาพขบวนแห่นางซีดินไปรับศพเผ่ยหล่อดั่ง.....	273
116 ภาพอาวุธต่างๆ.....	274
117 ภาพเครื่องสูงประกอบกองทัพ.....	275
118 ภาพการแสดงละครพันทางเรื่องพระอภัยมณีตอนหนึ่งละเวง.....	290
119 ภาพระบำปิดเรื่องในละครพูดเรื่องฉัตรแก้ว.....	306
120 ภาพการเปิดเรื่องด้วยภาพนิ่งในละครเรื่องนางเสื่อง.....	316
121 ภาพนางสิขรและพี่เลี้ยงจับระบำ.....	321
122 ภาพระบำปิดท้ายเรื่องในละครเรื่องนางเสื่อง.....	323
123 ภาพการเปิดเรื่องในละครเรื่องสามัคคีเภท.....	334
124 ภาพบทบริภาษของพระพี่เลี้ยงในเรื่องสามัคคีเภท.....	336
125 ภาพกองทัพพระเจ้าอชาตศัตรู.....	339
126 ธานีแห่งเมืองวัชชีจับระบำ.....	340
127 ภาพนางวาทีนแสดงบทบริภาษต่อวัสสารพราหมณ์.....	343
128 ภาพร้อยตรีพร้อมเกี่ยวพาราสีสาวเครือฟ้า.....	354
129 ภาพสาวเครือฟ้าฆ่าตัวตาย.....	357
130 ภาพเครื่องแต่งกายในละครพูดเรื่องฉัตรแก้ว.....	372
131 ภาพเครื่องแต่งกายนางสิขรเทวี พ.ศ.2511.....	373
132 ภาพเครื่องแต่งกายพระเจ้าอชาตศัตรู.....	374
133 ภาพเครื่องแต่งกายในละครเรื่องสาวเครือฟ้า.....	375
134 ภาพร่างฉากละครเรื่องนางเสื่อง.....	378
135 ภาพฉากที่สร้างเสร็จพร้อมแสดง.....	378
136 ภาพร่างฉากห้องพระโรงกรุงราชคฤห์.....	379
137 ภาพห้องพระโรงกรุงราชคฤห์ที่สร้างเสร็จพร้อมแสดง.....	380
138 ภาพพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระสุหร่าย.....	397
139 ภาพพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ.....	398
140 ภาพสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถโปรดเกล้าให้ผู้แสดงละครเข้าเฝ้า.....	389

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
141 ภาพพระเจ้าลูกยาเธอและพระเจ้าลูกเธอเสด็จทอดพระเนตรละคร.....	399
142 ภาพสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช.....	399
143 ภาพสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯเสด็จทอดพระเนตรละครเรื่องสามัคคีเภท.....	400
144 ภาพพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์.....	400
145 ภาพพระองค์เจ้าโสมสวลีฯทอดพระเนตรละครพูดเรื่องเวสสันดร.....	401
146 ภาพสมภพ และ คุณหญิงโสมรศมี จันทรประภา.....	402
147 ภาพครูอาคม สายาคมทำพิธีครอบปีให้สมภพ จันทรประภา.....	402
148 ภาพสมภพ จันทรประภาทำพิธีบวงสรวงก่อนการแสดงละคร.....	403
149 ภาพสมภพ จันทรประภาอำนวยความสะดวกละครเรื่องบรรพไทย.....	403
150 ภาพสมภพ จันทรประภากับผู้ร่วมงาน.....	404
151 ภาพสมภพ จันทรประภากับผู้ร่วมงาน.....	404
152 ภาพสมภพ จันทรประภากับศุภชัย สิทธิเลิศ.....	405
153 ภาพสมภพ จันทรประภาอำนวยความสะดวกละครเรื่องท้าวเทพสตรีย์ ท้าวศรีสุนทร.....	405
154 ภาพสมภพ จันทรประภากับผู้ร่วมงาน.....	406
155 ภาพจอมพลถนอม กิตติขจร.....	406
156 ภาพท่านผู้หญิงจกกล กิตติขจรบวงสรวงละครเรื่องนางเสือง.....	407
157 ภาพพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณบันทึกเสียงละครเรื่องบรรพไทย.....	407
158 ภาพท่านผู้หญิงบุญเรือน ชุณหะวัณ.....	408
159 ภาพ ดร.อดิศักดิ์ โพธิ์รามิก ประธานกองทุนสมภพ จันทรประภา.....	408
160 ภาพผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ร่วมงานละครคุณสมภพ ที่เชียงใหม่.....	409
161 ภาพผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ร่วมงานละครคุณสมภพ ที่เชียงใหม่.....	409
162 ภาพผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ร่วมงานละครคุณสมภพ ที่เชียงใหม่.....	410
163 ภาพผู้วิจัยสัมภาษณ์รองศาสตราจารย์จักรกษณ์ ดวงพัตรา.....	410
164 ภาพละครพูดเรื่องฉัตรแก้ว.....	411
165 ภาพละครพูดเรื่องฉัตรแก้ว.....	411
166 ภาพละครพูดเรื่องฉัตรแก้ว.....	412
167 ภาพละครพูดเรื่องฉัตรแก้ว.....	412
168 ภาพละครพูดเรื่องฉัตรแก้ว.....	413

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
169 ภาพละครพูดเรื่องฉัตรแก้ว.....	413
170 ภาพละครพูดเรื่องฉัตรแก้ว.....	414
171 ภาพละครพูดเรื่องฉัตรแก้ว.....	414
172 ภาพละครตีกด้าบรพพ์เรื่องนางเสือง.....	415
173 ภาพละครตีกด้าบรพพ์เรื่องนางเสือง.....	415
174 ภาพละครตีกด้าบรพพ์เรื่องนางเสือง.....	416
175 ภาพละครตีกด้าบรพพ์เรื่องนางเสือง.....	416
176 ภาพละครตีกด้าบรพพ์เรื่องนางเสือง.....	417
177 ภาพละครตีกด้าบรพพ์เรื่องนางเสือง.....	417
178 ภาพละครตีกด้าบรพพ์เรื่องนางเสือง.....	418
179 ภาพละครตีกด้าบรพพ์เรื่องนางเสือง.....	418
180 ภาพละครพูดสลัปลำเรื่องสามัคคีเภท.....	419
181 ภาพละครพูดสลัปลำเรื่องสามัคคีเภท.....	419
182 ภาพละครพูดสลัปลำเรื่องสามัคคีเภท.....	420
183 ภาพละครพูดสลัปลำเรื่องสามัคคีเภท.....	420
184 ภาพละครพูดสลัปลำเรื่องสามัคคีเภท.....	421
185 ภาพละครพูดสลัปลำเรื่องสามัคคีเภท.....	421
186 ภาพละครพูดสลัปลำเรื่องสามัคคีเภท.....	422
187 ภาพละครพูดสลัปลำเรื่องสามัคคีเภท.....	422
188 ภาพละครพูดสลัปลำเรื่องสามัคคีเภท.....	423
189 ภาพละครพูดสลัปลำเรื่องสามัคคีเภท.....	423
190 ภาพละครพูดสลัปลำเรื่องสามัคคีเภท.....	424
191 ภาพละครพูดสลัปลำเรื่องสามัคคีเภท.....	424
192 ภาพละครพูดสลัปลำเรื่องสามัคคีเภท.....	425
193 ภาพละครพูดสลัปลำเรื่องสามัคคีเภท.....	425
194 ภาพละครพูดสลัปลำเรื่องสามัคคีเภท.....	426
195 ภาพละครพูดสลัปลำเรื่องสามัคคีเภท.....	426
196 ภาพละครพูดสลัปลำเรื่องสามัคคีเภท.....	427

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
197 ภาพละครพูดสลับลำเรื่องสามัคคีเภท.....	427
198 ภาพละครพูดสลับลำเรื่องสามัคคีเภท.....	428
199 ภาพละครพูดสลับลำเรื่องสามัคคีเภท.....	428
200 ภาพละครพูดสลับลำเรื่องสามัคคีเภท.....	429
201 ภาพละครพูดสลับลำเรื่องสามัคคีเภท.....	429
202 ภาพละครพูดสลับลำเรื่องสามัคคีเภท.....	430
203 ภาพละครพูดสลับลำเรื่องสามัคคีเภท.....	430
204 ภาพละครพูดสลับลำเรื่องสามัคคีเภท.....	431
205 ภาพละครพูดสลับลำเรื่องสามัคคีเภท.....	431
206 ภาพละครเรื่องสาวเครือฟ้า.....	432
207 ภาพละครเรื่องสาวเครือฟ้า.....	432
208 ภาพละครเรื่องสาวเครือฟ้า.....	433

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
1. ตารางจำแนกกลุ่มละครคุณสมภพ.....	38
2. ตารางแสดงการจัดกลุ่มผู้แสดงละครคุณสมภพ.....	144
3. ตารางลำดับการแสดงละครพูดเรื่องฉัตรแก้ว.....	297
4. ตารางลำดับการแสดงละครดึกดำบรรพ์เรื่องนางเสื่อง.....	309
5. ตารางลำดับการแสดงละครพูดสลับลำเรื่องสามัคคีเภท.....	328
6. ตารางลำดับการแสดงละครที่ปรับปรุงจากบทละครของผู้อื่นเรื่องสาวเครือฟ้า.....	346
7. ตารางเปรียบเทียบการตัดต่อบทละครเรื่องสาวเครือฟ้า.....	350
8. ตารางเปรียบเทียบการปิดเรื่องในละครเรื่องสาวเครือฟ้า.....	358

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

1.ความเป็นมาและความสำคัญของประเด็นในการวิจัย

คำว่า “ละคร” หมายถึงมหรสพชนิดหนึ่งซึ่งแสดงเป็นเรื่องราวติดต่อกัน และมีกำเนิดมาตั้งแต่สมัยโบราณ สามารถแบ่งแยกประเภทได้เป็นละครรำ , ละครร้อง , ละครพูด ซึ่งละครดังกล่าวนี้เป็นต้นแบบที่ทำให้เกิดละครสมัยใหม่ตามมาอีกมากมาย

ละครคุณสมภพ เป็นละครรูปแบบหนึ่งซึ่งกำเนิดขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช โดยมีการพัฒนารูปแบบมาจากละครรำ ละครร้อง และ ละครพูดในสมัยโบราณ ส่งผลให้ละครคุณสมภพเป็นละครที่มีรูปแบบเฉพาะตัว โดยผนวกเอาละครดึกดำบรรพ์ ละครพันทาง , ละครพูด และ ละครร้อง เข้าไว้ด้วยกัน

ในเบื้องต้นการประพันธ์บทละครของละครคุณสมภพนั้น มักนำเอาประวัติบุคคลและเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ที่มีชื่อเสียงมาสร้างเป็นโครงเรื่องของละครบทละครส่วนใหญ่เป็นลักษณะบทละครพูดที่แต่งขึ้นเพื่อแสดงทางโทรทัศน์ในนามของสมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเพื่อหารายได้สมทบทุนจุฬาลงกรณ์ให้กับสมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยจัดแสดงบนเวทีที่สวนอัมพรหรือหอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในวันที่ 22 ตุลาคม และจัดแสดงอีกครั้งทางโทรทัศน์ ณ สถานีไทยทีวีช่อง 4 บางขุนพรหม ในวันที่ 23 ตุลาคม ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2507 เป็นต้นมา ได้แก่ เรื่องเจ้าชีวิต , พระยอดเมืองขวาง , สมเด็จพระนเรศวรมหาราช , ฉัตรแก้ว เป็นต้น

ต่อมาในปีพุทธศักราช 2511 สมภพ จันทระภา ได้รับการร้องขอจากท่านผู้หญิงจงกล กิตติขจร ภริยาของจอมพลถนอม กิตติขจร ซึ่งดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในขณะนั้นให้ช่วยแต่งบทละครขึ้นเพื่อจัดแสดงเนื่องในโอกาสสมหามงคลที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เจริญพระชนมายุครบ 3 รอบ สมภพ จันทระภา จึงได้แต่งละครเรื่อง “นางเสือง” ขึ้น โดยมีรูปแบบของบทละคร และการแสดงเป็นแบบละครดึกดำบรรพ์ จากบทละครเรื่องนางเสืองนี้ เป็นจุดเริ่มต้นของการแต่งบทละครและการแสดงละครแนวประวัติศาสตร์ที่เป็นทั้งละครดึกดำบรรพ์ ละครพูด และละครพูดสลับลำของสมภพ จันทระภาในเวลาต่อมา

ในลำดับต่อไปผู้วิจัยจะได้กล่าวแนะนำประวัติของสมภพ จันทรประภาโดยย่อตั้งแต่อดีตไปนี้ สมภพ จันทรประภา เกิดเมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พุทธศักราช 2462 ณ ตำบลถนนนครไชยศรี อำเภอดุสิต จังหวัดพระนคร เป็นบุตรของเรืออากาศเอกหลวงประภคตย์ภรณ์ (สมนึก จันทรประภา) กับ หม่อมหลวงชุบ เสนีย์วงศ์ โดยได้ใช้ชีวิตในวัยเด็กและเติบโตขึ้นในวังบ้านหม้อของต้นราชสกุลกุญชร ทำให้ สมภพ จันทรประภา มีความสนใจในการละครมาตั้งแต่เด็ก โดยได้รับการถ่ายทอดเรื่องละครตีกดาบรพรด้วยการฟังมาตั้งแต่อายุ 3 ขวบ ทั้งยังได้จดจำจากคำบอกเล่าของผู้สูงอายุในสายสกุลกุญชร ซึ่งเป็นต้นสกุลที่มีความผูกพันกับละครมาช้านาน อาทิ หม่อมละม้าย หม่อมเคลือบ หม่อมทิม หม่อมหลวงเล็ก กุญชร และหม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ เป็นต้น

ในฐานะหลานชายของคนหนึ่งของดอกไม้สด หรือ มล.บุปผา นิมมานเหมินทร์ นักเขียนหญิงชื่อดังของประเทศไทย ทำให้ สมภพ จันทรประภา ได้มีโอกาสในการฝึกภาษาไทยชั้นดีโดยการคัดลอกต้นฉบับของดอกไม้สด ไปพร้อมกับการเข้ารับการศึกษาระดับชั้นที่โรงเรียนเทวราชกุญชร , โรงเรียนกล่อมพิทยากร , โรงเรียนวัดบวรนิเวศน์ โรงเรียนบ้านสมเด็จ โรงเรียนอำนวยศิลป์พระนคร , และสำเร็จการศึกษาชั้นปริญญาวิศวกรรมศาสตรบัณฑิตสาขาเหมืองแร่ จาก จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีพุทธศักราช 2486

หลังจากจบการศึกษาวิศวกรรมศาสตรบัณฑิตจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแล้ว คุณสมภพได้รับราชการ โดยมีตำแหน่งเป็นนายช่างผู้ช่วยตรี แผนกตรวจเหมือง กระทรวงอุตสาหกรรม และได้เจริญก้าวหน้าในอาชีพวิศวกรรมโดยลำดับ จนมีตำแหน่งเป็นถึงเลขานุการกรมทรัพยากรธรณี ภายหลังได้เลื่อนเป็นข้าราชการชั้นพิเศษที่สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรีเมื่อพุทธศักราช 2515 ต่อมาภายหลังได้โอนมารับตำแหน่งรองอธิบดีกรมศิลปากร จนกระทั่งลาออกจากราชการในตำแหน่งสุดท้ายคือ ผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการระดับ 10 เมื่อ พ.ศ.2521

จากเบื้องต้นที่ได้กล่าวมาแล้วว่า คุณสมภพ มีความสนใจในเรื่องละครมาตั้งแต่เด็ก ในช่วงชีวิตที่รับราชการหลังจากจบการศึกษาแล้ว คุณสมภพได้เป็นกรรมการสมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในตำแหน่งประธานบันเทิง จากตำแหน่งหน้าที่ประธานบันเทิงนี้ทำให้คุณสมภพ ซึ่งมีความสนใจในด้านการเขียนบทความ สารคดี เรื่องสั้น นวนิยาย สนใจที่จะเขียนบทละครแนวประวัติศาสตร์ขึ้น เพื่อให้คณะละครสมัครเล่นของนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้แสดง หารายได้สมทบทุนจุฬาสงเคราะห์ โดยจัดแสดงที่หอประชุมจุฬาฯ และทางโทรทัศน์ตั้งแต่พุทธศักราช 2503 เป็นต้นมา อันเป็นสาเหตุทำให้เกิดคณะละครสมัครเล่นขึ้น

คณะหนึ่งในประเทศไทยคือ “คณะละครฉัตรแก้ว” โดยมีคุณสมภพ จันทรประภา เป็นผู้เขียนบท และอำนวยการแสดงเรื่อยมา

นอกจากบทละครพูดในครั้งแรกที่คุณสมภพเขียนบทและอำนวยการแสดงแล้ว ต่อมาในปีพุทธศักราช 2511 คุณสมภพได้รับบัญชาจากจอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี ในตอนนั้นให้จัดละครขึ้นแสดงถวายเนื่องในงานที่สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงมี พระชนมายุครบ 3 รอบเรื่อง “นางเสื่อง” ดังได้กล่าวแล้วนั้น ต่อมาในปีพุทธศักราช 2515 สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงทอดพระเนตร ละครดีกดำบรรพ์เรื่อง “ พระสุพรรณกัลยา” ทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 4 บางขุนพรหม และทรงพอพระราชหฤทัยเป็นอย่างยิ่ง จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้คุณสมภพ จันทรประภา ซึ่งเป็นผู้เขียนบทละคร และ อำนวยการแสดง นำละครเรื่องดังกล่าว ไปจัดแสดงถวายหน้าพระที่นั่ง ณ ศาลาดุสิดาลัย พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ในพระราชวังดุสิต เมื่อการแสดงจบลง สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงมีพระราชกระแสรับสั่งว่า สมควรที่จะนำเรื่องราวทางประวัติศาสตร์มาจัดทำเป็นบทละคร และจัดแสดงเพื่อใช้เป็นสื่อไปสู่ประชาชนบ้าง จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ รับคณะละครของคุณสมภพ เข้าไว้ในพระบรมราชินูปถัมภ์ ชื่อว่า “ละครอาสาสมัครในพระบรมราชินูปถัมภ์” มีหน้าที่จัดแสดงละครถวายในคราวเสด็จแปรพระราชฐาน จากเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้ สมภพ จันทรประภา สนใจในการทำละครแนวประวัติศาสตร์ที่เป็นทั้ง ละครพูด ละครดีกดำบรรพ์ และ ละครพูดสลับลำ เพื่อนำแสดงสู่สายตาประชาชนเป็นต้นมา

นอกจาก สมภพ จันทรประภา จะเขียนสารคดี บทความ เรื่องสั้น นวนิยาย เผยแพร่แล้ว ผลงานที่สำคัญที่ทำให้ สมภพ จันทรประภา มีชื่อเสียงในหมู่มหาชนก็คือ งานสร้างบทละคร โดยเฉพาะบทประพันธ์ละครโทรทัศน์ที่ใช้แสดงในนามของคณะละครฉัตรแก้วนอกจากนั้น ก็ยังประพันธ์บทละครเวที รวมทั้งเป็นผู้อำนวยการแสดง ตลอดจนค้นคว้าเกี่ยวกับเครื่องแต่งกายในการแสดงด้วย ซึ่งผลงานบทละครของ สมภพ จันทรประภา ได้แต่งหรือปรับปรุงขึ้น มีทั้งหมด 61 เรื่อง ดังต่อไปนี้

1. ละครที่แสดงทางโทรทัศน์ จำนวน 45 เรื่อง สามารถแบ่งตามลักษณะของละครได้ดังนี้

1.1 ละครพูด จำนวน 11 เรื่อง ได้แก่ เรื่องสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเจ้าชีวิต, ร่มโพธิ์ทอง, พระยอดเมืองขวาง เป็นต้น

1.2 ละครดึกดำบรรพ์ จำนวน 22 เรื่อง ได้แก่ นอหน้าภู นักพงศาว
บุเช็กเทียน ไสเลนทริราช ทรอยกำศรวล อัสญแดหว่า ท้าวทองกิมม้า เป็นต้น

1.3 ละครพูดสลัปลำ จำนวน 5 เรื่อง ได้แก่ อยุธยาอากาศ เผ่าไทย
เลือดน่านเจ้า ท้าวเทพสตรีย์ท้าวศรีสุนทร ยามาต้า

1.4 ละครที่ปรับปรุงจากบทละครของผู้อื่น จำนวน 7 เรื่อง ได้แก่
สาวเครือฟ้า ตึกตายอดรัก ยิ่งผิงยิ่งเมีย เดาสุ่ม ใจเบ๊ เป็นต้น

2. ละครที่แสดงทางเวที จำนวน 16 เรื่อง สามารถแบ่งตามลักษณะของ
ละครได้ดังนี้

2.1 ละครพูด จำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ ฉัตรแก้ว

2.2 ละครดึกดำบรรพ์ จำนวน 9 เรื่อง ได้แก่ นางเสื่อง พ่อขุนเม็งราย
ศรีธรรมมาโคกราช พ่อขุนผาเมืองผู้เสียสละ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช เป็นต้น

2.3 ละครพูดสลัปลำ จำนวน 6 เรื่อง ได้แก่ พระรามคำแหง
ผู้วิเศษ บางระจัน เป็นต้น

บทละครคุณสมภพส่วนมากจะเป็นบทละครแนวประวัติศาสตร์ ที่แต่งขึ้นจาก
ตำนาน เกียรติพงศาวดาร จึงมิได้มีคุณค่าเฉพาะด้านการแสดงเท่านั้น แต่ยังมีความรู้ในด้านประวัติ
ศาสตร์และสังคมศาสตร์อีกทั้งยังมีคุณค่าในเชิงปลูกใจให้รักชาติ สำนึกในบุญคุณของบรรพบุรุษ
ของไทยด้วย จากผลงานต่าง ๆ นอกจากคณะละครฉัตรแก้ว ซึ่งเป็นละครอาชีพในพระบรม
ราชานุอุปถัมภ์นำไปแสดงแล้ว กรมศิลปากรโดยสำนักการสังคีตก็นำไปแสดงสู่สายตาประชาชนหลาย
ครั้งหลายหน รวมทั้งคุณสุประวัติ ปัทมสูตร ผู้กำกับการแสดงละครโทรทัศน์ก็นำไปแสดงทางโทร
ทัศน์หลายเรื่องด้วยกัน

ละครของสมภพ จันทระภา นั้นถือว่าเป็นละครร่วมสมัย กล่าวคือสามารถ
ผนวกละครของไทยหลายรูปแบบมารวมเข้าด้วยกัน ทั้งละครดึกดำบรรพ์ ละครพันทาง ละคร
พูด ละครร้อง จนเกิดเป็นละครรูปแบบใหม่ขึ้นมา ที่พร้อมไปด้วยปริมาณและคุณภาพ ซึ่งถือว่าเป็น
เป็นคุณลักษณะเฉพาะของสมภพ จันทระภาโดยตรง หรืออาจจะเรียกอีกนัยหนึ่งว่า “ละครคุณ
สมภพ” ก็ได้ ทั้งนี้เนื่องจากผู้ชมละครส่วนใหญ่มักจะเรียกชื่อตามชื่อผู้เป็นเจ้าของคณะละครนั้นๆ
อาทิละครร้องของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ก็จะเรียกว่า “ละครกรม

พระนรา ๗” หรือละครของหลวงวิจิตรวาทการก็จะเรียกว่า “ละครหลวงวิจิตร” เป็นต้น ทั้งนี้ นอกจากจะเป็นการเรียกกันแบบปากต่อปาก ยังปรากฏว่าในการจัดทำสารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคกลาง ของสถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับมูลนิธิธนาคารไทยพานิช ได้นิยามลักษณะเฉพาะของละคร สมภพ จันทรประภา และกำหนดเรียกว่า “ละครคุณสมภพ” ดังนั้นในการศึกษานี้ ผู้วิจัยจึงขอใช้คำว่า “ละครคุณสมภพ” เมื่อต้องการจะกล่าวถึงละครของ สมภพ จันทรประภา ด้วย

คุณภาพของละครคุณสมภพนั้น อยู่ที่ความสมบูรณ์ ของตัวบทละคร ทั้งทางด้านเนื้อเรื่อง บทสนทนา บทร้อง เพลงดนตรี เครื่องแต่งกาย ฉาก และอุปกรณ์ประกอบ ทำให้มีความกลมกลืนระหว่างนาฏศิลป์ คีตศิลป์ ดุริยางคศิลป์ และวรรณศิลป์ ด้วยเหตุนี้ละครคุณสมภพจึงเพียบพร้อมไปด้วยคุณภาพทางด้านละครแนวประวัติศาสตร์ ดังที่สุรพล วิรุฬห์รักษ์ กล่าวไว้ว่า “คุณสมภพเขียนบทละครให้บรรพบุรุษไทยกลับมามีชีวิตบนเวที เช่น นางเสือง, พ่อขุนเม็งรายมหาราช, สมเด็จพระสุริโยทัย, สมเด็จพระนเรศวรมหาราช, และบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์อีกมากมาย”¹

นอกจากคุณภาพในด้านต่างๆ ที่กล่าวมาแล้ว รองศาสตราจารย์จักรกฤษณ์ ดวงพิตรา ยังกล่าวว่า “ลักษณะเด่นอีกประการหนึ่งที่ปรากฏอย่างสม่ำเสมอในบทละครของสมภพ จันทรประภา คือ มักจะต้องมีบทปริภาษ เย้ยหยาม และวิวาท อันมีสาเหตุมาจากเรื่องของความรัก และการทำสงคราม”²

บทละครของสมภพ จันทรประภาส่วนใหญ่เป็นเรื่องราวที่มีชาวต่างชาติเข้ามาเกี่ยวข้องกับตัว ดังนั้น เครื่องแต่งกายก็ดี เพลงดนตรี และขับร้องก็ดี ฉาก ตลอดจนศิลปการรำ รำจึงจำเป็นต้องให้มีความสอดคล้องกับเชื้อชาติของตัวละครนั้น ๆ ด้วย จากละครดึกดำบรรพ์เรื่อง นางเสือง ซึ่งแสดง ณ โรงละครแห่งชาติในปีพุทธศักราช 2511 เป็นต้นมา ทั้งยังมีละครอีกหลายๆ เรื่อง อาทิ ศรีธรรมมาโศกราช สมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระสุริโยทัย ฯลฯ ได้แสดงติดต่อกันมาในช่วงระยะหนึ่ง ซึ่งในขณะนั้น คุณสมภพ ยังมีชีวิตอยู่ จึงทำให้ละครคุณสมภพอยู่ในช่วงที่เฟื่องฟู แต่ภายหลังจากที่คุณสมภพ จันทรประภาได้ถึงแก่อนิจกรรม เมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน 2530 ละครคุณสมภพก็ซบเซาลง จะมีแสดงบ้างก็เป็นครั้งเป็นคราว ไม่เหมือนระยะที่คุณสมภพยังมีชีวิตอยู่ จึงเป็นสาเหตุให้ละครคุณสมภพไม่เจริญรุ่งเรืองเหมือนแต่ก่อน

¹ สุรพล วิรุฬห์รักษ์, “ระชนงแห่งความรัก,” ไทยรัฐ (วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2532): หน้า 21.

² จักรกฤษณ์ ดวงพิตรา, “ละครคุณสมภพ,” สารานุกรมไทยภาคกลาง เล่มที่ 12 (2516-2517): หน้า 5771

จากข้อมูลเบื้องต้นผนวกกับปริญญาานิพนธ์ เรื่อง วิเคราะห์บทละครตีกดาบรพรพ์ของสมภพ จันทรประภา โดยจักรกฤษณ์ ดวงพิตรา ได้เขียนวิเคราะห์บทละครตีกดาบรพรพ์ของสมภพ จันทรประภาเพียงอย่างเดียว และก็เป็นการศึกษาวิเคราะห์เฉพาะแต่ตัวบทละคร มิได้มีการวิเคราะห์รูปแบบการแสดงละครตีกดาบรพรพ์ด้วย

กอบปรักกับผู้วิจัยได้เคยมีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับละครคุณสมภพโดยตรงในฐานะผู้แสดงในละครเรื่อง ศรีธรรมาโศกราช และ สามัคคีเภท พร้อมทั้งเคยเป็นผู้ฝึกซ้อมทหารในละครเรื่อง สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทั้งยังเป็นผู้ได้รับชมละครคุณสมภพอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้ผู้วิจัยเล็งเห็นว่า ละครคุณสมภพ มีลักษณะเด่นแตกต่างจากละครชนิดอื่น ในหลายๆ ด้าน เช่น รูปแบบการแสดง การแต่งกาย ฉาก เพลงร้องและดนตรีตลอดจนบทที่นำมาแสดง ประกอบกับยังไม่มีผู้ศึกษารูปแบบละครคุณสมภพในด้านนาฏยศิลป์อย่างลึกซึ้ง

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจอย่างจริงจังที่จะศึกษารูปแบบละครคุณสมภพในด้านกระบวนการแสดง ด้วยเหตุ 3 ประการคือ

1. ละครคุณสมภพเป็นละครที่มีลักษณะเด่นเฉพาะตัวซึ่งแตกต่างละครของบุคคลอื่นอย่างเด่นชัด และได้รับความนิยมและการยอมรับจากคนทั่วไปในวงกว้าง
2. ละครคุณสมภพมีปริมาณมากพอที่นำมาศึกษาวิเคราะห์ อันจะส่งผลต่อผลการศึกษารูปแบบละครคุณสมภพในด้านกระบวนการแสดงได้
3. ระยะเวลาที่ผ่านมาประมาณ 20 ปี ทำให้รูปแบบละครคุณสมภพในด้านกระบวนการแสดงเปลี่ยนไปจากเดิม อีกทั้งบทละครของสมภพ จันทรประภาเป็นบทละครร่วมสมัยกอบปรักกับผู้ร่วมงานในละครคุณสมภพส่วนใหญ่ยังมีชีวิตอยู่จึงสามารถสืบค้นด้านกระบวนการแสดงได้ จึงสมควรที่จะมีการศึกษารูปแบบละครคุณสมภพไว้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาประวัติและ ผลงาน ของสมภพ จันทรประภา
- 2.2 เพื่อศึกษารูปแบบการสร้างละครคุณสมภพ
- 2.2 เพื่อศึกษารูปแบบและวิเคราะห์ลักษณะเฉพาะของละครคุณสมภพด้านการแสดง และองค์ประกอบในการแสดง

3. ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาประวัติ ผลงานบทละคร วิธีการสร้าง และรูปแบบการแสดงละคร ของ สมภพ จันทรประภา ทุกประเภท ตั้งแต่ พ.ศ.2462 – พ.ศ.2547 โดยเลือกศึกษาทางลึกจากตัวอย่างละครประเภทต่างๆ กลุ่มละหนึ่งเรื่อง ดังนี้

- ละครพูด เรื่อง จักรแก้ว
- ละครดึกดำบรรพ์ เรื่อง นางเสือง
- ละครพูดสลับลำ เรื่อง สามัคคีเภท
- ละครที่ปรับปรุงจากบทละครของผู้อื่น เรื่อง สาวเครือฟ้า

มูลเหตุที่เลือกละครทั้ง 4 เรื่องมาเป็นกรณีศึกษานั้นโดยมีเหตุผลที่สามารถชี้แจงได้ดังต่อไปนี้

1. ละครพูดเรื่องจักรแก้ว เป็นละครพูดเวทีเรื่องแรกและเรื่องเดียวที่ สมภพ จันทรประภาได้ประพันธ์ขึ้นโดยจัดแสดงครั้งแรกที่โรงละครแห่งชาติเมื่อวันที่ 11 – 12 พฤศจิกายน 2510

2. ละครดึกดำบรรพ์เรื่องนางเสือง เป็นละครแนวดึกดำบรรพ์เรื่องแรกที่แสดงทางเวที ของสมภพ จันทรประภา จัดแสดงเนื่องในวโรกาสที่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถทรงมีพระชนมายุครบ 36 พรรษา โดยแสดงเมื่อวันที่ 2 – 12 สิงหาคม 2511

3. ละครพูดสลับลำเรื่อง สามัคคีเภท เป็นละครพูดสลับลำที่แสดงทางเวทีเรื่องแรกและเรื่องเดียวที่สมภพ จันทรประภาประพันธ์บทให้กับข้าราชการกองการสังคีต กรมศิลปากร ในสมัยนั้นแสดง โดยจัดแสดงที่โรงละครแห่งชาติ เมื่อ พ.ศ. 2520

4. ละครที่ปรับปรุงจากบทละครของผู้อื่น เรื่อง สาวเครือฟ้า ก็เป็นละครที่ปรับปรุงจากบทละครของผู้อื่นเรื่องแรกที่ สมภพ จันทรประภาปรับปรุงขึ้นโดยจัดแสดงเนื่องในวันมหาจุฬาลงกรณ์ 23 ตุลาคม 2516 ณ สถานีไทยโทรทัศน์ช่อง 4 บางขุนพรหม

จากคำชี้แจงดังกล่าวจะทำให้เห็นว่ากรณีศึกษาละครกลุ่มต่างๆของ สมภพ จันทรประภา นั้น จะเน้นที่การแสดงครั้งแรกและเป็นเรื่องแรกที่ สมภพ จันทรประภาได้ประพันธ์ขึ้นทั้งสิ้น

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 การเก็บและรวบรวมข้อมูล

4.1.1 ศึกษารวบรวมข้อมูลจากหนังสือ บทความ เอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประวัติ และผลงาน ของสมภพ จันทระประภา ดังนี้

- วิเคราะห์บทละครดึกดำบรรพ์ของ สมภพ จันทระประภา ปริญญา นิพนธ์ หลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ของจักรกฤษณ์ ดวงพัตรา พ.ศ.2532กล่าวถึงบทละครดึกดำบรรพ์ของสมภพ จันทระประภา ในด้านวรรณศิลป์ , ด้านนาฏศิลป์ โดยมีหัวข้อที่กล่าวถึง บทละครที่เขียนขึ้นมาจากตำนาน หรือประวัติศาสตร์ของชนชาติอื่น จากตำนาน หรือ ประวัติศาสตร์ชาติไทย จากภูมินามอันเป็นที่มาในการแต่งบทละคร , โครงเรื่องละครของสมภพ จันทระประภา , แนวคิด , ตัวละคร , บทร้อง , บทเจรจา , บทละครโทรทัศน์ , บทละครเวที , การเปิดเรื่อง , การจบเรื่อง , ฉาก , เครื่องแต่งกาย , การบรรจบเพลง

- วิเคราะห์บทละครดึกดำบรรพ์ พระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ปริญญา นิพนธ์ หลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ของสุจิตรา จรจิต , พ.ศ. 2522 กล่าวถึง ชีวิตประวัติของสมภพ จันทระประภา ตั้งแต่เกิด ,วัยแห่งการศึกษา , การรับราชการ , ข้อมูลการสัมภาษณ์คุณสมภพ จันทระประภา

- นาฏศิลป์ปริทรรศน์ ของ ศาสตราจารย์ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์ กล่าวถึงบทละครแนวประวัติศาสตร์ ของสมภพ จันทระประภา โดยกล่าวถึงบทละครเรื่อง สมเด็จพระนเรศวรมหาราช เป็นตัวอย่างบทละครแนวประวัติศาสตร์ที่ดำเนินเรื่องโดยอาศัยข้อมูลจากพงศาวดาร มาเป็นหลักในการประพันธ์บทละคร ของสมภพ จันทระประภา

- วรรณคดีการแสดง ของรองศาสตราจารย์จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา เนื้อหากล่าวถึงบทละครประวัติศาสตร์ ของสมภพ จันทระประภา ที่มีความประสงค์จะแต่งให้เป็นบทละครพูดจำนวน 10 เรื่อง อาทิ พระยอดเมืองขวาง , พระบารมีมากพันรำพัน , สมเด็จพระนเรศวรมหาราช , เจ้าชีวิต เป็นต้น บทละครที่ระบุแน่ชัดว่าประสงค์จะให้จัดแสดงในรูปของละครดึกดำบรรพ์ จำนวน 22 เรื่อง เช่น หน่อหาญ , ศรีปราษฎ์ , นางเสือง , ศรีธรรมาโศกราช , สมเด็จพระนเรศวรมหาราช เป็นต้น บทละครที่ประสงค์จะแต่งเป็นบทละครพูดสลับคำ รวม 5เรื่อง กล่าวถึงลักษณะเฉพาะของบทละครประวัติศาสตร์ของคุณสมภพในด้าน ที่มาของเรื่อง การตั้งชื่อเรื่อง บทปริภาษ การสร้างความตระการตา ในเชิงนาฏยอลังการ เช่น ฉากรบ , ระบายต่าง ๆ

- สมุดดีบุคคลสำคัญเล่ม 12 ของ สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี พ.ศ.2528 โดยคุณหญิงกุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ กล่าวถึงชีวิตประวัติของสมภพ จันทระประภา ตั้งแต่เกิด , การศึกษา , การรับราชการ , ผลงานการเขียนทางด้านวิชาการ , ผลงานการเขียนบทละคร , การสร้างละคร

- เอกสารส่วนตัวของสมภพ จันทระประภา กล่าวถึงชีวิตประวัติส่วนตัวของสมภพ จันทระประภา ตั้งแต่เกิด , การศึกษา , การประกอบสัมมาชีพ , ผลงานทางวิชาการ , ผลงานการสร้างละคร และบทละครชนิดต่าง ๆ ของคุณสมภพ จันทระประภา

- สารานุกรมไทยภาคกลาง เล่ม 12 กล่าวถึงละครคุณสมภพ จันทระประภา ในด้านการเริ่มงานเขียนบทละคร คุณภาพของละครคุณสมภพ จุดเริ่มต้นของการแต่งบทละคร และการจัดแสดงละครประวัติศาสตร์ของคุณสมภพ ตลอดจนกล่าวถึงบทละครที่สมภพ จันทระประภาแต่งจำนวน 53 เรื่อง

- บทความจากวารสาร , หนังสือพิมพ์

- สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ กับละครประวัติศาสตร์ ของสมภพ จันทระประภา คณะละครอาสาสมัครในพระบรมราชินูปถัมภ์ โดยจักรกฤษณ์ ดวงพิตรา และ วิไลวรรณ ไสมโสมภณ กล่าวถึงสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงรับละครสมัครเล่น คณะละครชั่วคราวเข้าเป็นละครอาสาสมัครในพระบรมราชินูปถัมภ์

- ระฆังแห่งความรัก ในคอลัมน์ห้าแยกบันเทิง หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ โดยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์ กล่าวถึงวันเกิด และชีวิตประวัติของคุณสมภพ จันทระประภา ตลอดจนการเขียนบทละครของ สมภพ จันทระประภา ที่มีไม่ต่ำกว่า 50 เรื่อง กล่าวถึงบทละครของคุณสมภพที่มีมักจะแต่งเป็นบทกลอนให้ตัวละครร้อง และรำ เพื่อเลียนแบบละครของกรมพระยานริศ ฯ

- ระฆังละครอาสาสมัครในพระบรมราชินูปถัมภ์ ในคอลัมน์ห้าแยกบันเทิง หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ โดยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์ กล่าวถึงประวัติของละครอาสาสมัครในพระบรมราชินูปถัมภ์ ในการจัดแสดงละครถวายต่อสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ อ้างถึงพระปรีชาญาณอันสูงส่งของสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ในการแก้ปัญหา ช่วยให้คณะละครอาสาสมัครในพระบรมราชินูปถัมภ์สามารถแสดงได้ทุกหนแห่ง

- บทละครดีกดาบรพ , บทละครพูด , บทละครพูดสลับลำ , บทละครพูดเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว , บทละครร้องพระนิพนธ์พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ของสมภพ จันทระประภาจำนวน 12 ชุด กล่าวถึงบท

ละครของสมภพ จันทรประภาในรูปแบบละครดีกดาบรพรพ์ , ละครพูด , ละครพูดสลัปลำ , ละครพูดเฉลิมพระเกียรติ, ละครร้อง จำนวนกว่า 50 เรื่อง

4.1.2 สังเกตการแสดงละครของสมภพ จันทรประภา จากการแสดงของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม

4.1.3 สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับงานละครของ สมภพ จันทรประภา

4.1.3.1 กลุ่มผู้ร่วมงานและผู้แสดงกิตติมศักดิ์

ก) ผู้ร่วมสร้าง และผู้ร่วมแสดง

- ศาสตราจารย์ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์ ในฐานะผู้อำนวยการแสดง, ผู้กำกับการแสดง, ผู้ออกแบบฉาก, เครื่องแต่งกาย, ผู้ประดิษฐ์ท่าระบำ

- คุณศุภชัย สิทธิเลิศ ในฐานะผู้กำกับการแสดงละครพูดเรื่องบางระจัน ผู้แสดง เป็นมังกะยอชวา ในละครเรื่องสมเด็จพระนเรศวรมหาราช, ผู้ฝึกซ้อมการแสดงละครเรื่องศรีธรรมมาโคก

- พันเอกพิเศษหญิงสาวิกา ชื่นคงชู ในฐานะผู้แสดงเป็น แซ่ม ในละครเรื่องบางระจัน นางคำในเรือนางเสือง, ผู้ฝึกซ้อม ในเรื่องศรีธรรมมาโคก, ผู้ช่วยกำกับแสดงเรื่องสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

- คุณพูนสุข เหล็กพุด ในฐานะผู้แสดง เป็นโชถญลำพงในเรื่องนางเสือง, ผู้ช่วยผู้กำกับการแสดงเรื่องสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ผู้ฝึกซ้อมเรื่องศรีธรรมมาโคก

- คุณประสพโชค อ่อนกอ ผู้แสดงเป็นนันทบุเรงในเรื่องสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

- ม.ล. จุลลา งามรต ในฐานะผู้กำกับการแสดงเรื่องสมเด็จพระนเรศวรมหาราช เรื่องสมเด็จพระสุริโยทัย รองผู้อำนวยการแสดงเรื่องบางระจัน

- คุณสุรางค์ อิงคเวทย์ ในฐานะผู้แสดงเป็นนางลำพา ในเรื่องสมเด็จพระนเรศวรมหาราช เป็นพระมเหสี เรื่องตามพรลิงค์
 - คุณใจทิพย์ ยุวบูรณ์ ในฐานะผู้แสดงเป็นสีไพร่เรื่องบางระจัน เป็นนางสร้อยมาลาเรื่องตามพรลิงค์
 - คุณสำเนียง วิภาตะศิลปิน ในฐานะผู้กำกับการแสดงเรื่องนางเสือง
 - คุณอดิศักดิ์ โพธารามิก ในฐานะผู้แสดงเป็นพระเพ็ชรราชา เรื่องสมเด็จพระสุริโยทัย เรื่องยามาด้า
 - คุณจักรพันธ์ โปษยะกฤต ในฐานะผู้ออกแบบเครื่องแต่งกายเรื่องนางเสือง
- ข) กลุ่มผู้แสดงอาชีพ
- คุณประเมษฐ์ บุญยะชัย ในฐานะผู้แสดงเป็นระตูศรีวิชัยเรื่อง ศรีธรรมมาไตรภพ เป็นผู้ฝึกซ้อม เรื่องสมเด็จพระนเรศวรมหาราช
 - คุณราชมพ โภธิเวช ในฐานะผู้แสดงเป็นวัสสการพราหมณ์ เรื่องสามัคคีเภท
 - คุณเจตต์ ศรีอำอ่วมในฐานะผู้แสดงเป็นวัสสการพราหมณ์ เรื่อง สามัคคีเภท
 - คุณจตุรงค์ มนตรีศาสตร์ ผู้ฝึกซ้อมและประดิษฐ์ท่ารำระบำแขกเรื่องสามัคคีเภท เรื่องศรีธรรมมาไตรภพ
 - คุณสุดจิตต์ ดุริยประณีต ในฐานะผู้ควบคุมวงดนตรี
 - รองศาสตราจารย์จักรกฤษณ์ ดวงพัตราในฐานะผู้วิเคราะห์บทละครของสมภพ จันทระประภา

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้รับจากการค้นคว้าทางเอกสารและการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ข้อมูลในด้านรูปแบบการทำงานสร้างละคร และกระบวนการแสดง แล้วสรุปผลโดยจำแนกเป็นบทดังนี้

บทที่ 1 บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของประเด็นในการวิจัย

- 1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย
- 1.3 ขอบเขตของการวิจัย
- 1.4 วิธีดำเนินการวิจัย
- 1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ
- 1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

บทที่ 2 ประวัติ และ ผลงานของสมภพ จันทรประภา

2.1 ชีวิตช่วงที่ 1

- 2.1.1 ชาตินิยม
- 2.1.2 การศึกษา

2.2 ชีวิตช่วงที่ 2

- 2.2.1 ชีวิตรับราชการ
- 2.2.2 ชีวิตสมรส
- 2.2.3 ช่วงสุดท้ายของชีวิต

2.3 ผลงาน การประพันธ์บท

- 1) หนังสือทางด้านศาสนา
- 2) สารคดี
- 3) นวนิยาย เรื่องสั้น
- 4) บทละคร

2.4 คณะละครอาสาสมัครในพระบรมราชานุสาวรีย์

บทที่ 3 การสร้างละครคุณสมภพ

- 3.1 การเขียนบท
- 3.2 การคัดเลือกตัวละคร
- 3.3 การฝึกซ้อม
 - 3.3.1 ทำรำ
 - 3.3.2 การร้อง
- 3.4 การบรรจุเพลง
- 3.5 การออกแบบ
 - 3.5.1 การแต่งกาย
 - 3.5.2 ฉาก

บทที่ 4 ลักษณะเฉพาะของละครคุณสมภพ

เลือกจากละครประเภทต่างๆกลุ่มละหนึ่งเรื่องมาเป็น
กรณีศึกษาดังนี้

- 4.1 ละครพูด เรื่อง ฉัตรแก้ว
- 4.2 ละครดึกดำบรรพ์ เรื่อง นางเสือง
- 4.3 ละครพูดสลับลำ เรื่อง สามัคคีเภท
- 4.4 ละครที่ตัดต่อบทละคร เรื่อง สาวเครือฟ้า

บทที่ 5 สรุป และ ข้อเสนอแนะ

บรรณานุกรม

ภาคผนวก

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เป็นการประมวลองค์ความรู้ ที่เกี่ยวข้องกับละครรูปแบบใหม่ ในด้านรูปแบบการ
แสดง วิธีการทำงาน และกระบวนการผลิต ที่เกิดขึ้นในรัชกาลปัจจุบัน ซึ่งเรียกว่าละครคุณสมภพ
และผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลสำหรับการเรียนการสอนวิชานาฏยศิลป์ได้

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

“ละครคุณสมภพ” หมายถึง ละครอิงประวัติศาสตร์รูปแบบหนึ่งที่ สมภพ
จันทระภา เป็นผู้ประพันธ์บท และ อำนวยการแสดง รูปแบบของการแสดงมีทั้งที่เป็นละครดึกดำ
บรรพ์ ละครพูด ละครพูดสลับลำ และละครที่ตัดต่อบทละครของผู้อื่น เนื้อเรื่องส่วนใหญ่จะ
เป็นแนวประวัติศาสตร์ และ บุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ไทย จัดแสดงทั้งแบบละครเวที และ
ละครโทรทัศน์ ลักษณะเด่นของละครคุณสมภพ อยู่ที่บทละคร , ฉาก , เครื่องแต่งกาย , ดนตรี ,
ระบำ และ การออกภาษา

บทที่ 2

ประวัติและผลงานของสมภพ จันทรประภา

ภาพที่ 1 สมภพ จันทรประภา
ที่มา หนังสือวินัยที่ได้ศึกษาดีแล้ว

ในบทนี้จะเป็นการกล่าวถึง สมภพ จันทรประภาในด้านประวัติส่วนตัวและการสร้างผลงานในด้านต่างๆ ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยละครคุณสมภพมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นจึงจำเป็นต้องศึกษาเกี่ยวกับประวัติและผลงานของสมภพ จันทรประภาที่ได้สร้างสรรค์ไว้ เพราะการใช้ชีวิตส่วนตัวย่อมจะสัมพันธ์กับการทำงานและการสร้างผลงานในด้านต่างๆ เช่น การเขียนบทความ สารคดี นวนิยาย หรือบทละคร

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้แบ่งข้อมูลในการศึกษาออกเป็น 2 หัวข้อได้แก่

- ประวัติส่วนตัว ตั้งแต่เกิด การศึกษา การรับราชการ การสมรส และสุดท้ายของชีวิต
- ผลงานการประพันธ์ ด้านหนังสือทางศาสนา สารคดี นวนิยาย เรื่องสั้น และบทละคร

ซึ่งผู้วิจัยจะได้กล่าวโดยละเอียดในลำดับต่อไป

2.1 ชีวิต ช่วงที่ 1

2.1.1 ชาตภูมิ

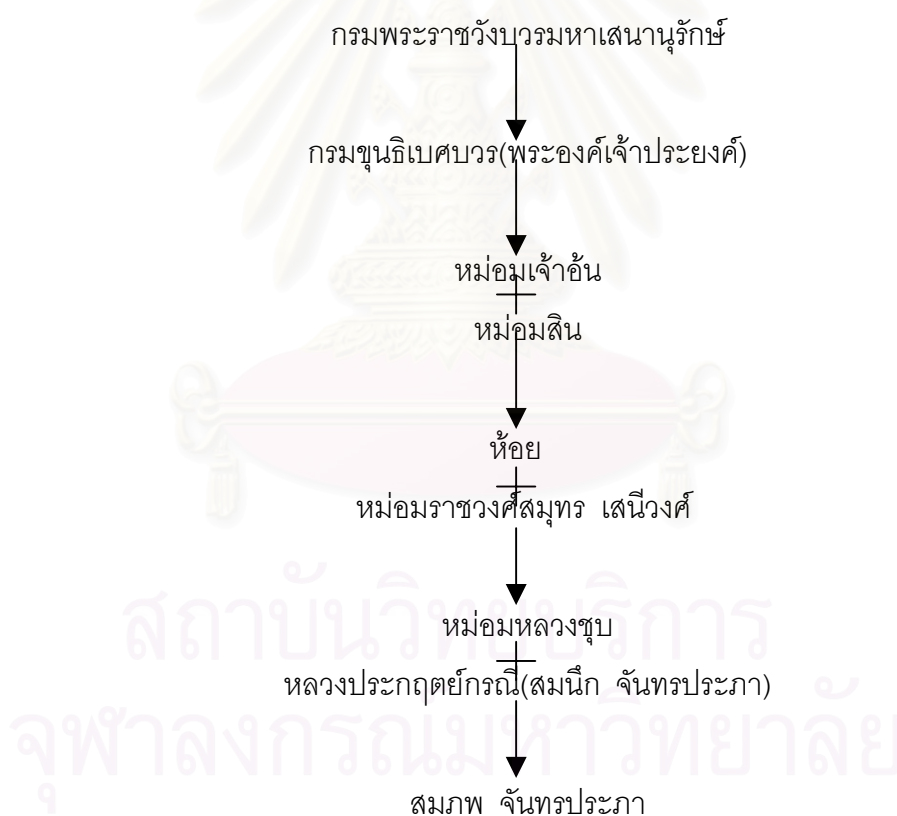
สมภพ จันทรประภา เกิดเมื่อวันศุกร์ที่ 14 กุมภาพันธ์ 2462 ณ ตำบลถนนนครไชยศรี อำเภอคูสิต จังหวัดพระนคร เป็นบุตรของ รองอมาตย์เอกหลวงประภคฤกษ์กรณี (สมนึก จันทรประภา) กับ หม่อมหลวงชูป จันทรประภา (สกุลเดิมเสนีย์วงศ์) ซึ่งต้นราชสกุลคือ สมเด็จพระบวรเจ้า มหาเสนานุรักษ์¹ นับได้ว่าสมภพ จันทรประภาได้ถือกำเนิดในตระกูลที่สูงส่งท่านหนึ่ง ซึ่งสมภพ จันทรประภาได้เขียนไว้ในหนังสือ ชีวิตและงานของดอกไม้สด หัวข้อ "ผู้เขียนแถลง" ว่า

“...เรื่องนี้ยืดยาวเพราะมันย้อนทบทวนขึ้นไปหลายชั้นจะเล่าแต่เพียงย่อๆ...โดยตั้งต้นเอาที่“ยาย” ของผู้เขียนเป็นแกน ยายของผู้เขียนชื่อ “ห้อย” เหตุที่ชื่อนี้ เพราะว่าเป็นลูกคนสุดท้ายของ หม่อมเจ้าอ้น ในกรมขุนธวัชบวร(พระองค์เจ้าประยงค์)พระโอรสองค์ใหญ่ในกรมพระราชวังบวรมหาเสนานุรักษ์ ต้นสกุลบรรยงกะเสนา แม่ของยายชื่อ หม่อมสิน มีบ้านอยู่มุ่มถนนตีทอง ตัดกับถนนราชพิตร หม่อมเจ้าอ้นมีลูกหลายคน คนโตชื่อ ม.ร.ว.ตัด เป็นที่พระบรมนรินทร์เจ้ากรมของสมเด็จพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้าคนแรก คนรองๆเป็นหญิงชื่อ จิด, ทิม, ล้วนแต่รับราชการอยู่ในพระเจ้าลูกเธอรัชกาลที่ 4 ตำแหน่งสมเด็จพระปิยมมาวดี ยายเกิดได้ไม่นานก็เป็นกำพร้า หม่อมจิวพี่สาวหม่อมสิน ซึ่งเป็นหม่อมห้ามในพระองค์เจ้าสิงหนาท จึงรับยายมาเลี้ยงในวังบ้านหม้อ...หม่อมสุดเลี้ยงยายมาจนโตพอที่จะได้พบกับตา(ม.ร.ว.สมุทร เสนีย์วงศ์)จนถึงมาสู่ขอกับเจ้าพระยาเทเวศร์ ยายไปอยู่กับตาพร้อมทั้งสมบัติของหม่อมจิวที่หม่อมสุดเก็บรักษาไว้ให้ แต่ไปอยู่ได้ไม่นาน...ตาก็มีเมียใหม่... เพราะยายท้อง...ยายหอบเอาแม่มาอยู่บ้านที่ถนนตีทอง แต่ตาตามมาจะรับกลับให้ได้ถึงแม้ด้วยกำลัง ยายนั้นเคยรู้ว่าตาพูดจริงทำจริง เพราะตาเป็นทหารและเคยตามเสด็จสมเด็จพระวังบูรพาฯ ไปรับคุณ

¹ กุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ, “นายสมภพ จันทรประภา,” สดุดีบุคคลสำคัญเล่ม12. (พระนคร: สำนักงานเอกลักษณ์, 2533), หน้า135.

แม้มาจากบ้านเจ้าพระยาสุรวงษ์ อันเป็นเรื่องที่โจษขานกันมากในสมัยนั้น เห็นสุดที่จะป้องกันตัว จึงหอบแม่เข้ามาพึ่งใบบุญเจ้าพระยาเทเวศร์ ให้พ้นจากการรุกรานจากตา ซึ่งก็พ้นได้จริงๆ... ยายเลี้ยงแม่ คือ ม.ล.ชุบ ด้วยดีโดยอาศัยทุนของหม่อมจ้าวผู้เป็นป้า...แม่พบกับพ่อคือ หลวงประภคตย์ภรณ์ และออกเรือนไปอยู่กับจินจนเกิดผู้เขียนกับน้อง...”²

จากถ้อยแถลงของผู้เขียน (สมภพ จันทรประภา) ในหนังสือชีวิตและงานของดอกไม้สด แล้วทำให้สามารถลำดับญาติของ สมภพ จันทรประภา ได้เป็นลำดับตามแผนภูมิที่ผู้วิจัยเขียนขึ้นดังต่อไปนี้

เมื่อพิจารณาจากชาติกำเนิดของ สมภพ จันทรประภา แล้ว พบว่าไม่เพียงแต่จะเกิดในตระกูลที่สูงส่ง หากแต่ สมภพ จันทรประภา ยังมีความผูกพันกับวังบ้านหม้อมาตั้งแต่

² สมภพ จันทรประภา, ชีวิตและงานของดอกไม้สด(กรุงเทพฯ: อมรรการพิมพ์, 2529), หน้า132

รุ่นยาย รุ่นแม่ หรือแม่แต่ตัวของ สมภพ จันทรประภา เอง ก็ได้เติบโตขึ้นในวังบ้านหม้อเช่นกัน ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีว่าวังบ้านหม้อนั้นมีชื่อเสียงทางด้านละครมาช้านานทำให้ สมภพ จันทรประภา มีความผูกพันกับละครมาตั้งแต่เด็ก และในฐานะหลานชายของคนหนึ่งของดอกไม้สด หรือ มล.บุปผา นิมมานเหมินทร์ นักเขียนหญิงชื่อดังของประเทศไทย ทำให้ สมภพ จันทรประภา ได้มีโอกาสในการฝึกภาษาไทยขั้นดีโดยการคัดลอกต้นฉบับของดอกไม้สดอีกด้วย กล่าวคือสมภพ จันทรประภาได้รับความรู้จูนซึมซับ ทางด้านวิธีการเขียน การใช้ภาษาจากดอกไม้สดหรือมล.บุปผา นิมมานเหมินทร์ผู้เป็นป้านั่นเอง

2.1.2 การศึกษา

สมภพ จันทรประภาได้เริ่มเข้ารับการศึกษาเบื้องต้นที่โรงเรียนเทวราชกุญชรจนจบชั้นมูลเมื่อปีพุทธศักราช 2468 ในขณะที่มีอายุ 6 ปี ต่อจากนั้นได้เข้าศึกษาต่อที่ โรงเรียนกล่อมพิทยากรจนจบในชั้นมัธยมปีที่ 3 เมื่อ ปีพุทธศักราช 2474 และมาเรียนจบในระดับชั้นมัธยมปีที่ 6 ที่โรงเรียนบวรนิเวศในปี พ.ศ. 2477 หลังจากนั้นได้เข้าเรียนที่โรงเรียนบ้านสมเด็จ ในระดับชั้นมัธยมปลายจนจบการศึกษาในชั้นสูงสุดคือจบชั้นมัธยมปีที่ 8 หรือว่า ม.8 ในสมัยนั้นในปี พ.ศ. 2479 ขณะที่มีอายุ 17 ปี

ในปี พ.ศ. 2480 สมภพ จันทรประภา ได้เข้าเรียนที่โรงเรียนอำนวยการศิลปพระนครในระดับเตรียมเข้ามหาวิทยาลัย และได้ศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาที่คณะวิศวกรรมศาสตร์ สาขาเหมืองแร่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยในขณะที่ศึกษาอยู่ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนั้น สมภพ จันทรประภา ยังได้เข้ารับการฝึกยูวชนทหาร อีกด้วย

นอกจากนี้ ในปี พ.ศ. 2497 สมภพ จันทรประภา ยังได้มีโอกาสไปศึกษาและฝึกงานในด้านเหมืองแร่ที่ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นเวลา 1 ปี ขณะที่รับราชการในตำแหน่ง หัวหน้าแผนกควบคุมโลหกรรม กองวิชาการเหมืองแร่ กรมโลหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม ในปี พ.ศ. 2504 สมภพ จันทรประภา ได้สำเร็จการศึกษาทางบริการโสตทัศนศึกษาจากสถาบันไทย - อเมริกันบริการโสตทัศนศึกษา (USOM) และต่อมายังได้มีโอกาสเข้ารับการศึกษาด้านปฏิบัติการจิตวิทยาจนสำเร็จการศึกษาได้รับประกาศนียบัตรจากโรงเรียนสงครามจิตวิทยากระทรวงกลาโหม

ทั้งนี้จากประวัติการศึกษาของ สมภพ จันทรประภา จะทำให้เห็นว่า สมภพ จันทรประภา เป็นผู้หนึ่งที่มีความขยัน หมั่นเพียร ในการศึกษา แม้กระทั่งในช่วงระยะที่ท่านรับราชการ

การแล้วท่านยังใฝ่หาความรู้ด้วยการ อบรม ศึกษา ดูงาน ทั้งภายในประเทศ และ ต่างประเทศอีกด้วย นับได้ว่าสมภพ จันทรประภา เป็นผู้หนึ่งที่มีความมานะ ขยัน และใฝ่ในการศึกษาเป็นอย่างมาก อันเป็นสาเหตุที่อาจจะทำให้สมภพ จันทรประภา มีความรู้ ความสามารถ ในการเขียนบทความ สารคดี นวนิยาย ตลอดจนบทละครต่างๆ

2.2 ชีวิต ช่วงที่ 2

2.2.1 ชีวิตรับราชการ

เมื่อ สมภพ จันทรประภา จบการศึกษาในระดับปริญญาวิศวกรรมศาสตรบัณฑิต จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ. 2486 แล้ว สมภพ จันทรประภา ได้สอบบรรจุเข้ารับราชการในแผนกตรวจเหมือง กองวิชาการเหมืองแร่ กรมโลหะกิจ กระทรวงอุตสาหกรรม ในตำแหน่ง นายช่างผู้ช่วยตรี ในการบรรจุเข้ารับราชการเมื่อ วันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ.2487 ซึ่งนับว่าเป็นตำแหน่งแรกของท่านในชีวิตของการเข้ารับราชการ จนเมื่อวันที่ 8 เมษายน พ.ศ. 2488 ท่านได้ย้ายไปรับราชการที่แผนกโลหะกิจ จังหวัดสงขลา ในตำแหน่งเดิม คือ นายช่างผู้ช่วยตรี³ ซึ่งท่านก็ได้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความวิริยะอุตสาหะเรื่อยมา อันเป็นผลให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในชีวิตราชการต่อมา หลังจากที่ท่านได้ปฏิบัติหน้าที่ในแผนกโลหะกิจ จังหวัดสงขลา เป็นเวลา 8 ปี ในวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2496 สมภพ จันทรประภา ได้ย้ายกลับมายังกรุงเทพฯอีกครั้งหนึ่ง โดยมีตำแหน่งหน้าที่ที่สูงขึ้น กล่าวคือ ท่านได้ย้ายมาดำรงตำแหน่ง หัวหน้าแผนกควบคุมโลหะกรรม กองวิชาการเหมืองแร่ กรมโลหะกิจ กระทรวงอุตสาหกรรม

ต่อจากนั้นในปีต่อมา สมภพ จันทรประภา ก็ได้รับการเลื่อนตำแหน่งจากนายช่างตรี เป็นตำแหน่งนายช่างโท แผนกโลหะกิจ แต่ต้องกลับไปรับตำแหน่งที่จังหวัดสงขลาอีกครั้งหนึ่ง ในวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2497 และในปีเดียวกันนี้เองท่านได้รับการเสนอชื่อให้ไปดูงาน และฝึกงานด้านเหมืองแร่ ที่ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นเวลา 1 ปี ขณะที่รับราชการในตำแหน่ง หัวหน้าแผนกควบคุมโลหะกรรม กองวิชาการเหมืองแร่ กรมโลหะกิจ กระทรวงอุตสาหกรรม ต่อมาในวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2501 ท่านได้ย้ายไปดำรงตำแหน่งเป็น นายช่างโทแผนกอบรม และส่งเสริมอาชีพเหมืองแร่ กองวิชาการ กรมโลหะกิจ กระทรวงอุตสาหกรรม

³ สมภพ จันทรประภา, "ประวัตินายสมภพ จันทรประภา," เอกสารส่วนตัวอัดสำเนา: (ม.ป.ท, ม.ป.ป)

หลังจากนั้น 1 ปี คือในวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2502 ซึ่งตรงกับวันขึ้นปีใหม่ นับว่าเป็นการเปิดศักราชที่ดีมากของ สมภพ จันทรประภา อีกครั้งหนึ่งคือท่านได้เลื่อนตำแหน่งเป็นหัวหน้าแผนก อบรมและส่งเสริมอาชีพะเหมืองแร่ กองวิชาการ กรมโลหกิจ กระทรวงอุตสาหกรรม แต่พอถึงวันที่ 1 เดือนมิถุนายน ปีเดียวกัน ท่านกลับต้องย้ายมาดำรงตำแหน่ง นายช่างโท แผนกโลหกิจ จังหวัดสงขลา อีกครั้งหนึ่ง และต่อมาใน วันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2503 ท่านก็ได้ย้ายมารับตำแหน่งหัวหน้าแผนก อบรมและส่งเสริมอาชีพะเหมืองแร่ กองวิชาการ กรมโลหกิจ กระทรวงอุตสาหกรรม อีกครั้งหนึ่ง และในวันที่ 14 เมษายน ปีเดียวกันนั้นเอง ท่านก็ได้เลื่อนตำแหน่งหน้าที่การงานสูงขึ้น คือได้รับตำแหน่งเป็น นายช่างเอก กองวิชาการ กรมโลหกิจ กระทรวงอุตสาหกรรม

จากนั้นในปี พ.ศ. 2504 สมภพ จันทรประภา ได้สำเร็จการศึกษาทางบริการโสตทัศนศึกษา จากสถาบันไทย – อเมริกันบริการโสตทัศนศึกษา (USOM) และในปี พ.ศ. 2505 ท่านได้เข้ารับการศึกษาด้านปฏิบัติการจิตวิทยา จนสำเร็จการศึกษาได้รับประกาศนียบัตรจากโรงเรียนสงครามจิตวิทยา กระทรวงกลาโหม

ในปี พ.ศ. 2507 วันที่ 17 มีนาคม สมภพ จันทรประภา ได้รับการเลื่อนตำแหน่งอีกครั้งโดยได้รับตำแหน่งเป็น หัวหน้ากองการเศรษฐกิจและเผยแพร่ กรมทรัพย์สินทางปัญญา (กรมโลหกิจเดิม) กระทรวงอุตสาหกรรม ซึ่งนับได้ว่าสมภพ จันทรประภา มีความเจริญก้าวหน้าในชีวิตราชการเป็นอย่างมากเพราะว่าช่วงระยะเวลา 20 ปี ในการรับราชการที่กระทรวงอุตสาหกรรม ท่านได้รับตำแหน่งเป็นถึงหัวหน้ากองอันเป็นตำแหน่งชั้นเอก ซึ่งในปัจจุบัน ตำแหน่งดังกล่าวนี้ อาจเทียบเท่ากับตำแหน่งผู้อำนวยการกองเลยทีเดียว

ต่อมาสมภพ จันทรประภา ได้เลื่อนตำแหน่งสูงขึ้นอีก คือได้รับตำแหน่งเป็นเลขาธิการกรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ เมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ. 2509 จากตำแหน่งเลขาธิการกรม ซึ่งเปรียบเสมือนพ่อบ้านของ กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ ทำให้ท่านต้องทำงานหนักมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม ต้องดูแลงานในราชการหลายๆด้านแต่ท่านก็ไม่ย่อท้อ และยังคงมุ่งมั่นทำงานต่อไป และจากการทำงานหนักโดยไม่คิดถึงความเหน็ดเหนื่อย จึงส่งผลให้ท่านก้าวหน้าในหน้าที่การงานสูงขึ้นไปอีก ท่านได้รับตำแหน่งเป็นวิทยาการพิเศษ กระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ มีหน้าที่บรรยายและให้ความรู้แก่บรรดาข้าราชการทั่วไป โดยได้รับตำแหน่งเมื่อวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2514

จนล่วงมาถึง วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ.2515 ซึ่งในขณะนั้นมี จอมพลถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี ได้รับโอนสมภพ จันทรประภา จากกระทรวงทรัพยากรธรณี มาดำรงตำแหน่งข้าราชการพลเรือนชั้นพิเศษ ในสำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี นับได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของท่านเป็นอย่างมาก จากวิศวกรกระทรวงทรัพยากรธรณี ที่ต้องทำงานเกี่ยวข้องกับทรัพยากรของชาติกลับต้องมาทำงานด้านเอกลักษณ์ของชาติแทนแต่ด้วยความชอบและรักในการเขียนของท่านทำให้ท่านกลับมีความสุขในตำแหน่งหน้าที่ที่ได้รับเป็นอย่างมากท่านสามารถทำงานที่ท่านรักจนเป็นที่ถูกใจผู้นำรัฐบาลในสมัยนั้น จึงส่งผลให้ท่านได้โอนมาแต่งตั้งให้รักษาการในตำแหน่งรองอธิบดีกรมศิลปากรเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ.2516 ในขณะที่ท่านรักษาการรองอธิบดีอยู่นั้นท่านได้สร้างผลงานทางด้านละครรูปแบบใหม่ให้กับกรมศิลปากรจัดแสดงเพื่อให้ประชาชนชม ณ โรงละครแห่งชาติด้วย

จากการที่ท่านทำละครแนวประวัติศาสตร์รูปแบบใหม่ซึ่งเป็นละครที่มีความแตกต่างจากละครของไทยแบบดั้งเดิมนั้นเป็นเหตุให้เกิดกระแสความไม่พอใจของบรรดาศิลปินบางส่วนทำให้เกิดการรวมตัวของบรรดาศิลปินทั้งน้อยใหญ่จากกองการสังคีตกรมศิลปากรรวมทั้งคุณอาจารย์และนักเรียนนักศึกษาวิทยาลัยนาฏศิลป์ พวกกันประท้วงและเดินขบวนขับไล่ท่านให้พ้นจากกรมศิลปากร ซึ่งประเมษฐ์ บุญยะชัย ได้กล่าวว่า

“การประท้วงในครั้งนั้นมีเหตุ 2 ประการที่นำไปสู่การขับไล่ คือ ประการที่หนึ่ง การสร้างกระแสเนื่องจากการไม่ชอบสมภพ จันทรประภา ของศิลปินจากกองการสังคีต โดยให้เหตุผลว่าสมภพ จันทรประภาเป็นผู้ทำลายนาฏศิลป์ไทย ทำลายวงการละครของไทย และจะเป็นผู้เปลี่ยนแปลงจุดยืนการแสดงของกรมศิลปากรซึ่งเป็นแนวอนุรักษ์ ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่ง คือ เป็นการสร้างกระแสว่า สมภพ จันทรประภา ที่ดำรงตำแหน่งรองอธิบดีในขณะนั้นทำหน้าที่อำนวยความสะดวกที่จัดแสดงเองด้วย อันจะเป็นเหตุให้ผู้เชี่ยวชาญบางท่านถูก ลดบทบาท และความสำคัญของตนเองลง ซึ่งแท้จริงแล้วไม่เกี่ยวข้องกับการทำละคร ของ สมภพ จันทรประภา เลย”⁴

ส่วนโสภณ แสนฤทธิ์ผู้เป็นแกนนำในการประท้วงสมภพ จันทรประภา กล่าวว่า

⁴ สัมภาษณ์ ประเมษฐ์ บุญยะชัย, 18 พฤษภาคม 2547.

“สาเหตุหลักที่มีการประท้วงขับไล่ สมภพ จันทรประภา มี 2 ประการด้วยกันคือ ประการที่หนึ่งมีข่าวว่าท่านจะย้ายครอบครัวรักษาพงษ์ ผู้อำนวยการวิทยาลัยในขณะนั้นไปอยู่หอสมุดแห่งชาติแล้วจะให้ภรรยาของท่านที่เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนดาราคามย้ายมาแทน ส่วนประการที่สองมาจากเรื่องการทำละครเรื่องศรีธรรมมาศไศกราชที่สมภพ จันทรประภา จัดขึ้นซึ่งไม่ตรงกับประสงค์ของพวกเขาเพราะเราเป็นแนวอนุรักษ์จึงเกิดความไม่พอใจ”⁵

แต่ในการประท้วงดังกล่าวในปี พ.ศ. 2516 นั้นผู้วิจัยซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในวิทยาลัยนาฏศิลป์ขณะนั้นกลับมีความคิดเห็นว่าการก่อเหตุประท้วงขับไล่ สมภพ จันทรประภา น่าจะมีสาเหตุมาจากความไม่พอใจของผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ไทย ของกรมศิลปากร และบรรดาศิลปินต่างๆ ของกองการสังคีตในขณะนั้น อันมีสาเหตุมาจากการวิจารณ์การแสดงละครในเรื่องอิเหนาของ สมภพ จันทรประภา ที่เขียนลงในบทความเรื่อง “สวัสดิ์ละครใน” ที่กล่าวว่า

“มีข้อสังเกตอยู่อย่างหนึ่งก็คือบทของบุษบาชมศาลนี้เมื่อมาถึงตอนที่ว่า

ที่สถานลานวัดจังหวัดวง บรรจงปรายไปรอยโรยทราย

นั้นกรมศิลปากรจัดให้นางค่อมเชิญพาน ซึ่งสงสัยแต่แรกแล้วว่าพานอะไร พานทรายในพานนั้นมีทรายนางค่อมเชิญมาให้บุษบา บรรจงปรายไปรอยโรยทราย ดูแล้วแปลกใจว่าทำไมต้องให้บุษบาโรยทรายเอาจริงๆ เพราะตามบทคนเสียงเล่าให้ฟังถึงความสะอาดในวัดว่าในลานวัดนั้นโรยทรายไว้สะอาด การโรยทรายนั้นปกติเป็นหน้าที่ของกรมเมือง(หรือเทศบาลในปัจจุบัน)เวลามีแขกบ้านแขกเมืองมาหรือมีแห่ มีเสด็จพระราชดำเนิน กรมเมืองก็จะเก็บกวาดท้องถนนให้ดูสะอาดตา ก็ถนนสมัยนั้นส่วนใหญ่เป็นถนนดิน ตรงไหนเปียก เลอะเทอะ เปราะเปื้อน เขาก็แก้ไขโดยเอาทรายมากลบ จึงไม่เข้าใจว่าทำไมไม่ให้บุษบาทำทำบอกว่า เขาบรรจงไปรบทรายเอาไว้ ก็ทำฝนตกยังทำได้ ทำลมพัดยังทำได้ ไม่เห็นต้องใช้น้ำจริง หรือลมจริงๆ พุดนี้ตามประสาคนดู ถ้าท่านโกรธก็กราบ”⁶

⁵ สัมภาษณ์, โสภณ แส่นฤทธิ์, 9 มิถุนายน 2547.

⁶ สมภพ จันทรประภา, “สวัสดิ์ละครใน,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ (3 กันยายน 2510), หน้า 19.

ซึ่งจากบทความดังกล่าวข้างต้นนั้น เมื่อพิจารณาดูแล้วจะเห็นได้ว่า สมภพ จันทรประภา วิจารณ์การแสดงละครในเรื่องอิเหนาของกองการสังคีต กรมศิลปากรในขณะนั้นว่า ผู้ที่ให้ทำรำกับบุษบาในตอนโปรยทรายนั้นไม่มีความรู้เกี่ยวกับพิธีการในการรับเสด็จจึงให้บุษบา โรยทรายจริงๆ ตามบทร้อง ซึ่งผู้ที่ให้ทำรำแก่บุษบาในขณะนั้นไม่ทราบได้ว่าจะเป็นศิลปินท่านใด ซึ่งการวิจารณ์ในลักษณะนั้นอาจจะทำให้ศิลปินของกรมศิลปากรมีความโกรธเคือง สมภพ จันทรประภา จากสาเหตุดังกล่าวอาจจะเป็นชนวนที่ก่อให้เกิดความไม่พอใจสมภพ จันทรประภา เป็นทุนเดิมอยู่แล้วและเมื่อสมภพ จันทรประภาเข้ามาเป็นรองอธิบดีที่มีอำนาจคุมการแสดงของ กรมศิลปากรอาจจะทำให้ผู้เชี่ยวชาญ หรือศิลปินของกรมศิลปากรกลัวจะถูกลดบทบาทลงจึงสร้าง กระแสกดดันไม่ต้องการให้สมภพ จันทรประภา มีอำนาจอยู่ในกรมศิลปากรอีกต่อไป ซึ่งการแสดง ความคิดเห็นข้างต้นนี้ผู้วิจัยพิจารณาจากข้อมูลที่ผู้วิจัยค้นคว้าได้ ส่วนมูลเหตุและความจริงในการ ประท้วงขับไล่ นั้นเป็นอย่างไรนั้นไม่มีผู้ใดให้ข้อมูลที่ถูกต้องได้เพียงแต่การแสดงความคิดเห็นของผู้ วิจัยนั้นสอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ของ อาจารย์ประเมษฐ์ บุญยะชัย ที่กล่าวว่าเกิดจากความไม่ พอใจที่ผู้เชี่ยวชาญบางท่านจะถูกลดบทบาทและสร้างกระแสกดดันจึงเป็นเหตุที่ทำให้เกิดการ ประท้วงขับไล่สมภพ จันทรประภาขึ้น

จากเหตุการณ์การประท้วงในครั้งนั้น สมภพ จันทรประภา จึงจำใจยอมรับคำสั่ง ให้ย้ายไปเป็นรองอธิบดีกรมศิลปากร ประจำกระทรวงศึกษาธิการ เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2516 เพื่อเป็นการลดกระแสของสังคมในช่วงนั้นซึ่งเป็นช่วงของการเรียกร้องประชาธิปไตย นับได้ว่า สมภพ จันทรประภา เป็นผู้เสียสละที่ดีผู้หนึ่ง

แต่หลังจากเหตุการณ์โดยทั่วไปสงบลงแล้ว สมภพ จันทรประภา ก็ได้กลับมายัง ถิ่นที่ท่านมีความรัก ความต้องการ ที่จะทำความฝันของท่านให้เป็นจริงอีกครั้ง คราวนี้ท่านกลับจาก กระทรวงศึกษาธิการมาอยู่กรมศิลปากรอีกครั้ง ในตำแหน่งรองอธิบดี (นักบริหาร 9) กรมศิลปากร ในวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2520 ท่านทุ่มเทการทำงานให้กับกรมศิลปากรอีกครั้งในการจัดการ แสดงละครเรื่อง สามัคคีเภทซึ่งเป็นละครที่มีผู้ชมมากเป็นประวัติการณ์และสามารถทำรายได้ ประมาณ 1 ล้านบาท ซึ่งนับว่าเป็นรายได้ที่สูงมากที่สุดในสมัยนั้นด้วย

หลังจากที่ท่านเป็นรองอธิบดีกรมศิลปากร (นักบริหาร 9) แล้วท่านก็ยังปฏิบัติงาน ในตำแหน่งดังกล่าวเรื่อยมา และตำแหน่งสุดท้ายที่ท่านได้รับในชีวิตการรับราชการคือ ตำแหน่งผู้ ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการชั้นหนึ่ง (ระดับ 10) ในปี พ.ศ. 2521 ตราบจนกระทั่งท่านได้ลา ออกจากราชการ

ตลอดระยะเวลาในการรับราชการของ สมภพ จันทรประภา กว่า 35 ปี ท่านได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูงสุดคือ มหาวิริยะมงกุฏ ส่วนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นต่างๆที่ท่านได้รับตั้งแต่เริ่มเข้ารับราชการมีดังต่อไปนี้

5 ธันวาคม 2492	เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย
5 พฤษภาคม 2493	เหรียญบรมราชาภิเษก
5 ธันวาคม 2498	เบญจมาภรณ์ช้างเผือก
5 ธันวาคม 2503	จตุรภรณ์มงกุฎไทย
5 ธันวาคม 2506	จตุรภรณ์ช้างเผือก
5 ธันวาคม 2509	ตริตาภรณ์มงกุฎไทย
5 ธันวาคม 2511	ตริตาภรณ์ช้างเผือก
5 ธันวาคม 2515	ทวิติยาภรณ์มงกุฎไทย
24 ธันวาคม 2515	เหรียญราชรุจิทอง
	เหรียญกาชาดสมนาคุณชั้น 1
5 พฤษภาคม 2516	ตติยจุลจอมเกล้าวิเศษ
5 พฤษภาคม 2520	ทุตติยจุลจอมเกล้าวิเศษ
5 ธันวาคม 2520	ประถมาภรณ์ช้างเผือก

นอกจากการที่ท่านได้ปฏิบัติราชการในตำแหน่งต่างๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว สมภพ จันทรประภา ยังได้ปฏิบัติราชการที่นอกเหนือจากหน้าที่ประจำอีก กล่าวคือท่านปฏิบัติราชการพิเศษในการเป็นผู้แทนสำรองในคณะผู้แทนรัฐบาลไทยไปร่วมประชุมพิจารณาร่างสัญญาความตกลงดีบุกฉบับที่ 3 กับสหประชาชาติ ณ กรุงนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา ในระหว่างวันที่ 11 มีนาคม 2508 จนถึง วันที่ 30 เมษายน 2508 นับว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถสูงผู้หนึ่ง นอกเหนือจากที่ท่านได้ปฏิบัติราชการพิเศษดังกล่าวแล้วท่านยังมีงานพิเศษต่างๆ ที่ต้องปฏิบัติในระหว่างที่ทำงานประจำอีกหลายครั้งได้แก่

- เป็นผู้แทนรัฐบาลเข้าร่วมประชุมกรรมาธิการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ
- เป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติในปี พ.ศ. 2516
- เป็นกรรมาธิการฝ่ายสังคมวัฒนธรรม ในสภานิติบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. 2516
- เป็นกรรมการฝ่ายวัฒนธรรมของคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษาวิทยาศาสตร์ และ วัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ

- เป็นอนุกรรมการราชบัณฑิตยสถาน สาขาภูมิศาสตร์
- เป็นกรรมการจำแนกที่ดิน ของกรมพัฒนาที่ดิน

จากหน้าที่พิเศษดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นยังมีหน้าที่ที่ทำให้คนโดยทั่วไปเรียกท่านว่า "อาจารย์" ได้อย่างสนิทปากทั้งๆที่ท่านมิได้จบการศึกษาในด้านการสอนมาเลยก็ด้วยสาเหตุที่ว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถจึงได้รับเชิญให้ไปเป็นอาจารย์พิเศษทำหน้าที่สอนให้กับสถาบันต่างๆหลายสถาบัน เช่น

- เป็นอาจารย์พิเศษสอนวิชาธรณีวิทยา ให้กับนิสิตคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- เป็นอาจารย์พิเศษสอนวิชากฎหมายเหมืองแร่ แทน ดร.อร่าม บุรณศิริให้กับนิสิตแผนกวิศวกรรมเหมืองแร่ คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- เป็นอาจารย์พิเศษสอนวิชาทรัพยากรแร่ ให้นักศึกษาคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในสมัยที่ ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ เป็นคณบดี
- เป็นอาจารย์พิเศษสอนวิชาธรณีวิทยาให้กับโรงเรียนนายร้อยแผนที่ทหารบก
- เป็นอาจารย์พิเศษในสถานอบรมข้าราชการกรมพัฒนาที่ดิน

และที่สำคัญที่สุดก็เห็นจะได้แก่ การที่ท่านได้รับการแต่งตั้งเป็นประธานอนุกรรมการก่อตั้งสถาบันการละครแห่งชาติ ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่ท่านชื่นชอบเป็นอย่างมากในการที่จะพัฒนาการละครของไทยให้มีความเจริญยิ่งขึ้นไป

และนอกจากท่านจะเป็นอาจารย์พิเศษที่ทำการสอน นักเรียน นิสิต นักศึกษาตามสถาบันต่างๆแล้ว อาจารย์สมภพ ยังได้รับเชิญให้เป็นวิทยากรในการบรรยายในสถานที่ต่างๆอีกหลายแห่งพอจะกล่าวได้ดังต่อไปนี้

- ได้รับเชิญจากคณะกรรมการจัดงานวันทีระลึก สมเด็จพระยาตากษานูภาพ พระชนมายุครบ 100 พรรษา เมื่อปี พ.ศ. 2505 โดยองค์การสหประชาชาติ (UNESCO) ให้เป็นผู้บรรยาย พระประวัติในด้านที่ทรงเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมเหมืองแร่ ณ พระที่นั่งศิวโมกข์พิมาน ภายในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
- ได้รับเชิญจากคณะกรรมการจัดงานวันทีระลึกสมเด็จพระยานริศรานุวัติวงศ์ พระชนมายุครบ 100 พรรษา เมื่อ ปี พ.ศ. 2506 โดยเป็นผู้บรรยายพระประวัติ และ งาน ทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 4 บางขุนพรหม
- ได้รับเชิญจากสถาบันสอนภาษา A.U.A. ให้เป็นผู้บรรยาย ในเรื่อง ประวัติ

ความเป็นมาของละครศึกดาบรพ ๓ ห้องประชุมของสถาบัน

- ได้รับเชิญจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ให้เป็นผู้บรรยายเรื่อง ละครมีชื่อของเล่น เมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 2515
- และในระหว่าง พ.ศ. 2501 – 2509 ในขณะที่ดำรงตำแหน่งหัวหน้ากองการเศรษฐกิจและเผยแพร่ได้เดินทางไปบรรยายเกี่ยวกับ ทรัพยากรแร่ตามโรงเรียนและ วิทยาลัยต่างๆ ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด ทั้งภาคเหนือ และภาคใต้
- เป็นประธานการจัดนิทรรศการทางธรณีวิทยาและเหมืองแร่ ในงานวันเด็ก กรมทรัพยากรธรณี ในระหว่างปี พ.ศ. 2501 – 2507
- จัดนิทรรศการทางธรณีวิทยาและเหมืองแร่ ในงานของสมาคมพ่อค้าไทย ณ พระราชอุทยานสราญรมย์ พ.ศ. 2501
- จัดนิทรรศการทางธรณีวิทยาและเหมืองแร่ ที่ จังหวัดตรัง ในงานประจำปีของจังหวัด 1 ครั้ง และจัดเป็นรายย่อยประกอบในการบรรยายตามจังหวัดต่างๆ

สมภพ จันทรประภา ยังได้ร่วมกิจกรรมในด้านสังคมโดยเป็นประธานหรือเป็นกรรมการในกิจกรรมต่างๆของทางมหาวิทยาลัยและสถาบันอื่นอีกด้วย เช่น

- เป็นกรรมการสมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตำแหน่งประธานบัณฑิตและกรรมการกลาง ตั้งแต่ พ.ศ. 2503 จนถึง พ.ศ.2520
- เป็นประธานแผนกละคร และ รองประธานแผนกวารสารในงานฉลองจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยครบ 50 ปี ในปี พ.ศ. 2509

จากหน้าที่ราชการประจำและราชการพิเศษ ตลอดจนการเป็นวิทยากรบรรยายให้ความรู้ตามสถาบันต่างๆแล้ว จะเห็นได้ว่า สมภพ จันทรประภา เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในหลายๆด้านทั้งด้านทรัพยากรธรณี พระราชประวัติและพระประวัติ รวมทั้งประวัติศาสตร์ ตลอดจนการละครของไทย ที่หาได้ง่ายๆผู้หนึ่ง

2.2.2 ชีวิตสมรส

ในช่วงเวลาระหว่างศึกษาที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนี้เองที่สมภพ จันทรประภา ได้พบและรู้จักกับนิสิตสาวสวยผู้หนึ่งที่กำลังศึกษาในคณะอักษรศาสตร์ สถาบันเดียวกัน เธอผู้นั้นมีนามว่า นางสาวโสภรต์ บุนนาค (ต่อมาภายหลังได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้า จึงได้รับการขนานนามว่าคุณหญิง

โสมรศรี จันทระภา⁷ ซึ่งเป็นบุตรของพันตำรวจตรีหลวงอนุกุลสุขประชา กับ นางสมควร บุญนาค ทั้งสองเกิดความรัก ความเข้าใจ ตลอดจนมีความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน อันเป็นสาเหตุที่ทำให้ท่านกับนางสาวโสมรศรีตกลงใจที่ใช้ชีวิตคู่ร่วมกันในภายหลังและได้ให้กำเนิดบุตรชายสองคนคือ

1. นายอรณพ จันทระภา
2. นายตรีภพ จันทระภา

ภาพที่ 2 สมภพ จันทระภาและครอบครัว
ที่มา หนังสือที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพคุณหญิงโสมรศรี จันทระภา

⁷ กุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ, “นายสมภพ จันทระภา,” ใน สตติบุคคลสำคัญเล่ม 12. (พระนคร: สำนักงานเอกฉัตร, 2533), หน้า 135.

ภาพที่ 3 สมภพ และ คุณหญิงโสภณรัสมิ์ จันทรประภา
ที่มา หนังสือที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพคุณหญิงโสภณรัสมิ์ จันทรประภา

2.2.3 ช่วงสุดท้ายของชีวิต

หลังจากลาออกจากราชการแล้ว สมภพ จันทรประภาก็ได้พักผ่อนอยู่กับบ้านตามประสาผู้สูงอายุแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังคงได้สร้างประโยชน์โดยการให้ความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ให้กับประชาชนต่อเนื่องมา โดยได้จัดรายการวิทยุในสถานีวิทยุ อ.ส. พระราชวังดุสิตเป็นประจำ ในทุกวันอังคารของสัปดาห์ ซึ่งรายการวิทยุรายการนี้เป็นกรับราชการในพระองค์สนองพระเดชพระคุณ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และ สมเด็จพระราชินีนาถ ซึ่งเริ่มตั้งแต่ พ.ศ.2510 เป็นต้นมา

สมภพ จันทรประภา ได้ทุ่มเทและอุทิศตนสร้างสรรค์ผลงานซึ่งอาจนับได้ว่าเป็นทรัพย์สินทางปัญญาของชาติ ตลอดมาโดยไม่เห็นแก่เหน็ดเหนื่อยและย่อท้อ จึงเป็นเหตุให้เกิดการเจ็บป่วยตามมา จนต้องเข้ารับรักษาที่โรงพยาบาลหลายครั้ง หนึ่งในหลายครั้งนั้นสุรพล วิรุฬห์รักษ์ ผู้ร่วมงานใกล้ชิด สมภพ จันทรประภาผู้หนึ่งได้กล่าวว่า “วันหนึ่งพี่สมภพ ไปที่สยามสแควร์ โดย

ขับรถไปเองแต่ก็เกิดเหตุคือน้ำตาลในเลือดของพี่สมภพขึ้นสูงถึง 300 พี่สมภพเลยช็อคอยู่ตรงนั้น จึงต้องรีบช่วยกันพาส่งที่โรงพยาบาล⁴⁴

จากการที่สมภพ จันทระภาได้เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลหลายครั้งดังได้กล่าวแล้ว แต่ด้วยความที่เป็นบุคคลที่เข้มแข็ง และมีความมุ่งมั่นเด็ดเดี่ยวต่อชีวิตและอุปสรรคทั้งปวงเพื่อที่จะได้ฝากผลงานสิ่งทีตนเองได้สร้างสรรค์ไว้ให้เป็นมรดกของชาติทางศิลปวัฒนธรรม พร้อมทั้งอำนวยความสะดวกประโยชน์ให้แก่ชาติบ้านเมือง ในการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านวิชาการที่เป็นหนังสือ บทความ และที่สำคัญได้เป็นผู้ทำให้เกิดละครรูปแบบใหม่ขึ้นมาในสมัยรัชกาลที่ 9 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์อันเป็นปฐมบทแห่งการสร้างละครสมัยใหม่ขึ้นมาอีกมากมาย จากการทุ่มเทแรงใจ แรงกาย และสติปัญญาอย่างเต็มที่ในภาวะที่กำลังอยู่ในวัยสูงอายุ จึงเป็นเหตุทำให้โรคประจำตัวคือเบาหวาน ได้กำเริบขึ้นอีกและครั้งนี้โรคร้ายได้คร่าชีวิตของผู้ที่เป็นที่รักของครอบครัว และเพื่อนร่วมงานนาม สมภพ จันทระภา ลง โดยถึงแก่อนิจกรรมอย่างสงบเมื่อวันเสาร์ที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2530 สิริรวมอายุได้ 68 ปี 9 เดือน 14 วัน นับได้ว่าเป็นการสูญเสียบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์วงการละครไทยที่มีโอกาสจะลืมเลือนได้อีกผู้หนึ่ง

2.3 ผลงานด้านการประพันธ์

ในการศึกษาประวัติของสมภพ จันทระภา นั้นพบว่า สมภพ จันทระภา มีผลงานในด้านการประพันธ์มากมาย โดยสามารถแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

1. หนังสือทางด้านศาสนา
2. สารคดี
3. นวนิยายเรื่องสั้น
4. บทละคร

1) ประเภทหนังสือทางด้านศาสนา

ได้แก่เรื่อง วินัยที่ได้ศึกษาดีแล้ว เป็นหนังสือที่ได้รับพระราชทานรางวัลที่ 1 จากราชบัณฑิตยสภา ในการประกวดหนังสือสอนพระพุทธศาสนาสำหรับเด็ก เนื่องในงานพระราชพิธีทรงบำเพ็ญกุศลวิสาขบูชา ประจำปีพุทธศักราช 2510 พร้อมทั้งได้รับพระราชทานทุนรางวัลจาก

⁴⁴ สัมภาษณ์, สุรพล วิรุฬห์รักษ์, คณะบดีคณะนิเทศศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 23 กันยายน 2546.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ ๙ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดารามด้วย ซึ่งเป็นผลงานที่ สมภพ จันทรประภา มีความภูมิใจมากที่สุด

เนื้อหาในหนังสือกล่าวถึงการมีระเบียบวินัยอันเป็นเครื่องควบคุมคนให้เป็นคนมีใจดี เป็นคนเรียบร้อย ทั้งกิจกรรมายาทและการพูดการจา การอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะด้วยความบริสุทธิ์ การศึกษาเรื่องความสะอาดทางกาย อันได้แก่ การไม่ฆ่าและไม่ทรมานสัตว์ซึ่งจะทำได้ โดยต้องมีคุณธรรม 2 ประการคือ มีความเมตตา และมีความกรุณา การไม่ลักขโมยที่จะต้องฟังคำสอนของพระพุทธเจ้าข้อที่ว่า สัมมาอาชีวะ การไม่ทำผิดในทางเพศ ถ้าจะไม่ให้เกิดความผิดในข้อนี้ก็ต้องมีความสำรวม

การศึกษาเรื่องความสะอาดทางวาจาซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 4 อย่างคือ ไม่พูดปด คือต้องมีความสัตย์ ไม่พูดส่อเสียด คือต้องมีปยวาจา พูดจาไพเราะสุภาพ ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดเพื่อเจ้าเอkelวไหล จะต้องมีสติอยู่เสมอ

การศึกษาเรื่องความสะอาดทางใจ 3 อย่างคือ ไม่มักได้ไม่โลภ ซึ่งมีธรรมสำหรับขจัดคือ การให้ทาน การไม่พยาบาท คือต้องให้อภัย และไม่เห็นผิดเป็นชอบ ที่มีวิธีแก้ได้คือต้องใช้ปัญญา เป็นต้น

2) ประเภทสารคดี

จากการรวบรวมผลงานด้านการประพันธ์ประเภทสารคดีของสมภพ จันทรประภา ผู้วิจัย พบว่ามีงานประพันธ์ประเภทสารคดีอยู่ 2 แบบ รวมทั้งสิ้น 27 เรื่อง แบ่งเป็น

2.1) สารคดีชีวประวัติ 19 เรื่อง

2.2) สารคดีทางวิชาการ 8 เรื่อง

โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1) สารคดีชีวประวัติ 19 เรื่อง ได้แก่

1. เรื่อง สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศฯ ซึ่งท่านได้ค้นคว้าเรียบเรียงเกี่ยวกับพระประวัติและผลงานของสมเด็จพระยานริศรานุวัดติวงศ์ และนำลงตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ จนได้รับรางวัลชนะเลิศประเภทสารคดี ในการจัดการประกวด งานหนังสือพิมพ์ ของมูลนิธิวิชาการหนังสือพิมพ์ ประจำปี พ.ศ. 2506

2. เรื่อง นรชาติ สารคดีเรื่องนี้เป็นการรวมเรื่องสั้นที่เกี่ยวกับชีวประวัติที่ลงพิมพ์ไว้ในที่ต่างๆ นำมารวมพิมพ์เป็นเล่มเดียวกัน อาทิ เรื่องโอรสพระนเรศวร เจ้าพิมาย ยุกกระบัตร นายสุจินดา สมเด็จพระศรีสุริเยนทร์ ฯ ขวัญใจอีสาน พระวังหลัง แผ่นดินที่สาม สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ สมเด็จพระกรมพระยาอดิรังฯ เจ้าพระยาเทเวศรวงวิวัฒน์ และหนังสือเล่มนี้ ได้รับรางวัลชมเชยหนังสือยอดเยี่ยมประเภทสารคดีในการจัดการประกวดหนังสือของคณะกรรมการจัดงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติพ.ศ.2516

ที่สำคัญอีกประการหนึ่งของหนังสือเล่มนี้ก็คือ คำนำของหนังสือเล่มนี้ซึ่งหม่อมเจ้าพูนพิศมัย ดิศกุล ทรงเป็นผู้เขียนให้ โดยมีใจความว่า

“...แต่หลักก็มีอยู่ 2 ประเภทเท่านั้นคือ

1.เขียนไปตามอารมณ์ ซึ่งอ่านค่อนข้างง่าย เพราะนึกถึงแต่ใจเราคนเดียวก็พอแล้ว

2.เขียนเพื่อให้ความรู้แก่ผู้อื่น ไม่ให้เบื่อหน่ายที่จะอ่าน และชี้ให้เห็นคุณและโทษด้วยนั้นมิใช่ทำได้ง่ายๆนัก ก่อนอื่นจะต้องค้นคว้าหลักฐานให้เพียงพอที่จะออกเป็นความเห็นได้ การค้นคว้านั้นจะต้องมีทั้งการอ่าน และการเที่ยวไต่ถามผู้รู้ จนแน่ใจว่าถูกต้องแล้วจึงจะลงมือเขียนได้ฉะนั้นการเขียนแบบที่ 2 นี้จึงต้องใช้เวลาและเหน็ดเหนื่อยมิใช่น้อยสมภพ จันทรประภา เป็นนักเขียนประเภท 2 ที่กล่าวมานี้...”¹¹

จากคำนำในหนังสือเล่มนี้ ซึ่งเขียนโดย หม่อมเจ้าพูนพิศมัย ดิศกุล ทำให้เห็นว่าสมภพ จันทรประภา ได้ค้นคว้าหลักฐานในการเขียน ด้วยการอ่าน การไต่ถามผู้รู้อย่างมากมาแล้วจึงนำมาเขียน พร้อมทั้งยังได้รับคำชมเชยว่า “อีกประการหนึ่ง สำนักรับงานที่เขียน แม้จะเป็นสมัยใหม่อยู่บ้าง สมภพ ก็มีทางเป็นของตัวเอง...”¹² จึงทำให้หนังสือเล่มนี้ได้รับรางวัลในการประกวดหนังสือในปีนั้น

3. เรื่องชีวิตดุจเทพนิยาย ของ ดอกไม้สด หนังสือเล่มนี้นับว่าเป็นหนังสือที่สมภพ จันทรประภาได้เขียนขึ้น โดยได้รับแรงบันดาลใจจากการที่ท่านได้เคยอยู่รับใช้ใกล้ชิด “ดอกไม้สด” หรือหม่อมหลวงบุบผา นิมมานเหมินทร์ นักประพันธ์นวนิยายที่มีชื่อเสียงท่านหนึ่ง หนังสือเล่มนี้ได้

¹¹ สมภพ จันทรประภา, นรชาติ, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรเพชรเกษม, 2516), หน้าคำนำ

¹² เรื่องเดียวกัน ,หน้าเดียวกัน

กล่าวถึงประวัติและผลงาน ตลอดจนความรู้สึกนึกคิดของ"ดอกไม้สด" และหนังสือสารคดีเรื่องนี้ยังได้รับการตีพิมพ์มาแล้วไม่ต่ำกว่า 3 ครั้งและจากการเรียบเรียงเรื่องนี้ สมภพ จันทรประภาได้มอบเอกสารอันมีค่ายิ่งให้เป็นสมบัติของหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร ได้แก่ จดหมายจาก"ดอกไม้สด" ซึ่งเอกสารเหล่านี้ได้ให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติชีวิตของ "ดอกไม้สด" ซึ่งเป็นนักประพันธ์คนสำคัญของวรรณกรรมไทย และหอสมุดแห่งชาติได้จัดแสดงเอกสารเหล่านี้ไว้ที่ห้องดอกไม้สด ภายในหอสมุดแห่งชาติ ท้าวาสุกรี

4. เรื่องชีวิตและผลงานของ จอมพลถนอม กิตติขจร สารคดีเรื่องนี้กล่าวถึงประวัติของ จอมพลถนอม กิตติขจร อดีตนายกรัฐมนตรีนคนที่ 10 ของไทยในด้านชีวิตส่วนตัว การรับราชการทหาร การก่อปฏิวัติรัฐประหาร ตลอดจนการได้รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และผลงานในด้านต่างๆ ของจอมพลถนอม กิตติขจร

5. เรื่องแผ่นดินที่สามเรื่องนี้ได้กล่าวถึงพระราชประวัติของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่สามในราชวงศ์จักรีแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ที่น่าสนใจอย่างยิ่งเป็นเครื่องแสดงถึงน้ำใจของคนที่ปกครองคนเมื่อร้อยปีมานี้เองทั้งยังได้ยกเอาคำกลอนที่มีความไพเราะและสะเทือนใจที่ทรงนิพนธ์โดยสมเด็จพระนั่งเกล้าฯ ที่หาอ่านได้ยากมาขึ้นต้นเรื่องไว้ว่า

“เจ้าช่อมะกอก	เจ้าดอกมะไฟ
เจ้าเห็นเขางาม	เจ้าตามเขาไป
เขาทำเจ้ายับ	เจ้ากลับมาไย
เขาสิ้นอาลัย	เจ้าแล้วหรือเอย” ¹³

และในเนื้อหาของเรื่องกล่าวถึงพระราชประวัติของรัชการที่สามตั้งแต่ทรงพระราชสมภพว่าเป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยกับเจ้าจอมมารดาเรียม กล่าวถึงการหักหน้ากันต่อหน้าพระที่นั่งระหว่างรัชกาลที่สามกับสุนทรภู่ในคราวที่ทรงแต่งกลอนเรื่องสังทองและเรื่องอิเหนาและยังกล่าวถึงการเสวยราชสมบัติก่อนรัชกาลที่4ซึ่งเป็นพระราชโอรสองค์ใหญ่ การปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์ การทำนุบำรุงพระศาสนาเป็นต้น ซึ่งสารคดีเรื่องนี้ได้รับการพิมพ์รวมอยู่ในหนังสือเรื่อง “นรชาติ” ด้วย

6. เรื่องสมเด็จพระศรีสวรินทราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า ซึ่งหนังสือนี้เป็นหนังสือที่ได้รับความนิยมมาก ได้ทำการพิมพ์ครั้งแรกในหนังสือสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์และได้

¹³ สมภพ จันทรประภา, วชิราวุธานุสรณ์สาร, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2536), หน้า32.

ทำการพิมพ์จำหน่ายสองครั้ง ครั้งแรกนำรายได้ทั้งหมดประมาณ 100,000บาท(หนึ่งแสนบาท)มอบให้กับสภาอากาศไทย ครั้งที่ 2 นำรายได้สมทบทุนมูลนิธิอานันทมหิดล นอกจากสองครั้งที่พิมพ์จำหน่ายแล้วหนังสือเล่มนี้ได้ตีพิมพ์อีกหลายครั้งดังคำกล่าวในหนังสือที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ คุณหญิงโสภณศรี จันทระประภาว่า

“หนังสือเรื่องสมเด็จพระศรีสวรินทราฯ นี้ได้ทำการจัดพิมพ์มาเกือบสิบครั้งแล้ว ทั้งที่เป็นการจัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์เพื่อจำหน่ายแก่บุคคลทั่วไปและจัดพิมพ์เพื่อเป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพของบุคคลต่างๆ”¹⁴

เนื้อหาในหนังสือกล่าวถึงพระประวัติสมเด็จพระศรีสวรินทราฯ ตั้งแต่ประสูติว่าเป็นพระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกับเจ้าจอมมารดาเปี่ยม พระนามเดิมนั้นว่าพระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้าสว่างวัฒนา ทรงได้รับการสถาปนาเป็นพระอัครมเหสีทรงพระนามว่า สมเด็จพระนางเจ้าสว่างวัฒนาพระราชเทวีในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 และทรงได้รับการสถาปนาเป็นสมเด็จพระศรีสวรินทราบรมราชเทวี พระพันวัสสามาตุจฉาเจ้า ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล รัชกาลที่ 8 ทรงได้รับการสถาปนาเป็นสมเด็จพระศรีสวรินทราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้าและทรงสวรรคตในวันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ.2498 มีพระชนมายุได้ 93 ปี เนื้อหาในหนังสือยังได้กล่าวถึงพระกรณียกิจที่สมเด็จพระนางเจ้าสว่างวัฒนา ทรงปฏิบัติต่างๆ ทรงเป็นองค์สมณายิกาของสภาอากาศด้วย

อีกประการหนึ่งที่หนังสือเล่มนี้ได้รับความนิยมและได้รับการพิมพ์ใหม่หลายครั้งหลายหนก็เนื่องด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระราชนิพนธ์ความสำคัญของหนังสือเรื่องนี้ในการจัดพิมพ์เป็นครั้งที่ 3 ไว้ดังนี้

“หนังสือสมเด็จพระศรีสวรินทราฯ ซึ่งเป็นบทประพันธ์ของคุณสมภพ จันทระประภา นี้ เป็นหนังสือที่มีคุณค่าทั้งในแง่ประวัติศาสตร์และในแง่ที่จะอ่านให้ได้ธรรมรส สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ จึงทรงเล็งเห็นว่าสมควรให้จัดพิมพ์พระราชทานเป็นอนุสรณ์

¹⁴ สมภพ จันทระประภา, สมเด็จพระศรีสวรินทราฯ, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เมอริทพริ้นท์, 2538), หน้า8.

ในงานพระราชทานเพลิงศพ หม่อมราชวงศ์จรีก กิติยากร เพื่อจะ
เผยแพร่ให้ผู้สนใจ ได้อ่านกันอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น”¹⁵

7. เรื่องพระราชศรัทธา ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติพระอารามหลวง จำนวน 8 วัด
จัดพิมพ์เนื่องในงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชในวันฉัตรมงคล
ปี พ.ศ. 2517 ได้แก่

- 7.1 วัดสุทัศน์เทพวราราม
- 7.2 วัดพระเชตุพลวิมลมังคลาราม
- 7.3 วัดอรุณราชวราราม
- 7.4 วัดราชโอรสาราม
- 7.5 วัดราชประดิษฐ์สถิตมหาสีมาราม
- 7.6 วัดเบญจมบพิตร
- 7.7 วัดบวรนิเวศวิหาร
- 7.8 วัดราชบพิตรสถิตมหาสีมาราม

8. เรื่องประวัติกรมทรัพย์สินทางพาณิชย์ ในหนังสือมีเนื้อหาเกี่ยวกับทรัพย์สินทางพาณิชย์
ตั้งแต่โบราณสมัยก่อนตั้งกรมทรัพย์สินทางพาณิชย์จนกระทั่งกรมมีอายุได้ 70 ปี

9. เรื่องแต่หม่อมละม้ายผู้ควรบูชา

10. เรื่องคุณหญิงเทศ นักกานุกรักษ์

11. เรื่องพระบรมดิลก

12. เรื่องราชธรรมในพระราชจักรีวงศ์

13. เรื่องพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า

14. เรื่องประวัติกรมราชทัณฑ์

15. เรื่องพระภรรยาเจ้า ซึ่งสมภพ จันทรประภาเขียนลงในหนังสือเอกลักษณ์ไทย
ปีที่ 1 ฉบับที่ 8 มีเนื้อหากล่าวถึงบรรดาภรรยาของผู้ชายชั้นสามัญชน ภรรยาพระราชทานให้แก่ขุน

¹⁵ สมภพ จันทรประภา, สมเด็จพระศรีสวรินทราบายา, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เมอริทพริ้นท์, 2538), หน้า 8.

น้ำขุนนางที่รับราชการแล้วได้รับความดีความชอบพระภรรยาของพระเจ้าแผ่นดินในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นอันประกอบด้วย สมเด็จพระอรรคมหเสี พระภรรยาเจ้า แม่ยั่วเจ้าเมืองซ้าย แม่ยั่วเจ้าเมืองขวา และพระภรรยาเจ้าตามลำดับใหม่ตั้งแต่วันที่ 23 มีนาคม พ.ศ.2439 ดังนี้ 1.สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ 2.สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชเทวี 3.พระนางเจ้าพระราชเทวี 4.พระอรรคชายาเธอ

16. เรื่องการดำเนินชีวิตของพันตรีหลวงจบกกระบวนยุทธ มีเนื้อหากล่าวถึงชีวิตประวัติของหลวงจบกกระบวนยุทธผู้เป็นบิดาของท่านผู้หญิงจงกล กิตติขจร ภริยาของจอมพลถนอม กิตติขจร อดีตนายกรัฐมนตรีของประเทศไทย

17. เรื่องพระวังหลัง สารคดีเรื่องนี้เกี่ยวกับพระประวัติของกรมพระราชวังบวรสถานพิมุข(ทองอิน) ผู้ปราบกบฏพระยาสุรศักดิ์ซึ่งจับพระเจ้ากรุงธนออกจากราชสมบัติ เรื่องพระวังหลังนี้ได้จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกในงานบำเพ็ญกุศลคล้ายวันเกิด พระเทพมุนี เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ.2534

18. เรื่อง อยุทธยาอาภรณ์ ในหนังสือกล่าวถึงเรื่องเครื่องแต่งกายของไทยในสมัยอยุธยาซึ่งหนังสือเล่มนี้เป็นประโยชน์แก่ผู้สร้างสรรค์งานทางด้านวรรณกรรมและการละครเป็นอย่างมาก เนื่องจากได้ใช้ข้อมูลในหนังสือเล่มนี้เป็นแนวทางในการประดิษฐ์หรือการสร้างเครื่องประดับและเครื่องแต่งกายในการแสดงละครในสมัยต่อมา พร้อมทั้งเป็นแนวทางในการจัดการทำหุ่นบุคคลสำคัญตามยุคตามสมัยด้วย

ศุภชัย สิทธิเลิศ ผู้ร่วมงานใกล้ชิดของท่านหนึ่งกล่าวว่า “หนังสืออยุธยาอาภรณ์ นั้นที่สมภพมุ่งมันมากเป็นผลงานชิ้นเอกให้กับคนรุ่นใหม่ คือไม่ได้ดูแต่รูปแต่ลงมือทำเองเลย ทั้งเครื่องกระโหล่ เครื่องหนังปิดทอง สวยไม่สวยไม่สำคัญ สิ่งเหล่านี้ก็มาจากการค้นคว้าของพี่สมภพ”¹⁶

19. เรื่องท่านผู้จิตรเจริญซึ่งเป็นพระประวัติของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

¹⁶ สัมภาษณ์ ศุภชัย สิทธิเลิศ, 5 มีนาคม 2547.

2.2) ประเภทสารคดีทางวิชาการ จำนวน 8 เรื่องได้แก่

1. เทียววัดโพธิ์กับโลหกิจ
2. เทียวไทรโยคกับโลหกิจ
3. เทียวพิมายกับโลหกิจ
4. เทียวสุโขทัยกับโลหกิจ
5. เทียวระนองกับโลหกิจ
6. เทียวเกาะแก้วพิศดารกับโลหกิจ

ทั้งหมดรวม 6 เรื่องที่กล่าวมาข้างต้นนั้น พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร ทรงนำไปวิจารณ์เป็นภาษาอังกฤษและนำตีพิมพ์ลงในหนังสือของสยามสมาคมทุกเรื่อง

7. เรื่องเหล็ก ทองคำ น้ำบาดาล ใหม่ ฯลฯ บทความสารคดีเหล่านี้ได้ลงพิมพ์ในหนังสือสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ และในหนังสือชุมนุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และหนังสือมหาวิทยาลัยฉบับ 23 ตุลาคม เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวอยู่เป็นนิจ

8. ละครมิใช่ของเล่น ลงพิมพ์ในหนังสืออ่านประกอบวิชาการยธรรมไทย ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในเนื้อหาจะประกอบไปด้วยเรื่องศிரภภรณ์ เครื่องประดับที่ใช้สำหรับเล่นละครตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายจนมาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ กล่าวถึงละครพันทางในแบบของเจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรง เป็นต้น

3) ประเภทนวนิยายและเรื่องสั้น มีทั้งหมด 2 เรื่อง ได้แก่

1. มาตุคาม ซึ่งสมภพ จันทรประภาได้เขียนนวนิยายเรื่องนี้ขึ้นตั้งแต่เมื่อเริ่มเข้ารับราชการใหม่ๆ ประมาณปีพ.ศ. 2509 เรื่อง “มาตุคาม” นับเป็นเรื่องยาวเรื่องแรกและเรื่องเดียวที่สมภพ จันทรประภา ประพันธ์ขึ้น และได้รับคำชมว่า นิยายเรื่องนี้มีสำนวนคล้ายกับดอกไม้สดเป็นอย่างมาก แต่นวนิยายเรื่องนี้จะได้พิมพ์ออกสู่สายตาประชาชนก็ตกประมาณปี พ.ศ. 2529 ซึ่งนับเป็นเวลาถึง 20 ปีหลังจากที่ สมภพ จันทรประภา ได้แต่งขึ้น

2. เพื่อนรัก เป็นเรื่องสั้นที่เขียนลงในหนังสือพิมพ์สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์แล้วนำพิมพ์รวมเล่มในภายหลัง เพื่อนรัก เป็นหนังสือรวมเรื่องสั้นหลายๆ เรื่อง เช่น เดือนเพื่อนรัก เกด ชาววัง พ่ออำนาจ กันหา ด้วยเลือดด้วยเนื้อ ท่านแดง และปัทมา และ เรื่องสวัสดิ์ปีใหม่เป็นต้น

กุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ กล่าวว่า "การเขียนนวนิยายและเรื่องสั้นเป็นงานสร้างสรรค์ที่ต้องใช้อัจฉริยภาพและศิลป์ด้านอักษรศาสตร์อย่างสูง สมภพ จันทรประภา ก็ได้สร้างสรรค์ผลงานไว้มาก"¹⁷

จากคำกล่าวของกุลทรัพย์ข้างต้นทำให้เห็นว่าสมภพ จันทรประภาเป็นผู้หนึ่งที่มีความสามารถในด้านการเขียนหนังสือที่ดีเยี่ยมผู้หนึ่งซึ่งสามารถถ่ายทอดความรู้ในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านพระประวัติ ด้านธรณีวิทยา ด้านศิลปวรรณกรรม ตลอดจนชีวประวัติบุคคลสำคัญๆ นำมาเรียงร้อยให้ผู้อื่นได้อ่านอย่างสนุกสนานพร้อมทั้งได้รับความรู้อย่างมากอีกด้วย

นอกจากการประพันธ์สารคดี นวนิยาย และเรื่องสั้นต่างๆ แล้ว สมภพ จันทรประภา ยังเป็นบรรณาธิการ หนังสือและวารสารรวม 3 ฉบับคือ

1. เป็นบรรณาธิการหนังสือวารสารของกรมทรัพยากรธรณีที่ออกเป็น เดือน ชื่อ ข่าวสารการธรณี ตั้งแต่ พ.ศ. 2505 – 2508

2. เป็นรองประธานแผนกวารสารของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดทำหนังสือที่ระลึกในวันสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยครบ 50 ปี ใน พ.ศ. 2509

3. เป็นบรรณาธิการ วารสารศิลปากร ปี พ.ศ. 2521

4) ผลงานทางด้านการประพันธ์บทละคร

ผลงานสำคัญอีกด้านหนึ่งหรืออีกส่วนหนึ่งที่กล่าวต่อไปนี้เป็นผลงานที่ส่งผลให้สมภพ จันทรประภา มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางในหมู่คนทั่วไปทั้งยังทำให้เกิดนวัตกรรมใหม่ๆ ในวงการนาฏศิลป์ของไทยอีกด้วย ผลงานด้านนั้นก็คือ งานสร้างสรรค์บทละคร

¹⁷ กุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ, "นายสมภพ จันทรประภา," ใน สตดีบุคคลสำคัญเล่ม12, (พระนคร: สำนักงานเอกลักษณ์, 2533), หน้า136.

“แม้สมภพ จันทรประภา จะศึกษาเล่าเรียนวิชาชีพมาทางด้านวิศวกรรมศาสตร์ แต่ก็เป็นผู้มีอัจฉริยภาพปราดเปรื่อง ในการสร้างสรรค์วรรณกรรม โดยเฉพาะวรรณกรรมกวีละคร ได้ทุ่มเทอุทิศตนในงานด้านนี้มาโดยตลอด”¹⁸

จากบทความของ กุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ ข้างต้นทำให้ได้ทราบว่า สมภพ จันทรประภา มีความรู้ในด้านการประพันธ์บทละครเป็นอย่างดี ถึงแม้ว่าจะเรียนมาทางด้านวิศวกรรมทั้งนี้เนื่องจาก สมภพ จันทรประภา เป็นผู้ที่ชอบค้นคว้าทั้งทางด้านโบราณคดี ประวัติศาสตร์ พงศาวดาร แล้วนำมาเขียนเป็นบทละครพร้อมทั้งนำแสดงสู่สายตาประชาชนตั้งแต่ พ.ศ.2503 เป็นต้นมา

สมภพ จันทรประภา เขียนไว้ในทำหนังสือเรื่อง ชีวิตและงานของดอกไม้สด ว่า “คนที่ผู้เขียนเริ่มฟังเป็นคนแรกในโลกคือยาย เวลาเดือนหงายนอนหนุนตักยายดูเดือน ฟังเรื่อง พระจันทร์ ซึ่งมีข้าวมีแกงไว้ให้ขอ มีแหวนทองแดง มีเตียงตั้ง มีเก้าอี้ พระจันทร์มีสมบัติมาก โตขึ้นก็ฟังเกร็ดพงศาวดาร ฝอยพงศาวดารจนโบราณคดี การเล่านั้นก็ได้อ่าง เสียบ้าง ชักก็ตอบไม่ได้... นี่เองเป็นเหตุให้ต้องหาหนังสืออ่าน...”¹⁹

หรือจากสารคดีเรื่อง “พระภรรยาเจ้า” ที่สมภพ จันทรประภาได้เขียนขึ้นมีข้อความหนึ่งกล่าวว่า “การที่ต้องค้น เพราะมีความจำเป็นในการเขียนบทละครประวัติศาสตร์และยังจำเป็นมากขึ้น เมื่อต้องอำนวยการแสดงบทละครนั้น เพราะจะต้องกำหนดการแต่งกายของตัวละคร ให้ถูกต้องตามฐานะที่ปรากฏอยู่ในกฎมณเฑียรบาล ตามจิตรกรรมฝาผนังให้มากที่สุดที่จะทำได้”²⁰

จากเนื้อความดังกล่าวทำให้เห็นว่า สมภพ จันทรประภา มีนิสัยรักการอ่าน และชอบค้นคว้าเกี่ยวกับเกร็ดพงศาวดาร ประวัติศาสตร์และเรื่องโบราณคดีมาตั้งแต่ยังเป็นเด็กอยู่ และเมื่อโตขึ้นก็ได้นำเอาความรู้ที่ได้จากการฟัง การค้นคว้า มาเรียงร้อยถ้อยความและนำมาเผยแพร่ในรูปของบทละครชนิดต่างๆที่ได้ประพันธ์ขึ้นมา พร้อมทั้งนำเสนอสู่สายตาประชาชนจนเป็นที่ยอมรับกันในหมู่นักดูละครช่วงปี พ.ศ. 2507 เป็นต้นมา

¹⁸ กุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ, “นายสมภพ จันทรประภา,” ใน สตูดิโอบุคคลสำคัญเล่ม12, (พระนคร: สำนักงานเอกลักษณ์, 2533), หน้า138.

¹⁹ สมภพ จันทรประภา, ชีวิตและงานของดอกไม้สด, (กรุงเทพฯ: อมรรการพิมพ์, 2509), หน้า137.

²⁰ สมภพ จันทรประภา, “พระภรรยาเจ้า,” ใน เอกลักษณ์ไทย, (กรุงเทพฯ: สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, 2520), หน้า112.

สมภพ จันทรประภา ได้เริ่มสร้างสรรค์งานบทละครตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 เป็นต้นมา โดยเริ่มจากการเขียนบทละครพูดให้กับสมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแสดงเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเนื่องในวันจุฬาลงกรณ์ ทั้งจัดแสดงเพื่อหารายได้ให้กับสมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์ เพื่อหาเงินสมทบทุนจุฬาลงกรณ์สงเคราะห์ สมัยที่ดำรงตำแหน่งประธานบัณฑิต และประธานแผนกละคร ของสมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากการค้นคว้ารวบรวมข้อมูลบทละครซึ่ง สมภพ จันทรประภา ได้ประพันธ์ไว้ ผู้วิจัยพบว่า มีทั้งหมด 61 เรื่อง สามารถแบ่งได้ 2 ประเภท คือ บทละครที่ใช้แสดงทางโทรทัศน์ และบทละครที่ใช้แสดงทางเวที และในบทละครทั้งสองประเภทสามารถ แบ่งตามชนิดของการแสดงละครได้ 4 กลุ่ม ได้แก่

1. บทละครพูด
2. บทละครดึกดำบรรพ์
3. บทละครพูดสลัปลำ
4. บทละครที่ปรับปรุงจากบทละครของผู้อื่น

ซึ่งบทละครทั้ง 4 กลุ่มที่กล่าวข้างต้นจำนวน 61 เรื่องที่แสดงทั้งทางโทรทัศน์และแสดงทางเวทีสามารถจำแนกโดยจัดวางในรูปตารางได้ดังต่อไปนี้

ตารางแสดงการจำแนกกลุ่มละครคุณสมภพตามสถานที่แสดง

กลุ่มละคร	แสดงทางโทรทัศน์ จำนวนเรื่อง	แสดงทางเวที จำนวนเรื่อง
1. ละครพูด	11	1
2. ละครดึกดำบรรพ์	22	9
3. ละครพูดสลัปลำ	5	6
4. ละครที่ปรับปรุงจากบท ละครของผู้อื่น	7	-
รวม	45	16

4.1) บทละครพูด

ดังได้กล่าวมาแล้วว่าสมภพ จันทรประภา ได้เคยเป็นประธานแผนกบันเทิง และประธานแผนกละครของสมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2503 เป็นต้นมานั้น ในตำแหน่งหน้าที่ดังกล่าวก็ย่อมมองออกกว่า สมภพ จันทรประภา มีหน้าที่ที่จะต้องสร้างสรรค์ผลงานให้กับสมาคม สมภพ จันทรประภา จึงสร้างสรรค์ผลงานด้านการแสดงละครเพื่อใช้แสดงในวันสำคัญต่างๆ ในนามของสมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์ โดยตนเองเป็นผู้เขียนบทละคร รวมทั้งเป็นผู้อำนวยการแสดง เป็นผู้คิดค้นเรื่องเครื่องแต่งกายด้วย

ในระยะแรก สมภพ จันทรประภา เขียนบทละคร นั้น บทละครส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็น บทละครพูด และแต่งขึ้นเพื่อใช้สำหรับแสดงเพื่อแสดงเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในวันจุฬาลงกรณ์ และวันสำคัญต่างๆ ในนามของสมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยแบ่งการแสดงออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. ละครพูดที่จัดขึ้นเพื่อแสดงทางโทรทัศน์ จำนวน 11 เรื่อง

1.1 บารมีพระมากพันรำพัน(2507) เรื่องบารมีพระมากพันรำพันนี้ได้จัดแสดงเนื่องในวันมหาจุฬาลงกรณ์ ที่สถานีไทยโทรทัศน์ช่อง 4 บางขุนพรหมเมื่อวันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ.2507 เนื้อเรื่องจะเกี่ยวกับการเสด็จประพาสต้นของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในการเสด็จยังเมืองปากน้ำโพหรือจังหวัดนครสวรรค์โดยพระองค์ได้ทรงพำนักที่บ้านของนายช่างซึ่งภายหลังต่อมาได้เป็นต้นสกุล “คชาธาร”

1.2 เรื่องเจ้าชีวิต(2508) ซึ่ง สมภพ จันทรประภา เขียนเป็นบทละครพูด แสดงโดยสมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นละครเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แสดงในวันที่ 23 ตุลาคม 2508 มีเนื้อเรื่องว่า

แขกกองอาสาชื่อ จาม กับ เพื่อน เต็นระบ่กันอยู่ที่บริเวณท่าเรือแห่งหนึ่งริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา มองเห็นทรัพย์ สว่นน้อยผู้ที่ตัวเองหลงรักออกมาดู จึงจุดให้มาเต็นรำด้วยกัน คุณหลวงณรงค์พ่อของ ทรัพย์ และบริวารออกมาเห็น จึงสั่งให้ ทรัพย์กลับบ้าน ทรัพย์จำใจต้องเดินตามพ่อกลับบ้าน ที่บ้านของคุณหลวงณรงค์ คุณหลวงณรงค์ กับ แยม แม่เลี้ยงของทรัพย์

กำลังพิจารณาความผิดของ ทรัพย์ ฐานไปคบหาสมาคมกับ จาม คุณหลวงได้ทำโทษลูกสาว ด้วยการตี ทรัพย์เสียใจเป็นอย่างมากจึงหนีออกจากบ้านจนมาพบกับ จาม และตามไปอยู่ด้วยกับ จาม วันหนึ่ง จามกลับมาบอกข่าวให้กับทรัพย์รู้ว่าจะต้องโดนเกณฑ์ไปเป็นทหารเรือ ทำให้ จาม และ ทรัพย์ที่กำลังท้องอยู่กอดูใจเป็นอย่างมาก จึงพากันหลบหนีลงเรือไปยังประเทศสิงคโปร์ เมื่อถึงสิงคโปร์ทั้งสองได้ไปพักอยู่แถวสลัมแห่งหนึ่งกับเพื่อนของจาม คือ หมัด และภรรยาชื่อ ยะ ต่อมาอีก 6 เดือน จามได้ข่าวว่าแม่ตนเองป่วยที่กรุงเทพฯจึงกลับไปดูแลแล้วรีบหายไประยะเวลา 2 เดือน ทรัพย์ได้รับความลำบากมาก เพราะต้องคลอดลูกและเงินก็หมด ยะ ได้แจ้งตำรวจให้จับ ทรัพย์ในข้อหาลักทรัพย์ ศาลตัดสินให้ ทรัพย์ติดคุกเป็นเวลา 6 เดือนในขณะที่ลูกของทรัพย์เกิดได้ 11 วัน ทรัพย์ทนทรมานอยู่ในคุกกับลูกน้อย วันหนึ่งในคุกพักดึกกลางได้นำเสด็จกษัตริย์พระองค์หนึ่งมาตรวจเยี่ยม จนมาถึงที่ทรัพย์ยืนแถวอยู่ แต่ไม่กล้าเงยหน้าขึ้นมอง เพียงแต่ได้ยินเสียงว่า “เอ๊ะ นี่มันผู้หญิงไทยนี่ อะอะอะ” ทรัพย์เมื่อได้ยินเสียงพูดเป็นภาษาไทยจึงเงยหน้ามองผู้พูด แต่ทรัพย์ไม่เห็นหน้าผู้พูดกลับได้เห็นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวซึ่ง ทรัพย์ จำได้อย่างแม่นยำ ทรัพย์จะก้มลงกราบแต่ทำไม่ได้เพราะผิดระเบียบของทางคุก ทรัพย์ได้แต่น้ำตาไหลพรากเจ็บใจตนเองที่เป็นเหตุทำให้ชายพระพักตร์ต่อชาวต่างประเทศ ทรัพย์ไม่รู้ว่าพระองค์ท่านมีรับสั่งกับผู้คุมว่าอย่างไร ในวันรุ่งขึ้นก็มีผู้คุมเรียกตัวไปแล้วแจ้งว่าทรัพย์และลูกพ้นโทษแล้ว เพราะพระเจ้าอยู่หัวของทรัพย์ขออภัยโทษให้ ทรัพย์ไม่รู้ว่าทำอะไร เพียงแต่ยกมือขึ้นพนมเหนือหัวแล้วกล่าวว่า “เจ้าประคุณ ทูลกระหม่อมแก้ว ลูกไม่รู้ว่าจะทำอย่างไรถูกแล้ว พ่อเหมือนกับพระมาลัยมาโปรดลูกซึ่งอยู่ในนรก ทูลกระหม่อมแก้ว”

1.3 เรื่องร่วมโพธิ์ทอง(2509) เป็นบทละครพูดอีกเรื่องหนึ่งที่สมภพ จันทรประภาได้แต่งขึ้นเพื่อเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แสดงโดยนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 22 ตุลาคม พ.ศ. 2508 ณ สถานีโทรทัศน์ ช่อง 9 ใหญ่ เรื่องมีอยู่ว่า

ที่บริเวณริมประตูศรีสุนทรในพระบรมมหาราชวัง มีศาลาทำเป็นโรงทาน คอยแจกจ่าย ข้าว ปลา อาหารให้กับประชาชน นายมา กับ นายสังข์ และนางสาย นั่งรอรับแจกอาหารอยู่ ทั้งสามคุยกันถึงเรื่อง โรคห่า ที่คร่าชีวิตคนไปมากมาย นายสังข์เล่าว่า น้าลุงสืบทว่าวันเท่านั้นศพเต็มป่าช้าเลย นางสายก็ถามว่า เมื่อมีคนตายมากมายทำไมไม่ทำการเผาศพเสียให้หมดปล่อยให้แรงกาบินอยู่ได้อย่างไร แล้วในหลวงท่านทำอะไร นายมาก็ตอบว่าท่านก็ปล่อยคนที่มารักษาวังกลับบ้านหมดเพื่อไปดูแลที่ น้อง พ่อ แม่ ของมัน พอดีกับนายสังข์หันไปทางประตูวังแล้วบอกว่า ในหลวงเสด็จ ทางโรงครัวคุยกับข้าวที่ทำแจกประชาชน จนกระทั่งในหลวงเสด็จมาทางที่บรรดา

พสกนิกรเฝ้ารับเสด็จอยู่ พระองค์ทรงรับสั่งกับนายโชติถึงเรื่องข้าวปลาอาหารที่ได้รับแจกจ่าย เมื่อพระองค์มองเห็นเด็ก ๆ ก็รับสั่งถามว่าเด็กเหล่านี้ไม่เรียนหนังสือกันหรือ แต่ไม่มีผู้ใดตอบพลาบ ก้มหน้ากันหมด เวลาคผ่านไปหลายวัน ณ หน้าประตูศรีสุนทรที่มีคนมากมายเหมือนเดิม แต่ที่โรงทานไม่มีของแจก นายมา ถามข้าราชการคนหนึ่งว่าทำไมไม่มีการแจกอาหารแล้ว ข้าราชการคนนั้นตอบว่าพระเจ้าอยู่หัวโปรดให้เลิก เพราะว่าทำแล้วไม่ได้ผลมันรั่วไหล ท่านจะทรงสร้างโรงเรียน เพื่อให้เด็กได้เรียนหนังสือจะได้มีความรู้ มีวิชาติดตัวสืบต่อไป

1.4 เรื่องพระพิทักษ์ยุติธรรม ถ่องแท้ (2508)

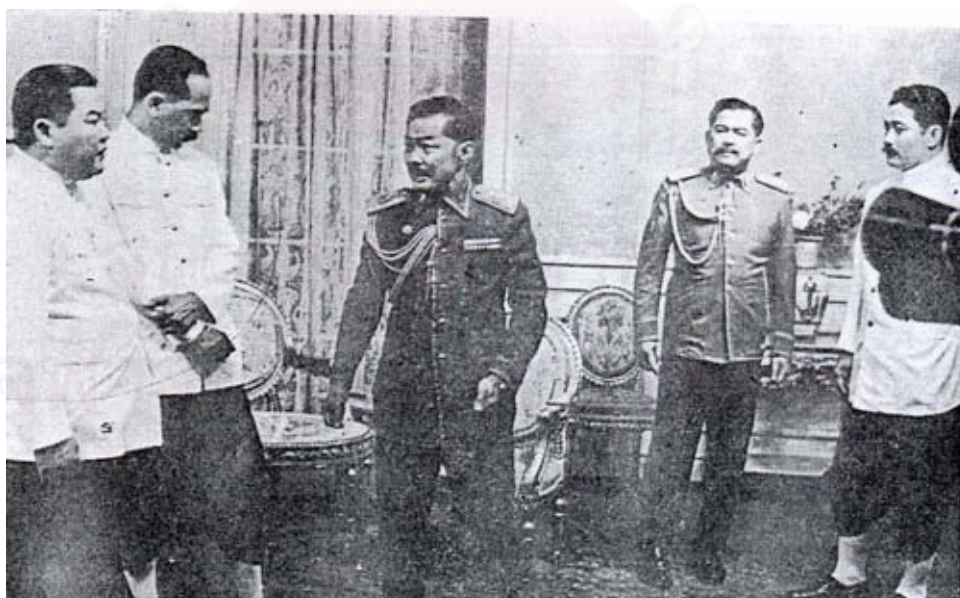
ภาพที่ 4 ละครพูดเรื่องพระพิทักษ์ยุติธรรม ถ่องแท้แสดงทางสถานีไทยโทรทัศน์ช่อง 4 บางขุนพรหม วันที่ 23 ตุลาคม 2508 โดยสมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่มาของภาพ วารสารไทยโทรทัศน์ 2508

เป็นบทละครพูดอีกเรื่องหนึ่งที่ สมภพ จันทระประภา แต่งขึ้นประมาณปี พ.ศ.2510 โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นเรื่องเกี่ยวกับการพิจารณาคดีการวางแผนฆ่าคนตาย ดังเนื้อเรื่องว่า

อินตะ ผู้เป็นนายร้อยต้อน วัว ควาย ซึ่งเป็นผู้มีอันจะกินคนหนึ่ง ในนครจำปาศักดิ์ กำลังนั่งคุยอยู่กับ นายพรหม ผู้เพื่อนถึงเรื่องภรรยาของนายร้อยอินตะ ชื่อว่า บาน นายพรหมบอกกับ อินตะว่า นางบาน ภรรยา ของอินตะนั้นเคยมีสามีมาแล้วถึง 3 คน อินตะบอกว่ารู้แล้วจะเป็น

อย่างไรก็รักนางบา เมื่อนายพรหม กลับไปแล้ว นางบา ได้ออกมาและถาม สามีนตนเองว่านายพรหมพูดถึเรื่องนางใช้หรือไม่ อินຕະก็ตอบว่าอย่าไปสนใจอะไรเลย รู้แต่เพียงว่าตนเองรัก นางบา ก็พอแล้ว และยังได้บอกอีกว่าตนเองจะต้องไปซื้อช้างซึ่งต้องใช้เวลาหลายวัน เมื่อนายร้อยอินຕະ ลงจากเรือนเพื่อออกเดินทาง นางบาก็คบขู้ โดยเล่นขู้กับไอ้คำซึ่งเป็นทาสของตนเอง ต่อมา นางบา ได้คุยกับนางสิง ผู้เป็นน้องสาว ถึงเรื่องที่น่างเป็นขู้กับไอ้คำ และหาวิธีที่จะกำจัด อินຕະให้ได้ จึงได้จ้าง ไอ้คำ ทาสของหมื่นพินิจ ซึ่งเป็นขู้กับนางสิง ให้จัดการฆ่าอินຕະ ไอ้คำทาสของหมื่นพินิจร่วมมือกับ เพื่อนชื่อ กัณหา จัดการฆ่านายร้อยอินຕະได้สำเร็จ ภายในศาลาลูกขุนมีคณะลูกขุนนั่งประชุมอยู่พร้อมหน้ากัน กำลังพิจารณาความที่พระยามหาอำมาตย์ ข้าหลวงเมืองนครจำปาศักดิ์แจ้งเรื่อง ที่นางบา สมคบคิดกับ ไอ้คำชายขู้ของตนเอง และ ไอ้คำ ทาสของหลวงพินิจขู้ของนางสิงผู้น้องสาว ฆ่า อินຕະ ว่าจะต้องมีความผิดสถานใด คณะลูกขุนสรุปว่า คดีนี้เป็นมหันตโทษให้ลงอาญา โดยริบทรัพย์ของนาง บา เป็นของแผ่นดินและ ลงโทษนางบา ไอ้คำทาส ขึ้นขานหยั่งประจาน แล้วประหารชีวิตให้ตกตายไปตามกัน เมื่อสรุปบทลงโทษแล้วจึงกราบบังคมทูลพระเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทอดพระเนตรเรื่องราวที่เกิดขึ้นแล้วพิจารณาบทลงโทษ จึงมีพระราชกระแสรับสั่งว่า ให้ประหารชีวิต ไอ้คำ และ นางบา ตามคำร้องของคณะลูกขุน ส่วนโทษเขียนและขึ้นขานหยั่งให้ยกโทษนั้นเสีย

1.5 เรื่องเงินถุงแดง หรือเหตุการณ์ใน ร.ศ. 112(2511)

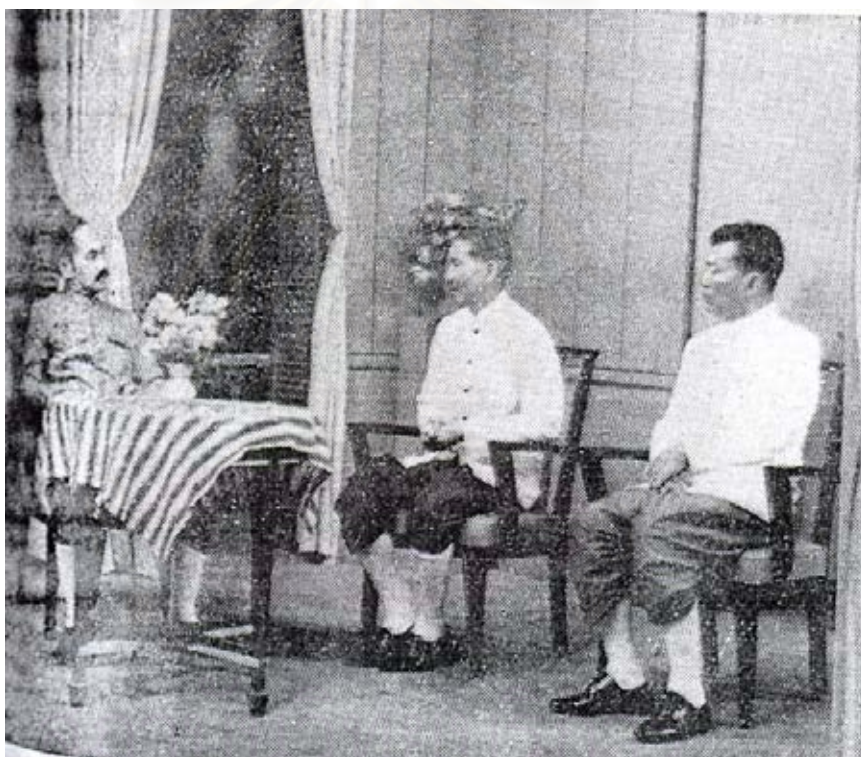
ภาพที่ 5 ละครพูดเรื่องเงินถุงแดงแสดงทางสถานีไทยโทรทัศน์ช่อง4บางขุนพรหม

วันที่ 23 ตุลาคม 2511 โดยสมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่มาของภาพ วารสารไทยโทรทัศน์ 2511

เป็นบทละครที่มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใน พ.ศ.2447 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งฝรั่งเศสได้นำเรือรบมาปิดอ่าวไทย และได้ทำสงครามกับประเทศไทยผลสุดท้ายฝ่ายไทยต้องเสียค่าปฏิกรสงคราม ให้กับฝรั่งเศส เป็นเงินจำนวนมาก พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้นำเงินจากพระคลังข้างที่ ซึ่งเก็บไว้ในถุงแดง มาจ่ายค่าปฏิกรสงครามแก่ฝรั่งเศสในครั้งนั้นจึงเรียกว่าเงินถุงแดง

1.6 เรื่องสมเด็จพระยาตำรางฯ (2511)

ภาพที่ 6 ละครพูดเรื่องสมเด็จพระยาตำรางฯ เสด็จในกรมนั่งปรึกษาราชการกับกรมพระราชวังและพระวรวงศ์เสด็จทางสถานีไทยโทรทัศน์ช่อง 4 บางขุนพรหม 1 เมษายน 2511
ที่มาของภาพ วารสารไทยโทรทัศน์

เรื่องนี้ สมภพ จันทรประภา แต่งเป็นบทละครพูดเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระยาตำรางราชานุภาพ เนื่องในวันเปิดพระราชานุสาวรีย์ ณ กระทรวงมหาดไทย ในวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2511 แสดงโดยสมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทางสถานีไทยโทรทัศน์ ช่อง 4 บางขุนพรหม เรื่องย่อมีอยู่ว่า

ภายในวังเชิงสะพานดำรงสถิตย์ เสด็จในกรมและคุณจอมกำลังปรึกษากันเรื่อง การการรับตำแหน่งใหม่ของ เสด็จในกรม คือตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ขณะกำลังคุย กันอยู่มีมหาดเล็กเข้ามาทูลเสด็จในกรมว่า พระเจ้าอยู่หัวให้หา เสด็จในกรมจึงลาคุณจอมเพื่อเข้า ฝ้า เมื่อเสด็จในกรมเข้าฝ้าแล้ว พระเจ้าอยู่หัวทรงรับสั่งถามถึงการปฏิบัติงาน เสด็จในกรมกราบ บังคมทูลว่า ขอบงานในกระทรวงธรรมการมากกว่า และขอพระราชทานว่าถ้าทรงเห็นว่าทำงานไม่ สำเร็จตามพระประสงค์ ขอให้ส่งกลับไปทำงานที่กระทรวงธรรมการตามเดิม ภายในค่ายทหาร แขวงเมืองคำมวญ พระยอดเมืองขวางและหลวงอนุรักษ์ พร้อมด้วยทหารประชุมกันอยู่ และมีนาย ทหารฝรั่งเข้ามาขอพบพร้อมกับแจ้งว่าเมืองคำมวญเป็นของฝรั่งเศสแล้ว พระยอดเมืองขวางไม่ ยอม ทำให้ทหารฝรั่งโกรธและกลับออกไปและต่อมาภายหลังทหารฝรั่งเศสจับพระยอดเมืองขวาง และหลวงอนุรักษ์ได้ ทางกรุงเทพฯ เสด็จในกรมเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยกับขุนนางได้ปรึกษากัน เรื่องที่ฝรั่งเศสจะให้ชดใช้ค่าเสียหายและลงโทษพระยอดฯ ทำให้เสด็จในกรมทรงไม่สบายพระทัย เป็นอย่างมาก ต่อมาพระยาเมืองได้มาชักชวนประชาชนในภาคอีสานให้กลับไปอยู่ที่เวียงจันทร์ ซึ่งพวกหนึ่งก็ยอมไปอยู่แต่อีกพวกหนึ่งไม่ยอมไป เสด็จในกรมทราบข่าวจึงบอกให้กรมการเมืองไป บอกชาวบ้านว่าใครอยากจะไปอยู่เวียงจันทร์ก็รีบไปแต่จะขอชื่อ ไร่ นา วัว ควาย เอาไว้ ชาวบ้าน จึงพากันคิดว่า ไร่ นา ตรงนี้คงจะมีดี จึงพากันไม่ยอมอพยพไปอยู่เวียงจันทร์ พวกที่ตามพระยา เมืองไปก็กลับมาอย่างสะบักสะบอม ในทางภาคเหนือมีการต่อสู้กันระหว่างพม่าที่กำลังตัดไม้กับ ชาวเชียงใหม่นี้ไม่ยอมให้พวกพม่าตัดไม้ แต่พวกพม่าอ้างว่าเสียเงินให้แล้วจึงตัดไม้ได้ พระเจ้าอยู่ หัวทรงทราบเรื่องจึงให้เสด็จในกรมขึ้นไปดูและให้จัดตั้งกรมป่าไม้ขึ้นในกระทรวงมหาดไทย ต่อมา ในภาคกลางเกิดกรณีราษฎรที่เป็นหนี้ส่วยไม่ยอมจ่ายส่วยเสด็จในกรมจึงขึ้นไปดูและจัดการเรื่อง จ่ายส่วยจนเรียบริ้ยยได้เงินเข้ากระทรวงสองแสนบาท ต่อมาพระเจ้าอยู่หัวทรงรับสั่งกับเสด็จใน กรม เรื่องทางภาคใต้เกิดการแย่งร่อนน้ำในการทำเหมืองแร่กันควรจะหาวิธีแก้ไขอย่างไร เสด็จใน กรมทูลตอบว่าควรที่จะต้องทำการโยธาก่อน เพื่อความเจริญของบ้านเมือง

1.7 เรื่องพระยอดเมืองขวาง(2516) บทละครพูดเรื่องนี้ สมภพ จันทรประภา แต่งขึ้นเพื่อสรรเสริญ คุณพระยอดเมืองขวาง ข้าหลวงชายที่รักษาเมืองคำมวญ ที่ยอมเสียสละแม้ ชีวิตของตนเพื่อปกป้องบ้านเมืองให้คงอยู่ตลอดไป แสดงโดยนิสิตสาขาสื่อสารมวลชนคณะนิเทศ ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ณ สถานีโทรทัศน์ ช่อง 5 จังหวัดขอนแก่น ในเดือน มีนาคม พ.ศ. 2516 เรื่องย่อมีอยู่ว่า

พระยอดเมืองขวางและหลวงคำมวนมาเฝ้าเสด็จในกรมฯ เมื่อเสด็จในกรมออกมา ทั้งคุณหลวงและคุณพระก็หมอบกราบ เสด็จฯ รับสั่งว่าที่เรียกมาพบเพราะมีเรื่องสำคัญมากที่ต้องให้ทั้งสองคนได้รับรู้ไว้เกี่ยวกับเรื่องประเทศสยามจะต้องเป็นประเทศกันชนระหว่างอังกฤษกับฝรั่งเศสและขอให้พระยอดเมืองขวางอยู่รักษาเมืองคำมวนต่อไปอีกกระยะหนึ่ง เมื่อคุณพระยอดเมืองขวางกลับมาบ้านสวนได้ยี่น แม่นิม ผู้ภรรยา ร้องเพลงอยู่ก็ร้องตามด้วยความเบิกบานใจ เมื่อจบเพลงแล้ว คุณพระก็บอกกับแม่นิมว่า เสด็จในกรมฯ ท่านให้ไปรักษาเมืองคำมวนไว้ให้ได้ แม่นิมจะขอตามไปด้วย แต่คุณพระขปฏิเสธ แม่นิมถึงกับร้องไห้ออกมา ในค่ายทหารเมืองคำมวน คุณพระกับหลวงอนุรักษ์และทหารประชุมกันอยู่ พอตีกับมีทหารเข้ามาแจ้งว่าฝรั่งเศส กำลังรุกรานเมืองดอนดง และต่อมามีนายทหารฝรั่งเศส 4 คน คุมทหารญวน 50 คน มาที่เมืองคำมวน และขอเข้าพบ พระยอดเมืองขวางจึงให้เข้าพบ ทหารฝรั่งเศสแจ้งว่าเวลานี้เมืองคำมวนเป็นเขตแดนของฝรั่งเศสแล้ว ให้พระยอดฯ ถอนทหารออกไป แต่คุณพระยอดเมืองขวางไม่ยอม นายทหารฝรั่งเศสจึงกลับไป ต่อมาเกิดการสู้รบระหว่างทหารไทยที่รักษาเมืองคำมวน กับทหารฝรั่งเศส ปรากฏว่าฝ่ายไทยแพ้ฝรั่งเศสจับตัวพระยอดเมืองขวาง และหลวงอนุรักษ์ได้นำไปขังไว้ที่ฉางข้าว พระยอดเมืองขวางแอบเรียกคนใช้เข้ามาแล้วให้ไปบอกร้อยโทอำให้ไปรายงานคุณหลวงวิจิตว่า เมืองคำมวนเสียให้แก่ฝรั่งเศสแล้วขอให้ส่งทหารมาช่วย ทหารฝรั่งเศสบอกให้พระยอดเมืองขวาง ทำหนังสือยกเมืองคำมวนให้กับฝรั่งเศส พระยอดฯ ก็ทำแต่ไม่ใช่หนังสือยกเมืองแต่เป็นหนังสือถึงกงถื่อฝรั่งเศสเพื่อให้คืนดินแดนที่เป็นของสยามกลับคืนมา หลังจากนั้นทหารฝรั่งเศสก็คุมตัวหลวงอนุรักษ์ไว้เพื่อกันไม่ให้คุณพระยอดฯหนี เมื่อพระยอดเมืองขวางทราบว่าหลวงวิจิตทราบข่าวแล้ว จึงนำกำลังทหารไปช่วยหลวงอนุรักษ์จนเกิดการต่อสู้กันกับทหารฝรั่งเศสมีคนตายหลายคน ที่บ้านของคุณนายนิม หลวงคำมวน คู่กับ คุณเพื่อน ถึงเรื่องการต่อสู้ของพระยอดเมืองขวางที่เมืองคำมวนการปักเขตแดนและการเรียกร้อยให้ไทยยกดินแดนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงให้กับฝรั่งเศส และต่อมาศาลได้มีการตัดสินให้จำคุกพระยอดฯเป็นเวลา 20 ปีพร้อมทั้งให้ชดเชยค่าเสียหายด้วย

1.8 เรื่องคำกษณา บทละครเรื่องนี้ เป็นบทละครพูดอีกเรื่องหนึ่งที่ สมภพ จันทรประภา ได้แต่งขึ้นเพื่อใช้แสดงทางโทรทัศน์ในวันจุฬาลงกรณ์เป็นการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องราวในละครเกี่ยวกับความต้องการและความรู้สึกทางธรรมชาติของมนุษย์ ดังเนื้อเรื่องย่อว่า

สมัยรัชกาลที่ 5 โสภา พี่สาวคนโตของบ้าน มีน้อง 3 คน เสาวรส ภรณ์และเถลิงศักดิ์ พร้อมคนรับใช้ ชื่อป๊อก และมะละ โสภา เป็นผู้ดูแลสมาชิกในบ้านและมีความถือตัว เกร่ง

ครัดต่อความเป็นเลือดผู้ดี และยกย่องชาติตระกูลของตนเป็นใหญ่ จึงมีความคิดเห็นขัดแย้งกับน้องสาวและน้องชายอยู่เสมอ เสาวรสมีคู่รักชื่อชาญ ภรรยาเป็นคู่รักกับเกรียงศักดิ์ ส่วนเกลิงศักดิ์น้องชายคนเล็กก็แอบมีความสัมพันธ์กับมะละสาวิใช้ในบ้าน ซึ่งในขณะเดียวกันก็มีความสัมพันธ์อยู่กับหญิงสาวที่ชื่อชุกอีกด้วย ทั้ง 4 พี่น้อง และคนรักต้องปะทะและถกเถียงกันอยู่บ่อยครั้ง วันหนึ่งชาญ คู่รักของเสาวรส แอบพบกับโสภา พร้อมทั้งแสดงความมั่นใจว่าแอบรักโสภา โสภารู้สึกสับสน แพ้ความรู้สึกทางธรรมชาติ ประกอบกับต้องการความรักและคนดูแล เช่นเดียวกับหญิงสาวทั่วไป จึงตัดสินใจหนีออกจากบ้านไปพร้อมกับป๊อคนรับใช้หนุ่มในบ้านนั่นเอง.

1.9 เรื่องผมสีถึงจะแน่ เป็นบทละครอีกเรื่องหนึ่งที่ สมภพ จันทรประภา แต่งขึ้นเพื่อใช้เป็นบทละครพูดสำหรับแสดงทางโทรทัศน์อันจะถือได้ว่าเป็นบทละครหนึ่งในสองเรื่องของสมภพ จันทรประภาที่ไม่จัดว่าเป็นบทละครประวัติศาสตร์ มีเนื้อเรื่อง ว่า เอก และนัยนา เป็นเพื่อนกันมานาน เอกจึงมีความพึงพอใจนัยนาจนเกิดเป็นความรักขึ้นมา จนกระทั่งได้ขออนัยนาแต่งงานด้วย แต่นัยนาปฏิเสธเพราะว่านัยนาเองนั้นไม่ได้รับรักแต่รักอยู่กับอุดม จึงทำให้เอกเสียใจเป็นอย่างมาก พิษขยาติของเอกรู้เรื่องราวและเห็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น จึงได้ทำการปลอมใจเอก พร้อมทั้งแนะนำให้เอกใช้เล่ห์ของชาย แล้วพิชัยก็แสดงให้เห็น ว่าตนเองนั้นเป็นผู้ชายที่เก่งกาจในเรื่องการจีบผู้หญิง พอดีกับมีหญิงสาวคนหนึ่งเดินผ่านมาพอดี พิชัยจึงวาดลวดลายในการจีบสาวให้เอกดู พิชัยพูดด้วยเท่าไรหญิงสาวก็ไม่พูดด้วย เนื่องจากเธอนั้นเป็นไปนั่นเอง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.10 เรื่องสู้อย (2523)

ภาพที่ 7 ละครพูดเรื่องสู้อย

สมคิดและบุญเพ็งยิงต่อสู้กับผู้ก่อการร้ายซึ่งเป็นทหารต่างชาติ แสดงทางไทย ทีวี ช่อง 9

วันที่ 9 สิงหาคม 2523 ที่มาของภาพเอื้อเฟื้อภาพโดยศาสตราจารย์ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์

บทละครเรื่อง”สู้อย” นี้ เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวกับการต่อสู้เพื่อแผ่นดินเกิดของตนเอง ดังมีเนื้อเรื่องว่า

อุดม กับ เกศิณี สองสามี ภรรยา ผู้มีความโลภ แอบค้าขายส่งเสบียงอาหารให้กับชาวต่างชาติตามเขตชายแดนของประเทศไทย คึนหนึ่งอุดมได้ฝืนเห็นบรรพบุรุษของตนเองมาเตือนให้เขาเลิกกระทำที่ไม่ดีดังกล่าว อันเป็นการทรยศต่อแผ่นดินเกิดที่อยู่อาศัย ซึ่งคงอยู่มาได้ด้วยความเสียสละเลือดเนื้อและหยาดเหงื่อของบรรพบุรุษรุ่นก่อน เมื่อตื่นจากความฝันอุดมตกใจมาก จึงนำความฝันไปเล่าให้เกศิณี กับ นางบุญเพ็ง ผู้เป็นแม่เพ็ง นางบุญเพ็งมีความความคิดเห็นพ้องตามกับความฝันของลูกแต่ เกศิณีกลับไม่เห็นด้วยพร้อมทั้งยุยงส่งเสริมให้อุดมทำการค้าขายกับต่างชาติต่อไป อุดมไม่สามารถที่จะเลิกการกระทำที่ถือว่าเป็นการทรยศต่อชาติบ้านเมืองดังกล่าวได้ และ ในที่สุดผลของการทำชั่วก็ส่งผลให้ อุดม และ เกศิณี ถูกทหารต่างชาติหักหลังและฆ่าตายในที่สุด เมื่อนางบุญเพ็งรู้ข่าวการตายของลูกชายประกอบกับข่าวที่ข้าศึกชาวต่างชาติ

กำลังจะเข้ามาดูงานแผ่นดินไทย แม้ว่าจะมีทางหนีรอดแต่นางบุญเพ็งก็ไม่ยอมหนีพร้อมที่จะสู้ไม่ถอยเพื่อลูกและแผ่นดินไทย ทำยที่สุดทางรัฐบาลได้ส่งกำลังทหารมาช่วยปราบปรามและไล่ข้าศึกออกไปจากแผ่นดินไทยจนสำเร็จ

1.11 เรื่องเวสสันดร

ภาพที่ 8 เรื่องพระเวสสันดร ชูชกทูลขอสองกุมารแสดงทางสถานีไทยโทรทัศน์ช่อง4บางขุนพรหม วันที่ 23 ตุลาคม 2510 ที่มาของภาพ เอื้อเฟื้อภาพโดยศุภชัย สิทธิเลิศ

เรื่องเวสสันดรนี้ สมภพ จันทรประภา ได้เขียนขึ้นเป็นบทละครพูดอีกเรื่องหนึ่ง โดยนำเนื้อเรื่องพระเวสสันดรกัณฑ์ต่างๆที่ใช้ในการเทศน์มหาชาติจัดทำเป็นบทละครโดยเริ่มเรื่องตั้งแต่พระเวสสันดรได้ประทานช้างคู่บารมีให้กับบรรดาพราหมณ์ของเมืองกลีธากรูร์ ทำให้บรรดาชาวเมืองสีพีไม่พอใจ จึงพากันกราบทูลพระเจ้ากรุงสัญชัยให้ขับไล่พระเวสสันดรออกจากเมือง พระเวสสันดรพร้อมด้วยพระนางมัทรีและพระโอรส ธิดา นามชาลี กัณหาจึงต้องเสด็จออกจากเมือง เมื่อทั้งสี่กษัตริย์ทรงราชรถออกจากคู่มือองก็ได้มีบรรดาประชาชนทั้งหลายมาทูลขอเครื่องทรงและราชรถ พระเวสสันดรก็ทรงประทานให้ แล้วพระองค์ก็ทรงดำเนินไปพำนักยังอาศรมในป่า ต่อมาเมื่อพราหมณ์เฒ่าผู้หนึ่งนามชูชกได้มาทูลขอพระโอรสและพระธิดา เพื่อนำไปใช้งานตามความต้องการของนางอมิตตาผู้เป็นภรรยาพระเวสสันดรก็ทรงประทานให้ เมื่อพระนางมัทรีกลับมาจากป่าทราบความเข้าก็มีความเสียใจเป็นอย่างมากถึงกับสลบไป ต่อมาพระเจ้ากรุงสัญชัยเห็นชูชกจูงกัณหาและชาลีผ่านมา จึงได้ขอร่ายตัวพระราชนัดดาทั้งสองไว้และสั่งให้จัดกองทัพไปรับพระเวสสันดรและพระนางมัทรีกลับมาอยู่ในกรุงสัญชัยตามเดิม

บทละครพูดทั้ง 4 เรื่องนี้คือ คำฤๅษณา ผลิตถึงจะแน ผู้ไม่ถอย และ เวสสันดร เป็นเรื่องที่ สมภพ จันทรประภา แต่งขึ้นโดยไม่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ใดๆ เลย จึงนับได้ว่าเป็นบทละครร่วมสมัยแบบหนึ่ง

2. ละครพูดที่จัดขึ้นเพื่อแสดงทางเวที จำนวน 1 เรื่อง

นอกจากละครพูดที่จัดแสดงทางโทรทัศน์จำนวน 11 เรื่องแล้วสมภพ จันทรประภา ยังได้เขียนบทละครพูดที่ใช้สำหรับแสดงทางเวทีขึ้นด้วยโดยจัดแสดงครั้งแรกเมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ.2510 เป็นละครพูดเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในวโรกาสที่เสด็จขึ้นครองราชย์เข้าปีที่ 100 ณ โรงละครแห่งชาติ แสดงโดยสมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ละครพูดเรื่องนั้นคือ เรื่อง “ฉัตรแก้ว”

“ฉัตรแก้ว” เป็นละครพูดที่ สมภพ จันทรประภา เขียนขึ้นเพื่อใช้สำหรับแสดงบนเวที โดยเฉพาะ เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวกับพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงโปรดให้เลิกทาส ซึ่งพระราชกรณียกิจนี้ ยิ่งใหญ่ และมีคุณแก่ประเทศชาติอย่างมโหฬาร ดังคำกราบบังคมทูลเบิกการแสดงละคร เรื่อง “ฉัตรแก้ว” ว่า

“...ข้าพระพุทธเจ้าระลึกถึงพระราชจริยาวัตรที่ทรงตั้งพระราชหฤทัยฝึกฝนในการศึกษา ด้วยพระราชประสงค์จะทรงทำนุบำรุงประเทศชาติให้เจริญรุ่งเรือง โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯโปรดกระหม่อมสละทรัพย์ส่วนพระองค์ในการทำนุบำรุงสุดที่จะคนานับ ...คณะกรรมการจัดหาทุนจึงลงมติให้จัดการแสดงละครเป็นการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในด้านที่ทรงเลิกทาส เพราะพระราชกรณียกิจนี้ ยิ่งใหญ่มโหฬาร มีคุณแก่ประเทศชาติล้ำลึกนัก บ้านเมืองเจริญมาได้เพียงนี้ ก็เพราะพระมหากษัตริย์คุณในเรื่องนี้เป็นหลัก...”²¹

ละครเรื่องฉัตรแก้ว เป็นละครพูดเรื่องแรกและเรื่องเดียวที่จัดแสดงทางเวทีกล่าวคือละครเรื่องนี้ได้จัดแสดงที่โรงละครแห่งชาติซึ่งรูปแบบการแสดงย่อมจะแตกต่างจากการแสดงทางโทรทัศน์เนื่องจากการแสดงละครทางเวทีย่อมจะมีการเปลี่ยนฉาก มีการปิด – เปิดม่านแต่ในการแสดงละครทางโทรทัศน์ย่อมจะไม่มีมีการปิดเปิดม่านเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย และละครเรื่องนี้ยังทำให้เกิดปรากฏการณ์ใหม่แห่งวงการละครของไทย กล่าวคือได้เกิดคณะละครขึ้นใหม่ในวงการ

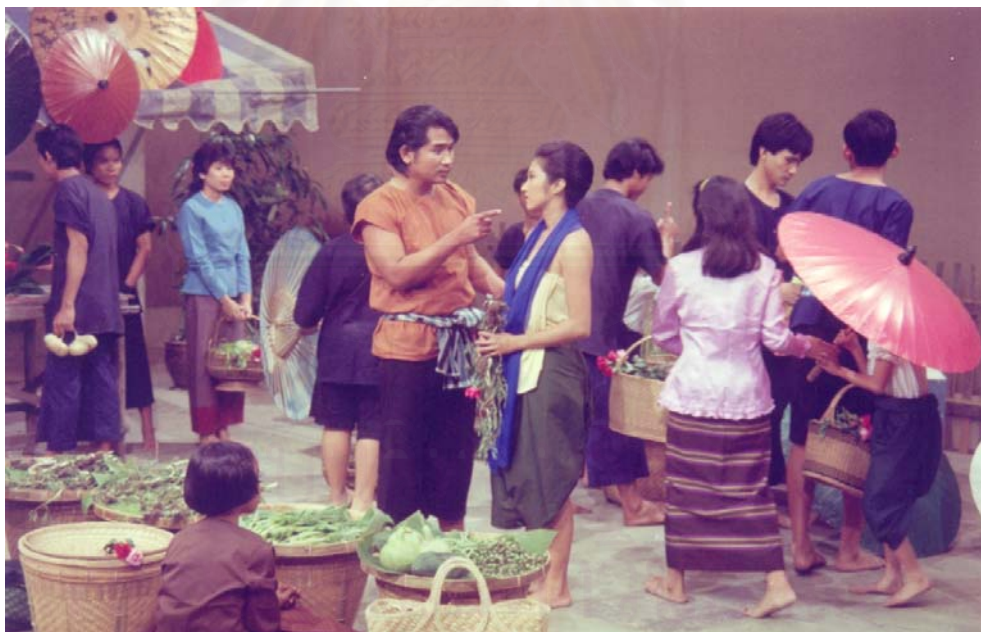
²¹ สมภพ จันทรประภา, “ฉัตรแก้ว,” บทละครพูด(ม.ป.ท., 2510) หน้าคำกราบบังคมทูล

ละครของไทย ในสมัยนั้น คือ “ละครสมัครเล่นคณะฉัตรแก้ว” ซึ่งผู้แสดงที่มาจากสมาคมนิสิตเก่า จุฬาฯ ได้รวมตัวกันตั้งขึ้น โดยใช้ชื่อของละครเรื่อง “ฉัตรแก้ว” ที่ได้แสดงเฉลิมพระเกียรติในครั้งนั้น เป็นชื่อของคณะละครสืบต่อมา

ละครพูดเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าพระเจ้าอยู่หัว “เรื่องฉัตรแก้ว” เป็นละครที่เกี่ยวข้องกับพระราชกรณียกิจในรัชกาลที่ 5 ในด้านการเลิกทาส ซึ่งสมภพ จันทระประภา ได้แต่งขึ้นและ สมภพ จันทระประภา ได้ตั้งชื่อเรื่อง “ฉัตรแก้ว” นี้จากบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชเรื่องรามเกียรติ์ ตอนสรรเสริญพระบารมีท้าวทศรถว่า

“พระครองกรุงบำรุงโลกา	ขอบขันธเสมาชนบท
ทรงเดชฤทธิรอนขจรยศ	ปรากฏตั้งดวงสุริยัน
ชีพรามณไพโรฟ้าประชากร	สถาพรเป็นสุขเกษมสันต์
ด้วยพระองค์ดำรงทศธรรม์	ตั้งฉัตรแก้วกันโมลี” ²²

เรื่องฉัตรแก้ว

ภาพที่ 9 ละครพูดเรื่องฉัตรแก้ว

ในตลาดเมืองเชียงใหม่ ให้ และ กสิบกกำลังพูดคุยกัน
ที่มาของภาพ เอื้อเฟื้อภาพโดยศุภชัย สิริทธิเลิศ

²² สมภพ จันทระประภา, “ฉัตรแก้ว,” บทละครพูด(ม.ป.ท., 2510) หน้ากล่าวนำก่อนเปิดฉาก

เนื้อเรื่อง “ฉัตรแก้ว” มีอยู่ว่า

ยามรุ่งอรุณที่ตลาดเมืองเชียงใหม่ในราว ร.ศ.115 หอม ให้อ และกลีบ ซึ่งเป็นทาส ได้ยื่นคุยกันว่าจะทำอย่างไรจึงจะได้เป็นไทแก่ตัวสักที พอดีกับ รำ และ อี๊ด ทาสของหลวง ศาสตราออกมาตามหา กลีบกับให้อ ว่าคุณหลวงให้มาตามไปพบ ห้องนั่งเล่นภายในบ้านของพระไพรัชฯ พระไพรัชฯ นอนเล่นอยู่บนเตียง มีกลิ่นซึ่งเป็นทาสคอยบีบนิ้วดปลายเท้าให้ นิม กับ รวี ขาไฟ ของ อบ ซึ่งเป็นหลานของเอี่ยมภรรยาของพระไพรัชฯ กำลังพูดคุยกันถึงเรื่องสมเด็จพระบรมฯ ลีน และอยากให้มีตำแหน่งวังหน้าเหมือนเดิม พระไพรัชฯจึงบอกว่าพระเจ้าอยู่หัวทรงคิดดีแล้ว ให้อ กับ กลีบแอบมาพบกันและบอกให้กลีบหนีไปกับตนเพื่อไปฟ้องร้องต่อศาลแต่คุณนายเอี่ยมก็ไปตามตัว ให้อ กลับมาได้ พร้อมกับปรึกษาขุนพิทักษ์ถึงเรื่องที่ลงโทษ ให้อโดยเพิ่มค่าตัวและเขียน พอดีกับหลวงอำนาจเข้ามาเห็นให้อถูกเขียนจึงบอกคุณนายเอี่ยมที่กำลังทำผิดอาญาแผ่นดิน แต่คุณนายเอี่ยมไม่ฟังสั่งให้ตีตรวน ให้อ พร้อมกับขังไว้ กลีบ แอบมาพบกับให้อเพื่อหลอกถามที่อยู่ของ กลีบ แล้วกลับไป เมื่อเห็นปลดคน ให้อก็หนีจากที่คุมขัง เมื่อมาพบพลตระเวณ ให้อก็ร้องให้จับตัวเอง พลตระเวณ จึงจับ ให้อไป คุณนายเอี่ยม อบ และหลวงอำนาจกำลังปรึกษากันถึงเรื่องคดีความที่ศาล พอดีกับ กลีบ เข้ามาบอกว่านายอำเภอกับพนักงานศาลและพลตระเวณมา หลวงอำนาจจึงให้ทุกคนหลบออกไป นายอำเภอบพบหลวงอำนาจจึงแจ้งว่าจะมาจับคุณนายเอี่ยมกับแม่อบ ไปศาล แต่หลวงอำนาจไม่ยอม นายอำเภอละคนะจึงกลับไป สุดท้าย ให้อ ก็พ้นผิดด้วยพระบารมีของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงประกาศเลิกทาสตั้งแต่นั้นมา

4.2 บทละครดึกดำบรรพ์

สมภพ จันทรประภา ประพันธ์บทละครดึกดำบรรพ์ให้เป็นบทละครที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ ทั้งของไทยและของต่างชาติ เพื่อนำมาแสดงเผยแพร่ให้กับประชาชนโดยทั่วไปได้รับทราบถึงเกียรติคุณ ของบุคคลเหล่านั้น

จุดมุ่งหมายของการแต่งบทละครที่เขียนขึ้นจากประวัติศาสตร์เหล่านี้สมภพ จันทรประภา ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ในวิทยานพธ์ เรื่อง วิเคราะห์บทละครดึกดำบรรพ์ของสมภพ จันทรประภาของจักฤษณ์ ดวงพัตรา ว่า

“ไม่ได้แต่งเพื่อปลุกใจใคร ไม่มีสงคราม ไม่มีภัยอยู่ตรงหน้า
แล้วจะปลุกใจให้คนชั้นเล่นทำไม... และ...ต้องการสร้างละครที่มี

อะไรสวยๆ งามๆ แปลกตาแปลกหูคนดู จึงเลือกเรื่องของคนหลาย
ชาติมาแต่ง คนดูจะได้เห็นเสื้อผ้าสวย ฉากสวย ได้ฟังเพลงเพราะ”²³

จากข้อมูลข้างต้น เห็นได้ชัดว่าจุดมุ่งหมายที่สมภพ จันทรประภาแต่งขึ้นเพื่อ
ต้องการสร้างละครที่มีเสื้อผ้า ฉากที่สวยงาม แปลกตา และเพลงเพราะ แต่ไม่ได้แต่งบทละครเพื่อ
ปลุกใจให้รักชาติเหมือนกับบทละครประวัติศาสตร์ ของ หลวงวิจิตรวาทการ

อีกทั้ง สมภพ จันทรประภา เขียนไว้ใน”การละครมิใช่ของเล่น ”ถึงจุดมุ่งหมาย
สำคัญของการแต่งละครประวัติศาสตร์ว่า “ประการแรกต้องการจะเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับเรื่องราว
ของบรรพบุรุษ”²⁴

จากข้อเขียนประกอบคำให้สัมภาษณ์ของ สมภพ จันทรประภา ทำให้ทราบจุดมุ่ง
หมายในการแต่งบทละครของสมภพ จันทรประภาว่ามีจุดมุ่งหมายในการแต่งเพื่อต้องการเผยแพร่
ความรู้เกี่ยวกับเรื่องราวของบรรพบุรุษโดยมิได้ปลุกใจใคร่ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งคือ ต้องการ
สร้างละครที่มีอะไร สวยๆ งามๆ คนดูจะได้เห็นเสื้อผ้าสวย ฉากสวย เพลงเพราะจากจุดมุ่งหมาย
สองประการดังกล่าวทำให้ สมภพ จันทรประภา แต่งบทละครประวัติศาสตร์ขึ้นมาหลายเรื่องแต่ละ
เรื่องมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์แทบทั้งสิ้น ดังนั้นที่มาของเรื่องจึงนำเอาประวัติ
บุคคล เหตุการณ์ สถานที่ ที่ได้ศึกษา ค้นคว้า จากบันทึกข้อมูล และเอกสารทางประวัติศาสตร์
พงศาวดาร มาผูกขึ้นเป็นเรื่องราวในละคร ที่มีที่มาทั้งประวัติศาสตร์ไทย และประวัติศาสตร์ของ
ต่างชาติ เป็นบทละครที่ สมภพ จันทรประภา แต่งขึ้นใหม่ทั้งหมดมีจำนวนทั้งหมด 31 เรื่อง ดังนี้

1.) แสดงทางโทรทัศน์ จำนวน 22 เรื่อง ได้แก่

²³ จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา, “วิเคราะห์บทละครดึกดำบรรพ์ของสมภพ จันทรประภา,”(ปริญญาานิพนธ์
ระดับมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2532), หน้า72

²⁴ สมภพ จันทรประภา, “ละครไม่ใช่ของเล่น,” ใน หนังสืออ่านประกอบคำบรรยายวิชาพื้นฐานอารย
ธรรมไทย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2515, หน้า71-72

1.1) เรื่องหน่อหาญ (2512)

ภาพที่ 10 ละครดึกดำบรรพ์แสดงทางโทรทัศน์เรื่องหน่อหาญ

เรือนของนางแสงมณี หน่อหาญ นางคำทิพย์ นางแสงมณีและ พรหมา
ที่มาของภาพ บทละครดึกดำบรรพ์โทรทัศน์ ของสมภพ จันทรประภา

เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์สมัยกรุงศรีอยุธยาประมาณปี พ.ศ.2106 หลังจากที พระเจ้ากรุงหงสาวดี บุเรงนองมีชัยชนะ ต่อสมเด็จพระมหาจักรพรรดิแล้ว ทราบข่าวว่าทาง เชียงใหม่ คบคิดกับ เจ้านครลำปาง พระยาแพ้ว พระยาน่าน พระยาเชียงใหม่ พากันแข็งเมือง ไม่ขึ้นกับหงสาวดี จึงจัดทัพขึ้นมาตีจนได้เมืองเชียงใหม่ และ เวียงจันทร์ เป็นเมืองประเทศราช ต่อ มาเมื่อพระนเรศวรทรงประกาศอิสรภาพแล้วก็ยกทัพมาตีพม่าจนแตกพ่าย เจ้าหน่อแก้วเจ้ากรุง เวียงจันทร์เห็นทัพไทยตีพม่าแตกพ่ายจึงเตรียมพลจะตีเมืองเชียงใหม่ แต่เจ้านครเชียงใหม่ขอให้ สมเด็จพระนเรศวรช่วย สมเด็จพระนเรศวรโปรดให้เจ้าเมืองพิษณุโลกขึ้นไปปราบ เหตุการณ์ก็สงบ เรียบร้อย “ละครเรื่องหน่อหาญนี้ผู้ขึ้นโดยอาศัยเค้าจากพงศาวดารดังกล่าว”²⁵

เรื่องย่อหน่อหาญ

หน่อหาญ และ นางแสงมณี ผู้เป็นป่าถูกกวาดต้อนจากหลวงพระบาง มาเป็น เสดลยอยู่ที่พม่าเป็นเวลานานแล้ว หน่อหาญนั้นรักใคร่อยู่กับนางคำทิพย์ ธิดาของ พรหมากับ นาง คำแฉ่น แต่พรหมาไม่เห็นด้วย เพราะคิดจะยกนางคำทิพย์ ให้กับมังศรีจักร์เจ้าพม่า วันหนึ่ง มังศรี จักร์มาเยี่ยมนางคำทิพย์ ได้ทราบว่านางกับหน่อหาญรักใคร่ชอบพอกัน จึงสั่งเขียนหน่อหาญ ทำ ให้หน่อหาญแค้นใจ คิดจะพาคำทิพย์หนี บังเอิญได้ทราบข่าวว่า เจ้าหน่อแก้วจากเวียงจันทร์ จะ

²⁵ สมภพ จันทรประภา, “หน่อหาญ,” บทประพันธ์โทรทัศน์ ชุดที่1, (ม.ป.ท., 2512) หน้าเกริ่นเรื่อง

พาครีวลาในหงสาวดี กลับคืนสู่เวียงจันทร์ หน่อหาญจึงเตรียมตัวติดตามไปด้วย ก่อนเดินทาง แสงมณีได้บอกให้ทุกคนรู้ความจริงว่าหน่อหาญนั้นเป็นลูกของเจ้าหาญฟ้า พระอนุชาของพระไชยเชษฐาธิราช คำแวนผู้เป็นแม่ได้นำข่าวการอพยพครอบครัวลาวครั้งนี้ไปบอกแก่นางคำทิพย์ ซึ่งในตอนนั้นได้ตกเป็นเมียของมังศรีจักร์แล้ว ต่อจากนั้น หน่อหาญได้ลักลอบเข้าไปหานางคำทิพย์แล้วชวนให้หนีไปด้วยกัน แต่นางคำทิพย์ไม่ยอมไป หน่อหาญจึงต้องจากไป หลังจากนั้นคำทิพย์ก็เกิดเปลี่ยนใจตามหน่อหาญไป มังศรีจักร์รู้เข้าจึงพาทหารติดตามไป จึงเกิดการต่อสู้กัน พอดีกับพระเจ้าหน่อแก้วยกกองทัพมาช่วยหน่อหาญได้ จึงทำให้มังศรีจักร์ต้องล่าถอยกลับไป

1.2) เรื่องนักพงศา (2512)

ภาพที่ 11 ละครดึกดำบรรพ์แสดงทางโทรทัศน์เรื่องนักพงศา

ห้องพระโรงนครหม พระเจ้าอินทรวรมันและมเหสีเทวี นักองค้แมน พร้อมมหาดเล็ก
ที่มาของภาพ บทละครดึกดำบรรพ์โทรทัศน์ของสมภพ จันทรประภา

เป็นบทละครอีกเรื่องหนึ่งที่ สมภพ จันทรประแต่งขึ้นเมื่อ ประมาณ ปี พ.ศ. 2512 เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ก่อน พ.ศ. 1800 ซึ่งในห้วงระยะเวลา นั้นขอมหรือเขมร (ปัญหาเรื่องขอมไม่ใช่เขมรหรือเขมรไม่ใช่ขอมเป็นปัญหาที่นักประวัติศาสตร์ยังตกลงกันไม่ได้) กำลังเรื่องอำนาจอยู่ในบริเวณที่เรียกกันว่าแหลมทอง แต่สุดท้ายอาณาจักรของขอมก็ต้องเสื่อมสลายลง

สมภพ จันทรประภา กล่าวว่า “เรื่องนักพงศา เป็นแต่เพียงนิยายที่ผูกขึ้นเป็นบทละครเล่น เรื่องหนึ่งเท่านั้น ไม่เป็นแก่นสารอันใด นอกจากอยากจะรวมเพลงที่เรียกว่า เขมร ทั้งหลายทั้งปวงไว้ในละครเรื่องเดียวกันสักเรื่องเท่านั้น เพราะเพลงเขมรเศร้าชวนฟัง”²⁶

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า สมภพ จันทรประภาเขียนบทละครเรื่อง นักพงศา ได้ตรงกับจุดมุ่งหมายของตนเองในข้อที่ว่า”อยากให้เห็นคุณละครดูเครื่องแต่งกายสวยๆ ฟังเพลงเพราะๆ” นั่นเอง

เรื่องย่อ นักพงศา

นักพงศา ทหารเอกแห่งนครธม กับนางบุษบงผู้เป็นภรรยา กำลังผลิตพลินและดื่มด่ำกับธรรมชาติอยู่ พอดีกับอินทรวรมันกษัตริย์ขอมแอบเห็นเข้า ก็เกิดความรักในตัวของนางบุษบง จึงคิดแย่งชิงนางมาเป็นของตน จึงวางอุบายส่ง นักพงศา เข้าป่าเพื่อหาสถานที่สร้างเทวาลัย นักพงศาจึงจำเป็นต้องทิ้งนางบุษบงภรรยาของตนที่เพิ่งแต่งงานกันให้อยู่กับนางเกษรมารดาของตนเองไว้ที่นครธมเมื่อนักพงศาเดินทางไปตามพระบัญชาแล้ว อินทรวรมัน จึงใช้ให้ทหารคนสนิท ชื่อ นักแมน ไปหลอกนางบุษบงเข้ามาয়ัง พระราชมณเฑียร พอสบโอกาสอินทรวรมันก็เกี่ยวพาราสีและใช้กำลังเข้าปลุกปล้ำนางบุษบง พอดีกับพระมเหสีและนางเกษรออกมาขวางไว้ได้ทัน อินทรวรมันโกรธมากจึงสั่งให้ทหารควบคุมตั้งนางเกษรและนางบุษบงไปขังไว้ จนกว่านางจะยินยอมเป็นเมียของตน ในระหว่างที่นักพงศากำลังสร้างเทวาลัยอยู่นั้นก็ได้รู้จักกับนางศรีเนตร์ นางศรีเนตร์หลงรักนักพงศา แต่นักพงศาไม่สนใจ และพอนักพงศารู้ข่าวเรื่องนางบุษบงก็โกรธ จึงรวบรวมพรรคพวกเดินทางกลับนครธม และได้เกิดการต่อสู้กับนักแมนจนสามารถเข้ามาถึงภายในพระราชมณเฑียรได้ ในขณะเดียวกัน อินทรวรมัน กำลังปลุกปล้ำนางบุษบงอยู่ นางบุษบงไม่ยอม เขามีดแทงตัวตาย อินทรวรมันเสียใจมากจนถึงกับพระสติฟั่นเฟือน นักพงศาเข้ามาเห็นศพเมียและแม่ก็เกิดความโกรธจะฆ่า อินทรวรมันให้ได้ แต่นางเกษรยังไม่ตายเพียงแต่สลบไปฟื้นขึ้นมาพอดีจึงได้ห้ามไว้ นักพงศาจึงยอมไว้ชีวิตอินทรวรมัน

²⁶ สมภพ จันทรประภา, “นักพงศา,” บทประพันธ์โทรทัศน์ ชุดที่ 1, (ม.ป.ท., 2512) หน้าคำนำ

1.3) เรื่องบุเช็กเทียน (2512)

ภาพที่ 12 ละครดึกดำบรรพ์แสดงทางโทรทัศน์ เรื่องบุเช็กเทียน
ขุนหลวงแสด บุเช็กเทียน เอี้ยะกงจู้ กลางสวนในวังบุเช็กเทียน
ที่มาของภาพ เอื้อเฟื้อภาพโดยศุภชัย สิทธิเลิศ

บทละครเรื่องนี้แต่งขึ้นเมื่อ ปี พ.ศ.2512 เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวกับพงศาวดารของจีนในสมัยของพระเจ้าถังกวงจงฮ่องเต้ ซึ่งมีมีเหสีชื่อ พระนางบุเช็กเทียน และเมื่อพระเจ้าถังกวงจงฮ่องเต้สวรรคต พระนางบุเช็กเทียนก็สถาปนาตนเองขึ้นเป็นฮ่องเต้ว่าราชการแทน

สมภพ จันทรประดาได้เขียนบทละครเรื่องนี้ขึ้นจากจินตนาการของตนเอง โดยอาศัยพงศาวดารของจีนเป็นหลักในการแต่งดังที่เขียนไว้ในบทนำว่า

“บทละครเรื่องนี้เป็นจินตนาการที่ได้มาจากเหตุการณ์ที่บันทึกไว้ว่าพระเจ้าหลวงแสดเสด็จเมืองจีนในแผ่นดินของบุเช็กเทียน ประกอบกับพฤติกรรมของบุเช็กเทียนในพงศาวดารมิได้เป็นเรื่องที่ได้มีบันทึกไว้ในที่แห่งใด... นอกจากจะทราบว่าพระเจ้าฟี่ล่อโก๊ะ กษัตริย์ที่สำคัญที่สุดของประวัติศาสตร์ไทยสมัยน่านเจ้า เป็นหลานปู่ของพระเจ้าหลวงแสด”²⁷

²⁷ สมภพ จันทรประดา, “บุเช็กเทียน,” บทประพันธ์โทรทัศน์ ชุดที่1, (ม.ป.ท., 2512) หน้าคำนำ

เรื่องย่อ บุญเช็กเทียน มีว่า

ขุนหลวงแสง กษัตริย์แห่งน่านเจ้า เดินทางไปเจริญสัมพันธไมตรีกับจีน ในรัชสมัยของพระนางบุญเช็กเทียน เมื่อพระนางบุญเช็กเทียนได้พบกับขุนหลวงแสงก็เกิดความรัก จึงเชื้อเชิญให้พักอยู่ด้วย เป็นเหตุให้เจียงซือ นายทหารคนสนิทที่แอบหลงรักพระนางอยู่เกิดความไม่พอใจ จนเกิดการตัดพ้อต่อว่าพระนางบุญเช็กเทียน พระนางบุญเช็กเทียนโกรธ พอดีกับเตียวหนมาทูลว่าขุนหลวงแสงมาขอเฝ้า พระนางจึงไล่เจียงซือออกไป ในเพลายื่นขุนหลวงแสงกับองครักษ์ได้กลับจากการประพาสป่า เจียงซือได้พาพวกเข้ามาล้อมเพื่อทำร้าย พอดีกับนางเอี้ยะกงจู้ กับพรรคพวกที่กลับจากไล่เนื้อเห็นเข้าจึงได้เข้าต่อสู้กับพวกของเจียงซือ และสามารถช่วยขุนหลวงแสงไว้ได้ เมื่อพระนางบุญเช็กเทียนทราบข่าว ก็สั่งให้ประหารชีวิตเจียงซือทันที ขุนหลวงแสงได้พบกับนางเอี้ยะกงจู้อีกครั้ง จึงได้บอกรักนาง พระนางบุญเช็กเทียนเห็นเข้าก็โกรธ สั่งให้ทหารจับนางเอี้ยะกงจู้และควักลูกตาทิ้ง ส่วนขุนหลวงแสงให้จับไปขังไว้ บุญมั่นได้แอบเข้ามาและช่วยขุนหลวงแสงหลบหนี และในขณะที่กำลังต่อสู้กันอยู่นั้นขุนหลวงแสงกำลังจะแพ้ พระนางบุญเช็กเทียนขี่ม้าตามมาทันจึงบอกให้ทหารปล่อยขุนหลวงแสงกับพวกไป เพราะพระนางเห็นแก่บ้านเมืองมากกว่าเรื่องส่วนตัว

1.4) เรื่องไศเลนทรวิธราช (2512)

ภาพที่ 13ละครดึกดำบรรพ์แสดงทางโทรทัศน์ เรื่องไศเลนทรวิธราช

ไศเลนทร์ ศรีมามลา ร่วมกันต่อสู้กับ โจฬะและนางเทตยา

ที่มาของภาพ เอื้อเฟื้อภาพโดยศุภชัย สิทธิเลิศ

เรื่องนี้แต่งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2512 มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ทางภาคใต้ของประเทศไทยสมัยอาณาจักรศรีวิชัยในราชวงศ์ไศเลนทร์ ได้ปกครองนครศรีธรรมราชอยู่จนราว พ.ศ. 1568 ราชวงศ์นี้ก็สิ้นสุดลง โดยเสียเมืองให้แก่ พระเจ้าวีระราชเทวฤทธิ์พะทเวา แห่งอินเดียได้

สมภพ จันทรประภาแต่งบทละครเรื่องนี้ขึ้นจากการอ่านพบเรื่องของการเสียเมืองนครศรีธรรมราชในวารสารไทยทักษิณ ฉบับปี พ.ศ. 2506 ซึ่งสมภพ จันทรประภามีความเห็นว่าจะเสียเมืองเพราะยอมให้อินเดียอพยพเข้ามาอยู่มากเกินกำลังจะควบคุม เมื่ออินเดียยกทัพมาพวกอินเดียที่อยู่ข้างในจึงเป็นกำลังหลักสนับสนุนทำให้นครศรีธรรมราชต้องเสียให้กับอินเดีย จากการอ่านวารสารเล่มนี้ทำให้สมภพ จันทรประภา เห็นเรื่องราวที่น่าสนใจจึงนำมาแต่งเป็นบทละครขึ้น ดังที่เขียนไว้ในคำนำว่า

“เรื่องราวจากวารสารดังกล่าวเป็นเรื่องราวที่น่าสนใจ เห็นเป็นคติ จึงผูกเป็นบทละครขึ้นเล่น ตอนวาระสุดท้ายของราชวงศ์ไศเลนทร์ สายที่ปกครองนครศรีธรรมราช ขอย่าได้โปรดถือเอาเป็นหลักฐานในทางประวัติศาสตร์ ขอให้ถือแต่เพียงว่าเป็นละครเรื่องหนึ่งที่เอาเค้าเรื่องมาจากตำนานของบรรพบุรุษทางใต้เท่านั้น”²⁸

เรื่องย่อไศเลนทร์วิราช

โจพะ พ่อม้าชาวอินเดียซึ่งอาศัยอยู่ในกรุงตามพริลิ่งค์ ได้เข้าเฝ้าพระเจ้าไศเลนทร์พร้อมกับนำธิดา ชื่อ เทตยา มาถวายแด่พระเจ้าไศเลนทร์ ครั้งแรกพระเจ้าไศเลนทร์ไม่ทรงรับ แต่คนสนิทชื่อไชยพงศ์ได้ให้ข้อคิดแก่พระเจ้าไศเลนทร์ว่าโจพะะนั้นมีอิทธิพลมากหากไม่รับไว้อาจจะทำให้เกิดความบาดหมางถึงขั้นที่ยกกองทัพมาทำสงครามได้พระเจ้าไศเลนทร์จึงยอมรับนางเทตยาไว้ พร้อมกันนั้นก็ประทานนาง ให้กับไชยพงศ์อีกต่อหนึ่ง แต่ไชยพงศ์ไม่ยอมรับ เพราะว่าตนเองนั้นรักอยู่กับ นางศรีมาลา เป็นเหตุทำให้พระเจ้าไศเลนทร์โกรธไชยพงศ์ และตามไปด่าไชยพงศ์ในขณะที่อยู่กับศรีมาลาคนรัก ทำให้ไชยพงศ์เกิดความน้อยใจต่อพระเจ้าไศเลนทร์

เทตยา อาสาพระเจ้าไศเลนทร์ไปเจรจาเกลี้ยกล่อม ไชยพงศ์ แต่เกิดการวิวาทด่าทอกัน เมื่อพระเจ้าไศเลนทร์ออกมาพบก็เข้าข้างไชยพงศ์พร้อมทั้งออกปากไล่นางด้วยทำให้นางเทตยาโกรธแค้นมาก จึงนำความไปบอกบิดา โจพะเมื่อทราบความดังนั้นก็โกรธแค้นแทนลูกสาว และเห็นว่าเป็นโอกาสอันดีที่จะได้ทำลายกรุงตามพริลิ่งค์ จึงใช้ให้ มัลวะ เดินทางไปทูลพระ

²⁸ สมภพ จันทรประภา, “ไศเลนทร์วิราช,” บทประพันธ์โทรทัศน์ ชุดที่ 1, (ม.ป.ท., 2512) หน้าคำนำ

เจ้าราเชนทร์แห่งอินเดียให้ยกทัพมาตีกรุงตามพรลิงค์ พระเจ้าไศเลนทร์ทราบข่าวว่าพม่าร่วมมือกับอินเดียยกทัพมาตีมอญ ละว้า และกำลังจะยกมาตี ตามพรลิงค์ โดยมีพระเจ้าราเชนทร์ยกทัพเรือมา ก็สั่งให้ทำการป้องกันเมือง และในขณะที่เดียวกันพระเจ้าไศเลนทร์ก็จับได้ ส่าไชยพงศ์ กับ ศรีมาลา แอบลักลอบพบกันอีก ก็โกรธ หาวว่าไชยพงศ์ห่วงแต่เรื่องตนเองไม่ห่วงบ้านเมือง ทำให้ไชยพงศ์น้อยใจกราบทูลลาไป พระเจ้าราเชนทร์ยกทัพเรือมาถึง ชาวอินเดียที่อยู่ใน กรุงตามพรลิงค์ก็ก่อการกบฏขึ้น บ้านเมืองวุ่นวาย พระเจ้าไศเลนทร์เสียใจที่บ้านเมืองต้องล่มสลายเพราะตนเองจึงคิดฆ่าตัวตาย แต่ศรีมาลาได้ทักท้วงไว้ ทำให้พระเจ้าไศเลนทร์ได้คิดจึงทำการต่อสู้กับศัตรูอีก ไชยพงศ์ได้กลับมาช่วยรบด้วย แต่เนื่องจากกำลังพลของฝ่ายตามพรลิงค์มีน้อย กรุงตามพรลิงค์จึงล่มสลายลง พระเจ้าไศเลนทร์สิ้นชีวิตในขณะที่ยืนพิงเสา มีไชยพงศ์ กับ ศรีมาลา ตายอยู่แทบพระบาททั้งสอง

1.5) ทรอยกำศรวล (2512)

ภาพที่ 14 ละครดึกดำบรรพ์แสดงทางโทรทัศน์ เรื่องทรอยกำศรวล
ภายในห้องพระโรงกรุงทรอยพระเจ้าเบรียโมส เฮกเตอร์ เฮเลนา และบรรดาขุนพลทั้งหลาย
ที่มาของภาพ เอื้อเฟื้อภาพโดย ศุภชัย สิทธิเลิศ

บทละครเรื่องนี้ สมภพ จันทรประภาได้แต่งขึ้นในปี พ.ศ. 2512 เป็นบทละครที่มีเนื้อเรื่องแปลกกว่าบทละครเรื่องอื่นๆ กล่าวคือเนื้อเรื่องของละครเรื่องนี้จะเกี่ยวข้องกับตำนานของชนชาวกรีก ซึ่งสมภพ จันทรประภาได้อาศัยเค้าโครงจากหนังสือประวัติศาสตร์ของหม่อมเจ้าทองทิพย์

ทองใหญ่ ที่เขียนไว้ถึงตำนานกรีกในสมัยแรก ที่วิโบริกานได้รจนาเป็นภาพและแสดงกันอยู่แพร่หลายเรื่องราวที่ปรากฏให้เห็นในตำนานคล้ายคลึงกับเรื่องรามเกียรติ์ของไทย

สมภพ จันทรประภา จึงสนใจที่จะนำมาแต่งเป็นบทละครไทย ใช้ดนตรีไทยแต่ทำทางของตัวละครเป็นท่าทางของฝรั่งที่เรียกว่า “นาฏยศิลป์ร่วมสมัย” (contemporary) ดังคำอธิบายที่เขียนไว้ในคำนำก่อนการแสดงว่า

“เรื่องราวที่ปรากฏในตำนานนั้นคล้ายคลึงกับเรื่องรามเกียรติ์มาก จึงได้ลองคิดเอามาทำเป็นละครไทย โดยใช้ดนตรีไทยอย่างเรื่องพระอภัยมณี หรือ เรื่องวิเวกพระสมุทร จะแตกต่างกันตรงที่ใช้จิตตกรรมที่เป็นเค้ามาจากนาฏศิลป์ของตะวันตก ไม่ใช่จิตตกรรมอย่างที่พบในเรื่องพระอภัยหรือวิเวกพระสมุทร ผลออกมาอย่างไรก็สุดแต่ท่านผู้ชมจะวินิจฉัย แต่เรียนได้ว่า เป็นการค้นคว้าทดลองทำทางฝรั่งในละครไทยประการหนึ่งเท่านั้น”²⁹

เรื่องย่อ

เมเลเนาส์กษัตริย์แห่งกรุงสปาร์ตามีความจำเป็นที่จะต้องเดินทางไปช่วยงานฉลองเมืองของพี่ชายชื่ออะกะเมมโนนจึงให้นางเฮเลนาผู้เป็นมเหสีอยู่รักษาเมืองไว้เพียงลำพัง นางเฮเลนาเป็นหญิงที่มีความสวยงามมาก ในขณะเดียวกันด้วยอิทธิฤทธิ์ของเทพิตาอะโพโรติเดทำให้เจ้าชายปารีสกษัตริย์แห่งกรุงทรอย ได้พบกับนางเฮเลนา และได้เกิดความรักต่อนาง จึงพานางเฮเลนาไปอยู่ด้วยกันที่กรุงทรอย กษัตริย์เมเลเนาส์รู้ว่าพระมเหสีของตนถูกลักพาตัวไปยังเมืองทรอย จึงยกกองทัพไปทำสงครามชิงนางกลับคืน อะกะเมมโนน ซึ่งเป็นพี่ชายพร้อมด้วยขุนพลอะซิลเลสก็ได้เดินทางไปช่วยเหลือในการทำสงครามครั้งนี้ด้วยการทำสงครามระหว่างกรุงทรอยและกรุงสปาร์ตาทำสงครามกันยาวนานถึง 10 ปี ก็ยังไม่มีการยุติ อะกะเมมโนนจึงวางอุบายให้ทำม้าไม้ขนาดใหญ่ และให้ทหารเมืองสปาร์ตาเข้าไปซ่อนตัวอยู่ในม้าไม้ ส่วนตัวของอะกะเมมโนนและกองทัพที่เหลือก็ทำที่เป็นถอนทัพกลับ ทหารฝ่ายกรุงทรอยเมื่อเห็นดังนั้นก็ใจจึงนำม้าไม้ตัวนั้นเข้าเมือง และเก็บเอาบูชาและถือว่าเป็นเกียรติยศแห่งการได้รับชัยชนะ พอถึงเวลาค่ำทหารของกองทัพกรุงสปาร์ตาก็ทยอยกันออกมาจากม้าไม้ แล้วลอบเปิดประตูเมืองให้กองทัพของตน

²⁹ สมภพ จันทรประภา, “ทรอยกำศรวล,” บทประพันธ์โทรทัศน์ ชุดที่ 1, (ม.ป.ท., 2512) หน้าคำนำ

เองเข้ามาตีกรุงศรีอยุธยาได้รับชัยชนะ ปารีส ถูกฆ่าตาย ทำให้เมเลนาสกับเฮเลนนาได้พบกันอีกครั้งหนึ่ง

1.6) เรื่องอสังกัณเฑาะ (2513)

ภาพที่ 15 ละครดึกดำบรรพ์แสดงทางโทรทัศน์ เรื่องอสังกัณเฑาะ
ภายในห้องพระโรงกรุงศรีวิชัย ระตูศรีวิชัย ระเด่นจินตนา บายัน พร้อมด้วยอมาตย์
ที่มาของภาพ เอื้อเฟื้อภาพโดย ศุภชัย สิทธิเลิศ

บทละครเรื่อง “อสังกัณเฑาะ” นี้ สมภพ จันทระประภา แต่งขึ้นในปี พ.ศ.2513 โดยอาศัยเค้าโครงจากคำนำของพระวรวงศ์เธอกรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากรที่เขียนไว้ในเรื่องดาหลัง อันเป็นพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับ พระเจ้าธรรมวงศ์ กษัตริย์แห่งชวาในราวพุทธศตวรรษที่ 15

เรื่องย่อ อสังกัณเฑาะ

ระตูโอยะรังคะ กษัตริย์ผู้ครองกรุงบาหลี ได้ปรึกษา กับบรรดาอมาตย์ผู้ใหญ่ ถึงเรื่องที่จะยกกองทัพไปโจมตีเมืองชวาอันเป็นเมืองของพระอัยกาซึ่งระตูชวาครอบครองอยู่กลับคืนมา พร้อมทั้งให้อมาตย์ผู้ใหญ่ชื่อตำมะหงง รักษาการณ์กรุงบาหลีไว้ ระตูแห่งชวาเมื่อรู้ว่าระตู

ไอยะรังคะ ยกทัพมากับปรีชากับเสนาอมาตย์แล้ววางแผนจับตัวระตูไอยะรังคะได้ แล้วจึงนำไปถวายต่อเจ้ากรุงศรีวิชัย ระเด่นจินตนาพระราชธิดาแห่งกรุงศรีวิชัยกำลังบรรทมหลับอยู่ก็ฝันว่าประหลาดหรือ พระชนนีที่ล่องลับไปแล้วมาบอกว่า ไอยะรังคะที่เป็นเชลยอยู่นั้นคือเนื้อคู่ของตนเอง ให้หาทางช่วยเหลือ เมื่อระตูแห่งชวาได้นำ ไอยะรังคะมาถวายต่อพระเจ้ากรุงศรีวิชัยแล้ว พระเจ้ากรุงศรีวิชัยจึงสั่งให้คุมขังไว้ ฝ่ายระเด่นจินตนาได้เห็น ระตูไอยะรังคะเหมือนตามความฝันแล้ว จึงปรึกษากับบาทย์นพีเลี้ยงคนสนิทในการที่จะช่วยระตูไอยะรังคะออกมา ระตูไอยะรังคะนอนหลับอยู่ในห้องขังก็ฝันว่าประหลาดหรือมาบอกว่าตนเองจะได้พบเนื้อคู่ชื่อ ระเด่นจินตนา และจะเป็นผู้ช่วยเหลือตนเอง พอดีกับบาทย์นพีได้หลอกให้ผู้คุมกินเหล้าที่ใส่ยาพิษจนตาย จึงช่วยระตูไอยะรังคะออกมาได้ แล้วจึงพาไปพบกับระเด่นจินตนา จนเกิดความมีรักต่อกัน จึงพากันหลบหนี ในระหว่างที่กำลังหนีก็ได้พบกับตำมะหงงที่ยกทัพมาช่วย ทั้งหมดจึงพากันยกทัพมารบกับชวาอีกจนได้รับชัยชนะ และได้ครอบครองกรุงชวา เมื่อระตูศรีวิชัยทราบเรื่องจึงยกทัพมาช่วยแต่ก็ต้องถูกระตูไอยะรังคะจับตัวได้และจะทำการประหารชีวิตแต่ ระเด่นจินตนาขอไว้ ระตูไอยะรังคะจึงให้กลับไปปกครองกรุงศรีวิชัยตามเดิม

1.7) เรื่องทำวทองกีบม้า (2513)

ภาพที่ 16 ละครดึกดำบรรพ์แสดงทางโทรทัศน์ เรื่องทำวทองกีบม้า

ภายในสวนญี่ปุ่นของฟานิค หลวงสรศักดิ์ วิชเยนทร์ ฟานิค และอูร์สุรานั่งประคองกีมาร์อยู่ที่
ที่มาของภาพ เอื้อเฟื้อภาพโดย ศุภชัย สิทธิเลิศ

บทละครเรื่องนี้ สมภพ จันทรประภา ได้แต่งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2513 ได้แนวคิดของเรื่องจากหนังสือของอาจารย์สุกิจ นิมมานเหมินทร์ เรื่อง “โคญากีมาร์” เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ หญิงสาวชาวญี่ปุ่น ที่ชื่อ มารีกีมาร์ ซึ่งต่อมาได้ตำแหน่งเป็นคุณหญิงของเจ้าพระยาวิไชยเณทร์ สมุหนายกของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ภายหลังเมื่อเจ้าพระยาวิไชยเณทร์เสียชีวิตลงด้วยเหตุผลทางการเมืองแล้ว มารีกีมาร์ได้เข้าไปประจำอยู่ห้องเครื่อง ในวังของพระเทพราชา ได้เป็นที่ทำวทองกีบม้า มีหน้าที่ทำอาหารและขนมถวายพระเทพราชา

เรื่องย่อทำวทองกีบม้า

นางมารีกีมาร์ บุตรสาวของ ฟานิค และนางอูร์สุลา ทั้งหมดเป็นครอบครัวชาวญี่ปุ่นที่อพยพเข้ามาอยู่ในกรุงศรีอยุธยาสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช โดยทั้งหมดนับถือศาสนาคริสต์ นางมารีกีมาร์ เป็นสาวสวยจึงทำให้หลวงสรศักดิ์เกิดความรักใคร่ นางอูร์สุลานั้นเห็นด้วยที่จะให้แต่งงานกับหลวงสรศักดิ์แต่ฟานิคไม่เห็นด้วยเพราะว่าต่างชาติต่างศาสนา

หลวงวิไชยเณทร์ ฝรั่งเศสชาติกรีกมีคนรักเป็นสาวชาวมอญชื่อนางเม้ยถิ่น ซึ่งนางรู้ว่า หลวงวิไชยเณทร์ไปหลงรักนางมารีกีมาร์อยู่จึงไปบอกกับหลวงสรศักดิ์เพื่อที่จะได้ร่วมมือกันแยกทั้งคู่ออกคือหลวงวิไชยเณทร์กับนางมารีกีมาร์จากกัน หลวงสรศักดิ์ไม่ตกลงเพราะไม่ชอบวิธีการที่จะใช้กำลังนางเม้ยถิ่นจึงมาเจรจากับนางมารีกีมาร์ด้วยตนเอง จนถึงขั้นทะเลาะวิวาทและทำร้ายกัน โดยนางเม้ยถิ่นใช้มีดแทงนางมารีกีมาร์แต่หลวงสรศักดิ์ช่วยไว้ได้ทัน หลวงวิไชยเณทร์ออกมาพบจึงส่งสารและเห็นใจนางมารีกีมาร์จึงยอมเปลี่ยนนิกายจากคริสเตียนมาเป็นนิกายคริสต์ตั้งและได้แต่งงานกันสมความตั้งใจของทั้งสอง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.8) เรื่องวิสุทธิราชเทวี (2513)

ภาพที่ 17 ละครดึกดำบรรพ์แสดงทางโทรทัศน์ เรื่องวิสุทธิราชเทวี
ภายในห้องพระโรงเชียงใหม่ จักกายจับตัวพญากมลมาถวายนุเรงนอง
ที่มาของภาพ เอื้อเฟื้อภาพโดย ศุภชัย สิทธิเลิศ

บทละครเรื่อง “วิสุทธิราชเทวี” นี้ สมภพ จันทรประภาแต่งขึ้นในปี พ.ศ. 2513 โดยอาศัยหนังสือพงศาวดารโยนกเป็นเค้าโครงในการสร้างเรื่อง เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระวิสุทธิราชเทวีผู้ครองนครเชียงใหม่ที่มีเชื้อสายของราชวงศ์มังรายในราว พ.ศ. 2107

เรื่องย่อวิสุทธิราชเทวี กษัตริย์บุเรงนองแห่งพม่าจับตัวท้าวเมกุฎแห่งเมืองเชียงใหม่และกำลังส่งไปหงสาวดี พร้อมทั้งแต่งตั้งให้พระวิสุทธิราชเทวีขึ้นครองเมืองเชียงใหม่แทน โดยมีความหวังว่าในภายหน้าจะให้แต่งงานกับเจ้าธรรมาเมืองผู้เป็นราชบุตร และพม่าจะได้ครอบครองดินแดนล้านนาได้ทั้งหมด ในขณะที่เดียวกันพญากมลผู้ครองเมืองเชียงใหม่ซึ่งเป็นคู่รักของพระวิสุทธิราชเทวีก็กำลังหลบหนีพม่าไปอยู่กับพวกยางแดง ได้หลบเข้ามาพบกับพระวิสุทธิราชเทวีและได้ชวนพระนางหนีไปด้วยกันแต่พระวิสุทธิราชเทวีไม่ยอมไปด้วยเพราะห่วงประชาชน พญากมลจึงหนีไปแต่เพียงผู้เดียว กษัตริย์บุเรงนองได้ยกทัพไปปราบเจ้าเวียงจันทร์โดยจะเกณฑ์เอากำลังพลจากเชียงใหม่ไปช่วยรบด้วย แต่พระวิสุทธิราชเทวีทราบว่าจะไปตีเวียงจันทร์ซึ่ง

เป็นบ้านพี่เมืองน้องก็ไม่ส่งกำลังไปช่วยอ้างว่ากำลังพลไม่พอ ภายหลังบุญเรือนองจะยกทัพไปตีกรุงศรีอยุธยาได้ขอให้เกณฑ์ทหารไปช่วยรบอีกครั้งนี้พระวิสุทธิราชเทวีปฏิเสธไม่ได้จึงต้องส่งทหารไปช่วยรบ ต่อมาทหารพม่าจับพญากมลได้นำตัวมาถวายกษัตริย์บุญเรือนอง บุญเรือนองจึงสั่งให้ประหารชีวิตพญากมลแต่พระวิสุทธิราชเทวีขอไว้จึงทำให้พญากมลรอดชีวิตแต่ต้องถูกขังยังเมืองหงสาวดีเพื่อเป็นตัวประกัน พระวิสุทธิราชเทวีเสียใจเป็นอย่างมาก จึงได้แต่สวดมนต์ภาวนาเอาพระรัตนไตรเป็นที่พึ่งทางใจให้ไพร่ฟ้าประชาชนพ้นจากภัยอันตรายทั้งมวล

1.9) เรื่องศรีปราชญ์ (2513)

ภาพที่ 18 ละครดึกดำบรรพ์ เรื่องศรีปราชญ์

หอนั่งพระยานคร พระยานครพิจารณาโทษศรีปราชญ์

ที่มาของภาพ เอื้อเฟื้อภาพโดย ศุภชัย สิริทธิเลิศ

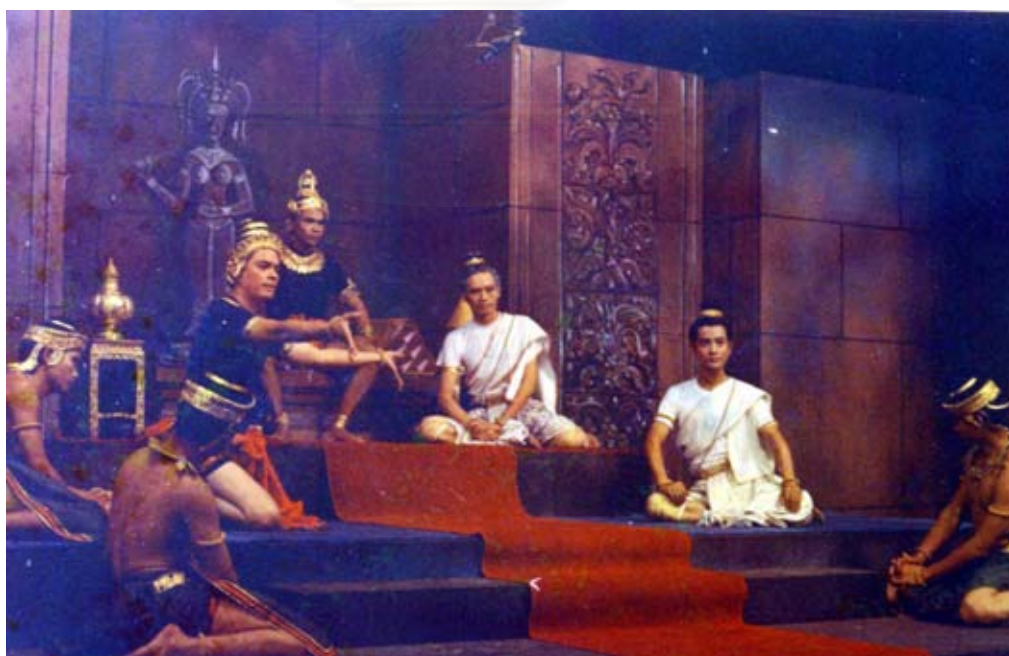
สมภาพ จันทรประภา ประพันธ์บทละครเรื่อง “ศรีปราชญ์” ขึ้นมาเพื่อแสดงทางโทรทัศน์ ในปี พ.ศ. 2513 ซึ่งบทละครเรื่องนี้ได้นำ ตำนานศรีปราชญ์ ที่เขียนโดย พระยาปริยัติธรรมธาดา (แพ ตาละลักษมณ์) และ จุดหมายเหตุในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช มาเป็นโครงเรื่องโดยกล่าวถึงกวีเอกผู้หนึ่งนามว่าศรีปราชญ์ที่ต้องถูกเนรเทศไปอยู่นครศรีธรรมราช ดังเรื่องย่อต่อไปนี้

เรื่องย่อ ศรีปราชญ์

ศรีปราชญ์ บุตรพระโหราธิบดี เป็นกวีเอกในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช มีความผิดเรื่องติดต่อสื่อสารกับท้าวศรีจุฬาลักษณ์พระสนมเอกจึงต้องถูกเนรเทศให้ไปอยู่เมืองนครศรีธรรมราช พระยานครนั้นมีภรรยาอยู่แล้วหลายคนแต่ก็ยังมีความสนใจในตัวของ ตาด อีกแต่นางตาดนั้นไม่สนใจด้วย เพราะความคับแค้นใจนางจึงคิดผูกคอตาย แต่ศรีปราชญ์มาเห็นจึงช่วยเอาไว้ได้ สุดท้ายนางตาดก็ต้องอยู่ในภาวะจำยอมตกเป็นเมียของ พระยานครในเวลาต่อมา

ศรีปราชญ์เมื่อมาอยู่ที่เมืองนครก็มีความคิดถึงท้าวศรีจุฬาลักษณ์จึงเขียนโคลงขึ้นนางตาดผ่านมา เห็นไพเราะดีจึงขอเอาไว้อ่าน หม่อมม่นุ้ย ภรรยาอีกคนของพระยานครเห็นเข้าจึงคิดว่าศรีปราชญ์แต่งเพลงยาวเกี่ยว ตาด จึงนำความไปฟ้อง พระยานคร พระยานครจึงสั่งเขียนตาด ศรีปราชญ์จะอธิบายอย่างไร พระยานครก็ไม่เชื่อ ยิ่งทำให้มีความโกรธมากขึ้นถึงกับสั่งให้ประหารชีวิตศรีปราชญ์ ก่อนที่จะตายศรีปราชญ์ได้เขียนโคลงขึ้นเพื่อสาปแช่งพระยานคร ว่าให้ตายตกตามกันด้วยดาบเล่มเดียวกันนี้

1.10) เรื่องชเยนทร (2514)

ภาพที่ 19ละครดึกดำบรรพ์แสดงทางโทรทัศน์ เรื่องชเยนทร
ห้องพระโรงขอม พระเจ้าชัยวรมัน พรหมณ์ทั้งสอง ชเยนทรและขุนนางเฝ้าตามตำแหน่ง
ที่มาของภาพ : เอื้อเฟื้อภาพโดย ศุภชัย สิทธิเลิศ

บทละครเรื่อง"ชยันทร" นี้ได้แต่งขึ้นเพื่อแสดงทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 4 บางขุนพรหม เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2514 สมภพ จันทรประภาได้แต่งขึ้นโดยอาศัยเค้าโครงเรื่องจากประวัติอาณาจักรขอม ของ หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล ที่กล่าวถึงการอพยพของคนไทยที่ถอยร่นลงมาจากจีนทางตอนใต้ และในขณะเดียวกันขอมก็ยังเรื่องอำนาจอยู่ในสมัยของพระเจ้าชัยวรมันที่ 5 ในสมัยนี้ศาสนาพราหมณ์ ลัทธิไสวณิกาย มีบทบาทมากและกำลังจะมาแทนศาสนาพุทธ โดยการนำของพราหมณ์จากอินเดียผู้หนึ่ง

เรื่องย่อ ชยันทร

พระมาตุลา(ป้า)ของพระเจ้าชัยวรมันที่ 5 มีโอรสบุญธรรมคนหนึ่งชื่อว่า ชยันทร ซึ่งพระนางนั้นรักชยันทรมาก เมื่อพระเจ้าชัยวรมันที่ 5 พร้อมด้วยพระนางอินทรลักษมีหลานชายและหลานสาวมาเข้าเฝ้า พร้อมกับนำตัวทิวากรพราหมณ์หนุ่มจากอินเดียมาเข้าเฝ้าด้วย พราหมณ์ทิวากรทวงกราบทูลว่าควรจะสร้างเทวาลัยเพื่อบูชาพระศิวะขึ้น พระเจ้าชัยวรมันที่ 5 ทรงเห็นด้วยแต่ชยันทรคัดค้านว่าบ้านเมืองมีศัตรูอยู่รอบด้าน ควรที่จะสร้างกองกำลังทหารให้เข้มแข็งจะดีกว่ามาสร้างเทวาลัยแต่การค้านครั้งนั้นไม่เป็นผลเพราะว่าพระเจ้าชัยวรมันที่ 5 ทรงตรัสสั่งให้ทิวากรสร้างเทวาลัยแล้ว ต่อมาพระมาตุลาทราบว่าชยันทรหลงรักนางอินทรลักษมีหลานสาวของตนอยู่พระนางนั้นไม่เห็นด้วย จึงบอกให้พระเจ้าชัยวรมันที่ 5 ยกน้องสาวของตนเองให้กับ พราหมณ์หนุ่ม ทิวากร ชยันทร รู้เรื่องเข้าจึงเกิดความเสียใจเป็นอย่างมาก จึงคิดหาทางที่จะหาวิธีให้นางอินทรลักษมี เมื่อรู้ข่าวว่าจีนยกทัพมาเพื่อเจรจากรบกับเขตแดน ชยันทร จึงอาสาออกไปทำหน้าที่เจรจากับจีน โดยอ้างกับพระมาตุลาว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องทำ เป็นเหตุให้พระมาตุลาเสียพระทัยเป็นอย่างมาก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.11) เรื่องพระเจ้าอู่ทอง (2514)

ภาพที่ 20ละครดึกดำบรรพ์แสดงทางโทรทัศน์ เรื่องพระเจ้าอู่ทอง
นางเอื้องทิพย์ กับ พระเจ้าอู่ทอง
ที่มาของภาพ เอื้อเฟื้อภาพโดย ศุภชัย สิริทิลิต

สมภพ จันทระประภา ได้ประพันธ์บทละครเรื่อง “พระเจ้าอู่ทอง” เพื่อใช้แสดงทางโทรทัศน์ เมื่อประมาณ ปี พ.ศ. 2514 โดยอาศัยเค้าโครงจากประวัติศาสตร์สมัยที่กำลังก่อสร้างและสถาปนากรุงศรีอยุธยา เรื่องราวในละครจะเกี่ยวข้องกับการขึ้นครองราชย์ของเจ้ารามที่ได้ทรงรวบรวมชาติไทยให้เป็นปึกแผ่นและทรงสร้างกรุงศรีอยุธยาขึ้น

เรื่องย่อ พระเจ้าอู่ทอง

เจ้าราม ซึ่งเป็นเจ้าเมืองลพบุรี ปกษาราชการกับบรรดาเสนาอมาตย์ทรงมองเห็นว่ากรุงสุโขทัยหลังจากสิ้นพ่อขุนรามคำแหงแล้วก็อ่อนกำลังลง กอปรกับฝ่ายมอญเริ่มมีอำนาจมากขึ้น จึงคิดว่าควรที่จะผูกไมตรีกับท้าวอู่ทอง เพื่อที่จะได้รวมกำลังต่อต้านพวกมอญ จึงได้ชักชวนทหารคนสนิทชื่อ คง ปลอมตัวเป็นนวกนิวกเข้าไปในดินแดนอู่ทอง ระหว่างทางได้พบกับบุตร และธิดาของท้าวอู่ทองคือ พระจ้าว และนางเอื้องทิพย์ ในขณะที่ทั้งสองกำลังถูกพวกมอญคุกคามรังแกอยู่จึงได้เข้าช่วยเหลือ จนพวกมอญแตกพ่ายไป ทั้งสองจึงชวนเจ้ารามให้เข้าเฝ้าท้าวอู่ทอง เมื่อท้าวอู่ทองทราบว่าเป็นเจ้าเมืองลพบุรีก็ดีใจมากพร้อมที่จะรวบรวมผนึกกำลังกับเจ้าราม

เพื่อต่อสู้กับมอญ เจ้ารามได้แอบปิ่นเข้าห้องนางเอื้องทิพย์และได้เสียกัน ทำวอู่ทองและพระ
มหาเทวี จับได้ และรู้ว่าเจ้ารามเป็นเจ้าเมืองลพบุรี จึงยอมยกโทษให้ แต่ทำวเธอทั้งสองพระองค์ก็
ลำบากใจเพราะว่าพระเจ้าแสนเมืองมิ่งได้มาเจรจาสูขอนางเอื้องทิพย์ให้กับบุตรชายชื่อเกียรติพงศ์
และเมื่อพระเจ้าแสนเมืองมิ่งทราบจะทำวอู่ทองยกบุตรสาวให้กับเจ้ารามแล้วก็โกรธประกาศจะยก
ทัพมาตีเมืองอู่ทอง ในการทำสงครามปรากฏว่าพวกมอญแพ้ เสร็จศึกทำวอู่ทองจึงแต่งตั้งให้เจ้า
รามครองเมืองอู่ทองทรงพระนามว่าพระเจ้าอู่ทอง และได้ทรงสร้างศูนย์รวมของชาติไทยขึ้นใหม่มี
นามว่า“กรุงศรีอยุธยา”

1.12) เรื่องไอร้ล้ดงคคะ(2514)

ภาพที่ 21 ละครดึกดำบรรพ์แสดงทางโทรทัศน์ เรื่องไอร้ล้ดงคคะ
ภายในตำหนักของรากษสเทวี มีระตุศรีวิชัย และ ภิมะนังเจรจาอยู่ด้วยกัน
ที่มาของภาพ บทละครดึกดำบรรพ์โทรทัศน์ของสมภพ จันทระภา

บทละครเรื่องนี้เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับกษัตริย์ของชาวซึ่งเป็นปฐมวงศ์ของวงศ์
อัสัญแดหวา ชื่อ ไอร้ล้ดงคคะ ที่มีบทบาทในการที่จะรวบรวมชาวให้เป็นปึกแผ่น บทละครเรื่องนี้เป็น
บทละครที่ สมภพ จันทระภาแต่งขึ้นเพื่อใช้แสดงทางโทรทัศน์ เมื่อ พ.ศ. 2514 โดยอาศัยพระ
นิพนธ์เรื่อง”สภาพการณ์ภาคเอเชียอาคเนย์ก่อน พ.ศ. 1800” ของหม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล เป็น
โครงเรื่องดังที่เขียนไว้ท้ายคำบรรยาย ว่า

“ละครเรื่องนี้ทำขึ้นจากความดั่งกล่าวในพระนิพนธ์ด้วย
ความประสงค์ที่จะให้เป็นละครไม่ใช่ตำนาน”³⁰

เรื่องย่อ ไอร์ลั้งคะ

นางรากษสีเทวีได้มีราชสวามีไปเชิญระตุวิชัยและเจ้าชายภิษมะให้มาประชุม
ปรึกษาเรื่องที่ ระตุไอร์ลั้งคะกำลังรวบรวมชาวให้เป็นปึกแผ่น ทั้งสามจึงคิดต่อต้านโดยให้เจ้าชาย
ภิษมะกำบังกายไปลอบลักกระเด็นจินตนาชื่อเสียงของระตุไอร์ลั้งคะมาเป็นตัวประกัน เมื่อ
ระตุไอร์ลั้งคะรู้ว่าชื่อเสียงของตนเองหายไป จึงยกกองทัพออกติดตาม เมื่อใกล้เมืองของเจ้าชาย
ภิษมะแล้ว ระตุไอร์ลั้งคะ พร้อมด้วยพี่เลี้ยงคือ ประสันตา และปฐนตา ได้ปลอมตนเป็นพ่อค้าและได้
พบกับนางจินตนา แต่ยังคงคิดระแวงในตัวนางจึงได้ต่อว่านางจินตนา เจ้าชายภิษมะเข้ามาพบ
จึงเกิดการต่อสู้กันจน ภิษมะ ถูกแทงบาดเจ็บ ระตุวิชัย และนางรากษสีเทวีได้โอกาสจึงพานาง
จินตนาไปซ่อน และบังคับให้นางเขียนหนังสือถึง ระตุไอร์ลั้งคะ ว่าห้ามยกทัพตามมาหาไม่งานจะ
เป็นอันตราย ไอร์ลั้งคะติดตามมา แม้เมื่อได้รับสารจากนางจินตนาแล้วก็ไม่ยอมหยุด จึงยกกอง
ทัพต่อไป เมื่อจวนตัวระตุวิชัยและนางรากษสีเทวีจะจับตัวนางจินตนาเพื่อจะฆ่าเสียแต่นางจินตนา
ได้ใช้กริชแทงตัวเองก่อน กองทัพของระตุไอร์ลั้งคะได้ชัยชนะพร้อมกับฆ่า ระตุวิชัย และ นางรากษ
สีเทวีตาย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³⁰ สมภพ จันทระประภา, “ไอร์ลั้งคะ,” บทประพันธ์โทรทัศน์ ชุดที่ 3, (ม.ป.ท., 2514) หน้า 61

1.13) เรื่องสมิงทอ (2514)

ภาพที่ 22ละครดึกดำบรรพ์แสดงทางโทรทัศน์ เรื่องสมิงทอ

หน้าเรือนของพระยาทะเล สมิงทอ มาพบกับพระยาทะเลและมียายเสมลูกสาว
ที่มาของภาพ เอื้อเฟื้อภาพโดย ศุภชัย สิทธีเลิศ

สมิงทอเป็นบทละครอีกเรื่องหนึ่งที่ สมภพ จันทรประภาประพันธ์ขึ้น เมื่อ พ.ศ.
2514 เพื่อใช้แสดงทางโทรทัศน์เช่นเดียวกันเค้าโครงของเรื่องนั้นได้นำมาจากหนังสือเรื่อง"คำให้
การของขุนหลวงหาวัด" เป็นเรื่องราวของมอญผู้หนึ่งที่คิดจะกอบกู้เอกราชของชาติมอญ "ได้ทำ
สงครามรบกับพม่า สุดท้ายสมิงทอก็ต้องตายและกอบกู้เอกราชไม่สำเร็จ

เรื่องย่อ สมิงทอ

สมิงทอ มอญหนุ่ม ได้มาปรึกษากับพระยาทะเลนายกongข้างแห่งเมืองหงสาวดี
เรื่องที่จะกอบกู้เอกราชของมอญจากพม่า พระยาทะเลให้ความร่วมมือกับสมิงทอ แต่ก็แฝงไว้ด้วย
เล่ห์ ในการที่จะหลอกใช้ สมิงทอ ต่อมาพระยาทะเลจับกุมตัวเจ้ามอญช่วยได้กำลังและจะหักหลัง
สมิงทอโดยตั้งตนเป็นเจ้าเมือง สมิงทอเข้าเมืองมาได้ด้วยการเปิดประตูเมืองให้ของนางมียายเสม

ลูกสาวของพระยาทะเลาะ พระยาทะเลาะจึงจำใจมอบให้สมิงทอปกครองหงสาวดีพร้อมทั้งยกมียาย
เส่มให้ด้วย

ต่อมา พระยาทอ คิดจะผูกไมตรีกับอยุธยาจึงส่งทูตไปขอพระราชธิดาของกษัตริย์
ไทยแต่ไม่สำเร็จ จึงได้ส่งทูตไปทูลขอพระราชธิดาเจ้าเมืองเชียงใหม่ และก็ได้นางเทพลีลามมาเป็น
ชายา เมื่อนางเทพลีลามาอยู่หงสาวดีแล้ว พระเจ้าทอมีความหลงใหลในตัวนางเป็นอย่างมาก
จึงเป็นเหตุให้ นางมียายเส่มเกิดความหึงหวง จนวิวาทกัน พระยาทอจึงได้ไล่ และทุบตี นางมียาย
เส่ม มียายเส่มโกรธแค้นพระเจ้าทอเป็นอย่างมากจึงมาฟ้องพระยาทะเลาะ พระยาทะเลาะจึงออก
อุบายว่ามีช้างเผือกในป่า พระยาทอหลงกลจึงออกไปคล้องช้างเผือก พระยาทะเลาะจึงเข้ายึดเมือง
ไว้ได้ ทำให้พระยาทอ กับนางเทพลีลาต้องหันหน้าไปพึ่งเจ้าเชียงใหม่และทำการที่จะยึดเมืองหง
สาวดีกลับคืนแต่ไม่สำเร็จ และถูกทหารพม่าฆ่าตายในที่สุด

1.14) เรื่องฟ้ารั่ว (2514)

ภาพที่ 23 ละครดึกดำบรรพ์แสดงทางโทรทัศน์ เรื่องพระเจ้าฟ้ารั่ว

ท้องพระโรงเมืองเกาะตะมะ มะกะโทหนึ่งเมืองกับเทพสุดา ชุณนางเฝ้าตามตำแหน่ง
ขุนพลสุโขทัยคุมเครื่องราชกกุธภัณฑ์มาถวายมีมงกุฎ พระขรรค์ แล่ พัด สุพรรณบัตร
ที่มาของภาพ เอื้อเฟื้อภาพโดย ศุภชัย สิทธิเลิศ

บทละครเรื่อง “ฟ้ารั่ว” นี้ สมภพ จันทระประภา แต่งขึ้นในปีเดียวกับที่แต่งบท
ละครเรื่อง “สมิงทอ” คือประพันธ์ขึ้นใน ปี พ.ศ. 2514 ใช้เป็นบทละครสำหรับแสดงทางโทรทัศน์

เช่นเดียวกัน โคร่งเรื่องนั้นได้มาจาก พงศาวดารพม่า อันเป็นพระนิพนธ์ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ เป็นเรื่องราวของ มะกะโท พ่อค้าชาวไทยใหญ่ ผู้หนึ่งที่ถูก เจ้าเมืองพม่า บังคับขู่เข็ญ จึงคิดที่จะบำบัดทุกข์ทั้งหลายที่เกิดขึ้น

เรื่องย่อ ฟ้าวี่

มะกะโท และ มะกะตา สองพี่น้องเป็นพ่อค้าชาวไทยใหญ่ มีความเสียใจต่อที่ชาติไทยถูกรุกรานเรื่อยมาจึงคิดรวบรวมคนไทยในเมาะตะมะ โดยมีเมาทะละและชาวมอญรวมมือด้วย ในการที่จะต่อต้านพม่า มะกะโท มีน้องสาวอีกคนหนึ่งคือ นางอุ้นเรือน ซึ่ง อะลิมาปาง เจ้าเมืองพม่าเกิดชอบพอรักใคร่อยู่ จึงได้มาสู่ขอนางไปเป็นภรรยา จากมะกะโท แต่นางอุ้นเรือนนั้นรักอยู่กับเมาทะละ มะกะโทจึงขอร้องให้นางอุ้นเรือนและ เมาทะละนี้ก็ถึงการเสียสละเพื่อบ้านเมือง นางอุ้นเรือนจึงต้องเป็นภรรยาของอะลิมาปาง

มะกะโทได้เดินทางมาสุโขทัยเพื่อขอกำลังจากพระรามคำแหง และได้พบกับนางเทพสุดาสร้อยดาว พระธิดาของพระรามคำแหง จนเกิดความรักต่อกัน พระรามคำแหงทราบเรื่อง และมองเห็นว่า มะกะโทเป็นคนดี จึงอภิเษกสมรสให้แล้วจึงให้กลับมายังเมาะตะมะ เมื่อมะกะโทและนางเทพสุดาสร้อยดาวกลับมาอยู่ที่เมาะตะมะ อะลิมาปางเกิดความไม่พอใจที่นางอุ้นเรือนไปมาหาสู่อยู่เป็นประจำ พร้อมกับรู้ว่า มะกะโทกำลังตระเตรียมผู้คน จึงสั่งให้ทหารเข้าจับมะกะโทและพวกแต่ฝ่ายของอะลิมาปางฝ่ายแพ้และตัวของอะลิมาปางเองก็ถูกฆ่าตาย มะกะโทจึงตั้งตัวเป็นกษัตริย์ครองเมืองเมาะตะมะทรงพระนามว่า พระเจ้าฟ้าวี่ ตามที่พระรามคำแหงทรงตั้งให้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.15) เรื่องพระสุพรรณกัลยา (2514)

ภาพที่ 24ละครดึกดำบรรพ์แสดงทางโทรทัศน์ เรื่องพระสุพรรณกัลยา

ภายในตำหนักพระสุพรรณกัลยาเมืองหงสาวดี

มังไชยสิงห์เข้ามาขณะที่นางลำเพากับนางมะเวสสินกำลังทะเลาะกัน

ที่มาของภาพ เอื้อเฟื้อภาพโดย ศุภชัย สิทธิเลิศ

เรื่อง “พระสุพรรณกัลยา” นี้ เป็นบทละครอีกเรื่องหนึ่งที่ สมภพ จันทรประภาได้ แต่งขึ้น โดยอาศัย พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาและ หนังสือคำให้การของขุนหลวงหาวัด เป็นบทละครโทรทัศน์ ที่มีเรื่องราวเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ชาติไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยาเมื่อเสียให้แก่พม่าใน พ.ศ. 2112 กล่าวถึงการเสียสละของพระสุพรรณกัลยาที่ต้องเป็นตัวแทนแลกเปลี่ยนกับสมเด็จพระนเรศวร ฯ ในการเป็นเชลยอยู่เมืองพม่า บทละครเรื่องนี้สมภพ จันทรประภา แต่งขึ้นในปี พ.ศ. 2514

เรื่องย่อ พระสุพรรณกัลยา

เมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียให้แก่พม่าใน พ.ศ. 2112 นั้น พระเจ้าบุเรงนองแห่งพม่ากวาดต้อนคนไทยไปอยู่หงสาวดีเป็นจำนวนมาก พร้อมทั้งยังนำเอาตัวพระนเรศวรซึ่งขณะนั้นมีอายุเพียง 9 ปี ไปเป็นตัวประกันด้วย พระมหากษัตริย์พม่าปรึกษากับพระวิสุทธิกษัตริย์ถึงเรื่องที่จะให้พระนเรศวรกลับมาช่วยราชการบ้านเมืองโดยที่จะขอเปลี่ยนตัวพระนเรศวรกับพระสุพรรณกัลยา ซึ่งพระสุพรรณกัลยาก็เต็มใจ เพราะได้คิดว่าเป็นการเสียสละเพื่อบ้านเมือง บุเรงนองทรงรับพระสุพรรณกัลยาไว้แล้วโปรดประทานให้กับมังไชยสิงห์ นางมะเวสสิน ซึ่งเป็นเจ้าจอมหม่อมม้ามของ

มังไชยสิงห์ มีความโกรธแค้นพระสุพรรณกัลยาเป็นอย่างมากเนื่องจาก มังไชยสิงห์นั้นหลงใหลในตัวพระสุพรรณกัลยา มาก จึงออกอุบายยุยงให้นางภูค้ำ ซายาของมังไชยสิงห์ให้เป็นศัตรูกับพระสุพรรณกัลยา จนเกิดมีปากมีเสียงกัน หลังจากที่บุเรงนองสวรรคตแล้วมังไชยสิงห์ขึ้นครองราชย์ทรงพระนามว่านันทบุเรง

พระมหากษัตริย์ราชินีให้พระนเรศวรไปแสดงความจงรักภักดี ระหว่างทางพระนเรศวรได้ทำศึกตีเมืองคังได้ จึงคิดที่จะหาทางพาพระสุพรรณกัลยากลับเมืองไทย แต่พระสุพรรณกัลยาห้ามไว้เพราะต้องการกลับเมืองไทยอย่างสมเกียรติยศพร้อมทั้งไม่ยอมให้พม่าติดตามทำร้ายพระนเรศวรด้วย เมื่อสมเด็จพระนเรศวรขึ้นครองราชย์ นันทบุเรงเกรงว่าพวกมอญจะมาสวมักัดดีไทยจึงสั่งให้ มหาอุปราชยกกองทัพมาปราบไทย แต่มหาอุปราชก็ถูกพระนเรศวรฟันคอขาดสิ้นพระชนม์กลางสนามรบ เมื่อนันทบุเรงทราบข่าวว่ามหาอุปราชสิ้นพระชนม์แล้วมีความโกรธพระนเรศวรมาก ถึงกับประกาศว่าจะฆ่าคนไทยทุกคน นางภูค้ำทูลว่าไม่ควรตรัสเช่นนั้นจะทำให้พระสุพรรณกัลยาโกรธแต่นันทบุเรงโมโหและโกรธพระสุพรรณกัลยาด้วยจึงตรงเข้าฟันพระสุพรรณกัลยาแต่นางลำภาเข้าช่วยก็ถูกฟันจนตายและนันทบุเรงก็หันมาฟันพระสุพรรณกัลยาจนสิ้นชีวิต

1.16) เรื่องคำไชน้อย (2515)

ภาพที่ 25ละครดึกดำบรรพ์แสดงทางโทรทัศน์ เรื่องคำไชน้อย

ภายในที่ประทับของเจ้าคำไชน้อย ณ เมืองเสอ

ที่มาของภาพ บทละครดึกดำบรรพ์โทรทัศน์ของสมภพ จันทระประภา

บทละครเรื่อง “คำไชน้อย” นี้เป็นบทละครประวัติศาสตร์ชาติไทยอีกเรื่องหนึ่งที่สมภพ จันทรประภา ได้ประพันธ์ขึ้นโดยอาศัยพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเป็นแนวทางในการแต่งบทละคร ซึ่งแต่งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2515 และใช้แสดงทางโทรทัศน์ในนามของคณะละครชุดแก้ว เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับเจ้าแก้วคำไชน้อย เจ้าฟ้าแสนหวีที่ได้เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารสมเด็จพระนเรศวรมหาราช มหากษัตริย์ไทย

เรื่องย่อ คำไชน้อย

เจ้าแก้วคำไชน้อย เจ้าฟ้าแห่งเมืองเสอู แคว้นแสนหวี ได้รักใคร่ชอบพอกับนางกัญญาอยู่อันเป็นสาเหตุให้คำนัซึ่งหลงรักนางกัญญาเกิดความไม่พอใจ จึงคิดหาทางที่จะก่อการกบฏ ขณะเดียวกันมีราชทูตพม่ามาทวงเครื่องราชบรรณาการ คำนัจึงคิดแผนการที่จะทำลายเจ้าแก้วคำไชน้อย คำนัได้ออบพบกับราชทูตพม่าและปรึกษากันถึงเรื่องที่จะก่อการกบฏในเมืองเสอู โดยคำนั ขอให้พม่าช่วยส่งกำลังมาช่วย ราชทูตพม่าก็ตกลงพร้อมที่จะส่งกำลังมาช่วย คำจอผู้เป็นญาติของคำนั ได้ยินเรื่องก่อการกบฏ จึงทักท้วง แต่คำนั ไม่สนใจ คำจอจึงต้องร่วมมือกับคำนัก่อการกบฏและยึดเมืองเสอูได้ ทำให้เจ้าแก้วคำไชน้อยต้องหลบหนีไป พึ่งพระบรมโพธิสมภารสมเด็จพระนเรศวรฯ ฝ่ายนางกัญญาและนางบุญตาพี่เลี้ยงจึงคิดอุบายให้คำนัและคำจอแตกแยกกัน ต่อมาพระยาพิษณุโลกได้รับคำสั่งจากพระนเรศวรให้สนับสนุนด้านกองทัพแก่เจ้าแก้วคำไชน้อยเพื่อยึดเมืองคืน และได้กระทำการจนสำเร็จยึดเมืองเสอูกลับคืนมาจากคำนัได้แต่เมื่อเจ้าแก้วคำไชน้อยได้พบกับนางกัญญา ก็โกรธเพราะความเข้าใจผิดคิดว่านางนั้นมีใจให้กับคำนั จึงตำหนินางกัญญา ทำให้นางเสียใจเป็นอย่างมากจึงแทงตัวเอง หวังจะให้ตายแต่ เจ้าแก้วคำไชน้อยก็แก้ไขได้ช่วยชีวิตนางกัญญาไว้ทัน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.17) เรื่อง ชิงต้ง (2515)

ภาพที่ 26 ละครดึกดำบรรพ์แสดงทางโทรทัศน์ เรื่องชิงต้ง ในสวนบ้านจู้จู้ ชิงจู่อยู่กับนางฮกยั้ง ที่มาของภาพ เอื้อเฟื้อภาพโดยพันเอกพิเศษหญิงสาวิกา ชื่นคงชู

เรื่อง “ ชิงต้ง ”นี้เป็นบทละครที่ สมภพ จันทระประภาแต่งขึ้น จากหนังสือประวัติ ศาสตร์กรุงศรีอยุธยา ของ รong ศยามานนท์ และ วิลาศ วงศ์นพรัตน์ ที่กล่าวถึงการมีสัมพันธไมตรีระหว่างกรุงศรีอยุธยากับจีน ในรัชสมัยต้นราชวงศ์หมิง และติดต่ออย่างสนิทสนมในสมัยของ สมเด็จพระอินทราชา แห่งกรุงศรีอยุธยา ซึ่งชาวจีนได้เข้ามาค้าขาย ตั้งเตาเผาถ้วยชามเป็นจำนวนมาก บทละครเรื่องนี้แต่งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2515 เพื่อใช้แสดงทางโทรทัศน์ ผูกเรื่องขึ้นในสมัยของสมเด็จพระอินทราชา ได้มีพวกชิงต้ง ซึ่งแปลว่า “ จีนใหม่ ” เข้ามารับราชการในกรุงศรีอยุธยาเป็นจำนวนมาก

เรื่องย่อ ชิงต้ง

ในรัชสมัยแผ่นดินสมเด็จพระอินทราชา ได้กั๊งเรือสำเภานามว่า เตียเอ็งหยวย จู้จู้ ได้นำช่างทำถ้วยชามหลวงจากเมืองกวางตุ้ง นามว่า เซียมเตียง มาถวายตัวเป็นจีนใหม่เข้ารับราชการในกรุงศรีอยุธยา ฮกยั้งน้องสาวของเตียเอ็งหยวยนั้นรักใคร่ชอบพอกับพระนายไวย แต่เตียเอ็งหยวยไม่รู้จึงได้ยกนาง ฮกยั้ง ให้กับเซียมเตียง แต่ เซียมเตียงนั้นรักชอบอยู่กับ นางเซ็ง

จุง ญาติสาวของเตี้ยเอ็งหยวย นางหม่อสี่ผู้เป็นแม่ของสองพี่น้อง คือ เตี้ยเอ็งหยวยและ นางฮกยั้ง ได้มาบอกเรื่องงานแต่งงานระหว่าง เชียมเตี้ยกับฮกยั้ง ทำให้ฮกยั้ง มีความกังวลใจเป็นอย่างมาก จึงได้ปรึกษากับ เติ้งจุง เติ้งจุงซึ่งมีนิสัยเป็นชายและแอบชอบฮกยั้งอยู่เฉียบๆ รับปากว่าจะช่วย แต่มีข้อแม้ว่า ฮกยั้งจะต้องไม่พบกับพระนายไวยอิก ฮกยั้งไม่ตกลง และได้ลอบพบกับพระนายไวยอิก เติ้งจุงเห็นจึงนำความไปบอกนางหม่อสี่ พระนายไวยได้กราบทูลพระอินทราชาให้สู้ชอนางฮกยั้งให้ตน พระอินทราชา ก็ชอนางฮกยั้ง จากเตี้ยเอ็งหยวยแล้วประทานให้กับพระนายไวย ฝ่ายเตี้ยเอ็งหยวยได้บอกกับเติ้งจุงว่า ผู้ใหญ่ได้หมั้นหมายตนเองกับนางไว้ตั้งแต่ยังเด็ก และแม่ของตนก็กำลังจะจัดงานแต่งงานให้ พร้อมกับฮกยั้งที่จะแต่งงานกับพระนายไวย ทำให้เติ้งจุงเสียใจมาก แต่เตี้ยเอ็งหยวยคิดว่านางเสียใจเพราะรักอยู่กับเชียมเตี้ย จึงเสียสละยอมยกนางให้กับเชียมเตี้ย โดยไม่รู้ว่านางนั้นรักชอบฮกยั้ง นางเติ้งจุงเสียใจมากจนเสียชีวิตและผูกคอตายในเวลาต่อมา เชียมเตี้ยก็เสียใจในเรื่องราวที่เกิดขึ้น จึงเดินทางกลับเมืองจีน

1.18) เรื่องตะดูวา(2516)

ภาพที่ 27ละครดึกดำบรรพ์แสดงทางโทรทัศน์ เรื่องตะดูวามันไซต่อสู้กับสะมะเอ
ที่มาของภาพ เอื้อเฟื้อภาพโดยศุภชัย สิทธิเลิศ

บทละครเรื่อง “ ตะดูวา “ ซึ่งชื่อเรื่องเป็นภาษาชวาแปลว่า “ สองชีวิต “ นั้น แต่งขึ้นจากจินตนาการของ สมภพ จันทรประภา โดยผู้แต่งมีความประสงค์ที่จะศึกษาเรื่องเครื่องแต่ง

กายโบราณของชาวเกาะในมาลาโย มิได้นำโครงเรื่องมาจากตำนานหรือพงศาวดารเรื่องใด โดยแต่งเป็นบทละครโทรทัศน์ แสดงที่สถานีโทรทัศน์ช่อง 9 เมื่อวันที่ 28 กันยายน พ.ศ. 2517 เป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นในเมืองกุนเตียนซึ่งเป็นเมืองใหญ่อยู่ในทะเลจีนใต้ กำลังถูก เจ้าเมืองเกาะรุกราน สุดท้ายได้เจ้าชายเมืองสมปักมาช่วยรบจนได้รับชัยชนะ

เรื่องย่อ ณะดูวา

กาเซ็มผู้พี่ และมันโซผู้น้อง ทั้งสองเป็นพี่น้องร่วมมารดาเดียวกันแต่ต่างบิดา ได้เดินทางมาเที่ยวที่เมืองกุนเตียนและล่องเข้ามาในสวนหลวงของเมือง ได้แอบเห็นตนกุนบุหลัน และ ลีปอ พร้อมด้วยนางข้าหลวงที่กำลังเก็บดอกไม้อยู่ ก็เกิดความพิศواسรักใคร่ทั้งสองนางเป็นอย่างนัก จึงแอบนัดหมายให้ทั้งสองนางมาพบกันอีกครั้งหนึ่ง

ฝ่ายเจ้าเมืองเกาะนามตนกุนสะมะแอ ปรีชากับพระอนุชาตนกุนเงาะเรื่องที่จะส่งทูตไปสู่ขอตนกุนบุหลันมาให้กับพระอนุชา ทางฝ่ายเมืองกุนเตียนพอทราบข่าวก็เตรียมต้อนรับคณะทูตของเมืองเกาะโดยประโหมสุหรี่สั่งให้ บุหลันและลีปอ ไปเก็บดอกไม้เพื่อไว้ต้อนรับชาวเมืองเกาะ ทำให้กาเซ็มและมันโซได้พบกับนางทั้งสองอีก ในที่สุดทั้งสองคู่อีก

เมื่อราชทูตมาเข้าเฝ้าและทูลสารแจ้งความจำนงว่าเจ้าเมืองเกาะให้มาสู่ขอบุหลัน ให้กับเจ้าเงาะผู้อนุชา ทำให้เจ้าเมืองกุนเตียนโกรธมาก และปฏิเสธพร้อมกับขับไล่ทูตกลับไป เป็นเหตุให้ตนกุนสะมะแอโกรธมากจึงยกทัพมาทำสงคราม เจ้ากุนเตียนออกรบถึง 5 ครั้ง แต่ก็แพ้ทั้ง 5 ครั้ง บุหลันและ ลีปอ จึงพา กาเซ็ม และ มันโซ เข้าเฝ้าเจ้ากุนเตียนเพื่ออาสาออกรบโดยให้มันโซ เป็นแม่ทัพเพราะมีความชำนาญในการสู้รบ และมันโซรบจนได้ชัยชนะ เจ้าเมืองเกาะถูกอาวุธหลบหนีไป เจ้ากุนเตียนและประโหมสุหรี่จึงตอบแทนความดีของทั้งสองด้วยการยกน้องสาวทั้งสองคือ ตนกุนบุหลัน ให้กับกาเซ็มและ ตนกุนลีปอ ให้กับมันโซ ทั้งยังได้ทราบว่าเป็นลูกเจ้าเมืองปักด้วย

1.19) เรื่อง เจ้าองค์หล่อ(2516)

ภาพที่ 28ละครดึกดำบรรพ์แสดงทางโทรทัศน์ เรื่องเจ้าองค์หล่อ
ชายแดนเมืองญวนต่อเมืองลาวเจ้าองค์หล่อได้พบกับ วันอายุ ลองเยือง และเจียววง
ที่มาของภาพ เอื้อเฟื้อภาพโดยศุภชัย สิทธิเลิศ

“เจ้าองค์หล่อ” เป็นบทละครโทรทัศน์อีกเรื่องหนึ่งที่ สมภพ จันทรประภาได้นำเอาเรื่องราวในพงศาวดารมาแต่งขึ้นเป็นบทละคร โดยสร้างโครงเรื่องจากหนังสือประชุมพงศาวดารภาคที่ 4 ว่าด้วยหัวเมืองมณฑลอิสาน ของ หม่อมอมรวงศ์วิจิตร ได้เรียบเรียงไว้ โดยอาศัยข้อความบางตอนจากหนังสือเรื่องดังกล่าว ที่เขียนไว้ว่าเมื่อพระยาเมืองแสนซึ่งราชสมบัติจากพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุตได้แล้วก็ขึ้นครองราชย์ และปรารถนาที่จะได้พระราชเทวีของพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุตมาเป็นมเหสีแต่พระนางไม่ต้องการจึงพาพระราชโอรสทั้งสองพระองค์ชื่อพระองค์หล่อ และ พระหน่อกษัตริย์หนีออกจากเมือง และภายหลังเมื่อพระองค์หล่อโอรสองค์โตรวบรวมผู้คนได้ก็มาตีชิงกรุงศรีสัตนาคนหุตคืนมาได้ บทละครเรื่องนี้แต่งขึ้นในปี พ.ศ. 2516 โดยมีเนื้อเรื่องย่อดังต่อไปนี้

เรื่องย่อ เจ้าองค์หล่อ

พระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุตได้ถึงแก่สวรรคตลง พระยาเมืองแสนขุนนางผู้หนึ่งได้กระทำการยึดราชบัลลังก์ พระราชเทวีจึงสั่งให้เจ้าองค์หล่อพระราชโอรสองค์ใหญ่หนีออกจากวัง เมื่อมีโอกาสจะได้กลับมาแก้แค้นชิงราชบัลลังก์คืน เจ้าองค์หล่อได้บอกนางสร้อยทองซึ่งเป็นคู่หมั้นให้ช่วยดูแลแม่ และ น้องชาย คือ เจ้าหน่อกษัตริย์ด้วย แล้วจึงหลบหนีไปเจ้าองค์หล่อหนีมา

จนถึงเมืองญวนจนได้พบกับ วันอายุ และลองเยื้องสาวชาวญวนที่ได้ช่วยแก้ไขให้เจ้าองค์หล่อฟื้น
ขึ้นจากสลบ พระยาเมืองแสนได้ขอให้พระราชเทวียอมเป็นภรรยาของตน แต่พระราชเทวีไม่ตกลง
จึงได้บอกกับขุนวัง ขุนวังจึงพาพระราชเทวีกับพรหมอักษัตริย์หนีออกจากวังมุ่งสู่เมืองจำปาศักดิ์
เมื่อพระราชเทวีไปอยู่จำปาศักดิ์แล้วก็ทราบข่าวว่าเจ้าองค์หล่อได้สาวญวนเป็นภรรยาจึงเดินทาง
ไปดูเพื่อให้เห็นกับตา และเมื่อพระราชเทวีเห็นจริงดังว่าแล้วก็โกรธเจ้าองค์หล่อมก ถึงกับ
ประกาศตัดเป็นตัดตายกับเจ้าองค์หล่อ ทางด้านพระยาเมืองแสนเมื่อไม่สมหวังในพระราชเทวีก็
หันเข้าหานางสร้อยทอง แต่นางสร้อยทองไม่สนใจด้วยกอบปรักกับนางแว่นแก้วเมียของพระยาเมือง
แสนมาขัดขวางไว้ได้เมื่อเจ้าองค์หลอรบรวมกำลังได้แล้วก็ยกมาทำการชิงเมืองคืนและจับตัวพระ
ยาเมืองแสนได้เมื่อเสร็จภาระกิจแล้วเจ้าองค์หล่อได้แนะนำให้นางสร้อยทองและนางวันอายุรู้จัก
กัน นางวันอายุเมื่อรู้เรื่องว่านางสร้อยทองเป็นคู่หมั้นเจ้าองค์หลอก็โกรธหนีกลับเมืองญวน เจ้าองค์
หล่อจึงสถาปนานางสร้อยทองเป็นมเหสีและได้เชิญพระราชเทวีและเจ้าหน่ออักษัตริย์กลับเข้าเมือง

1.20) เรื่องท้าวศรีสุดาจันทร์(2516)

ภาพที่ 29ละครดึกดำบรรพ์แสดงทางโทรทัศน์เรื่องท้าวศรีสุดาจันทร์ขุนวรวงศากับท้าวศรีสุดาจันทร์
ที่มาของภาพ สุจิตต์กรการแสดงละครเรื่องสมเด็จพระสุริโยทัย

บทละครเรื่อง “ ท้าวศรีสุดาจันทร์ ” นี้ สมภพ จันทรประภา ได้แต่งขึ้นเป็นบทละครโทรทัศน์ โดยแสดงที่สถานีไทยโทรทัศน์ช่อง 4 บางขุนพรหม เมื่อเดือน มกราคม พ.ศ. 2516 โดยโครงเรื่องนั้นได้นำมาจากเรื่อง “พระเทียรราชาได้ราชสมบัติ” พระนิพนธ์ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเทววงศ์วโรปการ ที่ทรงนิพนธ์ไว้ และหนังสือ “คำให้การของขุนชนิทรราช” เป็นเรื่องราวสมัยที่พระยอดฟ้าราชโอรสของพระชัยราชาขึ้นครองราชย์ แต่ด้วยยังมีพระชนมายุเพียง 11 พรรษาจึงต้องมีผู้สำเร็จราชการแทน ที่ประชุมจึงตกลงให้ท้าวศรีสุดาจันทร์พระชนนีเป็นผู้สำเร็จราชการแทน

เรื่องย่อ ท้าวศรีสุดาจันทร์

หลังจากที่พระชัยราชาพระสวรรคตแล้ว พระยอดฟ้าราชโอรสขึ้นครองราชย์โดยมีท้าวศรีสุดาจันทร์ พระชนนี เป็นผู้สำเร็จราชการในแผ่นดิน วันหนึ่งที่หน้าหอพระท้าวศรีสุดาจันทร์ ได้พบกับ พันบุตรศรีเทพ คนเก็บกวาดหอพระ สอบถามความจึงได้รู้ว่าเป็นญาติกัน โดยท้าวศรีสุดาจันทร์มีศักดิ์เป็นน้าของ พันบุตรศรีเทพ จึงได้มีคำสั่งให้ย้ายพันบุตรศรีเทพเข้าไปดูแลห้องพระชั้นใน และแต่งตั้งให้เป็นขุนชนิทรราช ต่อมาบรรดาขุนนางและข้าราชการได้เล่าลือเรื่องของท้าวศรีสุดาจันทร์มีความใกล้ชิดกับขุนชนิทรราชไปในทางเสียหาย แต่ท้าวศรีสุดาจันทร์ไม่สนใจกลับแต่งตั้งให้ขุนชนิทรราชเป็นที่ขุนวรวงษาธิราชซึ่งมีตำแหน่งใกล้ชิดมากกว่าเดิม

ขุนวรวงษาธิราชได้คบคิดกับหนูเล็กคนสนิทของท้าวศรีสุดาจันทร์ซึ่งเป็นคนรักของตนเองให้เอายาพิษใส่ในอาหารให้พระยอดฟ้าเสวย เมื่อพระยอดฟ้าสวรรคต ขุนวรวงษาธิราชก็บังคับให้ท้าวศรีสุดาจันทร์แต่งตั้งให้ตนเองขึ้นเป็นกษัตริย์หากไม่ยอมจะฆ่าพระศรีศิลป์อีกหนึ่งองค์ด้วยความจำใจท้าวศรีสุดาจันทร์จึงยกขุนวรวงษาธิราชขึ้นเป็นกษัตริย์ ขุนพิเรนทรเทพ และขุนอินทรเทพ ได้วางแผนที่จะกำจัดท้าวศรีสุดาจันทร์ กับ ขุนวรวงษาธิราช ในระหว่างที่ ทั้งสองนั่งเรือเพื่อไปคล้องช้างเผือก เมื่อสำเร็จโทษทั้งสองได้แล้ว ก็อัญเชิญพระเทียรราชาขึ้นครองราชย์แทน

1.21) เรื่องเงกอะหมัด(2516)

ภาพที่ 30 ละครดึกดำบรรพ์แสดงทางโทรทัศน์ เรื่องเงกอะหมัด
ท่าเรืออยุธยา จมื่นศรีสรรักษ์ออกมาพบกับ เงกอะหมัดและมะหะหมัดสะอิด
ที่มาของภาพ เอื้อเฟื้อภาพโดยศุภชัย สิทธิเลิศ

เรื่อง “เงกอะหมัด”นี้เป็นบทละครที่สมภาพ จันทรประภาพระพันธ์ขึ้น ด้วยการนำเอาชีวประวัติของชาวเปอร์เซียผู้หนึ่ง ชื่อเงกอะหมัดที่เข้ามาค้าขายกับไทยในสมัยสมเด็จพระเอกาทศรถ และได้รับราชการในสมัยของพระเจ้าทรงธรรม จนมีลูกหลานสืบสกุลมากมาย นับได้ว่าท่านนั้นเป็นต้นราชสกุล “บุณนาค” โดยแต่งขึ้นเป็นบทละครโทรทัศน์ เมื่อ พ.ศ. 2516เช่นเดียวกัน เรื่องย่อเงกอะหมัด

เงกอะหมัด และ น้องชาย คือ มะหะหมัดสะอิด พ่อค้าชาวเมืองกุนี แห่งเปอร์เซีย ได้มาติดต่อค้าขายกับ กรุงศรีอยุธยา และได้รู้จักกับ จมื่นศรีสรรักษ์ ต่อมาได้รู้จักกับคุณชายซึ่งเป็นญาติกับหม่อมของพระศรีศิลป์ ทั้งสองจึงเกิดความรักต่อกัน หลังจากนั้นได้เกิดกบฏของพวกโจรสลัดญี่ปุ่นที่จับตัวพระศรีเสวภาคลงเรือไป และให้พระศรีเสวภาคเขียนสาส์นให้ทางไทยนำเงินมาไถ่ตัว เมื่อได้ตัวพระศรีเสวภาคกลับมาแล้ว จมื่นศรีสรรักษ์ได้ร่วมขอร้องยามาด้ากับณเงกอะหมัดให้ล้มล้างแผ่นดินพระศรีเสวภาคเพื่อจะให้พระศรีศิลป์ลาสิกขาบวชขึ้นครองราชย์ ยามาด้าตอบตกลงแต่เงกอะหมัดไม่ตกลงด้วยเพราะไม่ต้องการยุ่งกับเรื่องบ้านเมือง เมื่อพระศรีศิลป์ขึ้นครองราชย์ทรงพระนามว่าพระเจ้าทรงธรรมแล้ว มะหะหมัดสะอิดได้ชักชวนพี่ชายให้กลับเปอร์เซียแต่เงก

อะหมัดไม่ยอมกลับขออยู่รับราชการอยู่ในกรมท่าที่เมืองไทย และได้แต่งงานกับคุณชาย ต่อมาเกิดการกบฏของพวกญี่ปุ่นขึ้นอีก เจกอะหมัด และ จมื่นศรีสรรักษ์ ปรากฏได้สำเร็จ จึงได้รับการแต่งตั้งจากพระเจ้าทรงธรรมโดนจมื่นศรีได้เป็นพระยากลาโหม ส่วนเจกอะหมัด เป็นพระยาสมุหนายกรัตนาธิบดี

1.22) เรื่องจามครวญ(2516)

ภาพที่ 31 เรื่องจามครวญ นางบุหงาและเจ้าวิชัยศรีเจรจากับปลื้ออุกตอง
ที่มาของภาพ : บทละครดีกดำบรรพ์โทรทัศน์ของสมภพ จันทระประภา

บทละครเรื่อง “จามครวญ” เป็นบทละครโทรทัศน์เรื่องหนึ่งที่ได้นำเอาเกสต์พงศาวดารของจาม ตอนหนึ่ง ในสมัยของพระเจ้าอินทรวรมันที่ 4 ครองราชย์ โดยปกครองพวกจาม ทางฝ่ายใต้เมื่อประมาณ พ.ศ. 1500 มาเป็นโครงเรื่อง กล่าวถึงดินแดนที่เรียกว่าจำปา ซึ่งเป็นที่อาศัยของพวกจาม ได้ทำการรุกรานพวกญวนที่อยู่ทางตอนเหนือ ญวนเมื่อถูกรุกรานหนักเข้าก็สู้จนทำให้พวกจามนั้นล้มสลายลง บทละครเรื่องนี้แต่งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2516

เรื่องย่อ จามครวญ

กษัตริย์ญวนทรงพระนามว่า เลโฮอัน หว่างใต้ ได้เข้ายึดครองหัวเมืองจามทางตอนเหนือ และตอนกลางไว้ได้เป็นเหตุให้พระเจ้าอินทรวรมันและพระมเหสีต้องอพยพลงมาอยู่ทางเมืองเกาฐาน ทางตอนใต้ของแคว้นจาม เจ้าวิชัยศรีซึ่งได้หลบหนีมาด้วยกับพระเจ้าอินทรวร

มันได้ปลอมตัวเป็นพ่อค้าไปสืบความ ที่เมืองวิชัย ซึ่งกษัตริย์ให้นายทหารญวน 3 คนคือ ลีอูเก ตอง วันเตี๋ยงและเปียนฮาย เป็นผู้ปกครองอยู่ เจ้าวิชัยศรีได้วางแผนให้ทหาร ญวน ทั้งสามแตก ความสามัคคีและผิดใจกัน จนทำให้ลีอูเกตอง ฆ่าวันเตี๋ยง และ เปียนฮาย ตาย และลีอูเกตอง ยังจะคิดเป็นใหญ่โดยจะไม่ขึ้นต่อญวนจึงขอให้เจ้าวิชัยศรีมาช่วยรับราชการ

ต่อมานางบุหงา คนรักของเจ้าวิชัยศรีติดตามมาสืบข่าวในเมืองวิชัย แต่ถูกจับได้ และลีอูเก ตองก็ได้นางเป็นเมีย ภายหลังนางบุหงาก็หนีรอดออกมาได้และกลับไปยังเมืองเกาสาน ฝ่ายลีอูเก ตอง รู้ว่านางบุหงาหนีไปจึงยกกองทัพออกติดตามมาจนถึงเมืองเกาสาน ขณะเดียวกันพระเจ้า อินทรวรมันรู้ว่ากองทัพของลีอูยกมาก็เสียพระทัยเป็นลมจนสวรรคต เจ้าวิชัยศรีซึ่งยกกองทัพติดตามมาจึงล้อมเข้าจับลีอูเกตองได้ จามจึงเป็นอิสระจากญวนและเจ้าวิชัยศรีก็ได้ปกครองจามสืบ ต่อมา

2) แสดงทางเวทีก จำนวน 9 เรื่อง ได้แก่

2.1) เรื่องนางเสีอง(2511)

ภาพที่ 32 ละครดึกดำบรรพ์แสดงทางเวทีก เรื่องนางเสีอง

ไขลัญฉำพงอุปราชนอมสังข์พ่อขุนบางกลางท่าวให้เกณฑ์คนสร้างปราสาท
ที่มาของภาพ เอื้อเฟื้อภาพโดย พูนสุข เหล็กพูน

บทละครเรื่อง “นางเสีอง” นี้ เป็นบทละครประวัติศาสตร์เรื่องแรกที่จัดแสดงบน
เวทีโดยแสดงครั้งแรกเนื่องในวโรกาสมหามงคลที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ

เจริญพระชนมายุครบ 36 พรรษาโดยจัดแสดงขึ้นที่ โรงละครแห่งชาติเมื่อวันที่ 2 – 12 สิงหาคม 2511 โดยอาศัยภูมิความรู้ของตนเองที่ได้ค้นคว้าศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์สมัยสุโขทัย ซึ่งตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์นั้น บทบาทของนางเสืองไม่ปรากฏอยู่ที่ใดเลย คงมีเพียงหลักศิลาจารึกสมัยพ่อขุนรามคำแหงเพียงอย่างเดียวเท่านั้นที่จารึกไว้ว่า “พ่อภูซื่อศรีอินทราทิตย์ แม่ภูซื่อนางเสือง” เพียงเท่านั้น สมภพ จันทรประภา จึงได้ประมวลองค์ความรู้ต่างๆ จากศิลาจารึกที่กล่าวถึงพ่อขุนบางกลางท่าวสวามีของนางเสืองที่ได้ต่อต้านพวกขอมและกอบกู้บ้านเมืองด้วยความกล้าหาญเด็ดเดี่ยวมาประพันธ์ขึ้นเป็นบทละครประการหนึ่ง ส่วนประการสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้เกิดละครเรื่องนางเสืองขึ้นได้นั้น สมภพ จันทรประภา ได้เขียนไว้ในบทละครเรื่องนางเสืองช่วงเกริ่นเรื่องก่อนการแสดงก็คือ พระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ทรงดำริเล่นๆ ว่า “ชะรอยนางเสืองจะเป็นลูกเจ้าเมืองสุโขทัยคนก่อนกระมัง ชาวเมืองจึงตกลงปลงใจยกเมืองให้พ่อขุนบางกลางท่าวครอบครอง”³¹

จากจุดประสงค์สองประการดังกล่าวของผู้แต่งที่จะต้องการ เผยแพร่เกียรติยศของพระแม่แห่งพระมหากษัตริย์ไทยจึงบังเกิดเป็นบทละครดึกดำบรรพ์เรื่องแรกที่แสดงบนเวทีขึ้น

เรื่องย่อ นางเสือง

นางเสือง ลูกสาวเจ้ากรุงสุโขทัย ได้หลบหนีภัยจากพวกขอมมาอยู่เมืองบางยางกับขุนบางกลางท่าวพ่อเมือง เมื่อขุนบางกลางท่าวรู้ว่าขอมสมคบคิดลอบปลงแม่ทัพขอม ได้เกณฑ์แรงงานไทยให้สร้างปราสาทหินที่เมืองสุโขทัย จึงมีความโกรธมาก แต่นางสิขร และ ขุนผาเมืองได้ห้ามไว้ ต่อมานางเสืองได้ใช้ให้นางคำหญิงคนสนิท ติดตามขบวนของขอมไปสุโขทัยเพื่อดูเหตุการณ์ความเป็นไป แต่แล้วนางคำก็ถูกทหารขอมจับตัวได้และพาไปมอบให้ขอมสมคบคิดลอบปลงและถูกโขลยล้าพลูกปล้ำและทำร้าย เมื่อขุนบางกลางท่าวและนางเสืองเดินทางมาถึงสุโขทัยนางคำได้โอกาสจึงเล่าเรื่องราวที่ตนเองประสบให้นางเสืองฟังแล้วนางก็ฆ่าตัวตาย

ขุนบางกลางท่าวทนไม่ได้เมื่อเห็นคนไทยถูกข่มเหง จึงได้ชักชวนขุนผาเมืองและขุนอ้าย ขุนยี่ ขุนสามและขุนใส เพื่อร่วมกันต่อต้านอำนาจขอม ในขั้นแรกขุนผาเมืองไม่เห็นด้วย แต่เมื่อเห็นคนไทยที่ถูกรังแกก็ตกลงร่วมมือด้วย และทั้งหมดรวมกำลังกันขับไล่ขอมออกจากสุโขทัยสำเร็จ และขุนผาเมืองได้แต่งตั้งให้ขุนบางกลางท่าวขึ้นครองกรุงสุโขทัย ทรงพระนามว่า

³¹ สมภพ จันทรประภา, “นางเสือง,” บทละครดึกดำบรรพ์, (พระนคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิวพร, 2511) หน้า5.

ขุนศรีอินทราทิตย์ ซึ่งเป็นนามที่กษัตริย์ขอมทรงประทานให้แก่ขุนผาเมืองเมื่อครั้งที่ได้นางสิขรเป็นมเหสี เมื่อขุนศรีอินทราทิตย์ครองราชย์ก็อุปภิษกนางเสด็จขึ้นเป็นพระแม่เมืองแห่งสุโขทัย

2.2) เรื่องพ่อขุนเม็งราย(2511)

ภาพที่ 33ละครดึกดำบรรพ์แสดงทางเวที เรื่องพ่อขุนเม็งราย

พ่อขุนเม็งราย พ่อขุนรามคำแหง และ พ่อขุนงำเมือง ทำพิธียกเสาหลักเมืองเชียงใหม่

ที่มาของภาพ : เอื้อเฟื้อภาพโดยศุภชัย สิทธิเลิศ

เรื่อง “พ่อขุนเม็งราย” ได้แต่งเป็นบทละครขึ้นโดยอาศัยโครงเรื่องจากพงศาวดารโยนกที่เขียนโดย พระยาประชากิจกรจักร์ (แช่ม บุนนาค) เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับพ่อขุนเม็งราย กษัตริย์ผู้สร้างเมืองเชียงใหม่ ที่ทำการปราบพวกมอญจนราบคาบ และจัดแสดงเป็นแบบละครดึกดำบรรพ์ แต่จุดประสงค์ของการแต่งบทละครเรื่องนี้คือต้องการเล่นละครเท่านั้น ดังที่ผู้ประพันธ์เขียนไว้ในเกริ่นเรื่องว่า

“ละครที่จัดเล่นครั้งนี้จัดเป็นเพียงละครเท่านั้น ไม่ใช่ตำนาน ไม่ใช่พงศาวดาร เพราะนางจวงจันทร์กิติ พระมหาเทวีกิติ ที่เป็นเจ้านายฝ่ายในเมืองลำพูน ไม่มีปรากฏในพงศาวดาร มีแต่อยู่ใน

จินตนาการของผู้เขียน นอกจากนั้นผู้เขียนไม่ได้ออกนอกรอยของ
ประวัติศาสตร์แต่ประการใด”³²

จากข้อความดังกล่าวข้างต้นทำให้ทราบได้ว่า สมภพ จันทระภา ได้แต่งบท
ละครเรื่องนี้ขึ้นโดยรักษาประวัติศาสตร์ชาติไทยเป็นอย่างดี แต่การแต่งบทละครย่อมจะมีการเสริม
หรือเพิ่มความสำคัญของตัวละครขึ้นบางเพื่อความเหมาะสมด้วยประการทั้งปวง

เรื่องย่อ พ่อขุนเม็งราย

พ่อขุนเม็งรายกษัตริย์เมืองเชียงรายได้เสด็จมาเมืองลำพูนและได้พบกับอ้ายฟ้า
ทหารคนสนิทที่ลอบเข้ามาสืบข่าวเมืองลำพูนที่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของมอญ โดยมีพระยาธิบดี
ครองอยู่ พ่อขุนเม็งรายนั้นคิดจะยึดเมืองลำพูนคืนจึงได้ลอบเข้ามาจนพบกับนางจวงจันทร์ผู้เป็น
บุตรธิดาของพระยาธิบดี เมื่อพระมหาเทวีประภาจ็บได้ว่าทั้งสองลักลอบพบกันก็โกรธ เพราะตั้งใจไว้
ว่าจะยกนางจวงจันทร์ให้กับเจ้ากรุงหงสาวดี

พ่อขุนเม็งรายกลับมายังเชียงรายได้แล้วก็เริ่มวางแผนที่จะยึดเมืองลำพูนคืนโดย
ออกอุบายลงโทษอ้ายฟ้าด้วยการเสียดินดี แล้วปล่อกลับไปลำพูน เมื่ออ้ายฟ้ากลับมาหาพระยา
บิดาแล้ว ก็ได้รับใช้ใกล้ชิดจนเป็นที่วางพระทัยของพระยาธิบดี ครั้นสบโอกาสอ้ายฟ้าก็แกล้งปล่อย
ข่าวให้ร้ายพระยาธิบดีและสรรเสริญพ่อขุนเม็งรายไปพร้อมๆกันเมื่อเมืองลำพูนเกิดความ
ระส่ำระสาย อ้ายฟ้าก็แจ้งไปยังพ่อขุนเม็งรายจนสามารถยึดเมืองคืนมาได้ และได้ฆ่าพระยา
บิดา ทำให้นางจวงจันทร์นั้นโกรธมาก พ่อขุนเม็งรายจึงส่งนางและพระมหาเทวีประภาไปอยู่หงสา
วดี แล้วให้ทหารไปเชิญ พ่อขุนรามคำแหง และพระยาจำเมืองเพื่อนสนิทมาช่วยกันสร้างบ้านแปลง
เมืองใหม่ต่อไป

³² สมภพ จันทระภา, “พ่อขุนเม็งราย,” บทละครดึกดำบรรพ์, ชุดที่ 7 (ม.ป.ท., 2511) หน้า ค.

2.3) เรื่องศรีธรรมมาโคกราช(2513)

ภาพที่ 34ละครดึกดำบรรพ์แสดงทางเวที เรื่องศรีธรรมมาโคกราช

พิธีอภิเษกเจ้าศรีธรรมมากับนางกุสุมา

ที่มาของภาพ : เอื้อเฟื้อภาพโดยรองศาสตราจารย์จักรกฤษณ์ ดวงพิตรา

เรื่อง “ศรีธรรมมาโคกราช” นี้ สมภพ จันทระประภา ได้นำเอาพงศาวดารมาลาญมา เป็นโครงเรื่อง พร้อมทั้งค้นคว้าจากจดหมายเหตุต่างๆอีกหลายฉบับเพื่อนำมาประพันธ์ขึ้นเป็นบทละครที่ตัวผู้ประพันธ์เองประสงค์จะให้ เป็นละครดึกดำบรรพ์ โดยมีเรื่องราวเกี่ยวกับอาณาจักรศรีวิชัยที่เจริญรุ่งเรืองอยู่ในภาคใต้ของประเทศไทยเมื่อประมาณปี พ.ศ. 1100 แสดงให้เห็นถึงความกล้าหาญและความสามัคคีของบรรพบุรุษทางตอนใต้ของไทยในการต่อสู้กับประเทศ วิจารณ์บุษที่ สำคัญในสมัยนั้นก็คือ “พระเจ้าศรีธรรมมาโคกราช” นั่นเอง บทละครเรื่องนี้แต่งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2513 จัดแสดงที่โรงละครแห่งชาติ เมื่อวันที่ 1 – 6 และ 10 – 12 กรกฎาคม พ.ศ.2513

เรื่องย่อ ศรีธรรมมาโคกราช

เจ้าศรีธรรมมาฯ เจ้าชายแห่งนครศรีธรรมราช ได้อัญเชิญพระราชสาส์นของพระเจ้าธรรมมาศก กษัตริย์ผู้ครองเมืองนครฯไปเจริญสัมพันธไมตรี กับพระเจ้ากรุงศรีวิชัย เมื่อเดินทางมากลางศรีวิชัยแล้วได้รู้จักกับระเด่นกุสุมาพระราชธิดาของระตูศรีวิชัยพร้อมทั้งอัศมาหาราและราเชนทร์ ราชทูตแห่งอินเดียที่ได้มาเจรจาเรื่องขอดินแดน แต่ระตูศรีวิชัยไม่ตกลงจึงทำให้ราเชนทร์โกรธและกลับไปฟ้องพระเจ้ากุกุโลตน แห่งเมืองโจพะ ในอินเดีย

เจ้าศรีธรรมมาเมื่อได้รู้จักกับกุสุมาแล้วก็เกิดความรักต่อกัน ทำให้อัศมาหราซึ่งหลงรักกุสุมาอยู่เช่นเดียวกันเกิดความไม่พอใจ จึงเป็นเหตุให้เกิดการทะเลาะวิวาทจะฆ่ากัน แต่ประหมesuaหนีได้ออกมาห้ามไว้ทัน ในขณะเดียวกันก็มีทหารมาแจ้งข่าวว่ากองทัพของอินเดียกำลังจะยกทัพไปตีเมืองนครฯ เจ้าศรีธรรมมาฯ จึงขอลากลับเมืองนครฯ วัตถุประสงค์ได้สั่งให้อัศมาหราคุมกองทัพเมืองชวาไปช่วย กุสุมาขอตามไปด้วยโดยปลอมตัวเป็นชายไปในกองทัพด้วย เมื่อมาถึงเมืองนครฯเจ้าศรีธรรมมาฯเห็นกุสุมาก็จำได้จึงทักทายกัน แต่โนรีซึ่งเป็นคู่รักของเจ้าศรีธรรมมาเห็นเข้าเกิดความหึงหวงเกิดการทะเลาะวิวาทกัน พอดีกับกองทัพของพวกโจพะยกมาถึง ทุกคนจึงรวมกำลังกันต่อสู้เพื่อบ้านเมือง ยุติเรื่องส่วนตัวทั้งหมดไว้ก่อน ในการทำสงครามกุสุมากำลังเสียที่แก่ข้าศึกแต่โนรีเข้าช่วยไว้ได้ จึงถูกฟันล้มลงและเสียชีวิต ทางด้านเจ้าศรีธรรมมาก็ได้ช่วยชีวิตอัศมาหราไว้ อัศมาหราได้เห็นน้ำใจของเจ้าศรีธรรมมาฯจึงยกกุสุมาให้ เมื่อเสร็จสงครามเจ้าศรีธรรมมาฯและกุสุมาก็ได้แต่งงานกัน

2.4) พ่อขุนผาเมืองผู้เสียสละ(2515)

ภาพที่ 35ละครดึกดำบรรพ์แสดงทางเวที เรื่องพ่อขุนผาเมืองผู้เสียสละ
ในสวนหลังตำหนัก เอื้องคำแต่งตัวเป็นชายออกมาพบกับขุนผาเมือง
พ่อขุนศรีนาวนำถมและนางช่อทิพย์พร้อมด้วยนางเสื่องออกมาพบ
ที่มาของภาพ : เอื้อเฟื้อภาพโดยศุภชัย สิทธิเลิศ

เรื่อง “พ่อขุนผาเมืองผู้เสียสละ” นี้เป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นในสมัยที่ก่อตั้งสุโขทัย กล่าวถึงพ่อขุนผาเมืองเจ้าเมืองราดซึ่งเป็นพระโอรสของพ่อขุนศรีนาวนำถมแห่งกรุงสุโขทัยได้อุทิศแรงกายในการที่จะกอบกู้เอกราชของสุโขทัยจากขอม จนสำเร็จและเสียสละยอมยกกรุงสุโขทัยและนามกรที่ได้รับมาให้กับเพื่อนรักคือพ่อขุนบางกลางท่าว จากเรื่องราวต่างๆ ที่ปรากฏในศิลาจารึกและประวัติศาสตร์สมัยสุโขทัยจึงทำให้ สมภพ จันทรประภาได้แต่งบทละครเรื่อง “พ่อขุนผาเมืองผู้เสียสละ” ขึ้นมา โดยแต่งเป็นบทละครดึกดำบรรพ์ ที่ใช้แสดงทางเวที เมื่อ พ.ศ. 2512

เรื่องย่อ พ่อขุนผาเมืองผู้เสียสละ

ขุนผาเมืองพ่อขุนน้อยแห่งเมืองราดได้ชักชวนขุนร่วงแห่งเมืองบางยางไปไหว้พระธาตุจอมกิตติ ที่เมืองเชียงแสนกัน ในระหว่างที่ไหว้พระธาตุ ขุนผาเมืองได้เห็นนางเอื้องคำถุกน้อยหล้าและพวกทวนลามจึงเข้าช่วยจนน้อยหล้าและพวกหนีไป ขุนผาเมืองจึงได้รู้จักนางเอื้องคำ ต่อมาก็เกิดเป็นความรักซึ่งกันและกัน ต่อมาพ่อขุนศรีนาวนำถมได้เรียกตัวขุนผาเมืองกลับสุโขทัย ขุนผาเมืองจึงต้องกลับสุโขทัยและได้พานางเอื้องคำมาด้วยโดยให้ปลอมตัวเป็นชาย พ่อขุนศรีและนางช่อทิพย์ทราบความจริงว่านางเอื้องคำเป็นหญิง จึงบังคับให้ขุนผาเมืองแต่งงานกับสิขรเทวีธิดาพญาขอม ในงานแต่งงานของขุนผาเมืองกับนางสิขรนั้น กษัตริย์ขอมคือพระเจ้าอินทรวรมัน ได้ประทานนามให้กับขุนผาเมืองว่า “อันกรมเด็จพระอินทราทิตย”

ขุนผาเมืองได้พานางสิขรมาอยู่ยังเมืองราด ต่อมาขุนร่วงได้นำจดหมายของนางเสื่องน้องสาวของขุนผาเมืองมาให้ นางเสื่องได้แจ้งว่าตนเองจะต้องหลบหนีมาอยู่เมืองบางยาง เพราะว่าพระบิดาและพระมารดาสิ้นพระชนม์แล้ว ในขณะเดียวกันขุนร่วงหรือขุนบางกลางท่าวก็ชวนขุนผาเมืองให้รวมกำลังสู้กับขอม แต่ขุนผาเมืองไม่เห็นด้วยเพราะยังเห็นว่ากองทัพไทยนั้นยังไม่พร้อมที่จะต่อสู้กับขอม ต่อมาขุนบางกลางท่าวและนางเสื่องเห็นพวกขอมเข้มแข็งแค้นไทยมากขึ้นจึงรวบรวมคนเข้าต่อสู้กับขอม ในครั้งนี้ขุนผาเมืองก็ยกกำลังมาช่วยและสามารถขับไล่ขอมออกจากสุโขทัยได้หมดสิ้น เมื่อเสร็จสงคราม ขุนผาเมือง จึงสถาปนาขุนบางกลางท่าวขึ้นเป็นพ่อเมืองสุโขทัย และยกนาม ศรีอินทราทิตย ที่กษัตริย์ขอมประทานให้ตนเองให้แก่ขุนบางกลางท่าวด้วย ส่วนนางสิขรเทวีไม่พอใจในการกระทำของขุนผาเมืองจึงหนีกลับเมืองขอม ขุนผาเมืองจึงได้ต้อนรับนางเอื้องคำมาอยู่ที่เมืองราดด้วยกัน

2.5) เรื่องสมเด็จพระนเรศวรมหาราช(2515)

ภาพที่ 36ละครดึกดำบรรพ์แสดงทางเวที เรื่องสมเด็จพระนเรศวรมหาราช
สมเด็จพระนเรศวรและสมเด็จพระเอกาทศรถยกกองทัพไปตีพม่า
ที่มาของภาพ เอื้อเฟื้อภาพโดยศุภชัย สิทธิเลิศ

บทละครเรื่อง “สมเด็จพระนเรศวรมหาราช” นี้ เป็นบทละครดึกดำบรรพ์ที่แสดงทางเวทีอีกเรื่องหนึ่ง ที่สมภพ จันทรประภา ประพันธ์ขึ้นเมื่อ ปี พ.ศ. 2515 เพราะด้วยความสงสัยว่าสมเด็จพระนเรศวรมหาราชน่าจะทรงมีพระราชโอรส จึงได้ทำการค้นคว้าหาหลักฐานโดยค้นคว้าจากพงศาวดารอยุธยา ฉบับของหลวงประเสริฐ คำให้การชาวกรุงเก่า คำให้การขุนหลวงหาวัด และจดหมายเหตุวันวลิต แล้วจึงนำมาเขียนเป็นบทความลงในวารสารก่อน หลังจากนั้นจึงได้นำมาแต่งเป็นบทละคร ด้วยมีวัตถุประสงค์ในการแต่งบทละครเรื่องนี้เพื่อต้องการเผยแพร่ให้ทราบถึงพระประวัติของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชผู้ทรงมีพระคุณต่อชาติไทยอย่างมากมาย ดังคำนำที่ผู้ประพันธ์เขียนไว้ในสูจิบัตรการแสดงว่า “บทละครเรื่องสมเด็จพระนเรศวร เป็นเพียงบทละครที่อิงพงศาวดาร จึงขอความกรุณาให้ถือเป็นเพียงบทละครเท่านั้น การนำพงศาวดารมาทำละครนั้น

เป็นความปรารถนาอย่างสูง เพราะเป็นประโยชน์ในการที่จะเผยแพร่ความรู้ที่เกี่ยวกับเรื่องราวของบรรพบุรุษ แต่ในขณะเดียวกันก็พบความลำบากในการที่จะต้องระงับถึงแก่นสารของพงศาวดาร”³³

บทละครเรื่องสมเด็จพระนเรศวรมหาราชนี้เริ่มเรื่องเมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียให้แก่พม่าแล้วในปี พ.ศ. 2099 ซึ่งขณะนั้นสมเด็จพระนเรศวรมหาราชมีพระชนมายุเพียง 15 พรรษาได้ทอดพระเนตรเห็นทุกสิ่งทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นพม่าทำลายเกียรติ ทำลายทรัพย์สิน ทำลายชีวิตของคนไทยในครั้งที่ตามเสด็จบุเรงนองมาในกองทัพที่ยกมาตีกรุงศรีอยุธยาด้วย ดังมีเรื่องย่อในบทละครว่า

เรื่องย่อ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช

สมเด็จพระนเรศวรได้ตามเสด็จ บุเรงนอง กษัตริย์พม่ามาทำสงครามกับไทยและได้เห็นความพินาศย่อยยับของกรุงศรีอยุธยาที่ต้องตกเป็นเมืองขึ้นของหงสาวดีเพราะการขาดความสามัคคีของคนไทย

เมื่อพระนเรศวรได้ประทับอยู่ยังหงสาวดีได้รู้จักกับ มณีจันทร์ สาวงามมอญที่อยู่ในบ้านของพระยาเกียรติ พระยาราม จึงได้ออกปากฝากช่วยดูแล พระสุพรรณกัลยา ต่อมาพระนเรศวรได้พนันชนไก่ กับมังกะยอชวา และไก่ของพระองค์ได้รับชัยชนะ แต่ มังกะยอชวาพูดสลับประมาทว่า ไก่เซลย จึงทำให้พระนเรศวรแค้นใจเป็นอย่างมาก ฝ่ายมณีจันทร์และมณีอิน ได้เข้ามาถวายตัวต่อพระสุพรรณกัลยาที่หงสาวดี เพราะมณีจันทร์นั้นจงรักภักดีต่อพระนเรศวร แต่ถูกนางลำเภา พระพี่เลี้ยงพระสุพรรณฯคอยกีดกัน เมื่อพระนเรศวรทำศึกตีเมืองคัง ได้สำเร็จ จึงลอบมาพบกับพระสุพรรณฯ และทูลเชิญให้กลับอยุธยาด้วยกัน พระสุพรรณกัลยาทรงไม่เห็นด้วย เพราะรักษาเกียรติยศของตนและต้องการกลับอย่างสมพระเกียรติ พระนเรศวรจึงได้พาคนไทยกลับอยุธยา พระยาเกียรติ พระยาราม มณีอิน มณีจันทร์ และนางลำเภา ได้ตามเสด็จมาด้วยเพราะรักและห่วงใยในตัวพระนเรศวร แต่พระนเรศวรให้นางลำเภากลับไปอยู่กับพระสุพรรณกัลยา

พระยาพิชัย และ พระยาสุวรรณคโลก เอาใจออกห่างพระนเรศวร โดยไปเข้ากับฝ่ายพม่า พระนเรศวรทราบข่าวจึงยกกำลังไปปราบ พระองค์ได้เห็นคนไทยรบราฆ่าฟันกันเองทำให้พระองค์เสียพระทัยเป็นอย่างมาก ต่อมาพม่าโดยการนำของมหาอุปราชยกทัพมาตีอยุธยา พระ

³³ สมภพ จันทรประภา, “นเรศวรมหาราช,” ฐุจิบัตรการแสดงละครดึกดำบรรพ์, (นครหลวงฯ : อักษรสยามการพิมพ์, 2515) หน้า 71 - 72

นเรศวรได้ยกทัพออกไปต่อสู้และได้กระทำยุทธหัตถีกัน มหาอุปราชาเสียชีวิตถูกฟันขาดคอข้าง
พระนเรศวรจึงได้รับชัยชนะ

2.6) เรื่อง สมเด็จพระนเรศวรและพระสุพรรณกัลยา(2517)

ภาพที่ 37 ละครดึกดำบรรพ์แสดงทางเวที เรื่องสมเด็จพระนเรศวรและพระสุพรรณกัลยา

สมเด็จพระนเรศวรเข้าเฝ้าพระสุพรรณกัลยาอย่างตำหนัก

ที่มาของภาพ เอื้อเฟื้อภาพโดยศุภชัย สิทธิเลิศ

บทละครดึกดำบรรพ์เรื่อง “สมเด็จพระนเรศวรและพระสุพรรณกัลยา” นี้เป็นบทละครที่ สมภพ จันทระประภา ได้จัดทำขึ้นใหม่โดยนำเอาบทละครเรื่องสมเด็จพระนเรศวรเรื่องหนึ่ง และ เรื่องพระสุพรรณกัลยาเรื่องหนึ่ง มาตัดต่อและปรับปรุงขึ้นใหม่เพื่อให้เนื้อเรื่องสอดคล้องกันตามประวัติศาสตร์ การประพันธ์บทละครเรื่องนี้จะกล่าวถึงพระสุพรรณกัลยาที่ทรงเสียสละในการที่จะต้องไปอยู่หงสาวดีเพื่อแลกเปลี่ยนพระนเรศวรกลับมา และ พระนเรศวรผู้ทรงกอบกู้เอกราชให้แก่ไทย บทละครเรื่องนี้การเริ่มเรื่องจะไม่ตรงกับชื่อเรื่อง กล่าวคือชื่อเรื่องคือ สมเด็จพระนเรศวรและพระสุพรรณกัลยาแต่การเริ่มในบทละครเรื่องนี้จะเริ่มที่บทของพระสุพรรณกัลยา ก่อนโดยที่พระมหาธรรมราชา และ พระวิสุทธิกษัตริย์ปรึกษากันในเรื่องที่จะส่งพระสุพรรณฯไปแลกเปลี่ยนพระนเรศวรกลับคืนมา แล้วจึงจะสอดสลับเรื่องราวของพระนเรศวรที่อยู่ทางหงสาวดีสลับกันไป บทละครดึกดำบรรพ์เรื่องนี้ได้แต่งขึ้นในปี พ.ศ. 2515 ดังมีเนื้อเรื่องย่อว่า

เนื้อเรื่องย่อ สมเด็จพระนเรศวรและพระสุพรรณกัลยา

พระมหาธรรมราชา ได้ปรึกษากับ พระวิสุทธิกษัตริย์ ถึงเรื่องที่จะต้องส่งพระสุพรรณกัลยาไปแลกเปลี่ยนพระนเรศวรกลับคืนมา แต่พระวิสุทธิกษัตริย์ไม่เห็นด้วย พระสุพรรณกัลยาได้ยินที่ทั้งสองพระองค์ปรึกษากันจึงขออาสาไปอยู่หงสาวดี ที่เมืองหงสาวดี บ้านพระยาเกียรติ พระนเรศวรคุยอยู่กับมณีจันเรื่องที่จะคิดถึงเมืองไทย พอตีกับ ทะนง ได้ทูลว่า มังกระยอชวา ทำพินันชนไก่ พระนเรศวรรับคำท้าและ ชนะพินันชนไก่ แต่ มังกระยอชวาได้สบประมาทไ้ พระนเรศวรว่าไก่เซaley ทำให้พระนเรศวรแค้นใจมาก

พระมหาธรรมราชา พาพระสุพรรณกัลยามาถวายต่อพระเจ้าบุเรงนอง พระเจ้าบุเรงนองรับไว้และยกพระสุพรรณฯให้กับ มังไชยสิงห์โอรสองค์ใหญ่ แลกเปลี่ยนกับพระนเรศวรได้กลับอยุธยา พระนเรศวรได้มาถามมณีจันกลับอยุธยา ที่ตำหนักของพระสุพรรณฯ นางภูคำ ซายาของมังไชยสิงห์ และ นางมเวสินหม่อมห้ามชาวมอญได้มาหาพระสุพรรณฯ นางมเวสิน รู้ว่ามังไชยสิงห์โปรด พระสุพรรณฯ มาก จึงยุยงให้ นางภูคำ เป็นศัตรูกับพระสุพรรณฯ และนางภูคำได้ดูหมิ่นคนไทยทำให้นางลำภาเข้าหลวงคนสนิทของพระสุพรรณโอรสจึงเกิดการวิวาทกัน แต่มังไชยสิงห์ห้ามปรามไว้ได้ เมื่อบุเรงนองสวรรคต มังไชยสิงห์จึงจัดงานพระบรมศพและปาวประกาศให้หัวเมืองน้อยใหญ่มาร่วมพิธี โดยเฉพาะอยุธยา พระนเรศวรได้เสด็จมาด้วยเมื่อเสร็จงานศพแล้วยังไม่กลับอยุธยาจึงไปหาพระสุพรรณฯยังตำหนัก และทูลว่าได้ยกทัพไปตีเมืองคังและได้รับชัยชนะกลับมา ครั้งนี้จะพาพระสุพรรณฯหลบหนีกลับอยุธยาด้วย แต่พระสุพรรณฯไม่ยอม ที่วังจันทร์ในอยุธยา มณีจัน กำลังปรับทุกข์อยู่กับมณีอินเมื่อรู้ข่าวว่าพระนเรศวรจะไปปราบกบฏเมื่อสวรรคตโลกและเมืองพิชัย ก็เป็นห่วง ต่อมาพม่าโดยการนำของมหาอุปราชยกทัพมาตีอยุธยา พระนเรศวรได้ยกทัพออกไปต่อสู้และได้กระทำยุทธหัตถีกัน พระนเรศวรฟันมหาอุปราชสิ้นชีวิต

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.7) เรื่องซีสิน(2517)

ภาพที่ 38 ละครดึกดำบรรพ์แสดงทางเวที เรื่องซีสิน

ตำหนักในสวนเมืองตังก่านเจ้า นางซีสินพี่สาวจากทหารและนางกำนัล
ที่มาของภาพ : เอื้อเฟื้อภาพโดยสุรางค์ อิงคเวทย์

“ซีสิน” เป็นบทละครดึกดำบรรพ์อีกเรื่องหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ไทยในสมัยน่านเจ้า ซึ่งสมภพ จันทรประภา ได้นำข้อมูลทั้งหลายมาจากหนังสือเรื่อง อาณาจักรน่านเจ้า เขียนโดยพระยาอนุমানราชชน จากจารึกอาณาจักรน่านเจ้าของกรมการประวัติศาสตร์ สำนักนายกรัฐมนตรี และ บันทึกเรื่อง หนามชู ของ ผืนฉั่ว ที่กล่าวถึงอาณาจักรน่านเจ้า สมัยของ พระเจ้าฟ้างุ้ม ที่ได้รวบรวมแคว้นใหญ่ๆ ทั้ง 6 แคว้น รวมเป็นอาณาจักรเดียวกันได้ สมภพ จันทรประภา ได้แต่งบทละครเรื่องนี้โดยจินตนาการเรื่องราว ฉาก เครื่องแต่งกายของตัวละคร ตามเค้าความจากหนังสือดังกล่าวข้างต้น โดยได้จัดแสดงขึ้นที่โรงละครแห่งชาติเมื่อ พ.ศ. 2517

เรื่องย่อ ซีสิน

แคว้นตังก่านเจ้าหนึ่งใน 6 แคว้นใหญ่มี ฝ่ายหล่อตั้ง เป็นผู้ปกครอง ฝ่ายหล่อตั้งมีภรรยาที่ฉลาดและสวยงามมากนามว่า ซีสิน เมื่อ พระเจ้าฟ้างุ้ม ผู้ปกครองอาณาจักรน่านเจ้าต้องการที่จะรวมแคว้นทั้ง 6 เข้าด้วยกัน จึงได้ส่งเทียบเชิญผู้ปกครองแคว้นทั้งหลายมาประชุมและเช่นไหว้บรรพบุรุษกัน ฝ่ายหล่อตั้งต้องไปงานนี้ด้วยจึงลานางซีสินเพื่อออกเดินทาง นางซีสินจึงได้มอบกำไลเหล็กให้สามีสวมข้อมือไว้ เมื่อถึงวันประชุม เจ้าครองแคว้นทั้ง 6 ได้มาประชุมพร้อมกันที่น่านเจ้า ระหว่างประชุมมีการถกเถียงกัน สุดท้ายก็ตกลงที่จุดหมายเดียวกัน

ซึ่งฝังกวนขุนนางผู้ใหญ่ของฟ็ล่อโก๊ะ วางแผนที่จะกำจัดเจ้าเมืองทั้ง 6 โดยการเผาไฟ ณ ที่กราบไหว้บรรพบุรุษ พร้อมทั้งพาฟ็ล่อโก๊ะออกมาได้ จากเหตุการณ์ครั้งนี้ ฟ็ล่อโก๊ะจึงต้องรับผิดชอบจึงได้เชิญญาติของเจ้าเมืองต่างๆมารับศพ แต่ไม่สามารถแยกแยะได้ว่าใครเป็นใคร เนื่องจากศพนั้นไหม้เกรียมหมด เว้นแต่ศพของ เผ่ยหล่อตั้ง เท่านั้นที่นาง ซี่สินจำได้เพราะสังเกตจากกำไลเหล็กที่ตนเองมอบให้มา นางจึงรับศพสามีกลับไป จากความเฉลียวฉลาดของ ซี่สิน ทำให้ ฟ็ล่อโก๊ะสนใจจึงยกกองทัพไปยังแคว้นตั้งกำนันเจ้า พร้อมทั้งขอร้องให้นางซี่สินไปอยู่ด้วยกับตน แต่นางไม่ยอม จึงเกิดสงครามขึ้น ฟ็ล่อโก๊ะได้รับชัยชนะจึงบุกเข้าเมือง แต่ก็หายไปเพราะว่านางซี่สินได้ชิงฆ่าตัวตายไปก่อนแล้ว

2.8) เรื่องสมเด็จพระสุริโยทัย(2521)

ภาพที่ 39ละครดึกดำบรรพ์แสดงทางเวที เรื่องสมเด็จพระสุริโยทัย

ที่มาของภาพ : เอื้อเฟื้อภาพโดยจงลักษณ์ ทองน่ม

บทละคร เรื่อง “สมเด็จพระสุริโยทัย” นี้เป็นบทละครดึกดำบรรพ์อีกเรื่องหนึ่งที่สมภพ จันทรประภา ได้ประพันธ์ขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2521 โดยนำเรื่อง “พระเทียรราชาได้ราชสมบัติ” พระนิพนธ์ของสมเด็จพระยาตำราจรราชานุภาพ ที่ทรงนิพนธ์ไว้ในหนังสือชุมนุมพระนิพนธ์สมเด็จพระยาตำราจรราชานุภาพ ภาคสอง มาเป็นโครงเรื่อง ซึ่งเป็นเรื่องราวในประวัติศาสตร์ไทยสมัยอยุธยาตั้งแต่พระชัยราชาธิราชสวรรคต พระแก้วฟ้าขึ้นครองราชย์ ทำวศรีสุดาจันทร์และขุนวรวงษา ถูกกำจัดจนถึงพระเทียรราชาครองราชย์ทรงพระนามว่าพระมหาจักรพรรดิและสมเด็จพระสุริโยทัยขาดคอกช้างบทละครดึกดำบรรพ์เรื่อง สมเด็จพระสุริโยทัย นี้ได้จัดแสดงครั้งแรกเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ณ เวทีสวนอัมพร พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ.2521

เรื่องย่อ สมเด็จพระสุริโยทัย

เมื่อพระชัยราชาธิราชสวรรคต พระแก้วฟ้าพระราชโอรสขึ้นเสวยราชย์ แต่เนื่องจากทรงมีพระชนมายุเยาว์ ทำวศรีสุดาจันทร์พระราชมารดาจึงเป็นผู้สำเร็จราชการแทน ครั้งหนึ่งทำวศรีสุดาจันทร์ได้ฟื้นความหลังกับเทียรราชาแต่พระเทียรฯไม่สนใจด้วยเนื่องจากเห็นทำวศรีสุดาจันทร์มีสัมพันธ์กับขุนชินราช ทำให้ทำวศรีสุดาจันทร์แค้นใจเป็นอย่างมาก

ขุนชินราชจัดการฆ่าเจ้าพระยามหาเสนาตาย พร้อมทั้งพระแก้วฟ้าเห็นพฤติกรรมของพระราชมารดา จึงเป็นเหตุให้ถูกลอบปลงพระชนม์ ทำวศรีสุดาจันทร์จึงให้ขุนชินราชขึ้นครองราชย์ บ้านเมืองเกิดจึงความระส่ำระสาย พระเทียรราชาทนพฤติกรรมของเจ้าแม่ยั่วเมืองฝ่ายซ้ายไม่ได้ และเกรงว่าจะมีภัยมาถึงตัวจึงหลบหนีออกบวช

ขุนพิเรนทรเทพ ขุนอินทรเทพ หมื่นราชเสนาหา หลวงศรียศ ปรีक्षाและวางแผนกำจัดทำวศรีสุดาจันทร์และขุนวรวงษาจนจับตัวไปประหารได้ จึงทูลเชิญพระเทียรราชาขึ้นปกครองแผ่นดินทรงพระนามว่าพระมหาจักรพรรดิ พระเจ้าตะเบ็งชเวตี้ได้แจ้งข่าวว่าอยุธยาเปลี่ยนแผ่นดินใหม่จึงยกกองทัพมาตีอยุธยา โดยให้พระเจ้าแปรเป็นทัพหน้า ตะเบ็งชเวตี้ เป็นทัพหลวง พระยาพะสิม เป็นทัพหลัง เข้ามาทางด้านเจดีย์สามองค์ พระมหาจักรพรรดิทราบข่าวจึงเสด็จออกรบ พระสุริโยทัยขอตามเสด็จด้วยโดยปลอมเป็นชาย เมื่อกระทำสงครามพระมหาจักรพรรดิเสียที พระสุริโยทัยทรงบังคับช้างเข้าขวางจึงถูกพระเจ้าแปรฟันสิ้นพระชนม์บนคอกช้าง

2.9) เรื่องตามพราลิงค์(2523)

ภาพที่ 40 เรื่องตามพราลิงค์ พระเจ้าศรีธรรมราชา

ที่มาของภาพ : เอื้อเฟื้อภาพโดยรองศาสตราจารย์จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา

บทละครดึกดำบรรพ์เรื่อง “ตามพราลิงค์”(ตาม พะ ระ ลิงค์)นี้ เป็นบทละครที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ไทยอีกเรื่องหนึ่งที่เกิดขึ้นในภาคใต้ของไทยคือ เมืองนครศรีธรรมราชที่อยู่ในอำนาจของอาณาจักรศรีวิชัยนั้นเคยมีความสัมพันธ์กับสุโขทัยมาก่อนและต่อมาจนถึงอยุธยาในสมัยพระเจ้าอู่ทอง และมาแน่นแฟ้นในรัชสมัยพระบรมไตรโลกนาถ ตามหลักฐานที่ปรากฏในคำอภิปรายของ ดร.ประเสริฐ ณ นคร ที่อภิปรายในการสัมมนาทางประวัติศาสตร์เรื่องราชวงศ์ศรีธรรมราชา ในวันที่ 12 มกราคม 2519 จากความสัมพันธ์ดังกล่าวทำให้ทราบว่าการที่พระอัครมเหสีของพระบรมไตรโลกนาถเป็นเจ้านายทางเมืองนครศรีธรรมราชและเป็นพระราชชนนีของพระบรมราชาธิราชที่ 3 จึงเป็นแนวคิดให้ สมภพ จันทรประภาแต่งบทละครเรื่อง ตามพราลิงค์ขึ้นมาและจัดแสดงที่โรงละครแห่งชาติ 14 – 16 และ 21 – 23 พฤศจิกายน 2523 โดยคณะละครอาสาสมัคร เนื่องในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

เรื่องย่อ ตามพรลิงค์

เมืองนครศรีธรรมราช พระเจ้าศรีธรรมศกราช พร้อมด้วยพระมเหสี และบรรดาขุนนางข้าราชการกำลังปรึกษาเรื่องที่ว่านางสร้อยมาลาพระธิดาของพระองค์ให้กับพระราเมศวร แต่มหาเสนาเทพาที่หลงรักนางสร้อยมาลาอยู่ทัดทานไว้

ประโคนขุนโจรใหญ่รู้ว่าเมืองนครจะรวมกับอยุธยาได้รวบรวมกำลังหมายจะชิงเมืองนครพร้อมทั้งจะเปลี่ยนชื่อเมืองนครเป็นตามพรลิงค์ด้วย ต่อมาพระราเมศวรได้ยกทัพมาเมืองนครและได้พบนางสร้อยมาลา จนเกิดความรักต่อกัน

ประโคน ขุนโจรแห่งศรีวิชัยได้ลอบมาพบ มหาเสนาเทพาและชักชวนให้ชิงเมืองนคร พระเจ้าศรีธรรมศกรู้ทัน จึงสั่งให้ทหารล้อมจับ แต่ มหาเสนา และ ประโคนหนีไปได้ ต่อมานางสร้อยมาลา มาหานางคนตีที่บ้าน ประโคนก็บุกบ้านนางคนตี นางคนตีต่อสู้จึงถูกฟันนางพิกุลทองเข้าช่วยจึงถูกประโคน ฆ่าตาย นางสร้อยมาลาร้องขอชีวิตของนางคนตี ประโคนจึงยกให้แต่จับตัวนางสร้อยมาลาไปพอดีกับมหาเสนาออกมาเห็นแม่บอดเจ็บก็ตกใจจึงเข้าไปกอดประคอง นางคนตีจึงแทงมหาเสนาเสียชีวิต ส่วนตัวนางเองก็เสียชีวิตวิกลจริต พระราเมศวร อาสาติดตาม นางสร้อยมาลากลับคืนมา จนได้ต่อสู้กับประโคน จนได้รับชัยชนะได้นางสร้อยมาลากลับคืนมาอภิเษกอย่างสง่างาม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4.3 บทละครพูดสลับลำ

บทละครพูดสลับลำ เป็นละครแนวประวัติศาสตร์เช่นเดียวกับบทละครดึกดำบรรพ์ มีจำนวนทั้งหมด 11 เรื่อง ได้แก่

1) แสดงทางโทรทัศน์จำนวน 5 เรื่อง

1.1) เรื่องอยุธยาอาภูล(2517)

ภาพที่ 41 ละครพูดสลับลำแสดงทางโทรทัศน์ เรื่องอยุธยาอาภูล
ห้องพระโรงกรุงศรีอยุธยาพระเจ้าสุริยามรินทร์ออกว่าราชการ
ที่มาของภาพ : เอื้อเฟื้อภาพโดยศุภชัย ลีทธิเลิศ

เรื่อง"อยุธยาอาภูล"นี้เป็นบทละครพูดสลับลำเรื่องแรกที่ สมภพ จันทระประภา ประพันธ์ขึ้นเพื่อใช้แสดงทางโทรทัศน์โดยอาศัยประวัติศาสตร์กรุงศรีอยุธยาในสมัยพระเจ้าอยู่หัวสุริยามรินทร์เป็นโครงเรื่อง กล่าวคือเมื่อ พ.ศ. 2302 พระเจ้าอลองพญา แห่งอังวะ ยกทัพมาตีกรุงศรีอยุธยา เรื่อยมาตั้งแต่เมืองมะริด ตะนาวศรี เมื่อเห็นว่าไทยอ่อนแอก็ทำสงครามตีเมืองขึ้นมาเรื่อยจนตีได้เพชรบุรี ทางไทยได้เตรียมรับข้าศึกทางด้านเจดีย์สามองค์ และทางเมืองตาก ทำให้การต้านทานทางด้านตะวันตกไม่เพียงพอ พม่าจึงบุกเข้าตีกรุงศรีอยุธยาได้ สงครามครั้งนี้ให้บทเรียนในการป้องกันบ้านเมืองได้เป็นอย่างดี บทละครพูดสลับลำเรื่อง "อยุธยาอาภูล" นี้แต่งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2517

เรื่องย่อ อยุธยาอาถุล พ.ศ. 2302 พระเจ้าอลองพระยาแห่งกรุงอังวะ ยกทัพเข้าตีไทยเพื่อลองกำลัง บุกเข้าที่เมืองมะริด ตะนาวศรี ตีไล่ขึ้นมาจนถึงเพชรบุรี และมีเป้าหมายที่กรุงศรีอยุธยา นิมิตดาพระยาราชอุทยานนทกับสิงห์คู่รัก วิตกว่าศึกสงครามจะมาถึงเมืองอยุธยา พระยาราชอุทยานนทที่ไม่พอใจที่รู้ว่าสิงห์ลอบพบกับลูกสาว ตั้งข้อรังเกียจว่ากินบนเรือนซี้ดบนหลังคา ส่วนพระเจ้าอลองพระยากับมังระราชโอรสและมังฆ้องนรธาหารเอก วางแผนจะยกทัพเข้าอยุธยา โดยใช้นายแจ้คนไทยที่เข้าสวามิภักดิ์พม่าเป็นไส้ศึกฝ่ายอยุธยาเหล่าขุนนางของขุนหลวงสุริยามรินทร์ พยายามปกปิดมิได้ทูลความจริงเรื่องศึกสงครามให้พระองค์รู้ เมื่อถูกถามก็ตอบบายเบี่ยง พระยาราชอุทยานนทจึงนำเรื่องสงครามนี้ไปพูดกับสิงห์ แต่ก็มึกล้ำทูลให้ทรงทราบเพราะเกรงว่าจะขัดกับเจ้านาย สิงห์รวบรวมรายชื่อเพื่อถวายฎีกา ขอให้ขุนหลวงหาวัดพระอนุชา มาบัญชาการรบป้องกันพระนคร ชาวบ้านจึงรวมตัวกัน นายแจ้เข้าไปใกล้เกลี้ยขอให้ชาวบ้านยอมแพ้ ขุนหลวงสุริยามรินทร์ปลอมตัวเข้าไปปะปนกับชาวบ้านด้วย จึงได้รู้ความจริง และได้พบความกล้าหาญของสิงห์ จึงเรียกขุนนางเข้าประชุมด้วยความโกรธและเชิญขุนหลวงหาวัดเสด็จลาผนวชมาว่าราชการ พระเจ้า อลองพระยาเคลื่อนทัพเข้าตีอยุธยา แต่ไม่สามารถเข้าถึงได้จึงถอยทัพและจับสิงห์ได้ พระเจ้าอลองพระยาเกลี้ยกล่อมให้สิงห์มาเป็นพวก และบังคับให้ใช้ปืนใหญ่ยิงถล่มทำลายพระที่นั่งสุริยามรินทร์ สิงห์ไม่ยอมทำตาม ปืนใหญ่ที่ใช้ยิงกระบอกแตกถูกพระเจ้าอลองพระยาบาดเจ็บ พม่าจึงยกทัพกลับ อยุธยารอดพ้นจากพม่า สิงห์หนีออกมาได้ ต่อมาพระยาราชอุทยานนทจึงยอมรับสิงห์เป็นลูกเขย.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.2) เรื่องท้าวเทพสตรีย์ ท้าวศรีสุนทร(2517)

ภาพที่ 42ละครพูดสลัปลำแสดงทางโทรทัศน์ เรื่องท้าวเทพสตรีย์ ท้าวศรีสุนทร
บ้านคุณหญิงจัน คุณหญิงมุก ที่มาของภาพ เอื้อเฟื้อภาพโดยพันเอก พิเศษหญิงสาวิกา ชื่นคงชู

บทละครพูดสลัปลำเรื่องต่อมาเป็นเรื่อง “ท้าวเทพสตรีย์ ท้าวศรีสุนทร” เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวกับความกล้าหาญเด็ดเดี่ยวของวีรสตรีของไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ คือ ภรรยาเจ้าเมืองกลาง และน้องสาวนาม มุก และ จัน เมื่อพม่าโดยการนำทัพของเจ้าปดุง กรีธาพลจำนวนหนึ่งแสนสี่หมื่น โดยแบ่งกองทัพออกเป็นห้าทัพ ยกมาตีไทยถึง 5 ทางด้วยกัน ทัพหนึ่งยกลงไปตีทางใต้และตีเมืองได้ตั้งแต่ชุมพรลงไปจนถึงตะกั่วป่าตะกั่วทุ่งและข้ามฝั่งไปตีเมืองกลาง แต่คุณหญิงมุกและคุณหญิงจัน ได้รวมกำลังกับชาวเมืองป้องกันเมืองกลางไว้ได้ บทละครเรื่องนี้ ได้แต่งขึ้นในปีเดียวกันกับเรื่องอุทธยาอาภูล คือ พ.ศ. 2517 โดยอาศัยเค้าความจากประวัติสกุล ณ กลางเป็นเค้าโครงดำเนินเรื่อง

เรื่องย่อ ท้าวเทพสตรีย์ ท้าวศรีสุนทร

พ.ศ. 2328 พระเจ้าปดุงแห่งพม่า จัดทัพเป็นห้าทัพ ยกทัพเข้าตีไทย 5 ทาง แต่ด้วยพระปรีชาสามารถของสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เมืองไทยจึงรอดพ้นจากอันตรายคราวนั้น ทัพหนึ่งในห้าทัพยกลงไปตีปักขัตติยได้ตั้งแต่ชุมพร ไชยานคร ตะกั่วทุ่ง ตะกั่วป่า และข้ามฝั่งไปตีเมืองกลางบนเกาะภูเก็ต เมืองกลาง อยู่ด้วยความสงบสุข ชาวไทย อิสลามรักใคร่ปรองดองกัน

เป็นอย่างไรดี พระยาถลางมีภริยาชื่อคุณหญิงจัน น้องสาวคุณหญิงจันคือคุณหญิงมุก เป็นสตรีที่มีความเฉลียวฉลาด เข้มแข็ง ท้าพม่าซึ่งมีเยี่ห่วนเป็นแม่ทัพ ยกทัพทางเรือมุ่งเข้าสู่เกาะถลาง เป็นเวลาที่พระยาถลางป่วยหนักและเสียชีวิต คุณหญิงจันจึงเป็นผู้นำทหารและชาวถลางป้องกันเกาะถลางไม่ให้พม่าบุกเข้าได้ โดยตั้งค่ายที่บ้านตะเคียน รวบรวมและหาอุปบายล่อหลอกพม่าให้พม่าเห็นว่าไทยมีกำลังมาก ซาเล็มชาวอิสลามคนสนิทของคุณหญิงจันถูกพม่าจับตัวได้ คุณทองเพ็งและเจิม พาทหารไทยบุกเข้าช่วยซาเล็มออกมาได้แล้วไล่ต้อนพม่าไปในที่กว้างในค่าย ให้ทหารไทยตีโอบล้อมพม่า ต่อสู้กันอย่างซูลมุน จนในที่สุดพม่าพ่ายแพ้ถอยร่นกลับไป จากวีรกรรมครั้งนี้ คุณหญิงจันได้รับการแต่งตั้งเป็นท้าวเทพสตรี คุณมุกเป็นท้าวศรีสุนทร และแต่งตั้งให้คุณทองพูนน้องชายคุณหญิงมุกเป็นเจ้าเมืองถลาง.

1.3) เรื่องเลือดน่านเจ้า(2517)

ภาพที่ 43ละครพูดสลับลำแสดงทางโทรทัศน์ เรื่อง เลือดน่านเจ้า เครื่องแต่งกาย สมัยน่านเจ้า
ที่มาของภาพ เอื้อเฟื้อภาพโดยสุรางค์ อิงคเวทย์

สมภพ จันทรประภา แต่งบทละครพูดสลับลำเรื่อง “เลือดน่านเจ้า” ขึ้นเพื่อให้คนดูทราบถึงประวัติศาสตร์ไทยในสมัยน่านเจ้าที่มีพระเจ้าฟ้างุ้มซึ่งเป็นกษัตริย์ที่มีความสามารถมากได้รวบรวมอาณาจักรน่านเจ้าให้ยิ่งใหญ่ ติดต่อกับจีน และได้ต่อสู้กับ ธิเบต ต่อมาในสมัยพระเจ้าแก้วมรกต ราชโอรส ก็ได้เจริญรอยตามพระบิดา แต่ถูก ขุนนางจีนคดโกง จึงต้องหันกลับไปพึ่งพา ธิเบตอีก และได้ทำสงครามกับขุนนางจีน แต่ก็มาคิดได้ว่า การคบกับธิเบตก็ไม่เป็น

ผลดีแก่ตนเอง จึงคิดว่าการพึ่งพาตนเองนั้นดีที่สุด บทละครเรื่องนี้อาศัยเค้าโครงจากจารึกอาณาจักรน่านเจ้ามาแต่งเป็นเรื่องราวของพระเจ้าโก๊ะล่อฝง กษัตริย์หนุ่มผู้มีความสามารถ บทละครเรื่องนี้แต่งในปี พ.ศ. 2517 เช่นเดียวกัน

เรื่องย่อ เลือดน่านเจ้า

โก๊ะล่อฝง กษัตริย์แห่งอาณาจักรน่านเจ้าราชบุตรพระเจ้าฟีล่อโก๊ะมีความสัมพันธ์กับจีนมาช้านาน ประกาศตัวเป็นศัตรูกับธิเบตที่เป็นศัตรูของจีนเพื่อรักษาไมตรีไว้ ทรงเห็นว่าข้าราชการจีนในน่านเจ้าบางคนมีพฤติกรรมที่ไม่ดี ทำให้ชาวน่านเจ้าเดือดร้อนจึงจะส่งพระราชสาส์นไปกราบทูลฮ่องเต้ โก๊ะล่อฝงคิดจะผูกสัมพันธ์กับจีนในแนบแน่นยิ่งขึ้น จึงขอให้ฝงเกียอี ลูกชายซึ่งมีเงินยวงเป็นคู่รักอยู่แล้ว ให้แต่งงานกับเง็กกงจู้ ธิดาพระเจ้ากรุงจีน ฝงเกียอียอมทำตามคำบิดาเพื่อรักษาบ้านเมือง การแต่งงานระหว่างฝงเกียอีกับเง็กกงจู้สร้างความไม่พอใจให้กับหลิมิด ขุนนางจีน เพราะกลัวว่าจีนจะเสียอำนาจให้กับน่านเจ้า จึงวางแผนทำลายสัมพันธ์ภาพด้วยการยุยงชาวเขาแถบชายแดนน่านเจ้า ให้แตกความสามัคคี โดยใช้ซ็องเต้า ลูกชายหัวหน้าเผ่าเป็นเครื่องมือ ซึ่งมีความขัดแย้งกับอาและน้องชายเพื่อชิงตำแหน่งหัวหน้าเผ่า ด้วยการฆ่าอาและน้องชายแล้วหลบหนีไปในแดนจีน ซึ่งมีหลิมิดเป็นผู้อยู่เบื้องหลัง เงินยวง ให้กำเนิดลูกชายกับฝงเกียอี นางเง็กกงจู้ติดตามสามีมาอยู่ที่น่านเจ้า พบกับเงินยวง ยอมรับนับถือเงินยวงและมีไมตรีที่ดีตามธรรมเนียมจีน หลิมิดหาโอกาสเข้าเฝ้าเง็กกงจู้ กราบทูลเรื่องที่น่านเจ้ากำลังจะเจริญไมตรีกับธิเบตให้เง็กกงจู้คอยดูทำที่น่านเจ้าที่มีต่อจีน ต่อมาฝงเกียอีต้องเดินทางไปชายแดนเพื่อจัดการเรื่องของซ็องเต้า จำเป็นต้องข้ามเขตเข้าไปในจีนจึงเกิดการต่อสู้กันระหว่างพวกของฝงเกียอีและหลิมิด เง็กกงจู้ทราบเรื่องการสู้รบครั้งนี้ เสียใจมาก ไม่อาจบอกหน้ากลับเมืองจีนได้ จึงตัดสินใจผูกคอตาย.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.4) เรื่อง เฝ่าไทย(2517)

ภาพที่ 44ละครพูดสลับลำแสดงทางโทรทัศน์ เรื่องเฝ่าไทย
 คู่มพระยาวชิระปราการ พระยาวชิระปราการนั่งอยู่กับจันทราชา น้อยชิดมา แสน
 ขุนหาญเข้ามาทำความเคารพ
 ที่มาของภาพ : บทละครพูดสลับลำโทรทัศน์ชุดที่ 6 ของสมภพ จันทรประชา

เรื่อง “เฝ่าไทย” เป็นบทละครพูดสลับลำอีกเรื่องหนึ่งที่ สมภพ จันทรประภา
 แต่งขึ้นในปีเดียวกันกับสามเรื่องที่ผ่านมา คือ ในปี พ.ศ. 2517 บทละครเรื่องนี้มีเค้าโครงเรื่องมา
 จากพงศาวดารเชียงใหม่ เมื่อพระยาภาววิละ เจ้านครลำปาง ได้มาถวายสิ่งของและ ครว้ชเลยที่ดี
 ได้ต่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชแล้ว พระองค์ทรงเลื่อนให้พระยาภาววิละขึ้น
 เป็น พระยาวชิรปราการ ครองเมืองเชียงใหม่ พระยาวชิระปราการได้ทำงานอย่างสุดความสามารถ
 ในการรวบรวมเฝ่าไทยไว้ต่อสู้กับพม่า จนท้ายที่สุดได้รับการสถาปนาเป็น พระบรมราชาธิบดีศรี
 สุธวงค์องค์อินทสุรศักดิ์สมญา มหาขัตติยราชราชาไชยสวรรย์ เข้าชั้นธสีมา พระนครเชียงใหม่ธานี
 เรื่องย่อ เฝ่าไทย

พระยาวชิรปราการ พยายามอย่างหนักที่จะรวมคนไทยชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ให้เป็น
 หนึ่งเดียว เพื่อเป็นกำลังต่อสู้กับพม่า ที่มีเจ้าเมืองตองอูเป็นผู้นำทัพเข้าตีทางเหนือ และอีกไม่
 นานจะถึงเมืองเชียงใหม่ ผู้คนแยกย้ายหนีตาย พระยาวชิรปราการจึงร่วมกันหารือกับขุนนาง

พระจันทราชา น้อยชญา แสนราชโกศ และขุนหาญ แล้วจัดแบ่งให้เป็นผู้ดำเนินการออกไปเจรจากับคนเหล่านั้นให้กลับมาอยู่รวมกัน

ขุนหาญ เข้าไปในแดนกระเหรี่ยง เพื่อพบฟ้าน้อยหมวด หัวหน้าเผ่า ถูกคนในเผ่าทำร้ายจนได้รับบาดเจ็บ ฟ้าน้อยหมวด ทราบความประสงค์แต่ไม่ยอมเข้าร่วมเพราะไม่ยอมก้มหัวให้ใคร ในระหว่างการพักรักษาตัวขุนหาญได้พยายามพูดคุยและทำให้ฟ้าน้อยหมวดเข้าใจ โดยมีนางเตี้ยะ ภรรยาของฟ้าน้อยหมวดและก้างแสนหลวง เป็นผู้ประสานความเข้าใจ จนฟ้าน้อยหมวดยอมเข้าร่วมทัพด้วย

พระยาตองอู นำทัพพม่ามาถึงเชียงใหม่ แบ่งพลออกตีเมืองต่าง ๆ พระยาตองอู จะเข้าตีเมืองเชียงใหม่ ฝ่ายขุนหาญ รวมพลกับ ฟ้าน้อยหมวดเข้าสมทบทัพของพระยาวิเชียรปราการที่สนามรบเมืองลำปาง ทัพพม่าไม่สามารถตีฝ่าได้ พระยาตองอูจึงสั่งถอยทัพกลับไป

1.5) เรื่องยามาด้า(2526)

ภาพที่ 45ละครพูดสลับลำแสดงทางโทรทัศน์ เรื่องยามาด้า นารายีและยามาด้า
ที่มาของภาพ เอื้อเฟื้อภาพโดยศุภชัย สิริทิลิต

บทละครพูดสลับลำเรื่อง “ยามาด้า” นี้เป็นบทละครโทรทัศน์ เรื่องหนึ่งที่มีความแปลกกว่าบทละครพูดสลับลำเรื่องต่างๆที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น สมภพ จันทรประภา ได้แต่งบทละครเรื่องนี้ให้เป็นบทละครโทรทัศน์ที่มีความทันสมัยมากขึ้น กล่าวคือ การแต่งบทละครเรื่องอื่นๆที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น สมภพ จันทรประภา ได้ประพันธ์บทโดยแบ่งหน้ากระดาษในการเขียนบท

ออกเป็นสองข้างข้างซ้ายจะเขียนคำว่า"ภาพ" เพื่อบรรยาย ฉาก และ ตัวละคร ส่วนข้างขวาจะเขียนคำว่า"เสียง" เพื่อให้ผู้แสดงได้รู้ว่า คนตรีจะบรรเลงเพลงอะไร ผู้แสดงจะต้องพูดหรือร้องอย่างไร แต่การแต่งบทละครพูดฉบับลำเรื่อง "ยามาด้า"นี้ สมภพ จันทรประภาได้แต่งให้มีความทันสมัยขึ้น โดยการใช้ศัพท์เทคนิคทางโทรทัศน์เข้ามาเขียนบทด้วย อาทิคำว่า"ซูม"(ZOOM)หรือแพนช็อต(PAN SHORT) เป็นต้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่ของทางสถานีโทรทัศน์กับผู้แสดงและที่สำคัญที่สุดละครเรื่องนี้เป็นละครพูดฉบับลำเรื่องแรกและเรื่องเดียวที่มีการถ่ายทำนอกสถานที่ในบางฉากบางตอนเสร็จแล้วจึงนำมาแสดงโดยใช้เทคนิคทางโทรทัศน์เข้าช่วยซึ่งไม่เคยปรากฏมาก่อนเลยในการแสดงละครของ สมภพ จันทรประภา ละครเรื่องนี้ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ในวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2526 จึงได้มีการถ่ายทำบางฉากนอกสถานที่ก่อนดังได้ชี้แจงไว้ในเอกสารคิวสำหรับผู้แสดงละครยามาด้าว่า

"เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงกำหนดวันถ่ายทำละครยามาด้าจากวันที่ 17 – 20 กันยายน มาเป็นวันที่ 24 – 27 กันยายน(สถานที่เดิม) เพื่อให้การถ่ายทำได้สะดวกรวดเร็วฝ่ายดำเนินการจึงใคร่ขอเรียนให้ผู้แสดงทราบกำหนดต่างๆในการถ่ายทำดังนี้

วันที่ 24 กันยายน 2526 เมืองโบราณ เริ่มตั้งแต่ 08.00 น.

ช่วงที่ 1 บริเวณลานหน้าปราสาทพระศรีสุรเพชร คิวที่ 28,22,(23),31

.....

วันที่ 25 กันยายน 2526 เมืองโบราณ เริ่มตั้งแต่ 08.00 น.

ช่วงที่ 1 บริเวณตลาดน้ำ คิวที่ 3,4,8,10,25,(21)

.....

หมายเหตุ

.....

6.วันที่ 26 กันยายน ภัตตาคารไดโกกุ คิวตามกำหนดเดิม 12.00 น. พร้อมกันที่บ้านซอยราชครู เพื่อแต่งหน้า แต่งกาย แล้วเริ่มถ่ายที่ภัตตาคารไดโกกุ 14.00 น."³⁴

นับได้ว่าละครพูดฉบับลำเรื่องยามาด้านี้เป็นละครโทรทัศน์ของ สมภพ จันทรประภาที่ทันสมัยเรื่องหนึ่ง ทั้งการเขียนบท การแสดงที่มีการถ่ายทำนอกสถานที่ด้วยนับว่าเป็นความมหัศจรรย์ในสมัยนั้นเลยทีเดียว

³⁴ "คิวสำหรับผู้แสดงละครยามาด้า," เอกสารอัดสำเนา, (ม.ม.ป.,ม.ป.ท.) 1 หน้า

ในการประพันธ์บทละครเรื่องนี้ สมภพ จันทระประภา ได้ค้นคว้าหลักฐานจากแหล่งข้อมูลหลายฉบับด้วยกัน คือ พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา ประชุมพงศาวดารภาคที่ 79 จดหมายเหตุวันวลิตของกรมศิลปากร ภูมิศาสตร์วัดโพธิ์ ของเสถียร พันธรังสี เทียวเฟื่องเรื่องเมืองไทย โดย ชวน ธนกรขำสุวัฒน์ และ ชาวต่างชาติในไทย ของ สมบัติ พลายน้อย เป็นเรื่องราวของชายชาวญี่ปุ่นคนหนึ่งชื่อ “นางามาซา ยามาด้า” ที่เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ในสมัยกรุงศรีอยุธยาจนได้รับตำแหน่งเป็นถึง “ออกญาเสนาภิมุข” ในสมัยของพระเจ้าทรงธรรมและภายหลังได้เป็นเจ้าเมืองนครศรีธรรมราช

อนึ่งละครเรื่อง “ยามาด้า” นี้สถานทูตญี่ปุ่นให้ความร่วมมือในการแสดงละครเรื่องนี้ด้วยโดยให้ยืมเครื่องแต่งกายและอุปกรณ์ที่ใช้ในการแสดงพร้อมทั้งส่งเจ้าหน้าที่ชาวญี่ปุ่นมาเป็นผู้แต่งกายให้ด้วยและเมื่อละครเรื่องนี้ได้แสดงออกมาแล้วทำให้เป็นที่ชื่นชอบของสถานทูตญี่ปุ่นเป็นอย่างมาก

เรื่องย่อ ยามาด้า

ยามาด้า ชายหนุ่มชาวญี่ปุ่นผู้ดีเก่าในตระกูลบูชิโด มีความรู้ ฉลาด เป็นคนเก่ง ชอบความอิสระ รักใคร่ชอบพอกับวานายีแต่ซูรางโกะพ่อของวานายีก็ติดกัน รังเกียจว่ายามาด้ายากจน เพื่อนของยามาด้าชักชวนให้มาทำงานในบริษัทแต่ยามาด้าปฏิเสธ เพื่อนจึงแนะนำให้ยามาด้าลงเรือที่ได้หัวไปอยุธยา เพื่อหาประสบการณ์ชีวิต ยามาด้าลงเรือมาถึงเมืองไทย กลุ่มชาวญี่ปุ่นในไทยยกยามาด้าให้เป็นหัวหน้ากลุ่มคนใหม่และยามาด้าได้มีโอกาสรู้จักกับหญิงชาวญี่ปุ่นชื่อโอยุกิ ยามาด้ามีโอกาสเข้าพบพระคลัง พระคลังชอบยามาด้าว่าเป็นผู้มีความซื่อสัตย์ กล้าหาญ รักเกียรติ จึงแต่งตั้งให้ยามาด้าเป็นขุนชัยสรรพ์ ดูแลกรมท่า และได้มีโอกาสเข้าเฝ้าพระอินทราชา พระโอรสของพระเจ้าเอกทัศ พระอินทราชาจึงขอให้ยามาด้าช่วยเรื่องการติดต่อค้าขายและเชื่อมความสัมพันธ์กับญี่ปุ่น ยามาด้าทำหน้าที่ได้อย่างดีเป็นที่พอใจอย่างยิ่ง ครั้งหนึ่ง ข้าราชการไทยใช้เงินปลอมซื้อสินค้าญี่ปุ่น ทำให้ โกบิดา นายเรือสินค้าโกรธบุกเข้าวังเพื่อจับพระเจ้าแผ่นดิน ยามาด้าเข้าใกล้เกลี้ยกล่อมรู้ถึงพระเจ้าทรงธรรมจึงสั่งให้ทำโทษคนผิดและเลื่อนยศยามาด้าจากขุนชัยสรรพ์เป็นออกญาเสนาภิมุขโอยุกิ ถูกลูกพี่ลูกน้อง ซึ่งเป็นเจ้าของบริษัทที่ทำงานด้วยบีบบังคับให้แต่งงานด้วย ยามาด้าเห็นโอยุกิเศร้าซึมจึงสอบถาม ยามาด้าช่วยโอยุกิ โอยุกิขอให้ยามาด้านำศพพ่อที่เมืองไทยกลับญี่ปุ่น ยามาด้ารับปาก โอยุกิยอมรักและแต่งงานกับยามาด้า พระเจ้าทรงธรรม ทรงพระประชวร จึงปรึกษาข้าราชการเพื่อหาคนสืบราชวงศ์ต่อไป บรรดาข้าราชการแบ่งเป็น 2 ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งเห็นชอบให้พระศรีศิลป์โอรสองค์เล็ก อีกฝ่ายหนึ่งเห็นชอบให้พระราชโอรสองค์

ใหญ่คือพระเชษฐาธิราชขึ้นครองราชย์ พระเจ้าทรงธรรมจึงปรึกษากับยามาด้า ยามาด้าเห็นว่าควรให้พระราชโอรสองค์ใหญ่ขึ้นครองราชย์ ขุนศรีวรวงศ์ ขุนนางคนสนิทพระพระเจ้าทรงธรรมจึงเสนอให้จับฝ่ายสนับสนุนพระศรีศิลป์ เพื่อป้องกันการก่อกบฏ และยึดทรัพย์ ข้าทาส เมื่อพระเจ้าทรงธรรมเสด็จสวรรคตจึงอัญเชิญพระเชษฐาธิราชขึ้นครองราชย์ พระเชษฐาธิราช สั่งให้ปล่อยขุนนางที่ถูกจับและคืนทรัพย์สินให้ ศรีวรวงศ์คิดตั้งตนเป็นใหญ่ จึงทูลขอตำแหน่งสมุหกลาโหม และให้น้องชายมาเป็นศรีวรวงศ์แทน สั่งประหารชีวิตขุนนางที่ถูกขังยามาด้าเข้าขัดขวางและเข้าเฝ้าพระศรีศิลป์ทูลเชิญลาผนวช พระเชษฐาธิราชจึงสั่งให้พระศรีศิลป์เสด็จไปประทับที่เพชรบุรี ศรีวรวงศ์หรือออกญาภิบาลโหมจึงยุให้พระเชษฐาธิราชส่งยามาด้าลงไปอยู่เมืองนครศรีธรรมราชเพื่อปราบกบฏ และให้ยกไปทั้งหมดบ้านญี่ปุ่น ยามาด้าจึงต้องจากอยุธยาด้วยความจำใจ.

2) แสดงทางเวที รวม 6 เรื่อง

2.1) เรื่องพระรามคำแหง(2515)

ภาพที่ 46ละครพูดสลัปลำแสดงทางเวที เรื่องพระรามคำแหง

ศุภชัย สิทธีเลิศ ผู้กำกับการแสดงพร้อมด้วยผู้แสดงละครเรื่องพระรามคำแหง

ที่มาของภาพ เอื้อเฟื้อภาพโดยศุภชัย สิทธีเลิศ

เรื่อง “พระรามคำแหง”นี้ เป็นบทละครพูดสลับลำสำหรับแสดงทางเวที ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องแรกของละครพูดสลับลำที่ สมภพ จันทระประภาได้ประพันธ์ขึ้นก่อนเรื่องใดทั้งหมด เพราะได้แต่งขึ้นในปี พ.ศ. 2515 โดยอาศัยข้อมูลหลักฐานทางประวัติศาสตร์จากพงศาวดารโยกนก ของพระยาประจักษ์จักษ์ (แช่ม บุนนาค)เหมือนกับบทละครดึกดำบรรพ์เรื่อง “พ่อขุนเม็งราย”ที่ได้แต่งไว้ก่อนแล้วเมื่อ พ.ศ. 2511 กล่าวถึงเรื่องราวของพระร่วงแห่งกรุงสุโขทัยที่ปราบขอมจนสำเร็จและได้รับขนานนามจากพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ว่า “รามคำแหง”

เรื่องย่อ พระรามคำแหง

พระร่วง เสด็จจากสุโขทัยไปรำเรียนวิชากับพระสุตทันตฤาษีที่ลพบุรี มีเพื่อนร่วมเรียนด้วย คือ จำเมืองและรงค์ พระฤาษี ขอให้ทั้งสามรักและสามัคคีกัน พระร่วงกับรงค์เดินทางเข้าเมืองละโว้พบนางอ้วเชียงแสนจึงเกิดความรักและมอบแหวนไว้ให้ สี่หราชบุตรพญาไชยญล่ำ พงเห็นเข้าไม่พอใจเกิดการต่อสู้กัน สี่หราชสู้ไม่ได้ ด้วยความแค้นจึงปรึกษากับขุนสามชน แห่งเมืองฉอดเพื่อแก้แค้นและเข้าตีเมืองสุโขทัยโดยสัญญาจะแบ่งสุโขทัยให้ขุนสามชนครึ่งหนึ่ง ขุนสามชนจึงตกลง ในสงครามครั้งนั้นขุนศรีอินทราทิตย์ เพลี่ยงพล้ำ แต่พระร่วงช่วยขุนศรีฯให้พ้นจากคมดาบได้ทัน ขุนศรีฯชื่นชมในตัวของพระร่วงจึงประทานชื่อให้ใหม่ว่า รามคำแหง นางอ้วเชียงแสน มีใจรักพระร่วงแต่ถูกกำหนดให้แต่งงานกับจำเมือง พระร่วงชวนนางหนีแต่นางไม่ยอม และต้องจำใจแต่งงานกับจำเมืองและไปอยู่เมืองพะเยา เมื่อรามคำแหงมาเยี่ยม จำเมือง พบอ้วเชียงแสนนางจึงคืนแหวนให้ จำเมืองเข้ามาพบจึงโกรธและเกิดการต่อสู้กัน ขุนเม็งราย จึงช่วยเจรจาไกล่เกลี่ยและสาบานเป็นพี่น้องกัน รามคำแหง ได้ทำสงครามกับสี่หราช สี่หราชพ่ายแพ้ รามคำแหงจึงรวมสยามกับละโว้เข้าด้วยกัน และให้ชื่อว่า ไทย พร้อมทั้งจารึกลายสือไทยไว้บนศิลาให้เป็นภาษาประจำชาติ ศักดานุภาพรามคำแหงเป็นที่เลื่องลือไปทั่วทิศจนได้รับการเฉลิมพระนามว่า “พ่อขุนรามคำแหง”

2.2 เรื่องผู้วิเศษ(2518)

ภาพที่ 47ละครพูดสลับลำแสดงทางเวที เรื่องผู้วิเศษ
สมภพ จันทระประภา กับผู้แสดงละครเรื่องผู้วิเศษ
ที่มาของภาพ เอื้อเฟื้อภาพโดยศุภชัย สิทธิเลิศ

บทละครพูดสลับลำที่แสดงทางเวทีเรื่อง”ผู้วิเศษ”นี้เป็นเรื่องราวของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยในอดีตที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหาร จึงมีผู้ที่คิดฉวยโอกาสที่จะเข้าไปแสวงหาผลประโยชน์โดยทำตัวเป็นผีบุญหรือผู้วิเศษ โดยก่อความไม่สงบขึ้นจนทางราชการต้องใช้กำลังเข้าปราบปราม จึงได้รู้ว่าเป็นเรื่องของการแทรกซึมบ่อนทำลายและคิดตั้งตัวเป็นใหญ่ จากเหตุการณ์ดังกล่าวที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2443 สมภพ จันทระประภา จึงได้นำเอาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในครั้งนั้นมาแต่งเป็นบทละครพูดสลับลำ เรื่อง “ผู้วิเศษ” ขึ้นโดยให้บัณฑิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ แสดง เนื่องในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวครบ 4 รอบ ณ โรงละครแห่งชาติ เมื่อวันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ. 2518

เรื่องย่อ ผู้วิเศษ

ประเพณีเดือนหก ชาวอีสานทำพิธีขอฝนด้วยการจุดบั้งไฟขึ้นฟ้าเพื่อขอฝนจากเทวดา(พญาแถน) ถือเป็นประเพณีที่สนุกสนาน และสืบต่อกันมาช้านาน ในงานนี้เริ่มชาวบ้านทะเลาะวิวาทกัน อ้า ชาวบ้านได้บอกว่าจะเกิดเหตุร้าย เงิน ทอง จะกลายเป็นกรวดเป็นหิน หมูจะกลายเป็นยักษ์ และจะมีผู้มีบุญมาช่วยดับทุกข์ ให้ชาวบ้านเก็บก้อนหินไว้ให้ผู้มีบุญเสกให้เป็นทอง

ชาวบ้านเชื่อและทำตาม ต่อมาที่ผู้อ้างตนว่าเป็นพงศ์พรหม มาช่วยเหลือชาวบ้าน ชาวบ้านหลงเชื่อให้ข้าวปลาอาหารและยกลูกสาวให้แก่พงศ์พรหม ยอดชายชาวบ้านเห็นผิดสังเกต และสงสัยในพฤติกรรมของพงศ์พรหมจึงเข้าแจ้งกรมการเมืองให้มาดูพฤติกรรม จึงเกิดการต่อสู้ระหว่างพวกของพงศ์พรหมและขุนเมืองเจ้าหน้าทีของกรมการเมือง ขุนเมืองสู้ไม่ได้จึงหนีไป พงศ์พรหมเห็นเป็นโอกาสจึงยุยงชาวบ้านให้ก่อกบฏ พงศ์พรหม หลงรักดวงคำคู่รักของยอดพยายามเล้าโลมให้ดวงคำยอมเป็นเมียของตนทำให้ ออง ซึ่งเป็นเมียของพงศ์พรหมไม่พอใจ เข้าขัดขวางจึงถูกพงศ์พรหมฆ่าตายต่อหน้าดวงคำ ส่วนยอดรวบรวมพรรคพวกได้ 20 คน จึงยกมาปะทะกับพวกของพงศ์พรหม ดวงคำถูกยิง ก่อนที่ดวงคำจะหมดสติจึงบอกความจริงให้กับชาวบ้านได้รู้ กรมการเมืองและชาวบ้านจึงจับตัวพงศ์พรหมไว้ ทำยศุดยอดและดวงคำได้แต่งงานกันตามประเพณี.

2.3) เรื่องบางระจัน(2520)

ภาพที่ 48ละครพูดสลัปลำแสดงทางเวที เรื่องบางระจัน

ชาวบ้านบางระจันได้รับบาดเจ็บในการต่อสู้กับพม่า

ที่มาของภาพ : สุจิตร์การแสดงละครเรื่องบางระจัน

สมภพ จันทรประภา แต่งบทละครเรื่อง “บางระจัน” ขึ้นเพื่อต้องการที่จะแสดงให้เห็นถึงความกล้าหาญของชาวบ้านบางระจันที่เข้าต่อสู้กับข้าศึกก่อนที่กรุงศรีอยุธยาจะแตกในพ.ศ. 2309 ด้วยความกล้าหาญประกอบกับความสามัคคีของชาวบ้านทำให้ต่อสู้พวกพม่าได้ถึง 7

ครั้ง แต่ในครั้งที่ 8 พม่ายกทัพใหญ่โดยมี สุกี้ เป็นแม่ทัพ ระดมยิงค่ายบางระจันด้วยปืนใหญ่ ชาวบ้านบางระจันที่มีอาวุธเพียง หอก ดาบ และปืนเล็ก ก็ไม่อาจจะต้านทานพม่าไว้ได้ อีกทั้งไม่ได้รับการสนับสนุนปืนใหญ่จากวังหลวง ค่ายบางระจันจึงแตกลงเมื่อวันจันทร์ เดือน 8 ปีจอ พุทธศักราช 2309 หลังจากต่อสู้กับพม่าได้ 5 เดือนเศษ

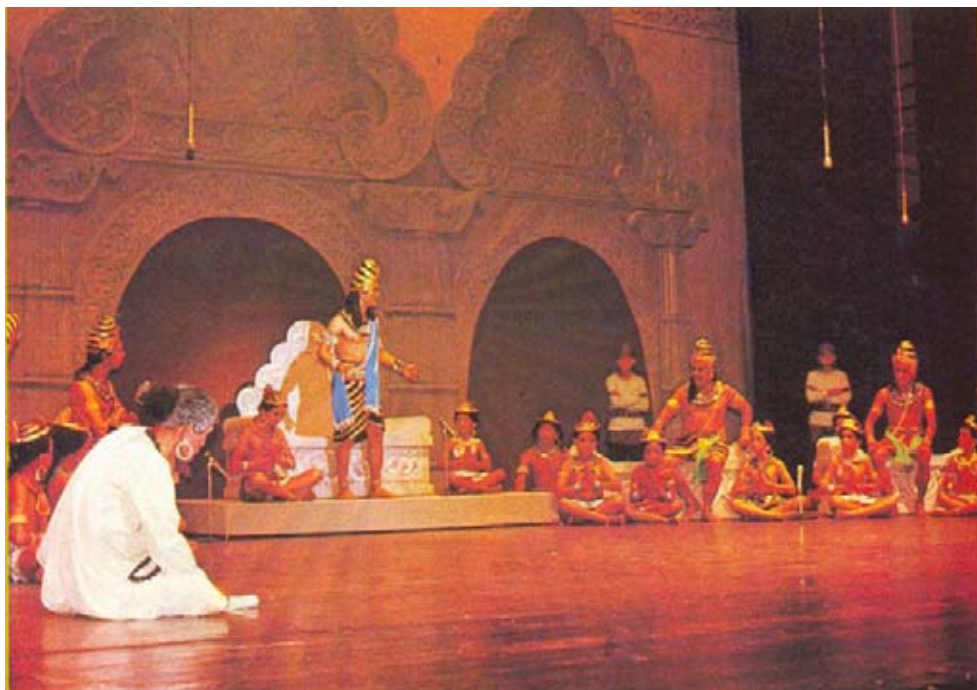
บทละครพูดสลับลำเรื่อง"บางระจัน"นี้ สมภพ จันทพรประภาได้แต่งทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ จัดแสดงถวายเป็นครั้งแรกโดยคณะละครอาสาสมัครในพระบรมราชินูปถัมภ์ ณ ศาลาดุสิดาลัย สวयจิตรลดดา พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2520

เรื่องย่อ บางระจัน

พ.ศ. 2309 ณ บ้านสีบัวทอง สีไพลลูกสาวผู้ใหญ่สินและนายโชติคู่รัก และชาวบ้านกำลังรื่นเริงกันอยู่ ทหารพม่านำโดยสุรินทร์จ่อช่องบุกเข้าทำร้ายและจับกุมคนไทยไปเป็นเชลยพร้อมซุกสีไพลไป ผู้นำแห่งบ้านสีบัวทองโดยการนำ นายแท่น นายโชติ นายอิน นายเมือง นายดอก นายทองแก้ว พร้อมชาวบ้าน ชักชวนกันไปรวมตัวที่บ้านบางระจันเพื่อหาทางต่อสู้พม่า และได้นิมนต์พระอาจารย์ธรรมโชติ วัดเขานางบวช เมืองสุพรรณ ไปด้วย พร้อมกับวางแผนให้นายดอกไปหลอกล่อทหารพม่าออกมาฆ่าเสีย แล้วจึงเดินทางไปรวมกันที่บ้านบางระจัน ซึ่งมีผู้นำ 5 คน คือ ขุนสรรค์ พันเรือง นายทองเหม็น นายจันหนวดเขี้ยว และนายทองแสงใหญ่ เมื่อมาถึงจึงนิมนต์พระอาจารย์ธรรมโชติจำวัดที่วัดโพธิ์ และยกให้นายแท่นเป็นนายทัพออกรบพม่า 20 คน จนได้ชัยชนะครั้งแรก เนเมียวสีหบดี พบสุรินทร์จ่อช่อง ได้รับรายงานความพ่ายแพ้ของดิงจาโบ เนเมียวสีหบดีโกรธมาก มอบหมายให้สุรินทร์จ่อช่องเข้าตีบ้านบางระจัน สีไพลและพวกแอบหนีออกมาได้ รีบไปบอกค่ายบางระจันเพื่อเตรียมจัดทัพรับมือข้าศึก สุรินทร์จ่อช่องถูกฆ่าตายในสนามรบ แท่นถูกยิงด้วยปืนเสียชีวิต โชติได้รับบาดเจ็บ ฝ่ายทองเหม็นกลับจากออกรบรายงานว่าอาคา-บันคยี แม่ทัพพม่าถูกจันหนวดเขี้ยวฆ่าตายคาทุ่ง นายดอกถูกฆ่าตาย นายอินจึงอาสาถือใบบอกไปขอปืนในเมืองกรุง เนเมียวสีหบดี จึงมอบหมายให้ สุกี้ ทหารพม่าที่อาศัยในไทยมานานเป็นแม่ทัพเข้าตีค่ายบางระจัน พม่าใช้ปืนใหญ่ระดมยิงโจมตีบางระจัน ขณะที่พระยารัตนาธิเบศร์และพวกช่วยกันหล่อปืนใหญ่เพื่อต่อสู้กับพม่า ทัพสุกี้เข้าโจมตี ผู้คนล้มตาย เด็ก ผู้หญิงถูกทารุณ พันเรืองคิดจะออกไปเจรจายอมแพ้เพราะเกรงว่าผู้หญิงและเด็กจะพากันตายหมด แต่ยายพักและชาวบ้านบางระจันไม่ยอม และทุกคนพร้อมใจออกรบต่อสู้กับพม่า ฉันทัดฉันทันน้ำน้อยยอมแพ้ไฟซาวบ้าน

บางระจันต่อสู้จนล้มตายหมด ค่ายบางระจันก็แตกเมื่อวันจันทร์ เดือน 8 ปีจอ พุทธศักราช 2309
หลังจากต่อสู้กับพม่าได้ 5 เดือนเศษ

2.4) เรื่อง สามัคคีเภท(2520)

ภาพที่ 49ละครพูดสลับลำแสดงทางเวที เรื่องสามัคคีเภท

ห้องพระโรงกรุงวชิร วิสการพราหมณ์ ทำอุบายขอเข้ารับราชการกับกษัตริย์ลิจฉวี

ที่มาของภาพ : หนังสือเอกลักษณ์ไทยปีที่ 1 ฉบับที่ 8

บทละครพูดสลับลำที่แสดงทางเวทีอีกเรื่องหนึ่งที่ สมภพ จันทรประภา ได้แต่งขึ้น เพื่อเตือนสติคนไทยถึงเรื่องการแตกความสามัคคีในหมู่คณะอันเป็นสาเหตุทำให้บ้านเมืองต้องแตกสลายลง ก็คือเรื่อง “สามัคคีเภท” อันเป็นเรื่องราวของการแตกความสามัคคีของบรรดากษัตริย์ลิจฉวีที่ถูกวิสการพราหมณ์ปุโรหิตของพระเจ้าอชาตศัตรู แห่งแคว้นมคธยุยงจนต้องเสียบ้านเมืองให้กับพระเจ้าอชาตศัตรู สมภพ จันทรประภา ได้นำเรื่อง “สามัคคีเภทคำฉันท์” ของชิต บุรทัต มาแต่งเป็นบทละครเรื่องนี้ โดยใช้โครงเรื่องคำฉันท์เป็นหลักและสอดแทรกบทตลกบ้างในบางฉาก ดังที่ “ปุระจันทร” ได้เขียนไว้ในนิพนธ์สารเอกลักษณ์ไทย เรื่องสามัคคีเภท จากประวัติศาสตร์และพุทธประวัติถึงคำฉันท์และละครว่า “บทละครสามัคคีเภท ได้ใช้โครงเรื่องคำฉันท์เป็นหลัก แต่ผู้เขียนบทได้พยายามแทรกบทตลกในทุกตอนทุกฉาก ดูเหมือนจะให้มากที่สุดเท่าที่จะทำ

ได้ ซึ่งไม่ได้ทำให้เสียเรื่องแต่อย่างใด กลับจะเพิ่มรสชาติเป็นที่ถูกอกถูกใจ เรียกเสียดหาเสียดปรบมือจากผู้ชมได้ตลอดเวลา”³⁵

บทละครเรื่องนี้ได้จัดแสดงที่โรงละครแห่งชาติในปี พ.ศ. 2520 โดยใช้ผู้แสดงของ กองการสังคีต กรมศิลปากร สมัยที่ผู้ประพันธ์ดำรงตำแหน่งรองอธิบดีกรมศิลปากร

เรื่องย่อ สามัคคีเภท

พระเจ้าอชาตศัตรูแห่งแคว้นมคธ คิดจะเข้ายึดครองแคว้นวัชชีของกษัตริย์ลิจจวี จึงปรึกษากับวัสสการพราหมณ์ บุโรหิตคนสนิทผู้ฉลาดและรอบรู้ศิลปศาสตร์พร้อมทั้งเป็นผู้ปรึกษา ราชการทั่วไป วัสสการพราหมณ์จึงทักท้วงและให้เหตุผลว่ากษัตริย์ทุกเมืองในแคว้นวัชชี มีความสามัคคี กลมเกลียว ทำให้แคว้นวัชชีมีความเข้มแข็งยากที่จะเข้ายึดได้ ซึ่งกษัตริย์แคว้นวัชชีใช้หลักธรรม 7 ประการ ที่เรียกว่า อปริหารธรรม ในการปกครองเมืองคือ มีการประชุมร่วมกันทุกภารกิจ หนึ่ง เลิกประชุมพร้อมกัน หนึ่ง ถู่มั่นในสัมมาจารีตหนึ่งเชื่อฟังและเคารพผู้ใหญ่ หนึ่ง ไม่ทำร้ายบุตร-ภริยา หนึ่ง เพียรปฏิบัติต่อสิ่งมีศรัทธาหนึ่ง และนับถือพระอรหันต์ หนึ่ง ถ้าคิดจะยึดแคว้นวัชชีก็ต้องหาทางทำให้กษัตริย์ลิจจวีแตกความสามัคคีกันวัสสการพราหมณ์ จึงออกอุบายให้พระเจ้าอชาตศัตรูโกรธและทำร้ายแล้วเนรเทศตนออกจากแคว้นมคธ และหนีไปอยู่ที่เมืองเวสาลี แคว้นวัชชี วัสสการพราหมณ์เที่ยวเดิน ตระเวนปรากฏตัวให้ผู้คนเห็นและรู้จัก จนล่วงรู้ไปถึงในวัง กษัตริย์ลิจจวีและเจ้าเมืองทั้ง 5 ของแคว้นวัชชี ไม่รู้ในอุบาย จึงรับเอาวัสสการพราหมณ์เข้ามาอยู่ในวัง ทั้งยังแต่งตั้งให้เป็นครูของพระกุมารและเป็นอำมาตย์ผู้พิพากษาอรรถคดี วัสสการพราหมณ์สร้างเรื่องราวต่าง ๆ ขึ้นเพื่อยุยงให้เกิดความวุ่นวายและสามารถทำให้ทุกคนแตกสามัคคีเกิดความอิจฉาริษยา เกลียดชังกัน พระเจ้าอชาตศัตรูได้โอกาสจึงยกทัพเข้าตีและยึดครองแคว้นวัชชีได้สำเร็จ.

³⁵ ปุรฉันทน์,นามแฝง, “สามัคคีเภท จากประวัติศาสตร์และพุทธประวัติถึงคำฉันท์และละคร,” เอกลักษณ์ไทย, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, 2520) หน้า95

2.5) เรื่องพระแม่เจ้าจามเทวี(2525)

ภาพที่ 50ละครพุดสลัปลำแสดงทางเวที เรื่องพระแม่เจ้าจามเทวี
ศุภชัย สิทธิเลิศผู้กำกับการแสดงและเปรมิน กัลยาณมิตรพร้อมด้วยผู้แสดงละคร
เรื่องพระแม่เจ้าจามเทวีที่มาของภาพ : เอื้อเฟื้อภาพโดยศุภชัย สิทธิเลิศ

“พระแม่เจ้าจามเทวี” มีพระราชประวัติอยู่ในพงศาวดารโยนก และในตำนานอีกหลายตำนาน พระราชประวัติของพระองค์ที่ได้กล่าวไว้ว่าทรงสร้างเมืองลำพูนพร้อมทั้งทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรมให้เจริญรุ่งเรืองอย่างมากมาย ตามตำนานกล่าวถึงพระประวัติของพระแม่เจ้าองค์นี้ว่าชาติกำเนิดนั้นอยู่ทางภาคเหนือแต่ได้มาเจริญเติบโตที่เมืองละโว้หรือลพบุรีในปัจจุบัน ต่อมาภายหลังจึงเสด็จกลับไปครองเมืองลำพูน จากประวัติที่กล่าวมาแล้วข้างต้นสมภาพ จันทรประภา จึงนำมาประพันธ์ขึ้นเป็นบทละคร เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบของวีระกษัตริย์ไทยพระองค์หนึ่ง ที่ทรงมีความอดทน อดกลั้น ต่อความลำบากยากแค้น มากมายสักเพียงใด ละครพุดสลัปลำ เรื่อง พระแม่เจ้าจามเทวีได้จัดแสดงขึ้นในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระนางเจ้าฯพระบรมราชินีนาถเมื่อวันอังคารที่ 10 สิงหาคม 2525 ณ โรงละครแห่งชาติ โดยสมเด็จพระนางเจ้าฯพระบรมราชินีนาถเสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรด้วย

เรื่องย่อ พระแม่เจ้าจามเทวี

พระนางจามเทวี ถิศาพระกษัตริย์สุเทพแห่งเมืองหริภุญชัย ผู้สมัครักใคร่กับอุปราชา รามราช แห่งเมืองละโว้ จึงมีพิธีอภิเษกและปาวประกาศให้ประชาชนชาวละโว้ทราบ ราชบุตรเจ้าชายแห่งกาลิงคราชบุรีได้ยลโฉมพระนางจามะเทวี เกิดความรักใคร่จึงยกทัพเข้าตีเมืองละโว้เพื่อชิงตัวนาง พระนางจามะเทวีอาสาออกสู้รบ เมื่อทั้งสองเผชิญหน้ากัน ราชบุตรจึงบอกถึงสาเหตุที่ยกทัพมา และหากแพ้จะขอลาตาย ทั้งสองสู้รบกัน ราชบุตรพลาดท่า อนุชาจึงเข้ามาช่วยและยกทัพกลับไป ราชบุตรกระทำตามสัญญาที่ว่าไว้ด้วยการลาตาย พระกษัตริย์สุเทพบิดาพระนางจามเทวี ส่งคนมาขอให้จามเทวีไปปกครองเมืองหริภุญชัย เจ้ากรุงละโว้และรามราชไม่ขัดข้องแต่ขอให้คลอดบุตรเสียก่อน เมื่อพระนางคลอดบุตรแล้ว จึงทูลขอกำลังคนจากละโว้ไปช่วยสร้างเมือง ยึดหลักพุทธจักรเช่นเดียวกับละโว้ จึงขอพระสงฆ์ สามเณร อุบาสก เป็นเป็นหลักของเมือง ขอเศรษฐี นักปราชญ์ ช่างฝีมือ ช่างราชบริพาร พรหมณ์ที่เชี่ยวชาญการนั้น ๆ ไปด้วยเพื่อสร้างบ้านแปลงเมือง และขอนำราชโอรสไปด้วยเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจ เมื่อขบวนทัพพระนางจามเทวีมาถึง ชาวเมืองหริภุญชัยจัดขบวนออกมารับ ประกอบพิธีพุทธศาสนารอบเจดีย์หริภุญชัยอย่างยิ่งใหญ่

2.6) เรื่องบรรพไทย(2525)

ภาพที่ 51 ละครพุดสลัปลำแสดงทางเวที เรื่องบรรพไทย
หน้าพระลานเมืองโยนกเชียงแสน พระเจ้าพังคราช พระราชเทวี
เสด็จออกมุงเฝ้ารับการเฉลิมฉลองพร้อมทั้งราชวงศ์
ที่มาของภาพ : เอื้อเฟื้อภาพโดยศุภชัย สิทธิเลิศ

บทละครพูดสลับลำเรื่องสุดท้ายที่สมภพ จันทรประภาได้แต่งขึ้นคือ เรื่อง"บรรพ
ไทย" เนื่องจากได้รับแรงบันดาลใจจากการอ่านประวัติศาสตร์เกี่ยวกับชาติไทยที่กล่าวไว้ว่าพระเจ้า
พรหมเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการก่อรูปสถาปนาชาติไทยให้เป็นประเทศขึ้นมาในแถบลุ่มน้ำ
เจ้าพระยา ซึ่งข้อมูลดังกล่าวนั้น ผู้ประพันธ์ได้อาศัยตำนานสิงหนวัติ ตำนานโยนก พงศาวดาร
เมืองล้านช้าง ของขจร สุขพานิช และ ตำนานสิงหนวัติฉบับสอบค้น ของ มานิตย์ วัลลิโกดม แต่ง
ขึ้นเป็นบทละครสำหรับแสดงทางเวทีขึ้น เมื่อ พ.ศ. 2525

เรื่องย่อ บรรพไทย

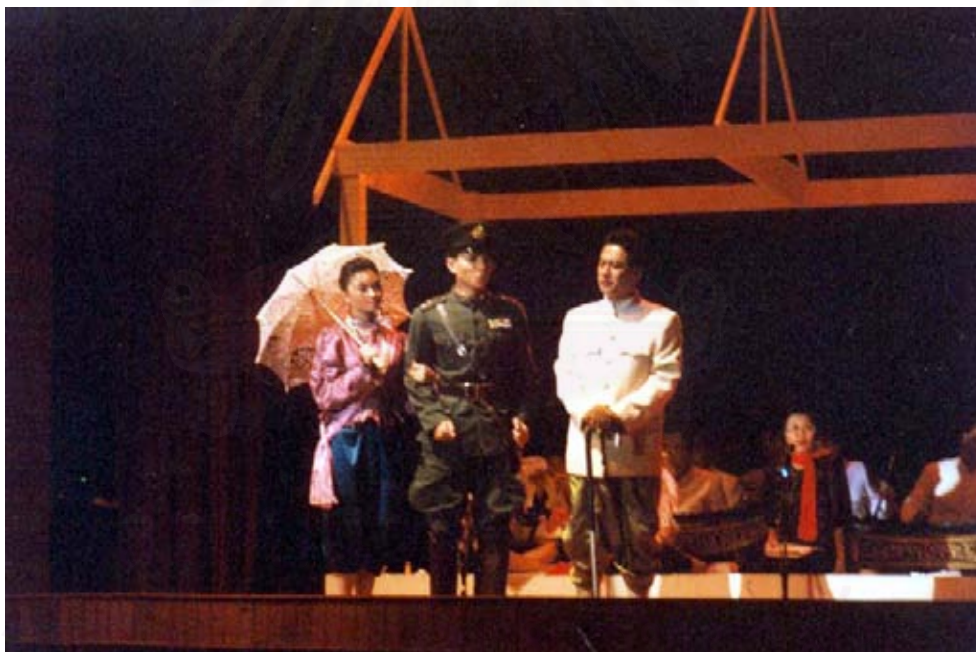
ท้าวเทวกาล(ขุนบรม) แห่งเมืองผ่าซื่อ แคว้นยูนาน มีโอรสธิดาหลายองค์ เมื่อถึง
เวลาสมควรจึงจัดแบ่งดินแดนให้โอรสครอบครอง และสั่งห้ามมิให้รุกรานกัน สิงหนวัติ พระราช
โอรส ออกสำรวจดินแดนที่พระราชบิดาแบ่งให้ พบพระยานาคแปลงเป็นพราหมณ์ขึ้นมาเพื่อขี้ออก
เขตเมือง และให้ชื่อเมืองว่า นาคพันธ์สิงหนวัตินคร อยู่ด้วยความสงบสุขเรื่อยมา ต่อมาภายหลัง
เปลี่ยนชื่อเป็นโยนกเชียงแสน มีพระเจ้าพังคราชเป็นผู้ครองนคร จากการศึกษาที่มีความสงบสุขมา
ช้านานพระเจ้าพังคราชและชาวเมืองจึงละเลยการเตรียมรับศึกสงคราม ขอมจึงส่งทูตเข้าพบและ
ขอให้ส่งส่วยทองให้ พระเจ้าพังคราชไม่ยอมขอมจึงเข้ายึดอำนาจ ขับไล่พระเจ้าพังคราชและราช
เทวีออกจากวัง พระเจ้าพังคราชไปขออาศัยอยู่กับลาวหม้อที่เวียงสีทองจนเวลาล่วงผ่านไปถึง 16
ปี พังคราชและชาวเมืองต้องขุดทองส่งส่วยให้ขอมและมีความเป็นอยู่อย่างทุกข์ทรมาน เจ้าพรหม
พระโอรสองค์โตของพังคราชจึงชักชวน ให้สร้างสมกำลังและอาวุธเพื่อต่อสู้ขอมและหยุดส่งส่วย
เปลี่ยนจากขุดหาทองเป็นขุดคุ้ยดินแดน ฝึกซ้อมไพร่พล และนิมิตว่าได้ช้างป่ามาเป็น
พาหนะในการจัดทัพ

ฝ่ายพญาขอมและมเหสี เสพสุขอยู่ในเมืองโยนกอย่างสำราญใจ ได้รับทราบ
ความเปลี่ยนแปลงของพังคราชจึงสั่งจัดทัพไปปราบ เจ้าเรือนแก้วแห่งเวียงนารายณ์ จึงจัดส่ง
นางแก้วสุภาวธิดา แห่งตนที่มีศักดิ์เป็นหลานพังคราชและเป็นคู่หมั้นของเจ้าพรหม พร้อมกำลังพล
อาวุธและอาหารมาช่วยพังคราช พญาขอมยกทัพเข้าตีเวียงสีทอง ทัพของพังคราชพร้อมรับมือ
ทัพของเจ้าพรหมขับช้างเข้าสู่ จนขอมแตกทัพ เจ้าพรหมขับไล่เข้าถึงเมืองโยนกเชียงแสน ตีพวก
ขอมหนีแตกกระจาย เจ้าพรหมจะไล่ล่าขอมให้หมด พระอินทร์จึงปรากฏพระองค์ห้ามทัพไทยไม่ให้
ออกนอกเขตโยนก และปล่อยพวกขอมไปเพื่อเป็นการสร้างกุศล เจ้าพรหมทำตาม พระเจ้าพังค
ราช ราชเทวีและไพร่พล เสด็จกลับเข้าปกครองเมืองโยนกเชียงแสนตามเดิม.

4.4 บทละครที่ปรับปรุงขึ้นจากบทของผู้อื่น

นอกจากประพันธ์บทละครพูด บทละครดึกดำบรรพ์ และบทละครพูดสลับลำ ซึ่งเป็นบทละครแนวประวัติศาสตร์ มากกว่า 50 เรื่องแล้ว ยังมีผลงานที่ สมภพ จันทรประภาได้สร้างไว้อีกจำนวนหนึ่ง ซึ่งได้แก่การนำบทละครร้องพระนิพนธ์ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์มาติดต่อให้กระชับพอเหมาะแก่การจัดแสดงทางโทรทัศน์ที่จัดแสดงเนื่องในงานวันสำคัญๆ ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยด้วยผลงานการติดต่อบทละครของสมภพ จันทรประภาได้จัดทำไว้มีจำนวน 7 เรื่องด้วยกันคือ

1) เรื่อง สาวเครือฟ้า(2516)

ภาพที่ 52 ละครที่ปรับปรุงจากบทละครของผู้อื่น เรื่องสาวเครือฟ้า

พระรามพลพ่าย พบกับร้อยตรีพร้อมและคุณนายจำปา

ที่มาของภาพ เอื้อเฟื้อภาพโดยศุภชัย สิทธิเลิศ

สาวเครือฟ้า หญิงกำพร้าอาศัยอยู่ที่บ้านสวนเมืองเชียงใหม่กับแม่เฒ่าบุญตรู พ่อเฒ่าสนและบ่าวคำเจ็ด ด้วยความงามของสาวเครือฟ้าเป็นที่ถูกตาต้องใจร้อยตรีพร้อมนายทหารหนุ่มจากอยุธยาจึงขอลให้พระรามพลพ่ายไปทำการสู้ขอ ร้อยตรีพร้อมและสาวเครือฟ้าได้

เข้าพิธีวิวาห์ อยู่กินกันมาจนได้ลูกชาย 1 คน วันหนึ่งร้อยตรีพร้อมได้รับหนังสือราชการเรียกตัวเข้าเมืองกรุงด่วน สร้างความเสียใจให้กับเครื่องฟ้าอย่างมาก ฝาคอยการกลับของสามีด้วยใจจดใจจ่อ เวลาคผ่านไปนานไม่มีวี่แววว่าร้อยตรีพร้อมจะกลับ เจ้าสายน้ำผึ้ง ผู้ซึ่งหลงรักเครื่องฟ้ามานาน จึงเข้าเจรจาให้แต่งงานกับตนเสีย เครื่องฟ้าไม่ยอมและโกรธมากและตั้งสัจจะไว้ว่านอกจากสามีจะไม่ยอมมีใครอีก พระราม ธิบนำข่าวดีมาบอกว่าร้อยตรีพร้อมกำลังเดินทางมาเชียงใหม่ เครื่องฟ้าแสนยินดีรีบบอกพ่อเฒ่า แม่เฒ่าและบ่าวคำเจ็ดเตรียมห้องหับ อาหาร อาบน้ำแต่งตัวอุ้มลูกชายไว้คอยต้อนรับ เมื่อร้อยตรีพร้อมมาถึง พระรามจึงเดินนำเข้าบ้าน ร้อยตรีพร้อมได้รับยศใหม่เป็นหลวงณรงค์รักษ์มาพร้อมเมียใหม่ชื่อจ๋าปา ทำให้เครื่องฟ้าเสียใจยิ่งนัก คร่ำครวญร้องไห้ แล้วหนีเข้าห้องลับดานใช้มีดหมอแทงตัวตาย.

2) เรื่องตุ๊กกระต่ายอดรัก(2517)

ภาพที่ 53ละครที่ปรับปรุงจากบทละครของผู้อื่น เรื่องตุ๊กกระต่ายอดรัก
บ้านหลวงวิเชียร พระชนะ หลวงวิเชียร เต่า
ที่มาของภาพ เชื้อเพื่อภาพโดย พันเอกพิเศษหญิงสาวิกา ชื่นคงชู

หลวงกะละมัย ทำงานเป็นช่างปั้น ปั้นตุ๊กกระต่ายตัวหนึ่ง โดยให้ แฉล้ม ลูกสาววัย 16 ปี เป็นแบบให้ ตุ๊กกระต่ายตัวนี้น่ารักสวยงามและเหมือนลูกสาวยิ่งนัก หลวงกะละมัยรักและหวงแหนตุ๊กกระต่ายตัวนี้ยิ่งกว่าสิ่งใด ตั้งราคาไว้สูงถึงห้าสิบซั่งหรือสี่พันบาท สั่งกำชับแม่อิมภรรยาและคนใช้ในบ้านให้ดูแลให้ดี หลวงกะละมัยออกไปทำธุระนอกบ้าน แฉล้มเข้ามาเล่นในห้องหุ่น เข้าไป

หยอกเข้าเล่นหัวกับตุ๊กกระตา จนพลัดตกลงมาแตก แม่อิมและแฉล้มตกใจทำอะไรไม่ถูกไม่กล้าบอกความจริงกับคุณหลวง แฉล้มจึงแก้งปลอมเป็นตุ๊กกระตาขึ้นไปยืนบนแท่น หลวงวิเชียร ผู้รักศิลปะมาพบตุ๊กกระตาปลอมเข้า เกิดความชื่นชอบจึงซื้อโดยไม่เกี่ยงราคา แล้วนำตุ๊กกระตากลบไปบ้าน นำเข้าไปไว้ในห้องนอนด้วยความหลงรัก หลวงกะละมัยถามหาแฉล้มแม่อิมโกหกว่าไปนอนค้างบ้านคุณน้ำ ตกตึกแฉล้มจึงแอบลงจากแท่น เขียนจดหมายบอกหลวงวิเชียรเป็นการขอโทษและให้ไปรับเงินคืน หลวงวิเชียรตื่นขึ้นมาพบจึงจับตัวแฉล้มไว้ อ้อนวอนขอความรักและขอแต่งงานด้วย หลวงวิเชียรจึงขอให้พระชนะและคุณเทศไปสู้ขอแฉล้ม เมื่อหลวงกะละมัยเห็นแฉล้มกลับเข้าบ้านพร้อมผู้ชายก็โกรธ แม่อิมจึงเล่าความจริงให้ทราบ พระชนะ คุณเทศช่วยกันไกล่เกลี่ย จนทุกอย่างจบลงด้วยความสุข.

3) เรื่องยี่งิ้วยี่งเมีย(2518)

ภาพที่ 54ละครที่ปรับปรุงจากบทละครของผู้อื่น เรื่องยี่งิ้วยี่งเมียห้องรับแขกบ้านพระสุจริต
ที่มาของภาพ เอื้อเฟื้อภาพโดยศุภชัย สิทธิเลิศ

มลูลี ธิดาคุณสำลี มีชายมาหมายปองเป็นพี่น้องกัน คนพี่คือพระสุจริต คนน้องคือนายสง่า นางสำลีผู้เป็นแม่เห็นชอบให้แต่งงานกับพระสุจริต มลูลีไม่ขัดข้อง สง่าเสียใจมากแต่ไม่อาจทัดทานได้เพราะเป็นพี่ชายของตน เมื่อแต่งงานแล้ว มลูลีมาอยู่บ้านพระสุจริต สง่ามาหา มลูลี เป็นประจำ แสดงความรักความอาลัยอาวรณ์มลูลี สาวใช้ในบ้านแอบเห็นจึงเข้าใจว่าทั้งสองเป็นชู้กัน ฆบสาวแก่ที่หลงรักพระสุจริตมานานจึงหาเรื่องใส่ความให้พระสุจริตเลิกกับมลูลี

จะได้มาแต่งงานกับตนจึงนำความไปฟ้องพระสุจริต พระสุจริตเกิดความระแวงภริยาคอยสังเกต อากัปภิกิริยาและแอบดู ก็พบสง่ามาหามลูลี ด้วยความหึงคุณพระจึงเป็นลมล้มตึง สง่าเสียใจใน เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น จึงตัดสินใจถือปิ่นนุกเข้าพบมลูลี และจะฆ่าตัวตายต่อหน้ามลูลี มลูลีเข้าห้าม แย่งปิ่น ปิ่นลั่นถูกแขนสง่า สง่าเข้ารักษาตัวโดยมีมลูลีคอยดูแล มลูลีจึงปลอมและบอกสง่าว่าจะ ขอลูกสาวคุณน้ำที่ชื่ออัญชัญให้แต่งงานกับสง่า สง่าดีใจจับมือมลูลี ฆะอบมาเห็นรีบตามพระ สุจริตเข้ามาดู แม่สำลี คุณน้ำสำเนียงและน้องอัญชัญมาเยี่ยมสง่า สง่าพอใจอัญชัญจึงเจรจาสู ขอ คุณน้ำสำเนียงและอัญชัญไม่ขัดข้อง เมื่อพระสุจริตเข้ามาถึงจึงเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ และทุก คนเข้าใจกันเป็นอย่างดี ฆะอบจึงผิดหวังกลับไป.

4) เรื่องเตาสุ่ม(2519)

ภาพที่ 55 ละครที่ปรับปรุงจากบทละครของผู้อื่น เรื่องเตาสุ่ม

ระเปียงบ้านแม่ฉ้อฉน แม่ฉ้อฉน หลวงธรรมวันต์ โฉม คุณนายยม กำลังโต้เถียงกัน
ที่มาของภาพ : บทละครร้องโทรทัศน์ ของสมภพ จันทระประภา พระนิพนธ์พระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมพระนราธิปพงศ์ประพันธ์

โฉมหนุ่มเจ้าชู้เดินทางไปที่ยวราชบุรี พบหญิงสาวสวยถูกใจจึงเข้าไปพูดจาเกี้ยว พาราสีเอาในด้วยการกางร่มเดินไปส่งสาวถึงบ้าน ที่หน้าบ้านของสาวสวยมีป้ายติดว่าแม่ชื่อนิ่ง จึง เข้าใจว่าสาวที่ตนมาส่งชื่อแม่ชื่อนิ่ง ส่วนสาวเห็นชื่อบนร่มที่กางมาส่งว่า หลวงธรรมวันต์ ก็เข้าใจว่า หนุ่มชื่อนั้นด้วย

โฉมกลับถึงกรุงเทพเฝ้าเขียนจดหมายถึงแม่ชื่อนิ่ง แม่ชื่อนิ่งคิดว่ามีหนุ่มมาแอบรักทั้งที่ ยังไม่เห็นตัวก็เขียนจดหมายโต้ตอบจนถึงขั้นนัดหมายแต่งงาน ฝ่ายฉ้อฉนเขียนจดหมายถึงหลวง

ธรรมวันต์แต่ไม่ได้รับจดหมายตอบ จึงเขียนจดหมายตัดพ้อและขอพบที่บ้าน แม่ยม ภริยาหลวงธรรมวันต์เห็นจดหมายจึงกล่าวหาว่าหลวงธรรมวันต์กำลังคิดจะมีเมียน้อยและไม่ฟังคำอธิบาย เมื่อถึงวันนัดหมายทุกคนมาอยู่กันพร้อมหน้ากันเกิดการทะเลาะโต้เถียงกันยกใหญ่ จึงได้รู้ว่าใครเป็นใคร เป็นเรื่องเข้าใจผิด ต่างคิดไปเองทั้งนั้น.

5) เรื่องโศเภี(2520)

ภาพที่ 56 ละครที่ปรับปรุงจากบทละครของผู้อื่น เรื่องโศเภี
ภายในบ้านพระอัคนศร จมื่นยุทธ สาลี สวน พระอัคนศร
ที่มาของภาพ : เอื้อเฟื้อภาพโดยศุภชัย สิทธิเลิศ

บ้านคุณจมื่นยุทธ เป็นครอบครัวใหญ่มีคนอาศัยอยู่ร่วมกันหลายคน มีคุณมาลัยเป็นภรรยา, คุณพ่วงมารดาคุณมาลัย, พระอัคนศรบิดาคุณมาลัย, สาลีสาวใช้, นางมี และนายสาสองผู้เมียคนรับใช้

สาลี เป็นสาวใช้รูปร่างหน้าตาสะสวย ทำงานเก่ง ทำให้บรรดาผู้ชายในบ้านทุกคนหลงรักและหวังจะได้สาลีเป็นเมีย สาลีมีคู่รักเป็นทหารชื่อ สวน คุณพ่วงคอยเตือนมาลัยอยู่เสมอให้ระมัดระวังความเจ้าชู้ของสามีโดยยกตัวอย่างพระอัคนศร และคืนหนึ่ง สา แอบหนี มี เข้าไปในห้องสาลี กำลังปลุกปล้ำสาลีแต่สวนได้เข้ามาขัดจังหวะ สาจึงหลบลงในตุ่ม สาลีระบายความทุกข์ใจเรื่องผู้ชายในบ้านที่คอยหาโอกาสลวนลามตนให้สวนฟัง ขณะนั้น จมื่นยุทธก็แอบหลบคุณ

มาลัยที่นอนหลับลงมาหาสาตี สาตีตกใจกลัวสวนจะมีความผิดฐานบุกรุก จึงให้สวนหลบไปข้าง
ชั้นมุมห้องก่อน เมื่อจมีนยุทเข้ามาถึงก็ปลุกปล้ำลวนลามสาตี เป็นเวลาเดียวกันที่พระอัคนศร
ได้ย่องลงมาหาสาตี จมีนยุทตกใจจึงหลบเข้าไปในใต้เตียง มาลัยเห็นสามีแอบเข้าไปในห้อง
สาตี จึงออกไปตามคุณพ่วงมาดู เมื่อคุณพ่วงมาถึงก็พบพระอัคนศร พระอัคนศรแก้ตัวว่าลงมา
ตามจมีนยุทที่แอบอยู่ใต้เตียง จมีนยุทแก้ตัวว่าลงมาตรวจดูความเรียบร้อยกับสา ได้ยินเสียง
พระอัคนศร ตกใจจึงเข้าหลบ มี เห็น สาแอบอยู่ในตุ่ม สาจึงแก้ตัวว่าลงมาพบจมีนยุทกลัวจะถูก
ดูจึงหลบไป สวนจึงออกมาเปิดเผยความจริงว่าทั้งหมดเข้ามาเพื่อปลุกปล้ำสาตี และขอให้ปล่อย
สาตีไป หากไม่ปล่อยจะฟ้องศาลและลงข่าวให้ได้รับความอับอาย พ่วงจึงต้องเสียเงินปล่อยสาตี
เป็นไท มาลัยต้องเสียคนใช้ที่ทำงานดีไป นางมีต้องทำงานหนักกว่าเดิมเมื่อไม่มีสาตี บรรดาชาย
ทั้ง 3 ไม่มีโอกาสได้เซยชมสาตี จึงผิดหวังกันถ้วนหน้า.

6) เรื่องพัสด้ามจิว(2521)

ภาพที่ 57ละครที่ปรับปรุงจากบทละครของผู้อื่น เรื่องพัสด้ามจิว
หลวงวิจิต หลวงจำนง สวาสดิ์ คุณหญิงการะเวก หลวงเสน่ห์ หลวงบุรินทร์ ชุนไชยสิน
ที่มาของภาพ เอื้อเฟื้อภาพโดยศุภชัย สิทธิเลิศ

คุณนายสวาสดิ์ ภริยาหลวงเสน่ห์ เป็นหญิงสาวอายุ 17 ปี มีความสวยงาม มี
ความเป็นแม่บ้านแม่เรือน ในวันเกิดของสวาสดิ์ หลวงเสน่ห์ชื่อพัสด้ามจิวให้เป็นของขวัญและจัด
งานเลี้ยงในตอนค่ำ เพื่อน ๆ สวาสดิ์มาเยี่ยมและบอกข่าวว่าหลวงเสน่ห์มีเมียน้อย สวาดี์แอบค้น

ลินชักพบเช็คจ่ายเงินให้กับซิ่น เป็นจำนวนมาก จึงโกรธและต่อว่าหลวงเสนห์ หลวงเสนห์ปฏิเสธ และเชิญซิ่นมาร่วมงานเพื่อให้สวัสดิ์ได้รู้จัก ซิ่นเป็นหญิงที่งามสง่า เป็นที่รู้จักของบรรดาชายหนุ่มและสนิทสนมกับหลวงเสนห์มาก สวัสดิ์โกรธ เสียใจ น้อยใจ หลวงจ่านงค์ซึ่งหลงรัก สวัสดิ์ได้โอกาสจึงชักชวนให้สวัสดิ์หนีไปกับตน สวัสดิ์เขียนจดหมายลาทิ้งไว้ ซิ่นพบเสียก่อน จึงปกปิดไม่ให้หลวงเสนห์รู้แล้วรีบไปตามสวัสดิ์ที่บ้านหลวงจ่านงค์พร้อมทั้งเกลี้ยกล่อมสวัสดิ์ให้ กลับบ้านและให้คิดถึงลูกมาก ๆ หลวงเสนห์และเพื่อน ๆ กลับจากไปเที่ยวสโมสรแวะมาที่บ้าน หลวงจ่านงค์ ซิ่นออกมาต้อนรับหน้าให้เพื่อสวัสดิ์หลบไป หลวงเสนห์เหลือบเห็นพาดำมัจฉีที่ตนซื้อ ให้สวัสดิ์วางอยู่ ซิ่นจึงแก้ไขด้วยการยอมรับว่าตนเป็นผู้หยิบของสวัสดิ์มาใช้เองและมารอทุกคน เพื่อร่วมวงสังสรรค์ หลวงเสนห์ไม่พอใจในการกระทำของซิ่นว่าเจ้าชู้ คบชายมากหน้าจึงต่อว่าซิ่น ซึ่งแท้จริงนั้นซิ่นเป็นแม่ของสวัสดิ์ที่ทิ้งไปตั้งแต่สวัสดิ์อายุ 6 เดือนและหลวงเสนห์ได้ให้ความช่วยเหลือมาโดยตลอด ซึ่งทั้งสองไม่ต้องการเปิดเผยความจริง สวัสดิ์จึงซาบซึ้งในความดีที่ซิ่นมีต่อเธอ ต่อมาซิ่นตัดสินใจแต่งงานกับหลวงบุรินทร์และจะย้ายไปอยู่เชียงใหม่ ก่อนจากซิ่นขอพาดำมัจฉี, รูปภาพของสวัสดิ์และหลานไปเป็นที่ระลึก.

7) เรื่องธรรมาธรรมะสงคราม(2510)

ภาพที่ 58ละครที่ปรับปรุงจากบทละครของผู้อื่น เรื่องธรรมาธรรมะสงคราม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จทอดพระเนตรละครเรื่องธรรมาธรรมะสงคราม ณ เวทีสวนอัมพร พ.ศ. 2510 ที่มาของภาพ เอื้อเฟื้อภาพโดยพันเอกพิเศษหญิงสาวิกา ชื่นคงชู

องค์ธรรมเทวบุตร ผู้สถิตย์อยู่ ณ สรวงสวรรค์ ในทุกวันเพ็ญก็จะทรงเครื่องสีขาวเสด็จขึ้นทรงราชรถพร้อมด้วยกองทัพเสด็จลงมายังโลกมนุษย์ ครั้นเมื่อมาถึงยังดินแดนชมพูทวีป ได้พบกับ บรรดาฝูงชนวรรณะต่างๆอันประกอบด้วย กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร มาประชุมพร้อมกัน องค์ธรรมเทวบุตรจึงแสดงธรรมให้ฝูงชนเหล่านั้นฟังถึงอกุศลกรรม 10 ประการ ซึ่งประกอบไปด้วย การฆ่าสัตว์ เอาทรัพย์สิน ล่วงประเวณี พุดปด พุดส่อเสียด พุดหยาบ พุดเพ้อเจ้อ มีความโลภ ความพยาบาท แปลงเชื้อผิดเห็นผิด เมื่อแสดงธรรมดังกล่าวแล้วก็เสด็จกลับ

ต่อมามีองค์ธรรมเทวบุตรซึ่งมีน้ำใจพาลผู้หนึ่ง สถิตย์อยู่ยังฉกามาพจรเช่นเดียวกันเมื่อถึงวันเพ็ญก็ทรงเครื่องดำขึ้นทรงราชรถพร้อมด้วยกองทัพที่มีความหยาบช้าสามานต์เสด็จลงมายังชมพูทวีป เมื่อมาถึงก็กระทำการสั่งสอนฝูงชนต่างๆด้วยข้อธรรมที่ตรงกันข้ามกับองค์ธรรมเทวบุตร เมื่อสั่งสอนเสร็จก็เดินทางกลับ จนกระทั่งได้พบกับกองทัพขององค์ธรรมเทวบุตร ต่างฝ่ายต่างรอให้อีกฝ่ายหลีกทางให้แต่ไม่มีใครยอมให้กันและกันจึงเกิดการต่อสู้กันขึ้น สุดท้ายฝ่ายธรรมเทวบุตรก็ถูกผลอกุศลกรรมทำให้พลัดตกจากราชรถและถูกธรณีสูบจนตาย

2.4 คณะละครอาสาสมัครในพระบรมราชินูปถัมภ์

จากผลงานการประพันธ์ บทละครพูด บทละครดึกดำบรรพ์ และบทละครพูด สลับคำซึ่งเป็นบทละครแนวประวัติศาสตร์ และผลงานที่ปรับปรุงขึ้นจากบทของผู้อื่น จำนวนทั้งหมด 61 เรื่องนั้นมี บทละครอยู่ 3 เรื่องคือ เรื่องสมเด็จพระนเรศวรมหาราช เรื่องบางระจัน และเรื่องสมเด็จพระสุริโยทัย ได้จัดแสดงในนามของคณะละครจักรแก้วเพื่อทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายต่อสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ จนได้รับพระราชทานชื่อของคณะละครใหม่ว่า “ละครอาสาสมัครในพระบรมราชินูปถัมภ์” ซึ่งคณะละครนี้มีหน้าที่คอยจัดแสดงละครตามพระราชเสาวนีย์ เมื่อทั้งสองพระองค์เสด็จแปรพระราชฐาน ซึ่งการที่ได้รับพระราชทานชื่อคณะละครนั้นมีเหตุมาจาก

คืนหนึ่งในปี พ.ศ. 2514 คณะละครจักรแก้วได้แสดงละคร เรื่อง “พระสุพรรณกัลยา” ขึ้น อันเป็นบทประพันธ์ละครโทรทัศน์ของสมภพ จันทระประภา โดยจัดแสดงที่สถานีวิทยุและโทรทัศน์ช่อง 4 บางขุนพรหม ครั้งนั้นสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถได้ทรงทอดพระเนตรละครเรื่องพระสุพรรณกัลยาด้วย สมเด็จพระนางเจ้าฯทรงโปรดและสนพระทัยละครเรื่องดังกล่าวมากเพราะเป็นละครที่เชิดชูเกียรติวีรสตรีไทย ซึ่งตรงกับพระราชประสงค์ของพระองค์ท่านที่ต้องการจะจัดการแสดงละคร เชิดชูวีรชนไทยในประวัติศาสตร์ เพื่อปลูกจิตสำนึกให้ทหารตำรวจ

และเยาวชน ได้รับรู้ถึงวีรกรรมในอดีต อันจะได้ใช้เป็นตัวอย่างเพื่อตนเองและเพื่อชาติต่อไป³⁶ จาก การที่ได้ทรงทอดพระเนตรละครเรื่องดังกล่าวจึงมีพระราชเสาวนีย์โปรดเกล้าให้ท่านผู้หมื่นมณีนีรัตน์ บุนนาค เป็นผู้รับสนองพระราชเสาวนีย์สั่งให้ สมภพ จันทรประภา ประพันธ์บทละครอิงประวัติศาสตร์ขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายสมเด็จพระนางเจ้าฯพระบรมราชินีนาถเพื่อพระราชทานให้ ทหาร ตำรวจ ข้าราชการ ประชาชน ได้ชมในระหว่างที่ทรงแปรพระราชฐาน³⁷ และ เพื่อหารายได้ เป็นสาธารณกุศลและกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติหน้าที่เพื่อชาติ³⁸ ซึ่งศุภชัย สิทธิเลิศนั้นกล่าวว่า “ส่วน หนึ่งสมเด็จพระนางเจ้าฯพระบรมราชินีนาถท่านทรงมีวิสัยทัศน์กว้างไกลเรื่องผู้ก่อการร้ายทำอย่าง ไรจึงจะสู้กับ ผ.ก.ค.ได้ ก็คงจะมีละครของคุณสมภพนี้แหละ และท่านทรงรับสั่งว่าเล่นให้สนุกๆเลย นะไม่รู้ว่าจะตำรวจที่เขาไปเนี่ยเขาจะได้กลับมาดูอีกหรือเปล่า”³⁹

สมภพ จันทรประภา จึงประพันธ์บทละครทูลเกล้าถวายตามพระราชเสาวนีย์ได้แก่เรื่อง สมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระสุริโยทัย บางระจัน และเรื่องสมเด็จพระนเรศวรและพระ สุพรรณกัลยา เมื่อ สมภพ จันทรประภา ประพันธ์บทละครขึ้นแล้วจึงนำขึ้นทูลเกล้าถวายเพื่อกราบ บังคมทูลให้ทรงพิจารณา สมเด็จพระนางเจ้าฯพระบรมราชินีนาถได้ทรงทอดพระเนตรบทละครที่ ประพันธ์ขึ้นถวายแล้วทรงมีพระราชวินิจฉัยในความถูกต้องทางประวัติศาสตร์ ทางคติธรรม และ อุดมคติของชาติ พร้อมทั้งทรงปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมในบางครั้ง เพื่อที่จะได้นำไปฝึกซ้อมและ พร้อมทั้งจะนำไปแสดง ซึ่งสมภพ จันทรประภา ให้สัมภาษณ์ กับจักรกฤษณ์ ดวงพัตราว่า “บท ละครเรื่องที่เคยจัดแสดงไปแล้วเมื่อนำกลับมาแสดงใหม่บางที่จะให้มีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น เช่น สมเด็จพระสุริโยทัยนั้น สมเด็จพระนางเจ้าฯพระราชเสาวนีย์ให้ลดบทบาทของท้าวศรีสุดาจันทร์ลงและ เพิ่มบทพระศรีสุริโยทัยขึ้น เพราะท้าวศรีสุดาจันทร์เป็นคนไม่ดี.....บทละครที่แสดงถวายทอดพระ เนตรมักจะส่งบทถวายให้ตรวจแก้ก่อนเสมอ”⁴⁰

หลังจากที่สมเด็จพระนางเจ้าฯพระราชวินิจฉัยแล้ว สมภพ จันทรประภา ก็จะได้รับพระราช วินิจฉัยใส่เกล้าใส่กระหม่อมไปจัดการแสดงถวายให้ทอดพระเนตร ณ ศาลาดุสิดาลัย พระราชวัง

³⁶ สุรพล วิรุฬห์รักษ์, “นาฏยศิลป์ไทยรัชกาลที่ ๑,” (งานวิจัย, 2541) หน้า 38.

³⁷ สุรพล วิรุฬห์รักษ์, “นาฏยศิลป์ไทยรัชกาลที่ ๑,” (งานวิจัย, 2541) หน้า 38.

³⁸ สุรพล วิรุฬห์รักษ์, “ระฆังละคร ตอนละครอาสาสมัครในพระบรมราชินูปถัมภ์,” ไทยรัฐ(13 สิงหาคม 2533): 13.

³⁹ สัมภาษณ์ ศุภชัย สิทธิเลิศ, 5 มีนาคม 2547.

⁴⁰ จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา, “วิเคราะห์บทละครดีเก่าบรรพของสมภพ จันทรประภา,” (ปริญญาานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร: 2532), หน้า 73.

ดุสิตบ้าง เวทีลีลาศสวนอัมพรบ้าง โรงละครแห่งชาติบ้าง แล้วจึงโปรดเกล้าให้แสดงเพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้ชม

จากการแสดงละครเรื่อง"พระสุพรรณกัลยา"ที่แสดงทางสถานีไทยโทรทัศน์ช่อง 4 บางขุนพรหม ใน พ.ศ.2514 โดยคณะละครฉัตรแก้ว อันเป็นต้นเรื่องที่ทำให้เกิดละครตามพระราชเสาวนีย์ขึ้นอีกหลายเรื่องและยังเป็นต้นเหตุให้เกิดคณะละครใหม่ขึ้นอีกคณะหนึ่งซึ่งได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระนางเจ้าฯพระบรมราชินีนาถที่ทรงรับ"คณะละครฉัตรแก้ว"ไว้ในพระบรมราชินูปถัมภ์และ ทรงพระราชทานนามคณะละครที่รับเข้าไว้ในพระบรมราชินูปถัมภ์ว่า"ละครอาสาสมัครในพระบรมราชินูปถัมภ์"เมื่อปีพ.ศ.2515 มีหน้าที่แต่งและจัดแสดงละครประวัติศาสตร์ถวายเพื่อแสดงพระราชทานแก่บรรดาข้าราชการและลูกเสือชาวบ้านในเวลาที่เกิดแปรพระราชฐานไป ยังพระตำหนักต่างๆตามภูมิภาคของประเทศไทยซึ่งมีด้วยกันทั้งหมด 3 เรื่องได้แก่

เรื่อง "สมเด็จพระนเรศวรมหาราช" จัดแสดงถวายครั้งแรกในวันที่ 22 ธันวาคม 2515 ณ โรงละครแห่งชาติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรพร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าวิรัชกาลมณี สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าสิรินทรเทพรัตนสุดา และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์

โดยเฉพาะเรื่องสมเด็จพระนเรศวรมหาราชนี้ นับได้ว่าเป็นละครที่อยู่ในพระบรมราชินูปถัมภ์เรื่องแรกและเรื่องเดียวตามที่ ประสบโชค อ่อนกอกได้กล่าวไว้ว่า "เพราะเป็นละครเรื่องเดียวที่เปิดแสดงแล้วเก็บเงินแบบการแสดงละครโดยทั่วไป ส่วนเรื่องบางระจัน และสมเด็จพระสุริโยทัย นั้นไม่ได้มีการเปิดแสดงแบบเรื่องสมเด็จพระนเรศวรมหาราช"⁴¹

เรื่อง "บางระจัน" จัดแสดงถวาย ณ ศาลาดุสิตาลัย สวนจิตรลดา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จลงทอดพระเนตรพร้อมด้วยสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอทั้งสองพระองค์ เมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม 2520

เรื่อง "สมเด็จพระสุริโยทัย" จัดแสดงถวาย ณ อาคารใหม่สวนอัมพร พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ.2521 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรม

⁴¹ ประสบโชค อ่อนกอก, "เอกสารถึงจักรกฤษณ์ ดวงพิตรา," อัดสำเนา, 16 กันยายน 2537.

ราชินีนาถ พร้อมด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯสยามบรมราชกุมารี และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าจุฟ้าภรณ์วรลัยลักษณ์ เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตร และจัดแสดงถวายที่พระตำหนัก ภูพิงคราชนิเวศน์ จังหวัดเชียงใหม่

โดยเฉพาะเรื่อง"บางระจัน" นั้นที่สมภพ จันทรประภาได้แต่งทูลเกล้าถวายนั้นได้มี มูลเหตุในการแต่งมาจากการได้รับพระราชเสาวนีย์จากสมเด็จพระนางเจ้าฯพระบรมราชินีนาถให้ แต่งบทละครเรื่องนี้ขึ้นซึ่ง สาวิกา ขึ้นคงชู ได้เล่าให้ฟังว่า

“เมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระราชินีนาถได้เสด็จแปรพระราชฐานที่พระตำหนักทักษิณราชนิเวศน์ เพื่อปฏิบัติพระราชกรณียกิจในการเยี่ยมเยียนราษฎรในภาคใต้ วันหนึ่งของการปฏิบัติพระราชกรณียกิจ ล้นเกล้าทั้งสองพระองค์ได้เสด็จเยี่ยมเยียนราษฎรตามท้องที่ทูลกระหม่อม ซึ่งทางภาคใต้ของไทยนั้นฝนตกตลอดปีทำให้ถนนหนทางที่ทรงเสด็จพระราชดำเนินนั้นเป็นหลุมเป็นบ่อ ในขณะที่กำลังเสด็จกลับพระตำหนักนั้นรถยนต์พระราชพาหนะที่ทรงประทับเกิดขัดข้องจึงเป็นเหตุให้ล้อรถพระที่นั่งติดจมอยู่ในหล่ม ประกอบกับในขณะนั้นเป็นเวลากำลังพลบค่ำพอดีปรากฏว่าได้มีลูกเสือชาวบ้านและราษฎรที่มาเฝ้ารับเสด็จอยู่ในบริเวณใกล้เคียงทราบข่าวจึงได้มายังที่เกิดเหตุและทั้งหมดรวมพลังกันโดยการจับมือคล้องแขนกันโอบล้อมพระราชพาหนะที่ประทับไว้เพื่อป้องกันภัยอันตรายพร้อมทั้งร่วมกันร้องเพลงปลุกใจ"บางระจัน" ขึ้น จนกระทั่งทั้งยกรถพระที่นั่งพ้นจากหล่มได้ จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวันนั้นสมเด็จพระนางเจ้าฯทรงมีพระกระแสรับสั่งให้ท่านผู้หญิงมณีรัตน์ บุณนาค นำพระราชเสาวนีย์มาแจ้งให้สมภพ จันทรประภา ทราบว่าสมเด็จพระโปรดให้แต่งละครเรื่องบางระจันขึ้นเนื่องจากพระองค์ทรงนึกถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในครั้งนั้น”⁴²

ต่อมาภายหลัง สมภพ จันทรประภา ได้นำละครเรื่องพระสุพรรณกัลยา และสมเด็จพระนเรศวรมหาราชมาปรับปรุงใหม่โดยรวมเหตุการณ์สำคัญของทั้งสองเรื่องไว้ด้วยกันและ

⁴² สัมภาษณ์ สาวิกา ขึ้นคงชู, พันเอกพิเศษหญิง, 10 มีนาคม 2547

นำแสดงถวายอีกครั้งที่พระตำหนักภูพิงคราชนิเวศน์ในเรื่อง “สมเด็จพระนเรศวรและพระสุพรรณกัลยา” ซึ่งนับเป็นละครในพระบรมราชินูปถัมภ์อีกเรื่องหนึ่ง

ดังนั้นคณะละครอาสาสมัครในพระบรมราชินูปถัมภ์สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถดังกล่าว นับเป็นคณะละครที่ถือได้ว่า กำเนิดขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 จึง “ควรถือเป็นละครหลวงในรัชกาลนี้”⁴³ ตามความเห็นของจักรกฤษณ์ ดวงพิตรที่สุรพล วิรุฬห์รักษ์เขียนไว้ในงานวิจัยนาฏยศิลป์รัชกาลที่ 9 ด้วยอีกคณะหนึ่ง

จากผลงานต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้นนับว่าผลงานทางด้านประพันธ์บทละครเป็นผลงานที่โดดเด่นและสร้างชื่อเสียงให้แก่สมภพ จันทระประภา ให้เป็นที่รู้จักแพร่หลายในหมู่ประชาชนโดยทั่วไป จาก “นางเสื่อง” ซึ่งถือว่าเป็นบทละครดึกดำบรรพ์ที่แสดงทางเวทีเป็นเรื่องแรก ก็ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก จนทำให้เกิดละครดึกดำบรรพ์ในรูปแบบของ สมภพ จันทระประภา ตามมาอีกหลายเรื่องเช่น ศรีธรรมาโศกราช จามครวญ เจกอะหมัด สมเด็จพระนเรศวรฯ ศรีปราชนัญ สยามคดีเภท บางระจัน ฯลฯ ถึงแม้ว่าจะมีผู้ติติงว่าคุณภาพของละครยังไม่ถึงกับเป็นละครดึกดำบรรพ์ก็ตาม แต่คนทั่วไปมักจะเรียกว่า “ละครคุณสมภพ” มากกว่าที่จะเรียกละครดึกดำบรรพ์ตามที่กำหนดไว้ในสูจิบัตร การแสดงละครเรื่องนั้นๆ

สรุป

จากการศึกษาเกี่ยวกับชีวิตประวัติและผลงานของ สมภพ จันทระประภา ทำให้ทราบว่าสมภพ จันทระประภา เป็นผู้หนึ่งที่ประสบความสำเร็จในชีวิตทั้งหน้าที่การงาน และการสร้างสรรค์ผลงานในด้านต่างๆ พอที่จะกล่าวได้ดังต่อไปนี้

สมภพ จันทระประภา เกิดเมื่อวันศุกร์ที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2462 ที่อำเภอคูสิต จังหวัดพระนครเป็นบุตรของรองอมาตย์เอกหลวงประภิตกรณีย์ กับ หม่อมหลวงชุบ เสนีย์วงศ์ สมรสกับคุณหญิงโสมรัศมี บุณนาค มีบุตร 2 คน คือ นายอรณพ และ นายตรีภพ จันทระประภา ในวัยเด็กได้เข้ารับการศึกษาที่โรงเรียน เทวราชกุญชร โรงเรียนกล่อมพิทยากร โรงเรียนบวรนิเวศ โรงเรียนบ้านสมเด็จ และโรงเรียนอานวยศิลป์พระนคร จนสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี คณะวิศวกรรมศาสตร์ จาก จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หลังจากจบการศึกษาในระดับปริญญาตรีแล้ว ได้เข้ารับราชการในกระทรวงอุตสาหกรรม ตำแหน่งนายช่างผู้ช่วยตรีแผนกตรวจเหมือง กองวิชา

⁴³ สุรพล วิรุฬห์รักษ์, “นาฏยศิลป์ไทยรัชกาลที่ 9,” งานวิจัย ,กระทรวงศึกษาธิการ: 2541), หน้า38.

การเมืองแร่ กรมโลหกิจ ในปี พ.ศ. 2478 และได้รับการเลื่อนตำแหน่งเรื่อยมาจนมีตำแหน่งเป็นถึง เลขาธิการกรมทรัพยากรธรณี กระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ ในปี พ.ศ.2509 ต่อมาในได้โอนมา รับตำแหน่งรองอธิบดีกรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2516 ซึ่งระหว่างนั้น เป็นยุคเรียกร้องประชาธิปไตยเมื่อสมภพ จันทรประภาโอนมารับตำแหน่งรองอธิบดีกรมศิลปากร ก็ได้เกิดเหตุการณ์สำคัญในชีวิตการรับราชการของตนเองคือได้เกิดกระแสการต่อต้านจากบรรดาศิลปินจากกองการสังคีตและนักเรียนนักศึกษาของวิทยาลัยนาฏศิลป์ในขณะนั้นพากันเดินขบวนขับไล่สมภพ จันทรประภา ไม่ให้อยู่ในกรมศิลปากรด้วยสาเหตุที่ว่า สมภพ จันทรประภาจะมาเป็นผู้ทำลายวงการนาฏศิลป์และการละครรวมทั้งจะลดบทบาทของผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ลง จากเหตุการณ์ดังกล่าวจึงทำให้สมภพ จันทรประภา จึงจำเป็นต้องย้ายตัวเองเพื่อลดกระแสการเรียกร้องดังกล่าวไปช่วยราชการที่กระทรวงศึกษาธิการอีกครั้ง แต่ต่อมาเมื่อเหตุการณ์สงบลงก็ได้กลับมารับตำแหน่งรองอธิบดีกรมศิลปากรอีกครั้ง จนกระทั่งตำแหน่งสุดท้ายที่รับราชการคือผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการระดับ 10 ในปี 2521 จนกระทั่งลาออกจากราชการในเวลาต่อมา

ในระหว่างที่รับราชการอยู่นั้นสมภพ จันทรประภาได้ มีโอกาสได้ฝึกงานด้านเหมืองแร่ที่ประเทศสหรัฐอเมริกา และเป็นผู้แทนสำรองในคณะผู้แทนรัฐบาลไทยเข้าร่วมประชุมพิจารณาร่างสัญญาความตกลงตีบุก กับสหประชาชาติ ณ กรุงนิวยอร์กประเทศสหรัฐอเมริกา นอกจากการดูงานต่างประเทศแล้ว สมภพ จันทรประภายังทำหน้าที่เป็นผู้บรรยายในตำแหน่งอาจารย์พิเศษเพื่อให้ความรู้ด้านเหมืองแร่และทรัพยากรธรณีตามสถาบันและหน่วยงานของรัฐ อีกทั้งยังได้รับตำแหน่งเป็นกรรมการในคณะทำงานอีกหลายแห่ง เช่น

- เป็นอาจารย์พิเศษ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- เป็นอาจารย์พิเศษ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- เป็นอาจารย์พิเศษ โรงเรียนนายร้อยแผนกที่ทหารบก
- เป็นอาจารย์พิเศษในกรมพัฒนาที่ดิน
- เป็นอนุกรรมการราชบัณฑิตยสถาน สาขาภูมิศาสตร์
- เป็นกรรมการฝ่ายสังคมวัฒนธรรม ในสภานิติบัญญัติแห่งชาติ
- เป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ
- เป็นประธานอนุกรรมการก่อตั้งสถาบันการละครแห่งชาติ ฯลฯ

สมภพ จันทรประภา เป็นผู้หนึ่งที่มีนิสัยรักการเขียนมากที่สุดทั้งนี้อาจจะได้รับอิทธิพลในด้านการเขียนจากผู้เป็นป้าคือหม่อมหลวงบุบผา นิมมานเหมินทร์หรือดอกไม้สด จึงทำให้สมภพ จันทรประภา มีผลงานด้านการเขียนหรือการประพันธ์มากมายดังต่อไปนี้

- ประเภทศาสนา ได้แก่ เรื่องวินัยที่ได้ศึกษาดีแล้ว เป็นหนังสือที่ได้รับรางวัลที่หนึ่งจากราชบัณฑิตยสถาน ในการประกวดหนังสือสอนพระพุทธศาสนาสำหรับเด็ก ซึ่งเป็นหนังสือที่ สมภพ จันทรประภา มีความภูมิใจมากที่สุด
- ประเภทสารคดีท่องเที่ยว ได้แก่ เที่ยววัดโพธิ์กับโลกหิกลี เที่ยวไทรโยคกับโลกหิกลี เที่ยวพิมายกับโลกหิกลี เที่ยวระนองกับโลกหิกลี เที่ยวเกาะแก้วพิศดารกับโลกหิกลี
- ประเภทสารคดีชีวประวัติ และประวัติเกี่ยวกับสถานที่ ได้แก่ เรื่องสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศ เรือง ไอรสพระนเรศวร เจ้าพิมาย ยกกระบัตต นายสุจินดา สมเด็จพระศรีสุริเยนทร์ฯ ขวัญใจอีสาน สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ เจ้าพระยาเทเวศรวงวิวัฒน์ ซึ่งทั้งหมดพิมพ์รวมเป็นเล่มในชื่อว่า นรชาติ เรื่องชีวิตและผลงานของดอกไม้สด เรื่องสมเด็จพระศรีสวรินทราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า เรื่องชีวิตและผลงานของจอมพลถนอมกิตติขจร เรื่องแผ่นดินที่สาม เรื่องพระราชศรัทธา เรื่องประวัติกรมทรัพย์ากรธรณี ฯลฯ
- ประเภทที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ ได้แก่เรื่อง อัญญาอาภรณ์ อันเป็นหนังสือที่ให้ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการประดิษฐ์เครื่องแต่งกายละครไทย
- ประเภทเรื่องสั้น ได้แก่ เรื่องเพื่อนรัก
- ประเภทนวนิยาย ได้แก่ เรื่อง มาตุคาม

สมภพ จันทรประภา นอกจากจะเขียนบทความ สารคดี เรื่องสั้น ต่างๆแล้ว ผลงานที่สร้างให้ชื่อเสียงของสมภพ จันทรประภา เป็นที่รู้จักของประชาชนโดยทั่วไปก็คือ การประพันธ์บทละครและจัดแสดงละคร สมภพ จันทรประภา เริ่มเขียนบทละครเพื่อให้สมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แสดงทางสถานีโทรทัศน์ตั้งแต่ พ.ศ. 2507 เป็นต้นมา ในนามของคณะละครสมัครเล่น ชื่อ “คณะละครจักรแก้ว” ซึ่งได้ชื่อนี้มาจากการแสดงละครเรื่องจักรแก้วนั่นเอง

ละครของสมภพ จันทรประภา ในขั้นแรกจะเป็นละครพูดเฉลิมพระเกียรติเกือบทั้งหมด โดยจัดแสดงทางสถานีโทรทัศน์รวมทั้งสิ้น 11 เรื่อง ได้แก่เรื่อง เจ้าชีวิต ร่มโพธิ์ทอง พระ

พิทักษ์ยุคดิตรมถ่องแท้ สมเด็จพระยามะยาดำรงฯ พระยอดเมืองขวาง ดำฤชณา เงินถุงแดง เวสสันดร พระบารมีมากพันรำพัน สู้ไม่ถอย ผมสีถึงจะแน่ และจัดแสดงทางเวที 1 เรื่อง คือ เรื่อง ฉัตรแก้ว ในปี พ.ศ. 2511 สมภพ จันทรประภา ได้เขียนบทละครประวัติศาสตร์ขึ้นโดยมีความประสงค์จะให้แสดงในรูปแบบละครดึกดำบรรพ์ จำนวน 31 เรื่องทั้งนี้ได้จัดแสดงทางสถานีโทรทัศน์จำนวน 22 เรื่องได้แก่ หน่อหาญ นักพงศา บุษเบิกเทียน ไศเลนทรรีราช ตรอยกำศรวล อัสัญแดหวา ท้าวทองกีบม้า วิสุทธีราชเทวี ศรีปราชญ์ ชยเนทร พระเจ้าอุทอง ไอร์ลังคะ สมิงทอ ฟ้าวร้ว พระสุพรรณกัลยา คำไข่น้อย ชิงตั้ง ณะดูวา เจ้าองค์หล่อ ท้าวศรีสุดาจันทร์ เจกอะหมัด จามครวญ จัดแสดงทางเวที จำนวน 9 เรื่อง ได้แก่ นางเสื่อง พ่อขุนเม็งราย ศรีธรรมมาโคกราช พ่อขุนผาเมืองผู้เสียสละ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระนเรศวรฯและ พระสุพรรณกัลยา ชีลิน สมเด็จพระสุริโยทัย และ ตามพวลิงค์ และประสงค์ที่จะให้แสดงในรูปแบบละครพูดสลัปลำจำนวน 11 เรื่อง โดยจัดแสดงทางสถานีโทรทัศน์จำนวน 5 เรื่อง คือ อยุธยาอาภูล ท้าวเทพสตรีย์ท้าวศรีสุนทร เลือดน่านเจ้า เผ่าไทย ยามาต้า และจัดแสดงทางเวที รวม 6 เรื่องได้แก่ พระรามคำแหง ผู้วิเศษ บางระจัน สามัคคีเภท พระแม่เจ้าจามเทวี และ บรรพไทย

สรุปผลงานการแต่งบทละครที่สมภพ จันทรประภา ได้ประพันธ์ขึ้นทั้งละครพูด เฉลิมพระเกียรติ ละครดึกดำบรรพ์ และละครพูดสลัปลำรวมทั้งสิ้นจำนวน 54 เรื่อง นอกจากนี้ สมภพ จันทรประภา ยังมีผลงานในการติดต่อบทละครร้องด้วยรวม 7 เรื่องได้แก่ สาวเครือฟ้า ตึกตายอดรัก ยิงฝ้ายยิงเม็ย เดาสุ่ม โฉเบ็ พัดด้ามจิว และ ธรรมาธรรมะสงคราม

ในปีพุทธศักราช 2514 สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถได้ทรงทอดพระเนตรละครเรื่องพระสุพรรณกัลยา ที่จัดแสดงโดยคณะละครฉัตรแก้วทางสถานีไทยโทรทัศน์ช่อง 4 บางขุนพรหม และทรงพอพระทัยมากจึงมีพระราชเสาวนีย์ให้ท่านผู้หญิงมณีรัตน์ บุณนาคสั่งให้ สมภพ จันทรประภาแต่งบทละครขึ้นทูลเกล้าถวาย สมภพ จันทรประภาจึงแต่งละครเรื่อง “สมเด็จพระสุริโยทัย” จัดแสดงถวาย สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถทรงโปรดมากจึงรับ คณะละครฉัตรแก้วของสมภพ จันทรประภาเข้าไปในพระบรมราชินูปถัมภ์ โดยใช้ชื่อว่า “คณะละครอาสาสมัครในพระบรมราชินูปถัมภ์” มีหน้าที่จัดแสดงละครถวายในคราวเสด็จแปรพระราชฐาน เรื่องที่จัดแสดงถวายได้แก่เรื่อง สมเด็จพระสุริโยทัย สมเด็จพระนเรศวรมหาราช บางระจันและ สมเด็จพระนเรศวรฯและพระสุพรรณกัลยา

สมภพ จันทรประภา ถึงแก่อนิจกรรมอย่างสงบเมื่อวันเสาร์ที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2530 สิริรวมอายุได้ 68 ปี 9 เดือน 14 วัน นับได้ว่าเป็นการสูญเสียบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์วงการละครไทยที่มีอาจจะลืมเลือนได้อีกผู้หนึ่ง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

การสร้างละครคุณสมบัติ

ผลงานที่สร้างชื่อเสียงทำให้ สมภพ จันทระภา เป็นที่รู้จักของคนโดยทั่วไปโดยเฉพาะผู้ที่ได้รับชมการแสดงทางนาฏศิลป์ไทยนั่นก็คือ การจัดแสดงละคร ซึ่งนับว่าเป็นจุดเริ่มต้นของละครที่มีรูปแบบลักษณะเฉพาะตัว จนมีผู้เรียกขานว่าเป็น “ละครคุณสมบัติ” ดังนั้นในบทที่ 3 ของการวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะได้ศึกษาวิธีการทำงานของ สมภพ จันทระภา ในฐานะผู้เขียนบท และ ผู้อำนวยการแสดง ว่ามีวิธีการอย่างไร ตลอดจนถึงศึกษาลักษณะเด่นที่ปรากฏในละครคุณสมบัติ

สมภพ จันทระภา ได้คิดค้นและสร้างสรรค์ละครรูปแบบใหม่ที่มีคุณลักษณะเฉพาะตัวโดยผนวกเอาละครหลายๆแบบเข้าด้วยกันทั้งละครดึกดำบรรพ์ ละครพันทาง ละครร้อง และ ละครพูดเข้าด้วยกันจนเป็นละครรูปแบบใหม่ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวขึ้น ซึ่งเรียกกันต่อมาในภายหลังว่า “ละครคุณสมบัติ” ทั้งนี้มีชื่อว่า สมภพ จันทระภาจะเป็นผู้เรียกชื่อหรือตั้งชื่อละครที่ตนเองได้จัดแสดงขึ้น หากแต่เป็นเพราะว่าผู้ชมที่ได้รับชมละครของ สมภพ จันทระภาแล้วจึงมาเรียกกันในหมู่ผู้ชมละครจนติดปากเหมือนกับเรียก “ละครกรมพระนราธิวาสรมวงศ์” ที่มีสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนราธิวาสรมวงศ์เป็นเจ้าของ หรือ “ละครหลวงวิจิตร” ซึ่งหมายถึงคณะละครที่หลวงวิจิตรวาทการเป็นหัวหน้าคณะนั่นเอง เรียกเช่นเดียวกันก็เรียก “ละครคุณสมบัติ” เพราะเป็นที่รู้กันว่าสมภพ จันทระภาเป็นผู้ที่จัดแสดงให้ชมหรือเป็นเจ้าของคณะละครดังกล่าวอันเป็นเหตุเดียวกันนั่นเอง

ละครคุณสมบัติ นั้นมีที่มาจากกรรวมกลุ่มของสมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยซึ่ง สมภพ จันทระภา เป็นคณะกรรมการและเป็นประธานแผนกบันเทิงดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น จากจุดนี้เป็นจุดที่เริ่มต้นที่ของคณะละครสมัครเล่นคณะหนึ่งๆที่เริ่มจัดการแสดงละครให้ประชาชนโดยทั่วไปได้รับชม ในขั้นแรกเมื่อครั้งที่สมภพ จันทระภายังเป็นประธานแผนกบันเทิงและเป็นประธานละครในสมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์อยู่ปีนั้นประมาณพ.ศ.2508 สมภพ จันทระภาและผู้ร่วมงานคือ สุรพล วิรุฬห์รักษ์ ศุภชัย สิทธิเลิศ ได้ริเริ่มจัดแสดงละครเรื่อง “ลิงลม”¹ โดยจัดแสดงที่หอประชุมจุฬาลงกรณ์ซึ่งเป็นละครแนวของการทรงเจ้าเข้าผีรูปแบบของละคร

¹ สัมภาษณ์ พูนสุข เหล็กพูล, 9 มิถุนายน 2547.

เป็นละครพูดประกอบทำรำและโมเดิร์นแดนซ์ และจากแสดงละครเรื่องดังกล่าวนั้นอาจเป็นสาเหตุหรือเป็นต้นแบบที่ทำให้เกิด"ละครคุณสมภพ" ขึ้นภายหลังในเวลาต่อมา

หลังจากนั้นสมภพ จันทรประภาและผู้ร่วมงานได้จัดแสดงละครต่อมาอีกมากมาย โดยเริ่มด้วยละครที่จัดแสดงเนื่องในวันมหาจุฬาลงกรณ์ ซึ่งเป็นละครพูดเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและบุคคลสำคัญพร้อมทั้งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์โดยจัดแสดงทางสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยเสมอมาได้แก่เรื่องพระบารมีมากพัน รำพันเงินถุงแดง เจ้าชีวิต พระพิทักษ์ยุติธรรมถ่องแท้ สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ ฯลฯ

ประมาณปีพุทธศักราช 2510 สมภพ จันทรประภาได้มีความคิดที่จะแสดงละครแบบเวทีบ้างจึงเขียนบทละครเรื่อง"ฉัตรแก้ว" ขึ้นเป็นละครพูดเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเนื้อเรื่องจะกล่าวถึงพระราชกรณียกิจที่รัชกาลที่ 5 ทรงเลิกทาส ซึ่งมี พูนสุข เหล็กพูล แสดงเป็นพระเอกทาส และได้หม่อมราชวงศ์หญิงเบญจมาภา จักรพันธ์เป็นนางเอก ละครเรื่องนี้จัดแสดงขึ้นที่โรงละครแห่งชาติ เมื่อวันที่ 11 - 12 พฤศจิกายน 2510 โดยที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถได้เสด็จพระราชดำเนินมาทอดพระเนตรด้วย ยังความปลาบปลื้มแก่บรรดาผู้ร่วมงานละครคณะนี้ด้วย นับได้ว่าเป็นละครเวทีเรื่องแรกที่ส่งผลให้ชื่อของสมภพ จันทรประภาหรือละครคุณสมภพ ติดปากผู้ที่ได้รับชมละครเรื่อยมา ดังที่ นัทที เจษฎา เขียนไว้ว่า "ขอปรบมือให้แก่ศิษย์เก่า - ศิษย์ปัจจุบันชาวสี่หมงู ที่ร่วมกันจัดและแสดงละครการกุศลฉัตรแก้ว นำเสียดาย...ที่มีเวลาเล่นน้อยเกินไป ควรจะเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ชม ยิ่งเด็กๆควรได้ดูกันให้ทั่ว เพราะละครเรื่องนี้แม้จะเป็นเรื่องเก่าเทิดทูนพระเกียรติคุณของล้นเกล้าฯร.5 แต่ดำเนินเรื่องอย่างทันสมัยไม่เนิบนาบเอื่อยเฉื่อย ละครเรื่องนี้ดีกว่าละครไหลทางที.วี. บางเรื่องเสียอีก"² จากการแสดงละครเรื่องฉัตรแก้วนี้จึงทำให้สมภพ จันทรประภา คิดตั้งชื่อคณะละครของตนเองขึ้นโดยใช้ชื่อ "คณะละครฉัตรแก้ว" ตามชื่อเรื่องที่แสดงแต่สำหรับผู้แสดงยังคงเป็นผู้แสดงในสมภาคมินิสิตเก่าๆตามเดิม

จากนั้นต่อมาในปี 2511 ซึ่งเป็นปีที่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถทรงมีพระชนมายุครบ 3 รอบ สมภพ จันทรประภามีความคิดว่าควรที่จะจัดการแสดงละครเพื่อเทิดพระเกียรติและสมภพ จันทรประภานั้นสนใจและเป็นนักอ่านประวัติศาสตร์จึงได้ประพันธ์บทละครเรื่อง "นางเสื่อง" ขึ้น ด้วยมีแนวคิดที่ว่านางเสื่องเป็นผู้หญิงที่เก่งแต่ประวัติของนางเสื่องนั้นมีน้อยจึงค้น

² นัทที เจษฎา, "รัตนโกสินทร์ยังไม่สิ้นละครไทย," เดลินิวส์(12 พฤศจิกายน 2510): 13.

คว่าหาข้อมูลแล้วมาโยงเอาว่านางนางเสืองเป็นน้องสาวของขุนผาเมืองและแต่งงานกับขุนบางกลางหาว นางเสืองแม่มีได้เป็นราชินีที่ใหญ่โตแต่สามารถช่วยสามีทำศึกได้

หลังจากได้ข้อมูลแล้ว สมภพ จันทรประภา ได้นำแนวคิดที่จะทำละครในเรื่องดังกล่าวมาปรึกษากับ สุรพล วิรุฬห์รักษ์ ผู้ร่วมงานท่านหนึ่งที่ข้างหอประชุมจุฬาฯว่าจะจัดละครเฉลิมฉลองสมเด็จพระนางเจ้าฯพระบรมราชินีนาถเจริญอายุครบ 3 รอบโดยสมาคมนิสิตเก่าและนิสิตปัจจุบันซึ่งสุรพล วิรุฬห์รักษ์เขียนไว้ในบทความเรื่อง "นางเสือง" ว่า "เรื่องที่จะแสดงถวายควรเป็นเรื่องวีรสตรีไทย และในใจที่สมภพ คือเรื่องนางเสือง ที่สมภพ เล่าเรื่องย่อและข้อมูลของพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ โขลบุญลำพอง ขุนผาเมือง และนางสีขรรฆมาเทวีให้ฟัง ผมเห็นว่าสนุกดี และที่สำคัญคือ จะทำให้ต่างไปจากละครที่จัดแสดงกันในขณะนั้น คือละครที่ใช้เครื่องละครสวมชุดฯลฯ และแสดงเรื่องเดิมๆ ส่วนข้อที่ผมไม่ทราบอะไรเลยคือที่สมภพ ต้องการแสดงเป็นละครดึกดำบรรพ์"³

ดังนั้นละครเรื่องนี้จึงจัดแสดงในรูปแบบของละครดึกดำบรรพ์ตามแบบของกรมพระยานริศฯ ที่มีองค์ประกอบครบถ้วนตามแบบโบราณในรูปแบบของละครดึกดำบรรพ์ที่มีองค์ประกอบครบถ้วนคือ มีทั้งระบำ รำ เต้น ร้อง และเจรจา ละครเรื่องนางเสือง นี้เป็นละครเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวีรสตรีไทยซึ่งมีตัวตนจริงในอดีตกาล เพื่อให้เกิดศรัทธาแก่คณะทำงานและผู้แสดงจึงได้มีการจัดพิธีบวงสรวงขึ้นที่กลางสนามหลวงโดยมี ท่านผู้หญิงจงกล กิตติขจร เป็นแม่กองพิธีในการบวงสรวง "มีการตั้งกระบวนแห่แห่นางเครื่องละครเต็มยศ 1500 คน ปิดการจรรยาประมาณ 5 ชั่วโมง"⁴ นับเป็นละครที่มีผู้ร่วมงานมากที่สุดเท่าที่ได้เคยประสบมา ซึ่งตรงกับ ชาตรีผู้เขียนบทความเรื่อง "บวงสรวงนางเสือง" ได้กล่าวว่า "ท้องสนามหลวงเมื่อเช้าวันที่ 4 กรกฎาคม ศกนี้ สโมสรนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ใช้นิสิตกว่า 1200 คนไปกระทำพิธีบวงสรวงวิญญาณนางเสืองอย่างมโหฬารและหรูหราทุกคนทั้งชายหญิงอยู่ในเครื่องแต่งกายที่เข้าใจว่าเป็นสมัยสุโขทัย ความวิจิตรสวยงามของเครื่องแต่งกายและขบวนแห่ในวันนั้น แทบว่าจะพลิกแผ่นดินสุโขทัยให้ปรากฏต่อสายตาเราท่านเลยทีเดียว"⁵ แต่การบวงสรวงที่จัดขึ้นนั้นมิได้ต้องการความเลิศหรูอลังการ แต่จัดขึ้นเพื่อเป็นการแสดงความคารวะต่อนางเสืองที่ได้นำเอาพระนามของท่านมาแสดงละครดึกดำบรรพ์ความของ ชาตรี ว่า "ทั้งนี้เพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าฯพระบรมราชินีนาถ แต่เพราะว่า

³ สุรพล วิรุฬห์รักษ์, "นางเสือง," ใน จามจุรี ปีที่ 3, (กรุงเทพฯ: บริษัทคอมฟอร์ม 2542), หน้า 74.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 75.

⁵ ชาตรี(นามแฝง), "บวงสรวงนางเสือง," ใน พิมพ์ไทยหลังห้า, (พระนคร: โรงพิมพ์ไทยพาณิชย์การ 2511), หน้า 31.

เป็นการอาจเอื้อมเอาพระนามและชีวิตความเป็นไปของนางเสื่องมาแสดงละคร จึงจำเป็นต้องบวง
สรวงเป็นการขอสมลาโทษเสียก่อนตามความเชื่อของคนไทย”⁶

ภาพที่ 59 แสดงภาพพิธีบวงสรวงละครเรื่องนางเสื่อง ณ ท้องสนามหลวง 4 ก.ค.2511
โดยมีท่านผู้หญิงจงกล กิตติขจรเป็นแม่งาน ที่มา เอื้อเฟื้อภาพโดยพูนสุข เหล็กพูล

ดังได้กล่าวมาแล้วว่าละครเรื่องนี้เป็นละครที่ใช้ผู้แสดงมากฉะนั้นจึงต้องมีผู้ร่วม
งานมากเช่นกัน อาทิ ฝ่ายอำนวยการแสดงได้แก่ ท่านผู้หญิงจงกล กิตติขจร, นาวาโทกำธน
สินธวานนท์, จอมพลประภาส จารุเสถียร, ฝ่ายการแสดงได้แก่สมภพ จันทระภาอำนวยการ
แสดง สุรพล วิรุฬห์รักษ์รองผู้อำนวยการแสดง ศุภชัย สิทธิเลิศเป็นผู้ช่วยผู้อำนวยการแสดง ครู
ลำเนียง วิภาตะศิลป์ เป็นผู้กำกับการแสดง, อาจารย์ศิริวงศ์ กุญชร ณ อยุธยา ออกแบบฉาก,
จักรพันธ์ โปษยะกฤต ออกแบบเครื่องแต่งกายโดยมี คุณเจริญ วิรุฬห์รักษ์เป็นผู้ตัดเย็บ, โดยมีครู
จากกรมศิลปากรมาช่วยฝึกหัด, มีหม่อมราชวงศ์พรรณนภา ดิศกุลเป็นนางเสื่อง ประพนธ์
เตชะวิภาคเป็นขุนนางกลางท่าว, วิษณุ วรรณพฤษช์เป็นขุนนางเมือง, อมรา ชื่นคงชูเป็นนางคำ,
พูนสุข เหล็กพูลเป็นโขลกลำพง, ฯลฯ ละครเรื่องนางเสื่องนี้จัดแสดงที่โรงละครแห่งชาติตั้งแต่วันที่
2 -12 สิงหาคม 2511 โดยวันการแสดงในวันที่ 7 เพียงวันเดียว และในครั้งนี้นี้พระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถเสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรการแสดง

⁶ ชาตรี(นามแฝง), “บวงสรวงนางเสื่อง,” ใน พิมพ์ไทยหลังข่าว, (พระนคร: โรงพิมพ์ไทยพาณิชย์การ
2511), หน้า31.

รอบปฐมทัศน์ในวันที่ 2 สิงหาคม 2511 ยังความปลาบปลื้มให้แก่คณะละครฉัตรแก้วเป็นอย่างสูง ด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ ทรงพอพระราชหฤทัย ทรงพระราชทานพระราชดำริสขอบพระทัยแก่ผู้ร่วมงานละครเรื่องนี้ทุกท่าน

ภาพที่ 60 ผู้ร่วมงานละครนางเสีอง พ.ศ.2511

อาทิ สุรพล วิรุฬห์รักษ์ ผู้ช่วยอำนวยการแสดง(ซ้ายสุด) สมภพ จันทระประภา ผู้อำนวยการแสดง (ที่3จากซ้าย) เปรมิน กัลยาณมิตร(ที่5จากซ้าย) และสำเนียง วิภาตะศิลปิน ผู้กำกับการแสดง (ที่2จากขวา) ที่มา หนังสือจามจรีปีที่ 3

หลังจากที่ละครเวทีเรื่องนางเสีองได้แสดงแล้วและละครเรื่องต่อมาได้แต่งขึ้นคือ เรื่องพ่อขุนเม็งรายและได้จัดแสดงทางเวทีเช่นกัน ในปีต่อมาคือ พ.ศ.2512สมภพ จันทระประภาได้ แต่งบทละครดึกดำบรรพ์สำหรับแสดงทางโทรทัศน์ขึ้น โดยจัดแสดงเป็นรายการชุดทำทาง สถานีโทรทัศน์ช่อง 4 บางขุนพรหม จัดแสดง 2 เดือนต่อครั้งโดยใช้ผู้แสดงที่เป็นนักแสดงสมัครเล่น ในนามของคณะละครฉัตรแก้ว วิธีแสดงก็ยังดำเนินการแสดงตามรูปแบบละครดึกดำบรรพ์เหมือน เดิมเรื่องที่ได้จัดแสดงได้แก่เรื่อง หน่อหาญ, นักพงศา, บุษย์กเทียน, ไศเลนทริราช, ตรอยกำศรวล, อัสญแดหว่า, ท้าวทองกีบม้า, วิสุทริราชเทวี, ชยเนทร, พระเจ้าอู่ทอง, ไอรังคะ, สมิงทอ, พ้ารว, พระสุพรรณกัลยา, เป็นต้น

เมื่อสมภพ จันทระประภาได้จัดแสดงละครดึกดำบรรพ์ตามรูปแบบของตนเองทาง โทรทัศน์เป็นประจำทุก 2 เดือน ในนามของ “คณะละครฉัตรแก้ว” ทางช่อง4บางขุนพรหม ดังที่ กล่าวมาแล้ว สมภพ จันทระประภา จึงได้คิดจัดทำตราสัญลักษณ์ หรือ LOGO คณะละครของตน

เองขึ้น โดยสัญลักษณ์หรือตราประจำคณะละครสัตว์แก้วจะเป็น"รูปหม้อน้ำ" ซึ่ง พันเอกพิเศษหญิงสาวิกา ซึ่งคงชู้ได้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ไว้ว่า สาเหตุที่ สมภพ จันทรประภาเลือกเอารูปหม้อน้ำ ก็เพราะว่า สมภพ จันทรประภานั้นเกิดและเติบโตพร้อมทั้งได้รับอิทธิพลในด้านละครจากวังบ้านหม้อจึงระลึกถึงพระคุณของผู้มีอุปการะคุณทั้งหลายในวังบ้านหม้อ จึงคิดเอาตราหม้อน้ำหรือโถน้ำดังกล่าวมาเป็นตราประจำคณะละครเพื่อเทิดทูนและทดแทนพระคุณสถานที่เกิดและให้ความรู้ต่างๆแก่ตนเอง

ภาพที่ 61 ตราประจำคณะละครสัตว์แก้วที่ใช้แสดงทางโทรทัศน์

ที่มา จากเอกสารประวัติส่วนตัวของสมภพ จันทรประภา

จากละครเรื่องพระสุพรรณกัลยาที่แสดงทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 4 บางขุนพรหม นั้นทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในคณะละครจักรแก้วคือเมื่อสมเด็จพระนางเจ้าฯ ได้ทรง ทอดพระเนตรละครเรื่องดังกล่าวแล้วทรงพอพระราชหฤทัย ทรงมีพระราชเสาวนีย์ให้ท่านผู้หญิง มณีรัตน์ บุณนาคแจ้งให้สมภพ จันทรประภาแต่งบทละครเกี่ยวกับความรักชาติบ้านเมืองขึ้นทูล เกลาถวาย สมภพ จันทรประภาจึงแต่งบทละครเรื่อง"สมเด็จพระนเรศวรมหาราช"ขึ้นและจัด แสดงถวายให้ทรงทอดพระเนตรในวันที่ 22 ธันวาคม 2515 ณ โรงละครแห่งชาติ พระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรพร้อม ด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าวชิราลงกรณ์ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าสิรินทรเทพรัตนสุดา และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ และจากละครเรื่องสมเด็จพระนเรศวร มหาราชนี้สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถทรงพอพระทัยจึงรับคณะละครจักรแก้วไว้ในพระ บรมราชินูปถัมภ์ให้ชื่อว่า"ละครอาสาสมัครในพระบรมราชินูปถัมภ์"มีหน้าที่คอยตามเสด็จไปแสดง เวลาแปรพระราชฐานไปตามหัวเมืองต่างๆ เรื่องที่จัดแสดงได้แก่เรื่อง พระสุริโยทัย,บางระจัน, สมเด็จพระนเรศวรและพระสุพรรณกัลยาเป็นต้นโดยมีการเรียกชื่อคณะละครอาสาสมัครในพระ บรมราชินูปถัมภ์อย่างเป็นทางการเมื่อแสดงละครเรื่องสมเด็จพระนเรศวรมหาราชที่พระราชวังไกล กังวลเป็นครั้งแรก

หลังจากที่เป็นคณะละครอาสาสมัครในพระบรมราชินูปถัมภ์แล้วเวลาที่ไม่มี การตามเสด็จ สมภพ จันทรประภาก็ยังจัดแสดงละครทางเวทีและทางโทรทัศน์เรื่อยมาโดยจัดแสดงให้ กับสถาบันการศึกษาต่างๆเช่น มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัย รามคำแหงละครเรื่องสุดท้ายที่สมภพ จันทรประภาได้จัดแสดงคือเรื่อง "ยามาต้า" โดยจัดแสดงหา รายได้ให้กับมูลนิธิสมเด็จพระเจ้า โดยมี อติศัย โภธารามิกแสดงเป็นยามาต้า พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณควบคุมการบันทึกเสียงเป็นต้น

จากการที่ได้นำเสนอที่มาของ"ละครคุณสมภพ"ที่ผู้วิจัยได้ศึกษาและค้นพบว่า นอกจากจะจัดการแสดงละครของตนเองแล้ว สมภพ จันทรประภายังจัดแสดงละครให้กับสถาบัน อื่นๆอีกด้วย ทั้งนี้เพื่อให้เห็นเด่นชัดขึ้นว่าสมภพ จันทรประภาจัดแสดงละครให้กับสถาบันใดบ้างจึง จะจัดกลุ่มหรือแบ่งช่วงระยะเวลาที่ได้จัดการแสดงละครเรื่องต่างๆว่า 50 เรื่องทั้งที่เป็นของตนเอง หรือที่จัดให้กับสถาบันต่างๆ ได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น โดยสามารถแบ่งออกตามลักษณะที่จัดแสดงได้ ดังนี้

- สมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นละครที่จัดขึ้นเพื่อแสดงเนื่องในวันสำคัญโดยที่จัดแสดงทางโทรทัศน์ในชั้นแรกจะแสดงละครเรื่อง อาทิ เรื่องตุ๊กตายอดรัก, เรื่องสาวเครือฟ้า, ซึ่งเป็นบทประพันธ์ที่สมภพ จันทรประภา ได้ติดต่อมาเพื่อแสดงทางโทรทัศน์ นอกจากนี้ยังมีละครพูดเรื่องต่างๆ เช่น เงินถุงแดง, เจ้าชีวิต, สมเด็จพระยาตากษัตริย์, พระบารมีมากพันรำพัน, ฯลฯ
- คณะละครจักรแก้ว เกิดจากการรวมตัวของสมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและได้แสดงละครพูดเรื่องจักรแก้ว จึงนำเอาชื่อเรื่องของละครมาตั้งเป็นชื่อคณะ
- คณะละครจักรแก้วที่แสดงทางโทรทัศน์ ช่วงปี พ.ศ. 2512 – 2516 ละครส่วนใหญ่ที่แสดงจะเป็นละครดึกดำบรรพ์ แต่หลังจาก พ.ศ.2515แล้วจะปรับเปลี่ยนเป็นละครพูดแนวร้อง
- คณะละครจักรแก้วที่แสดงทางเวทีซึ่งเริ่มต้นด้วยเรื่องนางเสื่อง, พ่อขุนเม็งราย, ศรีธรรมมาโคกราช เป็นต้น
- ละครที่จัดให้กับสถาบันการศึกษาอื่นๆนอกเหนือจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเช่นพระรามคำแหงจัดให้นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงแสดง, เรื่องผู้วิเศษจัดให้นักศึกษามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เรื่องพ่อขุนผาเมืองผู้เสียสละ จัดให้นักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดลแสดง
- คณะละครอาสาสมัครในพระบรมราชูปถัมภ์ มีหน้าที่คอยตามเสด็จไปแสดงละครเวลาแปรพระราชฐาน มีทั้งการแสดงในร่มหมายถึงแสดงบนเวทีแสดงกลางแจ้ง ถ่ายทำภาพยนตร์ และบางครั้งต้องแสดงที่เวทีสวนอัมพร เพราะบรรยากาศของวังเพื่อต้องการให้เหมือนกับละครของหลวง
- ละครโทรทัศน์ในระยะหลังที่ปรับบทละครเวทีมาแสดงเป็นแบบละครโทรทัศน์ เช่นเรื่อง ยามาต้า ที่จัดแสดงให้มูลนิธิโรคไต ซึ่งจะเรียกว่าเป็นละครโทรทัศน์เสียทีเดียวเลยไม่ได้เพราะมีการถ่ายทำนอกสถานที่มาประกอบด้วยแต่ก็ไม่ถือว่าภาพยนตร์เหมือนกัน

- ละครที่กรมศิลปากรนำไปแสดง เรื่องศรีธรรมมาโคกราช เรื่องสามมัคคีเภท ในรูปแบบของกรมศิลปากร
- ละครที่ผู้อื่นนำไปแสดง หมายถึงละครคุณสมภพ ที่กลุ่มคนต่างๆนำเรื่องไปแสดงสามารถแบ่งได้เป็น
 - ผู้อื่นแสดงแต่ใช้คนของสมภพ จันทระภา กำกับการแสดง
 - ผู้อื่นแสดงตามบทแต่ไม่แสดงตามแบบ เพราะร้องไม่ได้จึง เปลี่ยนจากการร้องเป็นพูดทั้งหมด
 - แบบตัดต่อบทละคร คือทำบทใหม่จากบทเดิมของ สมภพ จันทระภา

เพื่อทำความเข้าใจให้ชัดเจนยิ่งขึ้นในการจัดกลุ่มหรือช่วงระยะเวลาผู้วิจัยจึงขอเสนอการจัดกลุ่มในรูปแบบของตารางดังต่อไปนี้

ตารางแสดงการจัดกลุ่มผู้แสดงละครคุณสมภพ

สถาบันหรือกลุ่มผู้แสดง	ชื่อเรื่องที่แสดง
1.สมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	ตุ๊กตายอดรัก สาวเครือฟ้า เงินถุงแดง เจ้าชีวิต สมเด็จพระนเรศวรมหาราช บารมีพระมากพันรำพัน ฯลฯ
2.คณะละครฉัตรแก้ว	ละครพูดแสดงทางเวทีเรื่องฉัตรแก้ว
3.คณะละครฉัตรแก้วที่แสดงทางโทรทัศน์ พ.ศ. 2512 -2516	ละครดึกดำบรรพ์ อาทิ นนทนาถ นักพงศา สมิงทอ ฯลฯ
4. คณะละครฉัตรแก้วที่แสดงทางเวที	นางเสื่อง พ่อขุนเม็งราย ศรีธรรมมาโคกราช ฯลฯ

สถาบันหรือกลุ่มผู้แสดง	ชื่อเรื่องที่แสดง
5. ละครที่จัดให้กับสถาบันอื่นๆ มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	พระรามคำแหง ผู้วิเศษ
6. คณะละครอาสาสมัครใน พระบรมราชานุสาวรีย์	สมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระสุริโยทัย บางระจัน
7. ละครเวทีที่ปรับบทมาแสดงเป็นแบบ โทรทัศน์	ยามาต้า
8. ละครที่กรมศิลปากรนำไปแสดงในรูปแบบ ของกรมศิลปากร	ศรีธรรมมาไตรภพ สามัคคีเภท
9. ละครที่ผู้อื่นนำไปแสดง - ผู้ที่แสดงแต่ใช้คนของสมภพ จันทระประภา กำกับการแสดง - ผู้ที่แสดงตามบทแต่ไม่แสดงตามแบบ (ร้องไม่ได้จึงเปลี่ยนเป็นพูดแทน) - แบบตัดต่อบทละคร ทั้งเรื่อง	นางเสื่อง ที่ถ่ายทำเป็นภาพยนตร์ แสดงโดยบิลลี่ ไอแกน และ อรอนงค์ ปัญญาวงศ์ สมเด็จพระสุริโยทัย ในการแสดงของคณะคุณหญิง เทพิน วงศ์วิทยา สมเด็จพระนเรศวรมหาราช โดยคณะคุณหญิง เทพิน วงศ์วิทยา

จากการแบ่งกลุ่มหรือช่วงระยะเวลาดังกล่าวทำให้เห็นถึงละครของ สมภพ จันทรประภา ที่จัดแสดงด้วยตนเองหรือผู้อื่นนำไปแสดงได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น ฉะนั้นจะเห็นได้ว่า ละครในรูปแบบเฉพาะของ สมภพ จันทรประภา ได้รับความนิยมนอย่างมากในช่วงระยะเวลาดังกล่าว

จากการศึกษาทำให้พบว่าการสร้าง ละครของสมภพ จันทรประภาทุกเรื่องที่ผ่านมา สลายตาผู้ชมละครทั้งทางเวทีและทางโทรทัศน์นั้นมีรูปแบบและวิธีการทำงานการสร้างละครในด้าน ต่างๆรวม 5 วิธีด้วยกันดังต่อไปนี้

1. การเขียนบท
2. การคัดเลือกตัวละคร
3. การฝึกซ้อม
4. การบรรจเพลง
5. การออกแบบเครื่องแต่งกาย แต่งหน้า ออกแบบฉาก และอุปกรณ์อื่น ๆ

จากองค์ประกอบต่างๆเหล่านี้ทำให้ละครของสมภพ จันทรประภามีคุณภาพใน ด้านการแสดงจึงได้รับความนิยมเสมอมา ทั้งนี้เพราะสมภพ จันทรประภามีรูปแบบวิธีการทำงาน ที่ดีในหลายๆด้านจึงขอยกรูปแบบวิธีการทำงานในการสร้างละครที่มีเอกลักษณ์และมีรูปแบบ เฉพาะตัว ที่เรียกกันว่า "ละครคุณสมภพ" ดังต่อไปนี้

3.1 การเขียนบท

เป็นที่ทราบกันดีแล้วว่าสมภพ จันทรประภานั้นเกิดและเติบโตในวังบ้านหม้อซึ่งเป็นแหล่งที่รวมศิลปะหลายแขนงทั้งการละคร ดนตรี นาฏศิลป์และศิลปะด้านอื่นๆ อันเป็นต้นแบบที่ทำให้สมภพ จันทรประภาได้รู้ได้เห็นจากการซ้อมหรือการแสดงศิลปะในประเภทดังกล่าว ซึ่งทำให้เกิดความซึมซาบและซึมซับในศิลปะอันเป็นต้นเหตุของของ ความสนใจในการคิดที่จะผลิตหรือสร้างละครของตนเองในชั้นหลังต่อมา ประการต่อมาสมภพ จันทรประภาได้ยินได้ฟังเรื่องราวทางด้านประวัติศาสตร์และพงศาวดารมาตั้งแต่ยังเยาว์วัยอีกทั้งตัวเองมีความสนใจในการใฝ่หาความรู้เพิ่มเติม จึงทำให้ความรู้ในทางประวัติศาสตร์เพิ่มพูนมากขึ้น ทั้งยังมีหม่อมหลวงบุบผา

นิมมานเหมินท์หรือดอกไม้สดผู้เป็นป่าที่เป็นต้นแบบในการสร้างสรรค์ผลงานของตนเองทั้งงานเขียนและงานสร้างบทละคร

สุชัย รอยวิรัตน์ ผู้ร่วมงานละครของสมภพ จันทรประภา ท่านหนึ่งได้กล่าวว่า “พี่สมภพเป็นคนที่เก่งประวัติศาสตร์มาก เคยพูดกับผมว่าแฟนของท่านจบอักษรบางที่ต้องมาถามท่านว่าเรื่องประวัติศาสตร์เป็นอย่างไร พี่สมภพภูมิใจตัวเองมากกว่าตัวเองจบวิศวะแต่ไปเก่งด้านอักษร”⁷

จากคำพูดดังกล่าวทำให้เห็นว่าสมภพ จันทรประภา มีนิสัยรักการอ่านและชอบค้นคว้าเกี่ยวกับเกร็ดพงศาวดาร ประวัติศาสตร์และเรื่องโบราณคดีมาตั้งแต่ยังเป็นเด็กอยู่ และเมื่อโตขึ้นก็ได้นำเอาความรู้ที่ได้จากการฟัง การค้นคว้า มาเรียงร้อยถ้อยความและนำมาเผยแพร่ในรูปแบบของบทละครชนิดต่าง ๆ ที่ได้ประพันธ์ขึ้นมา พร้อมทั้งนำเสนอสู่สายตาประชาชน ทั้งนี้สมภพ จันทรประภา เคยกล่าวว่าในการเขียนบทละครแต่ละเรื่องต้องมีการค้นคว้า การที่ต้องค้น เพราะมีความจำเป็นในการเขียนบทละครประวัติศาสตร์และยิ่งจำเป็นมากขึ้น เมื่อต้องอำนวยการแสดงบทละครนั้น เพราะจะต้องกำหนดการแต่งกายของตัวละคร ให้ถูกต้องตามฐานะที่ปรากฏอยู่ในกฎมณเฑียรบาล ตามจิตรกรรมฝาผนังให้มากที่สุดที่จะทำได้

จากการสัมภาษณ์ พูลสุข เหล็กพูล ผู้ที่เคยร่วมงานกับ สมภพ จันทรประภา อีกท่านหนึ่งได้กล่าวถึง สมภพ จันทรประภา ในแง่มุมของผู้ที่ชอบค้นคว้าทางประวัติศาสตร์ว่า “พี่สมภพ เป็นคนต่อยุค จะพูดให้ง่ายก็คือในระยะเวลาที่พี่สมภพ สนใจประวัติศาสตร์นั้นตำราที่จะค้นคว้าทางประวัติศาสตร์นั้นหายาก พี่สมภพเองอาจจะมีเก็บไว้เป็นของตัวเองและตำราของพี่สมภพก็ไม่ค่อยเหมือนกับตำราประวัติศาสตร์ของคนอื่น แต่เมื่อพี่สมภพ ค้นคว้าได้แล้วก็ประมวลองค์ความรู้ทั้งหลายมาถ่ายทอดอีกทีหนึ่ง”⁸ จากคำสัมภาษณ์ดังกล่าวจะทำให้เห็นเด่นชัดขึ้นว่า สมภพ จันทรประภา เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในด้านประวัติศาสตร์ในระดับที่นับได้ว่าเชี่ยวชาญผู้หนึ่งที่น่าองค์ความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์มาเผยแพร่ให้กับชนรุ่นหลังได้รับทราบในรูปแบบของการแสดงละคร

สมภพ จันทรประภา เริ่มงานเขียนบทละครครั้งประมาณปี พ.ศ.2507 โดยบทละครที่เขียนขึ้นมักจะเป็นบทละครพูด ซึ่งเป็นบทละครพูดเฉลิมพระเกียรติและให้สมาคมนิสิตเก่า

⁷ สัมภาษณ์ สุชัย รอยวิรัตน์, 5 มีนาคม 2547.

⁸ สัมภาษณ์ พูลสุข เหล็กพูล, 9 มิถุนายน 2547.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแสดงในวันสำคัญของทางมหาวิทยาลัยในชั้นแรกได้จัดแสดงทางโทรทัศน์เป็นส่วนใหญ่ โดยบทละครทั้งหมดที่เขียนขึ้นมักจะเป็นเรื่องราว เหตุการณ์และบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์แทบทั้งสิ้น อาทิเรื่อง พระบารมีมากพันรำพัน เจ้าชีวิต พระยอดเมืองขวาง เป็นต้นต่อมาสมาท จันทรประภา จึงได้แต่งบทละครที่มีรูปแบบเฉพาะของตนเองขึ้นโดยในบทละครที่แต่งนั้นจะระบุไว้ในบทที่แต่งขึ้นว่าประสงค์จะให้ เป็นละครดึกดำบรรพ์โดยมีจุดมุ่งหมายในการแต่ง 2 ประการคือ ประการแรกต้องการจะเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับเรื่องราวของบรรพบุรุษ อีกประการหนึ่งคือต้องการสร้างละครที่มีอะไรสวยงามๆแปลกตาแปลกหูคนดู จึงเลือกเรื่องราวของคนหลายชาติมาแต่ง คนดูจะได้เห็นเสื้อผ้าสวย ฉากสวย ได้ฟังเพลงเพราะ

ผลจากการศึกษาในการเขียนบทละครแต่ละเรื่องของสมาท จันทรประภา นั้นพบว่าสมาท จันทรประภา มีวิธีเขียนบทละครของตนเองโดยการวางโครงเรื่องหรือที่มาของเรื่องก่อน แล้วจึงจะเขียนตัวบทละครต่อไป ซึ่งพอจะนำมาอธิบายถึงแนวทางและวิธีการแต่งบทละครแนวประวัติศาสตร์ของสมาท จันทรประภา ได้ดังนี้

3.1.1 โครงเรื่องหรือที่มาของเรื่อง

สมาท จันทรประภา แต่งบทละครแนวประวัติศาสตร์โดยการนำเอาประวัติของบุคคลเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต มาผูกขึ้นเป็นเรื่องราวในละคร ทั้งนี้มีทั้งประวัติของบุคคล เหตุการณ์ที่มีที่มาจากประวัติศาสตร์ไทยและประวัติศาสตร์ต่างชาติ ซึ่งที่มาของเรื่องในละครทุกประเภทของสมาท จันทรประภาไม่ว่าจะเป็นละครพูด ละครดึกดำบรรพ์หรือละครพูดสลับลำก็ตามเกือบทุกเรื่องนั้นจะมีวิธีการเขียนโครงเรื่องอยู่ด้วยกัน 3 วิธีคือ 1.บอกไว้ในบทนำเรื่อง 2.บอกไว้เกริ่นเรื่องบ้างหรือ 3.บอกไว้ในคำบรรยายก่อนการแสดง เพื่อให้ผู้ชมได้รับรู้ถึงที่มาของละครเรื่องนั้นๆก่อนได้ชมละครโดยขออธิบายรายละเอียดของวิธีการวางโครงเรื่องหรือการเปิดเรื่องดังต่อไปนี้

1.) บทละครพูดเฉลิมพระเกียรติ

ในชั้นแรกสมาท จันทรประภา ได้แต่งบทละครพูดขึ้นโดยนำเอาบุคคลสำคัญหรือเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์ซึ่งเป็นประวัติศาสตร์ไทยมาใช้ในการแต่งบทละคร เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติเจ้านายบางพระองค์ตลอดจนข้าราชการที่ประกอบคุณงามความดีให้แก่บ้านเมือง บทละครพูดของสมาท จันทรประภา จำนวน 12 เรื่องนั้นบางเรื่องมีการบอกถึงที่มาของเรื่องไว้แต่บางบทก็มิได้ระบุว่าในการแต่งบทละครนั้นได้นำโครงเรื่องหรือที่มาของ

เรื่องมาจากไหน จะขอยกตัวอย่างโครงเรื่องหรือที่มาของบทละครพูดซึ่งแต่งโดย สมภพ จันทรประภาดังต่อไปนี้

1.1) เรื่องบารมีพระมากพันรำพัน มีที่มาของเรื่องจากการเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในการเสด็จประพาสต้นเมืองปากน้ำโพ

1.2) เรื่องเจ้าชีวิต มีที่มาของเรื่องจากการเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเรื่องสมเด็จกรมพระยาดำรงฯ มีที่มาของเรื่องจากการเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ

1.3) เรื่องร่วมโพธิ์ทอง มีที่มาของเรื่องจากพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์และประวัติกระทรวงศึกษาธิการ

1.4) เรื่องพระพิทักษ์ยุติธรรมถ่องแท้ มีที่มาของเรื่องจากการเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในด้านกระบวนการยุติธรรม

1.5) เรื่องเงินถุงแดง มีที่มาของเรื่องจากเหตุการณ์ร.ศ.112กรณีพิพาทกับฝรั่งเศส

1.6) เรื่องสมเด็จกรมพระยาดำรงฯ มีที่มาของเรื่องจากการเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ

1.7) เรื่องพระยอดเมืองขวาง มีที่มาของเรื่องจากกรณีฝรั่งเศสรุกล้ำอธิปไตยขอแบ่งแยกดินฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงในสมัย ร.ศ. 112

1.8) เรื่องดาญณา ไม่ได้ระบุที่มาของเรื่อง

1.9) เรื่องเวสสันดร มีที่มาจากเรื่องพระเวสสันดร

1.10) เรื่องผมสีถึงจะแน่ ไม่ได้ระบุที่มาของเรื่อง

1.11) เรื่องสู้ไม่ถอย มีที่มาของเรื่องจาก เพลงเราสู้

1.12) เรื่องฉัตรแก้ว มีที่มาของเรื่องจากพระราชกรณียกิจในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงเลิกทาสในสมัย ร.ศ.115 - 116

2) บทละครที่เขียนขึ้นจากประวัติศาสตร์

บทละครที่เขียนขึ้นจากประวัติศาสตร์ของ สมภพ จันทรประภา นั้นได้นำเอาประวัติศาสตร์หรือพงศาวดารทั้งของชาติไทยและต่างชาติมาเป็นโครงเรื่องซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทคือ

2.1) บทละครที่มีที่มาจากตำนาน พงศาวดาร หรือประวัติศาสตร์ไทย สมภพ จันทระประภา ได้นำเอาพงศาวดาร และประวัติศาสตร์ไทยมาเป็นที่มาของเรื่องด้วยการค้นคว้าหาข้อมูลจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์แล้วนำมาแต่งเป็นบทละครที่ประสงค์จะให้แสดงในรูปแบบละครดึกดำบรรพ์จำนวน 34 เรื่อง ได้แก่

- 2.1.1) เรื่องหน่อหาญ มีที่มาจากพงศาวดารอยุธยาในสมัย สมเด็จพระนเรศวรมหาราช
- 2.1.2) เรื่องบุญเช็กเทียน มีที่มาจากจินตนาการของตนเอง โดย อาศัยพงศาวดารของจีนเป็นส่วนประกอบ
- 2.1.3) เรื่องไศเลนทรวิราช มีที่มาจากการอ่านพบเรื่องของการ เสียเมืองนครศรีธรรมราชในวารสารไทยทักษิณ ฉบับปี พ.ศ. 2506
- 2.1.4) เรื่องทำวทองกิบม้า มีที่มาจากหนังสือของอาจารย์สุกิจ นิมมานเหมินท์ เรื่อง “โคญากีมาร์” เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ หญิงสาวชาวญี่ปุ่น ที่ชื่อ มาริกีมาร์ ซึ่งต่อมาได้ตำแหน่งเป็นคุณหญิงของเจ้าพระยาวิชเยนทร์
- 2.1.5) เรื่องวิสุทธิราชเทวี มีที่มาจาก พงศาวดารโยนกสมัยเมangkวงศ์
- 2.1.6) เรื่องศรีปราชญ์ มีที่มาจากตำนานศรีปราชญ์ ที่เขียนโดย พระยาปริยัติธรรมธาดา(แพ ตาละลักษมณ์) และ จดหมายเหตุในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช
- 2.1.7) เรื่องพระเจ้าอู่ทอง มีที่มาจากจากประวัติศาสตร์สมัยที่ กำลังก่อสร้างและสถาปนากรุงศรีอยุธยา
- 2.1.8) เรื่องสมิงทอ มีที่มาจากหนังสือเรื่อง”คำให้การของขุน หลวงหวาด” เป็นเรื่องราวของมอญผู้หนึ่งที่คิดจะกอบกู้เอกราชของชาติมอญ ได้ทำสงครามรบกับ พม่า สุดท้ายสมิงทอก็ต้องตายและกอบกู้เอกราชไม่สำเร็จ
- 2.1.9) เรื่องพระสุพรรณกัลยา มีที่มาจากพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา และหนังสือคำให้การของขุนหลวงหวาด
- 2.1.10) เรื่องคำไข่น้อย มีที่มาจากพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา สมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช
- 2.1.11) เรื่องชิงตั้ง มีที่มาจากหนังสือประวัติศาสตร์กรุงศรี อยุธยา ของ รong ศยามานนท์ และ วิลาศ วงศ์นพรัตน์ ที่กล่าวถึงการมีสัมพันธไมตรีระหว่างกรุง ศรีอยุธยากับจีน ในรัชสมัยต้นราชวงศ์หมิง และติดต่ออย่างสนิทสนมในสมัยของสมเด็จพระ อินทราชา แห่งกรุงศรีอยุธยา ซึ่งชาวจีนได้เข้ามาค้าขาย ตั้งเตาเผาถ้วยชามเป็นจำนวนมาก

2.1.12) เรื่องเจ้าองค์หล่อ มีที่มาจากหนังสือประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 4 ว่าด้วยหัวเมืองมณฑลอิสาน ของ หม่อมอมรวงศ์วิจิตร ได้เรียบเรียงไว้ โดยอาศัยข้อความบางตอนจากหนังสือเรื่องดังกล่าว

2.1.13) เรื่องท้าวศรีสุตาจันทร์ มีที่มาจากจากเรื่อง พระเทียรราชาได้ราชสมบัติพระนิพนธ์ในสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ทรงนิพนธ์ไว้ และหนังสือคำให้การของขุนชนิทรราช

2.1.14) เรื่องแขกอะหมัด มีที่มาจากชีวประวัติของชาวเปอร์เซีย ผู้หนึ่ง ชื่อแขกอะหมัดที่เข้ามาค้าขายกับไทยในสมัยสมเด็จพระเอกาทศรถ และได้รับราชการในสมัยของพระเจ้าทรงธรรม จนมีลูกหลานสืบสกุลมากมาย นับได้ว่าท่านนั้นเป็นต้นราชสกุล “บุญนาค”

2.1.15) เรื่องนางเสื่อง มีที่มาจากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ทรงดำริเล่นๆ ว่า “ชะรอยนางเสื่องจะเป็นลูกเจ้าเมืองสุโขทัยคนก่อนกระมัง ชาวเมืองจึงตกลงปลงใจยกเมืองให้พ่อขุนบางกลางท่าวครอบครอง”

2.1.16) เรื่องศรีธรรมมาโคกราช มีที่มาจากพงศาวดารมาลายูมาเป็นโครงเรื่อง พร้อม ทั้งค้นคว้าจากจดหมายเหตุต่างๆอีกหลายฉบับ

2.1.17) เรื่องพ่อขุนผาเมืองผู้เสียสละ มีที่มาจากเรื่องราวต่างๆ ที่ปรากฏในศิลาจารึกและประวัติศาสตร์สมัยสุโขทัย

2.1.18) เรื่องพ่อขุนเม็งราย มีที่มาจากพงศาวดารโยนกที่เขียนโดย พระยาประกาศกิจกรจักร (แช่ม บุญนาค)

2.1.19) เรื่องพระรามคำแหง มีที่มาจากข้อมูลหลักฐานทางประวัติศาสตร์จากพงศาวดารโยนกของพระยาประกาศกิจกรจักร (แช่ม บุญนาค) เหมือนกับบทละครดึกดำบรรพ์เรื่อง “พ่อขุนเม็งราย” ที่ได้แต่งไว้ก่อนแล้วเมื่อ พ.ศ. 2511

2.1.20) เรื่องสมเด็จพระนเรศวรมหาราช มีที่มาจากพงศาวดารอยุธยา ฉบับของหลวงประเสริฐ คำให้การชาวกรุงเก่า คำให้การขุนหลวงหาวัด และจดหมายเหตุวันวลิต

2.1.21) เรื่องสมเด็จพระสุริโยทัย มีที่มาจากพระเทียรราชาได้ราชสมบัติ พระนิพนธ์ของสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ทรงนิพนธ์ไว้ในหนังสือชุมนุมพระนิพนธ์ สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ภาคสอง

2.1.22) เรื่องซีสิน มีที่มาจากหนังสือเรื่องอาณาจักรน่านเจ้า เขียนโดยพระยาอนุমানราชชน จากจารึกอาณาจักรน่านเจ้าของกรมการประวัติศาสตร์ สำนัก

นายกรัฐมนตรี และ บันทึกเรื่อง หมายนฐ ของ ผืนฉั่ว ที่กล่าวถึงอาณาจักรน่านเจ้า สมัยของ พระเจ้าฟ่ล่อเก๊ะ ที่ได้รวบรวมแคว้นใหญ่ๆ ทั้ง 6 แคว้น รวมเป็นอาณาจักรเดียวกัน

2.1.23) เรื่องบางระจัน มีที่มาจากพระราชเสาวนีย์ในสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถเรื่องอยุธยาอาภูล มีที่มาจากประวัติศาสตร์กรุงศรีอยุธยาในสมัยพระเจ้าอยู่หัวสุริยามรินทร์

2.1.24) เรื่องอยุธยาอาภูล มีที่มาจากประวัติศาสตร์สมัยพระเจ้าอยู่หัวสุริยามรินทร์เมื่อ พ.ศ. 2302 ครั้งพระเจ้าอลองพญายกทัพมาตีกรุงศรีอยุธยา

2.1.25) เรื่องทำวเทพษัตริย์ทำวศรีสุนทร มีที่มาจากเค้าความประวัติสกุล ณ ถลาง

2.1.26) เรื่องเลือดน่านเจ้า มีที่มาจากประวัติศาสตร์ไทยในสมัยน่านเจ้าที่มีพระเจ้าฟ่ล่อเก๊ะซึ่งกษัตริย์ที่มีความสามารถมากได้รวบรวมอาณาจักรน่านเจ้าให้ยิ่งใหญ่

2.1.27) เรื่องเฝ้าไทย มีที่มาจากพงศาวดารเชียงใหม่

2.1.28) เรื่องยามาด้า มีที่มาจากพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา ประชุมพงศาวดารภาคที่ 79 จดหมายเหตุวันวลิตของกรมศิลปากร ภูมิศาสตร์วัดโพธิ์ ของเสถียร พันธรังสี เทียบเพื่อเรื่องเมืองไทย โดย ชวน ธนากรขำสุวัฒน์ และ ชาวต่างชาติในไทย ของ สมบัติ พลายน้อย

2.1.29) เรื่องพระแม่เจ้าจามเทวี มีที่มาจากพงศาวดารโยนก

2.1.30) เรื่องบรรพไทย มีที่มาจากการอ่านประวัติศาสตร์เกี่ยวกับชาติไทยที่กล่าวไว้ว่าพระเจ้าพรหมเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการก่อรูปสถาปนาชาติไทยให้เป็นประเทศขึ้นมาในแถบลุ่มน้ำเจ้าพระยา ซึ่งข้อมูลดังกล่าว นั้น ได้มาจากตำนานสิงหนวัติ ตำนานโยนก พงศาวดารเมืองล้านช้าง ของขจร สุขพานิช และ ตำนานสิงหนวัติฉบับสอบค้น ของ มานิตย์ วลลิโกดม

2.1.31) เรื่องสามัคคีเภท มีที่มาจากเรื่องสามัคคีเภทคำฉันท์ของ ชิต บุรทัต

2.1.32) เรื่องตามพรลิงค์ มีที่มาจากคำอภิปรายของ ดร.ประเสริฐ ณ นคร ที่อภิปรายในการสัมมนาทางประวัติศาสตร์เรื่องราชวงศ์ศรีธรรมมาโคกราช ในวันที่ 12 มกราคม 2519

2.1.33) เรื่องผู้วิเศษ มีที่มาจากเหตุการณ์กบฏผีบุญในสมัย พ.ศ. 2443

2.1.34) เรื่องสมเด็จพระนเรศวรและพระสุพรรณกัลยา มีที่มาจากพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐ คำให้การของขุนหลวงหาวัด และจดหมายเหตุวันวลิต

2.2) บทละครที่มีที่มาจากตำนาน พงศาวดารหรือประวัติศาสตร์ต่างชาติ จำนวน 8 เรื่อง

2.2.1) เรื่องจามครวญ มีที่มาจากเก็ดพงศาวดารของจาม ตอนหนึ่ง ในสมัยของพระเจ้าอินทรวรมันที่ 4 ครองราชย์ โดยปกครองพวก จาม ทางฝ่ายใต้เมื่อประมาณ พ.ศ. 1500

2.2.2) เรื่องนักพงศา มีที่มาจากความรู้ของผู้แต่งเองที่สันนิษฐานว่ากษัตริย์ขอมนั้นนิยมสร้างปราสาทหินไว้บรรจุศพตนเอง

2.2.3) เรื่องตรอยกำสรวล มีที่มาจากหนังสือประวัติศาสตร์ของหม่อมเจ้าทองทิษายุ ทองใหญ่ ที่เขียนไว้ถึงตำนานกรีกในสมัยแรก ที่กวีโบราณได้รจนาเป็นกาพย์และแสดงกันอยู่แพร่หลายเรื่องราวที่ปรากฏให้เห็นในตำนานคล้ายคลึงกับเรื่องรามเกียรติ์ของไทย

2.2.4) เรื่องอัฐมเหศวร มีที่มาจากคำนำของพระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากรที่ไว้ในเรื่องดาหลัง อันเป็นพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับ พระเจ้าธรรมวงศ์ กษัตริย์แห่งชวาในราวพุทธศตวรรษที่ 15

2.2.5) เรื่องชยเนทร มีที่มาจากโครงเรื่องจากประวัติอาณาจักรขอม ของ หม่อมเจ้าสุภัทดิศ ดิศกุล ที่กล่าวถึงการอพยพของคนไทยที่ถอยร่นลงมาจากจีนทางตอนใต้ และในขณะเดียวกันขอมก็ยังเรื่องอำนาจอยู่ในสมัยของพระเจ้าชัยวรมันที่ 5

2.2.6) เรื่องไอรังคะ มีที่มาจากพระนิพนธ์เรื่องสภาพการณ์ภาคเอเชียอาคเนย์ก่อน พ.ศ. 1800 ของหม่อมเจ้าสุภัทดิศ ดิศกุล

2.2.7) เรื่องฟ้ารั่ว มีที่มาจากพงศาวดารพม่า อันเป็นพระนิพนธ์ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ เป็นเรื่องราวของ มะกะโท พ่อค้าชาวไทยใหญ่ ผู้หนึ่งที่ถูก เจ้าเมืองพม่า บังคับขู่เข็ญ จึงคิดที่จะบำบัดทุกข์ทั้งหลายที่เกิดขึ้น

2.2.8) เรื่องถะดูวา มีที่มาจากจินตนาการของ สมภพ จันทรประภา โดยผู้แต่งมีความประสงค์ที่จะศึกษาเรื่องเครื่องแต่งกายโบราณของชาวเกาะในมาลาญ

จากการศึกษาที่มาของเรื่องในการแต่งบทละครของสมภพ จันทรประภาจะเห็นได้ว่าในชั้นแรกที่สมภพ จันทรประภาแต่งบทละครพูดนั้นส่วนมากจะนำเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์มาเป็นที่มาของเรื่องเป็นส่วนใหญ่ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง ฉัตรแก้ว พระพิทักษ์ยุติธรรมดองแท้ เจ้าชีวิต ร่มโพธิ์ทอง สมเด็จพระยาตากษัตริย์ พระยอดเมืองขวาง ฯลฯ ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากการแต่งบทละครดังกล่าวเป็นการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบรมวงศานุวงศ์ผู้ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณและพระกรุณาคุณต่อประเทศชาติและจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยประการหนึ่ง แต่หลังจากละครพูดเรื่อง"ฉัตรแก้ว"ที่ได้นำออกแสดงที่เวทีโรงละครแห่งชาติเมื่อวันที่ 11-12 พฤศจิกายน 2510 ผ่านพ้นไปแล้วนั้น สมภพ จันทรประภาได้แต่งบทละครที่ตนเองชี้แจงถึงความประสงค์ว่าจะให้แสดงในรูปแบบละครดึกดำบรรพ์แลละครพูดสลับลำขึ้นอีกมากมายอาทิ นางเสื่อง พ่อขุนเม็งราย ศรีธรรมมาโคกราช หน่อหาญ ชีลิน บางระจัน บรรพไทย ฯลฯ ซึ่งที่มาของละครเรื่องดังกล่าวนั้น สมภพ จันทรประภา ได้ค้นคว้าหาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ไทยและประวัติศาสตร์ต่างชาติและนำออกมาเผยแพร่ให้กับคนรุ่นหลังได้รับทราบถึงความเป็นมาของคนไทย เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทยนับได้ตั้งแต่สมัยน่านเจ้าเรื่อยลงมาจนกระทั่งกรุงศรีอยุธยา ถ้าจะนับระยะทางของบทละครทุกเรื่องที่สมภพ จันทรประภาแต่งมาเรียงร้อยต่อกันก็อาจจะเรียกได้ว่าเริ่มเรื่องตั้งแต่เหนือสุดคือสมัยอาณาจักรน่านเจ้าที่อยู่ทางตอนใต้ของประเทศจีนในปัจจุบันเรื่อยลงมาจนกระทั่งถึงแหลมมาลายูทางตอนใต้ของประเทศไทย

นับได้ว่า สมภพ จันทรประภา ได้แนวคิดที่มาจากเรื่องในการแต่งบทละครของตนเองจากประวัติบุคคล เหตุการณ์ สถานที่ ที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ชาติไทย และประวัติศาสตร์ของต่างชาติด้วยกันทั้งสิ้น โดยที่จะชี้แจงเกี่ยวกับที่มาของเรื่องไว้ในคำนำเกริ่นเรื่องหรือคำบรรยายก่อนการแสดงเสมอ

3.1.2 บทละคร

เมื่อ สมภพ จันทรประภา ได้ศึกษาข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์อันเป็นที่มาของเรื่องแล้วจึงนำข้อมูลต่างๆที่ได้รับจากการค้นคว้ามาเขียนขึ้นเป็นบทละคร ในการเขียนบทละครแต่ละเรื่องของ สมภพ จันทรประภานั้น มีรูปแบบเฉพาะของตนเองทั้งละครพูด ละครดึกดำบรรพ์หรือละครพูดสลับลำ คือมีการเปิดเรื่องหรือนำเรื่อง การดำเนินเรื่อง และการจบเรื่อง ซึ่งบทละครทั้งหมดที่แต่งขึ้นใหม่นั้นจะมีทั้งบทละครที่เป็นบทละครโทรทัศน์ และ บทละครเวที ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของบทละครที่ใช้แสดงตามความประสงค์ของผู้แต่งก็คือบทละครโทรทัศน์ก็ใช้แสดงทางโทรทัศน์

ทัศน์เพียงอย่างเดียวบทละครเวทีก็แสดงทางเวทีอย่างเดียว แต่ต่อมาได้มีการนำเอาบทละครที่ใช้แสดงทางเวทีไปแสดงทางโทรทัศน์ด้วย ซึ่งถ้ามองกันให้ดีแล้วก็นับว่าน่าจะเป็นปัญหาในการปรับเปลี่ยนบทบ้างไม่มากก็น้อย แต่พุลสุข เหล็กพูล ได้อธิบายเพิ่มเติมว่าในการที่นำเอาบทละครเวทีไปใช้แสดงทางโทรทัศน์นั้นไม่จำเป็นต้องปรับบทละครเวทีที่นำมาแสดงทางโทรทัศน์เลยเพราะเวลาแสดงทางสถานีโทรทัศน์จะตั้งกล้องไว้กับที่ 3 ตัวผู้แสดงก็จะแสดงอยู่ในเฟรมหรือกรอบที่กำหนดซึ่งก็เหมือนการแสดงทางเวทีนั่นเอง⁹

ผลจากการศึกษาทำให้ทราบว่าบทละครของสมภพ จันทรประภา ที่แต่งใหม่ทุกเรื่อง ทั้งละครพูด ละครดึกดำบรรพ์ ละครพูดสลับลำ นั้นผู้ประพันธ์ได้แต่งบทละครตามรูปแบบลักษณะเฉพาะของผู้ประพันธ์เองโดยมีวิธีการเปิดเรื่องหรือการนำเรื่อง การสอดแทรกคติ แนวคิด บทปริภาษ การจบเรื่อง ซึ่งผู้วิจัยจะขอเสนอเป็นลำดับดังต่อไปนี้

1) การเปิดเรื่องหรือการนำเรื่อง

ในการแสดงละครทุกเรื่อง que แสดงกันมาตั้งแต่ครั้งโบราณนั้นก็ย่อมจะต้องมีบทนำเรื่องหรือการเปิดเรื่องด้วยกันทั้งสิ้น ละครของสมภพ จันทรประภา ก็เช่นเดียวกันย่อมจะต้องมีการนำเรื่องเพื่อจะเป็นตัวชักนำเข้าสู่เนื้อเรื่องของละครได้ จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา¹⁰ กล่าวว่า ละครของสมภพ จันทรประภาได้แนวคิดในการเปิดเรื่องมาจากละครดึกดำบรรพ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ แล้วนำมาปรับปรุงใหม่ เพื่อให้เหมาะกับยุคสมัย ทั้งนี้เพื่อการนำเข้าสู่เรื่องให้ผู้รับชมได้เข้าใจดียิ่งขึ้น ในการเปิดเรื่องของสมภพ จันทรประภา ซึ่งบทละครมีทั้งบทที่เป็นบทละครโทรทัศน์และบทละครเวทีย่อมจะต้องมีลักษณะการเปิดเรื่องที่แตกต่างกัน ซึ่งสามารถแบ่งการเปิดเรื่องละครของ สมภพ จันทรประภาซึ่งแบ่งออกเป็นละครพูด ละครดึกดำบรรพ์และละครพูดสลับลำ ทั้งที่แสดงทางโทรทัศน์และแสดงทางเวที ได้ดังนี้

1.1) บทละครพูดโทรทัศน์ บทละครพูดที่จัดแสดงทางโทรทัศน์นั้นมีวิธีการเปิดเรื่อง 4 ลักษณะด้วยกันคือ 1.การเปิดเรื่องด้วยการบรรยาย 2.การเปิดเรื่องด้วยระบำ 3 .การเปิดเรื่องด้วยเพลง และ4.การเปิดเรื่องด้วยการดำเนินเรื่องในฉากหนึ่งทันที ซึ่งขออธิบายในการเปิดเรื่องของละครทุกเรื่องดังต่อไปนี้

⁹ สัมภาษณ์ พุลสุข เหล็กพูล, 9 มิถุนายน 2547.

¹⁰ จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา, “วิเคราะห์บทละครดึกดำบรรพ์ของสมภพ จันทรประภา,” (ปริญญาณิพนธ์หลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร พ.ศ.2532), หน้า 227.

1.1.1) การเปิดเรื่องด้วยการบรรยาย ในการแต่งบทละครพูดของสมภพ จันทรประภา นั้นได้มีการบรรยายเพื่อนำเรื่องให้ผู้ชมละครได้เข้าใจเรื่องราวก่อนการแสดง ซึ่งคำบรรยายดังกล่าวจะเป็นตัวบ่งชี้ภูมิหลังของเรื่องที่น่ามาแสดง พร้อมทั้งมีการสรรเสริญและขออภัยผู้ที่ถูกอ้างชื่อในละครเรื่องดังกล่าวด้วย ได้แก่เรื่อง

- เรื่องพระยอดเมืองขวาง
- เรื่องร่วมโพธิ์ทอง

ตัวอย่างการเปิดเรื่องด้วยการบรรยายละครพูดโทรทัศน์เรื่อง “ร่วมโพธิ์ทอง”¹¹

“พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระมหากรุณาธิคุณแก่พวกเราชาวไทยเป็นอนันประการ พระราชกรณียกิจของพระองค์ท่านขึ้นหนึ่งก็คือ ทรงจัดการศึกษา เพราะทรงพระราชดำริเห็นว่า วิชาหนังสือเป็นต้นเค้าของความเจริญของราชการบ้านเมืองยิ่งกว่าศิลปศาสตร์วิชาอื่นๆทั้งสิ้น

นิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยระลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณอยู่เสมอ ดังนั้นในโอกาสคล้ายวันสวรรคต จึงแสดงพระเกียรติคุณในด้านการศึกษาของพระองค์ท่านให้ปรากฏอีกวาระหนึ่ง

เรื่องที่เสนอต่อไปนี้มีเค้ามาจากพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์และจากประวัติกระทรวงศึกษาธิการ เสนอเป็นรูปละครสั้นๆให้ชื่อว่า ร่วมโพธิ์ทอง ประพันธ์โดยสมภพ จันทรประภา นิสิตเก่าคณะวิศวกรรมศาสตร์”

1.1.2) เปิดเรื่องด้วยระบำ เป็นการเปิดเรื่องอีกรูปแบบหนึ่งที่ไม่ค่อยได้เห็นมากนักในละครไทยได้แก่

- เรื่องเจ้าชีวิต

ตัวอย่างการเปิดเรื่องด้วยระบำในละครพูดเรื่อง “เจ้าชีวิต”¹²

¹¹ สมภพ จันทรประภา, “ร่วมโพธิ์ทอง,” บทละครโทรทัศน์, 2508.

¹² สมภพ จันทรประภา, “เจ้าชีวิต,” บทละครโทรทัศน์, 23 ตุลาคม 2508. ชัดสำเนา

“ท่าเรือในแม่น้ำเจ้าพระยาพวกจามเต้นระบำกันเป็นหมู่
 อย่างสนุกสนาน พ่อจาม สนุกกว่าเพื่อน เมื่อเห็นแม่ทรัพย์ออกมาดู
 ก็จุดเอาไปเต้นด้วยกัน สนุกกันอยู่จนหมดเพลง”

1.1.3) เปิดเรื่องด้วยเพลง เป็นการเปิดเรื่องหรือนำเรื่องละครอีก
 แบบหนึ่งที่สมภพ จันทรประภาได้คิดขึ้นได้แก่

- เรื่องสู้อยู่ไม่ถอย

ตัวอย่างในการเปิดเรื่องด้วยเพลงในละครพูดเรื่อง “สู้อยู่ไม่ถอย”¹³

ภาพ	เสียง
	เฟดอิน
รายนามต่างๆ <u>ซ็อนภาพ</u> นักรบภาคกลาง	เพลงเราสู้อยู่
ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคอีสาน <u>ขณะต่อสู้อยู่</u> ฯลฯ	
	เฟดเอาท์

1.1.4) เปิดเรื่องด้วยการดำเนินเรื่องในฉากที่ 1 ทันทิ ได้แก่

- เรื่องสมเด็จพระนเรศวรมหาราช
- เรื่องพระพิทักษ์ยุทธธรรม ถองแท้
- เรื่องดาญษณา

ตัวอย่างการเปิดเรื่องด้วยการดำเนินเรื่องในฉาก 1 ทันทิในละครพูดเรื่อง “สมเด็จพระนเรศวรมหาราช”¹⁴

ภาพ	เสียง
เรือนของเจ้าจอมมารดาชุ่ม	พิณพาทย์ทำเพลงสาธุการ
ในวังเชิงสะพานดำรงสถิตย์	
คุณจอมฯ กำลังร้อยดอกกรรณิการ	
เป็นพุ่มที่ระเบียง เสด็จในกรมเข้ามา	

¹³ สมภพ จันทรประภา, “สู้อยู่ไม่ถอย” บทละครโทรทัศน์, (ม.ป.ป.), อัดสำเนา

¹⁴ สมภพ จันทรประภา, สมเด็จพระนเรศวรมหาราช, บทละครโทรทัศน์ 1 เมษายน 2511. อัดสำเนา

1.2) บทละครพูดเวที มีเรื่องเดียว คือเรื่อง "ฉัตรแก้ว" มีการเปิดเรื่องด้วยระบำแบบเดียวกับเรื่องเจ้าชีวิต

ตัวอย่างการเปิดเรื่องด้วยระบำของละครเวทีเรื่อง"ฉัตรแก้ว"¹⁵

ฉาก 1

ฉาก ร.ศ. 115 ตลาดเมืองเชียงใหม่	เสียง
พระออกบิณฑบาตร มีร่มใหญ่ๆ	พิณพาทย์ทำเพลง
มีแม่ค้า ชาวเมืองหญิงชาย	
ชาวเขาเผ่าต่างๆ หนอมกับให้	
ออกตามเพลง มีลีลากระบวนแห่	
<u>พ็อนเล็บ</u> ผ่านตลาด ชาวตลาดดูแห่	
แล้วกลับดำเนินลีลาต่อไปเล็กน้อย	
ส่วนใหญ่ดูตามแห่ไปบ้าง เข้าโรง	
ไปบ้าง กลับกับให้มาเจรจา	
ตรงกลาง ลีลาต่างๆอ่อนลง	

ภาพที่ 62 กระบวนแห่พ็อนเล็บเปิดเรื่องในละครพูดเรื่องฉัตรแก้ว
เชื้อเพื่อภาพโดยศุภชัย สิทธิเลิศ

¹⁵ สมภพ จันทระประภา, "ฉัตรแก้ว," บทละครเวที, 11 พฤศจิกายน 2510. อัดสำเนา

1.3) บทละครดึกดำบรรพ์โทรทัศน์นั้น สมภพ จันทรประภา มีวิธีเปิดเรื่อง หรือนำเข้าสู่เรื่องหลายลักษณะด้วยกันเท่าที่ค้นพบมีการเปิดเรื่องด้วยกัน 4 วิธีเช่นเดียวกับละครพูด คือเปิดด้วยคำนำ เกริ่นนำ บรรยาย และดำเนินเรื่องในฉากแรกทันที ซึ่งการเกริ่นนำ การบรรยาย หรือการนำเข้าสู่เนื้อเรื่องในฉากแรกนั้นเพื่อเป็นการชี้แจงให้ผู้ชมเข้าใจในละครมากยิ่งขึ้น ทั้งยัง บอกวัตถุประสงค์ของการแต่งบทละคร อธิบายถึงที่มาของเรื่องเป็นต้น สิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นการ สื่อความหมายของผู้ประพันธ์บทละครไปสู่ผู้ชมเพื่อให้เกิดอารมณ์ในการรับชมละครมากยิ่งขึ้นดัง จะขออธิบายการเปิดเรื่องหรือการนำเรื่องในละครดึกดำบรรพ์ที่แสดงทางโทรทัศน์ของสมภพ จันทรประภาดังต่อไปนี้

1.3.1) การเปิดเรื่องด้วยคำนำ การเปิดเรื่องลักษณะนี้เป็นการ อธิบายถึงที่มาของเรื่องที่จะนำมาแสดงพร้อมทั้งบอกวัตถุประสงค์ในการแต่งบทละครเรื่องดังกล่าวนั้นด้วยการเปิดเรื่องในลักษณะนี้มีอยู่ในบทละครดึกดำบรรพ์ที่แสดงทางโทรทัศน์จำนวน 5 เรื่องได้แก่

- เรื่องนักพงศ
- เรื่องไศเลนทรวีราช
- เรื่องตรอยกำศรวล
- เรื่องอัสัญแดหวา
- เรื่องท้าวทองกีบม้า

ดังจะขอยกตัวอย่างการเปิดเรื่องด้วยคำนำในบทละครดึกดำบรรพ์ของ สมภพ จันทรประภาดังนี้

เรื่องท้าวทองกีบม้า

“จากหนังสือเรื่องโคญากีมาร์ ของอาจารย์สุกิจ นิมมานเหมินทร์ ทำให้ได้ความรู้ว่า คุณหญิงของเจ้าพระยาวิไชยเณทร์ ฝรั่งเศสติกรีก สมุหนายกของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ครั้นกรุงศรีอยุธยา นั้นเป็นญี่ปุ่น ชื่อ มาริกีมาร์ มารดาชื่อ อูร์สุลา บิดาชื่อฟานิค ครอบครวนี้นับถือศาสนาคริสต์มาตั้งแต่ชั้นบรรพบุรุษ จึงผูกเนรเทศออกจากญี่ปุ่นมาอาศัยอยู่ในเมืองญวน และต่อมาอพยพเข้ามาอยู่ในกรุงศรีอยุธยา

ที่กรุงศรีอยุธยา นางมารีกีมาร์ ได้พบกับเจ้าพระยาวิไชย
 ยเณรตั้งแต่ยังมีบรรดาศักดิ์เป็นหลวง และตกลงแต่งงานกันเมื่อ
 หลวงวิไชยเณรซึ่งถือศาสนาคริสต์นิกายกรีก เปลี่ยนนิกายมา
 เป็นคริสต์ด้วยกัน ตามประวัติว่าเจ้าพระยาวิไชยเณรเป็นคนเจ้าชู้
 มาแต่หนุ่มๆเมื่อแต่งงานแล้วจึงกลับตัว นางมารีกีมาร์หรือคุณหญิง
 วิไชยเณรนั้นเมื่อเจ้าพระยาวิไชยเณรเสียชีวิตลงด้วยเหตุผลทางการเมืองแล้ว ก็ต้องตกเข้าไปอยู่ในวังรัชกาลของพระเทพราชา ประจำ
 อยู่ห้องเครื่องได้เป็นที่ท้าวทองกีบม้า ปลอดภัยจากหลวงสรศักดิ์
 พระมหาอุปราชที่หมายปองตัวนางอยู่

ขนมหวานต่างๆทุกวันนี้ เช่น ทองหยิบ ฝอยทอง สังขยา
 เป็นของที่ท้าวทองกีบม้าเอาอย่างมาจากขนมปอร์ตุเกส ขอเชิญท่าน
 พบกับท้าวทองกีบม้า ณ กรุงศรีอยุธยาได้ในบัดนี้¹⁶

ซึ่งท้ายคำนำนั้นนอกจากจะเป็นการกล่าวถึงตัวละครในเรื่องแล้วผู้ประพันธ์ก็ยัง
 ได้เชิญเชิญให้ผู้ชมได้รับชมละครเรื่องดังกล่าวด้วย

1.3.2) เปิดเรื่องหรือนำเรื่องด้วยการเกริ่นมื่ออยู่ด้วยกันจำนวน 2

เรื่องได้แก่

- เรื่องหน่อหาญ
- เรื่องบุเช็กเทียน

ตัวอย่างการเกริ่นนำเรื่องในบทละครดึกดำบรรพ์ของสมภพ จันทรประภา
เรื่องหน่อหาญ

“หลังจากที่พระเจ้ากรุงหงสาวดี บุเรงนองมีชัยชนะสมเด็จพระ
 พระมหาจักรพรรดิ กรุงศรีอยุธยา ในสงคราม พ.ศ. 2106 พระเจ้า
 หงสาวดีทราบข่าว พระเจ้าเชียงใหม่คบคิดกับพระเจ้านครลำปาง
 พระยาแพร์ พระยาน่านและพระยาเชียงใหม่จะพากันแข็งเมืองไม่
 ยอมขึ้นตรงต่อหงสาวดีเพราะถูกพระเจ้าหงสาวดีดูหมิ่น

ละครเรื่องหน่อหาญจึงผูกขึ้นโดยอาศัยเค้าจากพงศาวดาร
 ดังกล่าวให้พอสำหรับการแสดงในเวลาหนึ่งชั่วโมงสามสิบนาที และ

¹⁶ สมภพ จันทรประภา, “ท้าวทองกีบม้า,” บทละครดึกดำบรรพ์โทรทัศน์, (ม.ป.ป.), อัดสำเนา(ตัว
 สะกด การันต์ ตามต้นฉบับ)

เลียนแบบวิธีการแสดงของละครดึกดำบรรพ์ของเจ้าพระยาเทเวศร์ฯ
ที่ริเริ่มไว้ คือให้ร้องเอง รำเอง และจัดฉากให้เป็นไปตามท้องเรื่อง
ผิดจากแบบละครนอกละครในแต่ก่อน แต่ให้ใช้ผู้แสดงตรงตามเพศ
ของตัวละครในเรื่อง”¹⁷

จากตัวอย่างดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ผู้ประพันธ์ได้เกริ่นนำเรื่องตั้งแต่ต้นและในตอน
ท้ายของการเกริ่นเรื่องก็จะอธิบายถึงวิธีการเล่นในระยะเวลาที่กำหนดไว้เพื่อเป็นการชี้แจงให้ผู้ชม
ได้เข้าใจในละครมากยิ่งขึ้น

1.3.3) เปิดเรื่องด้วยการบรรยาย ในละครดึกดำบรรพ์ที่แสดง
ทางโทรทัศน์นั้นมีลักษณะเดียวกันกับการเปิดเรื่องด้วยการบรรยายของละครพูดที่ได้อธิบายมา
แล้วข้างต้นจุดประสงค์ของผู้ประพันธ์เพื่อต้องการให้ผู้ชมเกิดความเข้าใจในการดูละครมากยิ่งขึ้น
ซึ่งส่วนใหญ่บทที่บรรยายจะเป็นการเล่าถึงภูมิหลังของตัวละครหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเรื่อง
การเปิดเรื่องหรือนำเรื่องในลักษณะนี้มีอยู่ด้วยกันทั้งหมด 13 เรื่องได้แก่

- เรื่องศรีปราชญ์
- เรื่องชเยนทร
- เรื่องไอร้งคะ
- เรื่องสมิงทอ
- เรื่องฟ้ารั่ว
- เรื่องพระสุพรรณกัลยา
- เรื่องคำไข่น้อย
- เรื่องชิงตี่
- เรื่องถะดฐา
- เรื่องเจ้าองค์หล่อ
- เรื่องท้าวศรีสุดาจันทร์
- เรื่องเขกอะหมัด
- เรื่องจามควรวญ

¹⁷ สมภพ จันทระประภา, “หน่อหญ้า,” บทละครดึกดำบรรพ์โทรทัศน์, (ม.ป.ป.), อดิศำเนา

บทละครทั้งหมดที่ได้กล่าวมานี้เว้นแต่เพียงเรื่อง"พระสุพรรณกัลยา"เพียงเรื่องเดียวที่ไม่มีคำเชิญชวนให้รับชมละคร นอกนั้นละครทุกเรื่องในทำยคำบรรยายจะเป็นการเชิญชวนผู้ชมให้รับชมละครเรื่องต่างๆได้ ดังตัวอย่างคำบรรยายก่อนการแสดงละครโทรทัศน์เรื่อง

ท้าวศรีสุดาจันทร์

ภาพ	เสียง
เครื่องบูชา	เพลงสาธุการ
รายนามผู้แสดงและเจ้าหน้าที่	เพลง.....
ภาพ	เสียง
สวน	- บรรยาย -

หลังจากที่สมเด็จพระชัยราชาผู้ครองกรุงศรีอยุธยาเสด็จสวรรคตเมื่อ พ.ศ. 2072 พระยอดฟ้าราชโอรสองค์ใหญ่ ได้ขึ้นเสวยราชย์สืบสันตติวงศ์ แต่เหตุที่ทรงมีพระชันษาเพียง 11 พรรษา ที่ประชุมข้าราชการจึงตกลงให้ท้าวศรีสุดาจันทร์ พระสนมเอกของพระชัยราชา พระชนนีของพระยอดฟ้า สำเร็จราชการแผ่นดินแทนพระองค์ การสำเร็จราชการแผ่นดินโดยไม่เคยมีประสบการณ์มาก่อนเป็นของยากสำหรับสตรี โดยเฉพาะสตรีที่เป็นหม้ายและยังสาว เช่นท้าวศรีสุดาจันทร์ ดังนั้นเหตุที่ไม่ควรที่จะเกิดขึ้นได้เกิดขึ้นและจารึกไว้ในพงศาวดารอย่างรุนแรงจนถึงไม่มีการแต่งตั้งพระสนมเอกตำแหน่งนี้ตลอดมาชีวิตท้าวศรีสุดาจันทร์เป็นบทเรียนอย่างดีสำหรับผู้ตกอยู่ในความหลง

จึงขอเชิญท่านพบกับท้าวศรีสุดาจันทร์ได้ ณ บัดนี้¹⁸

1.3.4) เปิดเรื่องด้วยการดำเนินเรื่องในฉากแรกทันที ซึ่งมีลักษณะเดียวกับการเปิดเรื่องด้วยการดำเนินเรื่องในฉากแรกของละครพูดนั่นเอง กล่าวคือเมื่อเปิดเรื่องผู้ชมจะได้รับชมการแสดงละครทันทีไม่มีการบรรยายหรือเกริ่นนำใดๆทั้งสิ้น การเปิดเรื่องด้วยวิธีนี้ในละครดีก่ดำบรรพ์ที่แสดงทางโทรทัศน์ของ สมภพ จันทรประภา มีจำนวน 2 ตัวอย่างได้แก่

- เรื่องพระเจ้าอุทอง

¹⁸ สมภพ จันทรประภา, "ท้าวศรีสุดาจันทร์," บทละครโทรทัศน์, สถานีไทยโทรทัศน์ช่อง 4, มกราคม 2516. ชัดสำเนา

- เรื่องวิสุทธิราชเทวี

ดั่งตัวอย่างบทละครดึกดำบรรพ์โทรทัศน์เรื่อง “พระเจ้าอยู่ทง”

ภาพ

เสียง

- 1 -

ภายในห้องพระโรงเมืองลพบุรี

พิณพาทย์ทำเพลงลาวเจริญศรี

มีเจ้าราม ฯ นั่งปรึกษาราชการอยู่กับ

อมาตย์

เพลงการะเวก

ราม

เมื่อสิ้นบุญ

พ่อขุน รามคำแหง

ไทยหมดแรง

หมดท่า ทันทาเห็น

ลูกหลานท่าน

ไฟข้าง บุญบำเพ็ญ

เอาชื่อเด่น

ในทาง สร้างสิ่งงาม¹⁹

1.4) บทละครดึกดำบรรพ์เวที ทุกเรื่องมีการเปิดเรื่องหรือนำเรื่องเช่นเดียวกับบทละครโทรทัศน์แต่วิธีการเปิดหรือนำเรื่องจะแตกต่างกันออกไปมีทั้งการบรรยาย การแสดงภาพนิ่งและการแสดงภาพนิ่งผสมการเคลื่อนไหว ซึ่งการเปิดเรื่องหรือนำเรื่องที่กล่าวมาของละครที่แสดงทางเวทีจะให้ความรู้สึกและอารมณ์ในการชมละครมากกว่าเพราะผู้ชมสามารถเห็นความสวยงาม ความยิ่งใหญ่ตระการตาตลอดจนความอลังการ ของการแสดงได้อย่างเต็มที่ ซึ่งเป็นแรงกระตุ้นให้ผู้ชมเกิดความคล้อยตามได้อย่างเป็นดี ในการเปิดเรื่องของละครดึกดำบรรพ์ที่แสดงทางเวทีพบว่าการเปิดเรื่องด้วยกัน 3 วิธีคือ 1.การเปิดเรื่องด้วยการบรรยายและการขับลำนำ 2.การเปิดเรื่องด้วยการแสดงภาพนิ่ง และ 3. การเปิดเรื่องด้วยการแสดงภาพเคลื่อนไหวแล้วต่อด้วยภาพนิ่ง ดังจะอธิบายรายละเอียดของการเปิดเรื่องหรือนำเรื่องของละครดึกดำบรรพ์ที่แสดงทางเวทีดังต่อไปนี้

1.4.1 การเปิดเรื่องหรือนำเรื่องด้วยการบรรยายและการขับลำนำ ในการเปิดเรื่องหรือนำเรื่องลักษณะนี้เป็นการบรรยายเหตุการณ์ก่อนที่จะเริ่มการแสดงพร้อมทั้งมีการแสดงการเคลื่อนไหวขบวนของกองทัพและมีการขับเสภาดำเนินเรื่องประกอบการแสดงเปิดเรื่อง

¹⁹ สมภพ จันทระประภา, “พระเจ้าอยู่ทง,” บทละครดึกดำบรรพ์โทรทัศน์, 1 ธันวาคม 2515. อัดสำเนา

หรือนำเรื่อง การเปิดเรื่องหรือนำเรื่องในลักษณะนี้จะปรากฏอยู่ในละครเรื่อง "สมเด็จพระนเรศวรมหาราช" เรื่องเดียวกันนั้น ดังตัวอย่าง

บรรยายก่อนเริ่มการแสดง²⁰

จากพงศาวดารและคำให้การชาวกรุงเก่า คำให้การของขุนหลวงหาวัด และจดหมายเหตุชาวต่างประเทศพอประมวลได้ว่า ใน พ.ศ. 2099 กรุงศรีอยุธยาเสียแก่พระเจ้าบุเรงนองแห่งกรุงหงสาวดี โดยเหตุที่ไทยแตกความสามัคคีและไม่รู้เท่าทันในกลอุบายของข้าศึกช่วยข้าศึกบ่อนทำลายความมั่นคงของประเทศ

.....

.....

.....บทเรียนที่ทรงได้รับในขณะที่ทรงอยู่ในวัยรุ่นดังกล่าว ทำให้พระองค์อุทิศพระวรกายจนตลอดพระชนม์ชีพของพระองค์เพื่อสิ่งเดียว คือชาติไทย

ขับเสภา

ก่อนยกม่าน	บุเรงนอง	มหาราช	ชาติพม่า
	พิชิต	อยุธยา	กรุงศรี
	กวาดต้อน	ไพร่ฟ้า	ประชาชาติ
	ทรัพย์สิน	บรรดามี	เมืองนอง

ม่านยกเห็นบุเรงนองนั่งรถ มีเจ้านายไทยนั่งมาที่พื้นล่าง เจ้านายผู้ชายลากรถ ราษฎรแบกของตาม.....

พระนเรศวรยืนอยู่มุมซ้าย หน้าเขตร่มแดง

สมเด็จพระ	นเรศวร	เป็นเจ้า
ดั่งต้อง	เพลิงเผา	หม่นไหม้
ปวดแสบ	ปวดร้อน	แทบบัลลัย
ดาลหทัย	เดือดดิน	อยู่แต่ยืน

ม่านแดงเปิด.....

ปีพาทย์ทำเพลง

กระบวนลับไป

²⁰ สมภพ จันทรประภา, "สมเด็จพระนเรศวรมหาราช," บทละครดีกดำบรรพ์, (ม.ป.ป.), อัดสำเนา

1.4.2) การเปิดเรื่องหรือนำเรื่องด้วยการแสดงภาพนิ่งหรือการแสดงตาโบลิวองก์ (Tableaux Vivantes) ประกอบการขับลำนำ ซึ่งการเปิดเรื่องหรือนำเรื่องแบบนี้สันนิษฐานได้ว่าสมภพ จันทรประภา น่าจะได้รับอิทธิพลมาจากการแสดงตาโบลิวองก์ของเจ้าพระยาเทเวศร์วงวิวัฒน์ และนำมาปรับปรุงให้สวยงามโอ่อ่าตระการตามากยิ่งขึ้น มีการสอดแทรกการขับร้องหรือการขับลำนำเข้าประกอบเพื่อเป็นการบรรยายเนื้อเรื่องก่อนการแสดงทำให้ผู้ชมเกิดความตื่นตาตื่นใจในการที่จะได้รับชมเนื้อเรื่องต่อไป

การเปิดเรื่องหรือนำเรื่องในลักษณะนี้จะมีอยู่แต่ในการแสดงละครดึกดำบรรพ์ที่จัดแสดงทางเวทีเท่านั้น และละครที่มีการเปิดเรื่องหรือนำเรื่องในลักษณะนี้มีจำนวน 6 เรื่องได้แก่

- เรื่องนางเสื่อง
- เรื่องศรีธรรมมาโคกราช
- เรื่องพ่อขุนผาเมืองผู้เสียสละ
- เรื่องสมเด็จพระสุริโยทัย
- เรื่องซีสิน
- เรื่องตามพรลิงค์

ดังตัวอย่างการเปิดเรื่องหรือนำเรื่องในลักษณะภาพนิ่ง

เรื่องซีสิน²¹

ภาพ	เสียง		
	- เสภา คลอเพลงเป๊ะเล่ซุ่น -		
	บรรยาย	ใน พ.ศ.	พันสองร้อย
		ตั้งกานเจ้า	เป็นธานี
		แผ่ยหล่อตั้ง	ครอบครอง
ม่านเทพนมยกขึ้นเห็น		เป็นหนึ่งใน	หกเจ้า
นางซีสินอยู่ในกระบวน		ภรรยา	งามเลิศ
เป็นภาพนิ่งอยู่หน้าม่านเทา		มีนามว่า	ซีสิน
		สามี	ถนอมนาง
		รักแก้ว	กัลยา
			มังค
			ปี่พาทย์ทำเพลงรัว

²¹ สมภพ จันทรประภา, "ซีสิน," บทละครดึกดำบรรพ์, (ม.ป.ป.), ขัดคำเนา

1.4.3) การเปิดเรื่องหรือนำเรื่องด้วยการแสดงภาพเคลื่อนไหวติดต่อกับภาพนิ่ง ในละครดึกดำบรรพ์ที่แสดงทางเวทีของ สมภพ จันทรประภา นั้นเฉพาะเรื่อง “พ่อขุนเม็งรายมหาราช” เพียงเรื่องเดียวเท่านั้นที่มีการเปิดเรื่องหรือนำเรื่องในลักษณะดังกล่าวซึ่งนับว่าแปลกมากที่สุดที่มีการเปิดเรื่องด้วยการแสดงภาพเคลื่อนไหวซึ่งเป็นการต่อสู้ของสามกษัตริย์กับข้าศึกให้เห็นก่อนแล้วจึงต่อดำเนินการแสดงเป็นภาพนิ่งการต่อสู้ของสามกษัตริย์พร้อมการกรอบรรยายโดยการ “รำย”

ดังตัวอย่างบทละครเรื่อง “พ่อขุนเม็งรายมหาราช”²²

ภาพ	เสียง
หน้าม่านเทพนม	พิณพาทย์ทำเพลงเชิด
กองทัพพระยาจำเมืองถอยหลังรบฮ่อ	
ออกมาทางซ้าย แล้วเข้าทางขวา	
กองทัพพ่อขุนเม็งรายถอยหลังรบมอญ	
ออกมาตรงกลางจากเวทีบน แล้วเข้า	
ทางซ้าย กองทัพพ่อขุนรามคำแหง	
ถอยหลังรบขอมออกมาจากทางขวา	
แล้วเข้าทางซ้าย	
	เจียบสนิท
ม่านเทพนมยกขึ้นช้าๆ	พิณพาทย์ทำเพลงสาธุการ
เห็นพ่อขุนทั้ง 3 ยืนนั่งอยู่บนโขดหิน	
หน้าม่านเทา เบี่ยงหลังให้กัน	
หันหน้าสู้ข้าศึก พ่อขุนเม็งรายอยู่กลาง	
ประจัญกับมอญซึ่งหันหลังให้คนดู	
พ่อขุนรามคำแหง อยู่ซ้ายประจัญกับขอม	
พระยาจำเมืองอยู่ขวา ประจัญกับฮ่อ	

- ร่าย -

สรวมซีพถวายบังคม

สามบรมกษัตริฯ

.....

²² สมภพ จันทรประภา, “พ่อขุนเม็งรายมหาราช,” บทละครดึกดำบรรพ์, (ม.ป.ป.), อัดสำเนา

.....
 เผยพระเกียรติทำวให้

เกริกก้องจิระกาล

ม่านแดงปิด

พิณพาทย์ทำเพลงรวิลาว

ม้ารุ่ง

1.5) บทละครพูดสลับลำแสดงทางโทรทัศน์

เป็นบทละครอีกลักษณะหนึ่งที่ สมภพ จันทรประภา ได้ตั้งขึ้นบทละครประเภทนี้ในตัวเองจะประกอบไปด้วยการพูดหรือเจรจาแล้วแทรกด้วยการขับร้องหรือขับลำนำละครประเภทนี้ของ สมภพ จันทรประภา มีการเปิดเรื่องหรือนำเรื่องเหมือนกับละครดึกดำบรรพ์ที่ได้กล่าวมาแล้วแต่การเปิดเรื่องของละครพูดสลับลำที่แสดงทางโทรทัศน์มีการเปิดเรื่องเพียงวิธีเดียวคือการเปิดเรื่องด้วยการบรรยายแล้วจึงเริ่มฉากแรก ซึ่งการเปิดเรื่องหรือนำเรื่องในลักษณะนี้มีด้วยกัน 5 เรื่อง คือ

- เรื่องอุชยยาอาภูล
- เรื่องเลือดน่านเจ้า
- เรื่องเผ่าไทย
- เรื่องท้าวเทพสตรีย์ - ท้าวศรีสุนทร
- เรื่องยามาด้า

ดังตัวอย่างการเปิดเรื่องหรือนำเรื่องของบทละครเรื่อง"อุชยยาอาภูล"ต่อไปนี้

เฟดอิน

ภาพ

เครื่องทองน้อย

รายนาม

ภาพอุชยยาแต่ไกลๆ

เต็มไปด้วยปราสาท

ราชมณเฑียร โบสถ์

เจดีย์ ฯลฯ

เสียง

เพลงสาธุการ

เพลง.....

-บรรยาย-

เมื่อ พ.ศ. 2302พระเจ้าอลองพญาแห่งกรุงอังวะ ยกทัพมาตีกรุงศรีอยุธยาโดยที่ไม่ได้ตั้งใจมาแต่เดิม

ขอเชิญพบกับ”สิงห์” ทหารหนุ่มแห่งอยุธยาซึ่งเป็นตัวละครสมมติคนหนึ่งในเรื่องนี้²³

บทละครพูดสลับลำแสดงทางโทรทัศน์ เรื่อง อยุธยาอาภูล, เรื่องเลือดน่านเจ้า, และเรื่องเผ่าไทยนี้ช่วงท้ายของคำบรรยายจะเป็นการเชิญชวนให้ผู้ชมได้รับชมละคร ส่วนเรื่อง ท้าวเทพสตรีย์-ท้าวศรีสุนทร,และเรื่องยามาด้านั้น ท้ายคำบรรยายจะบอกถึงที่มาของเรื่อง

1.6) บทละครพูดสลับลำเวที

บทละครพูดสลับลำที่แสดงทางเวทีนั้นก็มีวิธีการเปิดเรื่องหรือนำเรื่องเช่นเดียวกันแต่จะแตกต่างจากบทละครพูดสลับลำที่แสดงทางโทรทัศน์ตรงที่บทละครที่แสดงทางเวที นอกจากจะเปิดเรื่องด้วยการบรรยายแล้วยังมีการแสดงภาพนิ่งและการขับลำนำประกอบด้วยซึ่ง บทละครประเภทนี้จะมีวิธีการเปิดเรื่องหรือนำเรื่องเหมือนกับบทละครดึกดำบรรพ์ของสมภพ จันทรประภา ที่ใช้แสดงทางเวทีด้วย ซึ่งวิธีการเปิดเรื่องในละครพูดสลับลำที่แสดงทางเวทีมีด้วยกัน 3 วิธีคือ 1.เปิดเรื่องด้วยการบรรยายล้วน 2.เปิดเรื่องด้วยการแสดงภาพนิ่งประกอบคำบรรยาย และ3.เปิดเรื่องด้วยการขับเสภา ดังจะอธิบายให้ทราบในรายละเอียดดังนี้

1.6.1 การเปิดเรื่องหรือนำเรื่องด้วยการบรรยายล้วน จำนวน 1

เรื่องคือ

- เรื่องบรรพไทย

1.6.2 การเปิดเรื่องหรือนำเรื่องด้วยการแสดงภาพนิ่งประกอบคำ

บรรยาย จำนวน 4 เรื่องได้แก่

- เรื่องพระรามคำแหง
- เรื่องผู้วิเศษ
- เรื่องสามัคคีเภท
- เรื่องพระแม่เจ้าจามเทวี

²³ สมภพ จันทรประภา, “อยุธยาอาภูล,” บทละครพูดสลับลำเวที, (ม.ป.ป.), อัดสำเนา

ดังตัวอย่างการเปิดเรื่องหรือนำเรื่องในลักษณะการบรรยายประกอบภาพนิ่งเรื่อง
“พระรามคำแหง” ต่อไปนี้

ภาพ	เสียง
ม่านเทพนมชักขึ้น	เพลงสาธุการ
ม่านแดงเปิดอยู่ก่อน พระรามคำแหงขึ้นรถ	
ทหารหน้าหลังพร้อมพร้อม	
ภาพนิ่งหน้าม่านเทา	เพลง เสภา มาจะกล่าวบทไป ถึงพระร่วง ฤทธิไกร เรื่องศรี เสด็จจาก สุโขทัย ธานี สู่นคร ลพบุรี รัตนา หาอาจารย์ เลื่องลือ ว่าล้าลึก เพื่อจะได้ ตรองตรึก ศึกษา สยามวากย๋ พากเพียร เรียนวิชา ปกครอง ภารา สืบพระวงศ์
	เพลง เทพทอง
	เพลง รำ
	เพลง ปี่กลอง ²⁴

1.6.3 การเปิดเรื่องหรือนำเรื่องด้วยการขับเสภา มีเพียงเรื่อง
เดียวคือ
- เรื่องบางระจัน

ตัวอย่างการเปิดเรื่องหรือนำเรื่องด้วยการขับเสภาบรรยาย เรื่อง “พระรามคำแหง”

²⁴ สมภพ จันทรประภา, “พระรามคำแหง,” บทละครพูดสลับลำเวที, (ม.ป.ป.), อัดสำเนา

ก่อนเปิดม่าน

- เสภา -

พ.ศ.สองพันสามร้อยเก้า
 มีเรื่องเล่าถึงความกล้าหาญ
 ของชาวบ้านบางระจันไชยชาญ
 ประจัญบานรบรบกับไพร่
 ขุนสรรค์พันเรื่องสู้แข็งขัน
 นายอินนายจันไม่ถอยหนี
 ทองแสงใหญ่ทองเหม็นฝีมือดี
 นายแท่นเรื่องฤทธิ์นำทัพ
 นายดอกนายทองแก้วแคล้วคล่อง
 นายโชตินายเมืองไวว่องยากจะจับ
 พม่าตายกายกองเหลืออนับ
 กิตติศัพท์เลื่องชื่อระบือไกล
 ขอบุชาคุณแห่งท่านทั้งหลาย
 ที่ยอมตายเพื่อชาติอันยิ่งใหญ่
 ท่านได้ทำแล้วเพื่อเมืองไทย
 คุณท่านนั้นไฉรัพันคนมา²⁵

บทละครพูด บทละครดึกดำบรรพ์ หรือบทละครพูดสลับลำที่สมภพ จันทรประภา
 ได้ประพันธ์ขึ้น ทั้งที่เป็นบทละครโทรทัศน์ หรือเป็นบทละครเวทีล้วนแต่มีวิธีการนำเรื่องหรือเปิด
 เรื่องเพื่อนำเข้าสู่ฉากแรกของละครด้วยกันทั้งสิ้นและการเปิดเรื่องหรือการนำเรื่องนี้ก็เป็นแรงจูง
 ใจให้ผู้ชมได้รับความเพลิดเพลินในการรับชมละครมากยิ่งขึ้นนับได้ว่าสมภพ จันทรประภา มีวิธี
 การที่จะนำผู้ชมเข้าสู่เนื้อเรื่องในฉากแรกของละครแต่ละเรื่องด้วยวิธีที่แตกต่างกันทั้งการบรรยาย
 การแสดงภาพนิ่ง การขับลำนำ การแสดงภาพเคลื่อนไหว โดยเฉพาะการเปิดเรื่องหรือการนำเรื่อง
 ด้วยการแสดงภาพนิ่งหรือการแสดงตาโบลวิวงค์ (Tableaux Vivantes) ในละครที่แสดงทางเวที
 นั้นเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นใหม่ในวงการละครของไทยอีกแบบหนึ่งซึ่งนับได้ว่าสมภพ
 จันทรประภา เป็นผู้ริเริ่มและเป็นต้นแบบที่ใช้มาจนทุกวันนี้

²⁵ สมภพ จันทรประภา, “บางระจัน,” บทละครพูดสลับลำเวที, (ศาลาดุสิตาลัย: 2520), อัดสำเนา

2) การสอดแทรกสำนวน สุภาษิตคำพังเพย และแนวคิด คติไทย

ในบทละครของสมภพ จันทระประภา อีกสิ่งหนึ่งที่จะควรที่จะศึกษา ก็คือการสอดแทรกแนวคิดคติไทย สำนวน และสุภาษิตคำพังเพย บทละครของสมภพ จันทระประภาทุกประเภทที่ประพันธ์ขึ้นใหม่นั้นมีมากกว่า 50 เรื่องและในแต่ละเรื่องได้มีการสอดแทรกแนวคิด คติธรรม สำนวน และสุภาษิตคำพังเพยเกือบทุกเรื่อง ซึ่งสิ่งต่างๆเหล่านั้นเป็นสำนวนที่ใช้คำไทยแท้ที่เป็นแบบชาวบ้านธรรมดาและสำนวนที่เป็นของชาววังซึ่งนับได้ว่าเป็นจุดเด่นอันหนึ่งในบทละครของสมภพ จันทระประภา ซึ่งได้แต่งบทที่มีสำนวนไทยที่ไพเราะไว้ในบทละครของตนเองทุกประเภทดังต่อไปนี้

2.1) การสอดแทรกสำนวนต่างๆที่ปรากฏในบทละคร

2.1.1) การสอดแทรกสำนวนต่างๆที่ปรากฏในบทละครพูด

จากการศึกษาบทละครพูดของ สมภพ จันทระประภา นั้นทำให้ได้ทราบว่าในบทละครจำนวน 12 เรื่องที่ใช้แสดงทางโทรทัศน์และทางเวทีนั้น เกือบทุกเรื่องได้สอดแทรกสำนวนเด่นๆ ไว้หลายสำนวนด้วยกันเช่นสำนวนที่ว่า “อันจะชั่วก็ชั่วแต่ตัวยักษ์ ไม่พาศักดิ์สุริยวงศ์ให้เสื่อมสูญ”²⁶ ซึ่งสำนวนนี้ปรากฏอยู่ในบทละครพูดเรื่อง “เจ้าชีวิต” ในตอนที่ จาม มาบอกแก่ทรัพย์ผู้เป็นภรรยาว่าตนเองต้องถูกเกณฑ์ทหาร และด้วยความเป็นห่วง ทรัพย์ จามจึงต้องการให้ทรัพย์ไปอยู่กับแม่ของของจามที่เคยถูกเหยียดหยาม ทรัพย์อย่างมากเมื่อครั้งที่หนีตาม จาม มา แต่ ทรัพย์ไม่ต้องการให้ใครมาดูแลเหยียดหยามอีกจึงไม่ยอมไปและได้พูดสำนวนดังกล่าวออกมาจากสำนวนดังกล่าวทำให้ทราบว่าสมภพ จันทระประภา มีแนวคิดในการที่จะเตือนสติคนที่ทำผิดจารีตประเพณีโดยแสดงให้เห็นว่าถ้าเมื่อตนเองได้ทำผิดลงไปแล้วก็ควรที่ยอมรับผิดชอบด้วยตนเองอย่าให้ใครมากดดันทำให้เสื่อมเสียมาถึงวงศ์ตระกูล จากบทละครเรื่องเจ้าชีวิตที่ได้กล่าวมาแล้ว ยังมีสำนวนที่น่าฟังและยังเป็นคติสอนใจอีกหลายสำนวนด้วยกันเช่นสำนวนที่ว่า

“อย่านั่งไต้มือเสือ อย่านั่งเหนือมือผ่อง”

“วัวใครก็เข้าคอกคนนั้น”

“ทำเป็นแจกตื่นไฟ”²⁷

หรือ

“ร้อยชู้หรือจะสู้เนื้อเมียตน”

²⁶ สมภพ จันทระประภา, “เจ้าชีวิต,” บทละครพูดโทรทัศน์, (23 ตุลาคม 2508), อัดสำเนา, หน้า 11

²⁷ สมภพ จันทระประภา, “พระยอดเมืองขวาง,” บทละครพูดโทรทัศน์, (2516), อัดสำเนา, หน้า 53.

“หน้าสิ่วหน้าขวาน”²⁸

นอกจากสำนวนที่ได้กล่าวมาแล้ว ในบทละครพูดเรื่องฉัตรแก้ว สมภพ จันทรประภายังได้สอดแทรกโคลงสุภาพที่อัญเชิญมาจากบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเรื่อง“นิทราชาคริต” ไว้ทำยบทละครของตนเองด้วยคือ

“บารมีพระมากพัน	รำพัน
พระพิทักษ์ยุติธรรม	ถ่องแท้
บริสุทธิดุจดวงตะวัน	ส่องโลก ไชรั้แฮ
ทวยราษฎร์รักบาทแม่	ยิ่งด้วยปีตรงค” ²⁹

จากตัวอย่างดังกล่าวในบทละครพูดของสมภพ จันทรประภาก็ให้เห็นว่า ผู้แต่งต้องการสอดแทรกสำนวน สุภาษิตคำพังเพย เพื่อให้ไว้เป็นเครื่องเตือนสติแก่ผู้รับชมละครของตนเท่านั้นส่วนใครจะนำเอาแนวคิดหรือข้อคิดจากสำนวนดังกล่าวไปปฏิบัติหรือไม่ก็ตามนั้นก็ขึ้นอยู่กับการใช้วิจารณญาณของผู้ชมแต่ละท่านจะในพิจารณาเท่านั้นเอง

หลังจากที่สมภพ จันทรประภาได้แต่งบทละครพูดและนำออกแสดงโดยสมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแล้ว ต่อมาในปี พ.ศ. 2511 สมภพ จันทรประภาได้แต่งบทละครแนวประวัติศาสตร์ขึ้นโดยผู้แต่งประสงค์จะให้จัดแสดงในรูปแบบของละครดึกดำบรรพ์ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของการจัดแสดงเพื่อเฉลิมฉลองสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถเจริญพระชนมายุครบ 3 รอบ ละครเรื่องแรกเรื่องนั้นคือ“นางเสื่อง” ซึ่งจัดว่าเป็นละครที่แสดงครบตามกระบวนการแสดงนาฏศิลป์ไทยคือ ระบำ รำ เต้น ละครเรื่อง นางเสื่อง นี้เป็นละครเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวีรสตรีไทยที่ช่วยสามีต่อสู้กับบ้านเมือง

เหตุที่ต้องยกละครเรื่อง “นางเสื่อง” ขึ้นมากล่าวก็เพราะว่าละครเรื่องนี้เป็นละครเรื่องแรกที่ สมภพ จันทรประภา แต่งขึ้นในรูปแบบของละครดึกดำบรรพ์ซึ่งละครประเภทนี้คำประพันธ์ที่ใช้ในการแต่งบทละครจะเป็นคำกลอนทั้งสิ้นผิดจากที่เคยได้แต่งในบทละครพูดมา ซึ่งในการแต่งบทละคร ประเภทนี้ต้องใช้ความสามารถมากเพราะจะต้องถ่ายทอดเนื้อเรื่องของละครออกมาเป็นคำกลอนเพื่อให้ผู้แสดงได้ร้องและเจรจาเองและในการแต่งบทละครเรื่องแรกนี้ สมภพ จันทรประภายังมีลิมที่จะสอดแทรกคติธรรม สำนวน สุภาษิต คำพังเพยลงในบทละครของตนเองด้วยซึ่งสำนวนต่างๆเหล่านี้เป็นส่วนใหญ่มักจะเป็นการเตือนสติให้มีสามัคคี รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

²⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 53.

²⁹ สมภพ จันทรประภา, “ฉัตรแก้ว,” บทละครพูดเวที, (11 พฤศจิกายน 2511), อดสำเนา, หน้า 52.

เสมอและได้กล่าวมาข้างต้นแล้วว่าการแต่งบทละครประเภทดึกดำบรรพ์ของสมภพ จันทรประภา นั้นมีจุดเด่นอยู่ที่การสอดแทรกสำนวนที่เป็นแบบชาวบ้านที่เข้าใจง่ายและแบบชาววังที่ไม่เคยได้ยินได้ฟังจากที่ไหน ซึ่งอย่างหลังนี้อาจจะมีที่มาจากกาพย์ สมภพ จันทรประภา นั้นเกิดและเติบโตภายในวังบ้านหม้อย่อมจะได้ยินได้ฟังสำนวนที่ชาววังพูดจึงสามารถนำมาถ่ายทอดลงในบทละครของตนเองอย่างมากมาย ดังจะยกตัวอย่างสำนวน คติธรรม สุภาสิต คำพังเพยที่ผู้แต่งได้นำมาบรรจุไว้ในบทละครของตนเองโดยแต่งเป็นคำประพันธ์ประเภทกลอนและบทเจรจาหรือบทพูดดังนี้

2.1.2) การสอดแทรกสำนวนต่างๆที่ปรากฏในบทละครดึกดำบรรพ์
สำนวนต่างๆที่ปรากฏสอดแทรกอยู่ในบทละครของสมภพ จันทรประภา นั้นส่วนใหญ่เป็นสำนวนที่เคยได้ยินได้ฟังกันมาแล้วและเป็นสำนวนไทยแท้ทุกสำนวนเช่น”ตกระไดพลอยโจน”หรือ”อาบเหงื่อต่างน้ำ” จากสำนวนต่างๆดังกล่าว สมภพ จันทรประภา นำมาเขียนเป็นคำกลอนสอดแทรกลงในบทละครของตนเองเกือบทุกเรื่องดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่อง”หน่อหาญ”

ในเรื่องหน่อหาญแสงมณีได้กล่าวถึงสำนวนที่ว่า

เพลงลาว

แสงมณี -
ทุกวันนี้ กระทบ เฟื่องฟูลอย
น้ำเต้าน้อย ถอยจม ทะเลหลวง³⁰

เรื่อง”นักพงศา”

เมื่อนักพงสากลับมาเห็นแม่และเมียตายจึงตัดพ้อต่อว่าอินทวรมันว่า

เพลงสะสม

นักพงศา - เราอาบเหงื่อ ต่างน้ำ ทุกค่าคืน
 ไม่เลือกว่า ดึกตื่น หรือเช้าสาย
 พุ่มเท ลงไป ทั้งใจกาย
 ไม่เคย จะเสียดาย แม่ชีวิต³¹

³⁰ สมภพ จันทรประภา, “หน่อหาญ,” บทละครดึกดำบรรพ์โทรทัศน์, (ม.ป.ป.), อัดสำเนา, หน้า10.

เรื่อง "ไศเลนทรวิธราช"

เมื่อไศเลนทรหายโกรธไชยพงศ์เรื่องศรีมาลาแล้วเข้ามาง้อแต่ไชยพงศ์ยังโกรธอยู่
จึงต่อว่า

- เจรจา -

ไชยพงศ์-	<u>พระตบหัว</u>	<u>แล้วมา</u>	<u>ลูบหลัง</u>
	เหลือกำลัง	เจียวองค์	พระทรงศรี ³²

เรื่อง "ตรอยกำศรวล"

ในสนามรบหน้าเมืองตรอยอะมิลเลสได้ต่อว่าเปรี้ยมอสด้วยสำนวนที่ว่า

- เจรจา -

อะมิลเลส -	อย่าไกล	ไปเลย	<u>เฒ่าหัวงู</u>
	เรื่องข่มขู่	จะให้	เสียขวัญ ³³

เรื่อง "อัสัญแดหวา"

เมื่อไอยะรังคะถูกระตู่ศรีวิชัยจับตัวได้จึงตัดพ้อต่อว่าระตู่ศรีวิชัยเรื่องยกพลไปบุก
ชวาแต่ระตู่ศรีวิชัยได้ตอบว่า

- เพลงแขกต๋อยหม้อ -

ระตู่ศรีวิชัย -	<u>เสียหลายตัว</u>	<u>อยู่ถ้าเดียว</u>	<u>อย่างไรได้</u>
	ต้องเป็นใหญ่	แต่หนึ่ง	ไม่มีสอง ³⁴

เรื่อง "วิสุทธีราชเทวี"

เจ้าสร้อยพูลพลอบพระวิสุทธีราชเทวีเรื่องบุเรงนองจับพระเมกุฎว่า

- เจรจา -

เจ้าสร้อย -	<u>อย่าด่วน</u>	<u>ตีตน</u>	<u>ไปก่อนไข้</u>
	ผ่อนดับ	ระงับใจ	ไว้โฉมศรี ³⁵

³¹ สมภพ จันทรประภา, "นักพงศาวดาร," บทละครดึกดำบรรพ์โทรทัศน์, (ม.ป.ป.), อัดสำเนา, หน้า 66.

³² สมภพ จันทรประภา, "ไศเลนทรวิธราช," บทละครดึกดำบรรพ์โทรทัศน์, (ม.ป.ป.), อัดสำเนา, หน้า 106.

³³ สมภพ จันทรประภา, "ตรอยกำศรวล," บทละครดึกดำบรรพ์โทรทัศน์, (ม.ป.ป.), อัดสำเนา, หน้า 115.

³⁴ สมภพ จันทรประภา, "อัสัญแดหวา," บทละครดึกดำบรรพ์โทรทัศน์, (ม.ป.ป.), อัดสำเนา, หน้า 11.

³⁵ สมภพ จันทรประภา, "วิสุทธีราชเทวี," บทละครดึกดำบรรพ์โทรทัศน์, (ม.ป.ป.), อัดสำเนา, หน้า 71.

เรื่อง "ชเยนทร"

ชเยนทรเมื่อรู้ว่าพระมาตุจฉาจะยกอินทลักษณ์มีให้กับทิวากรก็น้อยใจตัดพ้อว่า

- เจรจา -

ชเยนทร -	พระมาตุจฉา	หรือเป็น	ผู้เริ่มคิด
	น่าน้อยจิต	จริงหนอ	นางแก้ว
	ท่านปั้นพีด้วย	พระหัตถ์	จนพรายแพรว
	ใช้พระบาท	ลบแหว	เสียหมดรอย ³⁶

เรื่อง "ท้าวศรีสุดาจันทร์"

ในบทละครดึกดำบรรพ์เรื่องนี้มีสำนวนที่ไพเราะมากบทหนึ่งซึ่งเป็นบทที่ท้าวศรีสุดาจันทร์ได้เปรียบเปรยให้ขุนวรวงศ์ได้ฟังเพื่อได้ให้คิดเมื่อครั้งที่ขุนวรวงศ์ได้ครองราชย์ดังที่ปรากฏในบทละครว่า

- เพลงสะสม -

ท้าวศรีสุดาจันทร์ -	หงส์เอ๋ย	อย่าทะนง	ว่าหงส์หลวง
	ถ้าติดบ่วง	เข้าสักวัน	ขวัญจะหาย
	รักเจียม	สงวนเจียม	เสียมกาย
	คนทั้งหลาย	จะนิยม	ชมเชยนาน ³⁷

2.1.3 การสอดแทรกสำนวนต่างๆที่ปรากฏในบทละครพูดสลับลำ

ในบทละครพูดสลับลำก็เช่นเดียวกันมัก จะเห็นสำนวนไทยต่างๆสอดแทรกอยู่เสมอทำให้เห็นว่าสมภพ จันทรประภาชอบที่จะค้นหาสำนวนที่ไพเราะกินใจมาใส่ไว้ในบทละครของตนเองทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะต้องการเตือนให้ผู้ชมระลึกถึงการมีสติในการที่จะกระทำการสิ่งหนึ่งสิ่งใดลงไปทางที่ดีและไม่ดีสำนวนที่ปรากฏอยู่ในบทละครพูดสลับลำนั้นก็ยังมีทั้งที่เป็นคำพูดธรรมดาแลคำกลอนดังตัวอย่างเช่น

เรื่อง "อยุธยาอาภูล"

³⁶ สมภพ จันทรประภา, "ชเยนทร," บทละครดึกดำบรรพ์โทรทัศน์, (1 พฤษภาคม 2514), อัดสำเนา, หน้า 26

³⁷ สมภพ จันทรประภา, "ท้าวศรีสุดาจันทร์," บทละครดึกดำบรรพ์โทรทัศน์, (2516), อัดสำเนา, หน้า 140

ในตอนทีพระยาราชนนตรีปรึกษากับพระยาราษฎรที่ช่วยปราบ สิงห์ ซึ่งเป็นหลานห่างๆให้เลิกคิดเรื่องการก่อการกบฏ พระยาราษฎรที่จึงกล่าวว่า

- เพลงพราหมณ์ดีดน้ำเต้า -

พระยาราษฎร	-ทะเล	ว่าลึก	ยังหยั่งได้
	แต่ใจ	ของคน	นั้นยากเหลือ
	ถึงแม่	มีคุณ	จนเจือ
	ถ้าไม่เชื่อ	ก็ยาก	เจรจา ³⁸

หรือสำนวนที่ว่า”หมามันจะเกิด ชิงหมาเกิด” ซึ่งเป็นสำนวนที่ สิงห์ ได้ปรึกษา แจ่ม ผู้เป็นไฉ่คักให้กับพม่า

สิงห์ - มึงระยำ ไม่ใช่ใคร มึงชายได้แม่แต่ชาติของมึงเอง หมามันจะเกิด มึงชิงหมาเกิด ถึงได้เป็นอย่างนี้ จับมันส่งให้เจ้าคุณยมราชท่าน ท่านจะได้ชำระมันเองแหละ อย่าไปซ้อของมันเลย เอาไปเถอะ³⁹

เรื่อง”เผ่าไทย”

ในตอนทีพระยาราชธิราชปรารภต่อผู้ป้องกันเมื่อลำปางไว้ได้แล้วและทราบข่าวว่า ทางอยุธยาจะส่งกองทัพขึ้นมาช่วยมีสำนวน”ถึงจะตายก็นอนตาหลับ”ในบทเจรจาของพระยาราชธิราชปรารภว่า

พระยาราชธิราช - สาธุเจ้าพ่อหลวงมีวาจาสมเป็นกษัตริย์ ตรัสแล้วบ่คืนคำท่านว่า บ่ทิ้งเชียงใหม่ท่านก็บ่ทิ้ง ถึงข้าจะตายก็ตายตาหลับแล้ว แน่ใจว่าลูกหลานจะปลูกกวาดต้อนไปเป็น เสด็จจันทราชาเป็นธุระกับฟ้าน้อยหมวดที่ ดูแลที่พักหื้อดี ข้าจะไปพักสักงีบ⁴⁰

เรื่อง”บางระจัน”

โดยเฉพาะเรื่องบางระจันนี้มีสำนวนที่สอดแทรกลงในบทละครมากมายหลายสำนวนอาจจะนับได้ว่าในบทละครทุกเรื่องของสมภพ จันทรประภา เรื่องบางระจันนี้มีสำนวนมากที่สุด เช่น กำลังหันหัวขวาน, เอาเลือดหัวออกล้างตีน, เกิดเป็นชายอย่าหมิ่นชาย, ปลากระดี่

³⁸ สมภพ จันทรประภา, “อยุธยาอาภูล,” บทละครพูดสลับลำโหรทัศน์, (ม.ป.ป.), อดสำเนา, หน้า21.

³⁹ สมภพ จันทรประภา, “อยุธยาอาภูล,” บทละครพูดสลับลำโหรทัศน์, (ม.ป.ป.), อดสำเนา, หน้า43.

⁴⁰ สมภพ จันทรประภา, “เผ่าไทย,” บทละครพูดสลับลำโหรทัศน์, (ม.ป.ป.), อดสำเนา, หน้า161.

ได้นำ, หมาบ้าพาลกระแซง, เป็นต้น และในบทของสีโพลที่ตอบโต้กับ โชติเรื่องโชติได้ฝากรักกับ

ตนเองว่า

สีโพล -	ยามรัก	น้ำตัมผัก	ก็ว่าหวาน
	เจรจา	กล่าวขาน	ฝากฝัง
	น้องกลัว	เชิงชาย	เป็นกำลัง
	ยากนัก	จักระวัง	กายา ⁴¹

เรื่อง"ผู้วิเศษ"

บทละครเรื่องนี้เป็นบทละครที่มีที่มาจากกรณีกบฏผีบุญในปี พ.ศ.2443ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทางภาคอีสานของไทย จึงปรากฏว่ามีการสอดแทรกสำนวนที่ใช้ภาษาแปลกออกไปกว่าทุกเรื่องดังตอนที่ผู้วิเศษพงศ์พรหมได้กล่าวกับบรรดาลูกศิษย์ในเรื่องให้เก็บหินแดงเอาไว้คอยให้ท่านผู้มีบุญมาเสกให้เป็นทองแต่ศิษย์ทั้งหลายไม่เข้าใจ พงศ์พรหมจึงพูดขึ้นว่า

พงศ์พรหม - มีอียังในโลกนี้ที่พวกเราบ่เข้าใจกันอีกมาก เพราะตั้งแต่เกิด
ปู่สังกะสา ย่าสังกะสี มาแต่ครั้งสร้างโลก ก็นานนับด้วยกัลป์
แล้ว⁴²

2.2) การสอดแทรกสุภาษิต คำพังเพยที่ปรากฏในบทละคร

2.2.1) การสอดแทรกสุภาษิตคำพังเพยในบทละครพูด

ในบทละครพูดโทรทัศน์ เรื่อง "สู้ไม่ถอย" นั้นปรากฏว่ามีการสอดแทรกสุภาษิต คำพังเพยไว้ในตอนที่เกศินีได้พูดกับบุญเพ็งซึ่งเป็นแม่ของสามีว่า "น้ำขึ้นให้รีบตัก" เนื่องจากบุญเพ็งได้กล่าวตักเตือนเกศินีไม่ให้ค้าขายกับพวกทหารต่างชาติหรือคำว่า "หนีเสือปะตะเซ่" ในบทพูดของบุญเพ็งที่พูดกับชัย, สมคิด, เส็ง, ว่า

บุญเพ็ง - เสือหรือหมากรู้ เียงยำนี้นะว่าหนีเสือแล้วจะไม่ปะตะเซ่ มัน
พอกันนั้นแหละทั้งเสือทั้งตะเซ่⁴³

เรื่อง"ฉัตรแก้ว"

⁴¹ สมภพ จันทรประภา, "บางระจัน," บทละครพูดสลับลำเวที, (2520.), อัดสำเนา, หน้า 2.

⁴² สมภพ จันทรประภา, "ผู้วิเศษ," บทละครพูดสลับลำเวที, (2518.), อัดสำเนา, หน้า 85.

⁴³ สมภพ จันทรประภา, "สู้ไม่ถอย," บทละครพูดโทรทัศน์, (ม.ป.ป.), อัดสำเนา, หน้า 17.

ในบทละครพูดเวทีเรื่องฉัตรแก้วนี้ สมภพ จันทระประภา ได้สอดแทรกสุภาษิต คำพังเพยเพื่อให้ตัวละครได้พูดในบทเดียวมากถึง 3 คำก็มีปรากฏเช่น เมื่อพระไพรัชสั่งให้กลับซึ่งเป็นทาสนวนให้ยู่ยั้นพอดีกับคุณนายเอี่ยมมาเห็นเข้าจึงต่อว่าพระไพรัชดังในบทพูดที่ว่า

- พระไพรัช - เปล่าจ๊ะ เพิ่งวานมันเดี๋ยวนี้เองแหละใช้มันพัด นะ
 เอี่ยม - ก็เห็นอยู่กะตานีนา แก่จะตายแล้ว แทนที่จะคิดเข้าวัดเข้าวา กลับมาทำกรุ่มกริม อีนี่ก็สำคัญนัก รึก ๆ ๆ ๆ ๆ ๆ ๆ ๆ ผลอละไม่ได้เชียว มึงอยากเป็นคุณนายหรือ รนหาที่ นี้ กูจะบอกให้มึงอย่าคิดกินน้ำใต้ศอกใครเลยหาไอ้ที่มันผัวเดียวเมียเดียวดีกว่า เชื้อกูเถอะ น้ำตาจะได้ไม่ต้องเซ็ดหัวเขา ไปเถอะ ออกไป⁴⁴

2.2.2 การสอดแทรกสุภาษิต คำพังเพยในบทละครดึกดำบรรพ์

ในบทละครดึกดำบรรพ์ที่เป็นทั้งบทละครโทรทัศน์หรือบทละครที่จัด

แสดงทางเวทีก็ดี มักปรากฏว่ามีการสอดแทรกสุภาษิต คำพังเพยไว้มากมายเช่นเดียวกันและในบทละครประเภทนี้มักจะนำเสนอสุภาษิต คำพังเพยต่าง ๆ ด้วยคำกลอนเป็นส่วนใหญ่ดังจะขอยกตัวอย่างสุภาษิต คำพังเพยไว้เป็นสังเขปดังต่อไปนี้

เรื่อง"พระเจ้าอุทอง"

ในบทละครดึกดำบรรพ์เรื่องพระเจ้าอุทองนี้มี สุภาษิตคำพังเพยสอดแทรกไว้หลายคำด้วยกันเช่น "เข็นครกขึ้นภูเขา" หรือ"น้ำขึ้นให้รีบตัก" ซึ่งเป็นคำพังเพยที่เปรียบเทียบให้เห็นถึงความยากลำบากและเมื่อมีโอกาสแล้วก็ควรจะรีบคว้าโอกาสนั้นไว้ ตามลำดับแต่สมภพ จันทระประภาได้นำคำพังเพยที่กล่าวข้างต้นมาใส่ลงในบทละครเลย หากแต่ได้ปรับแต่งเขียนเป็นกลอนบทละครเพื่อให้เกิดความไพเราะแก่เนื้อเรื่องด้วยดังตัวอย่างในตอนที่ เจ้ารามแห่งละโว้ปรึกษาราชการกับบรรดาอมาตย์ถึงเรื่องที่พวกมอญกำลังรุกรานไทยว่า การจะปราบมอญนั้นยากเหมือนเข็นครกขึ้นภูเขาเพราะมอญมีกำลังมาก ดังในบทของเจ้ารามที่ว่า

- เพลงการะเวกชั้นเดียว -
 เจ้าราม - มันเป็นเรื่อง ที่ทำ ได้ลำบาก
 แสนยาก เหมือนกลิ้งครก ขึ้นดิงขร
 ทุกวันนี้ ไพร์ฟ้า อนาคต

⁴⁴ สมภพ จันทระประภา, "ฉัตรแก้ว," บทละครพูดเวที, (2510.), อดสำเนา, หน้า28.

คง - เดือดร้อน ก็ทราบ แก่พระทัย⁴⁵

เรื่อง"ไอร้ดงคคะ"

เรื่องไอร้ดงคคะนี้ก็มีสุภาษิตคำพังเพยหลายคำด้วยกันเช่น "หนามยอกต้องเอาหนามบ่ง", "ลูกไก่ในกำมือ", "คนเดียวหัวหายสองคนเพื่อนตาย" ดังตัวอย่างในบทร้องของประสันตาในตอนทีไอร้ดงคคะชวนประสันตาดลอมตัวเพื่อติดตามประไหมสุหรีที่ถูกลักพาตัวไปโดยจะไปกันเพียงลำพังสองคนแต่ประสันตาได้ทักท้วงไว้ว่า

- เพลง -

ประสันตา -	ไปไหน	<u>ลำพังตัว</u>	หัวหาย
	<u>ไปสองคน</u>	เพื่อนตาย	คนเฒ่าสอน
	<u>สามคน</u>	รอดได้	แน่นอน
	ภูธร	จงโปรด	พิจารณา ⁴⁶

เรื่อง"ฟ้ารั้ว"

บทละครดึกดำบรรพ์เรื่องฟ้ารั้วเป็นบทละครอีกเรื่องที สมภพ จันทรประภา ได้สอดแทรกสุภาษิตคำพังเพยของไทยไว้หลายคำเช่นเดียวกัน อาทิ "หมาจนตรอก", "ตักน้ำใส่กระโหลกชะงอกดูเงา", "ปลุกเรื่อนตามใจผู้อยู่", "ไม่เห็นน้ำอย่าเพิ่งตัดกระบอกลง" เป็นต้นดังตัวอย่างบทร้องของมเหสีของพ่อขุนรามฯที่ทักท้วงพ่อขุนรามฯเรื่องทีจะยกลูกสาวให้กับมะกะโท ว่า

- เพลง -

มเหสี -	ไม่เห็นน้ำ	อย่าเพิ่ง	ตัดกระบอกลง
	เห็นกระรอก	จึงโก่ง	คันศร
	การหมายน้ำ	บ่อน้ำ	อย่าอาวรณ์
	สุภาษิต	โบราณสอน	สืบมา ⁴⁷

เรื่อง"พ่อขุนเม็งรายมหาราช"

⁴⁵ สมภพ จันทรประภา, "พระเจ้าอยู่ทอง," บทละครดึกดำบรรพ์โทรทัศน์, (ม.ป.ป.), อัดสำเนา, หน้า36.

⁴⁶ สมภพ จันทรประภา, "ไอร้ดงคคะ," บทละครดึกดำบรรพ์โทรทัศน์, (ม.ป.ป.), อัดสำเนา, หน้า76.

⁴⁷ สมภพ จันทรประภา, "ฟ้ารั้ว," บทละครดึกดำบรรพ์โทรทัศน์, (ม.ป.ป.), อัดสำเนา, หน้า156.

ในตอนทีพระมหาเทวีเมื่อได้รู้ว่าพ่อขุนเม็งรายและนางจวงจันทร์ลูกสาวของตนรักกันเมื่อเห็นทั้งสองอยู่ด้วยกันในสวนจึงโกรธและได้ต่อว่าเม็งรายว่าไม่เจียมตนดังในบทร้องของมหาเทวีว่า

- เพลงลำเพชรวงขึ้นเดี่ยว -

มหาเทวี -	ตักน้ำ	ใส่กระโหลก	ชะเงงคูดู
	ก็จะรู้	เงาตน	เป็นไฉน
	ธรรมดา	เสื่อสิงห์	ที่ในไพร
	สุดวิสัย	สมสู่	หมู่กระจง ⁴⁸

2.2.3 การสอดแทรกสุภาษิต คำพังเพยในบทละครพุดสลับลำ

ดังได้กล่าวมาแล้วว่าบทละครทุกประเภทของสมภพ จันทรประภามักจะสอดแทรกสุภาษิตคำพังเพยเอาไว้ในเรื่องของละครเกือบทุกเรื่อง บทละครพุดสลับลำก็เช่นเดียวกันได้มีการสอดแทรกสุภาษิตคำพังเพยไว้ในบทละครหลายเรื่อง สุภาษิตคำพังเพยเหล่านั้นก็มีที่มาจากสุภาษิตคำพังเพยโบราณของไทยนั่นเองซึ่งอาจเป็นกุศโลบายของผู้แต่งเพื่อเตือนสติบุคคลทั่วไปให้ได้คิดก่อนที่จะกระทำการสิ่งใดลงไป ดังจะขอยกตัวอย่างการสอดแทรกสุภาษิตคำพังเพยที่ปรากฏในบทละครพุดสลับลำดังนี้

เรื่อง”อยุธยาอากุล”

เรื่องอยุธยาอากุลเป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นในสมัยพระเจ้าอยู่หัวสุริยามรินทร์เมื่อครั้งพระเจ้าอลองพญาคิดที่จะยกทัพมาตีกรุงศรีอยุธยาจึงวางอุบายให้คนไทยแตกความสามัคคีโดยการเอาทรัพย์สมบัติเข้าล่อเพื่อให้ข้าราชการไทยเป็นไส้ศึก ซึ่งในบทของพระเจ้าอลองพญาในการปรึกษามังระราชโอรส และมังฆ้องนรธาทหารเอกว่า

- เพลงพญาลำพอง -

พระเจ้าอลองพญา -	ต้องจัดการ	ยุให้ร้าย	ตำให้รั้ว
	เลือกหาตัว	ที่จิต	มักอิจฉา
	เลือกหาตัว	ที่โลก	เจตนา
	แล้วสัญญา	ให้ยศ	ให้ทรัพย์

⁴⁸ สมภพ จันทรประภา, “พ่อขุนเม็งรายมหาราช,” บทละครดึกดำบรรพ์เวที, (ม.ป.ป.), อดุลย์นา, หน้า

สุภาสิต	โบราณ	มีอ้าง
<u>แข็งดั่งเหล็ก</u>	<u>เงินง้าง</u>	ได้เสร็จสรรพ
พุ่มเงิน	ลงไป	อย่าได้นับ
ชนะแล้ว	เงินก็กลับ	คืนคลัง

นอกจากบทของอลองพญาแล้วยังมีสุภาสิตคำพังเพยที่ปรากฏอยู่ในบทละครเรื่องนี้อีกหลายคำเช่น "กว่าถั่วจะสุชงาก็ไหม้", "น้ำเขียวอย่าขวางเรือ" หรือ "กินบนเรือนซี้รดบนหลังคา" ซึ่งผู้แต่งได้นำมาเขียนใหม่เป็น "กินใต้ถุนแล้วซี้รดบนหลังคา" ในบทของพระยาราชฤทธานนท์ที่ต่อว่า สิงห์ ญาติห่างๆที่กำลังหลงรัก นิ่ม ผู้เป็นลูกสาวของตนเองว่า "กินบนเรือนซี้รดบนหลังคา"

- เพลงแขกตาเสือ -

พระยาราชฤทธานนท์ -	<u>กินใต้ถุน</u>	<u>แล้วซี้</u>	<u>บนหลังคา</u>
	ถือกัน	หนักหนา	ว่าชั่วหลาย
	รู้ไป	ถึงไหน	ก็ได้อาย
	มีแต่ความ	ยินร้าย	บังเกิด ⁴⁹

เรื่อง "บางระจัน"

ในเรื่องบางระจันก็มีการสอดแทรก คำว่า "ตัดไฟให้ตัดแต่หัวลม" หรือ "น้ำน้อยย่อมแพ้ไฟ" ไว้ในบทละครเช่นเดียวกัน ดังบทของเนเมียวสีหบดีคิดที่จะตีค่ายบางระจันให้ได้

- เพลง ทูงเล -

เนเมียวสีหบดี -	<u>ตัดไฟ</u>	<u>ให้ตัด</u>	<u>แต่หัวลม</u>
	ทิ้งไว้จะ	ระงม	ลูกกลมใหญ่
	<u>อันน้ำน้อย</u>	<u>ย่อมจะต้อง</u>	<u>แพ้แก่ไฟ</u>
	อย่าทิ้งไว้	เป็นเชื้อ	จะเหลือรับ ⁵⁰

หรือในตอนที่แสดงภาพนิ่งให้เห็นถึงนายจันหนวดเขี้ยวที่กระบือรบกับพม่าและนายทองเหม็นยืนตระหง่านอยู่ในที่ล้อม ดังในบทที่แสดงเป็นตัวอย่างดังนี้

⁴⁹ สมภพ จันทรประภา, "อุยฺยยาอาภุคฺค," บทละครพูดสลับลำโหมทศน์, (ม.ป.ป.), อัดสำเนา, หน้า 7-10.

⁵⁰ สมภพ จันทรประภา, "บางระจัน," บทละครพูดสลับลำเวท, (2520.), อัดสำเนา, หน้า 24.

- เพลง -

น้ำน้อย	ก็ยอม	แพ้ไฟ
ฆ่าเท่าไร	ก็ไม่	หมดหายใจ
สิ้นแรง	สิ้นกำลัง	จะทรงกาย
พม่ารวม	ตีตาย	ที่กลางแปลง ⁵¹

จากบทดังกล่าวทำให้เห็นว่าผู้แต่งมีความประสงค์ที่จะแสดงให้เห็นว่าชาวบ้านบางระจันมีกำลังพลน้อยย่อมจะพ่ายแพ้แก่พม่าซึ่งมีกำลังพลมากกว่าแต่ถ้าชาวบ้านบางระจันมีกำลังมากมายแล้วละก็ค่ายบางระจันอาจจะไม่แตกก็ได้ กรุงศรีอยุธยาอาจจะไม่เสียแก่ข้าศึกก็เป็นได้

2.3) การสอดแทรกหรือแฝงไว้ด้วยคติไทย

บทละครที่ประพันธ์โดย สมภพ จันทรประภา ส่วนใหญ่เป็นละครที่ร้องเองและรำเอง ฉะนั้นภาษาที่ใช้ในการร้องและเจรจาจึงเป็นสำนวนไทยแท้ๆ ที่มีลักษณะสั้นแต่ได้ใจความ และจะเกิดความเข้าใจในทันทีที่ได้ยินได้ฟัง และที่สำคัญ สมภพ จันทรประภามักจะแฝงคติไทยไว้เสมอ ด้วยเห็นว่าในระยะเวลาช่วงนั้นคนไทยนั้นมีความคิดเห็นแตกแยกกันเป็นหลายฝักหลายฝ่ายหรือต้องการให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะก็ยอมได้ ทั้งนี้อาจเป็นการเตือนสติ แสดงทรรศนะหรือต้องการสั่งสอนผู้ที่ได้รับชม จึงแฝงคติไว้ในบทละครและสื่อผ่านทางผู้ชมโดยวิธีที่พยายามสอดแทรกคติไทยต่างๆลงในบทหรือบทเจรจาของตัวละคร แต่มิใช่เป็นการปลูกใจให้รักชาติเช่นเดียวกับละครหลวงวิจิตรหากแต่จะให้สำนึกในหน้าที่ที่ตนเองพึงกระทำในการที่ได้เกิดมาเป็นคนไทยเท่านั้นเอง

2.3.1) การสอดแทรกหรือแฝงไว้ด้วยคติไทยในละครพูด

ในบทละครพูดเรื่อง "พระยอดเมืองขวาง" นั้นผู้แต่งได้สอดแทรกคติไทยที่เกี่ยวกับการสำนึกในหน้าที่ของตนเองที่มีต่อชาติของพระยอดเมืองขวางและสำนึกในหน้าที่ของตนเองที่มีต่อครอบครัวของคุณนายนิมดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่อง "พระยอดเมืองขวาง"

ในตอนที่คุณนายนิมทราบว่าคุณนายนิมต้องไปรักษาเมืองคำมวญจึงขอตามไปอยู่ด้วยแต่พระยอดได้ห้ามไว้ว่าคุณนายนิมสำนึกในหน้าที่ของตนในฐานะภรรยาจึงกล่าวว่า

⁵¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 57.

- น้อม - แปลว่าคุณพระฯจะไม่ได้กลับบ้านอีกนาน ถ้านานนัก ฉันขึ้นไปอยู่กับคุณพระฯด้วยจะดีกว่า
- พระยอดเมืองขวาง - แม่น้อม ไม่ได้หรอก มันหน้าสิ่วหน้าขวาน เดียวเกิดอะไรขึ้นฉัน
- ห้วงหน้าห้วงหลังแยเลย
- น้อม - คุณพระฯเป็นข้างเท้าหน้า อีฉันเป็นข้างเท้าหลัง อีฉันควรไปด้วย
ลำบากอย่างไรฉันไม่กลัว⁵²

หรือในตอนที่คุณพระฯชี้แจงให้คุณนายน้อมและคุณนายเจริญฟังถึงหน้าที่ที่ตนเองต้องพึงกระทำว่า

- พระยอดเมืองขวาง - เอ๊ะ นี่พูดจริงๆ นะแม่น้อม ฉันไม่รู้สิที่ว่า งานที่ฉันได้รับมอบหมายมา เป็นงานที่หนักกลัวที่ไม่ควรรับ ฉันกลับถือว่า เจ้านายท่านไว้ใจฉัน ท่านจึงใช้ฉัน ถ้าท่านไม่ใช้ฉันในเวลานี้ อย่างนี้ ฉันคงต้องคิดมาก เพราะฉันอยู่ที่นั่นมานานพอจะรู้จักภูมิประเทศดี
- จำเริญ - คุณพระฯ ละ คิดมากอย่างนี้เสมอ
- พระยอดเมืองขวาง - ก็จริงนี่นะ เราเกิดมาเป็นคนไทย เป็นข้าแผ่นดินของท่าน เมื่อมีการแผ่นดินหนักหนา เจ้านายท่านใช้เรา ก็แปลว่าเราเป็นคนได้งาน ยิ่งเรื่องนี้ สำคัญอย่างนี้ด้วยแล้ว เรื่องจะให้ฝรั่งมาเหยียบจมูกกันนั้น เอาไว้ชาติหน้าเถอะ⁵³

จะเห็นได้ว่าผู้แต่งบทละครนั้นทำให้พระยอดเกิดสามัญสำนึกในหน้าที่การงานของตนเพื่อชาติบ้านเมืองมากกว่าเรื่องส่วนตัวเป็นต้น

2.3.2) การสอดแทรกหรือแฝงไว้ด้วยคติไทยในละครดึกดำบรรพ์ บทละครดึกดำบรรพ์นั้นเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่าตัวบทมักจะเป็นคำกลอนทั้งสี่ทั้งบทร้องและบทเจรจา บทละครของสมภพ จันทรประภา ก็เช่นเดียวกันและมักจะสอดแทรกและแฝงด้วยคติไทยไว้ในบทละครเสมอ ซึ่งคติไทยเหล่านั้นได้บ่งบอกถึงความสำนึกในหน้าที่ของบุคคลที่พึงกระทำต่อชาติบ้านเมือง เน้นถึงความเสียสละ ความอดทนของคนที่เป็นผู้นำ

⁵² สมภพ จันทรประภา, “พระยอดเมืองขวาง,” บทละครพูดโทรทัศน์, (2516.), อดสำเนา, หน้า53.

⁵³ สมภพ จันทรประภา, “พระยอดเมืองขวาง,” บทละครพูดโทรทัศน์, (2516.), อดสำเนา, หน้า54.

หรือผู้ที่เป็นผู้ใต้บังคับบัญชา อีกทั้งยังเป็นการเตือนสติหรือเป็นการสั่งสอนไปในตัวด้วย บทร้อง และบทเจรจาที่แฝงด้วยคติไทยเหล่านี้มีอยู่ในบทละครดึกดำบรรพ์ของสมภพ จันทระประภาเกือบ ทุกเรื่องเช่น

เรื่อง"นางเสื่อง"

เมื่อพ่อขุนผาเมืองปราบขอมสมาดโขลญลัมพได้แล้วจึงเรียกให้พ่อขุนบางกลางท่าวให้เข้าเมืองพร้อมกับนางเสื่อง ซึ่งกำลังดูแลทหารทั้งที่ตายบาดเจ็บอยู่ด้วยความเสียใจอย่างยิ่ง พ่อขุนบางกลางท่าวจึงกล่าวว่า

- เพลงสร้อยเพลง -

ขุนบางฯ	-	เสียเลือด	เสียเนื้อ	เสียน้ำตา
		เพื่อรักษา	เอาไว้	ซึ่งศักดิ์ศรี
		ให้เสียขา	ปรากฏ	ทั้งธรณี
		ว่าเรา	นี้รัก	ความเป็นไท
		ลูกหลาน	ว่านเครือ	เมื่อหน้า
		จะได้มอง	พักตรา	ใครใครได้
		ไม่อับยศ	อดสู	ผู้ใด
		ไปถึงไหน	เกียรติฟุ้ง	รุ่งเรือง ⁵⁴

นอกจากบทร้องของพ่อขุนบางกลางท่าวในเพลง สร้อยเพลงที่ปรากฏในบทละครเรื่องนางเสื่องแล้ว ยังมีปรากฏให้เห็นว่าในบทละครพูดสลับลำเรื่อง บางระจัน ก็มีในบทร้องของ "อิน" ในเพลงสร้อยเพลงเช่นเดียวกันปรากฏอยู่ในหน้าที่ 36 ซึ่งเนื้อเพลงก็เป็นบทเดียวกัน อันแสดงให้เห็นว่าผู้แต่งต้องการที่จะสื่อให้ผู้ชมได้รับรู้ถึงความเสียสละเลือดเนื้อและชีวิตของบรรพบุรุษไทยที่ร่วมมือกันปกป้องประเทศชาติให้อยู่มาได้ทุกวันนี้

นอกจากนี้ยังมี"เพลงพม่าโลม" ที่ปรากฏอยู่ในบทละครเรื่อง สมเด็จพระนเรศวรมหาราช และบทละครพูดสลับลำเรื่อง อัญญาอาภากร และ"เพลงทองย่อน" ในบทละครดึกดำบรรพ์เรื่องพ่อขุนผาเมืองผู้เสียสละ ที่มีบทร้องเหมือนกันแต่จะแตกต่างกันในการบรรจุชื่อเพลงเท่านั้นเองซึ่งในบทจะแฝงคติเพื่อสอนให้สำนึกถึงความเป็นคนไทย กล่าวคือคนไทยนั้นจะมีความสามัคคีก็ต่อเมื่อเกิดเหตุการณ์คับขันหรือเมื่อมีภัยมาถึงแต่ถ้าเมื่ออยู่สุขสบายแล้วมักจะแย่งชิงกันเป็นใหญ่เสมอดังที่สุภชัย สิทธิเลิศ ผู้ร่วมงานท่านหนึ่งได้กล่าวว่า "ซึ่งในบทร้องตอนนี้เนื้อร้องเป็นตอนที่จะต้องต่อว่าคนไทย พี่สมภพ ท่านเก่งท่านก็ไม่เอาตัวละครที่เป็นคนไทยร้องแต่ใช้ตัวละครที่เป็นพม่าเป็นผู้ด่า

⁵⁴ สมภพ จันทระประภา, "นางเสื่อง," บทละครดึกดำบรรพ์เวที, (2511.), อดสำเนา, หน้า53.

ว่ากระทบคนไทย”⁵⁵ ทั้งนี้เพราะผู้แต่งเกรงว่าจะถ้าใช้ตัวละครที่เป็นคนไทยว่ากันเองแล้วผลกระทบที่ตามมาจะไม่เป็นผลดี นับได้ว่าเป็นการหาทางออกที่ดีเยี่ยมของสมภพ จันทรประภาอีกทางหนึ่ง เนื้อร้องเพลงสร้อยเพลงในเรื่องสมเด็จพระนเรศวรมหาราชมีว่า

- เพลงสร้อยเพลง -

มังกะยอชวา	-	ธรรมชาติ	คนไทย	นั้นหนา
		เวลา	เข้าที่	คับขัน
		สามัคคี	พร้อมเพรียง	โรมรัน
		ไม่มีวัน	ผิดพ้อง	หมองใจ
		แต่ถ้า	อยู่ดี	เรื่องรุ่ง
		ก็จะยุ่ง	แย่งกัน	ขึ้นเป็นใหญ่
		รบรา	ฆ่าฟัน	กันบรรลัย
		ไม่มีใคร	นับพี่	นับน้อง ⁵⁶

ส่วนในเรื่องอยุธยาอาทูลนั้นผู้ที่ร้องในบทร้องนี้คือ “พระเจ้าอลองพญา” และในเรื่องพ่อขุนผาเมืองผู้เสียสละ ผู้ที่ร้องคือ “พ่อขุนผาเมือง” เพื่อเป็นเตือนสติพ่อขุนบางกลางท่าวในการที่จะทำศึกกับพวกขอม

ในบทละครดึกดำบรรพ์เรื่อง “เชกอะหมัด” มีบทร้องเพลงเพลงหนึ่งชื่อว่าเพลงแขกอาหวัง ซึ่งในบทละครเป็นบทของของเชกอะหมัดที่ว่า

- เพลงแขกอาหวัง -

เชกอะหมัด	-	น้ำไหนยัง	ฝั่งไหนเย็น	เป็นที่พึ่ง
		ย้อมดูตดิ่ง	มัจฉา	มาอาศัย
		คนเรานั้น	ก็มี	ซึ่งหัวใจ
		เย็นที่ไหน	อยู่ที่นั่น	จนวันตาย ⁵⁷

ในบทร้องดังกล่าวนั้นแฝงไว้ด้วยคติธรรมที่ว่าคนเราถ้าอยู่ที่ไหนแล้วมีความสุขก็จะอยู่ไปจนตายซึ่งในเรื่องเชกอะหมัดได้เอ่ยกับคุณเซยเป็นนัยสำคัญ

⁵⁵ สัมภาษณ์, ศุภชัย สิทธิเลิศ, 5 มีนาคม 2547.

⁵⁶ สมภพ จันทรประภา, “สมเด็จพระนเรศวรมหาราช,” สูจิบัตรละครดึกดำบรรพ์, (นครหลวงฯ: อักษรสยามการพิมพ์, 2515.), หน้า122.

⁵⁷ สมภพ จันทรประภา, “เชกอะหมัด,” บทละครดึกดำบรรพ์โทรทัศน์, (ม.ป.ป.), อดิสาเนา, หน้า167.

นอกจากบทละครเรื่องเอกะหมัดแล้วบทร้องนี้ยังปรากฏอยู่ในบทละครเรื่องสมเด็จพระนเรศวรมหาราชในหน้า 115 เป็นบทร้องของพระนเรศวร ตอนที่พระยาพิษณุโลกทูลสมเด็จพระนเรศวรว่าหัวเมืองทางเหนือกำลังถูกพม่ารังควาญและให้ส่งพวกไทยใหญ่กลับคืนให้แก่พม่าแต่สมเด็จพระนเรศวรไม่ยอมเพราะเห็นว่าไทยใหญ่นั้นหนีร้อนมาพึ่งเย็น

และในบทร้องของพระยาพิษณุโลกต่อว่าพระยาพิชัยที่เอาใจออกห่างไปเข้ากับพม่าซึ่งแฝงไว้ด้วยคติที่ว่าพระยาพิชัยเป็นคนที่ไม่รู้คุณค่าคนในบทร้องของเพลงสมิงทองมอญว่า

			- เพลงสมิงทองมอญ -
พิษณุโลก	-	น้ำเกลือ	น้ำปลาร้า
		ขุนมิ่ง	จนเป็นตัว
		ข้าวทาน	ไม่มียาง
		ไถ่กาฬ	อย่าอยู่
			ที่รอดหัว
			มีราศรี
			ไฉ้อับริย์
			อีต๋อไป ⁵⁸

เรื่อง"ศรีธรรมมาโคกราช"

ในบทละครดึกดำบรรพ์เรื่องศรีธรรมมาโคกราชนั้นมีบทร้องของอัศมาหราเพลงหนึ่งซึ่งแฝงไว้ด้วยคติไทยแท้ที่เกี่ยวข้องกับการอภัยให้แก่กันและกันในตอนที่เจ้าศรีธรรมมาได้ช่วยชีวิตอัศมาหราไว้ดังในบทที่ว่า

			- ร้องเพลง -
อัศมาหรา	-	อโหสิกรรม	เป็นธรรม
		ทั้งชนก	ชนนี้
		เสียสละ	เป็นคุณ
		ผดุงเกียรติ	ให้ขจร
			ของผู้ดี
			เคยพร่ำสอน
			อันบวร
			ขจายไกล ⁵⁹

นี่เป็นตัวอย่างอีกบทหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเสียสละและให้อภัยซึ่งกันและกันที่ผู้แต่งต้องการมอบให้ผู้ชมเพื่อให้เป็นข้อคิดในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน

2.3.3) การสอดแทรกหรือแฝงไว้ด้วยคติไทยในละครพูดสลับลำ

⁵⁸ สมภพ จันทระประภา, "สมเด็จพระนเรศวรมหาราช," สุจิตร์ละครดึกดำบรรพ์, (นครหลวงฯ: อักษรสยามการพิมพ์, 2515.), หน้า 131.

⁵⁹ สมภพ จันทระประภา, "ศรีธรรมมาโคกราช," บทละครดึกดำบรรพ์เวที, (ม.ป.ป.), อัดสำเนา, หน้า 81.

ในบทละครพูดสลับลำก้เช่นเดียวกันคือผู้แต่งจะสอดแทรกและแฝงคติธรรมไว้เหมือนกับบทละครประเภทอื่นที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ดังตัวอย่างในเรื่อง "ผู้วิเศษ" เมื่อยอดได้รวมสมัครพรรคพวกเพื่อต่อต้านผีบุญที่กำลังก่อการกบฏในบทร้องเพลงกำลังแผ่นดินว่า

- เพลง กำลังแผ่นดิน(ลาวดวงเดือนชั้นเดียว) -

(สร้อย) -	มาพวกเรา	ยอมตาย	ถวายชีวิต
	ให้โลกได้	รู้ฤทธิ์	กันทั่วสิ้น
	กตัญญู	สู้เสีย	ชีวิน
	บ่ยอมให้	ใครหมิ่น	พระเดชา
	สมเด็จพระ	มหา	กษัตริย์เจ้า
	พระเดชพระคุณ ปกเกล้า		เกศา
	ทรงเหนื่อยยาก ตรากตรำ		กายา
	เพื่อความ	วัฒนา	ของชาติไทย

(สร้อย) -

.....			
เราทุกข์	ท่านทุกข์		ด้วยกันเรา
เราเศร้า	ท่านเศร้า		หม่นหม่ม
ยามเคราะห์	พระองค์		ทรงห่วงใย
พระทรงชัย	คือกำลัง		ของแผ่นดิน ⁶⁰

นอกจากนี้ยังมีบทร้อง ในเรื่อง ท้าวเทพสตรีศรี - ท้าวศรีสุนทร ที่ผู้แต่งแฝงคติธรรมให้มีความรักชาติบ้านเมืองไม่ขายชาติ ดังในบทร้องเพลงแขกไพร่ชั้นเดียวของ ชาเลียบ ที่ว่า

- เพลงแขกไพร่ชั้นเดียว -

ชาเลียบ -	คนเรา	ถ้าลง	ขายชาติ
	เห็นอุบาทว์	ไม่มี	ที่เปรียบได้
	จะมี	ก็แต่คน	จัญไร
	มีชาติไว้	ขายกิน	สิ้นคิด
	ถึงตัวข้า	จะต้อง	รอดวาย
	ไม่เสียตาย	ตัวเลย	สักนิด

⁶⁰ สมภพ จันทระประภา, "ผู้วิเศษ," บทละครพูดสลับลำก้, (2518.), อดสำเนา, หน้า117

ขอแต่ให้ ขาดิศง มีชีวิต
 เท่านั้น ก็สมจิต แห่งเรา⁶¹

จากที่ยกตัวอย่างมาให้ดูนี้เป็นส่วนหนึ่งในบทละครทั้ง 3 ประเภทของสมภพ จันทรประภา ทั้งที่แสดงทางโทรทัศน์และแสดงทางเวทีเป็นบทละครที่สอดแทรกและแฝงไว้ด้วยคติธรรมในการที่ผู้แต่งต้องการจะสื่อสารกับผู้ชมละครในเชิงเตือนสติเพื่อให้ได้คิดโดยใช้บทร้องหรือบทเจรจาของตัวละครเป็นตัวสื่อความหมายให้เข้าใจโดยทั่วกัน นับว่าสมภพ จันทรประภามีแนวคิดที่ทำให้บุคคลทั้งหลายได้รู้จักหน้าที่ที่พึงกระทำของตนเองต่อชาติบ้านเมืองที่ดีเยี่ยมผู้หนึ่ง แต่ถ้าจะมองให้ลึกซึ้งลงไป ในรายละเอียดอีกก็อาจจะเห็นว่าในตัวอย่างที่ยกมานั้นบางตัวอย่างจะมีการนำเนื้อร้องของตัวละครเอกในเรื่องหนึ่งไปใส่ไว้ในบทละครอีกเรื่องหนึ่งเช่นบทร้องเพลงพม่าโลมที่มีเนื้อเพลงขึ้นต้นว่า "ธรรมดาคนไทยนั้นหนา เวลาเข้าที่คับขัน" ของมังกะยอชวาในบทละครเรื่องสมเด็จพระนเรศวรมหาราชจะมีปรากฏอยู่ในบทละครเรื่อง อยุธยาอาภูล และเรื่องพ่อขุนผาเมืองผู้เสียสละหรือบทร้องเพลงแขกอาหรับในเรื่องเจกอะหมัดก็มีปรากฏในบทร้องของสมเด็จพระนเรศวรในเนื้อร้องที่ว่า "น้ำไหนยังฝิ่งไหนเย็นเป็นที่พึ่ง ย่อมดูตึงมัจฉามาอาศัย" นอกจากนี้ยังมีอีกหลายบทที่มีส่วนที่ซ้ำกันในบทละครหลายๆเรื่อง ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะผู้แต่งต้องการที่จะเน้นบทร้องที่แทรกไว้ด้วยคติธรรมอันมีสำนวนไพเราะกินใจและสามารถที่จะสื่อแล้วทำให้ผู้ชมเกิดความคิดคล้อยตามคติธรรมที่สอดแทรกไว้ด้วย จึงมักจะถ่ายกลอนหรือบทร้องที่แฝงไว้ด้วยคติสำคัญๆจากเรื่องหนึ่งไปสู่เรื่องหนึ่งเสมอทั้งนี้มิใช่ว่าผู้แต่งจะเป็นผู้ที่หมดภูมิปัญญาในการแต่งบทละครแล้ว ซึ่งสุรางค์ อิงคเวทย์ผู้ร่วมงานคนหนึ่งได้เคยต่อว่าสมภพ จันทรประภาว่า "จะให้ร้องอยู่เพลงเดียวนี้หรือกลอนบทเดียวร้องสองสามเรื่อง พี่สมภพก็มานั่งอบรมว่าเหตุผลที่ให้ร้องตรงช่วงนี้เพราะมันกินใจลึกซึ้งแล้วมันเข้ากับเรื่องนี้ไม่ใช่เพราะหมดปัญญาหรอกนะ"⁶²

จากการศึกษาผลงานบทละครประกอบคำบอกเล่าของผู้ร่วมงานของสมภพ จันทรประภาทำให้เห็นว่าสมภพ จันทรประภามีการถ่ายกลอนบทละครจากเรื่องหนึ่งไปสู่อีกเรื่องหนึ่งด้วยมีจุดประสงค์ที่ว่าแฝงไว้ด้วยคติธรรมที่มีสำนวนกินใจหามีใช่ว่าหมดภูมิปัญญาในการแต่งบทละครเรื่องนั้นแล้วจึงถ่ายกลอน จากเรื่องหนึ่งไปสู่อีกเรื่องหนึ่งดังที่เข้าใจกัน

⁶¹ สมภพ จันทรประภา, "ท้าวเทพสตรีย์-ท้าวศรีสุนทร," บทละครพูดสลบคำเวที, (ม.ป.ป.), อดิศำเนา, หน้า 81

⁶² สัมภาษณ์, สุรางค์ อิงคเวทย์, 5 มีนาคม 2547.

ที่สำคัญอีกประการหนึ่งสมภพ จันทรประภาฯ มักไม่นิยมนำสำนวนกลอนของบทละครอื่นมาใช้ในบทละครของตนเองละครกว่า 50 เรื่องเป็นสำนวนกลอนใหม่แทบทั้งสิ้นเว้นแต่บทละครดึกดำบรรพ์เรื่องนางเสืองซึ่งเป็นบทละครเรื่องแรกเพียงเรื่องเดียวในบทร้องของพ่อขุนบางกลางท่าวที่ระบุว่าได้ตัดตอนมาจากเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนตอนในไร่ฝ้ายเพียงบทเดียวเท่านั้น ดังที่สุรพล วิรุฬห์รักษ์ ได้กล่าวไว้ว่า "เราเล่นละครที่สมภพ มา 30-40 เรื่องเคยเห็นท่านใช้สำนวนของบทละครคนอื่นมาใช้ใหม่ จะมีเชิฐุมาก็นางเสืองเรื่องเดียวเท่านั้นและก็เพียงบทเดียว"⁶³ ซึ่งตรงกับ จักรกฤษณ์ ดวงพัตราเขียนไว้ในวิเคราะห์บทละครดึกดำบรรพ์ของสมภพ จันทรประภาฯ ว่า

"เนื่องจากบทละครดึกดำบรรพ์เรื่องนางเสืองนี้เป็นผลงานบทละครดึกดำบรรพ์เรื่องแรกของสมภพ จันทรประภาฯ ดังนั้นอาจเป็นไปได้ว่าผู้แต่งยังไม่สันทัดในการถ่ายโยงความรู้สึกออกมาเป็นบทร้องได้สมความต้องการ ดังนั้นผู้แต่งจึงใช้วิธีนำบทกลอนจากวรรณคดีตอนที่ประทับใจและมีเนื้อหาเหมาะสมที่จะนำมาบรรจุไว้ในเรื่องละครตอนนั้นๆ มาใช้ดังที่ปรากฏในบทละครเรื่องแรกนี้เพียงเรื่องเดียว"⁶⁴

จากคำพูดดังกล่าวจะเห็นได้ว่าสมภพ จันทรประภาฯ เขียนบทละครและสอดแทรกสำนวนโดยไม่นิยมนำสำนวนของบทละครอื่นมาใช้ในบทละครของตนเอง แต่มักจะนำสำนวนหรือคำพังเพย คติธรรม ที่เป็นที่รู้จักของคนโดยทั่วไป ทั้งของโบราณหรือสมัยใหม่มาสอดแทรกไว้ในบทละครของตนเองทั้งที่เป็นบทร้องหรือบทเจรจา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะต้องการให้ผู้ชมเกิดจินตภาพและมีอารมณ์คล้อยตามอย่างสนุกสนานในการรับชมละครและยังเป็นการสืบทอดสำนวนโวหารบางสำนวนที่ไม่นิยมใช้ในปัจจุบันให้คงไว้ซึ่งอีกประการหนึ่งด้วย

3) บทปริภาษที่ปรากฏในบทละคร

เมื่อกล่าวถึง"ละครคุณสมภพ"ย่อมจะเป็นที่รู้กันว่าลักษณะเด่นอีกหนึ่งอย่างที่จะขาดเสียไม่ได้ในบทละครของ สมภพ จันทรประภาฯ ก็คือ"บทปริภาษ" ซึ่งผู้แต่งได้แทรกบทปริภาษต่างๆไว้ในบทละครของตนเองเกือบทุกเรื่องซึ่งจะเป็นการปะทะคารมระหว่างตัวละครที่เป็นหญิง

⁶³ สัมภาษณ์, สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 5 มีนาคม 2547.

⁶⁴ จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา, "วิเคราะห์บทละครดึกดำบรรพ์ของสมภพ จันทรประภา." (ปริญญาานิพนธ์หลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร :2532) หน้า210.

กับหญิงเกิดความหึงหวงกันหรือว่าบทบาทปริภาษาที่เกิดจากความรักความน้อยใจที่ตนเองมีต่อบุคคลที่ตนรักหรือแม้กระทั่งบทบาทปริภาษาที่เกิดจากการยั่วยุคู่ต่อกรก่อนการทำสงครามเป็นต้น ซึ่งบทบาทปริภาษาเหล่านี้มักจะแทรกอยู่ในบทละครของสมภพ จันทรประภาเกือบทุกเรื่องซึ่งนับได้ว่าเป็นจุดเด่นที่สุดของละครคุณสมภพดังที่วิฑูร โสภวงส์ได้แสดงทรรศนะไว้ในวิเคราะห์บทละครดีกดำบรรพ์ของสมภพจันทรประภาว่า “พอพูดถึงละครคุณสมภพก็นึกถึงตัวละครยืนเท้าสะเอวซึ่งหน้าด่ากัน”⁶⁵ หรือแม้กระทั่งจักรกฤษณ์ ดวงพัตราเองก็กล่าวว่า “ลักษณะเด่นอีกประการหนึ่งที่ปรากฏอย่างสม่ำเสมอในบทละครของสมภพ จันทรประภาคือมักมีบทบาทปริภาษาเย้ยหยามและวิวาทอันมีสาเหตุจากเรื่องความรักและสงคราม”⁶⁶ ซึ่งบทบาทปริภาษาส่วนใหญ่ที่ได้อ่านในบทละครของสมภพจันทรประภาจะมีทั้งการปริภาษาวิวาทกันในตัวละครผู้หญิงที่มีศักดิ์ชาติตระกูลต่างกัน ตัวละครที่อยู่ในระดับเดียวกันหรือแม้กระทั่งตัวละครที่เป็นผู้ชายยั่วยุซึ่งกันและกันในกรอสงครามซึ่ง ตรงกับที่สุวรรณี ชลานุเคราะห์ศิลปินแห่งชาติ สาขานาฏศิลป์ได้กล่าวถึงลักษณะบทละครประวัติศาสตร์ของสมภพ จันทรประภาไว้ว่า “ละครคุณสมภพเรื่องไหน ก็เรื่องนั้น ต้องมีตอนทะเลาะกัน ตัวละครต้องเก่งเพราะบทมีทั้งด่ากันอย่างเจ้านาย ที่ทำที่พระยา แล้วก็มิด่ากันอย่างตลาด”⁶⁷ ซึ่งบทบาทปริภาษาในละครของสมภพ จันทรประภาแม้ว่าจะเป็นบทที่ทำวพระยาหรือว่านางด่าศักดิ์วิวาทกันก็มักจะใช้บทกลอนที่กระทัดรัดเรียบง่ายได้ใจความ นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างอารมณ์ให้กับผู้ชมด้วยดังที่สุรพล วิรุฬห์รักษ์กล่าวไว้ในบทความเรื่องระฆังแห่งความรักว่า “คุณสมภพยังมีพรสวรรค์ในการแต่งกลอนให้ตัวละครด่ากันจนพริกกับเกลือหมดตลาดทีเดียว”⁶⁸ ดังตัวอย่างในบทละครเรื่องสมเด็จพะระเนศวรมหาราชตอนที่นางมณีอินกับนางลำเพาเกิดการวิวาทกันว่า

“มณีอิน -	ปากฮิต	ปากเหา	ปากตะมอย
ลำเพา -	ปากหอย	ปากงู	ปาก...(หมา)
มณีอิน -	ปากเสีย	ปากเน่า	ปากแรงกา

⁶⁵ จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา, “วิเคราะห์บทละครดีกดำบรรพ์ของสมภพ จันทรประภา.” (ปริญญาานิพนธ์หลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร :2532) หน้า183.

⁶⁶ จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา, “ละครคุณสมภพ,” สารานุกรมไทยภาคกลาง เล่มที่12(2516-2517): หน้า 5775.

⁶⁷ จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา, “บทละครประวัติศาสตร์ของสมภพ จันทรประภา,” วรรณคดีการแสดง (ขอนแก่น :คลังนานา,2544.), หน้า 90.

⁶⁸ สุรพล วิรุฬห์รักษ์, “ระฆังแห่งความรัก,” หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ(วันที่13 กุมภาพันธ์ 2532): หน้า21.

ลำเพา - ปากปลาร้า ปากบอน ปากตำแย”⁶⁹

จากตัวอย่างข้างต้นและคำกล่าวของ สุรพล วิรุฬห์รักษ์ รวมทั้งบรรดาผู้ที่ให้คำจำกัดความเกี่ยวกับบทปริภาษใน "ละครคุณสมภพ" ทำให้เห็นว่าในบทละครของ สมภพ จันทรประภาใช้คำปริภาษที่รุนแรงระหว่างตัวละครที่อยู่ในสถานภาพเดียวกันทั้งมณีนีลและลำเพาที่เป็นพี่เลี้ยงพระสุพรรณกัลยาเช่นเดียวกัน และนอกจากนี้ในบทที่มีฐานะเดียวกันแต่เป็นระดับเจ้านายหรือกษัตริย์สมภพ จันทรประภา ก็จะใช้คำปริภาษของเจ้านายที่เคยได้ยินได้ฟังสมัยเมื่ออยู่ในวังบ้านหม้อซึ่งบุคคลอื่นที่ไม่เคยได้อยู่ในวังก็จะไม่เคยได้ยินได้ฟังคำปริภาษต่างๆที่คนในระดับเจ้านายเขาต่อทอกัน "พี่สมภพก็จับเอาคำที่เจ้าดำทั้งหลายแหล่มาเขียนอย่างเช่นคำว่าคางคกขึ้นวอแมลงปอใส่ตุ้ตึง"⁷⁰ ซึ่งบางท่านอาจจะเคยได้ยินคำว่า"คางคกขึ้นวอ"เพราะเป็นสำนวนไทยโบราณที่กระทบกระทั่งเปรียบเปรยบุคคลที่หลงตัวเองแต่คำว่า"แมลงปอใส่ตุ้ตึง"นั้นคาดว่าจะไม่เคยมีผู้ใดได้ยินได้ฟัง แต่สมภพ จันทรประภาที่มีความสามารถที่นำเอาคำปริภาษของเจ้านายมาถ่ายทอดลงสู่บทละครของตนเองดังในบทของนางเทพสุดาสร้อยทองปริภาษอลิมามางเจ้าเมืองมอญที่กล่าวหาว่านางหนีตามมะกะโทมาว่า

“เทพสุดา	-	อันผู้ดี	ถึงต่างทิศ	ผิดภาษา
		ย่อมไม่ผิด	จรรยา	ที่แก่นสาร
		บัณฑิต	ท่านว่าไว้	แต่โบราณ
		จะเจรจา	ด้วยท่าน	เพื่ออันใด
		คางคก	ขึ้นวอ	ชุกอร่อน
		แมลงปอ	บินร่อน	ตุ้ตึงไสว
		อิมเอิบ	กำเร็บ	ฤทธิไกร
		นำสมเพท	นี่กระไร	ไพร่ได้ดี” ⁷¹

จากตัวอย่างดังกล่าวทำให้ทราบว่ามันขึ้นผู้ดีหรือเจ้านายในวังนั้นเวลาที่เขาปริภาษหรือต่อกันนั้นมักจะใช้คำต่าเป็นเชิงกระทบกระทั่งเปรียบเปรยมิใช่ปริภาษต่อกันอย่างที่เราเรียกว่าปากตลาด ซึ่งประการนี้นับได้ว่าสมภพ จันทรประภาเป็นผู้หนึ่งที่สามารถถ่ายทอดสิ่งที่เราท่านไม่เคยได้รับรู้ให้ได้ยินได้ฟังในรูปแบบของบทปริภาษในละครของตนเองเสมอซึ่งนับว่าเป็นจุดเด่นอันหนึ่งของละครคุณสมภพที่หาไม่ได้ง่าย ๆ ในละครของคนอื่นๆ

⁶⁹ สมภพ จันทรประภา, "สมเด็จพระนเรศวรมหาราช," สุจิตร์ละครดีกดาบรพ, (นครหลวงฯ: อักษรสยามการพิมพ์, 2515.), หน้า89.

⁷⁰ สัมภาษณ์, ศุภชัย สิทธิเลิศ, 5 มีนาคม 2547.

⁷¹ สมภพ จันทรประภา, "ฟ้ารั่ว," บทละครดีกดาบรพไพโรทัศน์, (ม.ป.ป.), อัดสำเนา, หน้า166.

จากตัวอย่างดังกล่าวในละครพูดเรื่องเจ้าชีวิตซึ่งเป็นบทปริภาษของยะผู้ซึ่งให้ที่พัทอาศัยแก่ทรัพย์ ที่สิ่งโคโปร กล่าวหาว่าทรัพย์ได้ขโมยเงินตนเองจึงเกิดอารมณ์โกรธแล้วแจ้งให้ตำรวจจับพร้อมทั้งกล่าวปริภาษทรัพย์ว่าเป็นคน”โกหกต่อแหล” ทั้งนี้ในบทปริภาษดังกล่าวแสดงถึงการวิวาทของคนในระดับเดียวกันคำปริภาษหรือคำพูดต่างๆที่แสดงออกมาจึงทำให้เห็นว่าเป็นชนชั้นระดับต่ำคำพูดหรือคำปริภาษจึงต้องแฝงไว้ด้วยความก้าวร้าวรุนแรงเสมอหรือที่เรียกกันว่าแบบตลาดนั่นเอง

นอกจากนี้สมภพ จันทรประภา ยังได้สอดแทรกบทปริภาษของตัวละครที่ต่างชนชั้นต่างฐานะกล่าวปริภาษโต้ตอบกันซึ่งการปริภาษในลักษณะนี้จะเน้นการกระทบกระทั่งเปรียบเปรยแก่กันและกันเพื่อให้ได้เห็นว่าลักษณะของผู้ที่เป็นนายกล่าวปริภาษที่ช้านั้นมักจะใช้ถ้อยคำที่ไม่ค่อยรุนแรงแต่เป็นการด่าแบบผู้ดีเขาต่อกัน ซึ่งในบางครั้งจากความเป็นจริงเมื่อผู้เป็นนายด่าว่าที่เข้าด้วยความโกรธก็มักจะต้องรุนแรงเสมอแต่สมภพ จันทรประภาสามารถทำให้ผู้ที่เป็นนายปริภาษได้อย่างนุ่มนวลแต่แฝงไว้ด้วยความเผ็ดร้อนด้วยคำปริภาษที่เป็นภาษาแบบผู้ดีด้วยการเปรียบเปรยและสั่งสอน เช่น

- ให้ - อ๊ะ ไม่ได้นะ คุณนาย ท่านรับกับศาลแล้วว่าจะไม่เสียนผม ผมถึงได้ยอมกลับบ้าน
- อบ - หนอย ๆ ๆ คำนี้ก็ศาล สองคำก็ศาล ชาตินี้ต้องตบด้วยกะลา ถึงจะพอ
- ขุนพิทักษ์- เสร็จแล้วลงลายเมื่อเสีย ค่าตัวใหม่เอ็ง 2 ชั่ง 18 ตำลึง
- ให้ - ผมไม่ลงหรอก
- เอี่ยม - มึงจะลองดีกับกูหรือ ไ้ให้
- ให้ - ผมไม่ลองดีหรอกแต่วันหนึ่งคงเป็นของผมบ้าง
- เอี่ยม - ไ้คนเนรคุณ จองหงอนัก ไม่คิดถึงน้ำเกลือ น้ำปลาร้า ที่ราดหัวมึงบ้าง
เลยหรือ⁷³

ตัวอย่างข้างต้นเป็นการปริภาษของคุณนายเอี่ยมที่มีต่อให้ผู้เป็นทาสในละครพูดเรื่อง ัฒตรแก้ว จะเห็นได้ว่าคุณนายเอี่ยมกำลังมีอาการโกรธ ไร่ให้ ทาสของตนเอง แต่ในฐานะที่ตนเองเป็นผู้ดีจึงใช้ถ้อยคำปริภาษที่ส่อเจตนาสั่งสอนให้รู้สำนึกด้วยการกระทบกระทั่งเปรียบเปรย

⁷³ สมภพ จันทรประภา, “ัฒตรแก้ว,” ละครพูดเวที, (2510.), อัดสำเนา, หน้า36.

เปลว ซึ่งสมภพ จันทรประภาได้สอดแทรกและใช้ถ้อยคำบริภาษที่ฟังง่ายแต่ก็แฝงไว้ด้วยความเจ็บแสบเสมอ

3.2) บทบริภาษที่ปรากฏในละครดึกดำบรรพ์

ในบทละครดึกดำบรรพ์ของ สมภพ จันทรประภาที่ได้แต่งขึ้นใหม่ จำนวน 31 เรื่อง นั้นเกือบทุกเรื่องจะต้องมีบทบริภาษอย่างเผ็ดร้อน ซึ่งบทบริภาษในลักษณะนี้มักจะเกิดขึ้นกับตัวละครในเรื่อง โดยมีสาเหตุหลักมาจากการหึงหวง ความผิดหวัง ความไม่พอใจ การยั่วยุเหยียดหยัน และมักจะเป็นการทะเลาะวิวาทซึ่งกันและกัน ระหว่างหญิงกับหญิง ชายกับชาย หญิงกับชาย หรือผู้สูงศักดิ์กับผู้ต่ำศักดิ์ ด้วยอารมณ์ต่างๆของตัวละครนั้นๆ ซึ่งบทบริภาษต่างๆเท่าที่พบในบทละครดึกดำบรรพ์ของสมภพ จันทรประภามีด้วยกัน 3 ลักษณะคือ

1. บทบริภาษระหว่างหญิงกับหญิงอันมีสาเหตุมาจากการหึงหวง
2. บทบริภาษระหว่างหญิงกับชายหรือชายกับหญิงที่มาจาก การตัดพ้อต่อว่ากัน
3. บทบริภาษระหว่างชายกับชายอันมาจากการเยาะเย้ยถากถางยั่วยุให้เกิดสงคราม

ดังจะยกตัวอย่างบทบริภาษที่ปรากฏอยู่ในบทละครดึกดำบรรพ์ของสมภพ จันทรประภา ดังนี้

3.2.1) บทบริภาษระหว่างหญิงกับหญิง อันมีสาเหตุมาจากการหึงหวง

ในละครดึกดำบรรพ์ของสมภพ จันทรประภาเรื่อง ศรีธรรมาโคกราช นั้นมีบทบริภาษปะทะคารมกันระหว่างนางโนรีกับนางกุสุมาอันมีสาเหตุมาจากความหึงหวงและรักใคร่ในตัวของศรีธรรมาโคกราชของนางโนรี จากอารมณ์หึงหวงดังกล่าวผู้แต่งจึงแต่งบทบริภาษให้มีเนื้อความดูถูกเยาะเย้ยถากถางซึ่งกันและกันและคำบริภาษในบทดังกล่าวมักจะมี ความคมคายเสมอทำให้อีกฝ่ายบริภาษโต้ตอบกันได้อย่างสนุก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้แต่งทราบดีว่าธรรมชาติของผู้หญิงนั้นเมื่อเวลาที่เกิดอารมณ์หึงหวงชายที่เป็นคนรักขึ้นมาแล้วย่อมจะระงับใจลำบากทำให้ขาดสติเช่น บทของโนรีที่บริภาษโต้ตอบกับกุสุมา ว่า

โนรี	-	เจ้าข้าเคย	ไม่เคย	จะได้พบ
		มันน่าตบ	ไม่น้อย	นางร้อยชั่ง
		ศรีวิชัย	สิ้นชาย	แล้วกรรมัง

		ขี้หน้าซัง	ยังกระแจะ	และเลียม
		นี่หรือ	ผู้ดี	ศรีวิชัย
		แล่นได้	ตามชาย	ไม่อายเหนียม
		คุตส์ห์แสร้าง	แต่งกาย	เป็นชายเทียม
		ดูเยี่ยมเพี้ยม	ตุงตุง	พริ้งเพรา
ศรีธรรมมา	-	หยุดเดี๋ยวนี้	โนรี	พี่ขอร้อง
โนรี	-	นางรูปทอง	มาแย่ง	ผิวเขา
ศรีธรรมมา	-	โนรี		
โนรี		ถ้าอยากได้	ต้องชิงเอา	
		ตัวเรา	รบแพ้	ก็เอาไป
หันทางศรีธรรมมา				
กุสุมา	-	เห็นบอกว่า	โนรี	นั่นเป็นน้อง
		ไม่รู้ว่	ร่วมห้อง	พิศมัย
		ถ้าเป็นคู่	ของเจ้า	จงเอาไป
		ข้ามันไม่	ปรารถนา	อย่าพึ่งนึก
		แต่ว่า	เท่าที่	สังเกตดู
		พระนั้น	ไม่ควรคู่	จงรู้สึก
		พุดจา	ส่งเสียง	คักคัก
		อีกทีก็	เหมือนยาน	สะพานปลา
		เจ้าคง	หลงฝัน	แต่ผู้เดียว
		จึงโกรธเกรี้ยว	ทรวงศักดิ์	หนักหนา
		ไหนพระ	จงบอก	ออกมา
		กัลยา	ว่าที่	ตำแหน่งใด ⁷⁴

จากบทปริภาษของนางทั้งสองที่กล่าวโต้ตอบกันทำให้เห็นว่าผู้แต่งต้องการแสดงให้เห็นว่าชนชั้นท้าวพระยาทะเลาะวิวาทกันนั้นไม่นิยมใช้ความรุนแรงและหยาบค้ายในคำปริภาษ แต่มักจะใช้การเย้ยหยันถากถางกันให้เกิดความอายมากกว่า เพราะว่าเวลาที่ผู้หญิงเกิดอารมณ์หึงหวงในคนรักขึ้นมา ก็มักจะขาดสติและมักจะต่อว่ากันด้วยถ้อยคำที่รุนแรงแต่ในละครเรื่องนี้ผู้แต่ง

⁷⁴ สมภพ จันทระประภา, “ศรีธรรมมาโคกราช,” ละครดีกล้าบรรพ์เวที, (ม.ป.ป.), ชัดสำเนา, หน้า 71-72.

ต้องการให้เห็นว่าชนชั้นท้าวพระยาหรือนางสูงศักดิ์ไม่จำเป็นที่จะต้องไข้อยู่คำที่รุนแรงเสมอไป หากแต่มีสติแล้วใช้ถ้อยคำเยาะเย้ยถากถางก็อาจเป็นผู้ชนะได้

นอกจากบทปริภาษระหว่างหญิงกับหญิงในชนชั้นผู้สูงศักดิ์แล้วในระดับล่างหรือระดับที่ต่ำศักดิ์ลงมา สมภพ จันทระประภา ก็แต่งบทปริภาษให้กับตัวละครได้โต้ตอบกันและกันด้วย และสาเหตุใหญ่ก็มาจากการหึงหวงเหมือนเดิม ดังในละครเรื่องท้าวทองกีบม้าตอนที่นางแม่ยี่ถีนกล่าวบริภาษนางมารีกีมาร์ด้วยอารมณ์แห่งความหึงหวงในตัวของวิชเยนทร์จนนางอูร์สุลาผู้เป็นแม่ของมารีกีมาร์ทนไม่ไหวต้องโต้ตอบนางแม่ยี่ถีนว่า

- เพลงสร้อยบังใบ -

แม่ยี่ถีน	-	ด่าลูก	นางแม่	แร่ออกกับ
		ราวกับ	เป็นคู่	นายฝรั่ง
		เห็นจะ	หมดครวั	แล้วกระมัง
		จิ้งจิ้งจก	ตังตัง	ถึงสิ้นรวั
		เจ้านั้น	เดมาชะแ	แก่ชรา
		จะไปได้	เท่าไรหนา	ทูนหัว
		เสนห์หนุ่ม	มีดหน้า	ตามัว
		ข้านั้นกลัว	หัวใจ	เจ้าจะวาย

- เพลงลำเพชร -

อูร์สุลา	-			<u>ปากตลาด</u>
		สัญชาติ	คนชัว	ผิวหาย
		ทำที่	เป็นผู้ดี	กรีดกราย
		อย่าหมาย	ว่าไม่รู้	กำพืดมึง
		แม่เจ้า	หนีตาม	ชายชู้ไป
		เมียเขา	จับได้	หวงหึง
		ถูกตบ	ถูกตี	หลายตัง
		ในที่สุด	ตกถึง	แขกเลี้ยงวัว
			- เຈຈາ -	
		พอมีลูก	กับแขก	ออกมา
		ต่อแหล	ชาวประชา	<u>ว่าลูกผิว</u>

ซึ่งล้มหาย	ตายจาก	ไม่เป็นตัว
เอาบุญ	คุ้มหัว	ว่าผู้ดี ⁷⁵

ดูจากบทปริภาษโต้ตอบกันของนางเม้ยถิ่นกับนางอูร์สุลาแล้วจะเห็นได้ว่า ผู้แต่งนั้นต้องการแสดงให้เห็นว่าชนชั้นในระดับล่างหรือนางที่ต่ำศักดิ์ลงมา มักจะใช้วาจาที่รุนแรงและเจ็บแสบโต้ตอบกันบางครั้งถึงกับขูดเอากำพืดของฝ่ายตรงข้ามออกมาประจาน ทำให้ได้ทราบว่าคุณแต่งนั้นมีความสามารถที่จะสื่อสารให้คนดูเข้าใจได้ง่ายยิ่งขึ้นทั้งนี้เพราะว่าผู้แต่งอาจมองเห็นว่าผู้ชมละครนั้นมีหลายระดับจึงสอดแทรกบทปริภาษได้อย่างพอเหมาะพอควรสมกับคำกล่าวที่ว่าถ้าพูดถึงละครคุณสมภพก็จะนึกถึงตัวละครมายืนเท้าสะเอวต่อกันนั่นเอง

3.2.2) บทปริภาษระหว่างหญิงกับชายหรือชายกับหญิง

บทปริภาษระหว่างหญิงกับชายหรือชายกับหญิงนั้นสาเหตุส่วนใหญ่จะมาจากการตัดพ้อต่อกันด้วยความเข้าใจผิดของแต่ละฝ่าย ในเรื่องของความรัก รวมทั้งความไม่พอใจและความโกรธที่ถูกข่มเหงกระทำร้าย ซึ่งในบทปริภาษลักษณะอย่างนี้มีปรากฏมากที่สุดในบทละครดึกดำบรรพ์ของสมภพ จันทรประภา เป็นการต่อว่าหรือโต้ตอบด้วยถ้อยคำเสียดสีกันอย่างรุนแรงและมีชั้นเชิง ที่ผู้แต่งได้สอดแทรกลงไปอย่างพอเหมาะ เช่นในบทของขอมสมมาดไขลญ ลำพองกับนางคำปริภาษโต้ตอบกันว่า

	- เพลงเขมรเอวบาง -		
ลำพอง -	เข้ามานั่ง	ตั้งนี้	เถิดอีหนู
		
	- เจริจา -		
	มีชื่อเสียง	เรียงนาม	ตามภาษา
		
ลำพองจับข้อมือนางคำ	นางคำสะบัดหลุด		
	จงเป็นเมีย	ข้าเถิด	
นางคำ -			<u>ไอ้ชาติหมา</u>
	ก๊วยอมตาย	ดีกว่า	เป็นไหนไหน
	ปล่อยข้า	เดี๋ยวนี้	<u>ไอ้จัญไร</u>

⁷⁵ สมภพ จันทรประภา, "ท้าวทองกิมมั่ง," ละครดึกดำบรรพ์โทรทัศน์.(ม.ป.ป.), อัดสำเนา, หน้า65-66.

ลำพง -	ปล่อยทำไม	ข้าเอา	ไว้บำเรอ
นางคำ -	<u>ไฉ่ชาติชั่ว</u>	<u>ตัวดำ</u>	<u>ใจต่ำซ้ำ</u>
	กิเลสหนา	ยังแค้น	มาเผยแพร่
	อย่าเข้ามา	ใกล้ซ้ำ	เจียวนะเออ
	เป็นได้เจอ	ฤทธิ์บ้า	คอยท่าแล

ลำพงจับมือนางคำด้วยความโกรธ

ลำพง -	<u>ทุดปากร้าย</u>	<u>เต็มที</u>	<u>อีซ้ำซ้ำ</u>
	อย่านี้กว่า	จะรอด	ตลอดแน่
	<u>ถูกต้องสอน</u>	<u>อีกมาก</u>	<u>ปากดำแย</u>
	<u>ไม่ใช่แม่</u>	<u>ไม่เก็บ</u>	<u>ไว้บูชา</u> ⁷⁶

จากตัวอย่างดังกล่าวทำให้เห็นว่าถึงแม้"นางเสื่อง"จะเป็นบทละครดึกดำบรรพ์เวทีเรื่องแรกที่สมภพ จันทรประภาได้แต่งขึ้นแต่เอกลักษณ์หรือจุดเด่นของละครคุณสมภพ ได้ถือกำเนิดขึ้นมาแล้วพร้อมกับบทละครเรื่องนี้ จุดเด่นอันก็คือบทปริภาพที่ใช้สำนวนหรือคำด่าแบบไทยๆให้เข้าใจง่ายทำให้ผู้ชมไม่ต้องมานั่งแปลความหมายในคำปริภาพต่างๆที่ได้รับชม หรือแม้กระทั่งในบทละครเรื่อง พ่อขุนผาเมืองผู้เสียสละตอนที่นางเอื้องคำถูกน้อยหย้าและเพื่อนลวนลามนั้นบทปริภาพของนางเอื้องคำที่มีต่อน้อยหย้ากับพวกนั้นนับได้ว่ารุนแรงมากแทบไม่น่าเชื่อว่าจะมีคำปริภาพหรือคำด่าในบทละครเรื่องใดอีกแล้วที่มีความรุนแรงมากเท่ากับบทละครเรื่องนี้ดังตัวอย่าง

น้อยหย้า -	เฮ้ยหยุด	อย่าเพอ	ใจร้อน
	พุดจา	ว่าวอน	ก็คงฟัง
	เชื้อซ้ำ	ไปกับซ้ำ	อย่าดื้อ
เอื้องคำ -	มึงเป็นพ่อ	ซ้ำหรือ	ไฉ่กุดถึง
เพื่อนน้อยหย้า -	เป็นไง	เชื้อซ้ำ	บ้างหรือยัง
น้อยหย้า -	ให้โอกาส	เชิงอีกครึ่ง	นางปากดี
	จะไป	หรือไม่	จงบอกมา
เอื้องคำ -	หลีกซ้ำ	อย่าขวาง	ไฉ่หน้าหี
น้อยหย้า -	ซ้ำให้	โอกาส	เชิงอีกที

⁷⁶ สมภพ จันทรประภา, "นางเสื่อง," สูจิบัตรละครดึกดำบรรพ์เวที, พระนคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิวพร, 2511.), หน้า29-30.

เอื้องคำ	-	ไฉ่กาสิ	-	-
น้อยหล้า	-	-	เฮี้ยจับ	เอาตัวไป ⁷⁷

จากบทปริภาษองนางเอื้องคำที่มีต่อน้อยหล้ากับพวกจะทำให้เห็นว่าผู้แต่งได้ใช้คำปริภาษที่รุนแรงมากเท่าที่ผู้ศึกษาได้เคยพบมาทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าผู้แต่งต้องการที่จะสื่อความหมายให้ผู้ชมรับทราบว่านางเอื้องคำนั้นเป็นชาวบ้านป่าธรรมดาเมื่อถูกกลอนลามโดยผู้ชายก็ย่อมต้องโกรธและเกิดความโมโหจึงใช้คำผรุสวาทอย่างรุนแรงโดยไม่มีกรยั้งคิด นับได้ว่าบทปริภาษในละครทั้งหมดกว่า 50 เรื่องที่สมภพ จันทรประภาแต่งขึ้นนั้น บทปริภาษองนางเอื้องคำที่มีต่อน้อยหล้ากับพวกนั้นรุนแรงที่สุดในบรรดาบทปริภาษในละครของสมภพ จันทรประภา อันเป็นลักษณะเด่นและมีปรากฏในละครคุณสมภพเท่านั้น

3.2.3) บทปริภาษระหว่างชายกับชาย

บทปริภาษระหว่างชายกับชายที่มีให้เห็นในบทละครของสมภพ จันทรประภา นั้นโดยส่วนใหญ่จะเป็นการถากถาง ยั่วยุ เยาะเย้ย สบประมาทกันและกัน อันเป็นชนวนก่อให้เกิดการทำสงครามติดตามมา ทั้งนี้ด้วยความโกรธแค้นเป็นที่ตั้ง ซึ่งบทปริภาษเหล่านี้มักจะมีพบในบทละครก่อนที่จะมีการทำสงครามเกิดขึ้นเพื่อเป็นการยั่วอารมณ์ฝ่ายตรงข้ามให้เกิดความโมโหอันเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการขาดสติได้เช่นในการทำสงครามระหว่างกองทัพของระตูชวากับกองทัพของระตูไอยะรังคะในเรื่องอสังกัแห้วว่า

- เพลงแขกเจ้าเซ็น -

ระตูชวา	-	โถไฉ่หนู	อุตส่าห์	กรีทาทัพ
		มาให้ปู่	ฟันลับ	จนถึงที่
		ตามึง	ผู้เรื่อง	ฤทธิ
		ยังไม่พิน	กระบี่	ของกู
		เมียสาวสาว	ตามึง	มีถึงร้อย
		ล้วนแซมซ้อย	พริ้งเพรา	หนักอยู่
			- เจรจา -	
		ไม่เหลือเลย	จริงเจ้า	จงรับรู้
		เสียดายอยู่	แต่แม่เจ้า	นั้นรอดไป

⁷⁷ สมภพ จันทรประภา, "พอขุนผาเมืองผู้เสียสละ," ละครศึกดาบรพพิทรทัศน์,(ม.ป.ป.), อัดสำเนา, หน้า124.

ถ้า मैंไม่	ไปอยู่	เมืองบาดาล
ก็ให้เป็น	ประหม่อมสุหรี่	ยิ่งใหญ่
จริงนะ	ข้าจะหลอก	เจ้าทำไม
ว่าตามวัย	ข้าเป็นได้	ถึงบิดา

- เพลงสมิงทองมอญ -

ไอยะรังคะ	-	ชาติสัตว์
กูจะเอา	กรีซัด	ชีวหา
ลากเอา	ไล่ออก	ให้เร่งกา
ไ้ชาติข้า	อย่าอยู่	ต่อไป ⁷⁸

3.3) บทปริภาษที่ปรากฏในละครพุดสลับลำ

ในบทละครพุดสลับลำของ สมภพ จันทระประภา นั้นก็เป็นเช่นเดียวกับบทละครอื่นๆที่กล่าวมาแล้วข้างต้นกล่าวคือในบทละครพุดสลับลำก็ต้องมีบทปริภาษปรากฏอยู่ในบทละครเสมออันเป็นลักษณะเด่นที่จะขาดไม่ได้เลยในละครคุณสมภพ บทปริภาษดังกล่าวก็จะเป็นการกล่าวโต้ตอบกันด้วยอารมณ์โกรธที่เกิดจากความเหิงหวงดังเช่นในตอนที่ แหม่มออกมาได้ยินลำดวนกำลังร้องด่าสี่ไพลอยู่ก็เกิดความโมโหแทนจึงตรงเข้าต่อว่าลำดวนว่า

-เจรจา-

ลำดวน	-	อ่า ยังไง เ็งไม่ให้ข้าขึ้นอ้ายอีกกับเ็ง แต่เ็งมาขึ้นอีกกับข้า มาอี่สี่ไพล มา มาเล่นกับกูสักตั้ง
แหม่ม	-	อ้ายออกมาขึ้นฟัง
ลำดวน	-	อ้าย อ้ายเลยกับอี่สี่ไพล มันไม่ครณา กับมึงหอรกต่องกับกู อี่ลำดวน
แหม่ม	-	กงการอะไรของมึง อี่แหม่ม อี่เดนพม่า
ลำดวน	-	อ้าวเล่นกูเข้าแล้ว เล่นกู อย่ายุ่งอี่สี่ไพล อย่ายุ่ง
แหม่ม	-	กูไม่รู้เนี่ยว่ามึงนั่นมันเข้าห็นส่วนกัน มึงแบ่งกันอย่างไรวะ บอกกูที่

- เพลง -

ของมันแบ่ง	กันได้	ก็ต้องแบ่ง
จะได้ไม่	ต้องแย่ง	คนอื่นเขา

⁷⁸ สมภพ จันทระประภา, "อุสัณฺฑแหวหา," ละครศึกดาบรพโพทศนั, (ม.ป.ป.), อดสำเนา, หน้า6-7.

ขึ้นไม่แบ่ง	จะต้องเที่ยว	ตะกายเกา
เหมือนอย่าง	ตัวเจ้า	นางลำดวน
หัวบ้าน	ท้ายบ้าน	พลาญทั่ว
เที่ยววิ่ง	หาผิว	ปั้นปูน
ไม่มีใคร	เขาเอา	ก็พาลรวน
ก่อกวน	ด้วยฤทธิ์	ทะเลยอคน ⁷⁹

จากตัวอย่างที่ยกมาทั้งบทละครพูดก็ดี บทละครดึกดำบรรพ์ก็ดีหรือแม้กระทั่งบทละครพูดสลับลำทั้งหมดกว่า 50 เรื่อง ของสมภพ จันทรประภา นั้น จะเห็นได้ว่าบทปริภาพที่ปรากฏอยู่ในบทละครเกือบทุกจะเป็นการโต้ตอบกันอันมีสาเหตุมาจากความไม่พอใจ การหึงหวง การยั่ว การถากถางเยาะเย้ย ความน้อยเนื้อต่ำใจ และที่สำคัญคือความโกรธซึ่งบทปริภาพที่ผู้แต่งได้สอดแทรกลงไปนั้นส่วนใหญ่นิยมใช้คำไทยแท้เพื่อให้ผู้ชมเข้าใจง่ายขึ้น ซึ่งบทปริภาพเหล่านั้นจะแสดงออกให้เห็นถึงอารมณ์โกรธของตัวละครที่แสดงออกโดยการปริภาพผู้อื่นด้วยความรุนแรงโดยเฉพาะบทของนางเอื้องคำที่ผรุสวาทใส่น้อยหล้ากับพวกในเรื่องพ่อขุนผาเมืองผู้เสียสละนั้นเป็นบทปริภาพที่รุนแรงที่สุดเพียงเรื่องเดียวเท่าที่ค้นพบได้ในบทละครทั้งหมด

บทปริภาพจึงนับได้ว่าเป็นลักษณะเด่นที่สุดในบทละครของสมภพ จันทรประภาที่จะขาดเสียไม่ได้ในการแสดงละครทุกเรื่อง เป็นการปะทะคารมกันไม่ว่าจะหยาบหรือละเอียด พูดจาเสียดสี ถากถางเยาะเย้ยโดยใช้คำไทยแท้ ซึ่งถือว่าเป็นฉากใหญ่ที่จะขาดเสียไม่ได้ ดังที่ผู้ให้คำจำกัดความได้กล่าวไว้ข้างต้นว่า “สิ่งที่ขาดไม่ได้เลยในละครคุณสมภพก็คือบทปริภาพ”

4) ความตระการตา

ในบทละครของสมภพ จันทรประภา นอกจากสำนวนโวหาร คติธรรม รวมทั้งบทปริภาพที่สอดแทรกไว้ในบทละครจนนับได้ว่าเป็นลักษณะเด่นแล้วอีกสิ่งหนึ่งที่ปรากฏในบทละครของสมภพ จันทรประภา ก็คือการสร้างความตระการตาให้กับละครเพื่อแสดงให้ผู้ชมเกิดความติดตาตรึงใจกับความยิ่งใหญ่งดงามในฉากการจัดทัพ ยกทัพ ระบายหมู่ หรือขบวนแห่ต่างๆ ที่ได้จัดแสดงไว้ในละครเรื่องต่างๆ อย่างสวยงามซึ่งในทางทฤษฎีนั้นจะเรียกว่า “นาฏยอลังการ” ทั้งนี้เพื่อเป็นการเพิ่มความสำราญอารมณ์ให้แก่ผู้ชมด้วย ส่วนสาเหตุของการที่พยายามสอดแทรกความตระการตาต่างๆ ไว้ในบทละครนั้นนอกจากจะทำตามความนิยมของการแต่งบทละครแล้ว

⁷⁹ สมภพ จันทรประภา, “บางระจัน,” ละครพูดสลับลำ, 2520, อัดสำเนา, หน้า 40-41.

สมภพ จันทรประภา ยังให้สัมภาษณ์กับจักรกฤษณ์ ดวงพักตราว่า "อีกสาเหตุหนึ่งที่สอดคล้องกับความตระการตาลงในบทละครก็เพื่อล้อตาคนดู"⁸⁰ ซึ่งการสร้างความตระการตาของสมภพ จันทรประภา นั้นจะปรากฏอยู่ในการจัดทัพหรือฉากรบ ในขบวนแห่ และการแสดงระบำต่างๆ ซึ่งละครของสมภพ จันทรประภา นั้นส่วนใหญ่จะเป็นละครแนวประวัติศาสตร์จึงมักจะมีการต่อสู้ทำสงครามกันอยู่เสมอและนิยมที่จะใช้ตัวแสดงเป็นจำนวนมาก มีการเดินทัพในรูปของขบวนแห่ซึ่งจักรกฤษณ์ ดวงพักตราได้ให้คำอธิบายไว้ว่า "วิธีการจัดกองทัพของอาจารย์สมภพ คือ ให้นำมันดำทมึนไว้ให้เห็นเป็นเงาแต่ในขณะที่เดียวกันกองทัพของคุณสมภพมีไฮไลต์มากๆ ไม่เอาท่าสวยแต่ต้องการความพร้อมเพรียง"⁸¹ เช่น การยกทัพของกองทัพศรีวิชัยและกองทัพของพระเจ้ากู่โลตนแห่งอินเดียตอนใต้ในบทละครเรื่องศรีธรรมมาโคกราช

ภาพ	เสียง
หน้าม่านแดง	พิณพาทย์ทำเพลง
กองทัพศรีวิชัยยกจากซ้ายไปขวา	
ทัพหน้าตำมะหงง ทัพหลวง	
กุสุมาแต่งเป็นชาย ศรีธรรมมาฯ	
พงษาสุรา โนรี จันทรภาณุ และ	
พญาเดโช ออกมาต้อนรับ	พิณพาทย์ทำเพลง
อัศมาหราและกุสุมาออกจากแถว	
เดโช เต็มกับ ตำมะหงง นำทัพเข้า	
ทางซ้าย ⁸²	
ภาพ	เสียง
กองทัพพระเจ้ากู่โลตนแห่งอินเดียใต้ ออก	
มีราเชนทร์เป็นทัพหน้า	
	เพลง
ทหาร -	พระเจ้า กู่โลตน ลั่นเล็ค

⁸⁰ จักรกฤษณ์ ดวงพักตรา, "วิเคราะห์บทละครศึกดาบรพของสมภพ จันทรประภา." (ปริญญาานิพนธ์ หลักสูตรปริญญาามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร :2532) หน้า323.

⁸¹ สัมภาษณ์, จักรกฤษณ์ ดวงพักตรา, 31 มีนาคม 2547.

⁸² สมภพ จันทรประภา, "ศรีธรรมมาโคกราช," ละครศึกดาบรพเวที,(ม.ป.ป.), ชัดสำเนา, หน้า67.

สุดประเสริฐ	ยศยง	ยิ่งใหญ่
ชาญกำแหง	ฤทธิแรง	เกรียงไกร
สามภพ	ไม่มีใคร	ต่อกร
	เพลง	
ดูกร	ราเชนทร์	ยอดทหาร
ท่านจงเข้า	หักด่าน	ย่านสิงขร
ทางนี้ยาก	แก่การ	บทจร
จงคิดอ่าน	ผันผ่อน	ดูให้ดี

ราเชนทร์รับโองการแล้วเคลื่อนทัพต่อ

พิณพาทย์ทำเพลง⁸³

นอกจากการจัดทัพหรือการทำสงครามแล้วสิ่งที่สร้างความตระการตาในละครของสมภพ จันทรประภาอีกอย่างหนึ่งก็คือชบวนแห่ ซึ่งการสอดแทรกรูปชบวนแห่ลงในบทละครนั้นทำให้เกิดความงดงามแล้วยังแสดงออกถึงการมีวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม ซึ่งชบวนแห่เหล่านี้ปรากฏอยู่ในละครคุณสมภพหลายเรื่องเช่น ชบวนแห่ฟ้อนเล็บในละครพูดเรื่อง "ฉัตรแก้ว" ชบวนเสด็จของนางเสด็จประกอบด้วคานหามของนางเสด็จติดตามด้วยชบวนแห่ของพ่อขุนบางกลางท่าว และ ชบวนแห่ของพ่อขุนผาเมืองกับนางสิขรเทวี ในละครดึกดำบรรพ์เรื่อง "นางเสด็จ" ชบวนแห่ศพของเฉยหล่อดังโดยมีนางชีสินนั่งเกี่ยวตามศพในละครเรื่อง "ชีสิน" หรือแม้กระทั่งในชบวนแห่เซ็งบั้งไฟในละครพูดสลับลำเรื่อง "ผู้วิเศษ" และในบทละครเรื่องอื่นๆอีกมากมายดังตัวอย่างเช่นในละครดึกดำบรรพ์เรื่อง "สมเด็จพระนเรศวรมหาราช"

พิณพาทย์ทำเพลงกล่อมพญาขึ้นเดียว

หน้าม่านแดง ชบวนทูตานุทูตเชิญดอกไม้เงินดอกไม้ทองราชบรรณการ

ออกทางขวา สีประเทศ ลาว เขมร มอญ บั๊กษีใต้ ขึ้นเวทีบน⁸⁴

และในบทละครพูดสลับลำเรื่อง "บรรพไทย" ก็ปรากฏว่ามีชบวนแห่พระเจ้าฟ้างนคราเสด็จคืนโยนกเชียงแสนดังตัวอย่าง

⁸³ สมภพ จันทรประภา, "ศรีธรรมมาไตรภพ," ละครดึกดำบรรพ์เวที, (ม.ป.ป.), อัดสำเนา, หน้า76.

⁸⁴ สมภพ จันทรประภา, "สมเด็จพระนเรศวรมหาราช," สูจิบัตรละครดึกดำบรรพ์, (นครหลวงฯ: อักษรสยามการพิมพ์, 2515.), หน้า135.

ภาพ	เสียง
กระบวนแห่พระเจ้าฟ้างคราชและ พระราชเทวีคือนโยนกเชียงแสน	กลองโยน

ทุกขิตกุมารเดินนำเจ้าพรหมและเจ้านางแก้วสุภาและบริวารเดินตามเสด็จ⁸⁵

ความตระการตาในละครคุณสมภพที่ยกตัวอย่างมาให้ดูทั้งสองแบบแล้วยังมี
ความตระการตาอีกหนึ่งแบบที่ปรากฏอยู่ในบทละครของสมภพ จันทรประภา ความตระการตาอัน
นั้นก็คือการสอดแทรกกระบี่ต่างๆเข้าไปในบทละคร ซึ่งในบทละครต่างๆของสมภพ จันทรประภา
นั้นจะแทรกกระบี่ทั้งที่เป็นกระบี่มาตรฐานและกระบี่ที่ประดิษฐ์ทำขึ้นใหม่ไว้ในบทละครโดยจะ
แทรกไว้ในเนื้อเรื่องทั้งตอนต้นเรื่อง กลางเรื่องและ ปิดท้ายเรื่อง ซึ่งกระบี่เหล่านี้สามารถแบ่งออก
ได้เป็น 2 ลักษณะก็คือ

4.1) กระบี่แบบไม่มีบ่วง กระบี่แบบนี้หมายถึงกระบี่ที่เด่นหรือร้ายจำ
ตามจังหวะของดนตรีโดยไม่มีบ่วงซึ่งในบทละครพูดของสมภพ จันทรประภาได้สอดแทรกการ
แสดงกระบี่ไว้ในบทละครพูดรวม 2 เรื่องคือ บทละครพูดโทรทัศน์เรื่อง "เจ้าชีวิต" และบทละครพูด
เวทีเรื่อง "ฉัตรแก้ว" ซึ่งในบทละครพูดทั้ง 2 เรื่องนี้มีการแทรกการแสดงกระบี่ต่างกัน กล่าวคือในบท
ละครพูดเรื่อง "เจ้าชีวิต" นั้นจะมีการแสดงกระบี่ในฉากแรกของเรื่องดังตัวอย่าง

ภาพ	เสียง
ท่าเรือในแม่น้ำเจ้าพระยา พวกจามเต็นระบ่กันเป็นหมวดหมู่ อย่างสนุกสนาน "พ่อจาม" สนุกกว่าเพื่อน เมื่อเห็น แม่ทรัพย์ออกมาดูก็ซูดเอา	เพลงระบ่ชาวทะเล

ภาพ	เสียง
ไปเต็นด้วยกันสนุกกันอยู่จนหมดเพลง ⁸⁶	

ส่วนในบทละครพูดเรื่อง "ฉัตรแก้ว" นั้นผู้แต่งได้แทรกกระบี่ไว้ด้วยกันทั้ง
หมดสองครั้งด้วยกันโดยครั้งที่หนึ่งนั้นเป็นการแสดงกระบี่ในฉากที่ 6 ซึ่งเป็นการจับระบ่ของพวก

⁸⁵ สมภพ จันทรประภา, "บรรพไทย," ละครพูดสลับลำเวที, (ม.ป.ป.), อัดสำเนา, หน้า31.

⁸⁶ สมภพ จันทรประภา, "เจ้าชีวิต," ละครพูดโทรทัศน์, (2508.), อัดสำเนา, หน้า1.

ทาสหลังจากที่ได้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ประกาศเลิกทาสแล้วและในตอนปิดเรื่องก็มีการจับระบำอีกครั้งหนึ่งด้วยดังตัวอย่าง

ฉาก 6

ฉาก ในฝันมีทาสจงจำ
ยืนเป็นชั้นลดหลั่น
ทั้งหญิงชายสองฟาก
ยืนนิ่งอยู่

เสียง

อ่านโคลงทำนองเสนาะ

.....
พินพาทย์ทำเพลง

ทาสจับระบำ ให้กับกลับ

ออกจับระบำด้วย

ขุนนางออกจับระบำ

ตามด้วยชาววัง⁸⁷

.....
พระสุรเสียง

ทาสจับระบำ

.....
พินพาทย์ทำเพลง

- ปิดม่าน -⁸⁸

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁸⁷ สมภพ จันทระประภา, “อุตรแก้ว,” ละครพูดเวที, (2510.), อัดสำเนา, หน้า52.

⁸⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า53

ภาพที่ 63 แสดงภาพพระบำในฉากที่ 6 เป็นการจับระบำของทาสในละครพูดเรื่องฉัตรแก้ว
เอื้อเฟื้อภาพโดยพูนสุข เหล็กพูล

ในบทละครดึกดำบรรพ์ของสมภพ จันทรประภา ซึ่งมีด้วยกันกว่า 30 เรื่องนั้นผู้แต่งก็แทรกระบำแบบไม่มีบทร้องไว้ด้วยซึ่งระบำต่างๆเหล่านี้จะมีทั้งที่เป็นระบำทวารที่ส่วนใหญ่ มักจะมุ่งถึงความเข้มแข็งโดยมีการใช้อาวุธประกอบเพลงเช่นในการจัดทัพของพ่อขุนบางกลางท่าวในละครเรื่องนางเสือง การจัดทัพของกองทัพพม่าที่มีพระมหาอุปราชา พระเจ้าแปร และพระเจ้าตองอูยกทัพในเรื่องสมเด็จพระนเรศวรมหาราช เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีระบำต่างๆอีกมากมายที่แทรกอยู่ในบทละครดึกดำบรรพ์อาทิ “ระบำชวา” ในละครเรื่อง ไอร์ลังคะ, “ระบำชาวตรอย” ในละครเรื่องตรอยกำศรวล “ระบำบาหลี” ในละครเรื่องศรีธรรมมาโคกราช, หรือแม้กระทั่ง “ระบำอัปสรฟอนไฟ” ในเรื่องนางเสืองในฉากที่ 4 ซึ่งเป็นฉากที่นางสิขรเทวีและบรรดาพี่เลี้ยงออกจับระบำนางอัปสรฟอนไฟเพื่อบูชาเทวรูปพระศิวะภายในเทวาลัยที่เมืองราด ระบำพม่าตะเกียงในเรื่องสมเด็จพระนเรศวรมหาราช อีกทั้งยังมี ระบำกลองยาว ระบำดอกบัว ระบำชาวนบ้าน ซึ่งระบำเหล่านี้ผู้แต่งจะแทรกไว้ในบทละครเรื่องต่างๆอย่างสวยงาม

4.2) ระบำที่มีบทร้อง ในการแต่งบทละครดึกดำบรรพ์ของสมภพ จันทรประภา นอกจากจะแทรกระบำที่ไม่มีบทร้องแล้วในบทละครดึกดำบรรพ์อีกหลายเรื่องก็ยังคงปรากฏให้เห็นว่าผู้แต่งต้องการที่จะแทรกระบำที่มีบทร้องลงไป ในบทละครของตนเองอีก ทั้งนี้ใน

การแทรกระบำที่มีบทร้องลงในผู้แต่งมีจุดประสงค์ในการแต่งบทรบำนดังกล่าวด้วย ซึ่งเนื้อร้องในบทรบำนจะมีเนื้อหาเกี่ยวกับการเฉลิมพระเกียรติหรือการสรรเสริญบูชา การปลุกใจ การชมธรรมชาติ หรือการบันเทิง เช่น "ระบำนางใน" ในละครเรื่องพระเจ้าอยู่หัว "ระบำหน้าที่นั่ง" ในละครเรื่องศรีธรรมมาโคกราช "ระบำโยดา" ในละครเรื่องซีลิน "ระบำกราวกลาง" ในละครเรื่องสมเด็จพระสุริโยทัย "ระบำเปอร์เซีย" ในละครเรื่องเจกอะหมัด เป็นต้น ซึ่งระบำต่างๆ เหล่านี้จะแทรกอยู่ในบทละครทั้งตอนต้นเรื่อง กลางเรื่อง หรือแม้กระทั่งปิดเรื่องหรือฉากสุดท้ายก็มี เช่น ในเรื่องสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ดังตัวอย่าง

ปีพาทย์ทำเพลง

หน้าม่านแดง กองทัพไทยออกทางขวา พระชัยบุรี พระศรีกรมอรัตน์คุมทัพ

เพลงกระบอก

ทหาร -	ภูเขาสูง	แผ่นดินกว้าง	ทางรก
	เรายก	ทัพฝ่า	กล้าหาญ
	ใครขวาง	ฟันฟาด	แหลกลาญ
	ล้างผลาญ	ปีป็น	วอดวาย
	ชีวิต	อุทิศ	เพื่อชาติ
	เราต่อสู้	เพื่อราษฎร	ทั้งหลาย
	ชาติเสือ	แล้วต้อง	ไว้ลาย
	ชาติชาย	แล้วต้อง	ต่อกร
	เบรียงเบรียง	ดังเสียง	ฟ้าฟาด
	โครมโครม	พินาศ	พังสลอน

เพลงลิงไลด

เบรียงเบรียง	ลูกปืน	เดินกระดอน
โครมโครม	ดัสกร	กระเด็นไกล
สิ้นชาติ	สิ้นแผ่นดิน	สิ้นกษัตริย์
เห็นสุดจะ	เย็นหยัด	อยู่ได้
จะเป็นตาย	ร้ายดี	ก็เป็นไป
ขอป้องกัน	เอาไว้	จนสุดฤทธิ์

ปีพาทย์ทำเพลง

กองทัพเข้าไปทางซ้าย⁸⁹

จากตัวอย่างในละครเรื่องสมเด็จพระนเรศวรมหาราชจะเห็นได้ว่าผู้แต่งได้สอดแทรกกระทู้บทกวีที่มีบทกวีไว้ตอนกลางของเรื่องระหว่างฉากที่ 4 ต่อฉากที่ 5 โดยให้แสดงหน้าม่านแดงทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้แต่งต้องการที่จะให้มีเวลาในการเปลี่ยนฉากจากฉากที่ 4 ที่เป็นฉากสนามหน้าวังจันทร์เกษมเป็นฉากที่ 5 เป็นฉากท้องพระโรงพม่า ก็อาจเป็นได้ แต่การสอดแทรกกระทู้ดังกล่าวลงไปก็ไม่ได้ทำให้เนื้อเรื่องของละครเปลี่ยนหรือขาดรสชาติลงไป แต่ยังเป็นการเสริมสร้างความสวยงามความยิ่งใหญ่ตระการตาของละครคุณสมภพที่มีให้กับผู้ชมละครด้วย

อีกประการหนึ่งได้มีการนำบทกวีในระบุดังกล่าวนั้นมาใส่ทำนองเพลงสากลทำเป็นเพลงปลุกใจขึ้นโดยคุณหญิงหม่อมหลวงพวงร้อย สนิทวงศ์ โดยใช้ชื่อเพลงว่า "เพลงปลุกใจทหารพระนเรศวร" ทำให้เนื้อร้องในบทกวีดังกล่าวเป็นที่นิยมของประชาชนโดยทั่วไปทั้งเด็กและผู้ใหญ่ซึ่งสามารถร้องเพลงปลุกใจดังกล่าวได้ นับว่าระบุมืดที่มีบทกวีของละครคุณสมภพ นั้นมีอิทธิพลต่อคนไทยในการปลุกใจให้รักชาติด้วยประการหนึ่ง

นอกจากละครดึกดำบรรพ์ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นในบทละครพูดสลับลำที่เป็นบทประพันธ์ของสมภพ จันทร์ประกาก็เช่นเดียวกันที่ผู้แต่งมักจะสอดแทรกกระทู้ต่าง ๆ ลงในเนื้อเรื่องของละคร ระบุดังกล่าวมีทั้งแบบมีบทกวีและไม่มีบทกวีเหมือนกับละครดึกดำบรรพ์ และในจำนวนบทละครพูดสลับลำทั้งหมด 11 เรื่องปรากฏว่ามีเพียง 2 เรื่องเท่านั้นที่ไม่ปรากฏว่ามีระบุมืดอยู่ในเรื่องคือเรื่อง ออชยาอากุล และบางระจัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้แต่งมีความเห็นว่าเนื้อเรื่องของละครนั้นมีแต่ความสูญเสียพร้อมโศกเศร้าจึงไม่จัดระบุมืดแทรกลงในบทละคร 2 เรื่องดังกล่าว ส่วนระบุมืดที่ไม่มีบทกวีที่อยู่ในบทละครพูดสลับลำเรื่องอื่น ๆ นั้นได้แก่ "ระบุมืดญี่ปุ่น" ในละครเรื่อง ยามาต้า, "ระบุมืดนางใน" ในละครเรื่องสามัคคีเภท, และ "ระบุมืดประชาชน" ในละครเรื่องพระแม่เจ้าจามเทวี, ส่วนระบุมืดที่มีบทกวีนั้นผู้แต่งได้แทรกไว้ในเรื่องของละครดังนี้ "ระบุมืดสมไทย มลายู" ซึ่งระบุมืดดังกล่าวใช้เพลงดาแข็ง และเจ้าเซ็นในการขับร้องในบทละครเรื่องท้าวเทพสตรี-ท้าวศรีสุนทร, "ระบุมืดเพลงด้อยดิ่ง" ในละครเรื่อง ผู้วิเศษ, "ระบุมืดธรรมชาติ" ในละครเรื่องเลือดน่านเจ้า, "ระบุมืดโยดา" ในละครเรื่อง เผ่าไทย, "ระบุมืดทหารเพลงกราวนอก" ในละครเรื่องพระรามคำแหง, และ "ระบุมืดนางใน" ในบทละครเรื่องบรรพไทยที่เป็นระบุมืดพระเกียรติพญาขอมและพระเมสสิกาในท้องพระโรงเมืองโยนกดังตัวอย่างเช่น

⁸⁹ สมภพ จันทร์ประกา, "สมเด็จพระนเรศวรมหาราช," สูจิบัตรละครดึกดำบรรพ์, (นครหลวงฯ: อักษรสยามการพิมพ์, 2515.), หน้า 119.

- 7 -

ภายในห้องพระโรงเมืองโยนก	เพลงเขมรกล่อมลูก
พญาขอมและมเหสีพร้อมเสนา	อัญชยมบังคมบรมบาท
อำมาตย์ ฑูระบาราพอน	จอมขอมทิวราชเรืองศรี
	พระเดชเกรียงไกรในปฐพี
	พระฤทธิ์มากมีในแดนไตร
	ครองโยนกเชียงแสนช้านาน
	แสนสำราญเพราะพระเป็นผู้ใหญ่
	ปลอดภัยจากความรบกวนของคนไทย
	ขอมจะต้องเป็นใหญ่ตลอดกาล ⁹⁰

จากตัวอย่างที่ได้ยกมาทั้งหมดนี้เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างความตระการตาอันสวยงามและยิ่งใหญ่ในรูปแบบของระบำที่สอดแทรกปรากฏอยู่ในบทละครพูด ละครดึกดำบรรพ์ และละครพูดสลับลำที่เป็นบทประพันธ์ของสมภพ จันทรประภา ทั้งนี้ในการสอดแทรกระบำต่างๆ ในบทละครไม่ว่าจะเป็นต้นเรื่อง กลางเรื่อง หรือปิดเรื่องก็ดี ผู้แต่งนั้นได้สอดแทรกไว้ด้วยความเหมาะสมทั้งยังไม่ทำให้เนื้อเรื่องของละครแต่ละเรื่องนั้นเปลี่ยนหรือขาดรสขาดความสนุกสนานไป และยังเป็นการเสริมสร้างบรรยากาศให้กับผู้ชมได้เป็นอย่างดี ซึ่งการสร้างความตระการตาในละครคุณสมภพด้วยระบำต่างๆ นั้นถือได้ว่าเป็นลักษณะเฉพาะหรือเป็นจุดเด่นอีกประการหนึ่งที่จะขาดไม่ได้เลยในละครของสมภพ จันทรประภา เลยทีเดียว

5) การใช้ภาษาต่างประเทศในบทละคร

ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่าบทละครของสมภพ จันทรประภา ส่วนใหญ่จะเป็นบทละครแนวประวัติศาสตร์ทั้งที่เป็นของชาติไทยและต่างชาติ ฉะนั้นในการแต่งบทละครแต่ละเรื่องของสมภพ จันทรประภาที่มีต่างชาติเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยนั้นก็จะเห็นว่าผู้แต่งมักจะสอดแทรกภาษาของแต่ละชาติเอาไว้ด้วย ซึ่งนับว่าเป็นความสามารถพิเศษอย่างหนึ่งของผู้แต่ง ซึ่งการแทรกภาษาต่างชาติของสมภพ จันทรประภา นั้นมักนิยมใช้คำหรือภาษาต่างๆ ที่คนทั่วไปมักได้ยินได้ฟัง หรือคุ้นหูอยู่แล้วมาแทรกไว้ในบทละครของตนเองทั้งที่เป็นบทเจรจา และบทร้อง นอกจากนี้เมื่อผู้แต่งได้นำภาษาต่างชาติมาผูกขึ้นเป็นกลอนเพื่อให้ตัวละครได้ร้องนั้นผู้แต่งก็มีวิธีที่จะสื่อสารให้ผู้

⁹⁰ สมภพ จันทรประภา, “บรรพ์ไทย,” ละครพูดสลับลำเวที, (ม.ป.ป.), อัดสำเนา, หน้า 21.

ชมเข้าใจในบทดังกล่าวด้วยการแปลคำภาษาต่างชาตินั้นอีกทีเช่นในเรื่องซึ่งตั้งตอนที่เตี้ยเองหยวย
เบิกตัวเซียมเตี้ยงเข้าเฝ้าพระอินทราธิราชว่า

- เจริจา -

เตี้ยเอ็งหยวย		
	ขอประทาน	เบิกตัว	เซียมเตี้ยง
พระอินทราธิราช	ชื่อเสียง	นากลัว	หยอกเมื่อไหร่
	แปลว่า	สายฟ้า	อันเกรียงไกร
	ถูกต้อง	หรือไม่	จงบอกมา

- เพลงเป๊ะเล่ซุน -

เซียมเตี้ยง	ปีเหี้ย	บวงส่วย	บ่อจิ้งซี
เตี้ยเอ็งหยวย	ขอเดชะ	ฝ่าธุลี	ปกเกศา
เซียมเตี้ยง	ห้วงจ้ง	จิ้งตงป้อ	บ่อซา
เตี้ยเอ็งหยวย	ถูกต้อง	พระวาจา	ของทรงไชย ⁹¹

หรือในบทของเซ็งจุงที่กำลังคุยกับนางฮกยั้งภายในสวนบ้านจุ้นจู้

- เพลงจิ้นรำพัด -

เซ็งจุงร้องรำ	เซ็งจุง	ต่อแม่กั้ง	ฮวยเฮียง	ผู้เอียงฮวย
		หอมระรวย	ดอกไม้	ในยามค่ำ
		เกายั่ว	ผ้าเฉียง	เงียงเทียนน้ำ
		มาร้องรำ	ชมฟ้า	นภาลัย
		ตัวเซียงซื่อ	ลือจื่อกี	ต่ออีดั่ง
		ด้วยความหวัง	ฝิ่งจิต	พิสมัย
		ตั้งเจ็กซิม	หมิงซื่อ	ห่ออื่อใจ
		ทำฉันได	จิ้งจะแจ้ง	แห่งยุบล ⁹²

จากตัวอย่างข้างต้นทำให้เห็นว่า ผู้แต่งนั้นมีเจตนาที่ต้องการให้ผู้ชมได้เข้าใจในบท
บาทของตัวแสดงที่เป็นต่างชาติต่างภาษาจึงใช้วิธีถอดความเป็นภาษาไทยควบคู่ไปกับตัวละครทีละ

⁹¹ สมภพ จันทรประภา, "ซึ่งตั้ง," ละครดึกดำบรรพ์โทรทัศน์,(ม.ป.ป.), อัดสำเนา, หน้า163.

⁹² สมภพ จันทรประภา, "ซึ่งตั้ง," ละครดึกดำบรรพ์โทรทัศน์,(ม.ป.ป.), อัดสำเนา, หน้า166.

ตอนอีกทั้งผู้แต่งยังมีความเข้าใจในระบบของราชการด้านการทูตด้วยจะเห็นได้ว่าเมื่อจะมีการนำผู้หนึ่งผู้ใดที่เป็นต่างชาติต่างภาษาเข้าเฝ้าพระมหากษัตริย์ก็ย่อมจะต้องมีล่ามเป็นผู้คอยแปลภาษาต่างชาตินั้นๆเช่นเดียวกันเมื่อเทียบหยวนนำเซียมเตียงเข้าเฝ้าซึ่งเซียมเตียงนั้นเป็น”ชิงตั้ง”ที่แปลว่า จีนใหม่ ย่อมจะพูดภาษาไทยไม่ได้ตนเองอยู่มานานแล้วจึงต้องเป็นล่ามช่วยแปลภาษาของตนเองให้กับพระอินทราธิราชอีกต่อหนึ่ง ซึ่งนับว่าเป็นความสามารถพิเศษในการแต่งบทละครของสมภพ จันทรประภาอีกวิธีหนึ่งซึ่งไม่เหมือนใคร

นอกจากภาษาจีนแล้วในภาษาอื่นๆ ผู้แต่งก็นำมาแทรกไว้ในบทละครของตนเองที่มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับต่างชาติ เช่น คำว่า”ละดูวา” ซึ่งเป็นภาษาชวาแปลว่า 2 ชีวิต หรือแม้กระทั่งชื่อตัวละครต่างๆตามชาติตามภาษาอาทิ นางวันอายุ, ลองเยียง, ชาวญวนในเรื่องเจ้าองค์หล่อ กาเซ็ม, มั่นโซ, เชื้อชาติมาลาญในเรื่องละดูวา เขกอะหมัด, มะหมัดสะอิด, ในเรื่องเขกอะหมัด เป็นต้น นับได้ว่าสมภพ จันทรประภาเป็นผู้หนึ่งที่มีความรู้ความสามารถ ในการใช้ภาษาต่างชาติเข้ามาสอดแทรกในบทละครของตนเองเพื่อสื่อสารให้ผู้ชมเข้าใจได้ง่ายยิ่งขึ้นโดยไม่เสียอรรถรสในการชมละครเรื่องนั้นๆ

6) การปิดเรื่อง

ในบทละครทุกเรื่องไม่ว่าจะเป็นผู้ใดแต่งหรือประพันธ์ขึ้นย่อมจะต้องมีตอนสุดท้ายหรือจบเรื่องเสมอ บทละครของสมภพ จันทรประภาที่เช่นเดียวย่อมจะต้องมีการปิดเรื่องหรือจบเรื่องเหมือนกันทั้งนี้ถ้าละครเรื่องใดไม่มีการปิดเรื่องหรือจบเรื่องแล้วก็อาจจะทำให้ละครเรื่องนั้นๆขาดความสมบูรณ์ได้ ซึ่งการจบเรื่องของละครไทยนั้นมักจะนิยมการจบเรื่องหรือปิดเรื่อง 2 ลักษณะคือ การปิดเรื่องแบบสุชานาฏกรรม และการปิดเรื่องแบบโศกนาฏกรรม ซึ่งทั้ง 2 แบบนั้นก็ปรากฏให้เห็นในบทละครของสมภพ จันทรประภาด้วยเหมือนกัน

การปิดเรื่องในละครของสมภพ จันทรประภาในแบบที่จบลงด้วยสุชานาฏกรรมคือการจบลงด้วยความสุขของตัวละครนั้นจะมีความเหมือนกับละครของผู้อื่นโดยทั่วไปกล่าวคือจบตามเรื่องราวเมื่อเนื้อเรื่องดำเนินไปถึงจุดจบเมื่อใดเรื่องนั้นก็จบลงทันทีไม่มีการแสดงอื่นๆต่อไปอีกบทละครที่จบลงในลักษณะสุชานาฏกรรมแบบนี้ของสมภพ จันทรประภาที่เป็นบทละครพูดมีด้วยกันหลายเรื่อง เช่น เจ้าชีวิต, ร่มโพธิ์ทอง, สู้ไม่ถอย เป็นต้น ส่วนในบทละครดึกดำบรรพ์ เช่น เรื่อง หน่อหาญ, ฟ้าวัว, ทำวทองกิบม้า, พ่อขุนผาเมืองผู้เสียสละ ฯลฯ และในบทละครพูดสลับลำ เช่น ทำวเทพษัตริย์-ทำวศรีสุนทร, บรรพไทย, และอยุธยาอากาศ เป็นต้น

นอกจากนี้ในบทละครบางเรื่องของสมภพ จันทระประภาจะมีความแตกต่างจากละครของผู้อื่นบ้างเล็กน้อย โดยผู้แต่งมีความต้องการให้เรื่องจบในลักษณะสุชานาฏกรรมที่มีระบำอำนวยพรท้ายเรื่องซึ่งระบำที่ปิดเรื่องต่างๆเหล่านี้มีทั้งที่ไม่เนื้อร้องและมีเนื้อร้องทั้งนี้ผู้แต่งอาจจะได้แบบอย่างมาจากบทละครดึกดำบรรพ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ก็เป็นได้ การปิดเรื่องในลักษณะสุชานาฏกรรมแบบมีระบำปิดท้ายในบทละครพูดจะมีเพียงเรื่องเดียวคือเรื่องฉัตรแก้ว ส่วนในบทละครดึกดำบรรพ์ก็มีปรากฏให้เห็นเช่นเรื่อง นางเสื่อง, สมเด็จพระนเรศวรมหาราช, พระเจ้าอยู่ทอง, ศรีธรรมมาโคกราช เป็นต้น ส่วนในบทละครพูดสลับลำจะมีด้วยกัน 2 เรื่องคือพระรามคำแหงและผู้วิเศษ

ดังตัวอย่างระบำดอกบัวปิดท้ายละครดึกดำบรรพ์เรื่องนางเสื่อง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 64 แสดงภาพการปิดเรื่องแบบสุขนานุกรมแบบมีระบำอวยพรท้ายเรื่องในละคร
ดึกดำบรรพ์เรื่องนางเสื่อง(2547) ภาพส่วนตัวของธีรภัทร์ ทองน้อม

ส่วนการปิดเรื่องอีกลักษณะหนึ่งคือการปิดเรื่องแบบโศกนาฏกรรม ซึ่งการปิดเรื่องแบบโศกนาฏกรรมนี้ สมภพ จันทรประภาได้ใช้วิธีการจบเรื่องในละครของตนเองหลายแบบด้วยกันเช่นการปิดเรื่องด้วยการจบตามเรื่องเช่นในบทละครพูดเรื่องพระพิทักษ์ยุทธธรรมถ่องแท้ และพระยอดเมืองขวาง การปิดเรื่องด้วยการแสดงความอาลัยตัวละครที่จากไปในบทละครดึกดำบรรพ์เรื่อง สมเด็จพระสุริโยทัย, จามครวญ, นักพงศา การปิดเรื่องด้วยความพลัดพรากได้แก่เรื่อง ชิงตั้ง, วิสุทธราชเทวี, หรือแม้กระทั่งการปิดเรื่องด้วยการตายของตัวละครที่เป็นตัวเอกได้แก่เรื่อง พระสุพรรณกัลยา, ศรีปราชญ์, ท้าวศรีสุดาจันทร์, ชีลิน เป็นต้น ส่วนในบทละครพูดสลับล้านนั้นก็มี การปิดเรื่องในลักษณะเดียวกันกับละครดึกดำบรรพ์คือการปิดเรื่องด้วยการพลัดพรากได้แก่เรื่อง ยามาต้า, และสามัคคีเภท ส่วนเรื่องเผ่าไทย และ บางระจัน นั้นปิดเรื่องด้วยการตายของตัวละครเอกเช่นเดียวกัน

ดังตัวอย่างการปิดเรื่องแบบโศกนาฏกรรมด้วยการพลัดพรากของตัวละครเอกในเรื่องชีลิน

ภาพที่65 แสดงภาพการปิดเรื่องแบบโศกนาฏกรรมด้วยการพลัดพรากของตัวละครเอก
ในละครดึกดำบรรพ์เรื่องซีสิน เอื้อเฟื้อภาพโดยสุรางค์ อิงคเวทย์

ดังนั้นพอจะกล่าวได้ว่าในบทละครของสมภพ จันทรประภาทั้งละครพูด ละครดึกดำบรรพ์หรือละครพูดสลับลำกัก็ดีผู้แต่งมีความประสงค์ที่จะปิดเรื่องของละครด้วยกัน 2 ลักษณะ คือ การปิดเรื่องแบบสุขนาฏกรรมซึ่งมีทั้งปิดตามเนื้อเรื่องและแบบที่มีระบำปิดเรื่อง ส่วนการปิดเรื่องอีกลักษณะก็คือการปิดเรื่องแบบโศกนาฏกรรม ซึ่งการปิดเรื่องในลักษณะดังกล่าวมีสาเหตุในการปิดเรื่องที่แตกต่างกันออกไปตามแต่ผู้แต่งจะประพันธ์ออกมาว่าให้จบในลักษณะที่ตัวละครต้องพลัดพรากจากกัน ตัวละครตัวเอกตาย หรือปิดเรื่องด้วยความอาลัยอาวรณ์ของตัวละคร ซึ่งการปิดเรื่องในลักษณะโศกนาฏกรรมนั้นจะมีความสะเทือนใจแก่ผู้ชมมาก ดังนั้นผู้ชมโดยทั่วไปจึงต้องการให้ละครนั้นจบเรื่องด้วยสุขนาฏกรรมมากกว่า

ในลำดับต่อไปนี้ผู้วิจัยจะเขียนถึงบทบาทของสมภพ จันทรประภาในฐานะผู้อำนวยการแสดง ซึ่งในการแสดงละครแต่ละครั้งผู้อำนวยการแสดงบางครั้งต้องมีหน้าที่คัดเลือกผู้

แสดงหรือตัวละครและควบคุมการแสดงตลอดจนการฝึกซ้อมละครเรื่องต่างๆให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ซึ่งสมภพ จันทระภา มักจะทำหน้าที่ดังกล่าวด้วยตนเองเสมอ ทั้งนี้เพื่อต้องการให้ละครของตนเองมีคุณภาพที่ดี ดังจะอธิบายต่อไปนี้

3.2 การคัดเลือกตัวละคร

เมื่อกกล่าวถึงละครแล้วไม่ว่าจะเป็นละครชนิดใดเรื่องใดหรือเป็นของชาติใดสิ่งที่จะขาดไม่ได้ในละครนั้นๆที่มีความสำคัญรองลงมาจากบทละครและจะขาดเสียไม่ได้ในละครเรื่องนั้นๆก็คือ”ตัวละคร”

ตัวละครถือได้ว่าเป็นตัวดำเนินเรื่องเพื่อให้ละครแต่ละเรื่องดำเนินไปในแนวทางที่ผู้ประพันธ์บทละครต้องการที่จะให้เป็น โดยปกติจะสามารถแบ่งตัวละครที่ใช้แสดงละครเรื่องต่างๆโดยคร่าวๆออกเป็น ตัวเอก ตัวรอง ตัวประกอบ เป็นต้น ตามแต่ที่ผู้ประพันธ์บทละครต้องการ ทั้งนี้ทั้งนั้นการจะได้มาของตัวละครแต่ละตัวตามจุดประสงค์ของผู้แต่งหรือความเหมาะสมในการแสดงก็จะต้องมีการคัดเลือกหรือค้นหาตัวละครนั้นๆเพื่อให้การแสดงละครในแต่ละเรื่องประสบความสำเร็จ

ในการแสดงละครของสมภพ จันทระภาก็เช่นเดียวกันก็จะต้องมีการคัดเลือกตัวละครหรือการวางตัวละครที่จะแสดงในแต่ละเรื่องเหมือนกัน ดังได้กล่าวมาแล้วว่าละครคุณสมภพนั้นส่วนใหญ่จะเป็นละครแนวประวัติศาสตร์ในการคัดเลือกหรือสรรหาตัวละครที่จะให้รับบทบาทต่างๆในละครย่อมต้องมีความละเอียดพิถีพิถันแต่ทั้งนี้ในคณะละครของสมภพ จันทระภาซึ่งเป็นคณะละครสมัครเล่นมิได้เป็นนักแสดงอาชีพอย่างกรมศิลปากร ในการแสดงแต่ละครั้งจึงต้องจัดตัวแสดงหรือเลือกตัวละครให้ดี ให้สมกับบทบาทของละครเรื่องนั้นๆ

ในการคัดเลือกตัวละครแต่ละเรื่องที่จะแสดงนั้น สมภพ จันทระภามีวิธีการคัดเลือกตัวละครของตนเองหลายแบบมีทั้งดูตัวละครก่อนแล้วจึงเขียนบทหรือแม้กระทั่งการเขียนบทหรือแต่งบทออกมาแล้วจึงเลือกตัวละครดังที่สุรพล วิรุฬห์รักษ์ได้ตั้งสมมติฐานว่า "ท่านจะดูตัวละครก่อนหรือเปล่าเวลาท่านจะแจกบทหรือท่านคิดถึงคนเล่นก่อนแล้วจึงมาเขียนบทหรือเขียนบทแล้วคิดถึงคนเล่น"⁹³ ซึ่งศุภชัย สิทธิเลิศให้คำตอบว่า"มีทั้งสองอย่าง"⁹⁴ ซึ่งสุรพล วิรุฬห์รักษ์ได้กล่าวว่า "เข้าใจว่าเรื่องเม็งรายมหาราชนี้เขียนบทก่อนเพราะยังไม่พบตัวผู้แสดงเลยมาเลือกเอาที่

⁹³ สัมภาษณ์สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 5 มีนาคม 2547.

⁹⁴ สัมภาษณ์ศุภชัย สิทธิเลิศ, 5 มีนาคม 2547.

หลัง แต่เรื่องพระนเรศวรมหาราชท่านเขียนก่อนแต่ถึงภาพแล้วใครคือใครโดยเฉพาะตัวนางลำเพา”⁹⁵ ซึ่งในบทบาทของนางลำเพาในเรื่องสมเด็จพระนเรศวรนี้เป็นตัวละครที่มีความจงรักภักดีต่อสมเด็จพระนเรศวรมากกล่าวคือฉันรักของฉันอย่างนี้ใครจะมายุ่งไม่ได้ซึ่ง “พี่สมภพได้เห็นพระพี่เลี้ยงของเจ้านายพระองค์หนึ่งเป็นเจ้าข้าเจ้าของเจ้านายพระองค์นั้นมากถึงขนาดคอยพูดกันท่าทุกวิถีทาง ท่านจึงจับเอาดาแรกเตอร์นี้มาให้นางลำเพา”⁹⁶ จากบทสัมภาษณ์ดังกล่าวข้างต้นนั้นทำให้เห็นว่าในชั้นแรก สมภพ จันทรประภาามีวิธีการคัดเลือกตัวละครของตนเอง 2 ลักษณะคือ เขียนบทเสร็จแล้วจึงคัดเลือกตัวละครประการหนึ่งและมองตัวละครไว้ก่อนแล้วจึงลงมือเขียนบทละครอีกประการหนึ่ง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าสมภพ จันทรประภามองเห็นความสามารถของตัวละครที่จะมารับบทบาทในการแสดงละครของตนเองในแต่ละเรื่องแตกต่างกันไป

นอกจากนี้สิวลี ทัมพากรผู้ร่วมงานแสดงละครอีกท่านหนึ่งได้กล่าวถึงการคัดเลือกตัวละครเพื่อใช้แสดงของสมภพ จันทรประภาว่า “พี่สมภพจะเลือกคนที่จะใส่อารมณ์ในบทนั้น ตัวเองเป็นคนนี้มาดูภายนอกเรียบร้อยแต่พี่สมภพ จะใส่อารมณ์โกรธแรงด่าแรงให้ตลอด จนต้องถามพี่สมภพว่าป้อมเป็นคนนี้มาทำไมให้บทแบบนี้ตลอดเวลาพี่สมภพไปบอกกับพี่ตี๋หม่อมหลวงจุลลาจนรกว่า ตัวไม่รู้อะไรคนที่มีมามันโกรธแล้วมันลืมตัวแล้วมันจะด่าแรง”⁹⁷ จากคำสัมภาษณ์ข้างต้นทำให้เห็นว่า สมภพ จันทรประภาามีวิธีเลือกตัวละครเพื่อใช้ในแสดงละครของตนเองอีกวิธีหนึ่งนั่นก็คือดูบุคลิกลักษณะอุปนิสัยของมนุษย์โดยมองลึกถึงอารมณ์ซึ่งเป็นปฏิกิริยาของใจ โกรธ หลงเป็นธรรมชาติแล้วจึงนำเอาสิ่งที่ตนเองค้นพบนั้นมาใส่ให้กับตัวละครที่ตนเองต้องการให้เป็นตามบทบาทของตัวละครในเรื่องนั้น

แต่ในขณะเดียวกันพูนสุข เหล็กพูล ผู้แสดงเป็นตัวเอกในละครของสมภพ จันทรประภาหลายเรื่องได้ให้ความเห็นในการคัดเลือกตัวละครของสมภพ จันทรประภาอันมีเหตุสืบเนื่องมาจากวันหนึ่งหลังจากการแสดงละครเรื่อง “สิงลม” ของคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สมภพ จันทรประภาได้มาชักชวนให้พูนสุขไปเล่นละครเรื่องฉัตรแก้วแต่ไม่ได้บอกว่าให้เล่นเป็นทาสหรือเป็นเพราะว่าหน้าตาเหมือนทาสเหมาะกับบทคือมองคนแล้วก็หยิบมาทำอะไรต่ออะไรได้ซึ่งพูนสุขได้ให้ความเห็นว่า “บอกได้เลยว่าพี่สมภพ นั้นเลือกตัวละครไม่มองความสามารถของตัวละคร มองแค่รูปร่าง ผมไม่รู้ว่ามาคุยกับผมเนี่ยเขียนบทแล้วหรือยัง คงจะนั่งแล้วมองไปว่า เฮ้ย ใสนี้มันทาส

⁹⁵ สัมภาษณ์สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 5 มีนาคม 2547.

⁹⁶ สัมภาษณ์ศุภชัย สิริทิเลิศ, 5 มีนาคม 2547.

⁹⁷ สัมภาษณ์สิวลี ทัมพากร, 5 มีนาคม 2547.

ก็เลยหยิบมาพอดกลางก็กลับไปเขียนผมไม่รู้อะไรก่อนอะไรหลังนะ”⁹⁸ จากความเห็นของพูนสุขดังกล่าวทำให้เห็นถึงวิธีการอีกลักษณะหนึ่งของสมภพ จันทรประภาในการคัดเลือกตัวละครคือยังไม่มองความสามารถของผู้แสดงแต่เพียงแค่มองรูปร่างเหมาะสมกับบทก็พอใจ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสมภพ จันทรประภา คิดว่าความสามารถของตัวละครนั้นสามารถที่จะทำการฝึกซ้อมได้แต่บุคลิกลักษณะหรือรูปร่างที่เหมาะสมกับบทอาจจะหาได้ยากกว่า

จักรกฤษณ์ ดวงพัตราเขียนไว้ในงานวิจัยของตนเองว่า “กล่าวเฉพาะละครดีก่อดำบรรพ์ของสมภพ จันทรประภา นั้น อาจกล่าวได้ว่าการคัดเลือกผู้แสดงตัวเอกยังคงดำเนินตามประเพณีนิยม ที่คำนึงถึงความงดงามทางกายภาพ ควบคู่กับความสามารถของผู้แสดงเป็นส่วนสำคัญ โดยเฉพาะละครดีก่อดำบรรพ์ที่จัดแสดงโดยคณะละครจักรแก้ว และคณะละครสมัครเล่นในพระบรมราชานุสรณ์นั้น จะมีผู้แสดงประจำอยู่หลายท่าน อาทิ ศุภชัย สิทธิเลิศ สุประวัติ ปัทมสูตร ส่วน ศิริพร วงศ์สวัสดิ์ ร.อ.หญิงสาวิกา ชื่นคงชู และสุรางค์ อิงคเวทย์ ผู้แสดงเหล่านี้จะผลัดเปลี่ยนกันรับบทเป็นตัวละครต่างๆ โดยคำนึงถึงความสามารถในการแสดงและลักษณะเฉพาะตัวที่เหมาะสมกับบท ส่วนบทละครดีก่อดำบรรพ์ที่สมภพ จันทรประภา แต่งให้สถาบันต่างๆ จัดแสดง เช่นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฯลฯ นั้น สมภพ จันทรประภาและผู้ร่วมงานอีก 3 ท่านได้แก่ รศ.ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์ ม.ล.จูลลา งอนรต และศุภชัย สิทธิเลิศ จะช่วยกันพิจารณาคัดเลือกผู้แสดงที่เป็นตัวละครสำคัญก่อนแล้วจึงแก้ไขบทละครนั้นให้เหมาะสมกับความสามารถของผู้แสดง”⁹⁹

จากบทสัมภาษณ์ผู้ร่วมงานการสร้างละครหรืองานวิจัยบทละครดีก่อดำบรรพ์ของสมภพ จันทรประภาแล้วก็ได้ทำให้เห็นว่าในการคัดเลือกตัวละครของสมภพ จันทรประภาวิธีการคัดเลือกตัวละครที่พอจะสรุปออกมาได้ด้วยกัน 2 ลักษณะด้วยกันคือ

- 1) คัดเลือกตัวละครก่อนแล้วจึงทำการเขียนบทให้เหมาะสมกับบุคลิกลักษณะ ความงาม และความสามารถของผู้แสดงคนนั้นๆ
- 2) เขียนบทขึ้นก่อนแล้วจึงทำการคัดเลือกผู้แสดงให้เหมาะสมลงตัวกับบทบาทที่จะได้รับ

⁹⁸ สัมภาษณ์พูนสุข เหล็กพูล, 9 มิถุนายน 2547.

⁹⁹ จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา, “วิเคราะห์บทละครดีก่อดำบรรพ์ของสมภพ จันทรประภา.” (ปริญญาานิพนธ์หลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร :2532) หน้า136.

ทั้งนี้จากการคัดเลือกตัวละครใน 2 ลักษณะได้สมดังใจแล้วสิ่งที่สำคัญต่อมาก็คือ การปรับบทให้เหมาะสมกับตัวแสดง เหมาะสมกับอารมณ์ และเหมาะสมกับท้องเรื่อง เพราะว่าตัวละครหรือผู้แสดงในคณะละครคุณสมภพมิได้เป็นผู้แสดงอาชีพ ซึ่งทั้งหมดล้วนแล้วแต่เป็นผู้แสดงละครสมัครเล่นทั้งสิ้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการปรับเปลี่ยนเพื่อความเหมาะสมด้วยประการทั้งปวง อีกประการหนึ่งในการแสดงละครของสมภพ จันทรประภาซึ่งบทละครส่วนใหญ่เป็นละครดึกดำบรรพ์ตัวละครจะต้องร้องเองรำเองเป็นหลัก จะสังเกตได้ว่าในระยะแรกของการแสดงละครแนวประวัติศาสตร์นั้น สมภพ จันทรประภา จึงมักจะเลือกผู้แสดงที่มีน้ำเสียงไพเราะและบุคลิกลักษณะดีมาเป็นพระเอกนางเอกเสมอโดยผู้แสดงที่รับบทตัวเอกในระยะแรกของละครคุณสมภพเป็นประจำนั้นจะได้แก่ สุประวัติ ปัทมสูตร ศิรพร วงศ์สวัสดิ์ ศุภชัย สิทธิเลิศ เป็นต้นแต่ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับความเหมาะสมด้วยประการหนึ่ง

3.3 การฝึกซ้อม

ในการแสดงละครของสมภพ จันทรประภาทุกเรื่องเมื่อเขียนบทละครแล้วก็จะทำการก็จะเป็นการประชุมแจกจ่ายงานในแต่ละหน้าที่และเริ่มทำการฝึกซ้อมกันซึ่งละครคุณสมภพเป็นคณะละครสมัครเล่นจึงจำเป็นต้องใช้เวลาในการซ้อมการแสดงมากเป็นพิเศษในระยะแรก ต่อมาในระยะหลังที่การแสดงเริ่มอยู่ตัวแล้วการฝึกซ้อมก็จะใช้ระยะเวลาอันน้อยลงไปด้วยซึ่งในการฝึกซ้อมละครของสมภพ จันทรประภาจะมีวิธีการที่แตกต่างจากการฝึกซ้อมละครโดยทั่วไป กล่าวคือในการฝึกซ้อมละครของผู้ที่ไม่ใช่ของสมภพ จันทรประภานั้นส่วนใหญ่จะมีวิธีการฝึกซ้อมเป็นแบบเดียวกันคือแจกบทให้กับผู้แสดงและทำการซ้อมย่อยที่ละครฉากก่อนจากนั้นจึงจะทำการซ้อมรวมทุกฉากให้ต่อเนื่องกันแต่ในการฝึกซ้อมละครของสมภพ จันทรประภานั้นจะไม่เหมือนผู้อื่นตรงที่ว่าเมื่อแจกบทและทำความเข้าใจกับผู้แสดงแล้วก็จะเริ่มฝึกซ้อมละครไปเรื่อยๆไม่ใช่ซ้อมที่ละครฉากแต่จะไปซ้อมเรียงลำดับฉากตั้งแต่ต้นเรื่องบนเวทีเลย ซึ่งในการฝึกซ้อมแต่ละครั้งถึงแม้ว่าสมภพ จันทรประภาจะไม่ได้เป็นผู้กำกับการแสดงในละครเรื่องนั้นก็ตามแต่ท่านก็จะนั่งเฝ้าดูการฝึกซ้อมตั้งแต่ต้นซึ่งพูนสุข เหล็กพูล กล่าวถึงการควบคุมการฝึกซ้อมละครของสมภพ จันทรประภาในแต่ละครั้งว่า “อาจารย์สมภพแกจะนั่งเฝ้าตั้งแต่การเริ่มซ้อมละครไปเรื่อยๆไม่ใช่ที่ละครฉากจะไปเรียงฉากกันบนเวทีเพื่อจะได้ดูจุดบกพร่องของละครและจะได้เห็นถึงภาพว่าเป็นอย่างไร”¹⁰⁰ ครั้งหนึ่งในการฝึกซ้อมละครเรื่องสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ที่ทรงโปรดเกล้าให้จัดแสดงขึ้นเพื่อพระราชทานแก่ ทหาร ตำรวจตระเวนชายแดนและข้าราชการที่ปฏิบัติภารกิจขณะที่ทรงแปรพระราช

¹⁰⁰ สัมภาษณ์พูนสุข เหล็กพูล, 9 มิถุนายน 2547.

ฐานในปี พ.ศ.2516 ที่เวทีชั่วคราวหน้าศาลาเรียง ภายในพระราชวังไกลกังวล นั้นในขณะที่ทุกคนกำลังขะมักเขม้นซ้อมละครอยู่โดยมีศาสตราจารย์สุรพล วิรุฬห์รักษ์ เป็นผู้ดูแลการฝึกซ้อมอยู่นั้น ปรากฏว่าระบบเสียงของไมค์โครโฟนใช้ไม่ค่อยได้ผลดีนัก จึงร้องเตือนไปว่าปรับไมค์ให้ดีขึ้นหน่อยโดยไม่ได้หันไปมองทางเครื่องเสียงเนื่องจากกำลังควบคุมการแสดงอยู่และก็ได้ยินเสียงตอบกลับมาว่า “รอเดี๋ยวกำลังปรับอยู่” ซึ่งเสียงตอบดังกล่าวที่ได้ยินนั้นไม่คุ้นหูทำให้ศาสตราจารย์สุรพล ต้องหันกลับมามองทางต้นเสียงที่ตอบมาปรากฏว่าเห็นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จปรับเครื่องเสียงอยู่ ซึ่งศาสตราจารย์สุรพล วิรุฬห์รักษ์กล่าวว่า “ผมตกใจหมด ยืนตัวสั่นไม่คิดว่าจะทรงมาปรับเครื่องเสียงด้วยพระองค์เอง”¹⁰¹ นับเป็นประสบการณ์หนึ่งของการฝึกซ้อมละครคุณสมภพ ที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณล้นพ้นจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่จะหาให้ได้ที่ไหนอีกแล้ว

การฝึกซ้อมของละครคุณสมภพ นั้นนอกจากจะมีการซ้อมตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้นแต่การที่จะทำให้ละครแสดงออกมาได้ดีนั้นก็ต้องมีการฝึกซ้อมเฉพาะทางด้วยซึ่งพอจะแบ่งการฝึกซ้อมของละครคุณสมภพ ได้ดังต่อไปนี้

1) ทำรำ

ละครคุณสมภพ นั้นเป็นละครที่เรียกตัวเองว่าเป็นละครแนวตลกดำเนินชีวิตซึ่งในลักษณะของละครประเภทนี้ผู้แสดงจะต้องร้องเองและรำเองเป็นหลัก แต่เนื่องจากผู้แสดงละครทั้งหมดของคณะละครนี้เป็นเพียงนักแสดงละครสมัครเล่น ดังนั้นท่าที่จะใช้ในการรำแต่ละท่าจึงจำเป็นที่จะต้องไม่ยากจนเกินไปเพื่อให้ผู้แสดงได้รำได้อย่างสวยงามซึ่งท่ารำส่วนใหญ่จะเป็นท่ารำในลักษณะง่ายๆและในบางครั้งท่ารำก็จะปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ของตัวแสดง ที่มุ่งเน้นการแสดงออกทางอารมณ์และการร้องมากกว่า ซึ่งการฝึกซ้อมท่ารำพอจะอธิบายได้ดังนี้

การตีบทหรือการรำใช้บท

ในการแสดงละครของสมภพ จันทรประภา นั้นเนื่องจากผู้แสดงส่วนใหญ่เป็นนักแสดงสมัครเล่นในการรำหรือการตีบทใช้บทในการแสดงนั้นย่อมจะต้องมีการคิดทำให้ง่ายต่อผู้แสดงทั้งนี้จะไม่มีการตีบทในคำร้องทุกคำเหมือนกับละครโนหรือละครแนวอื่นๆที่กรมศิลปากรแสดงแต่จะมีการตีบทหรือรำใช้บทเลียนแบบอย่างละครของกรมพระยานริศฯแต่ทั้งนี้ผู้ฝึกซ้อมหรือผู้กำกับการแสดงจะต้องดูจากความสามารถของผู้แสดงเป็นหลักด้วย ยกตัวอย่างได้ว่าเมื่อครั้งที่สมภพ จันทรประภา จัดแสดงละครเรื่อง นางเสื่อง โดยมอบหมายให้ พูนสุข เหล็กพูลแสดงเป็นตัวขอมสมาดไขญ่ล้าง โดยให้พูนสุข ไปฝึกหัดกับครูยอแสง ภักดีเทวา ซึ่งเป็นศิลปินฝ่ายยักษ์ในกองการสังคีต กรมศิลปากร แต่เพราะความที่พูนสุข เป็นคนที่ร้องเพลงไม่ได้และเต้นก็ค่อนข้างหะ

¹⁰¹ สัมภาษณ์สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 5 มีนาคม 2547.

จึงทำให้ยากแก่การฝึกหัดและเมื่อฝึกหัดออกมาแล้วไม่ได้ตั้งใจของของท่านจึงให้ อาจารย์สุรพล วิรุฬห์รักษ์ซึ่งเป็นผู้ฝึกซ้อมในละครเรื่องนั้นด้วยนำพูนสุขมาฝึกซ้อมให้ใหม่ตามสไตล์ของละครคุณสมภพ คือไม่ตีบททุกคำ จนแสดงได้เป็นอย่างดีในเวลาต่อมา

แม้ว่าในบทของตัวละครบางตัวที่ต้องร้องเพลงและตีบทในท่าเดินไปด้วยนั้นผู้แสดงบางคนทำไม่ได้ท่านก็จะเปลี่ยนให้ตัวละครตัวนั้นร้องเพลงพร้อมทั้งนั่งตีบทแทน ซึ่งเป็นการปรับท่ารำการฝึกซ้อมตามสถานภาพของผู้แสดงเพื่อให้เกิดความสวยงามตามแบบฉบับละครแนวตลกคำบรรยายของสมภพ จันทรประภาที่เคยกล่าวไว้กับสุรพล วิรุฬห์รักษ์ว่า "ที่ต้องการละครตลกคำบรรยายแค่เกรด E ก็พอใจ ไม่คิดจะเทียบกับสมเด็จครู"¹⁰² ทั้งนี้ในการฝึกซ้อมละครแต่ละครั้งนั้นสมภพ จันทรประภามักจะนั่งดูการฝึกซ้อมเสมอเพื่อคอยดูแลความเรียบร้อยของการแสดงละครเรื่องต่างๆ และนับได้ว่าสมภพ จันทรประภาเป็นผู้หนึ่งที่มีความละเอียดรอบคอบในการแสดงเป็นอย่างมาก ตามที่ สุรพล วิรุฬห์รักษ์กล่าวไว้ใน การซ้อมละครเรื่องนางเสืองซึ่งเป็นบทของโกลัญฉำพงว่า "ผมให้ท่าในการตีบทของโกลัญฉำพงในบทที่ว่าจงจำไว้ ว่าไทย นั้นชี้ช้า พอถึงคำร้องคำว่าไทย ผมก็ใช้นิ้วชี้ซ้ายชี้ขวาไปที่ผู้ชมแถวหน้าละครและพอถึงคำร้องที่ว่า นั้นชี้ช้า ผมก็ใช้นิ้วมาที่เท้า แต่พอเวลาที่ฝึกซ้อมให้กับพูนสุขผมก็รีบมือไปทั่วโรง พี่สมภพ บอกว่า มึงลดมือลงข้างบนที่ประทับ"¹⁰³ นับได้ว่าสมภพ จันทรประภาเป็นผู้หนึ่งที่มีความละเอียดมากในการแสดงผู้หนึ่ง

ในการฝึกซ้อมแต่ละครั้ง สมภพ จันทรประภา จะเป็นผู้คอยควบคุมดูแลเสมอพร้อมทั้งคอยกำกับท่าของตัวละครไปด้วย แม้กระทั่งการตีบทหรือการทำทั้นเน้นการตีความมากกว่าท่ารำไม่มีการตีความหรือตีบทแบบส่งไม้ส่งมือแต่จะให้ใช้กิริยาอาการมากกว่า อย่างเช่นถ้าจะมองคนอย่างดูถูกนั้นจะต้องมองอย่างหัวจรดเท้าเป็นต้น หรือแม้การตีบทปริภาสในคำว่า"เข้าไปถึงห้องใน"นั้น ก็จะทำให้ใช้นิ้วชี้เข้าตรงได้สะตือนั่นเองซึ่งถือเป็นความละเอียด ซึ่ง ศุภชัย สิทธิเลิศกล่าวถึงการฝึกซ้อมท่ารำในละครคุณสมภพว่า "การตีบทนั้นจะใช้กิริยามากกว่านาฏลีลา"¹⁰⁴

หลังจากละครเรื่องตลกคำบรรยายเรื่องนางเสืองแล้ว นอกจากสมภพ จันทรประภาจะเป็นผู้คอยควบคุมดูแลในเรื่องการซ้อมการแสดงแล้วยังมีผู้ร่วมงานท่านอื่นที่ทำหน้าที่ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ผู้ช่วยผู้อำนวยการแสดง ผู้กำกับการแสดง ผู้กำกับเวที ผู้กำกับศิลป์ ผู้ฝึกซ้อม คอยควบคุมการฝึกซ้อมและต่อท่ารำให้กับผู้แสดงรุ่นหลังต่อมาเสมอ เช่น สุรพล วิรุฬห์รักษ์ ศุภชัย

¹⁰² สัมภาษณ์สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 5 มีนาคม 2547.

¹⁰³ สัมภาษณ์สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 5 มีนาคม 2547.

¹⁰⁴ สัมภาษณ์ศุภชัย สิทธิเลิศ, 5 มีนาคม 2547.

สิทธิเลิศ หม่อมหลวงจุลลา งามนรธ สาวิกา ชื่นคงชู พูนสุข เหล็กพูล สุรางค์ อิงคเวทย์
เปรมิน กัลยาณมิตร พีรพัฏฐ เยาวสุต เป็นต้น

พอจะสรุปได้ว่าการฝึกซ้อมการแสดงละครของ สมภพ จันทระประภา ในด้าน
การตีบทหรือการรำใช้บทนั้นส่วนใหญ่จะไม่ตีบททุกคำร้องแบบละครในแต่จะตีบทเป็นบางคำบาง
ทำเลียนแบบการแสดงละครดีกัคำบรพพ์ของกรมพระยานริศฯและในการตีบทของตัวละครก็จะเป็น
การตีบทในท่าต่างๆทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้แสดงเป็นหลักและจะมีการแสดงอารมณ์
ของตัวละครเป็นองค์ประกอบด้วยเพื่อให้เกิดความสวยงามตามลักษณะการแสดงละครแนวดีกัคำ
บรพพ์ของสมภพ จันทระประภา

ภาพที่66 ศาสตราจารย์ ดร.สุรพลวิรุฬักษ์ ผู้ร่วมงานคนสำคัญของละครคุณสมภพในด้าน

อำนาจการแสดง กำกับการแสดง กำกับศิลป์ประดิษฐ์ท่าระบำต่างๆ

เชื้อเพื่อภาพโดยรองศาสตราจารย์จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา

ภาพที่67 ศุภชัย สิทธิเลิศ ผู้ร่วมงานคนสำคัญของละครคุณสมภพในด้าน อำนวยการแสดง
กำกับการแสดง ฝึกซ้อมท่ารำ เอื้อเฟื้อภาพโดยรองศาสตราจารย์จักรกฤษณ์ ดวงพิตรา

ภาพที่68 หม่อมหลวงจุลลา งอนรต ผู้ร่วมงานคนสำคัญของละครคุณสมภพในด้าน
อำนวยการแสดง กำกับการแสดง เอื้อเฟื้อภาพโดยรองศาสตราจารย์จักรกฤษณ์ ดวงพิตรา

ภาพที่69 พันเอกพิเศษหญิงสาวิกา ชื่นคงชู ผู้ร่วมงานคนสำคัญของละครคุณสมภพในด้าน
ผู้ช่วยกำกับการแสดง ผู้ฝึกซ้อม และ ผู้แสดง
เอื้อเฟื้อภาพโดยรองศาสตราจารย์จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา

ภาพที่70 พูนสุข เหล็กพูล ผู้ร่วมงานคนสำคัญของละครคุณสมภพในด้านช่วยกำกับการแสดง
ผู้ฝึกซ้อมและ ผู้แสดง เอื้อเฟื้อภาพโดยรองศาสตราจารย์จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา

ภาพที่71 สุรางค์ อิงคเวทย์ ผู้ร่วมงานคนสำคัญของละครคุณสมภพในด้าน ช่วยกำกับการแสดง ผู้ฝึกซ้อม และผู้แสดงเชื้อเพื่อภาพโดยรองศาสตราจารย์จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา

ภาพที่72 พีรภัฏ เยาวสุต ผู้ร่วมงานคนสำคัญของละครคุณสมภพในด้าน ช่วยกำกับการแสดง ผู้ฝึกซ้อมและผู้แสดง เชื้อเพื่อภาพโดยรองศาสตราจารย์จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา

ภาพที่ 73 อีราพร วิรุฬห์รักษ์ ผู้ร่วมงานสำคัญอีกท่านหนึ่ง
 เลือเฟื่อภาพโดยรองศาสตราจารย์จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา

2) การร้อง

การร้องเพลงเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งในการแสดงละครของสมภพ จันทรประภา เนื่องจากบทประพันธ์ส่วนใหญ่จะเป็นแนวละครดึกดำบรรพ์และละครพูดสลัปลำ การร้องเพลงจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งในการแสดงละครดึกดำบรรพ์ของสมภพ จันทรประภา โดยเฉพาะละครเรื่องนางเสื่องซึ่งเป็นละครดึกดำบรรพ์เรื่องแรกนั้นผู้แสดงทุกคนเท่ากับว่ายังใหม่ต่อการแสดงเป็นอย่างมากจึงต้องมีการซ้อมร้องเพลงอย่างมากภายใต้ครูศรีนาถ เสริมศิริ ครูสุจิตต์ ดุริยะ ประณีต ครูแจ้ง คล้ายสีทอง ครูศิลป์ ตราโมท และครูสมน ข้าศิริ ซึ่งเป็นข้าราชการกองการสังคีต กรมศิลปากรเป็นครูผู้ฝึกซ้อมให้ ผู้แสดงบางท่านมีพรสวรรค์ในด้านร้องเพลงอยู่แล้วก็จะทำให้การฝึกซ้อมหรือการร้องรอดหน้ารอดเร็ว แต่ในขณะเดียวกันผู้ที่ร้องไม่เป็นหรือร้องไม่ได้นั้นก็ถูกเคี่ยวเข็ญเป็นพิเศษ บางครั้งถึงกับต้องจำกันก็มีเช่นกรณีของ พูนสุข เหล็กพูล ซึ่งร้องเพลงไม่ได้เลย แต่สมภพ จันทรประภา ก็มีกลวิธีที่จะทำให้ผู้แสดงละครของตนเองร้องเพลงได้โดยการจ้างให้ พูนสุขร้องเพลงในละครหนึ่งเพลงด้วยเบียร์หนึ่งขวดสรุปว่าหมดเบียร์ไปหลายขวดพูนสุขก็เมาแล้วยังร้องไม่ได้ แต่สมภพ จันทรประภาเป็นคนที่ทำอะไรทำจริงและมีความเชื่อว่าเมื่อเลือกใครแล้วคนนั้นต้องทำได้ จึงใช้เวลาในการเคี่ยวเข็ญจนผู้แสดงหลายคนร้องเพลงได้ ถึงไม่ได้มากสักเพลง

สองเพลงก็ยังมี ซึ่งในกรณีของพูนสุข เหล็กพูลที่แสดงเป็นโชดญล่ำพงในเรือนางเสื่อที่ยังร้องเพลงไม่ได้ก็ใช้วิธีเปลี่ยนบทเป็นการเจรจาแทน

แต่ในกรณีของศุภชัย สิทธิเลิศนั้นถือว่าเป็นผู้หนึ่งที่ร้องเพลงได้ดีเมื่อสมภพ จันทรประภาได้เห็นจากการร้องเพลงแล้วในละครบางเรื่องถึงกับเพิ่มเพลงร้องให้มากขึ้นอีก แต่สาวิกา ซึ่งคงชุกกล่าวว่า “พี่สมภพ เป็นคนจู้จี้ในเรื่องการแสดงมาก เมื่อโยนบทให้แล้วก็ให้ศึกษาบทหัดร้องเพลง ถึงเวลาก็เรียกมาร้องให้ฟัง ซึ่งบางครั้งก็จะบอกว่าเพลงนี้ร้องดีแล้วแต่บางครั้งก็จะบอกว่าน้อยไปต้องแรงกว่านี้ ต้องร้องเพลงไปร้องให้ไป ด้วยกัน”¹⁰⁷ จากบทสัมภาษณ์นี้ทำให้ทราบว่าในการร้องเพลงในละครของสมภพ จันทรประภา นั้นต้องมีการใส่อารมณ์ของผู้ร้องด้วย เพื่อให้เกิดความสมจริงตามเหตุการณ์และเนื้อเรื่อง

อีกประการหนึ่งในการร้องเพลงในละครของสมภพ จันทรประภานั้น สุรางค์ อิงคเวทย์กล่าวว่า “พี่สมภพ เป็นคนมองคนออก คือว่าฉันดูตัวแก้วว่าร้องได้แค่ไหน โดยเฉพาะตุ้มเอง(ชื่อเล่นสุรางค์)ร้องเพลงหวานๆไม่ได้ ต้องเป็นเพลงที่กระชับดูดีเป็นส่วนใหญ่ ถ้าบทย่างนี้ละครสมควรซึ่งมันจะมีเหตุผลของมันอยู่ในตัว”¹⁰⁸ จากคำพูดดังกล่าวตั้งแต่ต้นจะเห็นได้ว่าการให้ตัวละครร้องเพลงนั้นสมภพ จันทรประภาจะต้องดูจากความสามารถของผู้แสดงเป็นสำคัญหลังจากการฝึกซ้อมร้องเพลงโดยที่มีสุจิตต์ ตรียะประณีตเป็นผู้ฝึกซ้อมหรือต่อเพลงให้ซึ่งถือเป็นขั้นแรกของการฝึกซ้อมแล้วนักแสดงหรือผู้แสดงละครที่มีบทร้องของตนเองก็ต้องทำการฝึกซ้อมในขั้นที่สองต่อไปอีก ในการซ้อมขั้นที่สองนี้ก็คือการฝึกซ้อมที่เรียกว่า”ซ้อมเข้าเครื่อง” หมายถึงการฝึกซ้อมร้องเพลงโดยมีเครื่องดนตรีประกอบ จากการศึกษาจะทำให้เห็นว่าในการซ้อมเข้าเครื่องในแต่ละครั้งสุจิตต์ ตรียะประณีตซึ่งเป็นครูฝึกซ้อมการร้องเพลงของนักแสดงจะต้องมาควบคุมด้วยตนเองทุกครั้ง นอกจากจะซ้อมร้องเข้ากับดนตรีแล้วในบางครั้งก็จะฝึกซ้อมร้องเพลงประกอบทำรำร่วมกันด้วย

¹⁰⁷ สัมภาษณ์พิเศษหญิงสาวิกา ซึ่งคงชุก, 5 มีนาคม 2547.

¹⁰⁸ สัมภาษณ์สุรางค์ อิงคเวทย์, 5 มีนาคม 2547.

ภาพที่ 74 แสดงภาพการฝึกซ้อมร้องเพลงประกอบท่าของทินกร พันทวี และ ศุภชัย สิทธิเลิศ
 เอื้อเฟื้อภาพโดยศุภชัย สิทธิเลิศ

ภาพที่ 75 แสดงภาพการฝึกซ้อมร้องเพลงเข้ากับดนตรีของศุภชัย สิทธิเลิศ
 โดยมีสุจิตต์ ดุริยะประณีตเป็นผู้ควบคุมทุกครั้ง เอื้อเฟื้อภาพโดยศุภชัย สิทธิเลิศ

จากเรื่องนางเสื่องที่ใช้ครุฝึกซ้อมถึง 5 ท่านนั้นต่อมาภายหลังเมื่อผู้แสดงละครทั้งหลายเกิดความชำนาญในการร้องเพลงแล้วครุฝึกซ้อมหรือสอนร้องเพลงก็จะเหลือเพียงท่านเดียวคือครุสุจิตต์ ดุริยะประณีตเท่านั้นที่คอยจะสอนกลวิธีต่างๆในการร้องเพลงประกอบละครแนวดึกดำบรรพ์ของสมภพ จันทรประภาซึ่งเพลงร้องในละครเรื่องต่างๆนั้นเป็นเพลงร้องที่มีอัตรา 2 ชั้นทั้งสิ้นทั้งนี้จากการฝึกซ้อมร้องเพลงแล้วถ้ามีข้อบกพร่องในการขับร้องก็จะมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงอีกครั้งหนึ่งเพื่อให้เหมาะสมกับอารมณ์และเนื้อเรื่องของการแสดงซึ่งเพลงร้องดังกล่าวในละครของสมภพ จันทรประภานั้นจะเป็นเพลงประเภทแสดงอารมณ์รัก อารมณ์เศร้า และอารมณ์โกรธและเพลงที่ออกภาษาตามเชื้อชาติของตัวละครด้วย

อนึ่งในการแสดงละครเรื่องต่อๆมาในระยะที่เป็นคณะละครสมัครเล่นในพระบรมราชานุปถัมภ์แล้ว ผู้แสดงต้องมีหน้าที่ติดตามไปแสดงละครเรื่องต่างๆตามที่ลั่นเกล้าทั้งสองพระองค์เสด็จแปรพระราชฐานซึ่งในการแสดงแต่ละครในขณะติดตามเสด็จนั้นส่วนใหญ่จะเป็นการแสดงกลางแจ้งดังนั้นอุปกรณ์ในการแสดงต่างๆจึงมักไม่พร้อมในการแสดงจึงทำให้เนื้อเรื่องขาดรสชาติไป ในที่สุด สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ จึงทรงมีพระราชดำริให้คณะละครฝึกซ้อมการร้องจนเรียบร้อย แล้วจึงบันทึกเสียงทั้งหมดไว้ในแถบบันทึกเสียงไว้เปิดเมื่อเวลาร้องหรือเจรจาตามบทตัวละครก็แสดงการอ้าปากตามเสียง ที่เรียกกันว่า"ลิปซิงค์"(Lipsynch) ปัญหาในการร้องจึงหมดไป

นอกจากนี้ในการฝึกซ้อมร้องเพลงนั้นดังเคยได้กล่าวแล้วว่าผู้แสดงบางท่านร้องเพลงไม่ได้หรือบางท่านร้องได้แต่คร่อมจังหวะก็ต้องทำการแก้ไขปรับปรุง ซึ่งการร้องเพลงคร่อมจังหวะนั้นอาจเกิดฟังจังหวะของเพลงไม่ออก ซึ่งสุรพล วิรุฬห์รักษ์เขียนไว้ในงานวิจัยนาฏยศิลป์รัชกาลที่ 9 ว่า "การร้องเพลงคร่อมจังหวะของผู้แสดงละคร ในขณะที่หม่อมหลวงหย่อม งามอนรธ ผู้แสดงเป็นสมเด็จพระนเรศวร ในละครเรื่องสมเด็จพระนเรศวรมหาราช กำลังซ้อมร้องเพลงอยู่ ณ ศาลาดุสิดาลัย โดยมีครูเมธา หมู่เย็นเป็นผู้บรรเลงระนาดเอก ในขณะนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงวิ่งออกกำลังพระวรกายอยู่รอบๆศาลาดุสิดาลัย และทรงสังเกตการร้องเพลงของหม่อมหลวงหย่อมว่า ไม่ลงจังหวะแต่ทำไมจึงเข้าก็บรรเลงได้สนิท จึงทรงประทับฟังอย่างใกล้ชิด ทรงเห็นครูเมธา ดีระนาดลักจังหวะให้ ทำให้จังหวะฟังดูพอดี จึงทรงเตือนคุณครูเมธาว่า อย่าตามใจคนร้อง ต้องรักษาคุณภาพของดนตรีด้วย"¹⁰⁹ จากงานวิจัยดังกล่าวทำให้เห็นว่าการฝึกซ้อมการร้องแต่ละครั้งนั้นบางครั้งผู้บรรเลงก็มีส่วนช่วยให้คนร้องร้องได้ตรงจังหวะซึ่งเป็นผลดีแต่บางครั้งก็อาจ

¹⁰⁹ สุรพล วิรุฬห์รักษ์, "นาฏยศิลป์รัชกาลที่ 9," งานวิจัย ,(กระทรวงศึกษาธิการ: 2541), หน้า46-47.

จะทำให้รักษาคุณภาพของดนตรีไม่ได้ดังที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรับสั่งเตือนครุเมธาในครั้งนั้น

ดังนั้นพอจะสรุปได้ว่าในการฝึกซ้อมร้องเพลงในละครของสมภพ จันทรประภา นั้นในขั้นแรกจะมีครูสุจิตต์ คุริยะประณีตเป็นผู้ฝึกซ้อมและต่อเพลงให้กับตัวละครทั้งหลายเมื่อตัวละครแต่ละตัวร้องเพลงได้แล้วก็จะเพิ่มเติมด้วยการใส่อารมณ์ของตัวละครลงไปในเรื่องที่ตนร้องไม่ว่าจะเป็นอารมณ์รัก เศร้าโศก เสียใจ ตีใจ หรือแม้กระทั่งอารมณ์โกรธ หลังจากนั้นจึงจะทำการฝึกซ้อมเข้ากับเครื่องดนตรีหรือเปียโนที่ใช้ในการแสดง โดยสมภพ จันทรประภาจะเป็นผู้คอยดูแลอย่างใกล้ชิดเพื่อคอยปรับเปลี่ยนเพลงร้องตามอารมณ์ต่างๆของตัวละครตามความเหมาะสมของละครในแต่ละเรื่องที่จัดแสดงขึ้น

3.4 การบรรจุเพลง

ในการแสดงละครของสมภพ จันทรประภาในระยะแรกที่เป็นละครพูดนั้นความสำคัญของเพลงร้องหรือเพลงบรรเลงต่างๆยังคงจะมีน้อยหรืออาจจะไม่มีเลยก็เป็นได้แต่เมื่อเริ่มแต่งบทละครแนวตลกคำบรรยายที่ใช้แสดงทางเวทีเรื่องแรกคือ“นางเสื่อง”เกิดขึ้นมาเรื่องของการบรรจุเพลงร้องหรือเพลงบรรเลงก็มีความสำคัญขึ้นมาด้วย

ในขั้นแรกที่สมภพ จันทรประภาแต่งบทละครเรื่องนางเสื่องขึ้นนั้น บทละครดังกล่าวผู้แต่งมีความประสงค์ที่จะให้เป็นการแสดงแนวละครตลกคำบรรยาย ซึ่งความสำคัญของบทละครชนิดนี้จะต้องอยู่ที่การร้องและการรำของตัวละครเป็นหลัก ดังนั้นเพื่อที่จะให้ตัวละครรำและร้องอย่างมีประสิทธิภาพผู้แต่งจึงต้องมีวิธีการในการบรรจุเพลงไม่ว่าจะเป็นเพลงร้องของตัวละครหรือเพลงบรรเลงซึ่งบรรเลงทั้งหลายอาจจะเป็นเพลงหน้าพาทย์ด้วยก็ได้ แต่สมภพ จันทรประภาถึงแม้จะเกิดและเติบโตในวังบ้านหม้อได้รู้ได้เห็นการแสดงละครซึ่งเป็นต้นแบบของละครตลกคำบรรยายก็ตามแต่ก็ยังไม่มีความชำนาญในเรื่องของการบรรจุเพลง ดังนั้นในการแต่งบทละครเรื่องนางเสื่องซึ่งถือว่าเป็นปฐมบทของการแต่งบทละครแนวตลกคำบรรยายของสมภพ จันทรประภาจึงต้องพึ่งพาผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญในด้านการบรรจุเพลง และสมภพ จันทรประภาก็ได้บรมครูแห่งดนตรีไทยเป็นผู้บรรจุเพลงต่างๆในละครเรื่องนี้ให้ บรมครูผู้นั้นก็คือ อาจารย์มนตรี ตราโมทผู้เชี่ยวชาญทางด้านดนตรีไทยของกรมศิลปากรซึ่งต่อมาท่านผู้นี้ได้เป็นศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดงดนตรีไทย อาจารย์มนตรี ตราโมทได้บรรจุเพลงร้องซึ่งเป็นเพลงในอัตรา 2 ชั้นเป็นเพลงร้องง่ายๆที่เคยได้ยินได้ฟังและใช้กับการแสดงโขนละคร เช่นเพลงลาวดวงเดือน ลาวเสียงเทียน เขมรไล่ควาย นาคราช

เป็นต้น เนื่องจากผู้แสดงนั้นเป็นนักแสดงสมัครเล่นจึงจำเป็นที่จะต้องบรรจเพลงที่ร้องง่ายและชินหู จึงจะทำให้ผู้แสดงทั้งหลายสามารถที่จะร้องหรือรำออกมาได้อย่างดีมีประสิทธิภาพทำให้ละคร เรื่องนางเลิ้งประสบความสำเร็จในการแสดงเป็นอย่างมากทั้งที่ผู้แสดงทั้งหมดเป็นเพียงนักแสดง นักเล่นเท่านั้น

ต่อมาภายหลังเมื่อสมภพ จันทรประภาแต่งบทละครมากขึ้นผู้ที่บรรจเพลงลงใน บทละครต่างๆก็เปลี่ยนมาเป็นครูสุจิตต์ ตรียะประณีตหัวหน้าวงดนตรีบ้านบางลำพูซึ่งสมภพ จันทรประภา นั้นไม่เคยรู้จักครูสุจิตต์มาก่อน เคยแต่ได้ยินกิตติศัพท์การบรรเลงปี่พาทย์ของวงตรียะ ประณีตหรือวงบ้านบางลำพู ครูสุจิตต์เล่าว่าวันหนึ่งสมภพ จันทรประภา ขึ้นมาบนบ้านแล้วถามว่า คนไหนครูสุจิตต์ ผมจะบอกอะไรให้อย่างหนึ่งนะ ผมจะเล่นละคร ผมจะเอาปี่พาทย์คุณ ซึ่งครู สุจิตต์ก็ตอบกลับไปว่าทำไมไม่เอากรมศิลป์ละ สมภพ ตอบว่าไม่เอา เขาดูถูกคุณรู้ไหมว่าคุณนะ เป็นปี่พาทย์วัดตีแตงงานวัด คุณจะมาทำละครอย่างนี้ไม่ได้ เมื่อครูสุจิตต์ได้ฟังดังนั้นก็เกิดความ มานะ "ก็เอาซิวะ เขาดูถูกเรานี้หว่า เล่นฟรียังเอาเลย"¹¹⁰ ทำให้ครูสุจิตต์ต้องเป็นผู้ที่บรรจเพลงใน บทละครของสมภพ จันทรประภาตั้งแต่นั้นมา

สุจิตต์ ตรียะประณีตเล่าให้ฟังว่า ครูบรรจเพลงครั้งแรกก็บรรจให้กับบทละครคุณ สมภพ ซึ่งเมื่ออ่านกลอนดูแล้วมันจะคิดขึ้นมาได้ว่าบทนี้ควรที่จะต้องใส่เพลงอะไรลงไป อารมณ์ เพลงเป็นอย่างไรแล้วจึงจะกรอกชื่อเพลงลงไป ซึ่งนิสัยของคุณสมภพเป็นคนละเอียด เมื่อท่านแต่ง บทมาแล้วก็จะมาให้ดูบทแล้วบรรจเพลงว่าบทนี้ควรใส่เพลงอะไร และจะต้องตรวจทานทุกครั้ง ว่า เหมาะสมกับบทที่แต่งมาหรือไม่ ถ้าใส่เพลงนี้จะเป็นอย่างไร หลังจากนั้นก็จะให้ร้องให้ฟังว่าเข้ากับ บทหรือไม่ตัวละครจะรำสมกับบทหรือไม่เป็นต้น และเพลงที่ถือได้ว่าเป็นเพลงเอกที่สมภพ จันทรประภาชอบมากและอยากให้มีการบรรจไว้ในละครของตนเองเกือบทุกเรื่องนั้นเห็นจะได้แก่ เพลง "ทองย่อน" นอกจากนี้ในบทร้องบางบทที่ครูสุจิตต์บรรจเพลงเช่นบทโกรธที่บรรจเพลงลงไป ในบทละครนั้นแสดงออกถึงความโกรธเพียงแต่น้อยสมภพ จันทรประภา ก็ให้เปลี่ยนใหม่เป็นเพลง ที่มีอารมณ์โกรธจัดโกรธแรง ซึ่งเพลงส่วนใหญ่ที่ครูสุจิตต์บรรจลงในบทละครของสมภพ จันทร ประภา นั้นเป็นเพลงภาษาต่างๆมีทั้ง เขมร ลาว ญวน จีน แขก เป็นต้นเหมือนเพลงสิบสองภาษา ซึ่งตรงกับละครแนวประวัติศาสตร์ของท่าน หรือในการบรรจเพลงในบทละครเรื่องศรีธรรมมาโคกราช ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทางภาคใต้ของไทยการบรรจเพลงของครูสุจิตต์ก็จะเน้นไปทางละคร ชาตรี และเพลงไหนที่ไม่เหมาะสมกับบทหรือตัวแสดงก็จะมีการปรับเปลี่ยนไปจนกว่าจะถูกใจ บาง

¹¹⁰ สัมภาษณ์สุจิตต์ ตรียะประณีต, 5 มีนาคม 2547.

ครั้งในการบรรจเพลงหนึ่งเพลงอาจจะต้องร้องให้ฟังถึงสิบเพลงจึงจะบรรจเพลงได้ลงตัวและเป็นที่ถูกใจเจ้าของบทละครนั้นๆ

ละครที่เป็นแนวดึกดำบรรพ์ของ สมภพ จันทระภา ทุกเรื่องครูสุจิตต์ คุริยะประณีต จะเป็นผู้บรรจเพลงด้วยตนเองทั้งนั้นเมื่อแต่งบทและบรรจเพลงเรียบร้อยแล้วก็จะนำไปฝึกซ้อมและในระหว่างการซ้อมถ้าพบข้อบกพร่องในการเพลงซ้ำร้องก็จะมีกาแก้ไขเปลี่ยนเพลงอีกครั้งหนึ่งเพื่อให้เกิดความเหมาะสมทางการแสดง ทั้งนี้จากการที่จักรกฤษณ์ ดวงพัตราได้สัมภาษณ์สมภพ จันทระภาไว้ก็จะทำให้ทราบว่าเพลงบรรเลงและซ้ำร้องละครทุกเพลงในบทประพันธ์ของสมภพ จันทระภา นั้นผู้บรรจเพลงคือสุจิตต์ คุริยะประณีต นอกจากบางเพลงที่แต่งบทซ้ำร้องขึ้นโดยเฉพาะสมภพ จันทระภาจึงจะเป็นผู้บรรจเพลงเองในระหว่างที่แต่งบทละคร¹¹¹

อีกประการหนึ่งที่สุรพล วิรุฬห์รักษ์ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “ความสำเร็จของละครคุณสมภพ อยู่ที่สี่สรวของวงคุริยะประณีต ในละครเรื่องซีสินผมต้องการยกกองทัพม้าแต่จะไม่เอาเพลงม้าย่องหรือเพลงเชิด แต่ผมต้องการเพลงเดินกำรำเคียว วงคุริยะประณีต สามารถทำให้ผมได้ ถ้าเป็นกรมศิลปทำไม่สำเร็จ เพราะจะต้องได้รับการชี้แจงว่าไม่ถูกต้องผิดจารีต”¹¹²

ดังนั้นในการบรรจเพลงบรรเลงและเพลงร้องในบทละครของสมภพ จันทระภา นอกจากเรื่องนางเสืองที่อาจารย์มนตรี ตราโมทบรรจเพลงเป็นเรื่องแรกแล้วบทละครที่เป็นแนวดึกดำบรรพ์และบทละครพูดสลับลำเรื่องต่อๆมากกว่า 40 เรื่องผู้บรรจเพลงคือสุจิตต์ คุริยะประณีตหัวหน้าวงดนตรีคุริยะประณีตที่บรรเลงประกอบการแสดงทุกครั้งที่มีการแสดงละครของ สมภพ จันทระภา ซึ่งการบรรจเพลงในแต่ละเพลงนั้นวิธีการคือต้องศึกษาหรือดูบทละครของสมภพ จันทระภา ก่อนแล้วจึงจะนำมาบรรจเพลงร้องลงไปซึ่งเพลงส่วนใหญ่จะเป็นในอัตรา 2 ชั้นมีทั้งเพลงสองชั้นที่ใช้ร้องกับการแสดงโขนละครทั่วไปและเพลงภาษาเนื่องด้วยละครนั้นเป็นแนวประวัติศาสตร์ จึงจำเป็นต้องใช้เพลงภาษาของชาติต่างๆเช่น ลาว ญวน เขมร จีน แยก เป็นต้นเพื่อความเหมาะสมในบทละครเรื่องนั้นๆ

¹¹¹ จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา, “วิเคราะห์บทละครดึกดำบรรพ์ของสมภพ จันทระภา,” (ปริญญาณิพนธ์หลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร :2532) หน้า250.

¹¹² สัมภาษณ์สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 5 มีนาคม 2547.

ภาพที่ 76 แสดงภาพ ครูสุจิตต์ ดุริยะประณีต ผู้บรรจุเพลงในละครของสมภพ จันทระประภาทุก
เรื่องยกเว้นเรื่องนางเสื่อง เชื้อเพื่อภาพ รองศาสตราจารย์จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา

ภาพที่ 77 แสดงภาพ ครูเมธา หมู่เย็น ผู้บรรเลงระนาดเอกและควบคุมวงดนตรีในละครของ
สมภพ จันทระประภา เชื้อเพื่อภาพ รองศาสตราจารย์จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา

3.5 การออกแบบอุปกรณ์การแสดง

ในละครคุณสมภพ นั้นสิ่งที่ต้องกล่าวเป็นอันดับต่อมาที่นับได้ว่าเป็นหัวใจหลักหรือเป็นจุดเด่นที่ปรากฏอยู่ในบทละครทุกๆ เรื่องของสมภพ จันทรประภา นั้นก็คือการออกแบบอุปกรณ์การแสดง ซึ่งอุปกรณ์การแสดงต่างๆ ที่สมควรจะกล่าวถึงมากที่สุดในละครคุณสมภพนั้น ไม่มีอะไรจะเด่นไปกว่าการออกแบบเครื่องแต่งกายและการออกแบบฉากแล้ว ละครคุณสมภพ เป็นละครแนวประวัติศาสตร์ดั่งนั้นในการออกแบบเครื่องแต่งกายหรือฉากจะต้องตรงตามยุคตามสมัย ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ สมภพ จันทรประภา ได้ศึกษาค้นคว้ามาเป็นอย่างดีก่อนที่จะลงมือออกแบบอุปกรณ์ต่างๆ และสร้างสรรค์ออกมาสู่สายตาของผู้ชม อันเป็นผลที่สะท้อนกลับทำให้ละครของสมภพ จันทรประภา เป็นที่ถูกใจของผู้ชมเป็นอย่างมากดังจะขอยกตัวอย่างการออกแบบอุปกรณ์การแสดงในละครคุณสมภพ ตามหัวข้อต่อไปนี้

1) การออกแบบเครื่องแต่งกาย

เครื่องแต่งกายเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งอย่างหนึ่งของการแสดงละครหรือนาฏศิลป์ ซึ่งเป็นส่วนประกอบของละครส่วนหนึ่งที่จะทำให้ผู้ชมเกิดความเข้าใจในการรับชมละคร ทั้งยังได้รับความรู้จากเครื่องแต่งกายที่เป็นที่บ่งบอกถึงประวัติศาสตร์ยุคสมัยของการแต่งกายในละครนั้นๆ ที่เป็นของชาติไทยหรือต่างชาติอีกด้วย

ในการออกแบบเครื่องแต่งกายในการแสดงละครนั้น สุรพล วิรุฬห์รักษ์กล่าวไว้ว่า การออกแบบเครื่องแต่งกายควรมีหลักค่านึงในการออกแบบ 6 ประการคือ¹¹³

1. หน้าที่การใส่สอย หมายถึงเครื่องแต่งกายแต่ละชุดที่มีหน้าที่ใส่สอยสำหรับการแสดง การออกแบบจึงต้องมีข้อมูลที่ชัดเจนว่า เครื่องแต่งกายชุดใดและขึ้นใดจะนำไปใช้สวมใส่อย่างไร โดยตัวละครใด เพื่อวัตถุประสงค์อะไร
2. รูปแบบเครื่องแต่งกายต้องได้รับการออกแบบให้สัมพันธ์กับรูปแบบหรือสไตล์ของการแสดง และฉาก เพื่อให้มีเอกภาพในการแสดงชุดนั้น
3. บุคลิกตัวละคร / ผู้แสดง ตัวละครแต่ละตัวจะมีลักษณะเฉพาะซึ่งเครื่องแต่งกายจะบ่งบอกสถานภาพต่างๆ ของตัวละคร ในการออกแบบจะต้องพิจารณาบุคลิกตัวละคร ควบคู่กับรูปร่างหน้าตาของผู้แสดงที่มาสวมบทบาทตัวละคร ทั้งนี้เพราะผู้แสดงอาจมีส่วนที่เหมาะสมและไม่เหมาะสมกับบุคลิกของตัวละคร ซึ่งทำให้ต้องมีการออกแบบเครื่องแต่งกายเครื่องแต่งกายเพื่อแก้ไขส่วนที่ไม่เหมาะสมนั้น

¹¹³ สุรพล วิรุฬห์รักษ์, “นาฏศิลป์ปริทรรศน์,” (ม.ป.ท. : 2544.) พิมพ์ครั้งที่ 2. หน้า 201-204.

4. การสร้าง ในการสร้างเครื่องแต่งกายต้องคำนึงถึงสิ่งสำคัญ 2 ประการคือ วัสดุและโครงสร้างวัสดุ เครื่องแต่งกายทำด้วยวัสดุนาขนิดซึ่งอาจแบ่งออกเป็น 2 หมวดคือ หมวดเครื่องนุ่งห่มมักใช้ผ้า หนัง โยสังเคราะห์ และหมวดเครื่องประดับทั้งประดับศีรษะและร่างกายมักใช้โลหะ หนัง กระดาษ วัสดุสำหรับทำเครื่องแต่งกายไม่นิยมใช้ของจริงโครงสร้าง ในที่นี้หมายถึงการสร้างเครื่องแต่งกายนาฏศิลป์ให้เหมาะสมกับการใช้งาน ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 3 แบบ คือ
 - แบบสำเร็จรูป หมายถึงเครื่องแต่งกายนาฏศิลป์ที่นำชิ้นส่วนมาเย็บติดกัน เพื่อให้เกิดเป็นชุดสำเร็จรูปที่จะสวมใส่ได้สะดวกรวดเร็ว
 - แบบกึ่งสำเร็จรูป หมายถึงเครื่องแต่งกายนาฏศิลป์ที่นำชิ้นส่วนบางชิ้นมาเย็บติดกันเป็นส่วนสำเร็จรูปและมีบางส่วนเป็นแบบชิ้นส่วนแยก
 - แบบแยกชิ้นส่วน หมายถึงเครื่องแต่งกายนาฏศิลป์ที่แยกชิ้นส่วนกันอย่างเด็ดขาด แล้วนำมาตกแต่งร่างกายของผู้แสดงทีละชิ้นอย่างมีขั้นตอน
5. การถอดเปลี่ยน เครื่องแต่งกายเพื่อการแสดงนาฏศิลป์มักมีการถอดเปลี่ยนชุดในแต่ละฉากให้เป็นไปตามสถานการณ์ในท้องเรื่อง ดังนั้นในการออกแบบเครื่องแต่งกายจึงต้องคำนึงถึงความต้องการในการถอดเปลี่ยนให้สะดวกเร็วด้วย
6. การประหยัด เครื่องแต่งกายก็มีการลงทุนสูงเช่นเดียวกับฉาก จึงจำเป็นต้องรอบคอบในการออกแบบให้ประหยัดทั้งวัสดุ แรงงาน และเวลา การประหยัดในเรื่องเครื่องแต่งกายเป็นสิ่งจำเป็นมากเพราะเป็นการลดต้นทุนในการจัดการแสดงได้มาก

จากหลักของการออกแบบเครื่องแต่งกายดังกล่าวข้างต้นนั้นทำให้ทราบว่าในการที่จะสร้างเครื่องแต่งกายสำหรับแสดงละครหรือนาฏศิลป์ไทยนั้นต้องคำนึงถึงถึงสิ่งต่างๆคือการใช้สอย รูปแบบ บุคลิกลักษณะตัวละคร การสร้าง การถอดเปลี่ยน และที่สำคัญที่สุดคือประหยัด ซึ่งในละครคุณสมภพก็นำเอาหลักการต่างๆเหล่านี้มาสร้างเครื่องแต่งกายให้กับคณะละครของตนเอง จากละครพูดเรื่องต่างๆที่สมภพ จันทระประภาแต่งบทขึ้นเนื้อเรื่องส่วนใหญ่จะเป็นการเฉลิมพระเกียรติเจ้านายบางพระองค์ในสมัยรัตนโกสินทร์ดังนั้นเครื่องแต่งกายส่วนใหญ่ของผู้แสดงทั้งหญิงและชายก็จะเป็นเครื่องแต่งกายของชาวไทยในยุครัตนโกสินทร์ในราวต้นรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา ซึ่งผู้แสดงชายมักนิยมนุ่งกางเกง สวมเสื้อผ้าป่านหรือนุ่งผ้าม่วงสวมเสื้อราชปะแตนเป็นต้น ส่วนผู้แสดงที่เป็นผู้หญิงนั้นมักจะนุ่งผ้าถุง หรือโจงกระเบนสวมเสื้อผ้าลูกไม้หรือผ้าบางทั้งแขนสั้นและแขนยาวตามยุคสมัย

ต่อมาเมื่อสมภพ จันทรประภาได้แต่งบทละครเรื่องนางเลิ้งขึ้นและให้นิพนธ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแสดงในปี พ.ศ. 2511 นั้น ซึ่งบทละครเรื่องนี้เป็นบทละครแนวดึกดำบรรพ์ที่เลียนแบบมาจากละครดึกดำบรรพ์ของกรมพระยานริศฯ แต่ในบทละครของสมภพ จันทรประภานั้นเป็นบทละครแนวประวัติศาสตร์ สมภพ จันทรประภาจึงมีความต้องการที่จะให้ละครของตนเองใช้เครื่องแต่งกายแบบละครพันทางตามยุคตามสมัยตามเชื้อชาติของตัวละครในประวัติศาสตร์ จึงคิดรูปแบบเครื่องแต่งกายของการแสดงละครของตนเองขึ้นใหม่ซึ่งไม่มีเค้าโครงของการแต่งกายแบบยืนเครื่องในละครดึกดำบรรพ์อยู่เลย ซึ่งสมภพ จันทรประภากล่าวไว้ในหนังสืออยุธยาอาภรณ์ว่า “เรื่องที่ผมเล่นเป็นเรื่องอิงประวัติศาสตร์ เครื่องแต่งกายช่วยให้เห็นจริงขึ้นได้มาก และยังมีฉากรองรับแบบละครดึกดำบรรพ์ยิ่งจำเป็นมากขึ้น”¹¹⁴ จากการที่สมภพ จันทรประภาได้ค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องเครื่องแต่งกายของไทยในสมัยอยุธยาและเขียนขึ้นเป็นหนังสือชื่อ “อยุธยาอาภรณ์” ที่ใช้เพื่อค้นคว้าหาข้อมูลเครื่องแต่งกายในยุคต่างๆ ขึ้นมาเพื่อใช้ในการสร้างเครื่องแต่งกายให้กับละครของตนเอง ซึ่งการเขียนหนังสือเล่มนี้สมภพ จันทรประภามุ่งมั่นมากนับได้ว่าเป็นผลงานชิ้นเอกให้กับชนรุ่นหลังไว้ศึกษาได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ในการคิดสร้างเครื่องแต่งกายให้กับละครของตนเองแต่ละครั้งนั้นสมภพ จันทรประภาได้ทำการศึกษาหาข้อมูลอย่างละเอียดลึกซึ้งดังที่สุรางค์ อิงคเวทย์ผู้ร่วมงานท่านหนึ่งได้ชี้แจงว่า “เวลาท่านจะทำเรื่องใดจะเห็นว่าท่านศึกษาอย่างละเอียดแล้วลงไปเครื่องแต่งกาย (Costume) ยุคสมัย (Period) ซึ่งโดยมากจะอิงประวัติศาสตร์ ยกตัวอย่างที่เห็นชัดๆ ก็คือ พม่า ท่านไปศึกษาหาข้อมูลจากรูปภาพจิตรกรรมฝาผนังหรือภาพวาดการ์ตูนก็พบว่า พม่า นั้นแต่งตัวอย่างไร ผู้หญิงธรรมดาแต่งอย่างไร นักรบ อำมาตย์แต่งอย่างไร แล้วก็บอกว่าที่ละครไทยเราแต่งกันมานั้นผิดหมด เพราะฉะนั้นก็เอารูปเหล่านั้นมาก็อปปี้เลยแล้วสร้างเครื่องแต่งตัวให้เหมือนกับที่พม่าเขาแต่ง ขณะรบ ขณะนั่งเมือง หรือว่าออกเที่ยวในลักษณะต่างๆ”¹¹⁵ จากข้อมูลการสัมภาษณ์ทำให้ทราบว่าสมภพ จันทรประภาศึกษาหาข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์ของยุคสมัยต่างๆ ก่อนแล้วจึงวางแผนในการคิดประดิษฐ์หรือสร้างเครื่องแต่งกายเพื่อให้เกิดความสมจริง ซึ่งในละครแต่ละเรื่องก็มีแนวคิดและวิธีการสร้างเครื่องแต่งกายแตกต่างกันออกไป บางครั้งอาจจะมีการตกลงกันก่อนว่าจะเอาประมาณไหน อย่างไร แล้วจึงลงรายละเอียด ต่างๆ ลงไป ต่อจากนั้นจึงถึงขั้นลงมือสร้างจนเป็นผลสำเร็จออกมา

สมภพ จันทรประภา พยายามสร้างเครื่องแต่งกายให้มีความใกล้เคียงกับยุคสมัยของละครแต่ละเรื่องอย่างสมจริงทั้งนี้เพื่อความสอดคล้องกับฉากในท้องเรื่องตลอดจนศิลปประจำ

¹¹⁴ สมภพ จันทรประภา, “อยุธยาอาภรณ์,” (พิมพ์ครั้งที่ 2 กรมศิลปากร :2526.) หน้า 5.

¹¹⁵ สัมภาษณ์สุรางค์ อิงคเวทย์, 5 มีนาคม 2547.

ชาติต่างๆที่ปรากฏอยู่ในเนื้อเรื่องดังกล่าวด้วย ในการสร้างเครื่องแต่งกายต่าง ๆ นั้นเครื่องแต่งกายหรือศิราภรณ์บางอย่างนับได้ว่าเป็นต้นแบบที่ใช้ในการแสดงกันอยู่ทุกวันนี้ไม่ว่าจะเป็นการแสดงละครหรือการแสดงภาพยนตร์ที่เกี่ยวกับจักรๆวงๆ เช่น ศิราภรณ์ประดับศรีษะที่เรียกว่า "สนองเกล้า" หรือแม้ทรงผมแบบพม่าที่เรียกว่า "โองคะโดง" ที่ปรากฏให้เห็นในภาพยนตร์เรื่องสุริโยทัยหรือละครทางโทรทัศน์เรื่องกษัตริยา เป็นต้น

ในละครเรื่องนางเสื้องที่เป็นละครแนวดึกดำบรรพ์เรื่องแรกนั้นซึ่งมีเนื้อเรื่องอยู่ในยุคสมัยสุโขทัยการสร้างเครื่องแต่งกายจึงจำเป็นต้องให้ตรงกับยุคสมัยดังนั้นเมื่อสมภพจันทร์ประภาคั้นคว่าหาข้อมูลทางด้านเครื่องแต่งกายได้แล้วก็มอบหมายให้ จักรพันธ์ุ โปษยะกฤต เป็นผู้ออกแบบเครื่องแต่งกายของตัวละครทั้งหมด ซึ่งจักรพันธ์ุ โปษยะกฤตได้ออกแบบเครื่องแต่งกายอย่างสวยงามและตระการตาเป็นอย่างมาก ซึ่งมีความแปลกแตกต่างไปจากละครไทยแบบเดิมแทบทั้งสิ้นและหลังจากออกแบบแล้วผู้ที่ลงมือสร้างเครื่องแต่งกายคือนางเจริญ ทองศรีไพไล และมีนายชิต แก้วดวงใหญ่เป็นผู้สร้างศิราภรณ์และเครื่องประดับ นับถือได้ว่าเป็นการวิวัฒนาการด้านเครื่องแต่งกายในละครไทยสมัยหนึ่ง และเป็นที่ยอมรับของผู้ชมละครด้วยกันทั้งนั้น ทั้งนี้จะเห็นได้จากคำติชมของสื่อมวลชนทั้งหลายว่าละครดึกดำบรรพ์ของสมภพ จันทร์ประภา มีเครื่องแต่งกายที่งดงาม

ละครเรื่องต่อมาของสมภพ จันทร์ประภา ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง ซีลีน สมเด็จพระนเรศวรมหาราช พระสุพรรณกัลยา ตามพรลิงค์ ยามาต้า ตรอยกำศรวล ไศเลนทริธราช เณกอะหมัด ฯลฯ เครื่องแต่งกายยังคงเป็นจุดเด่นหรือเป็นลักษณะพิเศษที่จะต้องมีการปรากฏให้เห็นในละครคุณสมภพ ไม่ว่าเครื่องแต่งกายของชาติไทยตามยุคสมัย หรือเครื่องแต่งกายตามเชื้อชาติของตัวละครที่ปรากฏอยู่ในบทละครแต่ละเรื่องอย่างเช่นเรื่อง "บุเช็กเทียนนั้น" เนื้อเรื่องของละครจะมีความเกี่ยวข้องกับชาติจีนดังนั้นในการออกแบบเครื่องแต่งกายของตัวละครในเรื่องจึงจำเป็นต้องสร้างให้เข้ากับยุคสมัยของชาติจีนในตอนนั้นด้วย หรือละครเรื่อง "ตรอยกำศรวล" ซึ่งเป็นละครเรื่องเดียวของสมภพ จันทร์ประภาที่เกี่ยวข้องกับชนชาติกรีกดังนั้นในการออกแบบเครื่องแต่งกายก็จะเน้นให้ผู้แสดงทั้งชายและหญิงแต่งกายเหมือนกับชนชาติกรีกในสมัยโบราณซึ่งตัวละครที่เป็นชายจะสวมชุดคลุมยาวเหนือเข่า พร้อมทั้งมีผ้าคลุมไหล่ซ้ายลงมาพันรอบตัวคลุมทับอีกชั้นหนึ่งและสวมรองเท้าสานไขว้สลับจนถึงเข่า ถ้าเป็นชุดนักรบก็จะสวมหมวกทรงโรมัน ส่วนผู้แสดงหญิงก็จะสวมกระโปรงยาวคลุมถึงเท้าคล้ายกับชุดราตรีในสมัยปัจจุบัน ซึ่งการสร้างเครื่องแต่งกายแต่ละอย่างแม้มิใช่ของจริงแต่ก็ทำเลียนแบบได้อย่างเหมือนมาก

ภายหลังจากละครเรื่องนางเสื้อง แล้ว ผู้ออกแบบเครื่องแต่งกายส่วนใหญ่จะเป็นผู้ร่วมงานในละครคุณสมภพตั้งแต่เริ่มต้นทั้งสิ้น เช่น สุรวพล วิรุฬห์รักษ์ได้ออกแบบเครื่องแต่งกายหรือควบคุมฝ่ายศิลป์ในหลายเรื่อง เช่น เรื่องศรีธรรมมาโคกราช สมเด็จพระนเรศวรมหาราช บรรพไท เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีศุภชัย สิทธิเลิศเป็นผู้ออกแบบเครื่องแต่งในละครเรื่องสมเด็จพระสุริโยทัยอีกด้วย

ส่วนในละครเรื่องศรีธรรมมาโคกราชนั้นสมภพ จันทรประภาได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับเครื่องแต่งกายอย่างละเอียดลึกซึ้งถึงกับลงทุนไปศึกษาข้อมูลยังภาคใต้ของไทยและพบว่าคนไทยในสมัยอาณาจักรศรีวิชัยนั้นนิยมนุ่งกางเกงยาวลงมาถึงข้อเท้าคล้ายกับการแต่งกายของทวารบาลที่ยืนเฝ้าประตูโบสถ์โดยทีเดียว มิใช่ทำตามแบบโนราห์หรือตามแบบของกรมศิลปากร และก็ไม่นิยมสวมเสื้อส่วนผู้หญิงจะนิยมนุ่งผ้าได้สะดวกและไม่สวมเสื้อเช่นเดียวกัน แต่เมื่อมาทำเป็นการแสดงละครแล้วก็ให้ผู้แสดงที่เป็นผู้หญิงสวมเสื้อยึดแนบเนื้อเพื่อให้เห็นว่าผู้คนในประวัติศาสตร์สมัยนั้นไม่มีการสวมเสื้อ ซึ่งจากการแสดงละครเรื่องดังกล่าวทำให้ ศุภชัย เครือประดับ ซึ่งวิจารณ์ละครของสมภพ จันทรประภาอย่างรุนแรงว่าไม่ใช่ละครดีก็ตามแต่แบบที่สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ทรงวางไว้ แต่ยังสามารถกล่าวชมเรื่องการแต่งกายของละครเรื่องนี้ว่า "ว่าด้วยเรื่องการแต่งเนื้อแต่งตัว การเลือกสีส้น ต้องขอปรบมือให้ดังสนั่นและขอยกการแต่งตัวแบบเปลือยออกยกไหล่เช่นนี้ไว้เป็นสมบัติทางศิลปะของละครแบบนายสมภพ โดยเฉพาะ"¹¹⁶

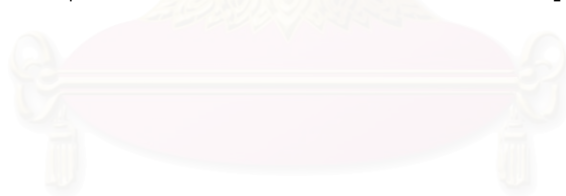
ซึ่งการออกแบบเครื่องแต่งกายดังที่กล่าวมาข้างต้นนั้นการออกแบบต้องมีความถูกต้องตามประวัติศาสตร์ซึ่งไม่ใช่ Theater Costume แต่เป็น History Costume กล่าวคือต้องมีความสวยงามและถูกต้องตามประวัติศาสตร์ สิ่งต่างๆที่กล่าวมานี้เป็นสิ่งที่สมภพ จันทรประภามีความชอบมากและให้ความสนใจเป็นพิเศษ ทั้งนี้รวมไปถึงการสร้างอาคารต่างๆด้วยซึ่งสมภพ จันทรประภาจะลงทุนเองหาที่ตัดเย็บและทำอาคารเองบางครั้งถึงกับใช้เงินส่วนตัวในการสร้างอุปกรณ์ต่างๆ ด้วย

ในการออกแบบเครื่องแต่งกายแต่ละครั้งนั้นผู้ออกแบบเครื่องแต่งกาย เช่น สุรวพล วิรุฬห์รักษ์จะมีวิธีการออกแบบเครื่องแต่งกายของละครที่จะแสดงแต่ละเรื่องโดยมีขั้นตอนการออกแบบเริ่มตั้งแต่การร่างภาพเครื่องแต่งกายให้ตรงตามยุคสมัยของละครเรื่องนั้นๆดังจะขอยกตัวอย่างการร่างภาพเครื่องแต่งกายในละครเรื่องบรรพไทโดยสุรวพล วิรุฬห์รักษ์ดังต่อไปนี้

¹¹⁶ ศุภชัย เครือประดับ, "ศรีธรรมมาโคกราชมิใช่ละครดีก็ตามแต่," อนุสารเผยแพร่กิจกรรมและสาระนาฏศิลป์ ชมรมละคร ส.จ.ม. (ศรีเมืองการพิมพ์ : 2513.) ไม่มีเลขหน้า

ภาพที่ 78 ภาพร่างทำวพักคราชและพระมเหสีในละครพูดสลับลำแสดงทางเวทีเรื่องบรรพไทย
 ที่มา เอื้อเฟื้อภาพโดยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์
 จากภาพร่างดังกล่าวข้างต้นในขั้นต่อไปผู้ออกแบบก็จะทำการลงสีภาพร่างเพื่อที่
 จะได้นำมาทำการสร้างชุดการแสดงละครในขั้นต่อไปดังตัวอย่างในรูป

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 79 ภาพร่างทำวพืงคราชและพระมเหสีในละครพุดสลับลำแสดงทางเวทีเรื่องบรวพไทย
 ที่ทำการลงสีเรียบร้อยพร้อมที่จะทำการสร้าง
 ที่มา เอื้อเฟื้อภาพโดยรองศาสตราจารย์จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา

จะเห็นได้ว่าเมื่อลงรายละเอียดในขั้นตอนการสร้างด้วยการลงสีดังที่เห็นในภาพ
 แล้ว ก็จะทำให้เกิดความสวยงามขึ้นตามลำดับ ซึ่งผู้วิจัยจะขอเสนอภาพร่างในขั้นตอนการออกแบบ
 ในขั้นตอนที่ 1 พร้อมทั้งการลงสีในขั้นตอนที่ 2 อีกหนึ่งตัวอย่างเพื่อให้เห็นกรรมวิธีในการผลิตหรือ
 การออกแบบเครื่องแต่งกายในละครเรื่องบรวพไทยนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตัวอย่างการร่างภาพท้าวสิงหนวัติและพระมเหสี

ภาพที่ 80 ภาพร่างท้าวสิงหนวัติและพระมเหสีในละครชุดลำดับลำแสงทางเวทที่เรื่องบรรพไทย
ที่มา เนื้อเพื่อภาพโดยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์

ภาพที่ 81 ภาพร่างท้าวสิงหนวัติและพระมเหสีในละครชุดลำดับลำแสงทางเวทที่เรื่องบรรพไทย
ที่ทำการลงสีเรียบร้อยพร้อมที่จะทำการสร้าง
ที่มาเนื้อเพื่อภาพโดยรองศาสตราจารย์จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา

และในขั้นตอนสุดท้ายคือการตัดเย็บและสร้างออกมาเพื่อให้ผู้แสดงได้สวมใส่ในการแสดงละครเรื่องดังกล่าวดังในรูปแบบที่นำเสนอต่อไปนี้

ภาพที่ 82 แสดงภาพเครื่องแต่งกายในละครพูดสลับลำเรื่องบรรพไทย
ขั้นตอนสุดท้ายที่สำเร็จเรียบร้อยแล้วพร้อมที่จะแสดงได้
เชื้อเพื่อภาพโดยรองศาสตราจารย์จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา

ซึ่งการออกแบบเครื่องแต่งกายในละครเรื่องบรรพไทยนี้นับได้ว่าเป็นการออกแบบเครื่องแต่งกายที่สวยงามมีสีสัน พร้อมทั้งมีรูปแบบหลากหลายเนื่องจากละครเรื่องดังกล่าวมีเนื้อเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคนหลายเผ่าหลายภาษา การออกแบบเครื่องแต่งกายย่อมจะมีความหลากหลายตามเผ่าพงศ์ของตัวละครในเรื่องด้วย

นับว่าการสร้างเครื่องแต่งกายตลอดจนเครื่องประดับและศิราภรณ์ที่ใช้แสดงในละครของสมภพ จันทระภา ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก ถือเป็นลักษณะเด่นอีกอย่างหนึ่งที่จะขาดไม่ได้ในละครคุณสมภพ ซึ่งแนวคิดและวิธีการสร้างเครื่องแต่งกาย เครื่องประดับและศิราภรณ์ของสมภพ จันทระพานั้นเกิดจากการค้นคว้าหลักฐานทางประวัติศาสตร์แต่ละยุค

แต่ละสมัยที่สามารถสืบค้นได้แล้วจึงนำเอาข้อมูลต่างๆ เหล่านั้นมาออกแบบสร้างเครื่องแต่งกาย เพื่อให้รองรับกับฉากและศิลปประจำชาติต่างๆ ในเนื้อเรื่องของละครให้มีความสอดคล้องกันใน ละครแต่ละเรื่องด้วย กล่าวได้เลยว่าความสุขของสมภพ จันทระประภาอีกอย่างหนึ่งในการทำละคร ก็คือ การคิดออกแบบสร้างเครื่องแต่งกายของละครนั่นเอง โดยมีผู้ร่วมงานที่ใกล้ชิดทั้งสองท่านคือ สุรพล วิรุฬห์รักษ์ และ ศุภชัย สิทธีเลิศเป็นผู้สนองแนวความคิดดังกล่าวลงมือปฏิบัติในการออกแบบสร้างเครื่องแต่งกายละครที่มีความสวยงามถูกต้องตามยุคสมัยในละครทุกๆ เรื่องด้วย

ดังจะนำเสนอเครื่องแต่งกายแบบต่างในละครคุณสมภพดังนี้

ภาพที่ 83 เครื่องแต่งกายแบบจีนในละครศึกดาบรพรีเรื่องซีสิน

เอื้อเฟื้อภาพโดย ศุภชัย สิทธีเลิศ

ภาพที่ 84 เครื่องแต่งกายแบบขอมในละครดึกดำบรรพ์เรื่องชยเนทร
 เอื้อเฟื้อภาพโดย ศุภชัยสิทธิเลิศ

ภาพที่ 85 เครื่องแต่งกายแบบฝรั่งในละครดึกดำบรรพ์เรื่องตรอยกำศรวล
 เอื้อเฟื้อภาพโดย ศุภชัยสิทธิเลิศ

ภาพที่ 86 เครื่องแต่งกายแบบญี่ปุ่นในละครพูดสลับลำเรื่องยามาด้า
เอื้อเฟื้อภาพโดย ศุภชัยสิทธิเลิศ

ภาพที่ 87 เครื่องแต่งกายแบบพม่าในละครดึกดำบรรพ์เรื่องสมเด็จพระนเรศวรมหาราช
เอื้อเฟื้อภาพโดย ศุภชัยสิทธิเลิศ

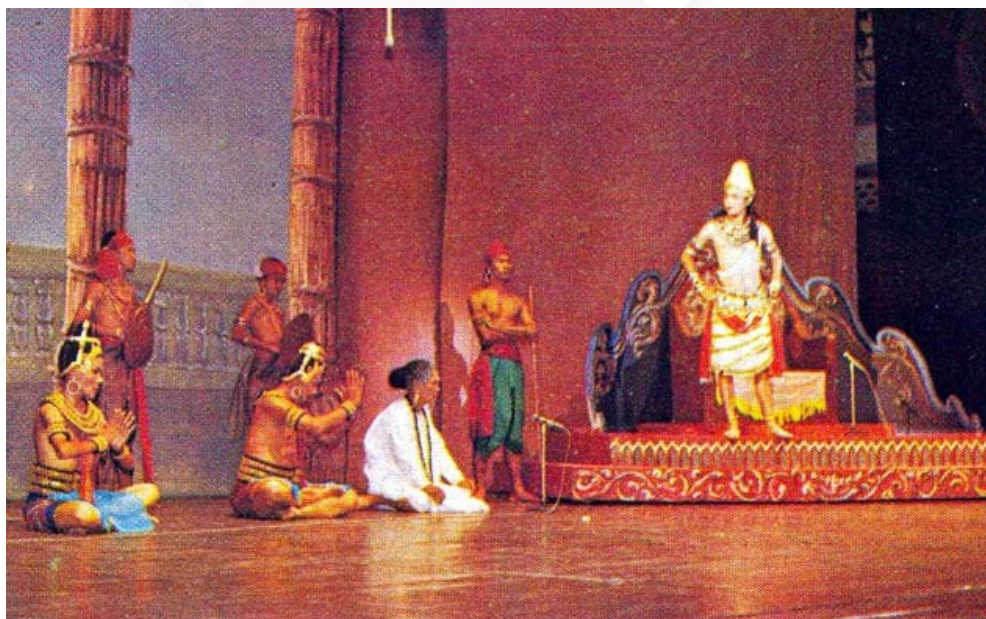
ภาพที่ 88 เครื่องแต่งกายแบบไทยในละครดึกดำบรรพ์เรื่องพ่อขุนเม็งรายมหาราช
 เอื้อเฟื้อภาพโดย ศุภชัยสิทธิเลิศ

ภาพที่ 89 เครื่องแต่งกายแบบชวาในละครดึกดำบรรพ์เรื่องอัสัญแดหวา
 เอื้อเฟื้อภาพโดย ศุภชัยสิทธิเลิศ

ภาพที่ 90 เครื่องแต่งกายแบบญวนในละครดึกดำบรรพ์เรื่องเจ้าองค์หล่อ
เอื้อเฟื้อภาพโดย ศุภชัยสิทธิเลิศ

ภาพที่ 91 เครื่องแต่งกายแบบแขกในละครพูดสลับลำเรื่องสามัคคีเภท
เอื้อเฟื้อภาพโดย ศุภชัยสิทธิเลิศ

ภาพที่ 92 เครื่องแต่งกายแบบไทยในละครดึกดำบรรพ์เรื่องพระสุพรรณกัลยา
 เอื้อเฟื้อภาพโดย ศุภชัยสิทธิเลิศ

ภาพที่ 93 เครื่องแต่งกายแบบมอญในละครดึกดำบรรพ์เรื่องสมิงทอ
 เอื้อเฟื้อภาพโดย ศุภชัยสิทธิเลิศ

2) การการแต่งหน้าและออกแบบทรงผม

ในการแสดงละครของสมภพ จันทรประภาทุกเรื่องไม่ว่าจะเป็นละครพูด ละครดึกดำบรรพ์ ละครพูดสลับลำ หรือละครที่ตัดต่อบทละครของผู้อื่นก็ตาม สิ่งสำคัญที่ขาดไม่ได้ในการแสดงอีกหนึ่งอย่างนั่นก็คือการแต่งหน้าและออกแบบทรงผม ในการแสดงละครเรื่องต่างๆ ของสมภพ จันทรประภาที่เช่นเดียวกันย่อมจะมีการวางแผนในการแต่งหน้าและออกแบบทรงผมไว้ อันเป็นคุณลักษณะเด่นอีกประการหนึ่งที่นับได้ว่าไม่มีใครเหมือนและไม่เหมือนใครดังเช่นในละครดึกดำบรรพ์เรื่องนางเสื่องซึ่งนับว่าเป็นละครดึกดำบรรพ์เรื่องแรกของสมภพ จันทรประภาที่ได้มีการวางแผนในการแต่งหน้าโดย จักรพันธ์ โปษยกฤต ทำการร่างแบบการแต่งหน้าในชั้นตอนรายละเอียดทั้งการลงรองพื้น การเขียนคิ้ว การทาดตา การลบแก้ม ตลอดจนการทาปาก เพื่อให้ช่างแต่งหน้าทั้งหลายปฏิบัติการแต่งหน้าไปในทิศทางเดียวกันอันจะส่งผลให้กับผู้แสดงได้เป็นอย่างดี ดังจะขอยกตัวอย่างในการแต่งหน้าของละครดึกดำบรรพ์เรื่องนางเสื่องโดยจักรพันธ์ โปษยกฤตดังต่อไปนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นางสิขร

สีตภาพ ๑๑๐-นางสิขรพยอมไฟ ฟ้าไว้บนนางสิขร

สีหน้า รอยยิ้ม ทนทาน (และตาเปลี่ยน)
ตาม สีผิวเส้นตาสีอื่น สีเขมด
ตาป่อง ๑๑๐-ทปาก

รอยยิ้ม ๑๑๐ สีกลาง ป่องไว้เล็กน้อย
แก้ม ๑๑๐ สีส้ม สด ทน เจ็บป่วย สด สีชมพู
อย่าให้ เวลามีหน้า สดกว่าตา หรือตาสีอื่น

๑๑๐ →

๑๑๐-๑๑๐ ๑๑๐-๑๑๐

สีผิวเส้นตาสีอื่น สีอื่น สีอื่น

เพื่อให้เห็นของตา ๑๑๐ สีอื่น สีอื่น
๑๑๐ สีอื่น สีอื่น สีอื่น สีอื่น
๑๑๐ สีอื่น สีอื่น สีอื่น สีอื่น

สีอื่น สีอื่น สีอื่น สีอื่น
๑๑๐ สีอื่น สีอื่น สีอื่น สีอื่น

๑๑๐ สีอื่น สีอื่น สีอื่น สีอื่น
๑๑๐ สีอื่น สีอื่น สีอื่น สีอื่น

ปากธรรมดา

๑๑๐ สีอื่น สีอื่น สีอื่น สีอื่น

๑๑๐ สีอื่น สีอื่น สีอื่น สีอื่น

๑๑๐ สีอื่น สีอื่น สีอื่น สีอื่น

๑๑๐ สีอื่น สีอื่น สีอื่น สีอื่น

ภาพที่ 97 ภาพร่างการแต่งหน้านางสิขร โดยจักพันธ์ ไปรษณีย์ในการแสดงครั้งแรก 2511

เอื้อเฟื้อภาพโดย ศาสตราจารย์ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์

จากภาพร่างดังกล่าวทำให้เห็นว่าการสร้างละครของสมภพ จันทระประภา มี การวางแผนและเตรียมการเป็นอย่างดี ซึ่งเป็นส่วนช่วยให้การทำงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน พร้อมทั้งช่วยย่นระยะเวลาในการทำงานให้น้อยลงแต่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการแต่งหน้า และออกแบบทรงผมของละครคุณสมภพ จะคำนึงถึงความถูกต้องหรือใกล้เคียงยุคสมัยและเชื้อ ชาติของตัวละครเป็นสำคัญ ดังจะขอยกตัวอย่างการแต่งหน้าและออกแบบทรงผมที่สำเร็จแล้วให้ ชมดังต่อไปนี้

ภาพที่ 100 แสดงภาพ การแต่งหน้าตัวละคร โดยจักรพันธ์ ไปษยะภฤต
เชื้อเพื่อภาพโดย ศุภชัย สิทธิเลิศ

ภาพที่101 การออกแบบทรงผมที่สวมใส่ศิราภรณ์ประดับศิระะ สนนองเกล้าซึ่งสมภพ จันทรประภา
เป็นผู้คิดประดิษฐ์ขึ้นเป็นคนแรก
เอื้อเฟื้อภาพโดย พันเอกหญิงพิเศษสาวิกา ชื่นคงชู

3) การออกแบบฉาก

ฉากเป็นองค์ประกอบอีกอย่างหนึ่งที่จะขาดไม่ได้ในการแสดงละครของไทยซึ่งฉากจะเป็นส่วนที่เสริมสร้างความสมจริงของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในละครเรื่องต่างๆ สุรพล วิรุฬห์รักษ์กล่าวถึงความหมายของฉากไว้ว่า “ฉาก มีความหมาย 3 ประการแตกต่างกันคือ

1.สถานการณ์ 2.สถานที่ และ 3.วัตถุประสงค์และสิ่งก่อสร้าง”¹¹⁷ เมื่อนำความหมายของฉากดังกล่าวมา รวมกันทำให้เห็นว่าฉากคือคือสิ่งก่อสร้างที่เป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งของการแสดงสามารถบ่ง บอกสถานการณ์ สถานที่ ในการแสดงละครเรื่องต่างๆได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ฉากยังมีหน้าที่ ต่างๆที่เป็นส่วนส่งเสริมให้การแสดงให้มีความสมจริง ตามยุคสมัย ให้บรรยากาศแก่ผู้ชมด้วย

“ฉากมีหน้าที่ 4 ประการคือ”¹¹⁸

1. ฉากมีหน้าที่กำหนดว่าบริเวณที่ใช้เพื่อการแสดงในขณะนั้นคืออะไร เช่นห้องหนึ่งห้อง ใดภายในบ้าน
2. ฉากมีหน้าที่บ่งชี้ยุคสมัย คือฉากที่บ่งบอกว่าอยู่ในอดีตกาลนานเท่าใดโดยการใช้พืช และสัตว์ยุคโบราณ หรือสถาปัตยกรรมที่เป็นรูปลักษณะเฉพาะยุคใดยุคหนึ่งหรือ อารยธรรมใดอารยธรรมหนึ่ง เช่น ฉากห้องพระโรงของอียิปต์โบราณ
3. ฉากมีหน้าที่ให้บรรยากาศแก่การแสดง คือ ฉากที่สร้างขึ้นหรือเลือกสรรแล้วจะทำให้ เกิดบรรยากาศเหมาะสมแก่การแสดง เช่น ฉากอุโมงค์ใต้ดินอันสลบซับซ้อนเหมาะแก่ การไล่ล่าหรือหนีตายจากน้ำที่ทะลักเข้ามาอย่างรวดเร็ว
4. ฉาก มีหน้าที่สนับสนุนการแสดง คือฉากที่เลือกสรรแล้วว่าจะช่วยให้กิจกรรมการ แสดงดูสมจริง หรือตื่นเต้น ตระการตา เช่น ฉากรักที่ประดับประดาห้องด้วยม่านบางๆ ที่พลิ้วไปตามกระแสลม เทียนไขส่องแสงเป็นประกาย วอบๆแวมๆ และดอกไม้ประดับ ตกแต่งอย่างงดงาม เป็นต้น

นอกจากนี้สุรพล วิรุฬห์รักษ์ยังแบ่งประเภทของฉากไว้ว่า“ฉาก แบ่งออกเป็น 7 ประเภทตามรูปแบบคือ”¹¹⁹

1. ฉากของจริง คือ ฉากอันเป็นสถานที่จริง เช่น ป่า น้ำตก และโบราณสถานฉากของจริง เหล่านี้มักนิยมใช้ในการแสดงภาพยนตร์เป็นส่วนใหญ่แต่ก็มีการแสดงบางประเภทที่ใช้ ฉากสมจริงดังกล่าวได้เหมือนกัน เช่น การแสดงตำนานพระร่วง ณ บริเวณอุทยาน ประวัติศาสตร์สุโขทัย
2. ฉากสมจริง คือฉากที่จัดสร้างขึ้นให้ดูสมจริง เช่นภายในอาคาร ซึ่งฉากเหล่านี้มักนิยม สร้างให้เห็นเพียงด้านเดียวคือด้านที่ผู้ชมมองเห็นเท่านั้น

¹¹⁷ สุรพล วิรุฬห์รักษ์, “นาฏยศิลป์ปริทรรศน์,” (ม.ป.ท. : 2544.) พิมพ์ครั้งที่ 2. หน้า183.

¹¹⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 184-185.

¹¹⁹ สุรพล วิรุฬห์รักษ์, “นาฏยศิลป์ปริทรรศน์,” (ม.ป.ท. : 2544.) พิมพ์ครั้งที่ 2. หน้า186-189.

3. ฉากคล้ายจริง คือ ฉากในแนวสมจริงแต่ลดความเป็นจริงลงไปมาก เช่นการใช้กระดาษฝ้ากับแสงสีทำเปลวไฟเทียม ซึ่งฉากคล้ายจริงนี้มักนิยมใช้ในโรงละคร
4. ฉากสังเขป คือฉากที่ใช้เฉพาะบางส่วนของอาคาร เครื่องเรือน หรือส่วนประกอบใดๆที่สามารถแสดงให้คนดูเข้าใจว่า ฉากนั้นคืออะไร เช่น ฉากห้องนอน มีเพียงเตียงนอน โต๊ะหัวเตียง กรอบประตู กรอบหน้าต่างเท่านั้น ไม่มีฝา บานประตู หรือบานหน้าต่าง
5. ฉากนามธรรม คือฉากที่ผู้ออกแบบนำเอาศิลปะของจิตรกรรมและประติมากรรมแบบต่างๆมาประยุกต์เป็นฉากโดยพยายามใช้รูปทรง เส้นสาย และสีต่างๆมาประกอบกันเป็นรูปลักษณะที่ผิดแผกไปจากธรรมดา เช่นโครงสร้างของฉากซึ่งเต็มไปด้วยเส้นสายอันยุ่งเหยิง อาจหมายถึงสังคมที่ระส่ำระสายหรือจิตใจของตัวละครที่สับสนวุ่นวาย
6. ฉากจินตนาการ คือฉากที่เป็นสถานที่ซึ่งไม่น่าจะปรากฏอยู่ในโลกนี้จากอดีตตรวาท่าปัจจุบัน เช่นฉากในจักรวาล ในโลกบาดาล เป็นต้น
7. ฉากเอนกประสงค์ คือฉากที่ประกอบด้วยชิ้นส่วนที่เรียบง่าย สมมติให้เป็นสถานที่หรือส่วนหนึ่งของอาคารใดๆก็ได้ไม่จำกัด ฉากเอนกประสงค์มักทำเป็นแท่นสี่เหลี่ยมขนาดใหญ่บ้างเล็กบ้าง เช่นแท่นหนึ่งสมมติเป็นเนินเขา หรือเป็นพระราชอาสน์ เป็นต้น

ที่ต้องกล่าวถึงหน้าที่และประเภทของฉากก็เพื่อให้ได้เข้าใจว่าในการแสดงต่างๆไม่ว่าจะเป็นภาพยนตร์ นาฏศิลป์อื่นๆ หรือแม้กระทั่งการแสดงละครนั้นต้องมีการสร้างฉากเป็นองค์ประกอบของการแสดงเสมอ ดังนั้นในการออกแบบฉากในการแสดงแต่ละครั้งนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องทราบหน้าที่และประเภทของฉากเสียก่อนเพื่อที่จะได้ออกแบบฉากได้ตรงกับความต้องการของผู้ประพันธ์บท ในการที่จะถ่ายทอดสถานการณ์ต่างๆหรือสถานที่ในเรื่องที่จะแสดงให้ผู้ชมได้เห็นและเกิดจินตนาการและมีอารมณ์คล้อยตามด้วย เช่นเดียวกันการออกแบบฉากในการแสดงละครก็เหมือนกันซึ่งละครส่วนใหญ่มักจะแสดงกันบนเวทีที่ให้ผู้ชมมองได้ด้านเดียวดังนั้นผู้ออกแบบจำเป็นที่จะต้องรู้จักหน้าที่และเลือกประเภทของฉากที่จะใช้ให้ถูกต้องทั้งนี้เพื่อเป็นการประหยัดทั้งเวลาและงบประมาณในการสร้างแต่ละครั้งด้วย

ละครคุณสมภาพ เป็นละครรูปแบบหนึ่งจัดแสดงทั้งทางเวทีและทางโทรทัศน์มีทั้งละครพูด ละครพูดสลับลำ และละครแนวตลกตบทรัพย์ และละครร้องที่เป็นบทตัดต่อ ซึ่งละครทุกประเภทของคุณภาพ. จันทรประภาที่กล่าวมานั้นเป็นละครที่เป็นทั้งแบบสมัยเก่าและสมัยใหม่ ดังนั้นในการแสดงแต่ละครั้งจึงจำเป็นอย่างยิ่งจะต้องมีฉากประกอบการแสดงเพื่อเป็นการสื่อให้ผู้ชมได้

เข้าใจถึงสถานที่ เหตุการณ์ หรือบรรยากาศในการแสดงละครแต่ละเรื่องตามความต้องการของผู้แต่งบทละคร

ในชั้นแรกละครของสมภพ จันทระประภาจะเป็นละครพูดที่จัดแสดงขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดคือเพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติเจ้านายหรือบุคคลสำคัญของไทยในการแสดงส่วนใหญ่มักจะแสดงทางโทรทัศน์ดังนั้นในการออกแบบฉากหรือสร้างฉากจึงเป็นหน้าที่ของทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 4 บางขุนพรหมเป็นส่วนใหญ่ โดยมีสมภพ จันทระประภา และ สุรพล วิรุฬห์รักษ์เป็นผู้ให้คำแนะนำและบอกถึงความประสงค์ของผู้แต่งว่าต้องการฉากอะไร อย่างไรแก่เจ้าหน้าที่ฝ่ายฉากของทางสถานีโทรทัศน์ ซึ่งในการออกแบบฉากแต่ละครั้งนั้นบางครั้งก็ตรงกับความต้องการของผู้ออกแบบบ้างแต่บางครั้งอาจไม่เป็นการถูกใจของผู้ออกแบบทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าในการจัดแสดงทางโทรทัศน์นั้นมีพื้นที่จำกัดจึงจำเป็นต้องสร้างฉากไว้ตามจุดต่างๆของห้องส่งและใช้มุมกล้องช่วยดังนั้นในบางครั้งฉากอาจจะไม่ถูกต้องตามความประสงค์ของผู้ออกแบบก็ย่อมเป็นไปได้ดังนั้นในการแสดงละครประเภทอื่นๆของสมภพ จันทระประภาที่จัดแสดงทางโทรทัศน์นั้นจึงมักจะเป็นไปในทางเดียวกันหมดคือให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายฉากของสถานีโทรทัศน์เป็นผู้สร้างฉากให้การแสดงละครทุกๆเรื่อง ส่วนการแสดงละครพูดเรื่องเดียวที่จัดแสดงบนเวทีคือเรื่อง "ฉัตรแก้ว" นั้นในการออกแบบฉากยังคงเป็นสมภพ จันทระประภาและสุรพล วิรุฬห์รักษ์ เป็นผู้ออกแบบฉากเหมือนเดิม

ในบทละครของสมภพ จันทระประภาทุกเรื่องนั้นไม่ได้อธิบายรายละเอียดของฉากไว้มากนักเพียงแต่อธิบายให้รู้ว่าเหตุการณ์ในตอนนั้นเกิดขึ้น ณ สถานที่ใด อย่างเช่นในฉากแรกของละครพูดเรื่องฉัตรแก้วจะเขียนว่าฉาก ร.ศ. ตลาดเมืองเชียงใหม่ พระออกบิณฑบาต มีร่วมใหญ่ๆ หรือในละครเรื่องศรีธรรมโศกราชจะบอกเพียงว่าฉากห้องพระโรงกรุงศรีวิชัย หรือสนามรบหน้าเมือง ต่างๆเหล่านี้เป็นต้น จะเห็นได้ว่าผู้แต่งนั้นมิได้ลงรายละเอียดเกี่ยวกับองค์ประกอบของฉากไว้เลยจึงทำให้ผู้ออกแบบฉากแต่ละท่านต้องใช้ความรู้ความสามารถศึกษาหาข้อมูลในการออกแบบฉากละครเป็นอย่างมากเพื่อให้ละครแต่ละเรื่องที่แสดงนั้นมีสีสันติดตามใจแก่ผู้ชมด้วย

เมื่อสมภพ จันทระประภา จัดแสดงละครเรื่อง "นางเสีง" ซึ่งเป็นละครแนวตลกดำบรรพ์เรื่องแรกที่แสดงบนเวทีขึ้นเมื่อ พ.ศ.2511 ณ โรงละครแห่งชาตินั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการออกแบบฉากในการแสดงละครเรื่องดังกล่าวในครั้งนั้น สมภพ จันทระประภาได้มอบหมายให้นายศิวกุศล กุญชร ณ อยุธยาเป็นผู้ออกแบบฉากในการแสดงละครเรื่องดังกล่าว ซึ่งฉากในละครเรื่องนี้มีด้วยกันทั้งสิ้น 6 ฉากด้วยกันอันประกอบไปด้วย ฉากที่ 1 เป็นฉากนวนอุทยานเมืองบางยาง ฉากที่ 2 เป็นฉากตำหนักของโพลญล่ำพอง อุปราชขอม ฉากที่ 3 เป็นฉากการสร้างปราสาทหินเมือง

สุโขทัย ฉากที่ 4 เป็นฉากภายในเทวาลัยพระศิวะในเมืองรอด ฉากที่ 5 เป็นฉากหน้าเมืองสุโขทัย และฉากที่ 6 เป็นฉากภายในปราสาทเมืองสุโขทัย ซึ่งฉากทุกฉากออกแบบได้สวยงามเป็นอย่างมาก และเมื่อได้ทำการสร้างออกมาให้แสดงและได้แสง สีเป็นตัวช่วยแล้วจึงทำให้ฉากของละครเรื่องนี้สวยงามเป็นอย่างมาก จนเป็นที่ถูกใจของผู้ชม

ดังตัวอย่างภาพร่างฉากในละครดึกดำบรรพ์เรื่องนางเสื่องที่ออกแบบโดยศิวงค์ กุญชร ณ อยุธยา ดังต่อไปนี้

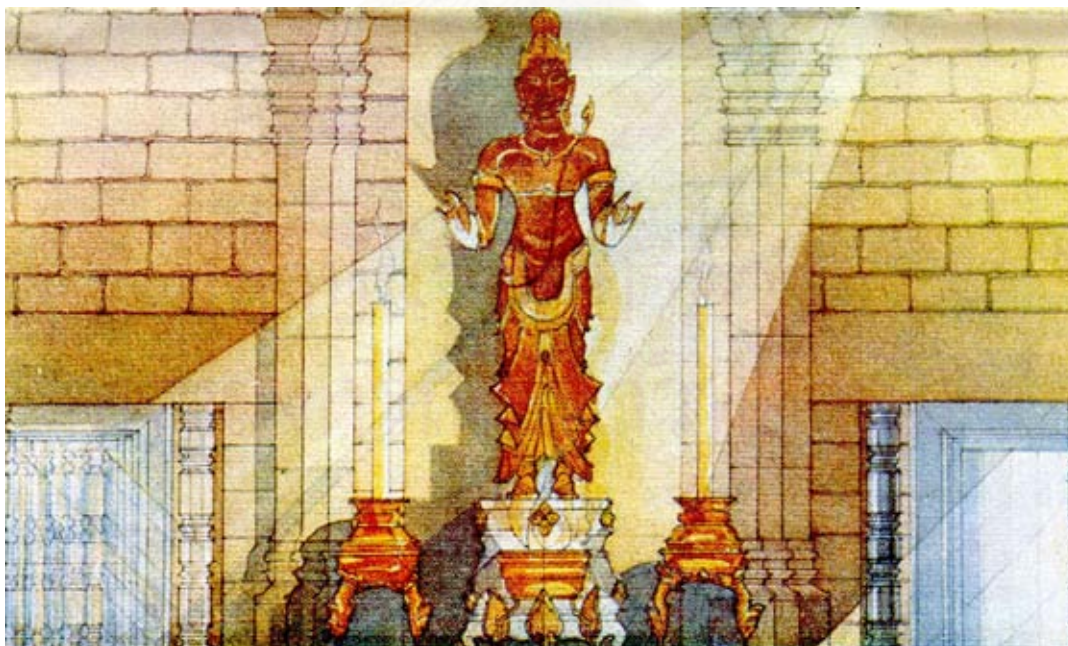

ภาพที่ 102 ภาพร่างฉากที่ 1 วนอุทยานในเมืองบางยางในละครดึกดำบรรพ์เรื่องนางเสื่องที่ ศิวงค์ กุญชร ณ อยุธยาออกแบบ เพื่อใช้โดยรองศาสตราจารย์จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

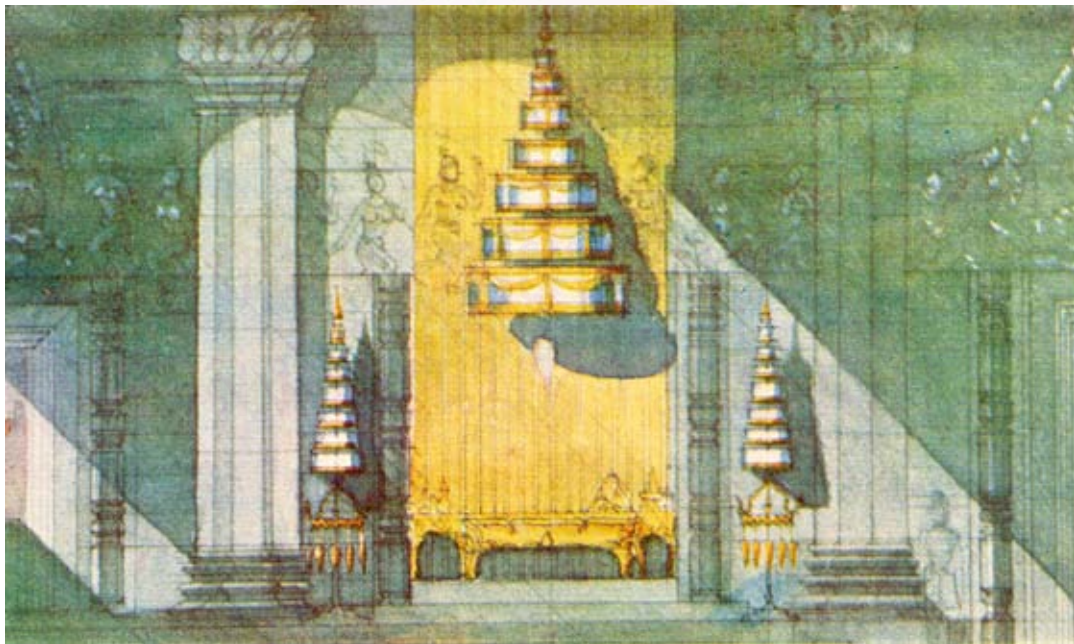
ภาพที่103 ภาพร่างฉากที่ 3 การสร้างปราสาทหินเมืองสุโขทัยในละครดึกดำบรรพ์เรื่องนางเสื่อง
ที่ ศิววงศ์ กุญชร ณ อยุธยาออกแบบ เอื้อเฟื้อโดยรองศาสตราจารย์จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา

ภาพที่104 ภาพร่างฉากที่ 4 เทวาลัยพระศิวะในเมืองรัต ในละครดึกดำบรรพ์เรื่องนางเสื่อง
ที่ ศิววงศ์ กุญชร ณ อยุธยาออกแบบ เอื้อเฟื้อโดยรองศาสตราจารย์จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา

ภาพที่105 ภาพร่างฉากที่5หน้าเมืองสุโขทัย ในละครดึกดำบรรพ์เรื่องนางเสื่อง
ที่ ศิววงศ์ กุญชร ณ อยุธยาออกแบบ เอื้อเฟื้อโดยรองศาสตราจารย์จักรกฤษณ์ ดวงพิตรา

ภาพที่106ภาพร่างฉากที่ 6 ภายในปราสาทเมืองสุโขทัย ในละครดึกดำบรรพ์เรื่องนางเสื่อง
ที่ ศิววงศ์ กุญชร ณ อยุธยาออกแบบ เอื้อเฟื้อโดยรองศาสตราจารย์จักรกฤษณ์ ดวงพิตรา

ภาพร่างฉากดังกล่าวที่แสดงให้เห็นในข้างต้นนั้นนับว่าเป็นการออกแบบฉากที่เรียกว่า “แบบสมจริง” ที่เป็นต้นแบบฉากในละครคุณสมภพในเรื่องต่อๆมา ซึ่งผู้วิจัยจะขอนำเสนอฉากแบบสมจริงในละครคุณสมภพเรื่องต่างๆดังต่อไปนี้

ภาพที่107 ภาพฉากแบบสมจริงในการแสดงละครดึกดำบรรพ์แสดงทางโทรทัศน์เรื่องหน่อหาญ

เอื้อเฟื้อภาพโดยศุภชัย สิทธิเลิศ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่108 ภาพฉากแบบสมจริงในการแสดงละครดึกดำบรรพ์แสดงทางโทรทัศน์เรื่องเอกะหมัด

เอื้อเฟื้อภาพโดยศุภชัย สิทธีเลิศ

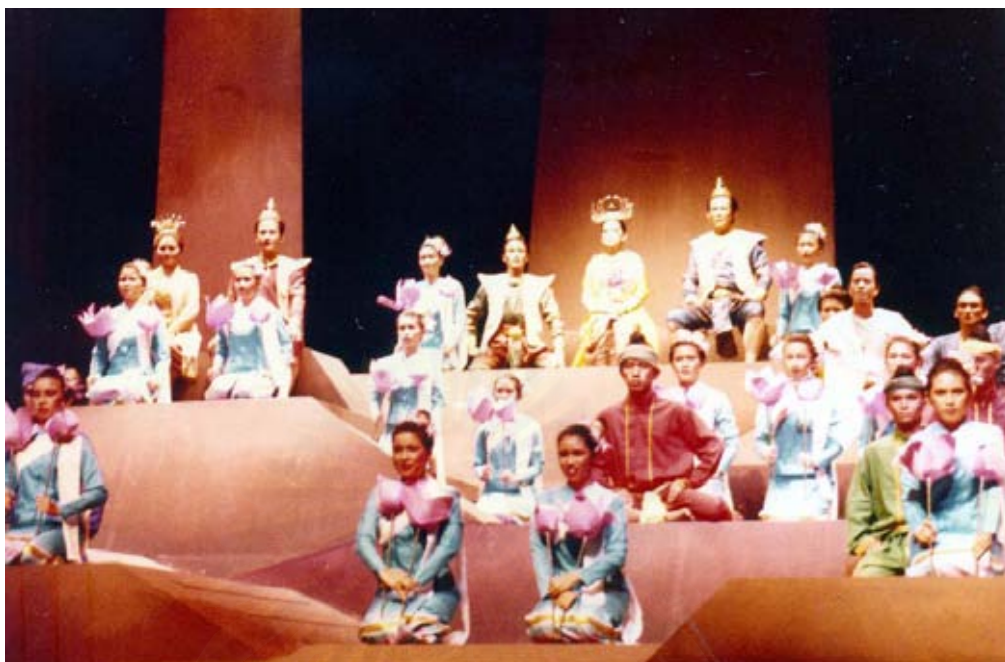
จากละครเรื่องนางเสืองแล้วในละครเรื่องต่อมาของสมภพ จันทรประภาผู้ ออกแบบฉากเกือบทุกเรื่องนั้นคงจะเป็นใครไปไม่ได้นอกจาก สุรพล วิรุฬห์รักษ์ผู้ซึ่งร่วมงานกับสมภพ จันทรประภามาตั้งแต่ต้น ซึ่งสาเหตุในการที่เลือกสุรพล วิรุฬห์รักษ์ให้เป็นผู้ออกแบบฉากในละคร เรื่องต่างๆต่อมานั้นน่าจะเป็นเพราะว่า สุรพล วิรุฬห์รักษ์นั้นสามารถสานฝันหรือแก้ฝันให้สมภพ จันทรประภาได้ ดังที่ สุชัย รอยวิรัตน์ กล่าวไว้ว่า “เรื่องฉากนี่นะ พี่สมภพฝันอยากให้เป็นอย่างนั้น อยากให้เป็นอย่างนี้ แล้วคิดว่าคนๆนี้จะสร้างสรรงานได้ จึงเลือกพี่แหม่มให้ออกแบบฉาก”¹²⁰ นอกจากนี้เหตุผลอีกอย่างที่สมภพ จันทรประภามอบหมายหน้าที่ในการออกแบบฉากให้เป็นหน้าที่ของสุรพล วิรุฬห์รักษ์ก็น่าจะมาจากการที่สุรพล วิรุฬห์รักษ์นั้นเป็นสถาปนิกและมีความรู้ด้านศิลปะด้วย จึงมีแนวคิดสร้างสรรค์ผลงานออกมาอย่างวิจิตรงดงาม ผลงานการออกแบบฉากละครของสุรพล วิรุฬห์รักษ์ในละครของสมภพ จันทรประภานั้นได้แก่เรื่อง ศรีธรรมมาโคกราช ชีสิน

¹²⁰ สัมภาษณ์สุชัย รอยวิรัตน์, 5 มีนาคม 2547.

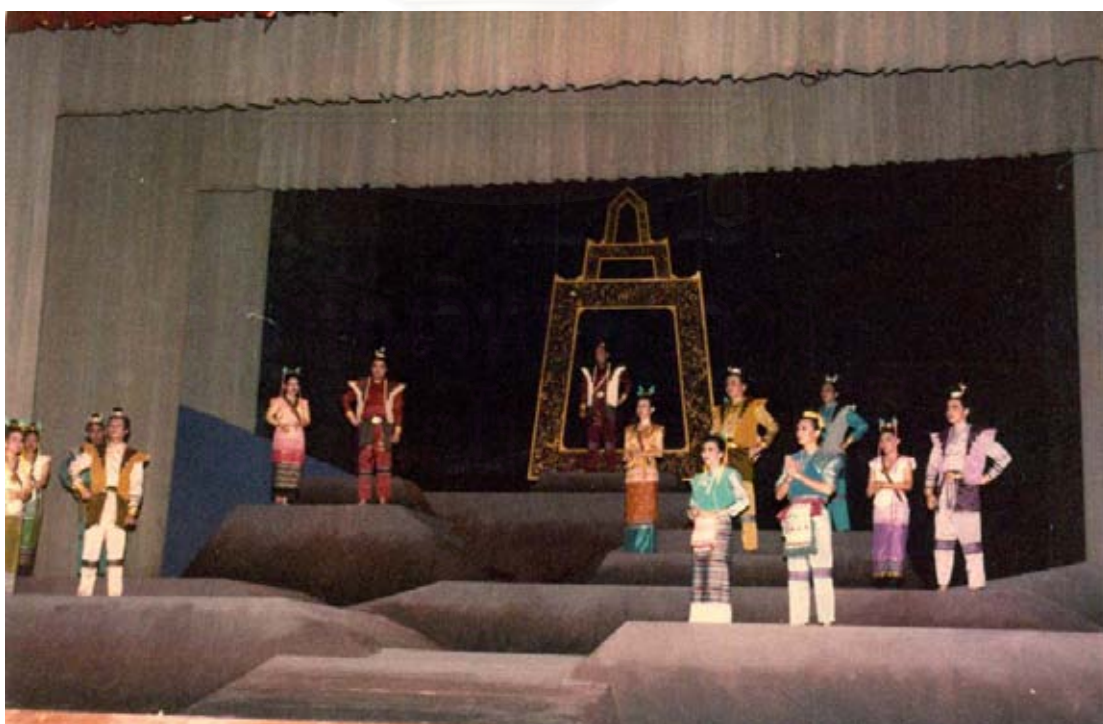
ตามพรลิงค์ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ฯลฯ ทั้งนี้ในการออกแบบฉากละครแต่ละเรื่องนั้นส่วนใหญ่จะเป็นฉากที่เรียกว่า “ฉากสมจริง” คือฉากที่ออกแบบแล้วสร้างออกมานั้นจะมีความเหมือนที่สมจริงทั้งนี้มีเจตนาจัดสร้างให้ดูเหมือนของจริงแต่เพียงด้านที่มองเห็นเท่านั้น ซึ่งฉากส่วนใหญ่เมื่อสร้างออกมาใช้แสดงแล้วจะทำให้เห็นว่า ฉากในแต่ละฉากที่ปรากฏในละครคุณสมภพส่วนใหญ่จะมีความเหมือนกับภาพที่ออกแบบไว้หรือร่างไว้ในสูจิบัตรการแสดงแทบทั้งสิ้น เว้นไว้แต่ละครเรื่อง “ซีสิน” และบรรพไทย ที่สุรพล วิรุฬห์รักษ์ เป็นผู้ออกแบบนั้นมิได้ออกแบบฉากเป็นแบบสมจริงแต่เป็นฉากที่เรียกว่า “ฉากแบบจินตนาการ” ซึ่งจักรกฤษณ์ ดวงพิตรากล่าวไว้ว่า “มีการแสดงละครเพียงเรื่องเดียวเท่านั้น ที่ได้จัดฉากประกอบการแสดงแบบสมจริง ได้แก่การแสดงละครเรื่องซีสิน กล่าวคือฉากประกอบการแสดงละครเรื่องซีสินมีลักษณะการจัดฉากแบบ *Theatricalism* ประกอบด้วยการจัดฉากเป็นพื้นลดหลั่นแสดงตำแหน่งต่างๆ ประกอบกับมีฉากลอยแบบเค้าโครง *Suggestivism* (เพื่อให้เหมาะกับเนื้อเรื่องบทละครที่มีฉากมากและมีฉากไฟไหม้รวมอยู่ด้วย) ซึ่งผู้ศึกษาเชื่อว่าการจัดฉากบทละครประวัติศาสตร์ของไทยในลักษณะดังกล่าวคงจะไม่ประสบความสำเร็จเท่ากับจัดฉากแบบสมจริง ดังนั้นในการแสดงละครดึกดำบรรพ์เรื่อยต่อมาอีกหลายเรื่องจึงจัดฉากประกอบการแสดงตามแบบเดิมที่เคยทำมา (จนกระทั่งเมื่อสมภพ จันทระประภา จัดแสดงละครเรื่องสุดท้ายคือเรื่องบรรพไทยในพ.ศ.2527 สุรพลวิรุฬห์รักษ์ผู้กำกับฝ่ายศิลป์ จึงจัดฉากประกอบการแสดงโดยอาศัยแนว *Theatricalism* อีกครั้งหนึ่ง) ”¹²¹ จากข้อความดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการออกแบบสร้างฉากของละครคุณสมภพนั้นมิได้มีการออกแบบฉากที่เป็นแบบสมจริงเพียงอย่างเดียว แต่มีการออกแบบฉากในลักษณะเอนกประสงค์ด้วยดังในเรื่องซีสิน และ เรื่องบรรพไทย ดังตัวอย่างการออกแบบฉากแบบจินตนาการต่อไปนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹²¹ จักรกฤษณ์ ดวงพิตรา, “วิเคราะห์บทละครดึกดำบรรพ์ของสมภพ จันทระประภา.” (ปริญญาณิพนธ์ หลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร :2532) หน้า312.

ภาพที่ 109 ฉากแบบจินตนาการในการแสดงละครพูดสลับลำเรื่องบรพไทย
ออกแบบโดยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล วิรพหิรัรักษ์ เอื้อเฟื้อภาพโดยศุภชัย สิทธิเลิศ

ภาพที่ 110 ฉากแบบจินตนาการในการแสดงละครพูดสลับลำเรื่องบรพไทย
ออกแบบโดยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล วิรพหิรัรักษ์ เอื้อเฟื้อภาพโดยศุภชัย สิทธิเลิศ

ภาพที่ 111 ฉากแบบจินตนาการในการแสดงละครตีกต๋ำบรรพ์เรื่องซีสิน
ออกแบบโดยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล วิรพีรักษ์ เอื้อเฟื้อภาพโดยสุรางค์ อิงคเวทย์

ภาพที่ 112 ฉากแบบจินตนาการในการแสดงละครตีกต๋ำบรรพ์เรื่องซีสิน
ออกแบบโดยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล วิรพีรักษ์ เอื้อเฟื้อภาพโดยสุรางค์ อิงคเวทย์

ผู้ออกแบบฉากอีกท่านหนึ่งที่จะขอล่ามถึงในที่นี่ คือ ไข่มุกด์ ชูโต ผู้ออกแบบฉากในละครเรื่อง สมเด็จพระสุริโยทัย ซึ่งจัดแสดงที่ จังหวัดเชียงใหม่โดยคณะละครอาสาสมัครในพระบรมราชานุเคราะห์ ซึ่งการออกแบบฉากดังกล่าวนั้นก็ยังคงเป็นไปในรูปของฉากแบบสมจริงเหมือนกับที่สุรพล วิรุฬห์รักษ์เคยออกแบบไว้ในละครเรื่องก่อนๆ แต่ในการออกแบบฉากละครเรื่องนี้มีอยู่ฉากหนึ่งคือฉากหน้าวังของพระเทียรราชา ซึ่งเป็นฉากกำแพงเมืองอยุธยา นั้น ไข่มุกด์ ชูโตออกแบบฉากให้กำแพงเมืองอยุธยาเป็นการก่อสร้างด้วยอิฐ ซึ่งสมภพ จันทระประภาดูแล้วเห็นว่าตามประวัติศาสตร์ในสมัยพระสุริโยทัยนั้นกำแพงพระนครศรีอยุธยา นั้นยังสร้างด้วยไม้ยังไม่สามารถสร้างเป็นอิฐจึงกราบบังคมทูลสมเด็จพระรัตนราชสุตาฯ ตามความเป็นจริงดังกล่าว สมเด็จพระเทพรัตนราชสุตาฯ จึงทรงมีพระราชหัตถเลขามาถึงยังนายเปรมิน กัลยาณมิตรให้ช่วยแจ้งแก่ ผู้ออกแบบฉากด้วยว่า

ภูพิงค์

ม.ค. 24

ถึงพี่เปิด

ถ้าจะต้องวานเป็น “ล่าม” อีกแล้ว อาจารย์สมภพ บอกมาว่า ฉากกำแพงพระนครศรีอยุธยาสมัยพระสุริโยทัยยังไม่เป็นอิฐเป็นไม้เฉยๆ ไข่เราก็ไม่ค่อยมี Imagination ในเรื่องของก่อนเกิดแบบนี้ ต้องเชื่อแก(อ้างประวัติศาสตร์)ไปก่อนช่วยบอกอาจารย์ไข่มุกด์ ที่ว่า ช่วยวาดให้ใหม่ ช่วยกันคิดตามที่เห็นสมควร

อีกเรื่องหนึ่งคือฉากเก่า อาจารย์ไข่มุกด์ให้นายป๊วยมาขอเอาไปซ่อมใหม่ อันนี้เป็นความเลวของฉันทันทีนี้ก็ไม่ออกว่าอยู่ไหนกำลังให้สำนวนหา ถ้าหาเจอจะมอบให้พี่เปิดมอบให้อาจารย์ไข่มุกด์ด้วยและจำได้คลับคล้ายคลับคลาว่า ท.พ.หญิงมณีรัตน์หรือมาตามกิมีได้มายืมไปทำอะไรหรือเปล่ากำลังสืบความ

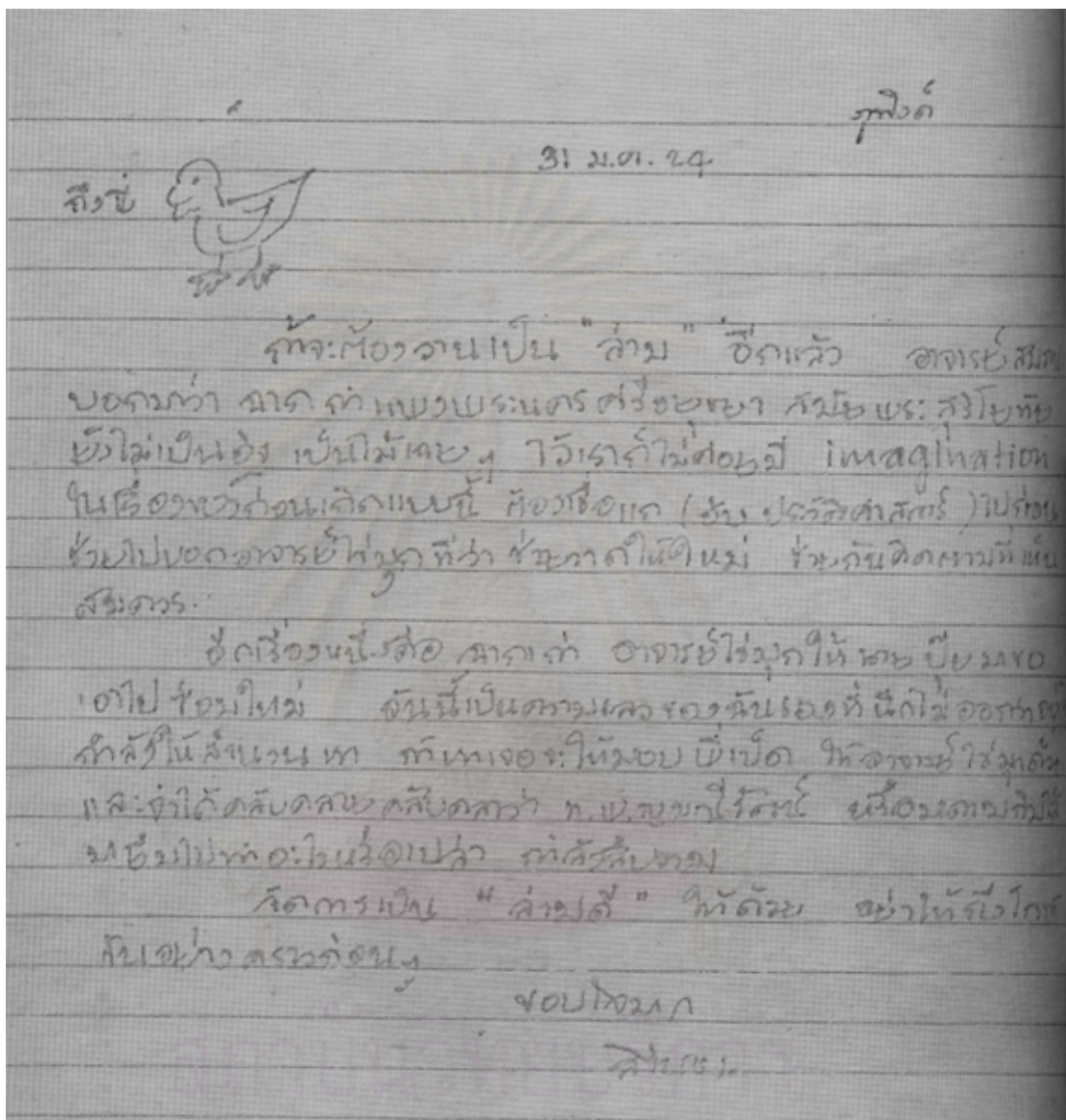
จัดการเป็น “ล่ามดี” ให้ด้วยอย่าให้ถึงโกรธกันอย่างคราวก่อนๆ

ขอบใจมาก

พระราชหัตถ์เลขา สิริินทร¹²²

¹²² สมเด็จพระเทพรัตนราชสุตาฯ สยามบรมราชกุมารี, พระราชหัตถ์เลขา, 31 มกราคม 2524.

จากพระราชหัตถเลขาตั้งกล่าวนั้นทำให้เห็นว่า สมภพ จันทพรประภาเป็นผู้ที่มีความรู้ในด้านประวัติศาสตร์ชาติไทยอย่างลึกซึ้งซึ่งจึงสามารถที่จะเห็นจุดบกพร่องเล็กๆน้อยในการออกแบบฉากของไข่มุกด์ ชูโตในละครเรื่องสมเด็จพระสุริโยทัยด้วย

ภาพที่ 113 พระราชหัตถเลขาสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
ที่มา หนังสือที่ระลึก เปรมมิน กัลยานมิตร

นอกจากนี้ในละครเรื่องดังกล่าวยังมีสิ่งที่จะต้องนำเสนออีกอย่าง ซึ่งถือว่าเป็นปรากฏการณ์ใหม่ในวงการละครของไทยในสมัย 20 กว่าปีล่วงมาแล้ว สิ่งนั้นก็คือการใช้สไลด์เป็นฉากประกอบในการแสดงละครเรื่องนี้ ตามสูจิบัตรการแสดงละครเรื่องสมเด็จพระสุริโยทัย แสดงถวาย ณ จังหวัดเชียงใหม่โดยคณะละครอาสาสมัครในพระบรมราชูปถัมภ์นั้นได้ลงรายละเอียดเกี่ยวกับฝ่ายจัดการแสดงว่า

“สไลด์ประกอบฉาก นกัณฑ์ เสวิกุล
ธานี เทพวัลย์”¹²³

ซึ่งในสูจิบัตรดังกล่าวลงรายละเอียดไว้ว่ามีสไลด์ประกอบฉาก แต่ส่วนในบทละครนั้นไม่ได้ระบุว่าใช้การฉายสไลด์ประกอบฉากเมื่อใดแต่เมื่อศึกษาบทละครแล้วก็จะพบว่าน่าจะมีการใช้สไลด์ฉายประกอบในส่วนของการแสดงภาพนิ่งในฉากนำของเรื่องนั่นเอง แต่ศุภชัย สิทธิเลิศให้สัมภาษณ์ว่า “อาจารย์สมภพ เป็นคนทันสมัยใช้อุปกรณ์ประกอบมากมายทั้งสไลด์และอุปกรณ์ร่วมสมัยมาใช้ในละครได้ ฉากใช้ฉายสไลด์โดย”¹²⁴ เมื่อพิจารณาจากบทสัมภาษณ์ของผู้ร่วมงานละครคุณสมภพแล้ว จะทำให้ทราบได้ว่าการแสดงละครเรื่องสมเด็จพระสุริโยทัยนั้นต้องมีการฉายสไลด์ประกอบฉากอย่างแน่นอน นับได้ว่าสมภพ จันทรประภาเป็นผู้หนึ่งที่มีความคิดในการหาอุปกรณ์ใหม่ๆ มาประกอบฉากในละครของตนเองอยู่เสมอซึ่งถือว่าเป็นปรากฏการณ์ใหม่ในวงการละครของไทยที่เกิดขึ้นในสมัยนั้นทีเดียว

นอกจากนี้ในละครเรื่อง “ซีลีน” ที่จัดแสดง ณ โรงละครแห่งชาติเมื่อปี พ.ศ. 2517 นั้นในฉากที่ 4 และ 5 นั้นเนื้อเรื่องจะกล่าวถึงนางซีลีนได้มาดูศพเผยหลอที่ตั้งที่เมืองน่านเจ้าและทำการแห่ศพกลับเมืองตั้งก่านเจ้านั้น ในการแสดงฉากดังกล่าวสมภพ จันทรประภาได้ใช้อุปกรณ์การแสดงบนเวทีอีกชนิดหนึ่งเข้ามาประกอบฉากละครเรื่องดังกล่าว ซึ่งอุปกรณ์ชิ้นนี้ได้แก่ “โถงศพ” ซึ่งในการแสดงละครของไทยตั้งแต่สมัยโบราณไม่เคยมีผู้ใดคิดจะนำมาใส่ประกอบฉากอาจเพราะคิดเป็นสิ่งที่ไม่เป็นมงคลแก่ตนเองและชาวคณะ แต่สมภพ จันทรประภาเป็นคนแรกและคนเดียวที่สามารถนำโถงศพเข้ามาประกอบการแสดงได้โดยไม่คำนึงถึงความคิดที่ผู้อื่นบอกกล่าวว่าไม่เป็นศิริมงคลแต่ความต้องการเพื่อให้ละครของตนเองมีความสมจริงจึงสามารถนำอุปกรณ์ประกอบฉากดังกล่าวมาใช้ในการแสดงของตนเองได้นับได้ว่า สมภพ จันทรประภาเป็นผู้หนึ่งที่มีความมุ่งมั่นในการจัดแสดงละครเพื่อผู้ชมโดยเฉพาะ

¹²³ สมภพ จันทรประภา, “สมเด็จพระสุริโยทัย,” สูจิบัตรการแสดง, (กรุงเทพ, โรงพิมพ์ห้องภาพสุวรรณ, : ม.ป.ป.) หน้า 5.

¹²⁴ สัมภาษณ์ศุภชัย สิทธิเลิศ, 5 มีนาคม 2547.

ภาพที่ 114 ละครดึกดำบรรพ์เรื่องซีลีน แสดงภาพชวนแห่โลงศพเผยแพร่ล่อตังกลับเมืองตั้งก่านเจ้า
ที่มา เอื้อเฟื้อภาพโดยสุรางค์ อิงคเวทย์

ดังนั้นนอกจากละครคุณสมภพจะมีลักษณะเด่นในด้าน บท เครื่องแต่งกาย แล้ว
ฉากก็เป็นจุดเด่นหรือลักษณะเด่นอีกอย่างในละครของสมภพ จันทรประภา ดังที่ได้รับความจาก
ผู้ชมละครเรื่องต่างๆของสมภพ จันทรประภาอย่างมากมาในความสวยงามวิจิตรตระการตาของ
ฉากประกอบการแสดง แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นสุรัชย์ เครือประดับ ได้แสดงความคิดเห็นคัดค้านอย่างรุนแรง
ในออกแบบฉากละครเรื่องศรีธรรมมาโคกกราชว่า "แม้ศรีธรรมมาโคกกราชจะยึดหลักแรกในความ
เป็นละครอันมีฉากงามตระการตาไว้ได้เป็นอย่างดีแต่เพราะผู้อำนวยการแสดงยังขาดองค์คุณแห่ง
ความรู้และความชัดเจนในด้านการละคร ฉากทุกฉากในละครเรื่องศรีธรรมมาโคกกราชจึงวิจิตร
ตระการตาเกินไปกลายเป็นสิ่งแย่งความสนใจของผู้ชมจากบทบาทของผู้แสดงไปอยู่ที่ฉากจนหมด
สิ้น"¹²⁵ แต่ทั้งนี้ความสำเร็จในการออกแบบและสร้างฉากละครที่เป็นแบบฉากสมจริงในละครคุณ
สมภพ นั้นคงจะต้องยกให้กับสุรพล วิรุฬห์รักษ์ผู้ร่วมงานใกล้ชิดตั้งแต่เริ่มต้นที่สามารภสานฝันของ
สมภพ จันทรประภาให้เป็นความจริงขึ้นมาได้

¹²⁵ สุรัชย์ เครือประดับ, "ศรีธรรมมาโคกกราชมิใช่ละครดึกดำบรรพ์," อนุสารเผยแพร่กิจกรรมและสาระ
นาฏศิลป์ ชมรมละคร ส.จ.ม. (ศรีเมืองการพิมพ์ : 2513.) ไม่มีเลขหน้า

จากการศึกษาการออกแบบฉากในละครของสมภพ จันทรประภาดังได้กล่าว พร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบมาแล้วนั้นพอจะสรุปได้ว่าการออกแบบฉากในละครของสมภพ จันทรประภา มีวิธีการออกแบบฉากด้วยกัน 2 แบบคือ

1. ฉากแบบเสมือนจริง(Historicalism) ซึ่งนิยมออกแบบฉากและเวทีตามแนวประวัติศาสตร์โดยมีการศึกษาค้นคว้าข้อมูลและหลักฐานร่วมสมัยกับเนื้อเรื่องของละคร ทั้งนี้เพื่อสร้างความตระการตา ความแปลกตาและเสริมบรรยากาศการแสดงละครให้ใกล้เคียงกับยุคสมัย สถานที่ และเนื้อเรื่องละครมากที่สุด
2. ฉากแบบจินตนาการ(Theatricalism) เป็นการออกแบบฉากที่มีเวทีลดหลั่นและเล่นระดับมีฉากลอยแบบเค้าโครง(Suggestivism) ทำให้สามารถกำหนดสถานที่ต่างๆในท้องเรื่องได้มากมายพร้อมทั้งทำให้การแสดงดำเนินต่อเนื่องกันไปโดยไม่ต้องเปลืองเวลาจัดฉากและไม่เป็นการสะดุดอารมณ์ของผู้ชมด้วย อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มความกระชับของเรื่องไม่ให้ผู้ชมต้องเบื่อน่าเบื่อในการรอคอย ทำให้การแสดงต่อเนื่องไปตามลำดับโดยการสนับสนุนจากฉาก และ แสงสี เพื่อให้เหตุการณ์ผุดขึ้นและจางหายไปในสายตาของผู้ชมตั้งแต่ต้นจนจบโดยไม่มีการปิดและเปิดฉาก

4) การออกแบบอุปกรณ์อื่นๆ

ในการแสดงละครของสมภพ จันทรประภา นอกจากการออกแบบเครื่องแต่งกาย แต่งหน้า ทรงผมตลอดจน การออกแบบฉากดังที่ได้กล่าวมาแล้ว การออกแบบอุปกรณ์อื่นๆ ที่เรียกว่าอุปกรณ์ประกอบฉากก็เป็นสิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่จะขาดเสียไม่ได้ในการแสดงละคร ซึ่งอุปกรณ์ประกอบฉากเหล่านี้จะเป็นตัวช่วยเสริมความงามหรือความตระการตาให้กับละครเรื่องนั้นๆด้วย

ในการแสดงละครของสมภพ จันทรประภาได้มีการออกแบบอุปกรณ์ประกอบฉากอันได้แก่ เครื่องอาวุธ หรือเครื่องประกอบกระบวนแห่ รวมทั้งเครื่องประดับบารมีในกองทัพต่างๆ จากการศึกษพบว่าเมื่อครั้งที่สมภพ จันทรประภาเป็นผู้อำนวยการแสดงละครศึกดาบรพรี เรื่องนางเสือนั้นสมภพ จันทรประภาได้ใช้ทุนส่วนตัวในการสร้างอุปกรณ์ประกอบฉากขึ้นมาหลายอย่างด้วยกันเช่น อาวุธต่างๆ ซึ่งสมภพ จันทรประภาได้ลงทุนลงแรงโดยการจ้างคนจีน(เจ๊ก)ที่มีร้าน

อยู่แถบสะพานเหล็ก ทำการหล่ออาวุธที่ตนเองออกแบบให้ ซึ่งอาวุธต่างๆที่นำมาใช้ในการแสดงละครของสมภพ จันทรประภา นั้นเป็นเหล็กหล่อทั้งสิ้น ทั้งยังเป็นผู้ลงมือประกอบด้ามอาวุธด้วยตนเองอีกด้วย ซึ่งอาวุธเหล่านี้ได้ใช้ในละครของสมภพ จันทรประภาเกือบทุกเรื่องนอกจากนี้ยังมีการออกแบบสร้างเครื่องประกอบขบวนแห่หรือเครื่องประดับบารมีในกองทัพก็ได้จัดสร้างขึ้นอย่างสวยงามตั้งในกองทัพของโชติธัญลำพองอุปราชนอมในละครศึกดำบรรพเรื่องนางเสื่อง หรือแม้กระทั่งขบวนแห่ศพเผยหล่อตั้งกลับเมืองในละครศึกดำบรรพเรื่อง ชีสิน เป็นต้น

ทั้งนี้ในการออกแบบอุปกรณ์ต่างๆที่กล่าวมาข้างต้นนั้นในการออกแบบจะคำนึงถึงความสอดคล้องกับยุคสมัยและเชื้อชาติของตัวละครในเรื่องเพื่อสร้างความตระการตาในการแสดงด้วย

ภาพที่ 115 ภาพแสดงขบวนแห่ของนางชีสินในการไปรับศพเผยหล่อตั้งผู้เป็นสามี

ในละครศึกดำบรรพเรื่องชีสิน เอื้อเฟื้อภาพโดย ศุภชัย สิทธิเลิศ

ภาพที่ 116 ภาพอาวุธต่างๆที่สมภาพ จันทรประภาเป็นผู้คิดประดิษฐ์ขึ้น
ภาพส่วนตัวของธีรภัทร์ ทองนิ่ม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 117 แสดงภาพเครื่องสูงประกอบกองทัพไชยถูลำพอง ในละครดึกดำบรรพ์เรื่องนางเสือง
ที่มา ภาพส่วนตัวของธีรภัทร์ ทองนิ่ม

ซึ่งจากการศึกษารูปแบบวิธีการทำงานของสมภพ จันทรประภาทำให้ทราบได้ว่า
ในการแสดงละครของสมภพ จันทรประภา นั้นมีจุดเด่นหรือลักษณะเด่นของละครที่ผู้ชมทั่วไป
กล่าวถึงอยู่ 3 ประการด้วยกันคือ

1. บทบริภาษ ต่างๆที่สอดแทรกปรากฏอยู่ในละครทุกเรื่อง ซึ่งนับได้ว่าเป็น
ลักษณะเด่นที่สุดในละครคุณสมภพที่จะขาดเสียไม่ได้
2. การออกแบบ เครื่องแต่งกายและแต่งหน้า ฉากและอุปกรณ์ประกอบฉาก
ละครคุณสมภพเป็นละครที่มีเครื่องแต่งกายที่งดงามตามยุคสมัยของเรื่องที่
แสดง พร้อมทั้งมีการวางแผนงานในการทำงานด้านต่างๆดีมาก
3. การเอาของเก่ามาผสมผสานกับของใหม่ เช่นการนำสไลด์มาเป็นฉาก
ประกอบการแสดง การนำเอาท่าบัลเล่ต์ หรือท่าจ๊วมาใส่ในละครไทยเป็นต้น

ลักษณะเด่นต่างๆที่กล่าวมาแล้วนั้นย่อมส่งผลให้การแสดงละครเป็นที่รู้จักกันดีในหมู่ผู้ชมและนิยมเรียกขานละครของสมภพ จันทรประภา กันว่า “ละครคุณสมภพ” ด้วยกันทั้งสิ้น

สรุป

ดังได้กล่าวมาข้างต้นแล้วว่าผลงานที่สร้างชื่อเสียงให้สมภพ จันทรประภาเป็นที่รู้จักของประชาชนโดยทั่วไปนั่นก็คือ “ละคร” ซึ่งละครของสมภพ จันทรประภา นั้นนับว่าเป็นละครร่วมสมัยที่ผนวกเอาละครหลายประเภทเข้ามารวมกันทั้งละครพูด ละครร้อง ละครพันทาง ละครดึกดำบรรพ์เข้าด้วยกันจนเป็นละครรูปแบบใหม่ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวขึ้นซึ่งเรียกกันต่อมาในภายหลังว่า “ละครคุณสมภพ” โดยมีสมภพ จันทรประภาเป็นผู้เขียนบท อำนวยการแสดง ออกแบบเครื่องแต่งกายและบางครั้งยังลงมือกำกับการแสดงเองอีกด้วย ทั้งนี้มิใช่ว่า สมภพ จันทรประภาจะเป็นผู้เรียกชื่อหรือตั้งชื่อละครที่ตนเองได้จัดแสดงขึ้น หากแต่เป็นเพราะว่าผู้ชมที่ได้รับชมละครของ สมภพ จันทรประภาแล้วจึงมาเรียกกันในหมู่ผู้ชมละครจนติดปากเหมือนกับเรียก “ละครกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์” หรือ “ละครหลวงวิจิตร” ซึ่งหมายถึงคณะละครที่มีสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ หรือ หลวงวิจิตรวาทการเป็นเจ้าของหรือหัวหน้าคณะนั่นเอง เจกเช่นเดียวกันก็เรียก “ละครคุณสมภพ” เพราะเป็นที่รู้จักกันว่าสมภพ จันทรประภาเป็นผู้ที่จัดแสดงให้ชมหรือเป็นเจ้าของคณะละครดังกล่าวอันเป็นเหตุเดียวกันนั่นเองรูปแบบของละครคุณสมภพนั้นมีทั้งที่เป็นละครพูด ละครแนวดึกดำบรรพ์ และละครพูดสลับคำ

ละครคุณสมภพนั้นมีที่มาจากกรรวมกลุ่มของสมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยซึ่ง สมภพ จันทรประภาเป็นคณะกรรมการและเป็นประธานแผนกบันเทิงอยู่ในชั้นแรกผู้ร่วมงานหลักจะได้แก่ สุรพล วิรุฬห์รักษ์ ศุภชัย สิทธิเลิศ เป็นต้น ครั้งแรกจะเป็นการจัดแสดงละครเนื่องในวันสำคัญๆของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยสำหรับละครเรื่องแรกที่จัดแสดงได้แก่เรื่อง “ลิงลม” ปรมาณปีพุทธศักราช 2508 ซึ่งเป็นละครพูดผสมโมเดิร์นด้านซ์ จากผลสำเร็จในละครเรื่องแรกทำให้เกิดละครตามมาอีกในภายหลังอีกหลายเรื่องซึ่งละครส่วนใหญ่ยังคงเป็นละครพูดเฉลิมพระเกียรติบุคคลสำคัญของไทยโดยจัดแสดงในวันมหาจุฬาลงกรณ์ทางสถานีโทรทัศน์เรื่อยมา เรื่องที่แสดงได้แก่เรื่อง เจ้าชีวิต ร่มโพธิ์ทอง พระยอดเมืองขวาง ดำฤชณา ฉัตรแก้ว ฯลฯ ต่อมาในปี พ.ศ. 2511 สมภพ จันทรประภาได้จัดแสดงละครประวัติศาสตร์แนวดึกดำบรรพ์ขึ้นเป็นเรื่องแรกเพื่อแสดงถวายเนื่องในงานเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถทรงมีพระชนมายุครบ 3 รอบ ในเรื่อง “นางเสือง” โดยจัดแสดง ณ โรงละครแห่งชาติอันเป็นต้นเหตุให้เกิดละครในแนวนี้ของสมภพ จันทรประภาติดตามมาอีกหลายเรื่อง เช่น นน่อหาญ นักพงศา

บุญเช็กเทียน ตรอยกำศรวล ท้าวทองกีบม้า ศรีปราชญ์ ไอร์ลังคะ ฟ้าวร้าว ท้าวศรีสุดาจันทร์
 แจกอะหมัด พ่อขุนเม็งราย ศรีธรรมมาโคกราช พ่อขุนผาเมืองผู้เสียสละ สมเด็จพระนเรศวร
 มหาราช พระสุพรรณกัลยา สมเด็จพระสุริโยทัย บางระจัน ผู้วิเศษ สามัคคีเภท บรรพไทย ฯลฯ
 ละครเรื่องต่างๆเหล่านี้ได้จัดแสดงให้ได้รับชมทั้งทางโทรทัศน์และทางเวที เสมอมา

สมภพ จันทรประภาได้จัดการแสดงละครเรื่องต่างๆกว่า 50 เรื่องทั้งที่เป็นของตนเองหรือที่จัดให้กับสถาบันต่างๆ พอจะจัดลำดับจัดกลุ่มหรือแบ่งช่วงระยะเวลาโดยสามารถแบ่งออกตามลักษณะที่จัดแสดงได้ดังนี้

1. แสดงในนามสมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นละครที่จัดขึ้นเพื่อแสดงเนื่องในวันสำคัญโดยที่จัดแสดงทางโทรทัศน์เช่นละครเรื่อง อาทิ เรื่อง ตึกตายอดรัก, เรื่องสาวเครือฟ้า, ที่สมภพ จันทรประภาได้ทำการติดต่อมาเพื่อแสดงทางโทรทัศน์ นอกจากนี้ยังมีละครพูดเรื่องต่างๆเช่น เงินถุงแดง, เจ้าชีวิต, สมเด็จพระยามะยาดำรงฯ, พระบารมีมากพันรำพัน, ฯลฯ
2. คณะละครฉัตรแก้ว เกิดจากการรวมตัวของสมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและได้แสดงละครพูดเรื่องฉัตรแก้ว จึงนำเอาชื่อเรื่องของละครมาตั้งเป็นชื่อคณะ
3. คณะละครฉัตรแก้วที่แสดงทางโทรทัศน์ ช่วงปี พ.ศ. 2514 – 2515 ละครส่วนใหญ่ที่แสดงจะเป็นละครดึกดำบรรพ์ แต่หลังจาก พ.ศ.2515แล้วจะปรับเปลี่ยนเป็นละครพูดแนวร้อง
4. คณะละครฉัตรแก้วที่แสดงทางเวที ซึ่งเริ่มต้นด้วยเรื่องนางเสื่อง, พ่อขุนเม็งราย, ศรีธรรมมาโคกราช เป็นต้น
5. ละครที่จัดให้กับสถาบันการศึกษาอื่นๆนอกเหนือจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเช่นมหาวิทยาลัยรามคำแหง, มหาวิทยาลัยเกษตร, และมหาวิทยาลัยมหิดล
6. คณะละครอาสาสมัครในพระบรมราชินูปถัมภ์ มีหน้าที่คอยตามเสด็จไปแสดงละครเวลาแปรพระราชฐาน มีทั้งการแสดงบนเวที แสดงกลางแจ้ง ถ่ายทำภาพยนตร์
7. ละครโทรทัศน์ในระยะหลังที่ปรับบทละครเวทีมาแสดงเป็นแบบละครโทรทัศน์ เช่นเรื่อง ยามาต้า

8. ละครที่กรมศิลปากรนำไปแสดง เรื่องศรีธรรมมาโคกราช เรื่องสามมัคคีเภท
ในรูปแบบของกรมศิลปากร
9. ละครที่ผู้อื่นนำไปแสดง
 - ผู้อื่นแสดงแต่ใช้คนของสมภพ จันทรประภา กำกับการแสดง
 - ผู้อื่นแสดงตามบทแต่ไม่แสดงตามแบบ เพราะร้องไม่ได้จึงเปลี่ยน
จากการร้องเป็นพูดทั้งหมด
 - แบบตัดต่อบทละคร คือทำบทใหม่จากบทเดิมของ สมภพ จันทรประภา

จากการลำดับหรือจัดกลุ่มการแสดงละครของสมภพ จันทรประภาจะทำให้เห็นว่าละครของสมภพ จันทรประภาทุกเรื่องที่ผ่านมาสายตาผู้ชมละครทั้งทางเวทีและทางโทรทัศน์นั้น ในการจัดแสดงแต่ละครั้งย่อมต้องมีรูปแบบและวิธีการทำงานการสร้างละครในด้านต่างๆ ทั้งการเขียนบท การคัดเลือกตัวละคร การฝึกซ้อม การบรรจจุเพลง ตลอดจนการออกแบบเครื่องแต่งกายและออกแบบฉาก จากองค์ประกอบต่างๆ เหล่านี้ทำให้ละครของสมภพ จันทรประภาจึงได้รับความนิยมในหมู่ของผู้ชมละครในสมัยนั้นได้เป็นอย่างดี ซึ่งสมภพ จันทรประภา นั้นมีรูปแบบวิธีการทำงานสร้างละครที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ดังนี้ต่อไป

การเขียนบทสมภพ จันทรประภาเริ่มเขียนบทละครเมื่อประมาณ พ.ศ. 2507 ซึ่งบทละครในครั้งแรกที่เขียนส่วนใหญ่จะเป็นบทละครพูดแทบทั้งสิ้น ต่อมาในปี พ.ศ. 2511 สมภพ จันทรประภาได้แต่งบทละครแนวตลกคำบรรยายขึ้นเป็นเรื่องแรก ซึ่งเป็นแนวละครที่ทำให้มีชื่อเสียงโด่งดังต่อมาในภายหลัง ในการแต่งบทหรือเขียนบทละครแต่ละเรื่องของสมภพ จันทรประภา นั้นมีหลักในการแต่งหลายประการด้วยกันซึ่งสมภพ จันทรประภา มีแนวทางและวิธีการแต่งบทละครแนวประวัติศาสตร์ของตนเองคือ

1. โครงเรื่องหรือที่มาของเรื่อง

สมภพ จันทรประภา แต่งบทละครแนวประวัติศาสตร์โดยการนำเอาประวัติของบุคคลเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต มาผูกขึ้นเป็นเรื่องราวในละคร ทั้งนี้มีทั้งประวัติของบุคคล เหตุการณ์ที่มีที่มาจากประวัติศาสตร์ไทยและประวัติศาสตร์ต่างชาติซึ่งที่มาของเรื่องเกือบทุกเรื่องจะระบุบอกไว้ในบทนำเรื่องบ้าง เกริ่นเรื่องบ้างหรือ คำบรรยายก่อนการแสดงเสมอเพื่อให้ผู้ชมได้รับรู้ถึงที่มาของละครเรื่องนั้นๆ ก่อนได้ชมละครในบทละครที่เป็นแนวประวัติศาสตร์ สมภพ จันทรประภาคมักจะนำเอาบทละครที่เขียนขึ้นจากประวัติศาสตร์หรือพงศาวดารทั้งของไทยและต่างชาติมาเป็นโครงเรื่องซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทคือ

- 1.1 บทละครที่มีที่มาจากตำนาน พงศาวดาร หรือประวัติศาสตร์ไทยจำนวน 34 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง หน่อหาญ บุญเทียน ไศเลนทรวีราช ทำวทองกีบม้า วิสุทธิราชเทวี ศรีปราชญ์ พระเจ้าอุทอง สมิงทอ พระสุพรรณกัลยา คำไข่น้อย ชิงตี่ เจ้าองค์หล่อ ทำวศรีสุดาจันทร์ เจกอะหมัด นางเสื่อง ขุนเม็งราย ศรีธรรมมาโคกราช พ่อขุนผาเมืองผู้เสียสละ พระรามคำแหง สมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระสุริโยทัย ชีสิน บางระจัน อยุธยาอาภูล ทำวเทพษัตริย์ทำวศรีสุนทร เลือดน่านเจ้า เผ่าไทย ยามาต้า พระแม่เจ้าจามเทวี บรรพไทย สามัคคีเภท ตามพราลิงค์ ผู้วิเศษ สมเด็จพระนเรศวร และพระสุพรรณกัลยา
- 1.2 บทละครที่มีที่มาจากตำนาน พงศาวดารหรือประวัติศาสตร์ต่างชาติจำนวน 8 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง จามครวญ นักพงศา ตรอยกำศรวล อัสัญแดหวา ชเยนทรไฮร์ลังคะ ฟาร์ว ฤๅดูวา

หลังจากที่ได้โครงเรื่องหรือที่มาของเรื่องแล้วสมภพ จันทรประภาก็จะเริ่มทำการเขียนบทหรือแต่งบทละคร โดยมีวิธีการในการการเขียนบทละครดังต่อไปนี้

1. การเปิดเรื่อง ในการเขียนบทละครของสมภพ จันทรประภามีวิธีการเปิดเรื่องของละครแตกต่างกันออกไป โดยเฉพาะบทละครพูดที่จัดแสดงทางโทรทัศน์นั้นมีการเปิดเรื่อง 4 ลักษณะด้วยกันคือ
 - การเปิดเรื่องด้วยการบรรยาย ได้แก่เรื่องพระยอดเมืองขวาง ร่มโพธิ์ทอง
 - เปิดเรื่องด้วยระบำ เป็นการเปิดเรื่องอีกรูปแบบหนึ่งที่ไม่ค่อยได้เห็นมากนักในละครไทย ได้แก่ เรื่องเจ้าชีวิต
 - เปิดเรื่องด้วยเพลง เป็นการเปิดเรื่องหรือนำเรื่องละครอีกรูปแบบหนึ่งที่สมภพ จันทรประภาได้คิดขึ้น ได้แก่เรื่องผู้ไม่ถอย
 - เปิดเรื่องด้วยการดำเนินเรื่องในฉากที่ 1 ทันที ได้แก่เรื่องสมเด็จพระนเรศวรมหาราช พระพิทักษ์ยุทธธรรม ถ่องแท้ ดำฤชณา
 - ส่วนบทละครพูดที่แสดงทางเวที มีเรื่องเดียว คือเรื่อง"ฉัตรแก้ว" มีการเปิดเรื่องด้วยระบำแบบเดียวกับเรื่องเจ้าชีวิต

ในบทละครดึกดำบรรพ์แสดงทางโทรทัศน์นั้นสมภาพ จันทรประภาได้เปิดเรื่อง หรือนำเข้าสู่เรื่องหลายลักษณะด้วยกันมีทั้ง เกริ่นนำ บรรยาย และดำเนินเรื่องในฉากแรกทันที ซึ่ง การเกริ่นนำการบรรยายหรือการนำเข้าสู่เนื้อเรื่องในฉากแรกนั้นเพื่อเป็นการชี้แจงให้ผู้ชมเข้าใจใน ละครมากยิ่งขึ้น ทั้งยังบอกวัตถุประสงค์ของการแต่งบทละคร อธิบายถึงที่มาของเรื่องเป็นต้น การ เปิดเรื่องในลักษณะดังกล่าวนี้มีอยู่ด้วยกัน 4 แบบเช่นเดียวกับละครพูดคือ

- การเปิดเรื่องด้วยคำนำ นี้มีจำนวน 5 เรื่อง ได้แก่เรื่องนักพงศา ไศเลนทร์ ธิราช ทรอยกำศรวล อัสัญแดหวา ท้าวทองกีบม้า
- เปิดเรื่องหรือนำเรื่องด้วยการเกริ่นนำ มีอยู่ด้วยกันจำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง หน่อหาญ และบุญเช็กเทียน
- เปิดเรื่องด้วยการบรรยาย การเปิดเรื่องหรือนำเรื่องในลักษณะนี้มีอยู่ด้วยกัน ทั้งหมด 13 เรื่อง ได้แก่เรื่องศรีปราชญ์ ชยเชนทร ไอร์ลังคะ สมิงทอ พ้ารั้ว พระสุพรรณกัลยา คำไข่น้อย ซิงตั้ง ละครดึกดำบรรพ์ เจ้าองค์หล่อ ท้าวศรีสุดาจันทร์ เฉากะหมัด และจามครวญ
- เปิดเรื่องด้วยการดำเนินเรื่องในฉากแรกทันที ซึ่งมีลักษณะเดียวกันกับการ เปิดเรื่องด้วยการดำเนินเรื่องในฉากแรกของละครพูดนั่นเอง มีจำนวน 2 ด้วย กัน ได้แก่พระเจ้าอุทอง และ เรื่องวิสุทธิราชเทวี

ในส่วนของบทละครดึกดำบรรพ์เวที วิธีการเปิดหรือนำเรื่องนั้นจะมีทั้งการ บรรยาย การแสดงภาพนิ่งและการแสดงภาพนิ่งผสมการเคลื่อนไหว ซึ่งการเปิดเรื่องหรือนำเรื่องที่ กล่าวมาของละครที่แสดงทางเวทีจะให้ความรู้สึกและอารมณ์ในการชมละครมากกว่า ซึ่งในการ เปิดเรื่องของละครประเภทนี้จะมีด้วยกัน 3 แบบคือ

- การเปิดเรื่องหรือนำเรื่องด้วยการบรรยายและการขับลำนำ การเปิดเรื่องหรือ นำเรื่องในลักษณะนี้จะปรากฏอยู่ในละครเรื่อง”สมเด็จพระนเรศวรมหาราช” เพียงเรื่องเดียวเท่านั้น
- การเปิดเรื่องหรือนำเรื่องด้วยการแสดงภาพนิ่งหรือการแสดง ตาโบลีวองก์(Tableaux Vivantes) ประกอบการขับลำนำ ซึ่งการเปิดเรื่อง หรือนำเรื่องแบบนี้สันนิษฐานได้ว่าสมภาพ จันทรประภา น่าจะได้รับอิทธิพล มาจากการแสดงตาโบลีวองก์ของเจ้าพระยาเทเวศร์วงวิวัฒน์ การเปิดเรื่อง หรือนำเรื่องในลักษณะนี้จะมิใช่แต่ในการแสดงละครดึกดำบรรพ์ที่จัดแสดง

ทางเวทีเท่านั้น มีจำนวน 6 เรื่อง ได้แก่ เรื่องนางเส็อง ศรีธรรมมาโคกราช
พ่อขุนผาเมือง ผู้เสียสละ สมเด็จพระสุริโยทัย ชีสินและตามพรลิงค์

- การเปิดเรื่องหรือนำเรื่องด้วยการแสดงภาพเคลื่อนไหวติดต่อกับภาพนิ่งใน
การเปิดเรื่องแบบนี้จะมีปรากฏในละครเรื่อง “พ่อขุนเม็งรายมหาราช” เพียง
เรื่องเดียวเท่านั้น

ในบทละครพูดสลับลำโหมทัศน์ส่วนใหญ่จะมีการเปิดเรื่องหรือนำเรื่องเหมือนกับ
ละครดึกดำบรรพ์ที่ได้กล่าวมาแล้วคือ

- การเปิดเรื่องด้วยการบรรยายแล้วจึงเริ่มฉากแรกการเปิดเรื่องหรือนำเรื่องใน
ลักษณะนี้มีด้วยกัน 5 เรื่อง คือเรื่องอยุธยาอาภูล เลือดน่านเจ้า เผ่าไทย
ท้าวเทพสตรีย์ – ท้าวศรีสุนทร และยามาต้า

ส่วนบทละครพูดสลับลำโหมทัศน์ที่แสดงทางเวทีนั้น ก็มีวิธีการเปิดเรื่องด้วยการบรรยาย
พร้อมทั้งมีการแสดงภาพนิ่งและการขับลำนำประกอบด้วยซึ่งบทละครในลักษณะนี้มีจำนวน 6 เรื่อง
ซึ่งสามารถแบ่งได้ดังนี้

- การเปิดเรื่องหรือนำเรื่องด้วยการบรรยายล้วน มีเรื่องเดียวคือเรื่องบรรพไทย
- การเปิดเรื่องหรือนำเรื่องด้วยการแสดงภาพนิ่งประกอบคำบรรยาย จำนวน 4
เรื่อง ได้แก่ เรื่องพระรามคำแหง ผู้วิเศษ สามัคคีเภท และพระแม่เจ้าจามเทวี
- การเปิดเรื่องหรือนำเรื่องด้วยการขับเสภา มีเพียงเรื่องเดียวคือเรื่องบางระจัน

บทละครพูด บทละครดึกดำบรรพ์หรือบทละครพูดสลับลำโหมทัศน์ที่สมภพ จันทรประภา
ได้ประพันธ์ขึ้นทั้งที่เป็นบทละครโทรทัศน์ที่ดีหรือเป็นบทละครเวทีที่ดีล้วนแต่มีวิธีการนำเรื่องหรือ
เปิดเรื่องเพื่อนำเข้าสู่ฉากแรกของละครด้วยกันทั้งสิ้นและการเปิดเรื่องหรือการนำเรื่องนี้ก็จะเป็แรง
จูงใจให้กับผู้ชมได้รับความเพลิดเพลินในการรับชมละครมากยิ่งขึ้นนับได้ว่าสมภพ จันทรประภา
เป็นผู้ริเริ่มและเป็นต้นแบบที่ใช้มากันทุกวันนี้

2. การสอดแทรกสำนวน สุภาษิตคำพังเพย และแนวคิด คติไทย

บทละครของสมภพ จันทรประภา นั้นมักจะนิยมสอดแทรกแนวคิด คติ สำนวน
และสุภาษิตคำพังเพยไว้ในเนื้อเรื่องเสมอ สำนวนที่ใช้มักคำไทยแท้ที่เป็นแบบชาวบ้านธรรมดาและ
สำนวนที่เป็นของชาววังชาววังซึ่งนับได้ว่าเป็นจุดเด่นอันหนึ่งในละครคุณสมภพ เช่นการสอดแทรก

สำนวนในบทละครพูดเรื่องเจ้าชีวิตเช่น" ฉันทจะชั่วก็ชั่วแต่ตัวยักษ์ ไม่พาศักดิ์สุริยวงศ์ให้เสื่อมสูญ" หรือในบทละครดึกดำบรรพ์นั้นมีการสอดแทรกสำนวนต่างๆอยู่อย่างมากมาส่วนใหญ่เป็นสำนวนที่เคยได้ยินได้ฟังกันมาแล้วและเป็นสำนวนไทยแท้ทุกสำนวนเช่น "ตกระไดพลอยโจนหรืออาบเหงื่อต่างน้ำ" เป็นต้น จากสำนวนต่างๆดังกล่าว สมภพ จันทรประภานำมาเขียนเป็นคำกลอนสอดแทรกลงในบทละครของตนเองเกือบทุกเรื่องเช่นในบทละครเรื่องนักพงศา

- เพลงระสม -

นักพงศา -	<u>เราอาบเหงื่อต่างน้ำ</u>	ทุกคำคืน
	ไม่เลือกว่า	ดึกคืน หรือเช้าสาย
	ทุ่มเท	ทั้งใจกาย
	ไม่เคย	จะเสียดาย แม้ชีวิต

เช่นเดียวกับบทละครพูดสลัปลำการนั้นสอดแทรกสำนวนต่างๆก็ยังคงมีให้เห็นเหมือนบทละครประเภทอื่นมักจะมีสำนวนไทยต่างๆสอดแทรกอยู่เสมอเช่น สำนวนที่ว่า"หมามันจะเกิด ชิงหมาเกิด" จากตัวอย่างดังกล่าวในบทละครพูดของสมภพ จันทรประภาทำให้เห็นว่าผู้แต่งต้องการสอดแทรกสำนวน สุภาษิตคำพังเพย เพื่อให้ไว้เป็นเครื่องเตือนสติแก่ผู้รับชมละครของตนเท่านั้น

ในการสอดแทรกสุภาษิต คำพังเพยที่ปรากฏในบทละครพูดโทรทัศน์ เรื่อง "สู้ไม่ถอย" นั้นปรากฏว่ามีการสอดแทรกสุภาษิตคำพังเพยไว้ เช่น"น้ำขึ้นให้รีบตัก" หรือคำว่า"หนีเสือปะตะเฒ่า" เป็นต้น

ในบทละครดึกดำบรรพ์ทั้งบทละครโทรทัศน์หรือบทละครที่จัดแสดงทางเวทีก็ดี มักปรากฏว่ามีการสอดแทรกสุภาษิต คำพังเพยไว้เช่นเดียวกับบทละครประเภทนี้มักจะนำเสนอสุภาษิต คำพังเพยต่างๆด้วยคำกลอนด้วยกันทั้งสิ้นเช่นบทของประสันตาในเรื่องไอริลิ่งคะ

- เพลง -

ประสันตา -	ไปไหน	<u>ถ้าพึ่งตัว</u>	หัวหาย
	<u>ไปสองคน</u>	<u>เพื่อนตาย</u>	คนเฒ่าสอน
	<u>สามคน</u>	<u>รอดได้</u>	แน่นอน
	ภุธร	จงโปรด	พิจารณา

ในบทละครพูดสลัปลำก็มีการสอดแทรกสุภาษิตคำพังเพยไว้เช่นเดียวกันเช่น"กว่าถั่วจะสุกกาก็ไหม้", "น้ำเซียวอย่าขวางเรือ" หรือ"กินบนเรือนซี้รดบนหลังคา" เป็นต้นการสอดแทรก

หรือแฝงไว้ด้วยคติไทย สมภพ จันทรประภามักจะแฝงคติไทยไว้ในบทละครทุกประเภทของตนเองเสมอ ส่วนใหญ่จะเป็นการเตือนสติและให้เกิดความรักความสามัคคีแต่ไม่ใช่เป็นการปลุกใจให้รักชาติเช่นเดียวกับละครหลวงวิจิตรหากแต่จะให้สำนึกในหน้าที่ที่ตนเองพึงกระทำในการที่ได้เกิดมาเป็นคนไทยเท่านั้นเอง เช่นในละครพูดเรื่องพระยอดเมืองขวางในบทของนิ่มว่า “คุณพระฯเป็นช้างเท้าหน้า อีฉันเป็นช้างเท้าหลัง อีฉันควรไปด้วย ลำบากอย่างไรฉันไม่กลัว” หรือในละครดึกดำบรรพ์และละครพูดสลับลำทุกๆ เรื่องก็จะมีปรากฏให้เห็นเสมอ

3. บทปริภาสที่ปรากฏในบทละคร

เป็นที่รู้กันว่าลักษณะเด่นอีกหนึ่งอย่างที่จะขาดเสียไม่ได้ในบทละครของสมภพ จันทรประภาก็คือ “บทปริภาส” ซึ่งผู้แต่งได้แทรกบทปริภาสต่างๆ ไว้ในบทละครของตนเองเกือบทุกเรื่องโดยจะเป็นการปะทะคารมระหว่างตัวละครทั้งสองฝ่ายโต้ตอบกันอันมีสาเหตุมาจากเรื่องของความรักและการทำสงครามทั้งสิ้น บทปริภาสในละครของสมภพ จันทรประภานั้นมักจะใช้บทกลอนที่กระทัดรัดเรียบง่ายได้ใจความแต่แฝงไว้ด้วยความแสบสันอย่างมโหฬาร

บทปริภาสในบทละครของสมภพ จันทรประภานั้นสามารถแบ่งออกตามลักษณะอารมณ์ของตัวละครแต่ละเรื่องซึ่งมีทั้งการกระทบกระทั่งเบียดเบียนเปรยเปรย การถากถางเหยียดหยัน การหึงหวงการขู่ขู่ ตลอดจนความไม่สมหวังในสิ่งที่ตนเองปรารถนาซึ่งมีทั้งการปริภาสแบบผู้ดีและแบบที่เรียกว่าแบบตลาด โดยเฉพาะในละครแนวดึกดำบรรพ์นั้นสามารถแยกบทปริภาสออกได้เป็น การปริภาสระหว่างหญิงกับหญิงอันมีสาเหตุมาจากการหึงหวง การปริภาสระหว่างหญิงกับชายหรือชายกับหญิงอันมีสาเหตุมาจากการตัดพ้อต่อกันด้วยความเข้าใจผิดของแต่ละฝ่าย ในเรื่องของความรัก รวมทั้งความไม่พอใจและความโกรธที่ถูกข่มเหงกระทำร้าย ซึ่งในบทปริภาสลักษณะอย่างนี้มีปรากฏมากที่สุดในบทละครดึกดำบรรพ์หรือการปริภาสกันระหว่างชายกับชายในการขู่ขู่ที่จะก่อให้เกิดการทำสงครามเป็นต้น

บทปริภาสจึงนับได้ว่าเป็นลักษณะเด่นที่สุดในบทละครของสมภพ จันทรประภาก็จะขาดเสียไม่ได้ในการแสดงละครทุกเรื่อง เป็นการปะทะคารมกันไม่ว่าจะหยาบหรือละเอียด พูดจาเสียดสี ถากถางเยาะเย้ยโดยใช้คำไทยแท้ๆ ซึ่งถือว่าเป็นฉากใหญ่ที่จะขาดเสียไม่ได้เลยในละครคุณสมภพ ดังที่ผู้ให้คำจำกัดความได้กล่าวไว้ข้างต้นว่า “สิ่งที่ขาดไม่ได้เลยในละครคุณสมภพก็คือบทปริภาส”

4. ความตระการตาในบทละคร

อีกสิ่งหนึ่งที่ปรากฏในบทละครของสมภพ จันทรประภา ก็คือการสร้างความตระการตาให้กับละครเพื่อแสดงให้ผู้ชมเกิดความติดตาตรึงใจกับความยิ่งใหญ่งดงามในฉากการจัดทัพ ยกทัพ ระบายหรือขบวนแห่ต่างๆ ที่ได้จัดแสดงไว้ในละครเรื่องต่างๆ อย่างสวยงาม ทั้งนี้เพื่อเป็นการเพิ่มความสำราญอารมณ์ให้แก่ผู้ชมด้วย ส่วนสาเหตุของการที่พยายามสอดแทรกความตระการตาต่างๆ ไว้ในบทละครนั้นนอกจากจะทำตามความนิยมของการแต่งบทละครแล้ว อีกประการหนึ่งก็เพื่อที่จะล่อตาคนดู ซึ่งการสร้างความตระการตาของสมภพ จันทรประภา นั้นจะปรากฏอยู่ในการจัดทัพหรือฉากรบ ในขบวนแห่ และการแสดงระบำต่างๆ ที่แทรกอยู่ในการเปิดเรื่อง ปิดเรื่อง หรือในตอนกลางเรื่องนั่นเอง

5. การใช้ภาษาต่างประเทศในบทละคร

บทละครของสมภพ จันทรประภา ส่วนใหญ่จะเป็นบทละครแนวประวัติศาสตร์ ทั้งที่เป็นของไทยและต่างชาติ ฉะนั้นผู้แต่งมักจะสอดแทรกภาษาของแต่ละชาติเอาไว้ด้วย นับว่าเป็นความสามารถพิเศษอย่างหนึ่งของผู้แต่ง ซึ่งในการแทรกภาษาต่างชาติของสมภพ จันทรประภา นั้นมักนิยมใช้คำหรือภาษาต่างๆ ที่คนทั่วไปมักได้ยินได้ฟังหรือคุ้นหูอยู่แล้วมาแทรกไว้ในบทละครของตนเองทั้งที่เป็นบทเจรจาและบทร้องเช่นในเรื่อง ชิงดัง ตอนที่เตี้ยเองหยวยเบิกตัว เขียมเตี้ยงเข้าเฝ้าพระอินทราธิราชว่า

- เพลงแป๊ะเล่ซุน -

เขียมเตี้ยง	ปีเหยย	บวงส่วย	บ่อจิ่งซี้
เตี้ยเอ็งหยวย	ขอเดชะ	ฝารูลี	ปกเกศา
เขียมเตี้ยง	ห้วงจั้ง	จิ่งตงบ้อ	บ่อซา
เตี้ยเอ็งหยวย	ถูกตาม	พระวาจา	ของทรงไชย

นอกจากภาษาจีนแล้วในภาษาอื่นๆ ผู้แต่งก็นำมาแทรกไว้ในบทละครของตนเอง ที่มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับต่างชาติ เช่น ภาษาชวาเป็นต้น นับได้ว่าสมภพ จันทรประภา เป็นผู้หนึ่งที่มีความรู้ความสามารถ ในการใช้ภาษาต่างชาติเข้ามาสอดแทรกในบทละครของตนเองเพื่อสื่อสารให้ผู้ชมเข้าใจได้ง่ายยิ่งขึ้นโดยไม่เสียอรรถรสในการชมละครเรื่องนั้นๆ

6. การปิดเรื่อง

การปิดเรื่องในละครของสมภพ จันทระภา นั้นนิยมการจบเรื่องหรือปิดเรื่อง 2 ลักษณะคือ

- การปิดเรื่องแบบสุขนานุกรม
- การปิดเรื่องแบบโคกานุกรม

ในแบบที่จบลงด้วยสุขนานุกรมคือการจบลงด้วยความสุขของตัวละครนั้นที่เป็นบทละครพูดมีด้วยกันหลายเรื่อง เช่น เจ้าชีวิต, ร่มโพธิ์ทอง, สู้ไม่ถอย เป็นต้น ส่วนในบทละครดึกดำบรรพ์ เช่นเรื่อง หน่อหาญ, ฟ้าว, ท้าวทองกบม้า, พ่อขุนผาเมืองผู้เสียสละ ฯลฯ และในบทละครพูดสลับลำ เช่น ท้าวเทพสตรีย์-ท้าวศรีสุนทร, บรรพไทย, และอยุธยาอากาศ เป็นต้น

นอกจากนี้ในบทละครบางเรื่องของ สมภพ จันทระภา ที่จบในลักษณะสุขนานุกรมยังมีความแตกต่างจากละครของผู้อื่นบ้างโดยผู้แต่งมีความต้องการให้มีการจบแบบสนุกสนานจึงแทรกกระทำไว้ด้วย ซึ่งการปิดเรื่องในลักษณะสุขนานุกรมแบบมีระบำปิดท้ายในบทละครพูดจะมีเพียงเรื่องเดียวคือเรื่องฉัตรแก้ว ส่วนในบทละครดึกดำบรรพ์ก็มีปรากฏให้เห็นเช่นเรื่อง นางเสือง, สมเด็จพระนเรศวรมหาราช, พระเจ้าอุทอง, ศรีธรรมมาโคกราช เป็นต้น ส่วนในบทละครพูดสลับลำจะมีด้วยกัน 2 เรื่องคือพระรามคำแหงและผู้วิเศษ

ส่วนการปิดเรื่องอีกลักษณะหนึ่งคือการปิดเรื่องแบบโคกานุกรม ซึ่งการปิดเรื่องแบบโคกานุกรมนี่ สมภพ จันทระภา ได้ใช้วิธีการจบเรื่องในละครของตนเองหลายแบบด้วยกันเช่นการปิดเรื่องด้วยการจบตามเรื่อง การปิดเรื่องด้วยการแสดงความอาลัยตัวละครที่จากไป การปิดเรื่องด้วยความพลัดพราก การปิดเรื่องด้วยการตายของตัวละครที่เป็นตัวเอก เป็นต้น

การคัดเลือกตัวละครในการแสดงละครของสมภพ จันทระภา การคัดเลือกตัวละครหรือการวางตัวละครที่จะแสดงในแต่ละเรื่องนั้นย่อมต้องมีความละเอียดพิถีพิถัน ให้สมกับบทบาทของละครเรื่องนั้นๆ ในการคัดเลือกตัวละครแต่ละเรื่องที่จะแสดงนั้น สมภพ จันทระภา นั้นใช้วิธีที่ว่าเขียนบทเสร็จแล้วจึงคัดเลือกตัวละครประการหนึ่งและมองตัวละครไว้ก่อนแล้วจึงลงมือเขียนบทละครอีกประการหนึ่ง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าสมภพ จันทระภามองเห็นความสามารถของตัวละครที่จะมารับบทบาทในการแสดงละครของตนเองในแต่ละเรื่องแตกต่างกันไป

นอกจากนี้สมภพ จันทระภามีวิธีเลือกตัวละครเพื่อใช้ในแสดงละครของตนเองอีกวิธีหนึ่งนั่นก็คือดูบุคลิกลักษณะอุปนิสัยของมนุษย์ด้วย แต่เมื่อรวมความแล้วการคัดเลือกตัว

ละครของสมภพ จันทรประภาจะมีวิธีการคัดเลือกตัวละครที่พอจะสรุปออกมาได้ด้วยกัน 2 ลักษณะด้วยกันคือ

1. คัดเลือกผู้แสดงก่อนแล้วจึงทำการเขียนบทให้เหมาะสมกับบุคลิกลักษณะ ความงามและความสามารถของผู้แสดงนั้นๆ
2. เขียนบทขึ้นก่อนแล้วจึงทำการคัดเลือกผู้แสดงให้เหมาะสมลงตัวกับบทบาทที่จะได้รับ

การฝึกซ้อม ในการแสดงละครของสมภพ จันทรประภาทุกเรื่องเมื่อเขียนบทละครแล้วก็จะทำการก็จะเป็นการประชุมแจกจ่ายงานในแต่ละหน้าที่และเริ่มทำการฝึกซ้อมกันซึ่งในการฝึกซ้อมละครของสมภพ จันทรประภาจะมีวิธีการที่แตกต่างจากการฝึกซ้อมละครโดยทั่วไป กล่าวคือในการฝึกซ้อมสมภพ จันทรประภานั้นเมื่อแจกบทและทำความเข้าใจกับผู้แสดงแล้วก็จะเริ่มฝึกซ้อมละครไปเรื่อยๆไม่ใช่ซ้อมทีละฉากแต่จะไปซ้อมเรียงลำดับฉากตั้งแต่ต้นเรื่องบนเวทีเลย ซึ่งในการฝึกซ้อมแต่ละครั้งถึงแม้ว่าสมภพ จันทรประภาจะไม่ได้เป็นผู้กำกับการแสดงในละครเรื่องนั้นก็ ตามแต่ท่านก็จะนั่งเฝ้าดูการฝึกซ้อมเกือบทุกครั้ง

การฝึกซ้อมของละครคุณสมภพ นั้นมีการฝึกซ้อมเฉพาะทางด้วยซึ่งพอจะแบ่งการฝึกซ้อมของละครคุณสมภพ ได้ดังต่อไปนี้

1. ฝึกซ้อมท่ารำ
 - รำตีบหรือใช้บทย ซึ่งในละครของสมภพ จันทรประภานั้นจะไม่เน้นการตีบทยทุกคำแบบละครในแต่ละจะมีการตีบทยหรือรำใช้บทยเลียนแบบอย่างละครของกรมพระยานริศฯ ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้แสดงด้วย และในการตีบทยของตัวละครก็จะเป็นการตีบทยในท่าต่างๆทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้แสดงเป็นหลักและจะมีการแสดงอารมณ์ของตัวละครเป็นองค์ประกอบด้วยเพื่อให้เกิดความสวยงามตามลักษณะการแสดงละครแนวตีกดาบรพรพ์ของสมภพ จันทรประภา

2. ฝึกซ้อมการร้องเพลง

การร้องเพลงเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งในการแสดงละครของสมภพ จันทรประภา เนื่องจากบทประพันธ์ส่วนใหญ่จะเป็นแนวละครตีกดาบรพรพ์และละครพูดสลบลิ้า การร้องเพลงจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งในการแสดงละครตีกดาบรพรพ์ของสมภพ จันทรประภา ในการฝึก

ซ้อมร้องเพลงขั้นต้นจะมีสุจิตต์ คุริยะประณีตเป็นผู้ฝึกซ้อมหรือต่อเพลงให้ซึ่งถือเป็นขั้นแรกของการฝึกซ้อมแล้วต่อจากนั้นนักแสดงหรือผู้แสดงละครที่มีบทร้องของตนเองก็ต้องทำการฝึกซ้อมในขั้นที่สองต่อไปอีก ในการซ้อมขั้นที่สองนี้ก็คือการฝึกซ้อมที่เรียกว่า”ซ้อมเข้าเครื่อง” หมายถึงการฝึกซ้อมร้องเพลงโดยมีเครื่องดนตรีประกอบ ในการซ้อมเข้าเครื่องหรือซ้อมกับดนตรีในแต่ละครั้งสุจิตต์ คุริยะประณีตซึ่งเป็นครูผู้ฝึกซ้อมการร้องเพลงของนักแสดงจะต้องมาควบคุมด้วยตนเองทุกครั้ง นอกจากนี้จะซ้อมร้องเข้ากับดนตรีแล้วในบางครั้งก็จะก็จะฝึกซ้อมร้องเพลงประกอบทำรำร่วมกันด้วย ทั้งนี้จากการฝึกซ้อมร้องเพลงแล้วถ้ามีข้อบกพร่องในการขับร้องก็จะมีกาแก้ไขเปลี่ยนแปลงอีกครั้งหนึ่งเพื่อให้เหมาะสมกับอารมณ์และเนื้อเรื่องของการแสดงไปพร้อมกันด้วย

การบรรจุนักร้องครั้งแรกที่สมภพ จันทระประภาแต่งบทละครเรื่องนางเสื้องเป็นเรื่องแรกขึ้นนั้นก็ได้ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดงดนตรีไทยคืออาจารย์มนตรี ตราโมทเป็นผู้บรรจุนักร้องให้ ซึ่งอาจารย์มนตรี ตราโมทได้บรรจุนักร้องซึ่งเป็นเพลงในอัตรา 2 ชั้นเป็นเพลงร้องง่ายที่ เคยได้ยินได้ฟังและใช้กับการแสดงโขนละคร เช่นเพลงลาวดวงเดือน หรือ นาคราช เป็นต้น

ในการบรรจุนักร้องและเพลงร้องในบทละครของสมภพ จันทระประภา เรื่องต่อๆมา กว่า 40 เรื่องผู้บรรจุนักร้องในบทละครคือสุจิตต์ คุริยะประณีตหัวหน้าวงดนตรีคุริยะประณีต ที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดงทุกครั้ง โดยสุจิตต์ คุริยะประณีต นั้นจะศึกษาบทละครของสมภพ จันทระประภาก่อนแล้วจึงคิดใส่เพลงลงไป

การออกแบบอุปกรณ์การแสดง

การออกแบบอุปกรณ์การแสดงในละครคุณสมภพมีด้วยกัน 4 อย่างคือ

1. การออกแบบเครื่องแต่งกาย

การสร้างเครื่องแต่งกายตลอดจนเครื่องประดับและศิราภรณ์ที่ใช้แสดงในละครของสมภพ จันทระประภา นั้น ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก ถือเป็นลักษณะเด่นอีกอย่างหนึ่งที่จะขาดไม่ได้ในละครคุณสมภพ ซึ่งแนวคิดและวิธีการสร้างเครื่องแต่งกาย เครื่องประดับและศิราภรณ์ของสมภพ จันทระประภา นั้นเกิดจากการค้นคว้าหลักฐานทางประวัติศาสตร์แต่ละยุคแต่ละสมัยที่สามารถสืบค้นได้แล้วจึงนำเอาข้อมูลต่างๆเหล่านั้นมาออกแบบสร้างเครื่องแต่งกาย เพื่อให้รองรับกับฉากและศิลปประจำชาติต่างๆ ทั้งนี้โดยมีผู้ร่วมงานที่ใกล้ชิดทั้งสองท่านคือ สุรพล วิรุฬห์รักษ์ และ ศุภชัย สิทธิเลิศเป็นผู้สนองแนวความคิดดังกล่าวลงมือปฏิบัติในการออกแบบสร้างเครื่องแต่งกายละครที่มีความสวยงามถูกต้องตามยุคสมัยในละครทุกๆเรื่องด้วย

2. การออกแบบการแต่งหน้าและทรงผม

ในการออกแบบการแต่งหน้าและทรงผมจะมีการวางแผนงานในด้านนี้เป็นอย่างดีด้วยการร่างภาพวิธีการแต่งหน้าเสียก่อน เพื่อสะดวกต่อการทำงานละครคุณสมภพที่ต้องใช้ผู้แสดงมากและมักจะมีการปรับเปลี่ยนให้สะดวกแก่การแสดงด้วยโดยคำนึงถึงความงามและความกลมกลืนของสีสันทันที่จะปรากฏสู่สายตาผู้ชมเป็นหลัก

3. การออกแบบฉาก

ฉากเป็นองค์ประกอบอีกอย่างหนึ่งที่จะขาดไม่ได้ในการแสดงละครของไทยซึ่งฉากจะเป็นส่วนที่เสริมสร้างความสมจริงของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในละครเรื่องต่างๆ ฉากมีความหมาย 3 ประการแตกต่างกันคือ 1.สถานการณ์ 2.สถานที่ และ 3.วัสดุและสิ่งก่อสร้าง ในละครของสมภพ จันทรประภา เรื่องฉากก็เป็นจุดเด่นหรือลักษณะเด่นอีกอย่างหนึ่งที่ได้รับคำชมจากผู้ชมละครเรื่องต่างๆอย่างมากมาย ในการแสดงครั้งแรกๆส่วนใหญ่มักจะแสดงทางโทรทัศน์ดังนั้นในการออกแบบฉากหรือสร้างฉากจึงเป็นหน้าที่ของทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 4 บางขุนพรหมเป็นส่วนใหญ่ โดยมีสมภพ จันทรประภา และ สุรพล วิรุฬห์รักษ์เป็นผู้ให้คำแนะนำและบอกถึงความประสงค์ของผู้แต่งว่าต้องการฉากอะไร ต่อมาเมื่อสมภพ จันทรประภาจัดแสดงละครบนเวทีมากขึ้น ก็ได้สุรพล วิรุฬห์รักษ์เป็นผู้ออกแบบฉาก ซึ่งในการออกแบบฉากละครแต่ละเรื่องนั้นมีด้วยกัน 2 แบบที่เรียกว่า “ฉากแบบเสมือนจริง” และ “ฉากแบบจินตนาการ”

นอกจากนี้ในละครของ สมภพ จันทรประภา ยังได้นำเอาสไตล์ดีมาฉายประกอบฉากด้วยนับได้ว่า สมภพ จันทรประภา เป็นผู้หนึ่งที่มีแนวความคิดในการหาอุปกรณ์ใหม่ๆมาประกอบฉากในละครของตนเองอยู่เสมอซึ่งถือว่าเป็นปรากฏการณ์ใหม่ในวงการละครของไทยที่เกิดขึ้นในสมัยนั้นทีเดียว

4. การออกแบบอุปกรณ์อื่นๆ

ในการออกแบบอุปกรณ์อื่นๆหรือบางครั้งจะเรียกว่าอุปกรณ์ประกอบฉากนั้นจะมีด้วยกัน 2 ประเภทคือ เครื่องอาวุธและเครื่องประกอบขบวนแห่หรือกองทัพในการออกแบบการสร้างนั้นจะคำนึงถึงความสอดคล้องกับยุคสมัยและเชื้อชาติของตัวละครในเรื่องเพื่อสร้างความตระการตาในการแสดง

บทที่ 4

ลักษณะเฉพาะของละครคุณสมภพ

จากการศึกษาประวัติชีวิตและผลงานทางการละครของ สมภพ จันทรประภา พบว่าปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์งานละครของ สมภพ จันทรประภา นั้น อาจแบ่งได้เป็น 2 ประการ คือ 1. รสนิยม ของ สมภพ จันทรประภาเอง และ 2. ผู้แสดง ในการจัดการแสดงละครเรื่องนั้น ๆ

หากพิจารณาจากประวัติชีวิตของ สมภพ จันทรประภา พบว่าท่านมีความสนใจใฝ่รู้ในด้านอักษรศาสตร์ และประวัติศาสตร์ เป็นอย่างมาก แม้ว่าจะเรียนทางด้านวิศวกรรมศาสตร์ โดยสิ่งที่เป็นเครื่องยืนยันได้เป็นอย่างดี คือ ผลงานการเขียนอันหลากหลายทั้งด้าน สารคดีและบันเทิงคดี ซึ่งถึงพร้อมด้วยปริมาณและคุณภาพดังที่ได้กล่าวอย่างละเอียดไว้แล้วในบทที่ 2

ด้วยรสนิยมและความพึงพอใจดังกล่าว เป็นปัจจัยสำคัญอันส่งผลให้ผลงานละครของ สมภพ จันทรประภา ที่ได้สร้างสรรค์ออกมานั้น มักจะเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ บุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ หรือ ตำนานต่าง ๆ ซึ่งในการทำละครประวัติศาสตร์แต่ละครั้ง สมภพ จันทรประภา ได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาค้นคว้าของข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับยุคสมัยของเรื่องนั้นอย่างละเอียด ดังที่ได้อธิบายไว้ว่า “ทำละครจากเค้าโครงของพงศาวดาร และประวัติศาสตร์ กว่าจะออกมาเป็นละครเรื่องหนึ่ง ๆ ที่ได้เห็นออกมาสู่สายตานี้ ต้องใช้เวลาค้นคว้ากันนาน บางเรื่องเป็นปี จากหนังสือฉบับสิบเล่ม”¹

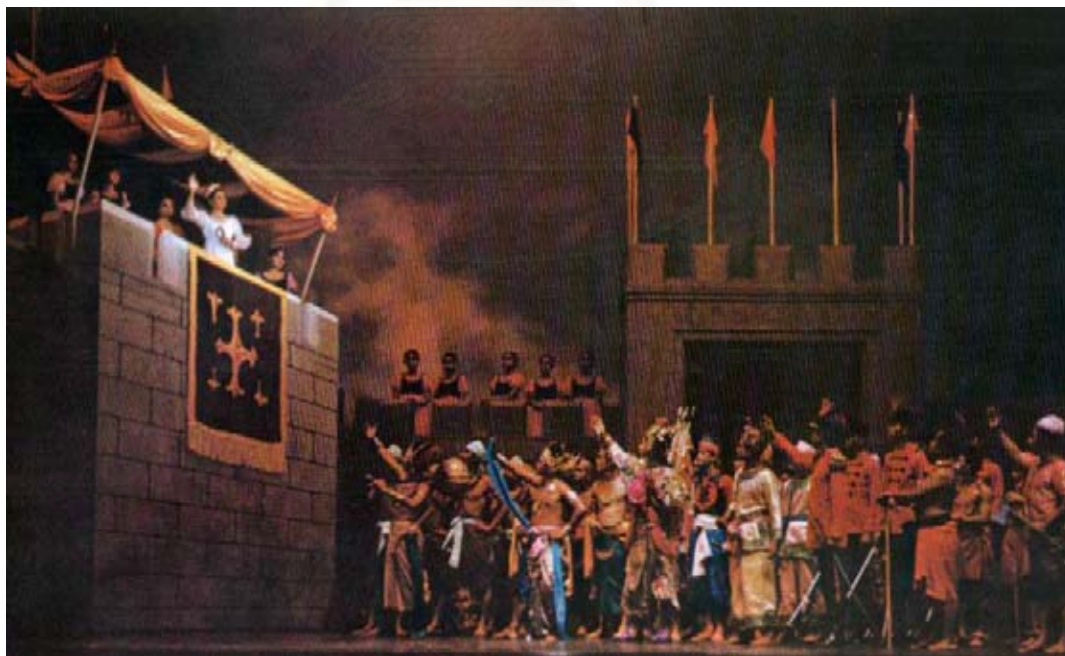
ถึงแม้ว่า สมภพ จันทรประภา จะเป็นผู้สนใจใฝ่ใจในการศึกษาประวัติศาสตร์และคำนึงถึงความถูกต้องทางประวัติศาสตร์ในการสร้างสรรค์งานละครทุกครั้ง แต่ท่านก็ได้พยายามชี้แจงบ่อยครั้งไว้ในคำนำหรือคำบรรยายละครเป็นจำนวนมาก ว่า ละครของท่านนั้นมุ่งเน้นในด้านสร้างความบันเทิงมากกว่าจะให้นำเป็นหลักฐานอ้างอิงทางประวัติศาสตร์ ดังตัวอย่างคำบรรยายในละครดึกดำบรรพ์ เรื่องพ่อขุนเม็งรายว่า “ละครที่จัดเล่นนี้ จัดเป็นเพียงละครเท่านั้น ไม่ใช่ตำนาน ไม่ใช่พงศาวดาร เพราะนางจวงจันทร์ กิติ พระมหาเทวี กิติ ที่เป็นเจ้านายฝ่ายในเมืองลำพูน ไม่มีปรากฏในพงศาวดาร มีอยู่แต่ในจินตนาการของผู้เขียน นอกจากนั้นผู้เขียนไม่ได้ออกนอกกรอบประวัติศาสตร์แต่ประการใด ละครแบบนี้ คุณหลวงวิจิตรวาทการก็เคยแต่งไว้หลายเรื่อง”²

¹ วิชา (นามแฝง), “สมเด็จพระสุริโยทัย,” สกุลไทย, ปี 28 ฉบับที่ 1416 วันที่ 19 ต.ค. 2525, หน้า 47

² สมภพ จันทรประภา, บทละครดึกดำบรรพ์ ของ สมภพ จันทรประภา ชุดที่ 7, อัดสำเนา, หน้า ค.

นอกจากนี้ การที่ สมภพ จันทรประภา ได้เติบโตในวังบ้านหม้อของต้นสกุล กุญชร ฯ ซึ่งเป็นต้นสกุลที่มีความผูกพันกับละครมาช้านาน ทำให้ สมภพ จันทรประภา มีโอกาส คลุกคลีและผูกพันกับกระบวนการเล่นละครดึกดำบรรพ์ อันเป็นละครที่มีชื่อเสียงของวังบ้านหม้อ ประกอบทั้งยังเป็นผู้ชื่นชมในบทละครพูดคำกลอนเรื่องพระร่วง ใน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทำให้ สมภพ จันทรประภา มีความสนใจในด้านงานละคร และได้สร้างสรรคงาน ละครที่มีรูปแบบเฉพาะตัว ซึ่งเป็นการผนวกเอาละครหลายๆ ประเภทเข้าด้วยกันทั้งละครดึกดำบรรพ์ ละครพันทาง ละครร้อง และละครพูด

โดยลักษณะรูปแบบละครพันทางที่ปรากฏในละครคุณสมภพนั้น จะเห็นได้ชัดเจน จากการทำละครหลายเรื่องเป็นเรื่องราวประวัติศาสตร์ของชาติอื่น เช่น ตระกูลกำศรวล ไอร์ลังคะ ฯลฯ หรือ เมื่อต้องนำเรื่องที่มีอยู่แล้วมาจัดแสดง ท่านก็จะมักเลือกตอนที่มีตัวละครต่างชนชาติ เช่น เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งรองอธิบดีกรมศิลปากร ท่านได้มีโอกาสทำละครเรื่องพระอภัยมณี ก็เลือกตอนหนึ่งละเวงมาจัดแสดง โดยเริ่มเรื่องที่ทัพเมืองต่าง ๆ ได้ยกมาช่วยนางละเวงรบกับพระอภัยมณี ซึ่งเป็นฉากที่เปิดโอกาสให้มีตัวละครต่างชาติต่างภาษาอยู่รวมกันเป็นอันมากดังในภาพประกอบ

ภาพที่ 118 การแสดงละครพันทางเรื่องพระอภัยมณีตอนหนึ่งละเวง
แสดงโดย กองการสังคีตกรมศิลปากร เมื่อครั้งที่สมภพ จันทรประภาเป็นรองอธิบดี
เชื้อเพื่อภาพโดยรองศาสตราจารย์จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา

นอกจากนี้ยังพบว่าเมื่อสบโอกาส สมภพ จันทรประภา ก็มักจะให้มีตัวละครหลายชาติหลายภาษาปรากฏในละครของตนเสมอ แม้จะไม่มีเจตนาในการสร้างตัวละครในลักษณะดังกล่าวขึ้นมาก็ตาม เช่น ละครพูดสลับลำเรื่องสามัคคีเภท ได้กำหนดให้วานีคนหนึ่งเป็นคนเชื้อจีน ทั้งๆที่เนื้อเรื่องในละครนั้นเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับแขก เป็นต้น

ผู้แสดงเป็นปัจจัยสำคัญอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งส่งผลต่อการสร้างสรรค์บทละคร ของสมภพ จันทรประภา ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะคณะละครของสมภพ จันทรประภา เป็นคณะละครสมัครเล่นมิได้เป็นนักแสดงอาชีพอย่างกรมศิลปากร ดังนั้นทำให้ในการสร้างสรรค์บทละครต้องคำนึงถึงศักยภาพของผู้แสดงเป็นสำคัญ ดังจะเห็นได้จากในละครบางเรื่อง จะมีการกำหนดวางตัวผู้แสดงสำคัญไว้ก่อน แล้วจึงแต่งบทละคร บทร้อง และบรรจุทำนองเพลง ให้เหมาะสมกับความสามารถในการขับร้องและการรำของผู้ที่จะแสดงเป็นตัวละครนั้น ๆ ดังที่สมภพ จันทรประภา ได้เล่าว่า “ก็มีตัวละครของเราบางคน ที่รำไม่ค่อยได้ รำไม่สวย แต่ว่าเลือกตัวไว้ในใจแล้วว่าจะให้แสดงเป็นตัวนี้ถึงจะสม ก็ต้องแต่งบทให้พูดมาก ๆ รำน้อย ๆ ร้องน้อย ๆ”³ โดยตัวอย่างที่เห็นชัดเจนที่สุด ก็คือ การปรับเปลี่ยนเพลงร้องบางเพลง และปรับแก้เพลงร้องบางเพลง ให้เป็นบทเจรจา เมื่อทราบว่าเป็นเด่นดวง พุ่มศิริ ซึ่งรับบทเป็นเจ้าพระยานครในเรื่อง ศรีปราชญ์ นั้น ไม่อยู่ในภาวะที่จะร้องเพลงได้สะดวก

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าละครคุณสมภพมักจะมีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ บุคคลในประวัติศาสตร์ ตลอดจนจินตนาการ พงศาวดารต่าง ๆ ซึ่งทำให้มักมีการนำไปเปรียบเทียบเชื่อมโยงกับละครหลวงวิจิตรที่มีเนื้อหาในลักษณะเดียวกัน ถึงแม้จุดมุ่งหมายในการนำเสนอละครคุณสมภพจะไม่มีเจตนาให้เป็นกุศโลบายอันแยบยลในการกล่อมเกลாதองการเมืองปลุกใจให้รักชาติเหมือนกับละครหลวงวิจิตร ดังที่ สมภพ จันทรประภาได้ชี้แจงว่า “ไม่ได้แต่งเพื่อปลุกใจใคร ไม่มีสงคราม ไม่มีภัยอยู่ตรงหน้า แล้วจะปลุกใจให้คนขึ้นเล่นทำไม”⁴ หากแต่ต้องการให้ผู้ชมได้รู้ประวัติศาสตร์ รักและยกย่องเทิดทูนบุคคลในประวัติศาสตร์ เพื่อให้เกิดความสำนึกอาภรณ์ เป็นหลัก แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าความประทับใจ และภาคภูมิใจ ในความเป็นคนไทยและชาติไทย ซึ่งเป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นกับผู้ชมนั้นแทบจะไม่ได้แตกต่างกันเลย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการหยิบยกเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ก็ย่อมจะต้องมีความเกี่ยวเนื่องกับเหตุการณ์ หรือ กิจกรรมบ้านเมือง

³ จักรกฤษณ์ ดวงพิตรา, “วิเคราะห์บทละครดีกัปดาห์ของสมภพ จันทรประภา” (ปริญญานิพนธ์ หลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร : 2532), หน้า 73.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 72.

อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และแนวคิดของเรื่องอาจจะกระทบใจผู้ชมในลักษณะบังเอิญอันเป็นเหตุ ก่อให้เกิดความรู้สึกไหวสะท้าน ตื่นตัว และรักชาติโดยไม่จงใจก็ได้⁵

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาภาพรวมของละครหลวงวิจิตรและละครคุณสมภพจะ พบลักษณะที่แตกต่างกันอีกประการหนึ่ง คือ กลวิธีการนำเสนอแนวคิด โดยละครหลวงวิจิตร ส่วนมากจะมีกลวิธีนำเสนอแนวคิดโดยการนำเสนอ “ภาพแห่งความสำเร็จ” เพื่อให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกอีกheim ภาคภูมิใจ แต่ละครคุณสมภพส่วนมากจะมีกลวิธีการนำเสนอแนวคิดในลักษณะตรงกันข้าม กล่าวคือ สมภพ จันทระประภา จะนำเสนอ “ภาพแห่งความล้มเหลว” เพื่อให้ผู้ชมได้ตระหนักถึงผลร้าย และสะพรึงกลัวกับผลที่จะเกิดขึ้น ยกตัวอย่าง เช่น การนำเสนอความคิดเรื่องความสามัคคี ละครหลวงวิจิตรจะนำเสนอให้เห็นถึงภาพความสามัคคี ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนในชาติ อันนำมาซึ่งความสำเร็จ แต่ละครคุณสมภพจะนำเสนอภาพของการแตกความสามัคคี ว่าทำให้ผลเสียต่อตนเองหรือชาติบ้านเมืองอย่างไรบ้าง

ละครของ สมภพ จันทระประภา เป็นละครที่มีลักษณะเด่นอันเป็นรูปแบบเฉพาะ และได้รับการยอมรับและชื่นชมในวงกว้าง ดังนั้นเมื่อ สมภพ จันทระประภา ถึงแก่อนิจกรรม จึงได้มีผู้พยายามรักษากระบวนเล่นแบบ “ละครคุณสมภพ” ไว้ เช่นเดียวกับรักษากระบวนเล่นละคร รื่อง ของ พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ละครหลวงวิจิตร หรือละคร พรานบุรุษ โดยเครื่องยืนยันของการพยายามคงลักษณะกระบวนเล่นแบบละครคุณสมภพให้เหมือนเดิมที่สุด ก็คือ การแสดงละครดึกดำบรรพ์ เรื่อง นางเสือง ในปี 2547

ในการศึกษาบทที่ 4 นี้ ผู้วิจัยได้ศึกษากระบวนเล่นของ “ละครคุณสมภพ” ใน ด้านรูปแบบของละครคุณสมภพ โดยแบ่งเป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ คือ 1.การทำงาน และ 2. การแสดง ว่ามีลักษณะเช่นไร

การศึกษาในเรื่อง “การทำงาน” นั้น ผู้วิจัยจะศึกษาผ่าน “ตัวบท” และ “ประสบการณ์ตรง” ของผู้ศึกษา อันเอื้อต่อการเข้าถึงกระบวนเล่นของ “ละครคุณสมภพ” ซึ่งได้แก่การศึกษาในวิทยาลัยนาฏศิลป์ของผู้วิจัยเอง พร้อมทั้งการได้มีโอกาสเป็นผู้ฝึกซ้อมและเป็นผู้แสดงใน ละครคุณสมภพด้วย รวมทั้งการสนใจในการติดตามชมละครคุณสมภพมาโดยตลอด

⁵ จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา, “วิเคราะห์บทละครดึกดำบรรพ์ของสมภพ จันทระประภา” (ปริญญานิพนธ์ หลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร : 2532), หน้า 133.

ในส่วนของการศึกษาเรื่อง “การแสดง” นั้น ผู้ศึกษามีพื้นฐานความเชื่อที่สามารถศึกษาจาก “ตัวบท” ได้ ดังเช่นที่ เจตนา นาควัชระ เคยกล่าวไว้ว่า

“การนำเอาละครมาพิจารณาในฐานะที่เป็นงานวรรณศิลป์
แขนงหนึ่งนั้นเป็นสิ่งที่กระทำอยู่เสมอทั้งในวงการไทยและตะวันตก
...ในกรอบของวัฒนธรรมไทยนั้น วรรณศิลป์กับศิลปะการแสดง
แยกออกจากกันไม่ได้ การสืบทอดมรดกในด้านการละครกระทำ
อย่างมีประสิทธิภาพยิ่ง ในรูปของการสืบทอด “ตัวบท” ผู้ที่จัดเจน
ในศิลปะแขนงนี้อาจสามารถอ่านวิธีการแสดงออกจากตัวบทได้”⁶

การศึกษาในบทนี้ จะนำละครคุณสมภพมาใช้เป็นกรณีศึกษา โดยเลือกละครประเภทต่างๆกลุ่มละหนึ่งเรื่องมาเป็นกรณีศึกษา รวมทั้งสิ้น 4 เรื่อง เพื่อเป็นการยืนยันลักษณะกระบวนการหรือรูปแบบละครคุณสมภพ ซึ่งได้วิเคราะห์ภาพรวมไว้ในบทที่ 3 โดยเกณฑ์การเลือกละครที่มาเป็นกรณีศึกษานั้น ผู้ศึกษาได้เลือกจากละครที่แต่งขึ้นเพื่อจัดแสดงบนเวทีทั้งหมด ทั้งนี้เพราะงานละครคุณสมภพเป็นที่รู้จักจากการแสดงบนเวทีมากกว่าการแสดงละครโทรทัศน์ ยกเว้นเพียงประเภทละครที่ปรับปรุงจากบทละครของผู้อื่นนั้นเป็นแบบละครร้องทั้งสิ้นและจัดแสดงทางโทรทัศน์ทั้งหมด พร้อมกับพิจารณาเลือกเรื่องที่ผู้ศึกษามีประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับละครเรื่องนั้น ๆ ทั้งฐานะผู้แสดง และ / หรือ ผู้ชม โดยละครทั้ง 4 เรื่อง ที่เลือกมาเป็นกรณีศึกษามีดังต่อไปนี้

1. ฉัตรแก้ว

ฉัตรแก้วเป็นละครพูดเรื่องแรกและเรื่องเดียวที่แต่งขึ้นเพื่อจัดแสดงบนเวที จัดแสดงครั้งแรกเมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2510 เป็นละครพูดเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในวโรกาสที่เสด็จขึ้นครองราชย์เข้าปีที่ 100 ณ โรงละครแห่งชาติ โดยผู้วิจัยจะศึกษาการทำงานและการแสดงจากการพิจารณาจากตัวบท ภาพการแสดง และสัมภาษณ์ผู้ร่วมงานของ สมภพ จันทระประภา ที่มีส่วนร่วมในการแสดงในครั้งนั้น

⁶ เจตนา นาควัชระ, “ละครเพลงสมัยใหม่ : จุดบรรจบระหว่างประเพณีไทยกับตะวันตก,” ศิลปวัฒนธรรม, ปี 10 ฉบับ 5 มีนาคม 2532, น.108.

2. นางเสื่อง

นางเสื่อง เป็นบทละครดึกดำบรรพ์ที่แสดงทางเวทีเรื่องแรก โดยจัดแสดงครั้งแรก เมื่อวันที่ 2- 12 สิงหาคม พ.ศ. 2511 ณ โรงละครแห่งชาติ เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติที่สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จในวโรกาสที่ทรงมีพระชนมายุครบรอบ 3 รอบ และได้มีโอกาสนำมาจัดแสดงอีกครั้งในธันวาคม ของปีเดียวกัน ซึ่งแม้ว่าผู้วิจัยจะไม่ได้เห็นภาพยนตร์ที่บันทึกไว้ ซึ่งยังสืบค้นไม่พบ แต่ผู้วิจัยพิจารณาจากภาพถ่ายการแสดงในครั้งนั้นประกอบกับผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ร่วมงานของสมภพ จันทรประภาซึ่งมีส่วนร่วมในการแสดงในครั้งนั้น อีกทั้งในปี พ.ศ. 2547 ได้มีการนำละครดึกดำบรรพ์เรื่องนางเสื่องมาแสดงขึ้นอีกครั้ง โดยคณะผู้ร่วมงานเดิมของคุณสมภพ โดยมีเจตนาที่จะแสดงให้เหมือนครั้งแรกมากที่สุด ซึ่งในการแสดงครั้งนี้ ผู้ศึกษามีประสบการณ์ตรง กล่าวคือ มีโอกาสร่วมอยู่ในคณะทำงาน ในหน้าที่ผู้แสดง และมีวิดิทัศน์ที่บันทึกการแสดงครั้งนี้เพื่อนำมาใช้ศึกษาด้วย

3. สามัคคีเภท

สามัคคีเภท เป็นละครพูดสลับลำเรื่องแรกและเรื่องเดียว ที่ สมภพ จันทรประภา แต่งขึ้นโดยตัดต่อจากเรื่อง “สามัคคีเภทคำฉันท์” ของ ชิต บุรทัต จัดแสดงในนามกรมศิลปากร เมื่อปี พ.ศ. 2520 ณ โรงละครแห่งชาติ โดยใช้ผู้แสดงของกองการสังคีต กรมศิลปากร ซึ่งแสดงติดต่อกันเป็นระยะเวลาหลายเดือน เดือนละกว่า 10 รอบ โดยผู้แสดงในครั้งแบ่งเป็น 2 ชุด คือ รุ่นใหญ่ และ รุ่นเล็ก ซึ่งผู้แสดงรุ่นเล็กในครั้งนั้น ได้นำมาจัดแสดงใหม่ในปี พ.ศ. 2546 โดยผู้ศึกษาได้มีประสบการณ์ตรงกับละครเรื่องนี้ตั้งแต่จัดแสดงครั้งแรก เพราะในเวลานั้นผู้ศึกษา กำลังศึกษาที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ และได้มีโอกาสเข้าไปดูการซ้อม การแสดง และคลุกคลีกับคณะทำงาน ต่อเมื่อนำมาจัดแสดงอีกครั้ง ใน พ.ศ. 2546 ผู้ศึกษาก็ได้ชมและมีวิดิทัศน์การแสดงในครั้งนั้นเก็บไว้ เพื่อนำมาประกอบใช้ในการศึกษาด้วย

4. สาวเครือฟ้า

สาวเครือฟ้า เป็นบทละครร้อง พระนิพนธ์ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ โดย สมภพ จันทรประภา ได้นำมาติดต่อปรับปรุงเป็นเรื่องแรกในกลุ่มของบทละครที่ปรับปรุงจากบทละครของผู้อื่น และนำมาจัดแสดงทางโทรทัศน์ เหตุที่เลือกเรื่องนี้เพราะผู้ศึกษาได้มีโอกาสแสดงละครเรื่องสาวเครือฟ้าตามแบบฉบับดั้งเดิมของ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ซึ่งได้รับการฝึกหัดและการถ่ายทอดกลวิธีการแสดง จาก ครูเฉลย สุขวณิช และทั้งยังได้มีโอกาสได้ชมวิดิทัศน์การแสดงละครร้องเรื่อง สาวเครือฟ้า ของ สมภพ

จันทร์ประภา ซึ่งเชื่อว่าหากนำมาเปรียบเทียบกันจะทำให้เห็น “กระบวนการเล่น” ของละครคุณสมภพ ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ดี แม้ว่าละครทั้ง 4 เรื่องนี้ จะได้รับการยอมรับจากผู้ชม จนมีบุคคลอื่นที่ไม่ใช่คณะผู้ร่วมงานของคุณสมภพนำไปจัดแสดงในที่ ต่างวาระ อีกหลายครั้ง แต่ผู้ศึกษา จะไม่นำการแสดงดังกล่าวมาศึกษาด้วย

นาฏยลักษณะ ใน ละครของ สมภพ จันทร์ประภา

ดังที่ได้กล่าวแล้วว่า เคยมีผู้สนใจศึกษา “ละครคุณสมภพ” อย่างละเอียด ได้แก่ วิเคราะห์บทบาทละครดึกดำบรรพ์ของ สมภพ จันทร์ประภา ปริญญาณีพนธ์ หลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ของ จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา⁷ พ.ศ.2532 ซึ่งการศึกษาดังกล่าวเป็นการศึกษาทั้งในด้านวรรณศิลป์และนาฏยศิลป์ โดยใน ด้านนาฏยศิลป์นั้นพิจารณาจากตัวบท และศึกษาเฉพาะละครดึกดำบรรพ์เท่านั้น ได้ผลการศึกษา ว่าบทบาทละครดึกดำบรรพ์ ของ สมภพ จันทร์ประภา ยังคงลักษณะสำคัญที่เป็นบัญญัตินิยมของ ละครดึกดำบรรพ์เป็นส่วนใหญ่ แต่มีส่วนที่เปลี่ยนแปลงไปบ้างทั้งที่เป็นการวิวัฒน์ เช่น การ แสดงฉากนำซึ่งพัฒนามาจากการโหมโรงเล่าเรื่องของบทบาทละครดึกดำบรรพ์แต่เดิม และส่วนที่ กลับไปเป็นแบบละครรำแต่เดิม เช่น วิธีการแสดงฉากนำและการแสดงหน้าม่าน ที่ไม่มีการจัดฉาก ประกอบการแสดง บทร้องที่ระบุให้ต้นเสียงและลูกคู่ขับร้องแทนตัวละคร บทร้องที่มีคำบอกฐานะ ของตัวละคร และบทร้องที่ผู้แต่งพรรณนาเหตุการณ์สถานที่นั้น

ในส่วนของ การบรรจุเพลง ได้ให้ความสำคัญกับเพลงภาษา และ เพลงประกอบ อารมณ์ มากกว่าเพลงหน้าพาทย์ ซึ่งเพลงหน้าพาทย์ที่ใช้อย่างสม่ำเสมอ เป็นเพลงหน้าพาทย์ ธรรมชาติ และในด้านเครื่องแต่งกายละครและฉากนั้น มีการออกแบบและจัดสร้างขึ้นโดยคำนึง ถึงความเหมาะสมกับเนื้อเรื่อง บ่งบอกถึงศิลปะประจำชาติ และยุคสมัยของเหตุการณ์ในเรื่อง เป็นสำคัญ

ด้านวิธีนำเสนอของบทละครนิยมนำชื่อตัวละครเอกมาตั้งเป็นชื่อเรื่อง และเริ่ม เปิดเรื่องด้วยการบอกถึงที่มา วัตถุประสงค์ วิธีการแสดง ในส่วนของการแสดงจะนิยมสร้างภาพ

⁷ จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา, วิเคราะห์บทบาทละครดึกดำบรรพ์ของสมภพ จันทร์ประภา, (ปริญญาณีพนธ์ หลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร : 2532)

ที่ก่อให้เกิดความตระการตาบนเวที ในลักษณะต่าง ๆ เช่น การแสดงฉากจบ การแสดง กระบวนแห่ กระบวนเสด็จ และการแสดงระบำต่าง ๆ

ดังนั้นวิทยานิพนธ์เล่มนี้จึงมุ่งศึกษาไม่เฉพาะแต่ตัวบทเท่านั้น หากยังรวมไปถึง การศึกษาจากการชมการแสดงด้วย เพื่อให้ได้คำตอบที่ชัดเจนและแม่นยำว่าลักษณะเฉพาะ ละครคุณสมภพเป็นเช่นไร ตามลำดับหัวข้อต่อไปนี้

1. ที่มาของเรื่อง
2. การเปิดเรื่อง
3. ลักษณะเด่นของการสร้างบทปริภาษ
4. การสร้างความตระการตา
5. การสร้างความสะเทือนอารมณ์
6. การปิดเรื่อง

และเพื่อให้เห็นภาพรวมของนาฏยลักษณะละครคุณสมภพอย่างชัดเจน ในบทนี้ จะวิเคราะห์เป็นรายเรื่อง พร้อมทั้งศึกษากระบวนการสร้างงานละครของ สมภพ จันทระภา ในด้านการฝึกซ้อมการแสดง ดนตรีและเพลง การใช้พื้นที่ในการแสดง เครื่องแต่งกาย ฉาก และอุปกรณ์ประกอบฉากด้วย

4.1 ละครพูดเรื่องฉัตรแก้ว

4.1.1 ที่มาของเรื่อง

ฉัตรแก้วเป็นละครประวัติศาสตร์ที่เขียนขึ้นในลักษณะของการอ้างประวัติศาสตร์ โดยที่อาศัยเหตุการณ์หรือข้อความบางตอนจากประวัติศาสตร์มาเป็นต้นเค้าในการสร้าง และผสมผสานกับจินตนาการของผู้แต่ง โดยในเรื่องนี้ สมภพ จันทระภา ได้อาศัยเหตุการณ์ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ทรงโปรดให้เลิกทาส ซึ่งเป็นพระราชกรณียกิจอันสำคัญยิ่ง มาเป็นพื้นเรื่องราวของละคร ดังคำกราบบังคมทูลเบิกการแสดงละครเรื่อง"ฉัตรแก้ว" ดังนี้

“...ข้าพระพุทธเจ้าระลึกถึงพระราชจริยาวัตรที่ทรงตั้งพระราชหฤทัยฝึกฝนในการศึกษา ด้วยพระราชประสงค์จะทรงทำนุบำรุงประเทศชาติให้เจริญรุ่งเรือง โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯโปรดกระหม่อมสละทรัพย์ส่วนพระองค์ในการทำนุบำรุงสุดที่จะคนานับ ...คณะกรรมการจัดหาทุนจึงลงมติให้จัดการแสดงละครเป็นการ

เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในด้านที่ทรงเลิกทาส เพราะพระราชกรณียกิจนี้ ยิ่งใหญ่ไม่หือหาว มีคุณแก่ประเทศชาติล้ำลึกนัก บ้านเมืองเจริญมาได้เพียงนี้ ก็เพราะพระมหากษัตริย์คุณในเรื่องนี้เป็นหลัก...”⁸

โดย สมภพ จันทรประภา ได้นำเสนอเรื่องดังกล่าวผ่านเรื่องราวของตัวละครเอกที่เป็นทาส 2 คน คือ โห้ กับ กลีบ และครอบครัวของนายทาส คือ หลวงไพรัช และคุณนายเอี่ยม ซึ่งเป็นตัวละครสมมติหรือตัวละครในจินตนาการที่ สมภพ จันทรประภา ได้สร้างสรรคขึ้นมา โดยให้ โห้ และกลีบ เป็นทาสที่ต้องการเป็นไทตามสิทธิที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ให้ไว้ คือ ทาสที่เกิดหลังปีมะโรงที่พระองค์ได้ขึ้นครองราชย์ จะเป็นไทแก่ตัวเมื่ออายุครบ 21 ปี จึงหนีออกมาฟ้องศาล และในตอนท้ายเรื่องก็จะได้พระบารมีโปรดเกล้าฯ ให้เป็นไทในที่สุด

4.1.2 ลักษณะกระบวนการเล่นละครพูดเรื่องฉัตรแก้ว

ฉาก	เนื้อเรื่อง	ลำดับการแสดง
ฉากที่ 1 ตลาด ยามเช้าเมือง เชียงใหม่	หอม โห้ และกลีบ ซึ่งเป็นทาสที่ตามนายมาที่เมืองเชียงใหม่ได้ยื่นคุยกันว่าจะทำอย่างไรจึงจะได้เป็นไทแก่ตัวสักที พอดีกับ ร่ำ และ อ้อด ทาสของหลวงศาสตราตามกลีบกับโห้ ว่าคุณหลวงให้ไปชนของกลีบบางกอก	1. เริ่มการแสดงด้วยการกรอกล่าวนำก่อนเปิดฉาก ถึงพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระราชกรณียกิจสำคัญ คือ การเลิกทาส และกล่าวว่าละครเรื่องนี้เป็นเหตุการณ์ตอนหนึ่งในรัชสมัยของพระองค์ 2. พิณพาทย์บรรเลงเพลง เปิดฉากด้วยกระบวนการแห่ฟ้อนเล็บผ่านตลาด และออกจากฉากไป 3. กลีบ และโห้ พุดชมเมืองเชียงใหม่ และ

⁸ สมภพ จันทรประภา, บทละครพูดเรื่องฉัตรแก้ว, (ม.ป.ท., 2510), หน้าคำกราบบังคมทูล.

ฉาก	เนื้อเรื่อง	ลำดับการแสดง
		<p>ปรารภว่าจะถ้าเป็นไท จะมาอยู่ที่ เชียงใหม่</p> <p>4.รำกับฮึดดออกมากลีบกับให้ให้ไปชน ของเตรียมกลีบบางกอก</p>
ฉากที่ 2 ห้องนั่งเล่นของพระไพรัช	<p>นึ่งกับรื้อคุยกันเรื่องสมเด็จพระบรมฯ ลีน และอยากให้มีตำแหน่งวังหน้าเหมือนเดิม พระไพรัชฯ ไล่นึ่ง รื้อ และกลืนออกจากห้องเพื่อจะลวงลามกลีบ แต่คุณนายเอี่ยมผู้เป็นภรรยาเข้ามาพอดี และต่อว่าพระไพรัชฯ อบและหลวงอำนาจเข้ามาในห้อง พระไพรัชฯ จึงถือโอกาสเดินหนีออกจากห้อง</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. เปิดฉากการแสดง พระไพรัชฯ นอนอยู่บนเตียงนอน มีกลีบบีบนิ้วดปลายเท้า และกลีบนั่งพัด ส่วนนึ่งนั่งปักสะดึง และรื้ออ่านหนังสือ 2. นึ่งกับรื้อคุยกันเรื่องสมเด็จพระบรมฯ ลีน และอยากให้มีวังหน้าเหมือนเดิม พระไพรัชฯ จึงบอกว่าพระเจ้าอยู่หัวทรงคิดดีแล้ว และไล่นึ่งกับรื้อออกไปข้างนอก โดยบอกว่าอยากจะนอน นึ่งกับรื้อออกไปจากห้อง 3. พระไพรัชฯ ไล่งลืนออกไป แต่ให้กลีบอยู่ต่อ เพื่อจะลวงลามกลีบ กลืนชัดขึ้นเล็กน้อย แต่ในที่สุดก็ต้องจำใจออกไป 4. คุณนายเอี่ยมเข้ามาในห้อง และรู้เจตนาของพระไพรัชฯ จึงไล่งลืนออกไปจากห้อง และต่อว่าที่พระไพรัชฯ คิดจะมีเมียบ่อย 5. อบและหลวงอำนาจเข้ามาในห้อง พระไพรัชฯ จึงถือโอกาสเดินหนีออกจากห้อง แต่คุณนายเอี่ยมเดินตามไปต่อว่า 6. อบพูดกับหลวงอำนาจว่าถ้าหลวงอำนาจคิดจะมีเมียบ่อย ตนก็ไม่ยอมเหมือนกัน
หน้าม่าน	ให้ กับ กลีบแอบมาพบกัน กลีบบอกให้ว่าพระไพรัชฯ จะลวงลามตน ให้	1. โห้ออกมาเย็นคอกกลีบ กลีบตามมาออกมา

ฉาก	เนื้อเรื่อง	ลำดับการแสดง
	จึงบอกให้กลับหนีไปกับตนเพื่อไป ฟ้องเกษียรต่อศาล	2. กลับบอกให้ว่าพระไพริษฐาจะลวงลาม ตน ให้ให้กลับหนีไปกับตนเพื่อไปฟ้อง เกษียรต่อศาล 3. กลับวิ่งเข้าไปหยิบห่อผ้าออกมา ให้เล่า ให้กลับฟังว่าได้ติดต่อนายเลื่อนให้เขียน คำร้องไว้แล้ว และให้กลับหนีไปซ่อนตัว และตนจะไปยื่นเรื่องต่อศาลในวันรุ่งขึ้น
ฉากที่ 3 บ้าน คุณนายเอี่ยม บน ห้อง	คุณนายเอี่ยมให้ตามตัวให้ กลับมาได้ พร้อมกับปรึกษาขุนพิทักษ์ถึงเรื่องที่ ลงโทษ ให้โดยเพิ่มค่าตัวและเขียน พดด้กับหลวงอำนาจเข้ามาเห็นให้ถูก เขียนจึงบอกคุณนายเอี่ยมว่ากำลัง ทำผิดอาญาแผ่นดิน แต่คุณนายเอี่ยม ไม่ฟังสั่งให้ตีตรวน ให้ พร้อมกับขังไว้	1.เปิดฉาก อบอุ่นเล่นไฟ กับขาไฟอีก 4 - 5 คน และพูดคุยเรื่องคุณนายเอี่ยมไป ตามตัวให้ที่พากลับหนีไปฟ้องเกษียรกลับ มา โดยมีปาวนึ่งเลือกข้าวสาร และเกลือ ไม้กัลดอยู่ด้วย 2. คุณนายเอี่ยมเข้ามาในห้อง โดยมีขุน พิทักษ์เดินตามเข้ามา คุยกันเรื่องพระเจ้า อยู่หัวที่ตรากฎหมายเกษียรอายุทาส 3. ให้ถูกทาสอื่นกุมตัวเข้ามาในห้อง คุณ นายเอี่ยมให้ขุนพิทักษ์ทำสารกรมธรรม์ เพิ่มค่าตัวของให้ และให้ทาสเขียนให้ 4. หลวงอำนาจเข้ามาเห็น จึงสั่งให้หยุด เขียนเพราะเกรงว่าให้จะตาย คุณนาย เอี่ยมสั่งให้เอาให้ไปตีตรวนไว้ และห้ามให้ อาหาร
หน้าม่าน	กลืน แอบมาพบกับให้	1. กลืนย่องเลาะมาถึงกลางม่าน ม่าน เปิดพอดี
ฉากที่ 4 ห้องขัง ภายในบ้านคุณ นายเอี่ยม	กลืนเอาอาหารมาให้ให้ แต่ให้ไม่ยอม กินกลืนพูดคุยกับให้เล็กน้อยแล้วกลับ ไป เมื่อเห็นปลอดคน ให้ก็หนีจากที่ คุมขัง	1. ให้นั่งฟังผา กลืนแอบเอาอาหารมาให้ แต่ให้ไม่ยอมกิน ให้คุยกับกลืนเรื่องเป็น ไท เพราะกลืนมีอายุที่ฟ้องเกษียรได้แล้ว แต่กลืนเห็นว่าเป็นทาสก็สบายดี 3. พวกทาสเดินออกมา กลับจึงหลบเข้า

ฉาก	เนื้อเรื่อง	ลำดับการแสดง
		<p>ไป</p> <p>4. พวกทาสขอโทษที่ต้องเขียนให้ตามคำสั่งของคุณนายเอี่ยม</p> <p>5. ผู้คุมเอนักโทษมาร้อยเหล็กแล้วพาเข้านอน เจตภูตของนักโทษออกมาจับระบำ แล้วกลับเข้าร่าง</p> <p>6.ให้มัดเหล็ก แล้วหนีออกไปทั้งตรวน</p>
หน้าม่าน	ให้หนีมาพบพลตระเวณ จึงร้องให้จับตัวเองไป	<p>1. โห่ร้องออกมาทั้งตรวน พบกับพลตระเวณเดินออกมาอีกทางหนึ่ง</p> <p>2. ให้ร้องให้จับตัวเองไป เพื่อที่จะได้ไปฟ้องศาลว่าถูกนายเงินรังแก พลตระเวณจึงกุมตัวให้เข้าตรงไป</p>
ฉากที่ 5 บ้านท่านเอี่ยม	คุณนายเอี่ยม ออบ และหลวงอำนาจกำลังปรึกษากันถึงเรื่องคดีความที่ให้ไปฟ้องต่อศาล นายอำเภอพบหลวงอำนาจจึงแจ้งว่าจะมาจับคุณนายเอี่ยมกับแม่อบไปศาล แต่หลวงอำนาจไม่ยอม นายอำเภอและคณะจึงกลับไป	<p>1. หลวงอำนาจนั่งอยู่กับคุณนายเอี่ยม ออบ และญาติอื่น ๆ พูดคุยกันเรื่องคดีความที่ให้ไปฟ้องต่อศาล</p> <p>2. กลิ่นวีนเข้ามาบอกว่าขุนพิทักษ์พานักการศาลและพลตระเวณมา หลวงอำนาจจึงให้คุณเอี่ยมหนีไปซ่อน และให้อบแก้งทำเป็นนอนป่วย</p> <p>3. ขุนพิทักษ์ นักการศาลและพลตระเวณออกมา และบอกหลวงอำนาจว่าจะเชิญตัวคุณนายเอี่ยมกับอบไปศาล แต่หลวงอำนาจไม่ยอม ขุนพิทักษ์จึงกลับออกไป</p> <p>4. คุณนายเอี่ยมและอบออกมาปรึกษากับหลวงอำนาจว่าจะสู้คดี โดยจะไปหาอธิบดีศาล</p>
หน้าม่าน	ให้ฟื้นผิด เป็นไทแก้ตัว ได้มาพบกับกลีบ ทั้งคู่ต่างสำนึกในพระกรุณาของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า	<p>1.กลีบออกมาหน้าม่านด้วยอาหารกระวนกระวาย สักครู่ให้ออกมากลีบวิ่งเข้าไปรับ</p> <p>2. ให้บอกกลีบว่าตนได้เป็นไทแก้ตัว ทั้งคู่</p>

ฉาก	เนื้อเรื่อง	ลำดับการแสดง
	เจ้าอยู่หัวที่ทรงประกาศเลิกทาส	ต่างสำนึกในพระกรุณาของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงประกาศเลิกทาส
ฉากที่ 6 ในฝัน		<ol style="list-style-type: none"> 1. ม่านเปิด เห็นทาสชายหญิงยืนลดหลั่นเป็นชั้น มีเสียงอ่านโคลงทำนองเสนาะ 2. พิณพาทย์ทำเพลง ทาสจับระบำ ให้กับกลีบจับระบำด้วย ชุณนางออกจับระบำตามด้วยชาววัง 3. เสียงกัมปนาท ฉัตรลอยคว้างลงมาอยู่กลางอากาศ ทุกคนถวายบังคม เสียงพระราชดำรัสประกาศเลิกทาสดังขึ้น 4. พิณพาทย์ทำเพลง ทาสจับระบำ ปิดม่าน

4.1.2.1 การเปิดเรื่อง

การเปิดเรื่องในละครพูดเรื่องฉัตรแก้ว เป็นการเปิดเรื่องด้วยระบำ ซึ่งกำหนดให้เป็น “ลีลาขบวนแห่ฟ้อนเล็บ” การเปิดในลักษณะนี้นับว่าเป็นการเปิดเรื่องที่ยิ่งใหญ่ สวยงามอันจะสร้างความตระการตาให้กับคนดู นอกจากนั้นยังเป็นการเลือกระบำให้เป็นขบวนแห่ฟ้อนเล็บนั้น ถือว่าการสร้างบรรยากาศให้เหมาะสมกับเนื้อเรื่องที่เกิดในฉากแรกของเรื่อง ซึ่งเป็น “ตลาดเมืองเชียงใหม่” และยิ่งเมื่อประกอบกับตัวละครประกอบที่แต่งตัวเป็น “แม่ค้า ชาวเมืองหญิงชาย ชาวเขาเผ่าต่าง ๆ” ก็ยิ่งทำให้ภาพของตลาดเมืองเชียงใหม่ดูชัดเจนมากยิ่งขึ้นด้วย

การเปิดเรื่องของละครเวทีเรื่อง “ฉัตรแก้ว”⁹

ฉาก 1

ฉาก ร.ศ. 115 ตลาดเมืองเชียงใหม่

เสียง

พระออกบิณฑบาตร มีร่มใหญ่ๆ

พิณพาทย์ทำเพลง

⁹ สมภพ จันทรประภา, “ฉัตรแก้ว,” บทละครเวที, 11 พฤศจิกายน 2510. จัดสำเนา น.21

มีแม่ค้า ชาวเมืองหญิงชาย
 ชาวเขาเผ่าต่างๆ หนอมกับให้
 ออกตามเพลง มีลีลากระบวนแห่
 ฟ้อนเล็บผ่านตลาด ชาวตลาดคูแห่
 แล้วกลับดำเนินลีลาต่อไปเล็กน้อย
 ส่วนใหญ่ตามแห่ไปบ้าง เข้าโรง
 ไปบ้าง กลับกับให้มาเจรจากัน
 ตรงกลาง ลีลาต่างๆอ่อนลง

สิ่งหนึ่งที่น่าสนใจในการเปิดเรื่องฉัตรแก้ว ก็คือ การเปิดเรื่องที่ให้และกลีบ ทาสคู่รักหนุ่มสาวได้มีโอกาสติดตามนายทาสมาที่เมืองเชียงใหม่และได้มาเที่ยวชมตลาด ซึ่งพิจารณาแล้วพบว่า เป็นฉากที่ไม่มีความสำคัญต่อการดำเนินเรื่องแต่อย่างใด และจากนั้นจนถึงจบเรื่องก็ไม่ปรากฏว่ามีเรื่องราวหรือการกล่าวถึงเชียงใหม่อีกเลย ทั้งนี้อาจจะสันนิษฐานได้ว่าการที่ สมภพ จันทรประภา ได้เลือกที่จะเปิดเรื่องขึ้นที่ตลาดเชียงใหม่ นั้น ก็น่าจะมาจากรสนิยมส่วนตัวที่ “ต้องการสร้างละครที่มีอะไรสวย ๆ งาม ๆ แปลกตาแปลกหูคนดู.... คนดูจะได้เห็นเสื้อผ้าสวย ฉากสวย ได้ฟังเพลงเพราะ” และฉากตลาดเชียงใหม่ ก็เปิดโอกาสให้ตัวละครได้แต่งตัวแบบลานนา และแบบชาวเขาเผ่าต่างๆ ซึ่งเป็นภาพที่ไม่ได้เห็นกันบ่อยนัก ดังนั้นจึงอาจจะกล่าวได้ว่าเหตุที่ สมภพ จันทรประภา ได้เลือกเปิดเรื่องฉัตรแก้วที่ตลาดเชียงใหม่ นั้น อาจเป็นเพราะต้องการใช้ความแปลกตาสร้างความประทับใจในการเปิดเรื่องให้กับผู้ชมก็เป็นได้

4.1.2.2 ลักษณะเด่นของการสร้างบทปริภาษ

แม้ว่าละครพูดเรื่องฉัตรแก้ว จะเป็นละครเรื่องแรก ๆ ของ สมภพ จันทรประภา แต่ก็ปรากฏบทปริภาษ ซึ่งถือเป็นลักษณะเด่นของละครคุณสมภพแล้ว โดยในเรื่องฉัตรแก้วนี้ ปรากฏบทปริภาษอยู่ตอนหนึ่ง ซึ่งเป็นตอนที่คุณนายเอี่ยมบรวิภาสให้ทาสของตนว่าเป็นคนเนรคุณ ดังนี้

บทปริภาษในละครเรื่องฉัตรแก้ว

ให้ - อ๊ะ ไม่ได้นะ คุณนาย ท่านรับกับศาลแล้วว่าจะไม่
 เชี่ยนผม ผมถึงได้ยอมกลับบ้าน

- อบ - หนอย ๆ ๆ คำนี้ก็ศาล สองคำก็ศาล ชาตินี้ต้องตบ
ด้วยกะลา ถึงจะพอกัน
- ขุนพิทักษ์ - เสรีแล้วลงลายเมื่อเสีย ค่าตัวใหม่เอ็ง 2 ชั่ง 18 ตำลึง
- ให้ - ผมไม่ลงหрок
- เอี่ยม - มึงจะลงดีกับกูหรือ ใ้ให้
- ให้ - ผมไม่ลงดีหрокแต่วันหนึ่งคงเป็นของผมบ้าง
- เอี่ยม - ใ้คนเนรคุณ จงของนั้ก ไม่คิดถึงน้ำเกลือ น้ำปลาร้า
ที่ราดหัวมึงบ้างเลยหรือ³

ตัวอย่างข้างต้นเป็นบทบริภาษของตัวละครที่ต่างชนชั้นต่างฐานะกล่าว
บริภาษโต้ตอบกัน ซึ่งการบริภาษในลักษณะนี้จะเน้นการกระทบกระทั่งเปรียบเทียบเปรียบเปรยแก่กันและ
กัน เพื่อให้ได้เห็นว่าลักษณะของผู้ที่เป็นนายกล่าวบริภาษซึ่งข้าหน้านั้นมักจะใช้ถ้อยคำที่ไม่ค่อยรุนแรง
แต่เป็นการด่าแบบผู้ดีเขาต่อกัน ซึ่งในบางครั้งจากความเป็นจริงเมื่อผู้เป็นนายด่าว่าข้าด้วยความ
โกรธก็มักจะต้องรุนแรงเสมอแต่ สมภพ จันทรประภา สามารถทำให้ผู้ที่เป็นนายบริภาษได้อย่าง
นุ่มนวลแต่แฝงไว้ด้วยความเผ็ดร้อนด้วยคำบริภาษที่เป็นภาษาแบบผู้ดีด้วยการเปรียบเทียบและสั่ง
สอน โดยบทบริภาษของคุณนายเอี่ยมที่มีต่อให้ผู้เป็นทาสนี้เป็นบทบริภาษที่เกิดจากความไม่พอ
ใจที่ได้ประสบกับพฤติกรรมอันไม่พึงปรารถนาอื่น ๆ จะเห็นได้ว่าคุณนายเอี่ยมกำลังมีอารมณ์โกรธ
ใ้ให้ ทาสของตนเอง ที่ได้แอบพากลีบทาสคนรักหนีไปฟ้องเกษียรกับศาล แต่ในฐานะที่ตนเอง
เป็นผู้ดีจึงใช้ถ้อยคำบริภาษที่ส่อเจตนาสั่งสอนให้รู้สำนึกด้วยการกระทบกระทั่งเปรียบเทียบเปรย
ซึ่ง สมภพ จันทรประภา ได้สอดแทรกและใช้ถ้อยคำบริภาษที่ฟังง่ายแต่ก็แฝงไว้ด้วยความเจ็บแสบ
เสมอ

4.1.2.3 การสร้างความตระการตา

การสร้างความตระการตาในละครคุณสมภพนั้นมีวิธีการที่หลากหลาย
โดยในเรื่องฉัตรแก้วนี้ พบวิธีการสร้างความตระการตาด้วยการจับระบำ ซึ่งจากการศึกษา พบว่า
สมภพ จันทรประภาได้สอดแทรกการแสดงระบำเพื่อสร้างความตระการตา ไว้ถึง 3 ครั้งด้วยกัน
ซึ่งเป็นระบำในลักษณะที่ไม่มีบทร้องทั้งสิ้น โดยครั้งที่หนึ่งนั้นเป็นการแสดงระบำตอนเปิดเรื่อง
ซึ่งกำหนดให้เป็นกระบวนแห่ฟ้อนเล็บ ดังนี้

³ สมภพ จันทรประภา, บทละครพูดเวทีเรื่อง ฉัตรแก้ว, (2510.), อัดสำเนา, หน้า36.

การจับระบำนั้ครั้งที่ 3 ของเรื่องฉัตรแก้ว อยู่ในฉากปิดเรื่อง ซึ่งกำหนดให้ เป็น “ฉากในฝัน” โดยเป็นการจับระบำนั้ของพวกทาส ชุมนาง ชาววัง หลังจากที่ไ้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ประกาศเลิกทาสแล้ว ดังนี้

ฉาก 6

ฉาก ในฝันมีทาสจงบำนั้
ยืนเป็นชั้นลดหลั่น
ทั้งหญิงชายสองฟาก
ยืนนั้งอยู่

เสียง

อ่านโคลงทำนองเสนาะ

.....
พินพาทย์ทำเพลง

ทาสจับระบำนั้ ให้กับกลีบ
ออกจับระบำนั้ด้วย
ชุมนางออกจับระบำนั้
ตามด้วยชาววัง

.....
พระสุรเสียง

ทาสจับระบำนั้

.....
พินพาทย์ทำเพลง- ปิดม่าน -⁶

⁶ สมภพ จันทรประภา, บทละครเวทีเรื่องฉัตรแก้ว, 11 พฤศจิกายน 2510. ชัดสำเนา น.52 – 53.

ภาพที่ 119 ระบุว่าปิดเรื่องในละครเรื่องฉัตรแก้ว
ที่มาของภาพ เอื้อเฟื้อภาพโดยพูนสุข เหล็กพูล

4.1.2.4 การสร้างความสะท้อนอารมณ์

ปัจจัยหนึ่งในการจะพิจารณาว่าละครเรื่องใดเรื่องนั้นประสบความสำเร็จหรือไม่ ก็คือการดูว่าละครเรื่องนั้นเข้าถึงคนดูได้มากน้อยเพียงไร สามารถเร้าอารมณ์คนดูให้รู้สึกร่วมไปกับตัวละครได้หรือไม่ ซึ่งกลวิธีหนึ่งในการที่จะช่วยชักจูงคนดูให้รู้สึกร่วมไปกับละครได้โดยง่าย ก็คือ การสร้างความสะท้อนอารมณ์ ซึ่งผู้ศึกษาได้ใช้ความรู้เรื่องรสของวรรณคดีไทยเข้ามาช่วยในการศึกษาการสร้างการสะท้อนอารมณ์ที่ปรากฏในละครเรื่องฉัตรแก้ว พบ 2 ลักษณะ คือ เสาวرنี และพิโรธวาทัง ดังนี้

เสาวرنี

เสาวرنี คือ บทชมความงามซึ่งอาจจะเป็นความงามของตัวละคร ธรรมชาติ หรือบ้านเมือง ซึ่งมีปรากฏในตอนเปิดเรื่อง ซึ่งได้นำเสนอออกนอกรากการโดยเป็นฉากตลาดเมืองเชียงใหม่ มีกระบวนพ็อนเล็บแห่พ็อน และตัวละครคือ ให้ กับ กลีบได้สนทนาชมเมืองเชียงใหม่ ดังที่ได้ยกตัวอย่างแล้วในหัวข้อเปิดเรื่อง

พิโรธวาทัง

พิโรธวาทัง คือ การแสดงอารมณ์โกรธ ในเรื่องฉัตรแก้วนี้ ตัวละครแสดงอารมณ์โกรธออกมาด้วยการบิภาษ โดยตัวละครที่แสดงความโกรธอย่างเด่นชัดที่สุดในเรื่องคือ คุณนายเอี่ยม ซึ่งมีการแสดงบทโกรธ ด้วยการบิภาษอยู่หลายตอน ยกตัวอย่างเช่นตอนที่คุณนายเอี่ยมเข้ามาเห็นกลีบนวดพระไพรัช อยู่ในห้องสองต่อสอง

ออกจ้บระบำด้วย
 ชุมนางออกจ้บระบำ
 ตามด้วยชาววัง

.....
 พระสุรเสีียง

ทาสจ้บระบำ

พิณพาทย์ทำเพลง

- ปิดม่าน -⁸

4.2 ละครตีกดำบรรพ์เรื่องนางเสีอง

4.2.1 ที่มาของเรื่อง

นางเสีองเป็นละครตีกดำบรรพ์ที่มีที่มาจากประวัติศาสตร์ในลักษณะของการอ้างประวัติศาสตร์เช่นเดียวกับเรื่องฉัตรแก้ว แต่แตกต่างกันที่ตัวละครสำคัญในเรื่องนั้นล้วนแต่เป็นผู้ที่มีตัวตนอยู่ในประวัติศาสตร์ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็น นางเสีอง พ่อขุนบางกลางท่าว พ่อขุนผาเมือง และนางสิขรเทวี โดยใช้เหตุการณ์หลักในเรื่องตามประวัติศาสตร์ที่บันทึกไว้ในศิลาจารึกจริง ๆ คือ เหตุการณ์ที่พ่อขุนบางกลางท่าว และพ่อขุนผาเมืองร่วมมือกันยกทัพขับไล่พวกขอมออกจากเมืองสุโขทัย ทำให้คนไทยซึ่งอยู่ได้อำนาจขอมในขณะนั้นได้กลับเป็นไทอีกครั้ง จากนั้นพ่อขุนผาเมืองซึ่งเป็นผู้เข้าเมืองได้ก่อน ก็ได้เชิญให้พ่อขุนบางกลางท่าวให้เป็นผู้ครองเมืองสุโขทัยแทน โดยในละครนั้น สมภพ จันทรประภา ต้องการที่จะนำเสนอภาพของนางเสีองว่าเป็นสตรีผู้หนึ่งซึ่งกำลังสำคัญที่ทำให้เกิดเหตุการณ์ในครั้งนั้น ดังข้อความตอนหนึ่งใน “เกริ่น” นำของเรื่อง ดังนี้

“...เยื่อใยในครอบครัวของพ่อขุนบางกลางทาวนั้นเหนียวแน่น ลึกซึ้ง สุขุมนัก ตั้ง 700 – 800 ปีผ่านไปได้ยินได้ฟังยังชื่นใจใครเป็นคนผูกเยื่อใยนี้ในครอบครัว พ่อขุนบางกลางท่าวเอากำลังใจมาจากไหน ทำไมจึงดูเป็นคนไม่มีกังวล พ่อขุนบาลเมือง พ่อขุนรามคำแหง ทำไมจึงน่ารัก น่าเคารพ น่าสรรเสริญ น่าบูชา ทำไมจึงมีจริยวัตรงดงามนัก ไม่มีใครตอบได้ เพราะไม่ได้จารึกไว้

⁸ สมภพ จันทรประภา, บทละครเวทีฉัตรแก้ว, 11 พฤศจิกายน 2510. อัดสำเนา น.52 – 53.

ในศิลา แต่คนที่เป็นเมียคน แม่คน อย่างไทย ๆ จะตอบได้เงียบ ๆ ในใจของตนว่า ที่มาของผลดังกล่าวมีนางเสีองเป็นเหตุ เพราะเมียอย่างไทย ๆ ย่อมรู้ว่านางเสีองจะต้องทำอะไรบ้างที่พ่อขุนบางกลางท่าวมีกำลังใจ ตัดสินใจดี ไม่มีห่วงมีกังวล แม่อย่างไทย ๆ ย่อมรู้ว่าควรทำอะไรในการที่มีลูกผู้ชายหลายคนแล้วเผชิญน่องเก่งกว่าพี่ การเลี้ยงน่องไม่ให้งำเรีบกับพี่นั้น แม่อย่างไทย ๆ ถนัดเท่า ๆ กับเลี้ยงพี่ให้มีเมตตาจิตต่อน้อง...”⁹

อย่างไรก็ตาม หลักฐานหรือเรื่องราวเกี่ยวกับนางเสีองที่ปรากฏในศิลาจารึกมีเพียงแค่อรรถาความสั้น ๆ ในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงว่า “แม่กูชื่อนางเสีอง” ทำให้สมภพ จันทรประภา ต้องมีการเพิ่มเติมส่วนจินตนาการเกี่ยวกับเรื่องราวและบุคลิกลักษณะนิสัยของนางเสีองขึ้นใหม่ ตลอดจนสร้างภูมิหลังของนางเสีอง โดยยึดตามข้อสันนิษฐานของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า “ชะรอยนางเสีองจะเป็นลูกเจ้าเมืองสุโขทัยคนก่อนกระมัง ชาวเมืองจึงตกลงปลงใจยกเมืองให้พ่อขุนบางกลางท่าวครอบครอง”¹⁰

4.2.2 ลักษณะกระบวนแสดงละครตีคำบรรพ์เรื่องนางเสีอง

ฉาก	เนื้อเรื่อง	ลำดับการแสดง
หน้าม่าน	กระบวนเสด็จของขุนบางกลางท่าว และนางเสีองพาขุนผาเมืองและนางสิขรไปเที่ยวชมน้ำตก	1.นางเสีองนั่งคานหามอยู่หน้าม่านแดง มีเสีองชาวบ้านกล่าวชมความงามนางเสีอง จากนั้นคานหามนางเสีองเข้าไปทางหลีบขวา 2. กระบวนแห่ขุนผาเมืองและขุนบางกลางท่าวออกมา ตามด้วยกระบวนแห่นางเสีองและนางสิขร
ฉากที่ 1 น้ำตก	ระหว่างที่ขุนบางกลางท่าว นางเสีอง ขุนผาเมืองและนางสิขรชมน้ำตกด้วย	1.ม่านแดงเปิด หัวกระบวนทั้ง 4 เข้าประตู่ซ้าย ขุนทหารและนางในท้ายขบวน

⁹ สมภพ จันทรประภา, “นางเสีอง” สุนิบัติละครตีคำบรรพ์เวที, (พระนคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิวพร, 2511). หน้า 6 – 7.

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 5.

ฉาก	เนื้อเรื่อง	ลำดับการแสดง
	<p>กัน ไชลัญฉำพงออกมาสั่งให้ขุนบางกลางท่าวเกณฑ์คนไปสร้างปราสาทหิน ขุนบางกลางท่าวขอผิดผ่อน แต่ไชลัญฉำพงไม่ยอม นางสิขรและขุนผาเมืองช่วยไกล่เกลี่ยให้ นางเสื่องสั่งให้นางคำไปสืบความในเมืองสุโขทัย</p>	<p>เดี่ยวขึ้นเวทีจับระบำ จากนั้นก็เข้าโรงเหลือแต่ขุนบางกลางท่าวและนางเสื่อง</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. ขุนบางกลางท่าวเกี่ยวนางเสื่อง 3. ขุนผาเมืองและนางสิขรรำออกจากทางด้านซ้าย กล่าวชมความงามของน้ำตกเมืองบางยาง ขุนบางกลางท่าวชวนให้ขุนผาเมืองและนางสิขรอยู่ต่อ แต่ขุนผาเมืองว่ามีธุระต้องเดินทางกลับ 4. นางคำรำออกมาจากทางขวา บอกแก่ขุนบางกลางท่าวว่าไชลัญฉำพงมา 5. ไชลัญฉำพงกับทหารรำออกมา ทำความเคารพนางสิขร 6. ไชลัญฉำพงให้ขุนบางกลางท่าวเกณฑ์คนไปสร้างปราสาทหิน ขุนบางกลางท่าวขอผิดผ่อน แต่ไชลัญฉำพงไม่ยอม และต่อว่าขุนบางกลางท่าวอย่างรุนแรง 7. นางสิขรและขุนผาเมืองช่วยไกล่เกลี่ยและให้ไชลัญฉำพงกลับไปก่อน ไชลัญฉำพงออกไป 8. ขุนผาเมืองบอกให้ขุนบางกลางท่าวอดทน และขอตัวชวนนางสิขรกลับวัง นางสิขรรำนำออกไปทางซ้าย 9. ขุนบางกลางท่าวปรับทุกข์กับนางเสื่องว่าเจ็บใจพวกขอมและรำเข้าโรงไปทาซ้าย 10. นางเสื่องสั่งให้นางคำลอบไปสืบความในเมืองสุโขทัย นางคำรำออกไปทางขวา นางเสื่องไหว้พระขอให้กู๋เมืองได้สำเร็จ ม่านปิด
หน้าม่าน	กองทัพขอมเกณฑ์คนไปสร้าง	1. กองทัพไชลัญฉำพงเดินออกประตูขวา

ฉาก	เนื้อเรื่อง	ลำดับการแสดง
	ปราสาทหิน โดยมีนางคำปลอมเป็นชาวบ้านปนอยู่ด้วย	<p>โกลนล่ำพวงยื่นรถ</p> <p>2. ทำยชบวรมีพวกถูกเกณฑ์เดินตาม จังหวะเพลง นางคำอยู่ทำยชบวรม</p> <p>3. ทหารขอมจับตัวนางคำ นางคำตื่นร้อง ทหารพาเข้าโรงทางประตูลง</p>
ฉากที่ 2 ห้องโกลนล่ำพวง	นางคำถูกทหารขอมจับตัวได้และพาไปมอบให้โกลนล่ำพวงและถูกโกลนล่ำพวงปลุกปล้ำและทำร้าย	<p>1. ม่านเปิด โกลนล่ำพวงนั่งอยู่มีนางขอมแวดล้อม ทหารขอมเข้ามารายงานว่าจับตัวนางคำได้ โกลนล่ำพวงจึงสั่งให้ไปนำตัวมา</p> <p>2. ทหารออกไปพาตัวนางคำเข้ามา จุดให้นางคำนั่ง นางคำไม่ยอมสะบัดมือ และเดินหนีมาทางซ้าย</p> <p>3. โกลนล่ำพวงเกี่ยวนางคำและถูกต่อว่ารุนแรง จึงโกรธเข้าตบนางคำและได้ปล้ำม่านปิด</p>
หน้าม่าน	ขุนบางกลางท่าว นางเสื่อง และบริวารเดินทางไปเมืองสุโขทัย	<p>1. ขุนบางกลางท่าว นางเสื่องและบริวารขี่ม้าออกจากประตูลง</p> <p>2. ขุนบางท่าวให้นางเสื่องสัญญาว่าจะไม่ใจร้อน</p>
ฉากที่ 3 ปราสาทหินเมืองสุโขทัย	คนไทยถูกขอมใช้งานและทารุณอย่างหนัก จนขุนบางกลางท่าวทนไม่ไหวจึงเข้ามาห้ามจนเกือบจะมีเรื่องกัน นางคำออกมาบอกนางเสื่องว่าคนสุโขทัยยังไม่เข้ากับขอม และฆ่าตัวตาย	<p>1. ม่านเปิด คนไทยกำลังยกลากหินไปสร้างปราสาท มีขอมถือหวายคุมงานหวดซ้ายป่ายขวาตามจังหวะดนตรี</p> <p>2. ทหารคนหนึ่งเสียนคนไทยที่เวทีล่าง ขุนบางกลางท่าว นางเสื่อง และบริวารรำออกมาห้ามไว้ และมีปากเสียงกับทหารขอม</p> <p>3. โกลนล่ำพวงรำออกมา และร้องดูถูกคนไทย และสั่งให้ทหารของตนเลิกงาน และกลับเข้าโรง</p>

ฉาก	เนื้อเรื่อง	ลำดับการแสดง
		<p>4. ชุนบางกลางท่าวและนางเสื่องทักทาย ราษฎร ทหารพาคนเจ็บเข้าโรงทางซ้าย สวนกับนางคำที่วิ่งออกมาอดชานางเสื่องร้องไห้บอกว่าคนสุโขทัยยังไม่เข้ากับขอม</p> <p>5. นางคำฆ่าตัวตาย นางเสื่องเศร้าโศก เข้ากอดศพ พวกทหารขนศพนางคำเข้าโรง</p> <p>6. ชุนบางกลางท่าวตัดสินใจจะไปชวนชุนผาเมืองให้ร่วมต่อสู้กับพวกขอม</p>
หน้าม่าน	<p>กระบวนของพ่อขุนทั้ง 4 ชุนบางกลางท่าวและนางเสื่องเดินทางไปหาชุนผาเมืองที่เมืองราด</p>	<p>1. พ่อขุนทั้ง 4 ออกมาคนละทิศละทาง แล้วกระบวนม้า ชุนบางกลางท่าว นางเสื่อง ทหาร นางในออกจากขวา</p> <p>2. เมื่อพร้อมกันแล้ว ก็เดินตามเพลง แล้วควบเร็วเข้าประตูซ้าย ชุนบางกลางท่าวและนางเสื่องเข้าเป็นคู่สุดท้าย</p>
ฉากที่ 4 เทวาลัยเมืองราด	<p>พ่อขุนต่าง ๆ มาชวนชุนผาเมืองร่วมกันต่อต้านอำนาจขอม ชุนผาเมืองไม่เห็นด้วยแต่เมื่อเห็นคนไทยที่ถูกรังแกก็ตกลงร่วมมือด้วย นางสิขรออกมาต่อว่าพ่อขุนและนางเสื่อง แต่พ่อขุนผาเมืองก็ชี้แจงจนนางสิขรยอมเข้าใจ</p>	<p>1. ม่านเปิด พ่อขุนผาเมืองนั่งเดี่ยว พราหมณ์ทำพิธีต่าง ๆ หน้าเทวรูป นางสิขรและนางขอมออกมาร้องรำ</p> <p>2. พราหมณ์รำเชิญนางสิขรกับบริวารออกไปทางขวา</p> <p>3. ชุนบางกลางท่าว นางเสื่อง และพ่อขุนต่าง ๆ ออกทางเวทีล่างด้านขวา ชุนผาเมืองลุกขึ้นรับและทักทาย</p> <p>4. ชุนบางกลางท่าว นางเสื่อง และพ่อขุนต่าง ๆ ชวนชุนผาเมืองสู้กับขอม ชุนผาเมืองบอกให้คอยเวลาไปก่อน</p> <p>5. ชุนบางกลางท่าว นางเสื่อง และพ่อขุนต่าง ๆ ต่อว่าชุนผาเมือง</p>

ฉาก	เนื้อเรื่อง	ลำดับการแสดง
		<p>6. ชุนอ้ายออกไปนำตัวคนไทยที่ถูกทหารดูมาให้ชุนผาเมืองดู ชุนผาเมืองจึงโกรธขอมและยอมร่วมด้วย</p> <p>7. นางขอมแอบฟังอยู่ไปบอกนางสิขร นางสิขรออกมาต่อว่าพ่อชุนต่าง ๆ และนางเสื่อง จนพ่อชุนต่าง ๆ และนางเสื่องออกไปทางซ้าย</p> <p>8. พ่อชุนผาเมืองก็ชี้แจงจนนางสิขรยอมเข้าใจ</p>
หน้าม่าน	กระบวนของพ่อชุนทั้ง 4 ชุนบางกลางท่าวและนางเสื่องเดินทางไปเมืองสุโขทัย	<p>1.ทัพชุนบางกลางท่าว และพ่อชุนทั้ง 4 ออกคนละทิศละทาง มารวมกันเป็นทัพเดียว เต็มจนหมดเพลงกราวอาสา</p> <p>2.กองนางเสื่องจำผ่านเวที่บนจากขวาไปซ้าย</p>
ฉากที่ 5 หน้าเมืองสุโขทัย	กองทัพไทยขับไล่ขอมออกจากสุโขทัย พ่อชุนผาเมืองเข้าเมืองได้ก่อน แต่ก็ยอมยกเมืองให้ชุนบางกลางท่าว	<p>1.ม่านเปิด ทัพไชยญล้าพงขวางประตูเมืองอยู่ ทัพไทยแยกขึ้นเวที่บนทางซ้ายขวา ขอมบุกลงเวที่ล่างแยกซ้ายขวา</p> <p>2. นางเสื่องนำผู้หญิงเข้าช่วยประคองคนเจ็บ</p> <p>3. ไชยญล้าพงถูกอาวุธชุนบางกลางท่าว ทหารขอมคุ้มออกไป และล่าถอยไปทางซ้าย</p> <p>4.ประตูเมืองเปิด ชุนผาเมืองยืนบนเชิงเทิน และมีทหารชุนผาเมืองอยู่เต็มๆไปหมด</p> <p>5.ชุนผาเมืองเชิญชุนบางกลางท่าวให้เข้าเมือง แต่ชุนบางกลางท่าวไม่เข้า เพราะเกรงใจที่เห็นชุนผาเมืองเข้าเมืองได้ก่อน</p> <p>6. ชุนผาเมืองลงจากเชิงเทินมารับ นาง</p>

ฉาก	เนื้อเรื่อง	ลำดับการแสดง
		เสียงดุแลทหารที่บาดเจ็บ ล้มตาย 7. ขุนผาเมืองยกเมืองให้ขุนบางกลางท่าว
หน้าม่าน	กระบวนนางเสด็จเข้าท้องพระโรง	1. พราหมณ์ 9 คนเดินนำออกทางประตู ขวา นางเสด็จรำออกมา มีพนักงานเชิญ พระกลด นางในรำตามเสด็จ
ฉากที่ 6 ท้อง พระโรง	ขุนผาเมืองตั้งให้ขุนบางกลางท่าว ทรงพระนามว่า ขุนศรีอินทราทิตย์ ขุนศรีอินทราทิตย์ครองราชย์อุปกิเชก นางเสด็จขึ้นเป็นพระแม่เมืองแห่ง สุโขทัย	1. ม่านเปิด ขุนบางกลางท่าวนั่งแทนได้ เศวตฉัตร นางเสด็จนั่งตั้ง ขุนผาเมืองนาง ลิขร พ่อขุนต่าง ๆ ซายา ทหาร นางใน นั่งลดหลั่นตามลำดับ 2. ทหารเชิญพานสุพรรณบัฏมาให้ขุนผา เมืองอ่าน อัครเสนาถวายราชสมบัติ พราหมณ์ถวายสังข์ 3. ขุนบางกลางท่าวตั้งนางเสด็จเป็นแม่ เมือง 4. ระบำดอกบัว พราหมณ์ระบำแว่น เทียน ทหารระบำรูป

4.2.2.1 การเปิดเรื่อง

การเปิดเรื่องของละครเรื่องนางเสด็จ เป็นการเปิดเรื่องด้วยการแสดงภาพนิ่ง (Tableaux Vivantes) ของนางเสด็จที่นั่งบนคานหามหน้าม่านแดง ประกอบการขับเสภาลาว โดยให้เป็นเสียงของคนต่างเมืองร้องถามว่า นางเสด็จเป็นใคร และมีเสียงชาวเมืองร้องตอบอธิบายว่านางเสด็จนั้นเป็นลูกเจ้าเมืองสุโขทัย ที่หนีศัตรูมาอยู่ที่เมืองบางยาง ซึ่งเป็นกลวิธีในการแนะนำให้ผู้ชมได้รู้จักกับตัวละครสำคัญของเรื่อง ซึ่งคือนางเสด็จ ด้วยภาพนิ่งที่สง่างาม ไปพร้อม ๆ กับการปลุกความเข้าใจให้ผู้ชมได้รู้ถึงภูมิหลังของนางเสด็จ ก่อนจะมาตามมาด้วยภาพความยิ่งใหญ่ของกระบวนแห่เสด็จของขุนบางกลางท่าว และขุนผาเมือง อันจะสร้างความตื่นตาตื่นใจ ซึ่งจะมีเสียงขับเสภาลาวถามตอบ เพื่อเป็นการปูพื้นเรื่องให้ผู้ชมได้รับทราบเหตุการณ์ที่กำลังจะเกิดขึ้นในขณะนั้น ซึ่งการเปิดเรื่องด้วยการแสดงภาพนิ่งนี้ถือเป็นลักษณะเด่นอีกประการหนึ่งของละคร

คุณสมภพที่มักใช้ในละครหลายเรื่อง เช่น เรื่องศรีธรรมมาโคกราช พระรามคำแหง พ่อขุนผาเมืองผู้เสียสละ สมเด็จพระสุริโยทัย ซีนิน เป็นต้น

เป็นที่น่าสังเกตว่าลักษณะการเปิดเรื่องด้วยการแสดงภาพนิ่งนี้เป็นการเปิดเรื่องที่ สมภพ จันทระประภา นำมาใช้เฉพาะกับละครเวทีเท่านั้น ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะการเปิดเรื่องในลักษณะนี้เป็นนาฏการที่ให้ความตระการตาแก่ผู้ชมมากกว่าการบรรยายธรรมดา และอีกประการหนึ่งซึ่งการจัดแสดงทางโทรทัศน์มีข้อจำกัดที่ไม่สามารถจัดทำให้ยิ่งใหญ่เท่าการแสดงบนเวทีได้

การเปิดเรื่องของละครเวที เรื่อง “นางเสื่อง”

ฉากที่ 1

เปิดม่าน

(พิณพาทย์ทำเพลงต้อยตริง)

นางเสื่องนั่งคานหามอยู่หน้าม่านแดง ไฟส่องอยู่ มีเสียงชาวเมืองบางยาง และคนต่างเมืองพูดกันจากที่ใดที่หนึ่งโดยไม่เห็นตัว

(ขับเสภาลาว)

คนต่างเมือง

เฮ้ยนางนั้น งามวิไล เป็นใครหรือ

ชาวเมือง

อ้อ นั่นคือ นางเสื่อง ผู้เรื่องศรี

ลูกเจ้ากรุง สุขโขทัย หลบไพร่

มาอยู่ที่ เมืองบางยาง ให้ห่างไกล

คานหามนางเสื่องเข้าหีบขวา กระบวนแห่ออก ขุนบางกลางท่าวออกตามกระบวนกับขุนผาเมือง (ไฟจับขุนบาง ฯ)

คนต่างเมือง

นั่นขุนบาง กลางท่าว เจ้าของเมือง

รักนางเสื่อง ดังแก้วตา สุดหาไหน

แล้วนี่ แห่แห่นริ้ว เป็นทิวไป

ทำอะไร กันหว่า ข้าอยากรู้¹¹

¹¹ สมภพ จันทระประภา, “นางเสื่อง” สูจิบัตรละครดึกดำบรรพ์เวที, (พระนคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิวพร, 2511), หน้า 13.

ภาพที่ 120 การเปิดเรื่องด้วยภาพหนึ่งในละครเรื่องนางเสด็จ
ที่มาของภาพ เชื้อเพื่อภาพโดยพูนสุข เหล็กพูล

4.2.2.2 ลักษณะเด่นของการสร้างบทปริภาษ

ในบทละครดึกดำบรรพ์เรื่องนางเสด็จ มีบทปริภาษอยู่หลายตอน และมีมูลเหตุในการปริภาษหลายลักษณะ ได้แก่ บทปริภาษระหว่างนางคำและโชลญล้าพวง บทปริภาษระหว่างขุนบางกลางท่าวกับท้าวหอม บทปริภาษระหว่างโชลญล้าพวงกับขุนบางกลางท่าว บทปริภาษระหว่างพ่อขุนทั้ง 4 ขุนบางกลางท่าว นางเสด็จ กับขุนผาเมือง และบทปริภาษของนางสีชกับพ่อขุนทั้ง 4 ขุนบางกลางท่าว นางเสด็จ ซึ่งทั้งหมดล้วนแต่เป็นบทปริภาษที่เกิดจากความไม่พอใจที่ได้ประสบกับพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนาทั้งสิ้น

บทปริภาษในละครเรื่อง นางเสด็จ

- เพลงเขมรเอบบาง -

ล้าพวง - เข้ามานั่ง ตั้งนี้ เถิดอีหนู

.....

- เจริญ -

มีชื่อเสียง เรียงนาม ตามภาษา

.....

ลำพองจับมือนางคำ นางคำสะบัดหลุด

จงเป็นเมีย ข้าเถิด

นางคำ -

ไฉ่ชาติหมา

กุยยอมตาย ดีกว่า เป็นไหนไหน

ปล่อยข้า เดียวนี้ ไฉ่จัญไร

ลำพอง -

ปล่อยทำไม ข้าเอา ไว้บำเรอ

นางคำ -

ไฉ่ชาติชั่ว ตัวดำ ใจดำซ้ำ

กิเลสหนา ยังแค้น มาเผยแพร่

อย่าเข้ามา โกลั้ซ้ำ เจียนะเออ

เป็นได้เจอ ฤทธิ์บ้า คอยท่าแล

ลำพองจับมือนางคำด้วยความโกรธ

ลำพอง -

ทุดปากร้าย เต็มที่ อึ้งซ้ำ

อย่านี้กว่า จะรอด ตลอดแน่

กูดองสอน อึกมาก ปากดำแยไม่ใช่แม่ ไม่เก็บ ไว้บูชา¹²

จากตัวอย่างดังกล่าวเป็นบทปริภาษของขอมสมาธิลัญญ์ลำพองกับนางคำที่

ปริภาษโต้ตอบกัน โดยเกิดจากความไม่พอใจที่ได้ประสบกับพฤติกรรมอันไม่พึงปรารถนาทำให้เห็นว่าถึงแม้ "นางเสียง" จะเป็นบทละครตีกดาบรวิเวทที่เรื่องแรกที่ สมภพ จันทระประภา ได้แต่งขึ้น แต่เอกลักษณ์หรือจุดเด่นของละครคุณสมภพได้ถือกำเนิดขึ้นมาแล้วพร้อมกับบทละครเรื่องนี้ จุดเด่นดังกล่าวก็คือบทปริภาษที่ใช้สำนวนหรือคำด่าแบบไทย ๆ ให้เข้าใจง่ายทำให้ผู้ชมไม่ต้องมานั่งแปลความหมายในคำปริภาษต่าง ๆ ที่ได้รับชม ซึ่งการใช้ลักษณะการปริภาษในลักษณะนี้ ถือว่าเหมาะกับตัวละคร ซึ่งเป็นระดับชาวบ้าน จึงใช้คำด่าแบบชาวบ้านที่ตรงไปตรงมา ไม่ต้องมาตีโวหารใส่กัน เหมือนบทปริภาษของตัวละครที่เป็นชนชั้นสูง

¹² สมภพ จันทระประภา, "นางเสียง," สูจิบัตรละครตีกดาบรวิเวท, พระนคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิวพร, 2511.), หน้า 29-30.

4.2.2.3 การสร้างความตระการตา

การสร้างความตระการตาเป็นการเพิ่มความสำเร็จอารมณ์ให้กับผู้ชม ซึ่งถือเป็นลักษณะเด่นอีกประการหนึ่งของละครคุณสมภพ จากการศึกษาละครดึกดำบรรพ์เรื่อง นางเสื่อง พบว่ามีกลวิธีในการสร้างความตระการตาอยู่ 3 วิธี คือ การแสดงฉากรบ การแสดงฉากกระบวนเสด็จหรือกระบวนแห่ และการแสดงระบำต่าง ๆ

การแสดงฉากรบ

เป็นที่ทราบกันดีว่าละครประวัติศาสตร์นั้น มักจะมีฉากการรบ การทำสงครามสอดแทรกอยู่ด้วยเสมอ ซึ่งลักษณะการแสดงฉากรบ ของ สมภพ จันทระภา มักจะเป็นการนำเสนอภาพนาฏการต่อสู้ที่ยิ่งใหญ่ เพื่อเร้าอารมณ์ผู้ชม ซึ่งกองทัพทั้งสองฝ่ายก็จะมีเครื่องแต่งกาย ตลอดจนกระบวนแต่งทัพ การเดินทัพที่แตกต่างกัน และใช้ผู้แสดงเป็นจำนวนมาก โดยการแสดงการเดินทัพในฉากเหล่านี้จะไม่เน้นท่าสวย แต่จะเน้นความพร้อมเพรียงของผู้แสดงเป็นหลัก ดังจะเห็นได้จากตอนที่ทัพพ้อขุนบางกลางท่าว และพ้อขุนทั้ง 4 เข้าตีทัพขอม ในละครเรื่อง นางเสื่อง ดังนี้

ทัพพ้อขุนบางกลางท่าว พ้อขุนทั้ง 4 ออกคนละทิศละทางมารวมกันเป็นทัพเดียว เต็มจนหมดเพลงกราวอาสา กองนางเสื่องร่ำผ่านเวทียบนจากขวาไปซ้าย ม่านเปิด เห็นหน้าเมืองสุโขทัย มีเชิงเทิน หอรบ ประตูเมือง ทัพโกลญลำพอง ขวางประตูอยู่ ทัพไทยแยกขึ้นเวทียบนทางซ้ายขวา ผู้หญิงไทยก็เข้าช่วยประคองคนเจ็บ มีนางเสื่องเป็นหัวหน้า ถือดาบต้องป้องกันตัว เห็นไฟลุกในเมือง โกลญลำพองล่าถอยไปทางซ้าย ประตูเมืองเปิด ทหารจะเข้าไปชะงัก เพราะขุนผาเมืองยืนอยู่บนเชิงเทิน ในประตูมีทหารพ้อขุนผาเมืองอยู่เต็ม (เสียงปืนใหญ่ เสียงฟ้าร้อง เสียงไฟไหม้ปะทุ เสียงโห่ เสียงร้องครวญคราง เสียงดาบกระทบกัน)¹³

¹³ สมภพ จันทระภา, สูจิบัตรละครดึกดำบรรพ์เวทีนางเสื่อง, พระนคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิวิลพร, 2511.), หน้า 51.

การแสดงฉากกระบวนเสด็จหรือกระบวนแห่

การสร้างความตระการด้วยการแสดงฉากกระบวนเสด็จ หรือกระบวนแห่ ซึ่งฉากดังกล่าวนอกจากจะสร้างความตื่นตาให้กับผู้ชมแล้ว ยังมีส่วนช่วยในการแสดงคือ เป็นการบอกถึงวัฒนธรรม ขนบประเพณีของชาติของตัวละคร พร้อมกับยุคสมัยของเรื่องราวในละครนั้น ๆ โดยในเรื่องนางเสือนั้นมีการแสดงฉากกระบวนเสด็จหรือกระบวนแห่อยู่หลายครั้ง เช่น ในฉากเปิดเรื่อง ซึ่งเปิดเรื่องด้วยกระบวนแห่ของนางเสือน ขุนบางกลางท่าว ขุนผาเมือง และนางสิขร ที่เสด็จไปเที่ยวชมน้ำตก , กระบวนเสด็จของขุนบางกลางท่าว นางเสือน และบริวารเดินทางไปเมืองสุโขทัย และกระบวนเสด็จนางเสือนเข้าท้องพระโรง

การแสดงระบำ

จากการศึกษาละครดึกดำบรรพ์เรื่องนางเสือน พบว่ามีการแทรกระบำที่มีบทร้องไว้ถึง 3 ครั้ง ด้วยกัน ดังนี้

การจ้บระบำครั้งที่ 1 เกิดขึ้นในตอนต้นเรื่อง ในเหตุการณ์ตอนที่พ่อขุนบางกลางท่าว และนางเสือน ได้พาพ่อขุนผาเมือง และนางสิขร ฯ ออกมาเที่ยวชมน้ำตกที่เมืองบางยาง ซึ่งเป็นระบำที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการชมธรรมชาติ โดยผู้ระบำเป็นนางเสือน นางขอมและข้าราชการบริวาร ดังนี้

ม่านแดงเปิด เห็นฉากน้ำตกงาม หัวกระบวนกับพระนางทั้ง 4 เข้าประตู่ซ้าย ขุนทหารและนางในท่ายชบวนเดี่ยวขึ้นเวทีจ้บระบำ

นางเสือนกับขุนบาง ฯ รำจากทางซ้ายออกมายืนทางมุมขวา

(พิณพาทย์ทำเพลงลาวดวงเดือน)

(เพลงลาวดวงเดือน)

นางเสือน

หอมจริงหนอ

บุปผาเอย

กลิ่นช่างเฝ้า

ให้เราติดตามหา

กลิ่นกล้ำจริงหนอ

ข้าขอเห็นหน้า

คงชื่นอุรา

เมื่อได้มาดมดมเอย

นางขอมกับข้าราชการบริวารจ้บระบำอยู่ตอนใน

แสงเดือนส่อง

ผุดผ่องเห็นหา

เจ็ดจ้าแจ่มละหนอ

เหมือนแสงแก้ว

เฉียดฉายพรายแพรว	ชื่นตาแสงไสมเอย
เสียงขับเหลือเพราะ	พริ้งเพราะจริงไวร
เสียงขับใกล้ใกล้	เจ้าอยู่ไหนเพื่อนเอย
เสียงขับวังเวง	เสียงเพลงชินหูเคย
ใครหนอขับเอย	เอยหวานจริงเนื้อ ¹⁴

การจับระบำครั้งที่ 2 ในเรื่องนางเสือง อยู่ในช่วงกลางเรื่อง ซึ่งเป็นฉากที่พ่อขุนผาเมือง นางสิขร ฯ และนางขอมไปไหว้เทวรูปพระศิวะ ในเทวาลัยเมืองรัต การจับระบำครั้งนี้มีเนื้อหาในการบูชาสรรเสริญพระผู้เป็นเจ้า โดยผู้ที่จับระบำ ได้แก่ นางสิขร ฯ และพี่เลี้ยง ดังนี้

เปิดฉาก

นางสิขร ฯ และพี่เลี้ยงออกกรำและร้อง

(พิณพาทย์ทำเพลงเขมรกล่อมลูก)

(เพลงเขมรกล่อมลูก)

นางสิขร ฯ	อัญขยม	บังคม	บรมบาท
พี่เลี้ยง	เสด็จเนา	ไกรลาส	คีรีคีรี
นางสิขร ฯ	ขอถวาย	สุวรรณรัตน์	และบัตร์พลี
พี่เลี้ยง	ด้วยจิต	ภักดี	ในภุธร
นางสิขร ฯ	จากมาอยู่	เมืองไทย	ใจรันทต
พี่เลี้ยง	แม่พระยศ	ขอมบพิตร	อดิศร
นางสิขร ฯ	ขอเทพไท	โปรดปราน	ประทานพร
พี่เลี้ยง	สถาวร	สิริสวัสดิ์	พิพัฒน์เอย

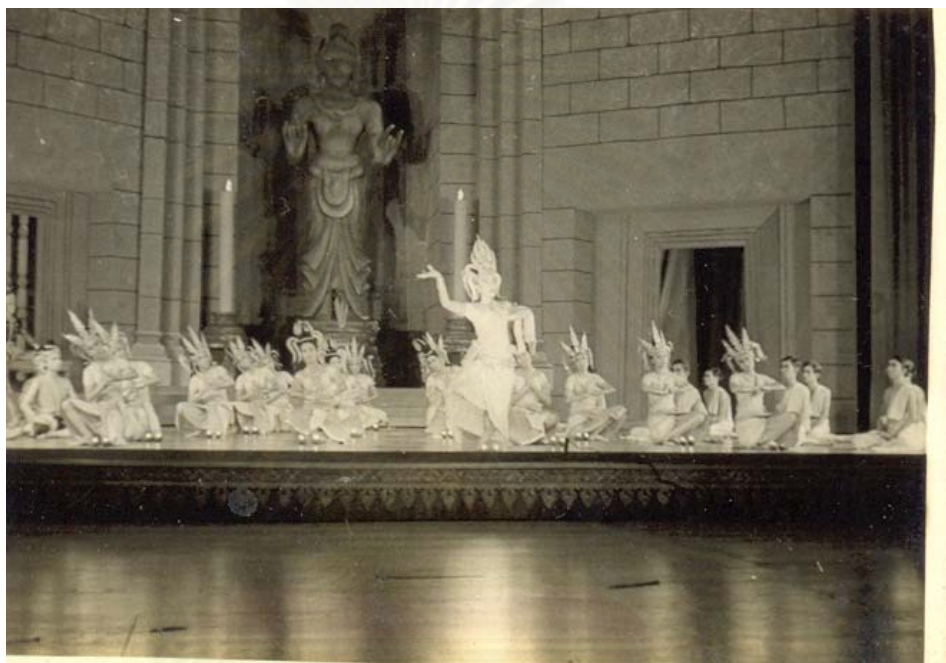
นางสิขร ฯ และพี่เลี้ยงลงนั่งหยิบไฟขึ้นรำบูชา

(ทำนองอ่านฉันท)

พราหมณ์	ข้าไหว้พระผู้ตรีเนตร	ชไมเมศร
	กระเดื่องด้าวดังขจร	

¹⁴ สมภพ จันทระประภา, สุจิตร์ละครดึกดำบรรพ์เวทีเรื่องนางเสือง, พระนคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิวิล , 2511.), หน้า 15.

ทรงเดชทรงฤทธิ์ทรงพร	ท้าวฟ้าดินดอน
พระเดชเด่นจบธาตุรี	
ขอเชิญเสด็จจรลี	ยังมณฑลพิธิ
อันไ้ให้แต่งบุชชา	
ขอพรพระจอมเทวา	กอบกรรรมวิทยา
สะเดาะพระเคราะห์เทวีสิ้นเทอญ ¹⁵	

ภาพที่ 121 นางสิขรและพี่เลี้ยงจ้บระบำบุชชาสรรเสริญพระศิวะภายในเทวาลัย
ในละครเรื่องนางเสื่อง ที่มาของภาพ เอื้อเฟื้อภาพโดยพูนสุข เหล็กพุด

การจ้บระบำครั้งที่ 3 ในเรื่องนางเสื่อง เป็นการจ้บระบำในตอนปิดเรื่อง ซึ่งเกิดขึ้นเพื่อเป็นการเฉลิมฉลองในการสถาปนาพ่อขุนบางกลางท่าวและนางเสื่องขึ้นเป็นเมืองและแม่เมืองสุโขทัย โดยการจ้บระบำครั้งนี้จึงมีเนื้อหาในลักษณะของการเฉลิมพระเกียรติ ซึ่งผู้ระบำมีทั้งนางรำ พรหมมณี และทหาร ดังนี้

ระบำดอกบัวออกจาก 2 ประตู พรหมมณีออกจ้บระบำแว่นเทียน ทหารถือธูปจ้บระบำ
พ่อขุน คือ ตะวัน อันคุ่มเกล้า

¹⁵ สมภพ จันทรประภา, สุจิตร์ละครดึกดำบรรพ์เวทีเรื่องนางเสื่อง, พระนคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิวพร, 2511.), หน้า 40 – 41.

	พระแม่เจ้า	คือจันทร์	อันแจ่มจ้า
(สร้อย)	ช่อดอกบัว	พ่อเจ้าเหนือหัว	ของข้ายอดเอย
	ฉายแสงส่อง	ต้องทั่ว	ทั้งพารา
	เหล่าไฟรฟ้า	หน้าใส	ใจเบิกบาน
(สร้อย)	ช่อบัวขาว	องค์พระแม่เจ้า	ของเราเยี่ยมเอย
	พระพุทโธ	ธัมโม	สังโฆเจ้า
	อันเพริศเพรา	ในที่	ทุกสถาน
(สร้อย)	ช่อบัวผัน	งานท่านหนักครัน	เห็นใจจริงเอย
	ทั้งสามแก้ว	จงช่วย	ดลบันดาล
	โปรดภูบาล	แม่เจ้า	ของชาวไทย
(สร้อย)	ช่อบัวเขียว	พร้อมกันใจเดียว	เดินตามพ่อเอย
	ให้อยู่ดี	มีสุข	เหลือหลาย
	ทั้งวงศ์วาร	ว่านเครือ	หน่อเนื้อไซ
(สร้อย)	ช่อบัวเผื่อน	ไม่ลืมนี่ไม่เลือน	น้ำใจแม่เอย
	รู้รักษา	พาดน	พันพาลภัย
	ชื่อดังไกล	ทั่วแคว้น	ดินแดนเอย
(สร้อย)	ช่อบัวหลวง	คนไทยทั้งมวล	ภักดีเจ้าเอย

(รัวฉิ่งตีกลองบรรพ) จักระบำตีวงขึ้นเวทีบนแล้วลดม่านใหญ่ลงช้า ๆ ตั้งขุ่มหน้าพระ
แท่น¹⁶

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁶ สมภพ จันทรประภา, สูจิบัตรละครตีกตาบรรพเวทีเรื่องนางเสือง, พระนคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิวพร, 2511.), หน้า 57 – 58.

ภาพที่122 ระบุว่าเปิดเรื่องในละครเรื่องนางเสื่อง
ที่มาของภาพ ภาพส่วนตัวของธีรภัทร์ ทองนึม

4.2.2.4 การสร้างความสะท้อนอารมณ์

จากการศึกษาการสร้างอารมณ์สะท้อนอารมณ์ในละครดึกดำบรรพ์ เรื่อง นางเสื่อง พบว่ามีกลวิธีการสร้างความสะท้อนใจทั้ง 4 ลักษณะ คือ เสาวรจนี นารีปราโมทย์ พิโรชวาที และสลบึงคพิสัย ดังนี้

เสาวรจนี

ในละครดึกดำบรรพ์เรื่องนางเสื่อง ก็มีการนำเสนอบทเสาวรจนีในลักษณะของระบำเช่นกัน ในตอนที่พ่อขุนบางกลางท่าว และนางเสื่อง ได้พาพ่อขุนผาเมืองและนางสิขร ๗ มาเทียมน้ำตก โดยเป็นระบำที่มีเนื้อหาเป็นการกล่าวชมความงดงามของธรรมชาติ ดังนี้

ม่านแดงเปิด เห็นฉากน้ำตกงาม หัวกระบวนกับพระนางทั้ง 4 เข้าประตูซ้าย ขุนทหาร
และนางในท่ายขบวนเดี่ยวขึ้นเวทีจับระบำ

นางเสื่องกับขุนบาง ๗ จำจากทางซ้ายออกมาขึ้นทางมุมขวา

(พิณพาทย์ทำเพลงลาวดวงเดือน)

(เพลงลาวดวงเดือน)

นางเสื้อง	หอมจริงหนอ	บุปผาเอย
	กลิ่นช่างเฝ้า	ให้เราติดตามหา
	กลิ่นกล้าจริงหนอ	ข้าขอเห็นหน้า
	คงชื่นอุรา	เมื่อได้มาดอมดมเอย

นางขอมกับข้าราชบริพารจ้บระบำอยู่ตอนใน

แสงเดือนส่อง	ผุดผ่องเห็นหา
เจ็ดจำแจ่มละหนอ	เหมือนแสงแก้ว
เจ็ดฉายพรายแพรว	ขึ้นตาแสงไสมเอย
เสียงขับเหลือเพราะ	พริ้งเพราะจริงไรรู้
เสียงขับใกล้ใกล้	เจ้าอยู่ไหนเพื่อนเอย
เสียงขับวังเวง	เสียงเพลงชินหูเคย
ใครหนอขับเอย	เอยหวานจริงเนื้อ ¹⁷

นารีปราโมทย์

บทนารีปราโมทย์ในละครเรื่องนางเสื้อง ปรากฏในตอนต้นเรื่อง โดยเป็นบทแสดงความรักระหว่างพ่อขุนบางกลางท่าว และนางเสื้อง ซึ่งในบทแรกของบทนารีปราโมทย์ในช่วงนี้เป็นบทที่ สมภพ จันทรประภา ตัดตอนมาจากเสภาเรื่อง ขุนช้างขุนแผน ตอนในไร่ฝ้าย ดังนี้

ขุนบาง ฯ	อันความรัก	หนักแน่น	แสนวิตก
	ระอาอก	แทบเท่า	ภูเขาลวง
	พรหมินทร์	อินท์จันท์	สิ้นทั้งปวง
	ก็บนบวง	สิ้นฟ้า	สุราลัย
	เชื้อเชื้อ	เมินหน้า	ไม่มาช่วย
	เห็นคงม้วย	ไม่หมาย	ผู้ใดได้

¹⁷ สมภพ จันทรประภา, สุจิตร์ละครดึกดำบรรพ์เวทีเรื่องนางเสื้อง, พระนคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิวพร, 2511.), หน้า 15.

เว้นแต่เจ้า เยาวยอด ผู้ร่วมใจ
ช่วยผลึก พลิกแพลงให้ บ้านเทาลง¹⁸

พิโรธวาทัง

ในละครดึกดำบรรพ์เรื่องนางเสือง มีฉากการโกรธเกรี้ยวของตัวละครหลายตัว และแสดงออกโดยบทปริภาษ ซึ่งได้กล่าวถึงอย่างละเอียดแล้วในหัวข้อลักษณะเด่นของการสร้างบทปริภาษ เช่น บทโกรธของนางสิขรที่ต่อว่าขุนนางกลางท่าวที่มายุยงให้ขุนผาเมืองลุกขึ้นสู้กับขอม ดังนี้

ทุกคนกำลังจะไป นางสิขรตวาดลงมาจากอัฒจันทร์หน้าเทวรูป แล้วรำลงมาอย่างรวดเร็ว ร้องว่าขุนนาง ๗ พี่เลี้ยงนางสิขร ๗ ออกจากทางซ้ายมายืนข้าง ๆ นางสิขร ๗

(เพลงเขมรโพธิสัตว์ขึ้นเดียว)

นางสิขร ๗

ข้าที่

พ่อตัวดี

จะหนี

ไปข้างไหน

มายุยง

ตะแคงรั่ว

ภูวนาย

หันไปทางขุนผาเมือง

ทรงชัย

ขออย่า

ได้ฟังกัน

หันไปทางขุนนาง ๗ และคนอื่น ๆ

ความทราบถึง

ทรงเดช

เกษกษัตริย์

หัวจะพลัด

จากบ่า

เป็นแม่มนั่น

รู้สำนึก

แล้วจง

ขอโทษพลัน

ตัวเรานั้น

จะโปรด

ไม่เอาความ¹⁹

¹⁸ สมภพ จันทรประภา, สุจิตร์ละครดึกดำบรรพ์เวทีเรื่องนางเสือง, พระนคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิวพร, 2511.), หน้า 16 – 17.

¹⁹ สมภพ จันทรประภา, สุจิตร์ละครดึกดำบรรพ์เวทีเรื่องนางเสือง, พระนคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิวพร, 2511.), หน้า 48 – 49.

สัลปังคพิสัย

บทสัลปังคพิสัยในละครศึกดาบรพรเรื่องนางเสือนั้น มีอยู่หลายช่วงตอน ไม่ว่าจะเป็นตอนที่ขุนบางกลางท่าว และนางเสืองสงสารคนไทยที่โดยทหารขอม ทารุณ ฯลฯ ซึ่งแสดงออกโดยการเจรจาคร่ำครวญแสดงความเศร้าโศก แต่บทสัลปังคพิสัยตอนที่เด่นชัด คือ ตอนนางคำร้องให้คร่ำครวญกับนางเสือง และฆ่าตัวตาย เพราะอับอายโดนทหารขอมปลุกปล้ำขึ้นใจ ซึ่งการฆ่าตัวตายนี้นับว่าเป็นการแสดงออกซึ่งความโศกเศร้าของตัวละครอย่างถึงที่สุด และพบในละครคุณสมภพหลายเรื่อง

4.2.2.5 การปิดเรื่อง

การปิดเรื่องแบบสุขนานุกรมในละครเรื่องนางเสือง เป็นการจบเรื่องด้วยระบำดอกบัวซึ่งเป็นระบำที่มีท่วงท่าเกี่ยวกับการสรรเสริญพระเกียรติของพ่อขุนบางกลางท่าว และนางเสือง โดยฉากระบำนี้จะเกิดต่อเนื่องกับฉากสุดท้ายของเรื่องที่เป็นฉากการสถาปนาขุนบางกลางท่าวขึ้นเป็นเจ้าเมืองสุโขทัย และสถาปนานางเสืองขึ้นเป็นแม่เมืองสุโขทัย โดยใช้ผู้ระบำเป็นจำนวนมาก โดยนอกจากจะมีนางรำแล้ว ยังมีพราหมณ์มาจับระบำแว่นเทียน และทหารถือธูปจับระบำด้วย ซึ่งเป็นการปิดเรื่องด้วยฉากนาฏการที่ยิ่งใหญ่ และงดงาม

การปิดเรื่องแบบสุขนานุกรมด้วยระบำ เรื่องนางเสือง

ระบำดอกบัวออกจาก 2 ประตู พราหมณ์ออกจับระบำแว่นเทียน ทหารถือธูปจับระบำ

	พ่อขุน	คือตะวัน	อันคุ้มเกล้า
	พระแม่เจ้า	คือจันทร์	อันแจ่มจ้า
(สร้อย)	ช่อดอกบัว	พ่อเจ้าเหนือหัว	ของข้ายอดเอย
	ฉายแสงส่อง	ต้องทั่ว	ทั้งพารา
	เหล่าไพร่ฟ้า	หน้าใส	ใจเบิกบาน
(สร้อย)	ช่อบัวขาว	องค์พระแม่เจ้า	ของเราเยี่ยมเอย
	พระพุทโธ	ธัมโม	สังโฆเจ้า
	อันเพริศเพรา	ในที่	ทุกสถาน
(สร้อย)	ช่อบัวผัน	งานท่านหนักครัน	เห็นใจจริงเอย
	ทั้งสามแก้ว	จงช่วย	ดลบันดาล

	โปรดภูบาล	แม่เจ้า	ของชาวไทย
(สร้อย)	ช่อบัวเขียว	พร้อมกันใจเดียว	เดินตามพ่อเอย
	ให้อยู่ดี	มีสุข	เหลือหลาย
	ทั้งวงศ์วาร	ว่านเครือ	หน่อเนื้อไซ
(สร้อย)	ช่อบัวเผื่อน	ไม่ลืมไม่เลือน	น้ำใจแม่เอย
	รู้รักษา	พาดน	พันพาลภัย
	ชื่อดังไกล	ทั่วแคว้น	ดินแดนเอย
(สร้อย)	ช่อบัวหลวง	คนไทยทั้งหมด	รักดีเจ้าเอย
			(รัวฉิ่งตีกำบรวรพ์)

จ้บระบำตีวงขึ้นเวทีบนแล้วลดม่านใหญ่ลงช้า ๆ ตั้งชุ่มหน้าพระแทน²⁰

เป็นที่น่าสังเกตว่าละครคุณสมภพหลายเรื่องที่จบเรื่องแบบสุขนาฏกรรม จะมีการใช้ระบำในการปิดเรื่อง และมักใช้ผู้ระบำเป็นจำนวนมาก เพื่อสร้างความตระการตาให้กับผู้ชม ทั้งนี้ สมภพ จันทระภา อาจจะได้แบบอย่างมาจากละครตีกำบรวรพ์ของ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ที่มักจะจบเรื่องด้วยระบำก็เป็นได้

4.3 ละครพูดสลับลำเรื่องสามัคคีเภท

4.3.1 ที่มาของเรื่อง

สามัคคีเภทเป็นละครพูดสลับลำ ซึ่ง สมภพ จันทระภา นำมาจัดแสดงเพื่อเตือนสติคนไทยถึงเรื่องการแตกความสามัคคีในหมู่คณะอันเป็นเหตุให้บ้านเมืองต้องแตกสลายลง โดยได้ดัดแปลงมาจากวรรณคดีเพื่อการอ่านเรื่องสามัคคีเภทคำฉันท์ ของ นายชิต บุรทัต กวีในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ได้แต่งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2457 ซึ่งนายชิต บุรทัต ได้อาศัยเค้าคำแปลของเรื่องนี้มาจากในมหาปริณีพยานสูตรและอรรถกถาสุมังคลวิลาสินี ซึ่งในการดัดแปลงนั้น สมภพ จันทระภา ได้รักษาโครงเรื่องหลักไว้ทั้งหมด แต่ในขณะเดียวกัน ก็ได้มีการเพิ่มเติมในส่วนของรายละเอียดให้กับตัวละคร เช่น การตั้งชื่อให้กับ

²⁰ สมภพ จันทระภา, *สุจิตร์ละครตีกำบรวรพ์เวทีเรื่องนางเสือง*, พระนคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิวพร, 2511.), หน้า 57 – 58.

เหล่ากษัตริย์ ธานี และกุมาร ในแคว้นวัชชี พร้อมกับเพิ่มบทบาทของธานี ซึ่งในวรรณคดีเดิมไม่ปรากฏบทบาทเลย และยังได้สร้างตัวละครใหม่ขึ้นมาอีกหลายตัว ได้แก่ พระพี่เลี้ยง นางกำนัล ซึ่งเป็นตัวละครประกอบทั้งสิ้น

4.3.2 ลักษณะกระบวนการเล่นละครพูดสลับลำเรื่องสามัคคีเภท

ฉาก	เนื้อเรื่อง	ลำดับการแสดง
ฉากที่ 1 ตลาดเมืองวัชชี	พระเจ้าอชาตศัตรูเห็นว่าเมืองวัชชีอุดมสมบูรณ์ ตั้งอยู่ในชัยภูมิที่ดีจึงคิดจะเอามาเป็นของตน แต่วัสสการพราหมณ์เตือนว่าเมืองวัชชีมีความเข้มแข็งมาก อีกเหล่ากษัตริย์นั้นก็สามัคคีกันยากจะตีได้ และได้ออกอุบายที่จะทำให้กษัตริย์วัชชีแตกความสามัคคีกัน	<ol style="list-style-type: none"> 1. เปิดฉากด้วยตลาดเมืองวัชชี ผู้คนคั่งคั่งค้าขายไปตามจังหวะเพลง พระเจ้าอชาตศัตรูกับวัสสการพราหมณ์ออกจากประตูขวาผ่านเวทีล่างมาหยุดที่กลางเวที 2. พระเจ้าอชาตศัตรูคุยกับวัสสการพราหมณ์ว่าเมืองวัชชีอุดมสมบูรณ์ ตั้งอยู่ในชัยภูมิที่ดีน่าจะตีได้เป็นของตน แต่วัสสการพราหมณ์เตือนว่าเมืองวัชชีมีความเข้มแข็งมาก อีกเหล่ากษัตริย์นั้นก็สามัคคีกันยากจะตีได้ 3. วัสสการพราหมณ์ได้ออกอุบายที่จะทำให้นักษัตริย์วัชชีแตกความสามัคคีกัน
ฉากที่ 2 ท้องพระโรงเมืองราชคฤห์	พระเจ้าอชาตศัตรูปรึกษากับเหล่าอำมาตย์ว่าจะยกทัพไปตีเมืองวัชชี แต่วัสสการพราหมณ์ค้านขึ้น พระเจ้าอชาตศัตรูจึงแสร้งโกรธสั่งลงโทษและไล่ออกจากเมือง ตามแผนของวัสสการพราหมณ์	<ol style="list-style-type: none"> 1. พระเจ้าอชาตศัตรูออกว่าราชการท่ามกลางเสนาอำมาตย์ เมื่อม่านเปิดก็ถวายบังคมอย่างอินเดียวพร้อมกัน 2. พระเจ้าอชาตศัตรูปรึกษากับเหล่าอำมาตย์ว่าจะยกทัพไปตีเมืองวัชชี แต่วัสสการพราหมณ์ค้านขึ้น พระเจ้าอชาตศัตรูจึงแสร้งโกรธสั่งโบย และไล่วัสสการพราหมณ์ออกจากเมือง 3. พระเจ้าอชาตศัตรูเข้าโรงไป ราชบุรุษนำตัววัสสการพราหมณ์ออกมาเขียนหน้าม่านเทา

ฉาก	เนื้อเรื่อง	ลำดับการแสดง
ฉากที่ 3 สวนเมืองวัชชี	รानीเมืองวัชชีและพี่เลี้ยงพระกุมารออกมาจับระบำ เหล่ากษัตริย์ออกมาเกี่ยวพามเหสีของตน	<ol style="list-style-type: none"> 1. รानीเมืองวัชชีและพี่เลี้ยงพระกุมารออกมาจับระบำชมเมืองวัชชี 2. กษัตริย์ทั้ง 5 ออกมาขึ้นดู 3. กษัตริย์ทั้ง 5 จับระบำกับรानी
หน้าม่าน	วัสสการพราหมณ์เดินทางมายังเมืองวัชชี ตำรวจนำตัววัสสการพราหมณ์เข้าเฝ้ากษัตริย์เมืองวัชชี	<ol style="list-style-type: none"> 1. วัสสการพราหมณ์ออกจากประตูชาวสุเวทิล่างและรำเพลงพราหมณ์ออกไปทางประตูซ้าย 2. ชาวเมืองเดินไปมา ทักทายพราหมณ์บ้าง พยาบาลพราหมณ์บ้าง 3. ตำรวจออกมาเชิญตัวพราหมณ์ไปเฝ้ากษัตริย์เมืองวัชชี เข้าทางประตูซ้าย 4. เสียงกลองตีเรียกประชุม กษัตริย์ลิจจวีทั้ง 5 ออกทางซ้ายขวา รำเพลงสักครู่แล้วเข้าโรง
ฉากที่ 4 ท้องพระโรงกรุงเวสาลี	กษัตริย์ลิจจวีประชุมกันให้เรียกวัสสการพราหมณ์เข้าเฝ้า และหลงเชื่อวัสสการพราหมณ์ตั้งให้เป็นตุลาการและเป็นครูสอนพระกุมาร	<ol style="list-style-type: none"> 1. กษัตริย์ลิจจวีทั้ง 5 ประชุมกันและให้เรียกวัสสการพราหมณ์เข้าเฝ้า 2. ตำรวจนำวัสสการพราหมณ์เข้าเฝ้า กษัตริย์ลิจจวีสอบถามสาเหตุที่ทำให้ถูกไล่ออกจากเมืองมา และหลงเชื่อในอุบายของวัสสการพราหมณ์ในที่สุด และตั้งให้เป็นตุลาการและเป็นครูสอนพระกุมาร 3. กษัตริย์ลิจจวีให้ไปตามพระกุมารเข้ามา พระกุมารเข้ามานั่งตามแทนของกษัตริย์ลิจจวีต่าง ๆ 4. กษัตริย์ลิจจวีแนะนำให้พระกุมารรู้จักกับวัสสการพราหมณ์ และปิดประชุม ทุกคนลุกออกไป เหลือแต่พระกุมารเข้าห้อมล้อมพูดคุยกับวัสสการพราหมณ์
ฉากที่ 5 สวน	วัสสการพราหมณ์สอนวิชาให้พระ	<ol style="list-style-type: none"> 1. วาทินกับนิลเนตรกล่าวชื่นชมวัสสการ

ฉาก	เนื้อเรื่อง	ลำดับการแสดง
เมืองวัชชี	กุมาร และใช้อุบายทำให้พระกุมารทะเลาะและไม่ไว้ใจกัน	<p>พราหมณ์ว่าปฏิบัติหน้าที่ดี</p> <p>2. วัสสการพราหมณ์เข้ามา นิลเนตร ออกไปตามพระกุมาร ส่วนวาทินเข้าไป พุดคุยกับวัสสการพราหมณ์</p> <p>3. พระกุมารออกมาทำความเคารพ วัสสการพราหมณ์เริ่มสอน พระพีเลี้ยง ออกไป</p> <p>4. วัสสการพราหมณ์เรียกวัชชะพงศ์เข้าไป ในศาลากันลำพัง และถามว่าเมื่อเข้า เสวยอะไร</p> <p>5. วัชชะพงศ์ออกไป พระกุมารอื่น ๆ ได้ถามว่าครูเรียกไปถามเรื่องอะไร วัชชะ พงษ์ตอบแต่ไม่มีใครเชื่อ คิดว่าวัชชะพงษ์ แกล้งปิดบัง จึงแบ่งพวกทะเลาะกัน</p> <p>6. วัสสการพราหมณ์ไม่สนใจ ลูกขึ้นคืน สมนุดแก่บางองค์ ทุกคนให้เวลาไป วัสสการ พราหมณ์ ยุคมือบุรชาติมาที่หน้าม่าน แดง เล่าว่าพระกุมารองค์กลางว่าบุรชาติ ฉลาดน้อย บุรชาติโกรธเข้าไป</p> <p>7. ลีนะสติธิออกมาถามว่าบุรชาติมาฟ้อง อะไร วัสสการพราหมณ์ว่าบุรชาติมาฟ้อง ว่าลีนะสติธิพระบังคนราด ลีนะสติธิโกรธ มากและถามว่าพุดอะไรกับวัชชะพงษ์ วัส สการพราหมณ์ถามกลับว่าวัชชะพงษ์เล่า ว่าอะไร เมื่อลีนะสติธิบอกว่าวัชชะพงษ์ บอกว่าอาจารย์ถามว่าเมื่อเข้ากินข้าวกับ อะไร วัสสการพราหมณ์บอกว่าให้กลับ คิดดี ๆ ว่าตนจะถามอย่างนั้นหรือ และ ทั้งคู่ก็แยกกันเข้าโรง</p>

ฉาก	เนื้อเรื่อง	ลำดับการแสดง
ฉากที่ 6 สวนเมืองวัชชี	พระกุมารทะเลาะกัน เรื่องลูกลามบานปลายไปจนถึงพระพี่เลี้ยง รานี และกษัตริย์ลิจฉวี	<ol style="list-style-type: none"> 1.พระกุมารทะเลาะกัน ลูกลามไปจนถึงพระพี่เลี้ยงทะเลาะกัน 2.รานีทั้ง 5 ออกมา บ่าวแต่ละฝ่ายรีบเข้าไปฟ้อง รานีทะเลาะกัน 3. กษัตริย์ทั้ง 5 ออกมา รานีและพระกุมารแต่ละฝ่ายเข้ามาฟ้อง กษัตริย์ทั้ง 5 ทะเลาะกัน และแยกย้ายกันไปด้วยความโกรธ
หน้าม่าน	วัสสการพราหมณ์ลอบส่งข่าวกับแคว้นมคธว่ากษัตริย์ลิจฉวีแตกสามัคคี	<ol style="list-style-type: none"> 1.วัสสการพราหมณ์ออกมาหน้าม่านแดง ผู้สื่อข่าวเข้ามา วัสสการให้ไปแจ้งต่อพระเจ้าอชาตศัตรูว่าให้ยกทัพมาตีเมืองวัชชี ผู้สื่อข่าวเข้าไปทางซ้าย 2. วาทินออกมาทางขวา เข้าไปทักทาย วัสสการพราหมณ์ และถามว่าทำอะไร วัสสการ พราหมณ์แก้มองบอกว่าส่งข่าวไปให้ภรรยาเดินทางมาอยู่ด้วยกัน 3. วาทินถามวัสสการพราหมณ์ว่ารู้เรื่องที่คนในเมืองทะเลาะกันใหม่ว่าเป็นเพราะเหตุใด วัสสการพราหมณ์ปฏิเสธ และเดินเข้าโรงไป วาทินวิ่งตามเข้าโรงไปด้วย
หน้าม่าน	ทัพพระเจ้าอชาตศัตรูยกมาตีเมืองวัชชี	<ol style="list-style-type: none"> 1. ชาวบ้านวิ่งหนีจากประตูขวามาพักที่กลางเวที พบกับชาวเมืองที่ออกมาทางประตูซ้าย ชาวบ้านแจ้งข่าวว่าพระเจ้าอชาตศัตรูยกทัพมา ทั้งคู่วิ่งเข้าไปทางประตูซ้าย 2. วัสสการพราหมณ์รื้อนากองทัพขึ้นไปบนเวที กองทัพพระเจ้าอชาตศัตรูเดินเข้าไปทางประตูซ้าย
หน้าม่าน	คนเมืองวัชชีแตกความสามัคคี ไม่มี	<ol style="list-style-type: none"> 1.ผู้คนอลหม่านวิ่งไปมา เสียงกลองเรียก

ฉาก	เนื้อเรื่อง	ลำดับการแสดง
	ใครช่วยรบ วาทินเห็นวัสสการ พราหมณ์ก็รู้ว่าทั้งหมดเป็นฝีมือของ วัสสการพราหมณ์จึงเข้าไปต่อว่า	ประชุมดั่งขึ้น ตามด้วยเสียงกษัตริย์ลิจ ฉวีว่าต่างคนต่างไม่สนใจ 2. วาทินเข้าไปขอร้องให้ทหารสู้ แต่ ทหารทิ้งหน้าที่ไม่เห็นแก่บ้านเมือง 3. ชาวบ้านชาวเมืองพากันหนี วาทิน พยายามห้าม แต่ก็ไม่มีใครช่วยสู้ศัตรู 4. วาทินเจอวัสสการพราหมณ์จึงต่อว่า อย่างรุนแรง วัสสการพราหมณ์เดินหนี เข้าโรง วาทินเดินตามเข้าไปต่อว่า
ฉากที่ 8 ท้องพระ โรงเมืองวัชชี	พระเจ้าอชาตศัตรูยึดเมืองวัชชีได้ สำเร็จ	1. พระเจ้าอชาตศัตรูนั่งอยู่ กษัตริย์ลิจฉวี รานี พระกุมารหมอบเฝ้าอยู่ด้านล่าง 2. พระเจ้าอชาตศัตรูบอกว่าจะพากษัตริย์ ลิจฉวี รานี พระกุมารไปเที่ยวชมแคว้น มคธ
หน้าม่าน	กระบวนทัพมคธแหกกลับเมือง วาทิน เสียใจมากจึงฆ่าตัวตาย	1. กระบวนทัพมคธแหกกลับเมืองออกทาง ประตูซ้าย มืดนำทหารหน้า แล้ว ราชยานหามพระเจ้าอชาตศัตรู ตามด้วย เสลี่ยงหิ้วของวัสสการพราหมณ์ กษัตริย์ ลิจฉวี รานี กุมาร เดินตาม 2. วาทินชะงัดมองอยู่กับกลุ่มชาวบ้าน คร่ำครวญ และแทงตัวตาย

4.3.2.1 การเปิดเรื่อง

การเปิดเรื่องของละครเรื่องสามัคคีเภท เป็นลักษณะของการเปิดเรื่อง
ด้วยภาพนิ่งสลับภาพเคลื่อนไหวประกอบคำบรรยาย โดยจะเห็นว่าฉากที่เปิดเรื่องเป็นฉากตลาด
เมืองวัชชี ที่มี “ผู้คนคับคั่งไปมาค้าขายตามจังหวะเพลง” และมีการแสดงภาพนิ่งของตัวละคร
สำคัญ คือ พระเจ้าอชาตศัตรูและวัสสการพราหมณ์ ซึ่งนอกจากจะเป็นฉากนาฏการที่สง่างาม
แล้ว ยังเป็นการบอกถึงนัยสำคัญว่าจะต้องเป็นตัวละครที่มีความสำคัญกับเรื่องต่อไป โดยใน
เวลาดังกล่าวก็มีการอ่านฉันทับรรยายถึงตัวละครเพื่อเป็นการบอกให้ผู้ชมได้ทราบตัวละครที่

ปรากฏเป็นภาพหนึ่งบนเวทีนั้นเป็นใคร จากนั้นจึงตามด้วยบทสนทนาระหว่างพระเจ้าอชาตศัตรู และวัสสการพราหมณ์ซึ่งเป็นการเริ่มเรื่องในทันที

การเปิดเรื่องของละครพูดสลับลำเรื่องสามัคคีเภท

1

วางแผนยึดครอง

ดนตรีทำเพลงวา แล้วแขกฉิ่ง

ตลาดเมืองวชิรกำลังติด ผู้คนคับคั่งไปมาค้าขายตามจังหวะเพลง พระเจ้าอชาตศัตรู ออกมากับวัสสการพราหมณ์ทางประตูขวา เดินผ่านเวทีล่างมาหยุดอยู่กลางเวที วสันตติลกฉันท

โบราณกาลบรมขัต	ดิยรัชเกรียงไกร
ท้าวทรงพระนามอภิไธ	ยอชาตศัตรู

ไฟจับพระเจ้าอชาตศัตรูสนพระทัยตลาดเมืองวชิร

ครองเขตมเหศวรเอก	อภิเษกประสิทธิภู
อาณาปวัตน์ลูบริฐ	รณบรรพ์ประเพณี
แว่นแคว้นมคธนครา	ชคฤห์ฐานฐูรี
สี่บราชวัตวิหที	ทศธรรมจรรยา
ฉบั้ง	

อันอัศวบุโรหิตาจารย์	พราหมณ์นามวัสสการ
----------------------	-------------------

ฉลาดเฉลียวเชี่ยวชาญ

ไฟจับวัสสการพราหมณ์ ระบุว่ายังคงดำเนินต่อไป

กลเวทโกวิทจิตจินต์	ลำแดงแจ๋งศีล
ปศาศตรีกัจบสบสรรพ	

เป็นมหาอำมาตย์ราชวัล	ลภใครไปพัน
----------------------	------------

ไปเทียมไปเทียบเปรียบปาน²¹

²¹สมภพ จันทระประภา, สามัคคีเภท สุจิตร์ละครพูดสลับลำเวที, (ม.ป.ท. : 2520.), อัดสำเนา, หน้า

ภาพที่ 123 การเปิดเรื่องในละครเรื่องสามัคคีเภท

ที่มาของภาพ เอื้อเฟื้อภาพโดยรองศาสตราจารย์จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา

สิ่งที่ยืนยันถึงความสามารถในด้านการละคร ของ สมภพ จันทระภา ยิ่งฉายชัดอย่างชัดเจน เมื่อนำการเปิดเรื่องของละครเรื่องนี้ไปเปรียบเทียบกับ การเปิดเรื่องของ สามัคคีเภทคำฉันท์ ซึ่งในสามัคคีคำฉันท์นั้น จะเปิดเรื่องด้วยการกล่าวถึงพระเจ้าอชาตศัตรู การชมเมืองของพระเจ้าอชาตศัตรู การกล่าวถึงวัสสการพราหมณ์ว่าเป็นที่ปรึกษาสำคัญ และกล่าวถึงพระเจ้าอชาตศัตรูได้ปรึกษากับวัสสการพราหมณ์ในการจะหาทางไปตีเมืองวัชชีตามลำดับ ซึ่งเมื่อ สมภพ จันทระภา ได้นำมาดัดแปลงเป็นบทละคร ได้สร้างการเปิดเรื่องใหม่ให้เกิดขึ้นในตลาดเมืองวัชชีที่มีผู้คนคับคั่ง การนำเสนอภาพความเจริญทางการค้าเช่นนี้ เพื่อให้เป็นเครื่องจูงใจพระเจ้าอชาตศัตรูในการอยากได้เมืองวัชชีมาอยู่ภายใต้พระราชอำนาจ ซึ่งนอกจากจะทำให้เกิดฉกฉวยการที่ดงามบนเวทีแล้ว ยังทำให้เรื่องมีความสมเหตุสมผลมากขึ้นด้วย

4.3.2.2 ลักษณะเด่นของการสร้างบทปริภาษ

ในละครพูดฉบับลำเรื่องสามัคคีเภทนี้ มีบทปริภาษที่โดดเด่นอยู่หลายตอน เช่น บทปริภาษตอนที่พระเจ้าอชาตศัตรูสร้างโกรธและกล่าวปริภาษวัสสการพราหมณ์ บทปริภาษระหว่างพระพี่เลี้ยง รานี และกษัตริย์ และบทปริภาษระหว่างวาทีกับวัสสการพราหมณ์ ยกตัวอย่างเช่น

บทปริภาษในละครเรื่องสามัคคีเภท

ตัวอย่างที่ 1

เกศินี	กำพืดเอ็ง	นั่นหรือ	คือจันฑาทาล
	กูจะ	ประจาน	ให้รู้ทั่ว
	ต่อไป	จะได้	ไม่ลืมตัว
	ชาติชั่ว	กำเริบ	เหลือใจ
	เขาแอบขอ	มาเลี้ยง	เป็นลูก
	อ้อมชู	พันผูก	พิศมัย
	มาลอยหน้า	ลอยตา	ว่าไร
	ที่นี้ทำ	ฉันใด	ลูกขุนนาง
	เจรจา		
ศรีอุไร	ฉันเอง	ฉันเอง	หล่อนไม่ทันกินหรือ
	เพลงแขกไท		
ศรีอุไร	แม่ของเอ็ง	มีทอง	กับบ่าว
	อื้อฉาว	รู้ทั่ว	ทั้งกรุงศรี
	ถูกขับไล่	ไสสง	จากบุรี
	เกิดบุตร	คือเอ็ง	นอกพารา
	เที่ยวหลอกคน	ว่าเป็น	ลูกขุนนาง
	ไว้ยศ	ไว้อย่าง	ตั้งสง่า
	ไม่มีใคร	เขานับ	ญาติกา
	อย่าตีหน้า	ว่าเป็น	ผู้ดีเดิม
ศรีอุไร	โง่	สะใจไหม	หนอย กูหมั่นได้มานานแล้ว
	คนมันก็คนเหมือนกันทั้งนั้น		แน่ะ เอ๊ย
	อย่ามาทำแบ่งเป็นผู้		ดีซ้ำ
	โดยโคตรโดยตระกูลอยู่เลย.... ²²		

²² สมภพ จันทระประภา, สุจิตระละครพูดสลักสำนวนที่เรื่องสามัคคีเภท, (ม.ป.ท. : 2520.), อัดสำเนา, หน้า 114.

ภาพที่ 124 แสดงภาพทริภาษของพระพี่เลี้ยงในละครพูดสลับลำเรื่องสามัคคีเภท
ที่มา หนังสือเอกลักษณะไทย ปีที่ 1 ฉบับที่ 8 2520

ตัวอย่างที่ 2

- เพลงแขกกลุติด ชั้นเดียว -

พงษารानी	ตัวเจ้าเป็น	ลูกทาส	วังพี่เรา
	พออายุ	ย่างเข้า	ได้สิบห้า
	รูปโฉม	แหม่ซ้อย	โสภา
	จวิต	กิริยา	แพรวพราว
	จึ่งเลิกใช้	ตักน้ำ	ตำข้าว
	ให้แต่งตัว	เป็นสาว	เฉิดฉาย
	รับใช้ใน	ตำหนัก	พรรณราย

	พี่ชาย	หลงเหลือ	เสน่หานาง
		
ชาตிரานี	เอาเงิน	ออกหวาน	กว่านหา
	ผู้ชาย	กายา	ล่าสัน
	เอาไว้	ใช้ซิด	ติดพัน
	ปิดกัน	ให้แซ่ด	ทุกธานี
	เอาเขา	สวมหัว	ผัวหน้าโง่
	แล้วยังทำ	คุยโต	หรือโฉมศรี
	อู๋ ยงามแท้	แม่สาว	สองพันปี
	ปีนี้	มีเหลือ	กี่คน ²³

ตัวอย่างบทปริภาษในละครเรื่องสามัคคีเภทที่ยกมาเป็นตัวอย่างทั้ง 2 นี้ เพื่อเป็นเครื่องยืนยันให้เห็นว่า สมภพ จันทรประภา ได้ให้ความสำคัญกับภูมิหลังของตัวละคร โดยเมื่อพิจารณาจากตัวอย่างแรก ซึ่งเป็นบทปริภาษตอบโต้ระหว่างเกศินีและศรีอุไร ที่เป็นพระพี่เลี้ยงของพระกุมาร กับตัวอย่างที่ 2 ซึ่งเป็นบทปริภาษตอบโต้ระหว่างพงษารานี และ ชาตிரานี ที่อยู่ในฐานะนางกษัตริย์ จะเห็นว่าบทปริภาษทั้ง 2 อันนี้มีความแตกต่างกันในระดับของการใช้ภาษาปริภาษ โดยบทปริภาษของพระพี่เลี้ยงนั้น จะใช้ถ้อยคำที่รุนแรง ตรงไปตรงมา แต่บทปริภาษของรานีนั้น จะเน้นการเปรียบเทียบ เหน็บแนม ไม่ใช้ถ้อยคำรุนแรงแบบตรง ๆ แต่จะใช้การกล่าวเป็นนัยเพื่อสร้างความเจ็บใจให้กับฝ่ายตรงข้าม โดยเนื้อความของบทปริภาษระหว่างหญิงกับหญิงนี้ มักจะกล่าวหาฝ่ายตรงข้าม และ / หรือ มารดาของฝ่ายตรงข้ามว่าคบชู้ผู้ชายไม่เลื่อมหน้า โดยใช้ทรัพย์สินเงินทองเป็นเครื่องล่อให้ชายหนุ่มมาหลงไหลติดพัน และมักกล่าวดูถูกว่าฝ่ายตรงข้ามมีชาติตระกูลต่ำกว่าด้วย

²³ สมภพ จันทรประภา, สุจิตร์ละครพูดสลัปลำเวที่เรื่องสามัคคีเภท, (ม.ป.ท. : 2520.), อัดสำเนา, หน้า 118.

4.3.2.3 การสร้างความตระการตระการตา

จากการศึกษาการสร้าง ความตระการตาในละครพูดสลับลีเรื่องสามัคคีเภทนี้ พบกลวิธีการสร้างความตระการ 2 ลักษณะ คือ การแสดงฉากกระบวนเสด็จ และการแสดงระบำ ดังนี้

การแสดงฉากกระบวนเสด็จ

ในละครพูดสลับลีเรื่องสามัคคีเภทนี้ มีการแสดงฉากกระบวนเสด็จ ด้วยกัน 2 ครั้ง คือ ฉากกระบวนทัพของพระเจ้าอชาตศัตรูที่ยกมาตีแคว้นวัชชี และฉากปิดเรื่อง ที่เป็นฉากกระบวนทัพของพระเจ้าอชาตศัตรุยกกลับแคว้นมคธ ซึ่งการแสดงฉากดังกล่าว จะเน้นในการใช้ผู้แสดงจำนวนมากมาย แต่งกายสวยงาม และเดินพร้อมเพรียงกัน เพื่อสร้างความตื่นตาตื่นใจให้กับผู้ชม ยกตัวอย่างเช่น

วัสสการพราหมณ์รำนากองทัพ แล้วขึ้นไปรอเวทียบนหน้าม่านแดงพนมมือทำความเคารพ
เวลาพระเจ้าอชาตศัตรูผ่านก็ถวายบังคม ทัพพระเจ้าอชาตศัตรูออกในเพลง

เสียงอ่านพร้อมกับเสียงดนตรีและเสียงประกอบอื่น ๆ

ฉบับ

พร้อมสรรพกองทัพโดยลำ

ดับล้วนควรยำ

ระย้อยสยอองเอยยล

กองทัพทำท่าประกอบ

เคลื่อนคล้ายพลนิกายสถล

เต็มสองฟากสถล

อุคโสมผสานศัพท์พิง

เสด็จสารแสร้งร้องก้องดัง

เสียงโกลนเดือนพ้อง

และเสียงพยุห้โยยี่

เสียงแซ่สังคีตดีดดี

พากย์กลองซ้องตี

ลิกัมปนาทหวาดไหว

ผงคลีมีดคลุ้มคลุ้มไป

ปานพื้นแผ่นดินไผท

ทำลายถล่มจมเอียง

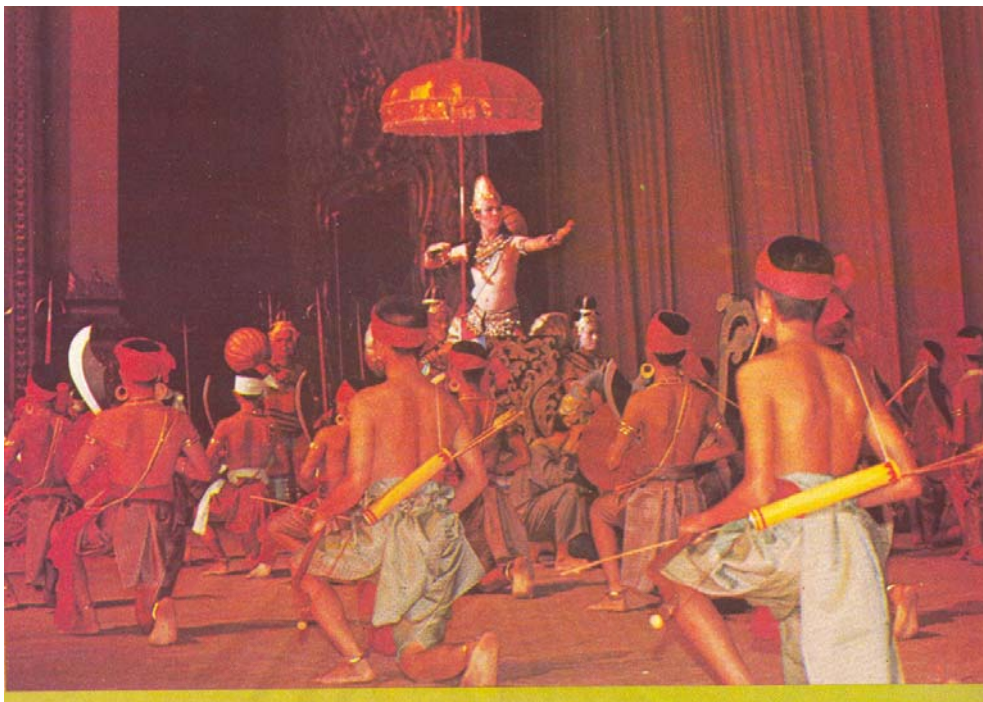
ออกจากราชคฤห์เขตเวียง

มุ่งแคว้นแดนเชียง

วัชชีประชิดชิงชัย

ปีพาทย์ทำเพลงเจ้าเซ็น

กองทัพเดินอย่างงามเข้าประตูชัย²⁴

ภาพที่125แสดงภาพกองทัพพระเจ้าอชาตศัตรูยกมาตีแคว้นวัชชีในละครพุดสลับลำเรื่องสามัคคี
เภท ที่มา หนังสือเอกลักษณะไทย ปีที่ 1 ฉบับที่ 8 2520

การแสดงระบำต่าง ๆ

ในละครพุดสลับลำเรื่องสามัคคีเภทนี้ มีการแสดงระบำอยู่ 2
ตอน โดยทั้ง 2 ตอน เป็นระบำที่มีเนื้อร้องทั้งสิ้น โดยในตอนแรกเป็นระบำของรานีและนางในที่
กล่าวชมแคว้นวัชชีว่ามีความยิ่งใหญ่ดังงามมาก ดังนี้

สวนในเมืองวัชชี เห็นปราสาทราชมณเฑียรไกล ๆ ระบำนางในออก มเหสีทั้ง 5 ออก
พร้อมด้วยพระพี่เลี้ยงกุมาร ทุกคนร้องและรำ

เพลงแขกสดาียง

วัชชีรานี	งามปราสาท	ราชมณ	ทิวพิจิตร
ทุกคน	นิยมพิศ	อัปภันต์	ไพศาล
จันะนารี	สามยอด	สอดปรีศวี	ชัชวาล
ทุกคน	ช่อฟ้า	ตระการ	ทิมพร
พจนานารี	ชมราลี	พิลาส	ศุภาจรรยา

²⁴ สมภพ จันทระประภา, สุจิตร์ละครพุดสลับลำเวทีเรื่องสามัคคีเภท, (ม.ป.ท. : 2520.), อัดสำเนา,
หน้า 128 – 129.

ทุกคน	นภศูล	จำรัส	ประภัสสร
ภานูนารี	หางหงส์	ผจง	พิจิตรงอน
ทุกคน	จักรมูข	บวร	จรูญเรือง
ชาติินารี	บานบัว	บัญญัติ	แกะสลัก
ทุกคน	ฉลุลักษณะ	ลวดลาย	ระบายเนื้อ
	แคว้นวัชชี	งดงาม	อร่ามประเทือง
	เงินทอง	นองเนื้อ	เอนกอนันต์ ²⁵

ภาพที่126 แสดงภาพราณี แห่งเมืองวัชชีออกจ้บระบำชมความงามของปราสาทราชมณเฑียร
ที่มาของภาพ หนังสือเอกลักษณ์ไทย ปีที่ 1 ฉบับที่8 ,2520

²⁵ สมภพ จันทรประภา, สุจิตร์ละครพูดสลัปลำเวทีเรื่องสามัคคีเภท, (ม.ป.ท. : 2520.), อัดสำเนา,
หน้า 91.

การแสดงระบำอีกตอนหนึ่งเป็นการจับระบำระหว่างกษัตริย์
 ลิจฉวี ทั้ง 5 และรานีทั้ง 5 โดยเป็นระบำที่มีเนื้อหาในการเกี่ยวพาราตี ชมความงามของรานีของ
 แต่ละพระองค์ ดังนี้

กษัตริย์ลิจฉวีรำเข้าหามเหสีของตนแต่ละคู่			
ลีมะวงศ์	นางนี้	ผิวผ่อง	ละอองยอใย
	วงพักตร์	วิไล	จำริญุณยนา
พงศอิศรา	นางนั้น	จิ้มลิ้ม	นางนี้พริ้มเพรา
	แฉล้มเฉลา	นงเยาว์	เหลือหา
ภานุมาศ	นางนี้	เนตรดี	มณีรัตนา
	คมดั่งสายฟ้า	แจ่มจ้า	อัมพร
ชาติเทวัญ	นางนี้	เสียงเพราะ	เสนาะจับจิต
	งามเพ่ง	งามพิศ	ดั่งเทพอัปสร
ทุกคน	ของใคร	ของมัน	ยี่ดมั่นกุมาร
	ระบำ	รำพออน	เสมอกันเลย ²⁶

4.3.2.4 การสร้างความสะท้อนอารมณ์

จากการศึกษาละครพูดสลับลำเรื่องสามัคคีเภทในแง่ของการสร้างความ
 สะท้อนอารมณ์นั้น พบว่ามีการสร้างความสะท้อนอารมณ์ครบทั้ง 4 ลักษณะ คือ เสาวรจณี
 นารีปราโมทย์ พิโรจวาทัง และสลัปลังคพิสัย

เสาวรจณี

บทเสาวรจณี หรือ บทชมความงามซึ่งปรากฏในละครพูดสลับลำ
 เรื่องสามัคคีเภทนี้ ถูกนำเสนอผ่านทางกรแสดงระบำ โดยเป็นระบำของรานีและพระพี่เลี้ยงพระ

²⁶ สมภพ จันทระประภา, สุจิตร์ละครพูดสลับลำเวทีเรื่องสามัคคีเภท, (ม.ป.ท. : 2520.), อดิสาเนา,
 หน้า 93 – 94.

กุมาร ซึ่งมีเนื้อหากล่าวชมเมืองวัชชีว่ามีความยิ่งใหญ่และงดงามมาก ดังได้ยกตัวอย่างแล้วในหัวข้อการแสดงระบำ

นารีปราโมทย์

ในส่วนละครเรื่องสามัคคีเกาฬนั้น ก็ปรากฏบทนารีปราโมทย์ในรูปแบบของระบำ กล่าวคือ ตัวกษัตริย์แคว้นวัชชีต่างๆ กล่าวชมความงามของรานีตน พร้อมกับจับระบำเป็นคู่ ดังได้ยกตัวอย่างแล้วในหัวข้อการแสดงระบำ

พิโรธวาทัง

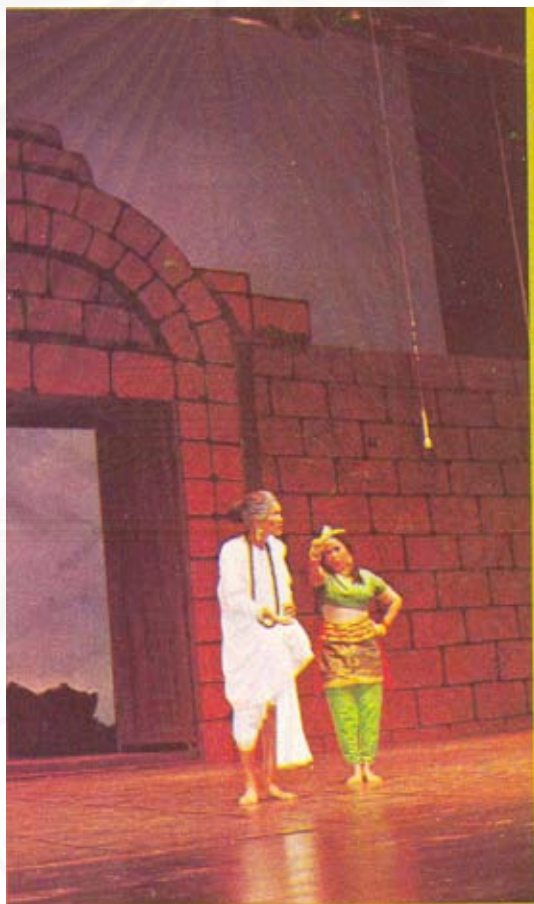
ในละครเรื่องนี้มีบทพิโรธวาทังอยู่หลายตอน แต่ทุกล้วนแต่นำเสนอออกมาด้วยลักษณะเดียวกัน คือ เป็นบทบริภาษ ยกตัวอย่างเช่น บทพิโรธวาทังของนางวาทิน นางกำนัลคนหนึ่งในราชวังเมืองวัชชี ซึ่งมีความโกรธแค้นวัสสการพรหมณ์ที่มายุยงให้เหล่ากษัตริย์แคว้นวัชชีแตกความสามัคคีจนต้องเสียเมืองให้กับพระเจ้าอชาตศัตรูในที่สุด โดยบทพิโรธวาทังดังกล่าว ก็แสดงออกด้วยบทบริภาษ ดังนี้

วาทินเห็นวัสสการพรหมณ์ก็วางมือปราดเข้ามา

	เพลงแขกอะหวัง		
วาทิน	ไฉ่เฒ่า	หัวงู	อยู่นี่เอง
	มึงแก่	มึงแก่	หนักหนา
	จัดการ	ซักศึก	เข้าพารา
	เดินนำหน้า	ลอยชาย	เข้าเมือง
	ทรลักษณ์	อ๊กกตัณ	ญาติเจ้า
	ไม่คิดคุณ	บุญข้าว	ของห้องเครื่อง
	เลี้ยงหมา	ยังดี	ไม่เปล่าเปลือง
	เลี้ยงแล้วเซื่อง	ไม่เนร	คุณคน
	หมาจะเกิด	ก็ชิง	หมาเกิด
	อัปรีภัยเลิศ	ลอยขาด	สัตว์หน้าขน
	มึงนั่น	มันพวก	ทรชน
	กูอยากก่น	โคตรมึง	ให้ถึงใจ

เจรจา

หนอยตีหน้าว่าเป็นคนอยู่ในศีลในธรรม เป็นนักปราชญ์
ราชบัณฑิตเป็นครูบาอาจารย์ผู้มีชื่อ เป็นสุภาพผู้อยู่ใน
ธรรม เนื้อแท้ของมันก็คนชั่ว คนอับปรีย์ คนอกตัญญู
ต่อเจ้าต่อแผ่นดินที่เมืองอาศัย กุขอสาปแช่งมิ่ง ให้มิ่งตก
นรก อย่าได้ผุดอย่าได้เกิด อย่าได้พบพระพบเจ้า ไล่
คนขายชาติ ฎกแล้ว ขายชาติ ชาติกูไม่ใช่ชาติมิ่ง
มิ่งเอาของกูไปขายไม่ได้ มิ่งอยากขายมิ่งเอาชาติของ
โคตรพ่อโคตรแม่มิ่งไปขาย²⁷

ภาพที่127แสดงภาพ นางวาทีนแสดงบทปริภาษต่อวัสสการพราหมณ์ ในละครพูดสลับลำ
เรื่องสามมัคคีเภท ที่มา หนังสือเอกลักษณ์ไทย ปีที่1 ฉบับที่ 8 2520

²⁷ สมภพ จันทระประภา, สุจิตร์ละครพูดสลับลำเวทีเรื่องสามมัคคีเภท, (ม.ป.ท. : 2520.), อัดสำเนา,
หน้า 131 – 132.

สัลปังคพิสัย

ในละครเรื่องสามัคคีเภท ก็พบว่าให้มีการแสดงออกถึงความเศร้าโศกของตัวละครด้วยการฆ่าตัวตายเช่นกัน ซึ่งคือ นางวาทิน นางกำนัลคนหนึ่งในราชวังเมืองวัชชี ซึ่งเศร้าโศกเสียใจเพราะบ้านเมืองได้แตกสลายตกเป็นของข้าศึกเพราะการแตกความสามัคคีของคนในชาติ

4.3.2.5 การปิดเรื่อง

การปิดเรื่องแบบโศกนาฏกรรมในเรื่องสามัคคีเภทนั้น จัดเป็นลักษณะการปิดเรื่องด้วยการพลัดพรากของตัวละคร โดยในฉากปิดเรื่องนั้นจะเป็นฉากกระบวนทัพมคธแห่งลับเมือง ซึ่งได้กวาดต้อนเหล่ากษัตริย์ลิจจวี ราชินี พร้อมด้วยกุมารกลับเมืองมคธด้วยท่ามกลางความอาลัยอาวรณ์ของชาวเมืองวัชชี อย่างไรก็ตามในการฉากปิดเรื่องดังกล่าว นอกจากจะเป็นปิดเรื่องด้วยการพลัดพรากของตัวละครแล้ว ยังจบด้วยการตายของนางวาทินที่แทงตัวตายเพื่อรักษาศักดิ์ศรีของตนไม่ยอมเป็นทาสเมืองมคธอีกด้วย ทั้งนี้จะเป็นเพราะสมภพ จันทรประภา ต้องการเพิ่มอารมณ์สะเทือนใจให้กับผู้ชม เพื่อให้ผู้ชมได้ตระหนักถึงโทษร้ายของการขาดสามัคคีได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

การปิดเรื่องแบบโศกนาฏกรรมในเรื่องสามัคคีเภท

กระบวนทัพมคธแห่งลับเมืองออกจากประตูชัย มีธงนำทหารหน้า แล้วราชยานหามพระเจ้าอชาตศัตรู ตามด้วยเสลี่ยงหิ้วของวัสสการพราหมณ์ กษัตริย์ลิจจวีเดินตามพร้อมราชินี กุมาร แล้วค่อย ๆ มีเสียงสะอื้นปนเสียงปี่เบา ๆ

วาทินยืนชะง้ำมองตามกับชาวบ้านชาวเมือง

เพลงโศก

วาทิน	ไอ้ไอ	อนาถ	เหลืออนาถ
	สิ้นชาติ	สิ้นศาสน์	สิ้นวาสนา
	สิ้นองค์	พงษ์กษัตริย์	ขัตติยา
	เหตุว่า	ต่างสิ้น	สามัคคี
	อยู่ไป	ไยเล่า	ให้เขาหยาม
	ขอตาย	ไว้นาม	ไว้ศักดิ์ศรี
	ไม่ขออยู่	ดูหน้า	ไพร่
	ขอลาแล้ว	วัชชี	กรุงไกร

เสียงสะท้อนดังจนเป็นโฮ
รำพึงคำคำบรรพ์

วาทีนแทงตัวตาย²⁸

4.4 ละครเรื่องเรื่องสาวเครือฟ้า

4.4.1 ที่มาของเรื่อง

นอกจากละครประวัติศาสตร์แล้ว สมภพ จันทระประภา ยังมีงานละครอีกกลุ่มหนึ่ง คือ ละครเรื่อง โดยสมภพ จันทระประภา ได้นำบทละครเรื่องพระนิพนธ์ ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ มาดัดต่อใหม่ให้กระชับเพื่อเหมาะกับการจัดแสดงทางโทรทัศน์ เนื่องในวันสำคัญต่าง ๆ ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยสาวเครือฟ้า ก็เป็นบทละครเรื่องหนึ่ง ที่สมภพ จันทระประภา ได้เลือกนำมาดัดต่อใหม่

มูลเหตุของการเกิดบทละครเรื่องสาวเครือฟ้า นั้น พรพิมลพรรณ รัชนี้ พระธิดา ใน พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ได้เล่าไว้ดังนี้

“เมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 เสด็จประพาสยุโรปครั้งที่ 2 (ร.ศ. 126 หรือ พ.ศ. 2450) ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรละครออกเปอร่าเรื่องมะดามบัตเตอไฟลของปารีส ครั้นเสด็จฯ กลับก็ได้ทรงนำเรื่องมาเล่าประทานพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ เสด็จพ่อของข้าพเจ้า เสด็จพ่อจึงทรงถอดเนื้อเรื่องที่ทรงเล่านั้น อันเป็นเรื่องหญิงญี่ปุ่นและชายฝรั่งจากที่ฝรั่งแต่ง มาเป็นเรื่องสาวชาวเหนือและหนุ่มชาวกรุงเทพฯ และทรงพระนิพนธ์เป็นละครเรื่อง ซ่อมเสร็จก็เล่นถวายหน้าพระที่นั่ง เป็นที่พอพระราชหฤทัยเป็นอันมาก ละครเรื่อง “สาวเครือฟ้า” นี้ ในสมัยนั้นและสมัยต่อมาเมื่อออกแสดงคราวใด มักเรียกนำตาจากผู้ดูได้ทุกคราว...”²⁹

²⁸ สมภพ จันทระประภา, “สามัคคีเภท,” สุนิบัติละครพูดสลับลำเวท, (ม.ป.ท. : 2520.), ข้อสำเนา, หน้า 135 – 136.

²⁹ พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์, สาวเครือฟ้า, (พระนคร : แพร์การช่าง, 2506), หน้า ข.

นอกจากละครเรื่องสาวเครือฟ้าแล้ว สมภพ จันทรประภา ยังได้นำบทละครเรื่อง พระนิพนธ์ ใน พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์มาตัดต่อเพื่อจัดแสดงอีก 5 เรื่อง ได้แก่ พัดด้ามจิว ตุ๊กกระต่ายอดรัก ยิงผัวยิงเมีย เดาศุ่ม และ โฉมเบ็

4.4.2 ลักษณะกระบวนการเล่นละครที่ปรับปรุงขึ้นเรื่องสาวเครือฟ้า

ฉาก	เนื้อเรื่อง	ลำดับการแสดง
ชุดที่ 1 (สวาตี) บ้านสาวเครือฟ้า	สาวเครือฟ้าชวนคำเจ็ดเก็บดอกไม้ พระรามฯ พา ร.ต.พร้อมผ่านมาเห็นสาวเครือฟ้าจึงเกิดหลงรัก พระรามฯ จึงแนะนำให้ทั้งสองรู้จักกัน ร.ต.พร้อมเกี่ยวสาวเครือฟ้าจนนางยินยอมที่แต่งงานด้วย	<ol style="list-style-type: none"> 1. เปิดฉากด้วยเสียงลูกคู่ร้องเพลงยวนเคล้า สาวเครือฟ้านั่งที่แคร่ในสวน คำเจ็ดกำลังแต่งต้นไม้ พ่อเฒ่าแม่เฒ่าทำงานอยู่ห่าง เครือฟ้าชวนคำเจ็ดเก็บดอกไม้เพื่อให้แม่เฒ่าเอาไปขายในเวียง 2. พระรามฯ และ ร.ต.พร้อมเข้ามายืนดูไกล ๆ ร.ต.พร้อมตะลึงมองเครือฟ้าและถามพระรามฯว่าเครือฟ้าเป็นใคร พระรามฯจึงเล่าให้ฟัง และพาไปรู้จักและบอกกับพ่อเฒ่าแม่เฒ่าว่า ร.ต.พร้อมพึงใจในเครือฟ้า พ่อเฒ่าแม่เฒ่าเห็นว่า ร.ต.พร้อม มีหน้าที่การงานดีจึงยินดีเป็นอย่างยิ่ง 3. เครือฟ้าเห็นพระรามฯมาก็เลยเข้ามาทักทาย พระรามฯจึงแนะนำ ร.ต.พร้อมให้เครือฟ้ารู้จัก พ่อเฒ่าแม่เฒ่าไล่คำเจ็ดออกไป เพื่อเปิดโอกาสให้ ร.ต.พร้อม 4. ร.ต.พร้อมเกี่ยวเครือฟ้าจนนางตกลงใจที่จะแต่งงานด้วย 5. เมื่อ ร.ต.พร้อมจากไป พ่อเฒ่าแม่เฒ่าและคำเจ็ดก็เข้ามาแสดงความยินดีกับ

ฉาก	เนื้อเรื่อง	ลำดับการแสดง
ชุดที่ 2 (วิวาห์) บ้านสาวเครือฟ้า	ชาวบ้านต่างมาร่วมอวยพรและแสดงความยินดีในงานวิวาห์ของเครือฟ้ากับ ร.ต.พร้อม	เครือฟ้า 1.ชาวบ้านมาประชุมเต็มลานบ้านเนื่องจากเป็นวันวิวาห์ของเครือฟ้ากับ ร.ต.พร้อม 2.ตุ๊สี่ป้ายเข้ามาอาละวาด แต่ ร.ต.พร้อมได้ไล่ไป 3.ทุกคนร้องอวยพรให้เครือฟ้ากับ ร.ต.พร้อม
ชุดที่ 3 (ลา) บ้านสาวเครือฟ้า	ร.ต.พร้อมกับเครือฟ้ามีลูกด้วยกัน 1 คน ร.ต.พร้อมได้รับจดหมายเรียกตัวกลับกรุงเทพฯ จึงบอกแก่เครือฟ้าเครือฟ้าเสียใจมากแต่ก็ยอมให้ ร.ต.พร้อมไป	1.ร.ต.พร้อมยืนอยู่ในสวน ในมือถือจดหมาย เครือฟ้าและคำเจ็ดซึ่งอุ้มลูกของ ร.ต.พร้อมและเครือฟ้าเดินเข้ามา 2. เครือฟ้าเห็น ร.ต.พร้อมมีท่าทางไม่สบายจึงเอ่ยถาม ร.ต.พร้อมจึงบอกว่ามีหมายสั่งให้กลับกรุงเทพฯ แต่เมื่อเสร็จธุระแล้วจะรีบกลับมา 3. คำเจ็ดวิ่งเข้าไปเอาด้ายมาให้ ร.ต.พร้อมผูกมือเครือฟ้าและลูก เครือฟ้าส่งลูกให้คำเจ็ดพาไปนอน 4. ร.ต.พร้อมและเครือฟ้า โศกเศร้าคร่ำครวญที่ต้องจากกัน
ชุดที่ 4 (กลับ)	เจ้าสายน้ำผึ้งมาขอให้เครือฟ้าแต่งงานกับตนเสีย เครือฟ้าไม่ยอม พระรามนำข่าวมาบอกว่า ร.ต.พร้อมกำลังเดินทางมาเชียงใหม่ เครือฟ้ารีบสั่งให้เตรียมห้องหับ อาหาร อาบน้ำ แต่งตัวอุ้มลูกชายไว้คอยต้อนรับ แต่ปรากฏว่า ร.ต.พร้อมซึ่งได้รับยศใหม่เป็นหลวงณรงค์รักษ์ มาพร้อมเมียใหม่ชื่อจำปา ทำให้เครือฟ้าเสีย	1. คำเจ็ดวิ่งเข้ามาบอกเครือฟ้าว่าเจ้าสายน้ำผึ้งมา เครือฟ้าจึงออกไปรับและเชิญเจ้าสายน้ำผึ้งขึ้นเรือน เจ้าสายน้ำผึ้งขอเครือฟ้าแต่งงาน แต่เครือฟ้าไม่ยอมและหนีเข้าห้องร้องไห้คร่ำครวญหา ร.ต.พร้อม 2. พระรามมาแจ้งข่าวว่า ร.ต.พร้อมกำลังเดินทางกลับมา เครือฟ้าจึงสั่งให้คำเจ็ด พ่อแม่แม่เฒ่าช่วยกันจัดบ้าน

ฉาก	เนื้อเรื่อง	ลำดับการแสดง
	<p>ใจ คร่ำครวญร้องไห้ แล้วหนีเข้าห้อง ลั่นदानใช้มีดแทงตัวตาย</p>	<p>เตรียมอาหาร และอาบน้ำแต่งตัวลูกชาย ไว้ต้อนรับ</p> <p>3. เครื่องฟ้าอาบน้ำและออกมาตรวจดู ความเรียบร้อย จากนั้นก็อุ้มลูกออกมา คอย ร.ต.พร้อม</p> <p>4. พระรามฯ พา ร.ต.พร้อมและจำปาเมีย ใหม่มา ร.ต.พร้อมเจอคำเจ็ดจึงสั่งให้ไปนำ ตัวลูกชายมา โดยไม่ต้องเรียกเครื่องฟ้า แต่คำเจ็ดไม่ยอม</p> <p>5. เครื่องฟ้าออกมาพบกับจำปากำลังเด็ด ดอกไม้ก็ไม่พอใจ คำเจ็ดหันได้ จำปาจะเข้าวิวาท แต่เครื่องฟ้าห้ามไว้ พระรามฯ เห็นท่าไม่ดีจึงชวน ร.ต.พร้อม และจำปากลับไปก่อน</p> <p>6. เครื่องฟ้าเสียใจมากจะผูกคอตาย แต่ คำเจ็ดเอาลูกมาวางตรงหน้า เครื่องฟ้าก็ ผูกไม่ลง สั่งให้คำเจ็ดเอาลูกไปนอน จากนั้นเครื่องฟ้าก็จะผูกคอตายอีก แต่พ่อ แม่แม่เฒ่ามาห้ามไว้</p> <p>7. เครื่องฟ้าหนีเข้าห้องลั่นदानใช้มีดแทง ตัวตาย โดยมีเสียง ร.ต.พร้อมร้องเรียกมา แต่ไกล เครื่องฟ้ากระเสือกกระสนจะไป เปิดประตู จบด้วยเพลงทยอยโอด รัวลูก ไม่หั่น และเพลงลาวเด็ก</p>

4.4.2.1 การเปิดเรื่อง

การเปิดเรื่องในละครเรื่องสาวเครือฟ้า เป็นการเปิดเรื่องในลักษณะของการเริ่มเนื้อเรื่องในทันที โดยเป็นฉากที่สาวเครือฟ้า และ คำเจ็ด กำลังช่วยกันเก็บดอกไม้ที่อยู่ในสวน โดยมีแม่เฒ่าบุญตรู และพ่อเฒ่าสนนั่งทำงานอยู่ห่าง ๆ ดังนี้

การเปิดเรื่องในละครเรื่อง “สาวเครือฟ้า”

ชุดที่ 1 (สวาตี)

ภาพ	เสียง
<p>ฉาก รูปสวนดอกไม้ในบ้านลาว หน้าเรือน หน้าเรือนในนครเชียงใหม่ ตัวละครมี สาวเครือฟ้านั่งที่แคร่ในสวน สาวคำเจ็ด กำลังแต่งต้นไม้ แม่เฒ่าบุญตรู พ่อเฒ่าสน นั่งทำงานอยู่ห่าง ๆ</p>	<p>เพลง ยวนเกล้า (รับดนตรี) ลูกคู่ สาวเอ๋ย สาวเครือฟ้า เป็นกำพรว้า พ่อแม่ ก็แลหาย อยู่สำราญ บ้านสวน สวงนกาย ไม่สอดส่าย เสี่ยงมคม สมสกนธ์ - เจระจา - เครือฟ้า พี่คำเจ็ด พี่คำเจ็ด มาเก็บดอกไม้กัน เถอะ แม่เฒ่าบุญตรูจะได้เอาไปขาย ที่ในเวียง³⁰</p>

การเปิดเรื่องในละครเรื่องสาวเครือฟ้า ของ สมภพ จันทระประภา นี้ เป็นการนำ
การเปิดเรื่องของละครเรื่องสาวเครือฟ้า ของ พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์มา

³⁰ สมภพ จันทระประภา, สาวเครือฟ้า, น.1

ใช้แบบตรงไปตรงมา จะแตกต่างกันก็ตรงที่ในการเปิดเรื่องของ สมภพ จันทรประภา มีการตัดบท ลูกคู่ให้สั้นลง ดังนี้

ตารางแสดงการตัดต่อบทละครเรื่องสาวเครือฟ้า

สาวเครือฟ้า พระนิพนธ์ ใน พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์	สาวเครือฟ้า ของ สมภพ จันทรประภา
ลูกคู่ - สาวเอ๋ย สาวเครือฟ้า เป็นกำพริ้ว พ่อแม่ ก็แลหาย อยู่สำราญ บ้านสวน สงวนกาย ไม่สอดส่าย เสี้ยมคม สมสกนธ์ มีบัวสาว ลาวล้า ชื่อคำเจ็ด คนเก่าแก่ แต่เกิด ปฏิสนธิ์ กับแม่คุณ บุญตฐุ อยู่อีกคน พ่อเฝ้าสน คนอาศัย เหมือนนายตา ทุกเย็นเช้า สาวเจ้า ฝ้าลงสวน รดน้ำ พรวนดินปรน ต้นพฤกษา ล้วนไม่ผล ดอกเครือ เพ็ชลดดา เก็บผงกา กรองชาย ที่ในเวียง สงบเสี้ยม เจียมตัว กลั้วราศี ไม่เคยมี คาวลือ เสียชื่อเสียง ถึงการใหญ่ ที่ไหน ไม่ใกล้เคียง ถนอมเลี้ยง ครอบครวั ไปชั่วนัน ³¹	ลูกคู่ - สาวเอ๋ย สาวเครือฟ้า เป็นกำพริ้ว พ่อแม่ ก็แลหาย อยู่สำราญ บ้านสวน สงวนกาย ไม่สอดส่าย เสี้ยมคม สมสกนธ์ เครือฟ้า – พี่คำเจ็ด พี่คำเจ็ด มาเก็บดอกไม้ กันเถอะ แม่เฒ่าบุญตฐุจะได้เอาไป ขายที่ในเวียง ³²

จากตัวอย่างที่ยกมาจะเห็นว่าในฉบับของ สมภพ จันทรประภา มีการตัดบทลูกคู่ในตอนเริ่มเรื่องให้สั้นลง โดยในส่วนที่กล่าวถึงบ่าวที่ชื่อคำเจ็ด และพ่อเฒ่า แม่เฒ่า ได้มีการ

³¹ พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์, สาวเครือฟ้า (พระนคร : แพรวการช่าง. 2506) หน้า 1 – 2.

³² สมภพ จันทรประภา, สาวเครือฟ้า, หน้า 1 – 2 .

ปรับให้เป็นบทเจรจาของตัวละครแทน ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินเรื่องเป็นไปอย่างรวดเร็ว กระชับ ไม่เยิ่นเย้อ เหมาะกับการจัดแสดงทางโทรทัศน์และรสนิยมของผู้ชมในปัจจุบัน

ข้อนำสังเกตประการหนึ่งในการใช้ลักษณะการเปิดเรื่องที่เริ่มต้นด้วยเนื้อเรื่องทันที ของ สมภพ จันทระประภา พบว่ามักมีการใช้การเปิดเรื่องในลักษณะนี้กับเรื่องที่ได้ทราบหรือรู้จักกันดีอยู่แล้ว หรือ เป็นเรื่องที่มีความซับซ้อนไม่มากนัก เช่น เรื่องสมเด็จพระจอมเกล้าฯ เรื่องพระพิทักษ์ยุทธธรรม ถ่องแท้ เรื่องดำฤชณา เป็นต้น

4.4.2.2 ลักษณะเด่นของการสร้างบทปริภาษ

ปริภาษที่ปรากฏในละครเรื่องสาวเครือฟ้ามีอยู่เพียงตอนเดียว เป็นบทปริภาษของคำเจ็ดตอนที่สาวเครือฟ้าและคำเจ็ดได้เห็นว่านายตรีพร้อมพาเมียใหม่กลับมาด้วย ซึ่งบทปริภาษดังกล่าวเป็นการนำมาจากบทละครเรื่องฉบับเดิม ไม่ได้แต่งขึ้นใหม่ ดังนี้

		เพลงลาวเด็ก	
ลูกคู่		สาวเอย	สาวเครือฟ้า
	ทั้งแค้นคัต	อัดอุรา	น้ำตาไหล
	ทั้งรักผัว	กลัวสลัด	ตัดอาลัย
	ทั้งน้อยใจ	เสียตัว	ชายชั่วลวง
เครือฟ้า	มันดูถูก	ราวกับลูก	ชี้ครอกช่วย
	เชื่อว่าสวย	ได้เสีย	เป็นเมียหลวง
	เจ็บจิต		
ลูกคู่		ยิ่งคิด	ยิ่งคับทรวง
	ยิ่งเหนียวห่วง	ก็ยิ่งแน่น	แสนสะทอน
		เพลงล่องน่านเด็ก	
ลูกคู่	สาวคำเจ็ด	ใจจะขาด	อาฆาตแทน
	สงสารแสน	จะสงสาร	สะท้านให้
คำเจ็ด	เขาไม่ซื้อ	เราจะซื้อ	ซื้อทำไม
	เขามีใหม่	เราก็มี	แก้ที่มัน
	แสนท้าว	พระยาลาว	ชาวเหนือ
	ก็ยิ่งเอื้อ	สาวนาย	พอหมายมัน
	จะเอาจ้าว	หรือไพร่	ได้ทั้งนั้น
	ไม่ว่าชั้น	ไหน ๆ	ไทยหรือลาว

หรือพม่า	แขกฝรั่ง	ทั้งเจ้าสัว
ไม่ต้องกลัว	มีโยลื้อ	ชื่อให้ชาว
ประมาทหน้า	นึกว่า	เป็นลาวกา
เชิญเชื่อบ่าว	อย่าระกำ	เสียน้ำตา ³³

4.4.2.3 การสร้างความตระการตา

เป็นที่ทราบกันดีว่าการสร้างความตระการตาในละครของ สมภพ จันทระภา มีอยู่ 3 วิธี คือ การแสดงฉากรบ การแสดงฉากกระบวนเสด็จหรือกระบวนแห่ และการแสดงระบำต่าง ๆ ซึ่งจากการศึกษาละครเรื่อง *สาวเครือฟ้า* ไม่พบลักษณะดังกล่าว ทั้งนี้อาจเป็นได้ว่าเพราะละครเรื่องนี้ไม่ใช่เป็นละครที่ สมภพ จันทระภา แต่งขึ้นเหมือนเรื่องอื่น ๆ แต่เป็นการตัดต่อจากบทละครที่มีแต่เดิมไว้แล้ว อีกทั้งเนื้อเรื่องละครก็ไม่เอื้อต่อการแสดงฉากดังกล่าว

4.4.2.4 การสร้างความสะท้อนอารมณ์

จากการศึกษาการสร้างความสะท้อนอารมณ์ในบทละครเรื่อง *สาวเครือฟ้า* พบการสร้างความสะท้อนอารมณ์ครบทั้ง 4 ลักษณะ คือ เสาวรจนี นารีปราโมทย์ พิโรทาทัง และสัลปังคพิสัย

เสาวรจนี

บทเสาวรจนี หรือ บทชมความงามในละครเรื่อง *สาวเครือฟ้า* ปรากฏในบทลูกคู่ตอนต้นเรื่อง ซึ่งเป็นบทที่กล่าวชมดอกไม้ในสวนของสาวเครือฟ้าว่ามีมากมาย ดังนี้

ลูกคู่

เพลงลาวต่อนก

สาวขึ้นชวน (๗) สรวลระริกระรี่ เก็บจำปี (๗) เก็บ)
 จำปา โนนมะลิลา (๗) และ) มะลิซ้อน หยุดชุ่มขจร
 (๗) เชิงพุทชาติ กอกุหลาบดาษ (๗) ดาษ) ดีนตา

³³ สมภพ จันทระภา, *สาวเครือฟ้า* หน้า 22 – 23.

ร้านรสสุคนธ์ (๗) ปนข้ามขนาด มะลิวันพาด (๗ พาด)
ชมกล้วยไม้ เจอกระเจี๊ยงไพร (๗ พราว) พรูคอบ³⁴

นารีปราโมทย์

บทนารีปราโมทย์ในละครเรื่องสาวเครือฟ้า ปรากฏเป็นบทเจรจา
และบทร้องของที่ร้อยตรีพร้อมเกี่ยวพาสาวเครือฟ้าในช่วงต้นเรื่อง ดังนี้

เครือฟ้า	เชิญท่านนั่ง เจ้า ข้าเจ้า
พร้อม	ขอบใจ.....ที่นี้สบายดี มีดอกไม้งาม ๆ
เครือฟ้า	บังามเท่าใด เจ้า ที่อื่นงามกว่านี้จัดนัก
พร้อม	ไม่จริง เชื้อเถอะ
เครือฟ้า	คนใต้เชื้อยาก

เพลงแขกสาหร่าย

พร้อม	เจ้างามเหลือ เครือฟ้า บุญพาสม
	ยิ่งชื่นชม โฉมสาว ผ่าวสมร
	สวยล้ำสาว มลาวไท ในดินดอน
	ศรีนคร เชียงใหม่ ฟังได้ยล
	สร้อย

ลูกคู่	โอเจ้าบัว วาปี เดียรลีเอ้ย
	แสนสวยกระไรเลย หอมหวานน่าเซยชื่นอุรา
	เดือนหงายพระพายพา ถวิลเหมือนพร้อมด้อมมา
	ชมโฉมเครือฟ้าชื่นใจเอย

พร้อม	เจรจา พี่พูดจริง ๆ นะ เครือฟ้า เมตตาพี่เถอะเครือฟ้า จะให้ พี่ทำยังไงพี่ยอม สัญญาทั้งนั้น นะ เครือฟ้า นะ ³⁵
-------	---

³⁴ สมภพ จันทรประภา, สาวเครือฟ้า หน้า 2

³⁵ สมภพ จันทรประภา, สาวเครือฟ้า หน้า 5 – 6.

ภาพที่128 ร้อยตรีพร้อมเกี่ยวพาราสีสาวเครือฟ้า
ที่มาของภาพ เอื้อเฟื้อภาพโดยศุภชัย สิทธิเลิศ

เป็นที่น่าสังเกตว่า หากบทสนทนาหรือบทกวีเกี่ยวกับพาราซีนีปรากฏอยู่ในตอนต้นของเรื่อง ตัวละครทั้งคู่มักจะสมหวังในความรัก แต่หากปรากฏในตอนท้ายของเรื่อง ก็มักจะกลายเป็นเรื่องความรักข้างเดียว หรือความรักที่ไม่สมหวัง เช่น เรื่องสาวเครือฟ้า ในตอนต้นเรื่อง มีเป็นบทเกี่ยวพาระหว่างร้อยตรีพร้อมและสาวเครือฟ้า ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ซึ่งสาวเครือฟ้าก็ได้รับรักในที่สุด แต่ในบทเกี่ยวพาราสีในตอนท้ายของเรื่องเดียวกันนี้ ซึ่งเป็นบทของเจ้าสายน้ำผึ้งกับสาวเครือฟ้า นั้น เป็นความรักที่ไม่สมหวัง เพราะสาวเครือฟ้าไม่ยอมรับรักเจ้าสายน้ำผึ้งนั่นเอง

พิโรธวาทัง

บทพิโรธวาทังในละครเรื่องสาวเครือฟ้ามีปรากฏอยู่เพียงตอนเดียว คือ ตอนที่สาวเครือฟ้าและคำเจ็ดได้เห็นที่นายตรีพร้อมพาเมียใหม่กลับมาด้วย โดยแสดงออกเป็นบทบริภาษของคำเจ็ด ดังที่ได้ยกตัวอย่างไว้แล้วในหัวข้อลักษณะเด่นของการสร้างบทบริภาษ

สัลปังคพิสัย

ในละครเรื่องสาวเครือฟ้า นอกจากจะมีการแสดงออกซึ่งบทสัลปังคพิสัย ด้วยบทคร่ำครวญ บทตัดพ้อ พิลานปราพัน ตามลักษณะโดยทั่วไปแล้ว ยังพบว่ามี การแสดงความเศร้าโศกด้วยการฆ่าตัวตายของตัวละครเอกซึ่งคือ สาวเครือฟ้า ในตอนท้ายของ เรื่องด้วย ดังนี้

เครือฟ้า	ไ้อ้ประดาษ	เสียชาติ	เกิดเป็นหญิง	
	เผยอหยิ่ง	รักเขา	เอาเป็นผัว	
	เขามี่เมีย	ทิ้งเสีย	เหมือนควายวัว	
	ข้าพามีเมีย	ใหม่มายั่ว	หยามให้อาย	
	จะอยู่ไป	โยเล่า	สาวเครือฟ้า	
	เสียแรงรัก	หักชีวา	บุชาถวาย	
	ชาตินี้สิ้น	วาสนา	ขอลาตาย	
	ค่อยเกิดกาย	ชาติใหม่	ให้คู่กัน	
	อย่ามีใคร	ซ้อนใจ	ซ้อนรัก	
	ให้สมัคร	สองชม	สมมิ่งขวัญ	
	ลูกคู่	เปลื้องผ้า	มาจะขอ	ผูกศอพัน
		ล้างชีวัน	วุ่นอยู่	แต่ผู้เดียว ³⁶

4.4.2.5 การปิดเรื่อง

การปิดเรื่องแบบโศกนาฏกรรมในเรื่องสาวเครือฟ้า นั้น เป็นลักษณะของการปิดเรื่องด้วยการตายของตัวละครเอก ซึ่งก็คือ สาวเครือฟ้า ที่ได้ตัดสินใจเอามิดเชือดคอตัวเองตาย ซึ่งการปิดเรื่องดังกล่าวเป็นไปตามเนื้อเรื่องในบทละครสาวเครือฟ้าแต่เดิม

³⁶ สมภพ จันทรประภา, สาวเครือฟ้า, หน้า 23.

การปิดเรื่องแบบโคลนาฏกรรม ในเรื่องสาวเครือฟ้า

เครือฟ้า		ไอ้เครือฟ้า	ครานี้	สิ้นที่หวัง
		ขอลาโลก	โศกสั่ง	ถึงหูผัว
		เมื่อยอาภัพ	คับชีวิต	ประหวั่นรั้ว
		ขอลาบัว	บาทพี่	หนีไป
		คอยดู	อยู่กับพ่อ	รอพี่
		เพราะชาตินี้	วาสนา	หาถึงไม่
		จวบจุพระ	อมฤตย์	สุราลัย
		เกิดชาติไหน	ขออยู่	เป็นคู่กัน
		พี่มีดชา	โปรดพา	เครือฟ้าหนี
		จากโลกนี้	นิราศขู้	สู่สวรรค์
ลูกคู่		พิลาปรบ	จบคำ	เจ้ารำพัน
		มือเจ้าสั้น	กำมีด	จะกรีดคอ
		เหลียวซ้าย	แลขวา	ผวาวิ่ง
		เหมือนผีสิง	เสียวได้	น่าใจฝ่อ
แทงคอล้ม	เครือฟ้า	พี่พร้อมจำ	เครือฟ้า	ลาละน้อ
	ลูกคู่	ปากพูดจ้อ	ตาก็จ้อง	เข้าห้องใน
เสียงร้อยเอกพร้อม เรียกมาแต่ไกล				
กระเสือกตัวจะไปเปิดประตู				

เพลง ทยอยโอด³⁷

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³⁷ สมภพ จันทระประภา, สาวเครือฟ้า หน้า 26

ภาพที่129 แสดงภาพสาวเครือฟ้าฆ่าตัวตายในการปิดเรื่อง ในละครเรื่องสาวเครือฟ้า เอื้อเพื่อ
ภาพโดย ศุภชัย สิทธิเลิศ

หากพิจารณาในฐานะของการตัดต่อบทละคร โดยการนำตอนปิดเรื่อง
ของละครทั้งสองเรื่องมาเปรียบเทียบกันแล้ว ก็พบว่า สมภพ จันทรประภา ได้มีการปรับใน
ช่วงตอนปิดเรื่องหลังจากที่สาวเครือฟ้าเอามีดมาเชือดคอตัวเองแล้ว ซึ่งในบทละครของพระเจ้า
บรมวงศ์เธอกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์นั้นได้ใช้บทลูกคู่ช่วยบรรยายภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อ
จากนั้น แต่ในละครของ สมภพ จันทรประภา ได้มีการตัดบทลูกคู่ดังกล่าวออก และนำเสนอ
เป็นภาพเหตุการณ์เพียงอย่างเดียว ซึ่งส่งผลให้การปิดเรื่องดังกล่าวมีความกระชับ รวดเร็ว และ
สมจริงมากยิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้จากตารางเปรียบเทียบดังนี้

ตารางเปรียบเทียบการปิดเรื่องในละครเรื่องสาวเครือฟ้า

สาวเครือฟ้า พระนิพนธ์ ใน พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์	สาวเครือฟ้า ของ สมภพ จันทระประภา
ลูกคู่ – พอคอหะวะ มีดเลอะ เลือดตกเปรี้ยว ก็แว่วเสียง ผัวเรียก สำเหนียกได้ แค้นก็แค้น รักก็รัก สลักใจ เหลืออาลัย แล้วยคลาน ซานออกมา โลहितไหล กายสิ้น อยู่กริกกริก เหงื่อซิก ๆ ชมชวน กำศรวญหา หน้ามีดหวัง จวนจะถึง ทวาร สาวเครือฟ้า ลิ่นชีวาตม์ ขาดใจเออย ³⁸	เสียงร้อยเอกพร้อม เรียกมาแต่ไกล กระเสือกตัวจะไปเปิดประตู ³⁹

4.5 การฝึกซ้อมการแสดง

ในการฝึกซ้อมการแสดง สมภพ จันทระประภา มักจะเป็นผู้ควบคุมการฝึกซ้อมละครด้วยตนเองเสมอเกือบจะทุกเรื่อง โดยมีวิธีการแนวทางในการฝึกซ้อมละครแต่ละกลุ่มแต่ละประเภทคล้ายกัน คือ จะแจกบทให้ผู้แสดงทุกคนที่มีบทพูดเจรจา บทร้อง ได้ทำความเข้าใจก่อน และให้ผู้แสดงทั้งหลายนำกลับไปศึกษาบทของตนเองก่อน

ฉัตรแก้ว

จากการสัมภาษณ์ พูนสุข เหล็กพุด ทำให้ทราบว่าในละครเรื่องฉัตรแก้ว ซึ่งเป็นละครพูดที่แสดงทางเวทีเป็นเรื่องแรก การฝึกซ้อมของผู้แสดงก็กระทำเช่นเดียวกันกับการฝึกซ้อมของละครเรื่องอื่น ๆ ในภายหลัง คือ ทำการแจกบทให้กับตัวละครที่มีบทพูด-เจรจาก่อนเพื่อให้ผู้แสดงได้นำไปศึกษาบท จากนั้นสมภพ จันทระประภา ก็จะทำการซ้อมบทพูด-เจรจาของตัวละครแล้วจึงทำการฝึกซ้อมการแสดง

³⁸ พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์, สาวเครือฟ้า (พระนคร : แพร่การช่าง, 2506), หน้า 40.

³⁹ สมภพ จันทระประภา, สาวเครือฟ้า หน้า 26

โดยในการฝึกซ้อมการแสดงนั้น สมภพ จันทรประภา จะเป็นผู้วางจุดผู้แสดง พร้อมทั้งให้ท่าทางประกอบบ้างเล็กน้อย เนื่องจากละครเรื่องฉัตรแก้วเป็นละครพูด จึงไม่จำเป็นต้องมีการแสดงออกทางท่าทางประกอบมากมายนัก จากนั้น สมภพ จันทรประภา ก็จะให้ผู้แสดงซ้อมให้ดู เพื่อจะได้ตีชมและปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น หลังจากนั้นจึงจะทำการซ้อมรวมเข้ากับฉากบนเวทีโรงละคร

หลังจากซ้อมเข้ากับฉากและเสียงในโรงละครได้ลงตัวดีแล้ว การฝึกซ้อมของละครพูดเรื่องฉัตรแก้ว ก็จะเป็นการซ้อมใหญ่เหมือนแสดงจริงอีกครั้ง

นอกจากนี้ในละครพูดเรื่องฉัตรแก้วนั้นภายในฉากที่ 4 ของเรื่องซึ่งอธิบายไว้ว่าเป็นฉากห้องซังภายในบ้านคุณนายเอี่ยมนั้น จะมีการแสดงระบำของบรรดาเจตมุต ของนักโทษทั้งหลายที่ถูกควบคุมตัวอยู่รวมทั้งหมดไว้ด้วย จากการศึกษาทำให้ทราบว่า ในการจัดระบำของบรรดาเจตมุตนักโทษทั้งหลายนั้น ได้มีการฝึกซ้อม โดยสุรพล วิรุฬห์รักษ์ ผู้ร่วมงานท่านหนึ่งของสมภพ จันทรประภา ในขณะนั้น ซึ่งการจัดระบำดังกล่าวเป็นแบบระบำสมัยใหม่ที่เรียกว่า โมเดิร์นแดนซ์ โดยมีโชติรวนเป็นอุปกรณ์ประกอบการฝึกซ้อมระบำชุดดังกล่าว ทั้งนี้รวมทั้งการฝึกซ้อมระบำปิดเรื่องในฉากสุดท้ายด้วย ทั้งนี้ในการซ้อมระบำนั้นจะทำการแยกซ้อมต่างหากก่อน เมื่อทำการฝึกซ้อมได้ดีแล้วจึงนำเข้ามาซ้อมรวมกับผู้แสดงอื่น ๆ ตามเนื้อเรื่องอีกที

ดังนั้นในการฝึกซ้อมละครพูดเวทีเรื่อง ฉัตรแก้วนั้นพอที่จะสรุปสาระสำคัญเป็นข้อได้ดังต่อไปนี้

1. แจกบทให้ผู้แสดงนำไปศึกษาตามบทบาทของตัวแสดงแต่ละตัวก่อน
2. เมื่อผู้แสดงศึกษาบทได้ดีแล้วก็จะทำการฝึกซ้อมบทพูด-เจรจาโต้ตอบ
3. หลังจากนั้นก็จะทำการวางจุด ผู้แสดงพร้อมทั้งให้ท่าทางประกอบบ้างเล็กน้อย เพราะว่าการละครเรื่องนี้เป็นละครพูด จึงไม่จำเป็นต้องใช้ท่าทางแสดงหรือรำร่ามากมาย
4. เมื่อผู้แสดงทั้งหลายรู้จุดของตนเองที่จะต้องแสดงแล้ว จึงทำการซ้อมรวมเข้ากับฉากบนเวทีโรงละคร
5. การซ้อมระบำทุกชุดในเรื่องจะเป็นการแยกซ้อมต่างหากก่อน เมื่อมีความเรียบร้อยดีแล้วจึงจะนำชุดระบำทุกชุดเข้ามาซ้อมรวมกับผู้แสดงทั้งหมด ทั้งนี้โดยควบคุมการฝึกซ้อมระบำโดย สุรพล วิรุฬห์รักษ์
6. ทำการซ้อมใหญ่เหมือนการแสดงจริง
7. แก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ
8. แสดงจริง

จากบทสรุปดังกล่าวนับได้ว่าละครฉัตรแก้ว ซึ่งเป็นละครชุดที่แสดงทางเวทีโรงละครแห่งชาตินั้น เป็นต้นแบบของการฝึกซ้อมละครในเรื่องต่าง ๆ ของสมภพ จันทระประภา

นางเสื่อง

การฝึกซ้อมละครแนวตลกคำบรรยายเรื่อง นางเสื่อง นั้น จากการศึกษาทำให้ทราบว่า ในครั้งแรกที่มีการแสดงละครเรื่องนี้เมื่อ พ.ศ. 2511 นั้นมีการฝึกซ้อมเป็นระยะเวลา นานมากกว่า 6 เดือน เนื่องจากผู้แสดงในขณะนั้นทั้งหมดเป็นศิลปินนักแสดงสมัครเล่น โดยส่วนใหญ่จะเป็นนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทั้งสิ้น ดังนั้นพื้นฐานในการแสดงหรือการรำรำซึ่งมีไม่มากนัก ครูผู้ฝึกซ้อมจึงต้องทำการฝึกซ้อมผู้แสดงเป็นอย่างดีและใช้ระยะเวลาในการฝึกซ้อมนานพอ

ในการฝึกซ้อมละครเรื่องนี้ก็มีแนวทางในการฝึกซ้อมไม่ต่างไปจากการฝึกซ้อมละครชุดเรื่องฉัตรแก้วเท่าใดนัก เพียงแต่เพิ่มการฝึกซ้อมการร้องเพลง และการเจรจา และการรำรำเข้ามาประกอบ ซึ่งสามารถแยกการฝึกซ้อมละครเรื่องนี้ออกเป็นส่วน ๆ ได้ดังต่อไปนี้

เมื่อผู้แสดงทั้งหลายได้รับการแจกบทเพื่อนำไปศึกษาแล้ว ผู้แสดงทั้งหมดที่มีบทร้อง, เจรจา-พูด ก็จะเริ่มทำการฝึกซ้อมร้องเพลงกับบรรดาครูอาจารย์ที่ควบคุมการร้องเพลงทั้งหลายอันได้แก่ ครูศรีนารถ เสริมศิริ ครูสุจิตต์ ดุริยะประณีต ครูแจ้ง คล้ายสีทอง เป็นต้น จากการสัมภาษณ์ศุภชัย สิทธิเลิศ ในฐานะผู้ช่วยผู้อำนวยการแสดงในครั้งนั้นทำให้ทราบว่า หลังจากการฝึกซ้อมร้องเพลงของบรรดาตัวละครทั้งหลายที่มีบทโดยการร้องกับครูแล้ว ต่อจากนั้นก็ทำการซ้อมร้องเข้ากับดนตรีปี่พาทย์ เพื่อให้ผู้แสดงเกิดความชินหูต่อเสียงดนตรี เพื่อให้เกิดความชำนาญขึ้น

ดังได้กล่าวข้างต้นแล้วว่าวิธีการฝึกซ้อมละครของสมภพ จันทระประภา นั้นจะยึดเอาการฝึกซ้อมละครชุดเรื่องฉัตรแก้วเป็นหลัก เพราะละครเรื่องฉัตรแก้วเป็นละครเวทีเรื่องแรกดังนั้น ในการฝึกซ้อมละครเรื่องนางเสื่องใน พ.ศ.2511 ก็คงจะดำเนินการซ้อมแบบเดียวกับละครเรื่องฉัตรแก้ว กล่าวคือ เมื่อซ้อมบทร้อง บทเจรจา ของตัวแสดงแต่ละตัวแล้ว ครูผู้ฝึกซ้อมทำรำก็จะทำการแยกตัวละครตัวเอก ๆ ที่มีบทบาท หรือจะต้องรำรำออกฝึกซ้อมต่างหากก่อน ทั้งนี้เพราะละครเรื่องนางเสื่องเป็นละครแนวตลกคำบรรยาย ผู้แสดงจะต้องร้องเอง และรำเอง จึงจำเป็นต้องให้ผู้แสดงร้องเพลงได้ก่อน แล้วจึงจะมาต่อทำรำหรือฝึกซ้อมทำรำประกอบการร้องเพลงของตัวละครแต่ละตัว ซึ่งครูผู้ฝึกซ้อมก็จะให้ทำรำที่ง่าย ๆ แก่ผู้แสดง เนื่องจากผู้แสดงในขณะนั้น ยังใหม่ต่อการแสดงละครแนวตลกคำบรรยายที่มีทั้งการร้องและรำด้วยตัวเอง

หลังจากฝึกซ้อม ร้องเพลง และทำรำ ได้ในระยะเวลาหนึ่งแล้ว ก็จะเป็นการซ้อมเข้าเรื่อง ซึ่งการซ้อมเข้าเรื่องหมายถึงการซ้อมจะดำเนินการตั้งแต่เปิดฉากแรกไปจนจบฉากสุดท้าย ต่อจากนั้นก็ทำการแก้ไขหรือวางจุดผู้แสดงตัวหลักต่าง ๆ ตามพื้นที่ใช้สอยของเวที

ส่วนชุดระบำต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นระบำอัปสรพื่อนไฟ ระบำดอกบัว หรือแม้กระทั่งระบำของทหารขอมในการยกทัพ ก็จะทำการแยกซ้อม เมื่อซ้อมได้ตามความต้องการของผู้กำกับ การแสดงแล้ว ก็จะทำการซ้อมรวมตามเนื้อเรื่องต่อไป

จากนั้นก็จะเป็นการซ้อมเข้ากับฉาก เพื่อทำการวางจุดผู้แสดงทั้งหมดก่อนแล้วจึงทำการซ้อมใหญ่อีกครั้ง หลักจากการซ้อมใหญ่จบแล้วก็จะทำการแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ก่อนที่จะทำการแสดงจริงในลำดับต่อไป

ส่วนการฝึกซ้อมละครแนวตลกดำบรรพ์เรื่องนางเสืองในปีพ.ศ.2547 หรืออีก 36 ปีต่อมา การฝึกซ้อมก็ยังคงเป็นไปในแบบเดิมคือแจกบทให้กับผู้แสดงตัวเอกทั้งหมดนำไปศึกษาก่อน แต่จะมีพิเศษว่าการฝึกซ้อมในปีพ.ศ. 2511 ตรงที่ว่าครั้งนี้มีการบันทึกเสียงเพลงร้องในละครทั้งหมดก่อนแล้วนำแถบบันทึกเสียงทั้งหลายที่ทำสำเนาแล้ว แจกจ่ายให้กับตัวละครที่มีบทร้องนำไปหัดร้องก่อน ทั้งนี้เนื่องจากในการแสดงครั้งนี้มีเวลาเตรียมการเพียง 21 วันเท่านั้น ถ้าจะให้ผู้แสดงทั้งหมดที่มีบทร้องมาฝึกซ้อมร้องเพลงที่ละคนกับครู สุจิตต์ ดุริยะประณีต เพียงท่านเดียวว่าการแสดงละครคงจะไม่สำเร็จเป็นแน่

หลังจากที่ได้ศึกษาบทละครและทำการซ้อมร้องโดยฟังจากแถบบันทึกเสียงแล้ว ผู้กำกับการแสดงในครั้งนี้ คือ ม.ล.จุลลา งามรอด ก็จะใช้ผู้แสดงตัวเอกทั้งหมดทำการฝึกซ้อมร้องเพลงก่อน โดยมีครู สุจิตต์ ดุริยะประณีต เป็นผู้ควบคุมการฝึกการร้อง หลังจากนั้นก็ให้ซ้อมร้องเข้ากับวงปี่พาทย์ เพื่อให้เกิดความชำนาญ

ต่อจากนั้นผู้กำกับการแสดงก็จะทำการฝึกซ้อมการแสดงแต่ละฉากที่มีความพร้อมก่อน แล้วจึงจะทำการซ้อมรวมตั้งแต่ฉากแรกจนถึงฉากสุดท้ายอีกครั้ง ซึ่งรูปแบบการซ้อมก็จะดำเนินการในลักษณะเดียวกันกับการฝึกซ้อมเมื่อมีการแสดงครั้งแรกใน พ.ศ.2511 เช่นเดียวกัน

เนื่องจากในการแสดงครั้งที่ 2 นี้ มีระยะเวลาซ้อมน้อยมาก ดังนั้นในการฝึกซ้อมเข้าฉากและซ้อมใหญ่ในโรงละครแห่งชาติ นั้นมีเวลาเพียง 2 วัน เท่านั้นเอง

แต่ทั้งนี้และทั้งนั้นในการฝึกซ้อมตัวเอก ก็จะทำการแยกซ้อมก่อนเหมือนเดิม เช่นตัวนางเสืองนั้น จะมีครูผู้ฝึกซ้อมถึง 4 ท่านด้วยกัน เป็นต้น ซึ่งในการแสดงครั้งนี้จะเห็นได้ว่าตัวละครตัวเอกทั้งหลายมีการฝึกซ้อมที่ดี ผลของการแสดงจึงออกมาในด้านดีมากจนได้รับคำชมจากผู้ชมอย่างมากมาย

ในส่วนของการฝึกซ้อมระบำในการแสดงครั้งที่ 2 นี้จะทำการแยกซ้อมต่างหาก เหมือนกับการฝึกซ้อมครั้งแรก หรือละครเรื่องจักรแก้ว ซึ่งการฝึกซ้อมระบำจะมีการแปรแถว ตั้งซุ้ม มีอุปกรณ์ให้ผู้แสดงระบำ คือ ซึ่งสันนิษฐานได้ว่าอาจเป็นการบรรเทาภาระของผู้ฝึกซ้อมและผู้แสดงเนื่องจากมีระยะเวลาในการฝึกซ้อมน้อยจึงไม่นิยมที่จะประดิษฐ์ท่ารำให้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะระบำยักทัพของกองทัพขอม แต่เมื่อรูปแบบการแสดงการยกทัพได้แสดงออกสู่สายตาผู้ชมก็ ได้สร้างความตระการตาให้กับผู้ชมเป็นอย่างมากที่มีผู้แสดงมากมายเต็มเวทีการแสดง ซึ่งถือได้ว่าการยกทัพหรือระบำยักทัพที่ จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา เรียกว่า “วอร์ดานซ์” นั้นเป็นลักษณะเด่นอย่างหนึ่งในละครคุณสมภพ

ดังนั้น ในการฝึกซ้อมละครเรื่องนางเสืองที่จัดแสดงทั้งสองครั้งนั้นพอจะสรุปเป็นหัวข้อได้ดังนี้

1. แจกบทให้ผู้แสดงที่มีบทศึกษาบทก่อน โดยเฉพาะในการแสดงครั้งล่าสุด พ.ศ.2547 มีการแจกแถบบันทึกเสียงเพื่อให้ฝึกหัดร้องก่อนด้วย
2. ฝึกซ้อมร้องเพลงในตัวละครที่มีบทร้อง โดยไม่มีดนตรี
3. ฝึกซ้อมร้องเพลงประกอบดนตรี
4. ฝึกซ้อมตัวละครตัวเอง ในแต่ละฉากทั้งการรำรำ การร้อง การพูด
5. ฝึกซ้อมการแสดงโดยรวมตามลำดับฉากในละครเฉพาะตัวเอง
6. แยกฝึกซ้อมระบำต่างหาก
7. ฝึกซ้อมรวมทั้งหมดตั้งแต่ต้นจนจบ
8. ซ้อมใหญ่แต่งกายเหมือนแสดงจริง
9. แสดงจริง

ทั้งนี้ในการฝึกซ้อมทุกครั้งก็จะมีการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องอยู่เสมอ อันเป็นผลให้คุณภาพของละครเรื่องนี้ออกมามีคุณภาพเป็นที่พอใจแก่ผู้ชมเป็นอย่างมาก

สามัคคีเภท

ละครเรื่องสามัคคีเภท เป็นละครเรื่องหนึ่งของสมภพ จันทรประภา ที่จัดอยู่ในกลุ่มของละครพูดสลับลำ และเป็นละครหนึ่งในสองเรื่องที่สมภพ จันทรประภา แต่งขึ้นเพื่อให้ผู้แสดงที่เป็นศิลปินของกรมศิลปากรได้แสดง ซึ่งละครเรื่องนี้ได้จัดแสดงครั้งแรกเมื่อ พ.ศ.2520 และต่อมาในปี พ.ศ.2546 ได้แสดงใหม่อีกครั้งหนึ่งโดยเริ่มแสดงรอบแรกในวันที่ 8 พฤศจิกายน 2546 ซึ่งยังคงใช้ศิลปินของกรมศิลปากร แสดงเหมือนเดิม จากการศึกษาได้พบว่าวิธีการฝึกซ้อมในการแสดงในครั้งแรกเมื่อ พ.ศ.2520 นั้น ดำเนินการซ้อมแบบเดียวกับละครคุณสมภพที่แสดงโดย

คณะละครของสมภพ จันทระประภา จากการสัมภาษณ์ ราชภพ โพธิ์เวส ผู้แสดงเป็นตัวละครพรหมณ์ทำให้ทราบว่าในการฝึกซ้อมละครเรื่องสามัคคีเภทนั้นจะดำเนินการซ้อมโดยการให้ศึกษาบทละครก่อน แล้วจึงนำบทไปฝึกซ้อมด้วยตนเอง พร้อมทั้งคอยรับคำแนะนำจากครูผู้อาวุโสหรือผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นก็จะทำการซ้อมเข้าเรื่องตามลำดับ จนถึงการซ้อมใหญ่และ แสดงจริง ซึ่งในครั้งแรกนี้ สมภพ จันทระประภาเป็นผู้อำนวยความสะดวกและคอยควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิด แต่การฝึกซ้อมในครั้งนี้จะใช้เวลาไม่มากเนื่องจากผู้แสดงทั้งหมดที่แสดงเป็นข้าราชการกรมศิลปากรซึ่งถือว่าเป็นนักแสดงอาชีพ ส่วนในครั้งที่ 2 ในปีนี้ มีวิธีการซ้อมที่ไม่แตกต่างไปจากการซ้อมจากครั้งแรก มากเท่าใดนัก

ในการฝึกซ้อมละครพูดสลับลำเรื่องสามัคคีเภทนั้น จากการได้ศึกษาและสัมภาษณ์ผู้แสดงเป็นตัวตัวละครพรหมณ์ ทำให้ทราบว่าในการแสดงละครเรื่องสามัคคีเภทในครั้งที่ 2 นี้ใช้เวลาการฝึกซ้อมเพียงระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งไม่มากมายนัก ทั้งนี้อาจจะเพราะผู้แสดงซึ่งเป็นศิลปินของสำนักการสังคีตกรมศิลปากรนั้นมีฝีมืออยู่แล้ว หรืออาจจะเพราะมีระยะเวลาในการฝึกซ้อมที่จำกัด แต่ไม่ว่าจะด้วยสาเหตุใดก็ตาม ก็มีได้ทำให้ละครเรื่องดังกล่าวขาดคุณภาพไปด้วย

วิธีการฝึกซ้อมละครพูดสลับลำเรื่องสามัคคีเภทในครั้งที่ 2 นี้ มีขั้นตอนในการฝึกซ้อม เหมือนกับละครคุณสมภพโดยทั่วไป คือ แจกบทให้กับผู้แสดงตัวเอง และผู้แสดงตัวเองทั้งหลายก็จะนำบทที่ตัวเองได้รับไปฝึกซ้อมกับครูผู้ฝึกซ้อมที่เคยแสดงในครั้งแรก เช่น ครูราชภพ โพธิ์เวส เคยแสดงเป็นตัวตัวละครพรหมณ์ ก็จะทำการฝึกซ้อม การเจรจา และซ้อมท่าประกอบให้กับ เจตน์ ศรีอำอ่วม ผู้แสดงเป็นตัวละครพรหมณ์ในครั้งที่สอง ส่วนผู้แสดงท่านอื่น ๆ ก็แยกซ้อมกับครูผู้ฝึกซ้อมที่เคยแสดงต่างกันไป

จากนั้นในการแสดงระบาก็จะทำการแยกซ้อมต่างหากด้วย ซึ่ง จากตรึงค์ มนตรีศาสตร์ ยังคงเป็นผู้ฝึกซ้อมท่าระบ่าแขกเหมือนเดิม เมื่อการซ้อมตัวเองแต่ละตัวได้แล้ว ก็จะทำกรซ้อมรวมโดยยังไม่มีดนตรีประกอบ พร้อมทั้งแก้ไขข้อบกพร่องไปด้วย

หลังจากนั้นก็จะเป็นการซ้อมเข้ากับดนตรีที่ละครฉาก แล้วจึงทำการซ้อมรวมทั้งหมดตั้งแต่ฉากแรกจนถึงฉากสุดท้าย โดยผู้กำกับจะคอยปรับแก้ไขอยู่ตลอดเวลา จนกระทั่งเมื่อผู้แสดงทั้งหมดพร้อมที่จะแสดง จึงจะมีการซ้อมใหญ่อีกครั้ง แล้วจึงแสดงจริง

การแสดงละครพูดสลับลำ เรื่องสามัคคีเภท นี้แสดงโดยศิลปินสำนักการสังคีตกรมศิลปากร ที่โรงละครแห่งชาติ นั้นพอจะลำดับขั้นตอนการฝึกซ้อมต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. แจกบทให้ตัวเอง นำไปซ้อมกับครูผู้ฝึกซ้อมที่เคยแสดงในครั้งแรก ซึ่งเป็นการซ้อมบทเจรจา-ร้อง-ทำท่า

2. ชุดระบำต่าง ๆ แยกซ้อมเป็นการเฉพาะ
3. นำการซ้อมรวมแต่ละฉากโดยยังไม่มีดนตรีประกอบ
4. ฝึกซ้อมเข้ากับดนตรีที่ละครฉาก
5. ปรับปรุงแก้ไขฉากที่ยังไม่ได้
6. ฝึกซ้อมรวมทั้งหมดตั้งแต่ฉากแรกจนจบเข้ากับดนตรี
7. ซ้อมใหญ่พร้อมทั้งปรับปรุงแก้ไขอีกครั้ง
8. แสดงจริง

สาวเครือฟ้า

สำหรับการฝึกซ้อมผู้แสดงละครเรื่องสาวเครือฟ้า นั้น จากการสัมภาษณ์ ศุภชัย สิทธิเลิศ ผู้ร่วมงานละครและผู้แสดงละครในเรื่องนี้ ท่านหนึ่งได้อธิบายว่าการฝึกซ้อมก็ ปฏิบัติการซ้อมเช่นเดียวกับการฝึกซ้อมละครเรื่องอื่น ๆ ของสมภพ จันทระประภา โดยจะเน้นการฝึก ซ้อมร้องเพลงให้ได้ก่อน โดยเป็นการร้องแบบไม่มีดนตรีประกอบแล้วจึงมาซ้อมเข้ากับดนตรี ต่อ จากนั้นจึงทำการวางจุดผู้แสดง แล้วจึงจะซ้อมเข้าเรื่อง จนกระทั่งซ้อมใหญ่ และแสดงจริง โดยจะมี การแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ในระหว่างการซ้อมด้วย

ดังนั้นพอสรุปได้ว่าการฝึกซ้อมละครคุณสมภพ ทุก ๆ เรื่อง จะมีลำดับการฝึก ซ้อมของผู้แสดงต่าง ๆ ตามขั้นตอนดังนี้

1. แจกบทให้ผู้แสดงฝึกซ้อมร้อง-เจรจา-พูด-รำ
2. ฝึกซ้อมเข้ากับดนตรี
3. วางจุดผู้แสดงตามตำแหน่งของเวที
4. ฝึกซ้อมเข้าเรื่องตามลำดับฉาก
5. ซ้อมใหญ่
6. แสดงจริง

โดยในระหว่างซ้อมทุกครั้งจะมีการแก้ไขจุดบกพร่องของผู้แสดงหรือเปลี่ยนแปลง บทตามความเหมาะสม รวมทั้งจะมีการแยกซ้อมระหว่างตัวละครเอก และตัวละครประกอบ และระบำต่าง ๆ เพื่อความสะดวก และรวดเร็วในการซ้อม และหากเกิดข้อบกพร่องก็สามารถจะ แยกย้ายกันแก้ไขได้โดยไม่ต้องรอกัน

ข้อสังเกตประการหนึ่งจากประสบการณ์ตรงของผู้วิจัยซึ่งได้มีโอกาสร่วมแสดง ละครพันทางเรื่องผู้ชนะสิบทิศ ของ เสรี หวังในธรรม พบว่า การฝึกซ้อมผู้แสดงของละครคุณ สมภพนั้นมีความแตกต่างจากการฝึกซ้อมละครพันทางเรื่องผู้ชนะสิบทิศ โดยการซ้อมละคร

พันทางเรื่องผู้ชนะสิบทิศนั้น มีวิธีการฝึกซ้อม โดยการแจกบทและทำการอ่านบทบนโต๊ะประชุม หลังจากนั้นก็จะทำการแสดงเลย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าละครพันทางเรื่อง ผู้ชนะสิบทิศของเสรี หวังในธรรม ใช้ผู้แสดงอาชีพ จึงไม่จำเป็นต้องซ้อมมากก็อาจเป็นได้

4.6 ดนตรีและเพลง

เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดงละครคุณสมภพนั้น ก็คงจะมีเพียงวงปี่พาทย์ของบ้านบางลำภู หรือบ้านดุริยประณีต ที่ควบคุมโดยครูสุจิตต์ ดุริยประณีต เท่านั้น ที่ละครของสมภพ จันทระประภา นิยมใช้วงปี่พาทย์บรรเลงประกอบการแสดงน่าจะมีส่วนมาจากละครส่วนใหญ่ที่ตนเองแตงนั้นจะเป็นแนวของละครดึกดำบรรพ์จึงต้องใช้วงปี่พาทย์ประกอบการแสดง

ในการบรรจเพลงนั้น โดยเฉพาะละครที่เป็นแนวดึกดำบรรพ์และละครพูดสลบล้านั้น ผู้บรรจเพลงให้กับละครคุณสมภพ คือ สุจิตต์ ดุริยประณีต ยกเว้นละครเรื่องนางเสื่องเท่านั้น ที่มนตรี ตราโมท เป็นผู้บรรจเพลง และบรรดาละครพูดทั้งหลายที่เป็นบรรดา ครู-อาจารย์ จากศิลปิน อาทิ จิรัช อาจนรงค์ เป็นผู้บรรเลงเพลง ในละครพูดเรื่องฉัตรแก้ว เป็นต้น

การบรรจเพลงในละครพูดเรื่องฉัตรแก้ว

สำหรับละครพูดเรื่องฉัตรแก้วนั้นจากการศึกษาได้พบว่าผู้ที่บรรจเพลงคือจิรัช อาจนรงค์ ศิลปินกรมศิลปากร ซึ่งเพลงต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะเป็นเพลงที่ใช้สำหรับเป็นการนำเพื่อเปิดฉากและปิดฉากเท่านั้นเอง นอกจากนี้ยังมีการบรรจเพลงระบำในเรื่องนี้ด้วย ซึ่งอยู่ในฉากที่ 4 ซึ่งเป็นตอนที่เจตมุตของนักโทษออกจากกรงมาจับระบำ จากการสอบถามศุภชัย สิทธิเลิศและพูนสุข เหล็กพูน ได้ทราบว่า เพลงที่บรรจสำหรับเจตมุตของนักโทษออกมาจับระบำคือ เพลง “ทาสระทม” มีการเดี่ยวขลุ่ยนำโดย นายเทียบ คงลายทอง ด้วย

การบรรจเพลงบรรเลงและเพลงในละครดึกดำบรรพ์เรื่องนางเสื่อง

ละครเรื่องนางเสื่อง ซึ่งถือได้ว่าเป็นละครแนวดึกดำบรรพ์เรื่องแรกที่แสดงทางเวทีโรงละครแห่งชาตินั้น มนตรี ตราโมท เป็นผู้บรรจเพลงทั้งหมด ซึ่งเพลงที่บรรจลงในละครเรื่องนี้มีทั้งเพลงที่มีสำเนียงไทย ขอม ลาว เขมร เป็นต้น ซึ่งเพลงที่มีสำเนียงไทยที่บรรจลงไว้ในละครเรื่องนี้มีทั้งหมด 21 เพลง ได้แก่ เพลงกระบอก เพลงกระบี่ลีลา เทพทอง ทองย่อน นาคราช เป็นต้น ส่วนเพลงที่มีสำเนียงลาว จะมีด้วยกันทั้งหมด 10 เพลง ได้แก่ เพลงยวนเกล้า ลาวเสี่ยงเทียน ลาวแพน

น้อย เป็นต้น เพลงที่มีสำเนียงเป็นขอมหรือเขมร จำนวน 8 เพลง ได้แก่ เขมรไล่ควาย เขมรปากท้อ เขมรเอวบาง เขมรขอทาน เขมรสุดใจ เขมรพายเรือ เขมรกล่อมลูก เขมรโพธิ์สัตย์ชั้นเดียว เป็นต้น ซึ่งถ้าจะนับจำนวนเพลงร้องที่ปรากฏอยู่ในละครเรื่องนางเสืองซึ่งผู้เขียนได้รวบรวมจากบทละครซึ่งสมภพ จันทระประภาแต่งไว้และมนตรี ตราโมท บรรจุนำเพลง จะประกอบไปด้วย

1. เพลงขับเสภาลาว
2. เพลงลาวดวงเดือน
3. เพลงลาวเสียดเยียน
4. เพลงยวนเกล้า
5. เพลงสามเส้า
6. เพลงสร้อยสนตัด
7. เพลงรำย
8. เพลงเขมรไล่ควาย
9. เพลงนาคราช
10. เพลงทองย่อน
11. เพลงตะลุ่มโปงชั้นเดียว
12. เพลงล่องน่านใหญ่
13. เพลงลาวพุงขาว
14. เพลงเขมรเอวบาง
15. เพลงเขมรขอทาน
16. เพลงปิ่นตลิ่งนอก
17. เพลงเขมรสุดใจ
18. เพลงเขมรพายเรือ
19. เพลงเย้ย
20. เพลงสร้อยลาว
21. เพลงลาวครวญ
22. เพลงสุริโยทัย
23. เพลงกระบอก
24. เพลงเขมรกล่อมลูก
25. เพลงหุ่นกระบอก
26. เพลงฝรั่งควง

27. เพลงสองไม้
28. เพลงพราหมณ์ดีดน้ำเต้า
29. เพลงเทพทอง
30. เพลงลาวเจริญศรี
31. เพลงทะเลบัว
32. เพลงลาวแพนน้อย
33. เพลงกระบี่ลีลา
34. เพลงเขมรโพธิ์สัตว์ชั้นเดียว
35. เพลงโลมนอก
36. เพลงเขมรปากท่อ
37. เพลงสาริกาแก้ว
38. เพลงสร้อยเพลง
39. เพลงบรรเทศ
40. เพลงกราวรำ
41. เพลงลิงโลด
42. เพลงลาวสมเด็จ

นอกจากนี้ยังมีการอ่านทำนองฉันท์ และพากย์โขนรวมอยู่ด้วย ซึ่งนับว่าแปลกมากในกระบวนการแสดงละครที่มีการนำการพากย์โขนเข้ามาร่วมด้วย ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้เป็นเฉพาะเพลงที่ใช้สำหรับร้องเท่านั้น นอกจากนี้ยังมีเพลงที่ใช้บรรเลงเชื่อมต่าง ๆ ด้วย นับว่าละครเรื่อง นางเสือง ซึ่งเป็นละครแนวตลกดำบรรพที่ผู้แสดงจะต้องร้องเองจึงมีเพลงร้องมากมายถึง 42 เพลง ด้วยกัน

การบรรจุเพลงบรรเลงและเพลงร้องในละครพูดสลับลำเรื่องสามัคคีเภท

สำหรับเรื่องสามัคคีเภทนั้น เป็นละครพูดสลับลำ จึงมีบทร้องประกอบบ้าง ซึ่งผู้ศึกษาได้เรียบเรียงจากบทละครได้ดังนี้

1. เพลงแขกสดายง
2. เพลงแกะบายศรี
3. เพลงแขกรำฟิ่ง
4. เพลงเทพทอง

5. เพลงนาคราช
6. เพลงแขกไท
7. เพลงแขกกุลิตชั้นเดียว
8. เพลงต้องเขียง
9. เพลงเขมรไล่ควาย
10. เพลงขวัญอ่อน
11. เพลงบัวใบ
12. เพลงหนีเสือ
13. เพลงเทพทอง
14. เพลงแขกชั้นเดียว
15. เพลงถนนนวล
16. เพลงโคก

นอกจากนี้ละครพูดสลับลำเรื่องสามัคคีเภทยังมีกานำเอาทำนองการอ่านฉันทลักษณ์เข้ามาแทนการร้องและการเจรจาด้วย ซึ่งสามารถรวบรวมฉันทลักษณ์ต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. วสันตติลกฉันท
2. ฉบับ
3. อุปชาติฉันท
4. อีสงฉันท
5. อินทรวีเชียรฉันท
6. วิชชุมาลาฉันท
7. อินทรวงศ์ฉันท
8. อุปปฏิฐิตาฉันท

นับได้ว่าละครพูดสลับลำเรื่องสามัคคีเภทเป็นละครที่มีรูปแบบของการบรรจุเพลงร้องที่ไม่เหมือนบทละครเรื่องใด ๆ ของสมภพ จันทระภา เรื่องหนึ่ง

การบรรจุเพลงบรรเลงและเพลงร้องในละครเรื่องสาวเครือฟ้า

ละครเรื่องสาวเครือฟ้า เป็นบทละครอีกเรื่องหนึ่งที่สมภพ จันทระภาตัดต่อบทละครร้องของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์เนื้อเรื่องของละครจะเป็น

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทางภาคเหนือของไทยตั้งนั้น การบรรจุเพลงบรรเลงและเพลงร้องต่าง ๆ จึงนิยมใช้เพลงสำเนียงลาวเป็นหลัก ซึ่งผู้ศึกษารวบรวมจากบทละครได้ดังนี้

1. เพลงยวนเกล้า
2. เพลงลาวต่อนก
3. เพลงพวงร้อย
4. เพลงนาคนิพัทธ์
5. เพลงสิงห์โตเล่นหาง
6. เพลงสดาียง
7. เพลงทองย่อน
8. เพลงลาวเจ้าชู
9. เพลงแขกสาหร่าย
10. เพลงลาวดำเนินทราย
11. เพลงรำตลกหัวเราะ
12. เพลงสะบู่โหรงนอก
13. เพลงลาวสองคอน
14. เพลงลาวพวน
15. เพลงตามกวาง
16. เพลงตะนาวแปลง
17. เพลงลาวเล็กตัดสร้อย
18. เพลงธรรณีกรรมแสง
19. เพลงเกริ่นโศก
20. เพลงเขมรเอวบาง
21. เพลงล่องน่านใหญ่
22. เพลงเขมรอมตุ๊ก
23. เพลงลาวลำปาง
24. เพลงสร้อยลาว
25. เพลงตลกหัวเราะ
26. เพลงสร้อยลาวเล็ก
27. เพลงเขมรอกโครง
28. เพลงปิ่นตลิ่งนอก

29. เพลงลาวพุงขาว
30. เพลงลงสรลงลาว
31. เพลงล่องน่านเล็ก
32. เพลงฝรั่งควง
33. เพลงบุหลันชกมวย
34. เพลงแขกจำปา
35. เพลงลาวแพน
36. เพลงลาวครวญ
37. เพลงลาวลำปาง

จากการศึกษาถึงการบรรจุเพลงในละครทั้ง 4 เรื่อง ของสมภพ จันทระประภา สรุปได้ว่าเพลงที่ใช้ขับร้องส่วนใหญ่จะเน้นไปทางเพลงภาษาเสียเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นเพลงภาษาที่ใช้ประกอบการแสดงของตัวละครตามเชื้อชาติที่ปรากฏในบทละครทั้งสิ้น

4.7 การใช้พื้นที่ในการแสดง

ละครคุณสมภพในเกือบทุกเรื่องมักจะมีการสอดแทรกกระบี่กระบอง-มวย-ชาย เข้าไว้ในเนื้อเรื่องด้วย ซึ่งการแสดงระบำชุดต่าง ๆ นั้น จำเป็นที่จะต้องใช้ผู้แสดงเป็นจำนวนมากเช่นกัน ทั้งนี้เพื่อเพิ่มความตระการตาให้กับผู้ดูผู้ชม เนื่องจากกระบี่ในแต่ละชุดของละครคุณสมภพ ต้องใช้ผู้แสดงเป็นจำนวนมากดังได้กล่าวแล้ว การใช้พื้นที่ในการแสดงจะต้องสอดคล้องกับจำนวนผู้แสดงด้วย ดังนั้นการแสดงละครของสมภพ จันทระประภา จึงนิยมแสดงที่โรงละครแห่งชาติเสมอ เนื่องจากเวทีของโรงละครแห่งชาตินั้นมีเวทีแบ่งเป็น 2 ระดับ คือมีเวทีที่ยื่นออกมาชั้นแรกก่อนที่ผู้แสดงหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการแสดงจะเรียกว่า “เวทีล่าง” ซึ่งเวทิดังกล่าวนั้นจะอยู่หน้าม่านเสมอ ส่วนเวทีชั้นในที่อยู่หลังม่านเมื่อใช้ในการจัดฉากหรืออุปกรณ์การแสดงจะเรียกว่า “เวทีบน”

ในการแสดงละครคุณสมภพ จะเห็นได้ว่าเกือบทุกเรื่องไม่ว่าจะเป็นละครพูด ละครแนวตลกคำบรรยาย ละครพูดสลับลำ และละครร้องที่สมภพ จันทระประภา ทำการติดต่อบทละครจะมีระบำต่าง ๆ แทรกไว้ทุกเรื่อง ชุดระบำต่าง ๆ ที่แสดงก็จะใช้เวทีล่างเป็นสถานที่แสดงเนื่องจากเวทีล่างของโรงละครนั้นไม่มีการจัดฉากประกอบทำให้ใช้พื้นที่ของเวทีได้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้เพราะระบำแต่ละชุดในละครคุณสมภพ นั้นมีผู้แสดงเป็นจำนวนมาก ทำให้เห็นถึงตามตระการตา เช่น ในระบำในการยกทัพของขอม ในเรื่องนางเสือง ระบำ ซึ่งการจัดระบำต่าง ๆ ให้แสดงในเวทีล่างนั้นก็

เพื่อจะให้การแสดงละครดำเนินเรื่องอย่างรวดเร็ว ไม่ต้องรอการเปลี่ยนฉากตัวละครในสมัยก่อนที่ จะต้องมีกรรองเพลงหรือมีการแสดงหน้าม่านสลับอก ซึ่งนับได้ว่าการใช้พื้นที่แสดงของละครคุณ สมภพ นั้นน่าจะเป็นต้นแบบของการทำละครในยุคปัจจุบันนี้ด้วยก็ได้

ในการใช้พื้นที่แสดงนอกจากจะใช้เวทีล่างแล้ว ในการแสดงที่ใช้เวทีบน ก็จะมีการ จัดฉากอย่างสวยงาม ให้ผู้แสดงได้มีพื้นที่แสดงอย่างเต็มที่ ไม่แออัดจนเกินไป จึงทำให้ผู้ชมได้รับ อรรถรสในการแสดงได้อย่างเต็มที่ ถึงแม้ว่าในบางฉากของการแสดงจะมีผู้แสดงมาก เช่น ในฉาก สุดท้ายของละครเรื่องนางเสือง ซึ่งจะต้องรวบรวมผู้แสดงทั้งหมดให้อยู่ภายในฉากเดียวกันนั้น ก็จะมีวิธีการ การใช้พื้นที่อย่างเหมาะสมลงตัวที่สุด โดยการจัดฉากห้องพระโรง กรุงสุโขทัยให้มีความ ลึกจากหน้าม่านมากพอสมควร เพื่อที่จะทำให้บรรจผู้แสดงทั้งหมดได้โดยไม่แสดงให้เห็นว่ามีความ แออัดมากเกินไป เมื่อภาพการแสดงออกมาก็จะทำให้เห็นว่ามีสัดส่วนของการใช้พื้นที่ได้อย่างลง ด้วที่สุด นับว่าการใช้พื้นที่ของละครคุณสมภพนั้นเน้นถึงการให้พื้นที่ของเวทีทุกส่วนให้มีความ สำคัญเท่ากันหมด ซึ่งอาจนับได้ว่าการจัดพื้นที่ที่ใช้ในการแสดงละครคุณสมภพ เป็นต้นแบบของ การใช้พื้นที่ในการแสดงละครในปัจจุบันนี้ด้วยก็ได้

4.8 เครื่องแต่งกาย

- ละครพูดเรื่องฉัตรแก้ว

ละครพูดเรื่องฉัตรแก้ว นั้น เนื้อเรื่องของละครจะเป็นเหตุการณ์ที่เกิดในสมัยรัตน โกสินทร์เป็นส่วนใหญ่ เครื่องแต่งกายจึงไม่จำเป็นจะต้องสร้างสรรค์ให้วิจิตรพิสดารมากนัก หากแต่ ละครเรื่องฉัตรแก้ว ก็จะเป็นเครื่องแต่งกายของผู้แสดงหรือตัวละครตามแบบของคนในสมัยรัชกาล ที่ 5 เช่น ตัวละครที่เป็นทาส ก็มักจะใส่กางเกงม่อฮ่อม หรือบางครั้งก็จะเรียกว่ากางเกงขาก๊วย ไม่ สวมเสื้อ นางทาสก็จะนั่งใจกระเบน หม่มผ้าแถบ ถ้าเป็นระดับเจ้านาย ผู้ชายก็จะสวมเสื้อผ้าปาน นุ่งกางเกงแพร เจ้านายผู้หญิงก็จะนิยมนุ่งใจกระเบนสวมเสื้อตามยุคสมัย ซึ่งละครเรื่องฉัตรแก้ว นั้นดูจะไม่ต้องวุ่นวายในการออกแบบเครื่องแต่งกายมากมายนักเพราะอยู่ในสมัยใกล้ ๆ ไม่ต้องสืบ ค้นเหมือนกับละครหน้าตึกดำบรรพ์ หรือละครพูดสลับอกเรื่องอื่น ๆ

ดังตัวอย่างการแต่งกายในละครพูดเรื่องฉัตรแก้ว

ภาพที่130แสดงภาพเครื่องแต่งกายในละครพูดเรื่องฉัตรแก้ว เอื้อเฟื้อภาพโดยพูนสุข เหล็กพูล

-ละครดึกดำบรรพ์เรื่องนางเสื่อง

ละครคุณสมภพ นั้น ดังได้กล่าวมาแล้วว่าเป็นละครที่เกี่ยวข้องกับบุคคลและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทางประวัติศาสตร์ ดังนั้นในละครแต่ละเรื่องจึงต้องมีการสร้างเครื่องแต่งกายให้กับตัวละครด้วย ซึ่งการสร้างเครื่องแต่งกายของสมภพ จันทระประภา ให้กับละครเรื่องต่าง ๆ ของตนเองนั้นคำนึงถึงความสมจริง ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ตามยุคสมัยของเรื่องที่แสดง ซึ่งเครื่องแต่งกายดังกล่าวที่สมภพ จันทระประภา จัดสร้างขึ้นเพื่อละครของตนเองนั้น จัดได้ว่าเป็นการสร้างเครื่องแต่งกายแบบละครพื้นทาง แต่ไม่ใช่การแต่งกายแบบพื้นทางที่ตามเชื้อชาติเช่นเดียวกับละครของเจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรง หากแต่เป็นการแต่งกายแบบพื้นทางที่พยายามลอกเลียนแบบให้ใกล้เคียงกับยุคสมัยและเชื้อชาติของตัวละครตามการค้นคว้าหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ซึ่งจักรพันธ์ โปษะภักดิ์ผู้ออกแบบเครื่องแต่งกายในละครเรื่อง นางเสื่อง ได้กล่าวไว้ว่า เรื่องนางเสื่อง เป็นเรื่องสมัยเชียงแสน จึงได้ค้นคว้าหาหลักฐานจากพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ และพบว่าไม่มีรูปของผู้ชายในสมัยนั้นใส่เสื้อเลย จึงได้มีแนวความคิดที่จะเอาศิลปะสมัยเชียงแสนมาผสมกับศิลปะสมัยต้นรัตนโกสินทร์ ตามภาพจิตรกรรมฝาผนังในภาคเหนือที่เป็นเครื่องทรงของกษัตริย์ เมื่อนำมาเขียนร่างภาพแล้วก็จัดว่าสวยงามตามแบบของการแสดงละคร โดยเน้นสีเสื้อผ้าใหม่สี

จางสำหรับเสื้อและสีหนักเช่น ดำ กรมท่า น้ำตาล ก็จะเป็นสีของกางเกงหรือผ้าถุง สำหรับ
 ศิราภรณ์เครื่องประดับศีรษะก็จัดการสร้างสรรค์ใหม่ก็จะเน้นที่จะไม่ใช่เพชรกำมะลอประดับ แต่จะ
 ใช้กระจกตัดติดประกอบเครื่องประดับศีรษะทั้งหมดทั้งนี้เนื่องจากในการสร้างศิราภรณ์เครื่อง
 ประดับต่างๆ นายชิต แก้วดวงใหญ่จะเป็นผู้สร้างแต่อยู่ในความควบคุมของสมภพ จันทระภาที่
 มีรสนิยมในการอนุรักษ์กรรมวิธีการสร้างอย่างโบราณกล่าวคือศิราภรณ์ต่างๆในสมัยโบราณจะ
 นิยมประดับด้วยกระจกทั้งนี้เพื่อความสะท้อนเวลาต้องแสงไฟซึ่งจะทำให้เกิดความวูบวาบแวววาม

ดังตัวอย่างเครื่องแต่งกายในละครดึกดำบรรพ์เรื่องนางเสื่อง พ.ศ.2511

ภาพที่ 131 แสดงภาพเครื่องแต่งกายนางสิขรเทวีในละครดึกดำบรรพ์เรื่องนางเสื่อง
 แสดงให้เห็นถึงศิราภรณ์ประดับศีรษะที่สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ.2511 จะเห็นว่าประดับด้วยกระจกตัด
 เอื้อเพื่อภาพโดยพูนสุข เหล็กพุด

- ละครพูดสลับลำเรื่องสามัคคีเภท

สำหรับละครเรื่องสามัคคีเภท นั้น เป็นละครที่มีการสร้างเครื่องแต่งกายใหม่หมด เช่นเดียวกัน ซึ่งเนื้อเรื่องส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับแขกหรืออินเดีย จึงจำเป็นต้องสร้างเครื่องแต่งกายตามแบบเชื้อชาติของตัวละครนั้น ๆ หากแต่จะแปลกไปจากการแต่งกายของชาวอินเดียโบราณก็ตรงที่ว่าสมภพ จันทระประภา ให้สร้างเครื่องแต่งกายที่ออกแบบให้ตัวละครที่เป็นผู้หญิงไม่หม่นสาหรืแม้แต่ตัวเดียว พร้อมทั้งได้สร้างศิวภรณ์เครื่องประดับศีรษะที่ดูแปลกตาด้วย แต่ละครเรื่องสามัคคีเภทนั้นเครื่องแต่งกายจะมีความแตกต่างจากละครเรื่องนางเสื่องมากตรงที่ละครเรื่องนางเสื่องจะไม่นิยมใช้สีเสื่อผ้าดูฉูดฉาด แต่ละครเรื่องสามัคคีเภทตัวละครที่เป็นนางรานี หรือนางกษัตริย์ จะสวมใส่เครื่องแต่งกายที่มีสีสันสะดุดตา หลากหลายสี ซึ่งเป็นลักษณะเด่นอย่างหนึ่งของละครคุณสมภพ

ดังตัวอย่างเครื่องแต่งกายของพระเจ้าอชาตศัตรูในละครพูดสลับลำเรื่องสามัคคีเภท

ภาพที่132 แสดงภาพเครื่องแต่งกายของพระเจ้าอชาตศัตรูในละครพูดสลับลำเรื่องสามัคคีเภท ที่

มาหนังสือเอกลักษณ์ไทย ปีที่1ฉบับที่8 2520

- ละครที่ปรับปรุงจากบทละครของผู้อื่นเรื่องสาวเครือฟ้า

ส่วนละครเรื่องสาวเครือฟ้า ก็แต่งกายตามยุคสมัยของเนื้อเรื่องในสมัยรัตนโกสินทร์เช่นเดียวกัน แต่เป็นการออกแบบเครื่องแต่งกายที่เน้นไปทางภาคเหนือของไทยมากกว่า เพราะเนื้อเรื่องของละครจะเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตชาวเหนือมากกว่าทุก ๆ ภาค จึงเห็นได้ว่าในละครเรื่องสาวเครือฟ้า ผู้แสดงที่เป็นหญิงจะสวมฟ้าขึ้นยาวกรอมเท้า ผ้าขึ้นที่สวมใส่จะมีลายขวางตามแบบของชาวเหนือ พร้อมกับหม่ผ้าแถบปล่อยชายผ้าเป็นสไปไปข้างหลังด้วย

สำหรับตัวละครผู้ชายที่เป็นชาวเหนือก็จะแต่งกายตามแบบฉบับของคนเมือง คือ นุ่งกางเกงผ้าฝ้ายชายาวสวมเสื้อแขนยาวเป็นต้น เว้นแต่ร้อยตรีพร้อมที่ต้องสวมชุดทหารเท่านั้น นอกจากนี้ตัวละครบางตัวเช่น พระรามพลพ่ายนุ่งผ้าโจงกระเบนสวมเสื้อราชปะแตน ตามยุคสมัยเช่นกัน

ดังตัวอย่างเครื่องแต่งกายในละครเรื่องสาวเครือฟ้า

ภาพที่ 133 แสดงเครื่องแต่งกายคุณนายจำปา ร้อยตรีพร้อม พระรามพลพ่าย ในละครเรื่องสาวเครือฟ้าที่ปรับมาแสดงทางเวที เอื้อเฟื้อภาพโดยศุภชัย สิทธิเลิศ

ดังนั้นพอจะสรุปได้ว่า ละครของสมภพ จันทรประภา มักจะแต่งกายด้วยเครื่องแต่งกายแบบพื้นทางที่พยายามให้ถูกต้องตามเชื้อชาติของตัวละครและยุคสมัยของเรื่องนั้น ๆ ซึ่งเนื้อเรื่องของละครเกือบทุกเรื่องมักจะเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ที่สามารถสืบค้นได้ ทั้งนี้จึงสามารถจัดสร้างเครื่องแต่งกายได้อย่างงดงาม ตามยุคสมัยของเนื้อเรื่อง นอก

จากนี้ยังทำให้ไม่เกิดความขัดแย้งระหว่างเครื่องแต่งกายกับฉากละครที่รองรับอยู่ตามเนื้อเรื่องอีกด้วย ทั้งนี้ละครของสมภพ จันทระประภา บางเรื่องที่มี เนื้อเรื่องที่มาจากต่างชาติ จึงจำเป็นต้องสร้างเครื่องแต่งกายของแต่ละชาติประกอบด้วย เพราะไม่สามารถที่จะให้ตัวละครที่เป็นต่างชาติแต่งกายแบบยืนเครื่องละครรำไทยได้จึงจำเป็นต้องสร้างเครื่องแต่งกายแบบละครพันทางที่พยายามลอกเลียนแบบให้มีความเหมือนหรือคล้าย และใกล้เคียงกับยุคสมัยมากที่สุดด้วย นับได้ว่าในละครคุณสมภพ เครื่องแต่งกายเป็นลักษณะเด่นอีกอย่างหนึ่งที่ได้รับความชื่นชมจากผู้ดูเป็นอย่างมากหากไม่มีเครื่องแต่งกายที่สวยงามเปรียบพร้อมแล้ว จะเรียกว่า “ละครคุณสมภพ” ไม่ได้เลยดังคำกล่าวของสุรัชย์ เครือประดับที่วิจารณ์ละครคุณสมภพอย่างรุนแรงก็ยังกล่าวชื่นชมเครื่องแต่งกายในละครคุณสมภพว่า “ว่าด้วยเรื่องแต่งเนื้อแต่งตัว การเลือกสีสันทัดต้องขอปรบมือให้ดังสนั่น และขอยกการแต่งตัวแบบเปลือยอกยกไหล่เช่นนี้ไว้เป็นสมบัติทางศิลปะของละครแบบนายสมภพ โดยเฉพาะ”⁴⁰ หรือแม้แต่บทความเรื่องวัฒนธรรมกรรมศิลป์ซึ่งผู้เขียนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับละครดึกดำบรรพ์ว่า “ในขณะที่คุณสมภพไม่มีอะไรเด่นทั้งเพลงและละครแต่คุณสมภพไปเด่นตรงประเด็นกับเครื่องแต่งกายของตัวละคร”⁴¹ แม้กระทั่งบทความเรื่องขอปรบมือให้ละครดึกดำบรรพ์เรื่องนางเสือกก็มีข้อความตอนหนึ่งว่า “ในด้านเครื่องแต่งกายและฉากก็น่าจะให้คะแนนเต็ม”⁴²

จากคำกล่าวทั้งหลายในข้างต้นย่อมจะทำให้ทราบได้ว่าเครื่องแต่งกายยังคงเป็นลักษณะเด่นหรืออาจเรียกว่าลักษณะเฉพาะของละครคุณสมภพที่จะขาดเสียไม่ได้เลยในการแสดงละครทุกเรื่องของสมภพ จันทระประภา

4.9 ฉาก

ละครพูดเรื่องฉัตรแก้ว

จากการศึกษาพบว่าในละครพูดเรื่องฉัตรแก้วซึ่งเป็นละครที่แสดงทางเวทีโรงละครแห่งชาตินั้นมีการลำดับฉากตั้งแต่เริ่มเรื่องด้วยกัน 6 ฉาก คือ

1. ฉากตลาดเมืองเชียงใหม่

⁴⁰ สุรัชย์ เครือประดับ, “ศรีธรรมมาโคกราชไม่ใช่ละครดึกดำบรรพ์” อนุสารเผยแพร่กิจกรรมและสาระทางศิลปกรรม ส.จ.ม. 2513 ไม่มีเลขหน้า

⁴¹ บรรณาธิการ, “วัฒนธรรมกรรมศิลป์,” อาทิตย, 2520, หน้า39.

⁴² บรรณาธิการ, “ขอปรบมือให้ละครดึกดำบรรพ์เรื่องนางเสือก,” สารประชาชน ปีที่15 ฉบับที่216 วันที่ 18 สิงหาคม 2511, หน้า 1.

2. ฉากภายในห้องนั่งเล่นของพระไพรัช
3. ฉากบ้านท่านเอี่ยม
4. ฉากห้องซังภายในบ้านคุณนายเอี่ยม
5. ฉากบ้านท่านเอี่ยม(ซ้ำฉากที่3)
6. ฉากในฝัน

จากการสัมภาษณ์พูนสุข เหล็กพูลผู้แสดงเป็น ให้ ทาสผู้ซึ่งต้องการความเป็นไท ได้ทราบว่าการแสดงเมื่อ พ.ศ.2510 นั้น มีการสร้างฉากตามท้องเรื่อง ซึ่งการสร้างฉากในการแสดงละครพูดเรื่องฉัตรแก้วนั้นคาดว่ายังกว่าเป็นฉากธรรมดาที่ไม่วิจิตรพิสดารเท่าใดนักเพราะละครเรื่องดังกล่าวเป็นละครที่มีเนื้อเรื่องอยู่ในสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งไม่ใช่สมัยประวัติศาสตร์แต่จะมีพิเศษในฉากสุดท้ายที่เป็นฉากฝันจะมีฉัตรลอยคว้างอยู่กลางอากาศเพียงเท่านั้น

ละครดึกดำบรรพ์เรื่องนางเสื่อง

เมื่อสมภพ จันทรประภา จัดแสดงละครเรื่อง “นางเสื่อง” ซึ่งเป็นละครแนวดึกดำบรรพ์เรื่องแรกที่แสดงบนเวทีขึ้นเมื่อ พ.ศ.2511 ณ โรงละครแห่งชาตินั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการออกแบบฉากในการแสดงละครเรื่องดังกล่าวในครั้งนั้น สมภพ จันทรประภาได้มอบหมายให้นายศิววงศ์ ภูษธร ณ อรุณยาเป็นผู้ออกแบบฉากในการแสดงละครเรื่องดังกล่าว ซึ่งฉากในละครเรื่องนี้มีด้วยกันทั้งสิ้น 6 ฉากด้วยกันอันประกอบไปด้วย ฉากที่ 1 เป็นฉากวนอุทยานเมืองบางยาง ฉากที่ 2 เป็นฉากตำหนักของโชลญล่ำพง อู่ปราสาทขอม ฉากที่ 3 เป็นฉากการสร้างปราสาทหินเมืองสุโขทัย ฉากที่ 4 เป็นฉากภายในเทวาลัยพระศิวะในเมืองรัต ฉากที่ 5 เป็นฉากหน้าเมืองสุโขทัย และฉากที่ 6 เป็นฉากภายในปราสาทเมืองสุโขทัย ซึ่งฉากทุกฉากออกแบบได้สวยงามเป็นอย่างมาก และเมื่อได้ทำการสร้างออกมาให้แสดงและได้แสง สีเป็นตัวช่วยแล้วจึงทำให้ฉากของละครเรื่องนี้สวยงามเป็นอย่างมาก จนเป็นที่ถูกใจของผู้ชม ดังในภาพประกอบเปรียบเทียบให้เห็นถึงการสร้างฉากในละครดึกดำบรรพ์เรื่องนางเสื่องในฉากสร้างปราสาทขอมเมืองสุโขทัยว่าจากภาพร่างต้นแบบเมื่อสร้างฉากเสร็จแล้วจะมีความสวยงามเป็นอย่างมาก

ภาพที่134 ภาพร่างฉาก3การสร้างปราสาทขอมในละครดึกดำบรรพ์เรื่องนางเสือง
เอื้อเฟื้อภาพโดยรองศาสตราจารย์จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา

ภาพที่ 135 ภาพฉาก3การสร้างปราสาทขอมในละครดึกดำบรรพ์เรื่องนางเสืองที่เสร็จพร้อมแสดง
ที่มา ภาพส่วนตัวของธีรภัทร์ ทองน่ม

ละครพูดสลับลำเรื่องสามัคคีเภท

ในละครเรื่องนี้ก็ยังคงเอกลักษณ์ของละครคุณสมภพในด้านฉากได้เป็นอย่างดีไม่ว่าจะเป็นฉากเปิดเรื่องคือฉากตลาดเมืองวชิรคีสร้างได้อย่างสวยงาม หรือแม้กระทั่งฉากสวนเมืองวชิรคีที่เหล่ารานีและพี่เลี้ยงออกจับระบำชมความงามก็มีความโดดเด่นเนื่องจากในฉากนี้จะเป็นการชมความงามของปราสาทราชมณเฑียรจึงต้องสร้างฉากให้มีความวิจิตรพิศดารด้วย ซึ่งการแสดงละครเรื่องนี้สร้างฉากประกอบ 4 ฉากคือ 1 ฉากตลาดเมืองวชิรคี 2 ฉากห้องพระโรงเมืองราชคฤห์ 3 ฉากสวนเมืองวชิรคี 4 ฉากห้องพระโรงกรุงเวสาลี

ในละครเรื่องดังกล่าวจะมีฉากตั้งแต่เริ่มเรื่องไปจนจบการแสดง รวมทั้งสิ้น 8 ฉาก แต่ฉากที่ทำการสร้างนั้นจะมีเพียง 4 ฉากเท่านั้นเนื่องจากบางฉากนั้นใช้สถานที่เดียวกันแต่ต่างเวลาและสถานการณ์ดังจะเปรียบเทียบภาพร่างฉากและฉากที่ใช้แสดงจริงดังนี้

ฉากที่ ๒ ฉากห้องพระโรงเมืองราชคฤห์

ภาพที่ 136 แสดงภาพร่างฉากห้องพระโรงกรุงราชคฤห์ในการแสดงละครพูดสลับลำเรื่องสามัคคีเภทพ.ศ.2520 เอื้อเฟื้อภาพโดยรองศาสตราจารย์จักรกฤษณ์ ดวงพิตร

ภาพที่ 137 แสดงภาพห้องพระโรงกรุงราชคฤห์ที่สร้างเสร็จพร้อมแสดงในละครเรื่องสามัคคีเภท
เอื้อเฟื้อภาพโดยรองศาสตราจารย์จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา

ละครที่ตัดต่อจากจากบทละครของผู้อื่นเรื่องสาวเครือฟ้า

ละครเรื่องนี้เป็นละครที่จัดแสดงทางโทรทัศน์ตั้งนั้นในการสร้างฉากจึงเป็นหน้าที่ของฝ่ายฉากสถานีไทยโทรทัศน์ช่อง 4 บางขุนพรหมทำการจัดสร้างฉากซึ่งก็คงจัดสร้างตามเนื้อเรื่องที่มีด้วยกันทั้งหมดเพียงฉากเดียวคือฉากบ้านสาวเครือฟ้านั่นเอง

ผลจากการศึกษาผู้วิจัยพบว่าในละครทั้ง 4 เรื่องที่นำมาเป็นกรณีศึกษานั้นละครพูดเรื่องฉัตรแก้วมีฉากที่ประกอบตามเนื้อเรื่องจำนวน 6 ฉาก ละครดึกดำบรรพ์เรื่องนางเสืองมีฉากตามเนื้อเรื่องทั้งหมด 6 ฉาก ละครพูดสลับลำเรื่องสามัคคีเภทมีฉากตามเนื้อเรื่องจำนวน 8 ฉากและละครที่ตัดต่อจากบทละครของผู้อื่นเรื่องสาวเครือฟ้ามีฉากตามเนื้อเรื่อง 4 ฉาก ในการสร้างฉากประกอบละครของสมภพ จันทรประภาทุกเรื่องจะมีการวางแผนด้วยการร่างแบบเป็นอย่างดี โดยยึดหลักสถานที่ และเวลาเป็นตัวกำหนดตามเนื้อเรื่องของแต่ละเรื่อง พร้อมทั้งมีการใช้แสง สี เป็นตัวช่วยในการบ่งบอกเวลา ซึ่งฉากในละครของสมภพ จันทรประภาที่นำมาศึกษาทั้ง 4 เรื่องนั้นจะเรียกว่า"ฉากเสมือนจริง"

สรุป

จากการศึกษานาฏยลักษณ์ในละครของ สมภพ จันทระประภา โดยพิจารณาจาก ละครที่นำมาเป็นกรณีศึกษาเฉพาะจำนวน 4 เรื่อง คือ ละครพูดเรื่องฉัตรแก้ว ละครตีกดาบรพรพ์ เรื่องนางเสื่อง ละครพูดสลัปลำ เรื่อง สามัคคีเภท และละครที่ตัดต่อกจากบทละครของผู้อื่นเรื่องสาวเครือฟ้า นั้น พบว่า ละครคุณสมภพนั้นมีที่มาหลักจาก 2 กลุ่มด้วยกัน คือ ประวัติศาสตร์และวรรณคดี มีลักษณะการเปิดเรื่องหลายลักษณะ เช่น การเปิดเรื่องด้วยการบรรยาย เกริ่นนำ หรือคำนำ การเปิดเรื่องด้วยระบำ การเปิดเรื่องด้วยเพลง การเปิดเรื่องด้วยการดำเนินเรื่องทันที การเปิดเรื่องด้วยการขับลำนำหรือเสภา และการเปิดเรื่องการแสดงภาพนิ่งหรือการแสดงตาโบลวิวงก์ (Tableaux Vivantes) โดยการเปิดเรื่องแบบบรรยายมักจะพบมากในละครที่จัดแสดงทางโทรทัศน์ เนื่องจากการบรรยายช่วยในการปูพื้นเรื่องอย่างรวดเร็ว ซึ่งเหมาะกับการจัดแสดงทางโทรทัศน์ซึ่งมีข้อจำกัดในการแสดงมาก ส่วนการเปิดเรื่องแบบการแสดงภาพนิ่งมักพบในละครที่มีการจัดแสดงบนเวทีเท่านั้น

ในด้านลักษณะเด่นในการสร้างบทบริภาษนั้น พบว่ามีมูลเหตุแห่งการบริภาษของตัวละครมี 4 ลักษณะ คือ เกิดจากอารมณ์หึงหวงของตัวละคร เกิดจากความน้อยใจผิดหวังในพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนาของบุคคลอื่นเป็นที่รัก เกิดจากความต้องการช่วยยุติกรูก่อนทำสงคราม และเกิดจากความไม่พอใจที่ได้ประสบกับพฤติกรรมอื่นไม่พึงปรารถนาอื่น ๆ โดยในการสร้างบทบริภาษนั้น ได้คำนึงถึงภูมิหลังของตัวละครผู้กล่าวบทบริภาษนั้นเป็นหลัก

ละครคุณสมภพมีการสร้างความตระการตา 3 วิธี คือ การแสดงฉากรบ การแสดงฉากกระบวนเสด็จหรือกระบวนแห่ และการแสดงระบำต่าง ๆ ซึ่งมีทั้งระบำมาตรฐานและระบำที่ประดิษฐ์ขึ้นใหม่ นอกจากนั้นยังมีการสร้างความสะเทือนอารมณ์ ซึ่งพิจารณาตามรสของวรรณคดีไทย ได้ดังนี้ บทเสาวรจนี หรือ บทชมความงามนั้น มักจะแสดงออกมาในรูปของการระบำต่าง ๆ ส่วนบทนารีปราโมทย์นั้น จะแสดงออกมาด้วยบทร้อง บทเจรจา และบทระบำที่เป็นลักษณะของการเกี่ยวพาราสี ส่วนบทพิโรธวาทัง จะแสดงออกมาด้วยบทบริภาษเป็นส่วนใหญ่ และบทสลบึงคพิสัย จะแสดงออกมาด้วยการคร่ำครวญ โศกเศร้า และการฆ่าตัวตาย

ในส่วนการปิดเรื่องนั้น มี 2 ลักษณะคือ การปิดเรื่องแบบสุชานาฏกรรม และ การปิดเรื่องแบบโศกนาฏกรรม โดยในการปิดเรื่องแบบสุชานาฏกรรมนั้น แบ่งได้เป็นการจบตามเนื้อเรื่อง และการจบด้วยระบำอำนวยพรท้ายเรื่อง ในส่วนของการปิดเรื่องแบบโศกนาฏกรรมนั้น 3 ลักษณะคือ การปิดเรื่องด้วยการแสดงความอาลัยต่อตัวละครที่จากไป การปิดเรื่องด้วยความพลัดพราก และการปิดเรื่องด้วยการตายของตัวละครเอก

ในด้านการฝึกซ้อม พบว่าจะเริ่มจากการแจกบทให้กับตัวละครตัวเอก ๆ นำไปศึกษาและฝึกซ้อมกับครูผู้ฝึกซ้อมจากนั้นก็จะเป็นการวางจุดหรือที่เรียกว่า BLOCKING ผู้แสดงต่อด้วยการซ้อมตามลำดับฉากตั้งแต่ต้น ซ้อมใหญ่และแสดงจริง โดยมีการปรับเปลี่ยนแก้ไขจุดบกพร่องต่าง ๆ ระหว่างซ้อมด้วย โดยให้ความสำคัญกับตัวแสดงตัวเอกเป็นหลัก ซึ่งผู้แสดงตัวเอกนั้นจะนิยมใช้ผู้ร่วมงานของคุณสมภพ จันทระภา เป็นผู้ฝึกซ้อม โดยมีการปรับท่าจำให้ง่ายขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับเวทีการแสดง ส่วนผู้แสดงตัวประกอบจะแยกซ้อมเป็นชุด ๆ ก่อนแล้วจึงจะนำมารวมซ้อมตามฉากอีกครั้ง

ด้านดนตรีเพลง เน้นถึงอารมณ์ของตัวละครเป็นหลักเพลงที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นเพลงภาษาที่มีความไพเราะเหมาะสมกับเนื้อเรื่องของละครแต่ละเรื่อง

ด้านการใช้พื้นที่แสดง ใช้พื้นที่แสดงได้อย่างลงตัว ไม่จำเป็นต้องมีการแสดงสลับฉากเพียงรอบเปลี่ยนฉาก ทำให้ดำเนินเรื่องไปอย่างรวดเร็ว

ด้านเครื่องแต่งกายคำนึงถึงความสมจริงตามยุคสมัยหรือถูกต้องตามประวัติศาสตร์ของเรื่องที่แสดงที่เรียกว่า History Costume ดังนั้น โครงร่างแบบเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายจึงมีความจำเป็นอย่างมากส่วนวิธีการแต่งกายนั้นผู้สร้างเครื่องแต่งกายจะมีวิธีการสร้างสรรค์ขึ้นเอง ดังจะเห็นเด่นชัดในการแสดงละครแนวดึกดำบรรพ์ เรื่องนางเสือง ในปี พ.ศ. 2547 ล่าสุด นั้น ในการจัดเครื่องแต่งกายของทหารขอม ทหารไทย ชาวบ้าน จะเป็นลักษณะที่เรียบง่าย และที่สำคัญในการนำเอาผ้ามาโพกศีรษะทำให้เป็นมวยผม ของพวกขอม ทหารไทย และชาวบ้าน ได้เป็นอย่างดีซึ่งทุ่นเวลาในการทำผมไปมาก

ด้านการสร้างฉากก็จะมีสร้างฉากที่เรียกว่า ฉากแบบสมจริงตามเนื้อเรื่องที่แสดงโดยอาศัยหลักฐานทางประวัติศาสตร์มากำหนดแบบร่างโดยผู้ร่วมงานของละครเรื่องต่างๆ ของสมภพ จันทระภา เป็นผู้ออกแบบและมอบหมายให้เจ้าหน้าที่โรงละครแห่งชาติหรือสถานีไทยโทรทัศน์ช่อง4เป็นผู้สร้างตามความต้องการของผู้ออกแบบและสมภพ จันทระภา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

สรุป และ เสนอแนะ

ละคร ของ สมภพ จันทระภา เป็นละครร่วมสมัยที่ผนวกเอาละครหลายประเภททั้งละครพูด ละครร้อง ละครพันทาง และละครดึกดำบรรพ์ มารวมเข้าไว้ด้วยกันจนเกิดเป็นละครรูปแบบใหม่ที่มีลักษณะเฉพาะตัว ซึ่งเป็นที่รู้จักและได้รับการยอมรับจากคนทั่วไป จนมีผู้เรียกติดปากว่า “ละครคุณสมภพ” ซึ่งทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบละครคุณสมภพ ในด้านกระบวนการแสดง ได้ตั้งวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ ดังนี้

- เพื่อประมวลชีวประวัติและ ผลงาน ของสมภพ จันทระภา
- เพื่อศึกษารูปแบบวิธีการทำงานการสร้างงานละครของสมภพ จันทระภา
- เพื่อศึกษารูปแบบและวิเคราะห์กระบวนการแสดงละครของสมภพ จันทระภา

โดยผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยครั้งนี้ว่า จะศึกษาชีวประวัติ ผลงานบทละคร วิธีการสร้าง และรูปแบบการแสดงละคร ของสมภพ จันทระภา ทุกประเภท ตั้งแต่ พ.ศ.2503 – ปัจจุบัน (พ.ศ.2547) โดยเลือกศึกษาจากละครประเภทต่าง ๆ กลุ่มละหนึ่งเรื่อง ดังนี้

1. ละครพูดเรื่องฉัตรแก้ว เป็นละครพูดเวทีเรื่องแรกและเรื่องเดียวที่ สมภพ จันทระภาได้ประพันธ์ขึ้นโดยจัดแสดงครั้งแรกที่โรงละครแห่งชาติเมื่อวันที่ 11 – 12 พฤศจิกายน 2510
2. ละครดึกดำบรรพ์เรื่องนางเสือง เป็นละครแนวดึกดำบรรพ์เรื่องแรกที่แสดงทางเวที ของสมภพ จันทระภา จัดแสดงเนื่องในวโรกาสที่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถทรงมีพระชนมายุครบ 36 พรรษา โดยแสดงเมื่อวันที่ 2 – 12 สิงหาคม 2511
3. ละครพูดสลับลำเรื่อง สามัคคีเภท เป็นละครพูดสลับลำที่แสดงทางเวทีเรื่องแรกและเรื่องเดียวที่สมภพ จันทระภาประพันธ์บทให้กับข้าราชการกองการสังคีต กรมศิลปากร ในสมัยนั้นแสดง โดยจัดแสดงที่โรงละครแห่งชาติ เมื่อ พ.ศ. 2520
4. ละครที่ปรับปรุงจากบทละครของผู้อื่น เรื่อง สาวเครือฟ้า ก็เป็นละครที่ตัดต่อจากบทละครของผู้อื่นเรื่องแรกที่ สมภพ จันทระภาปรับปรุงขึ้นโดยจัดแสดงเนื่องในวันมหาจุฬาลงกรณ์ 23 ตุลาคม 2516 ณ สถานีไทยโทรทัศน์ช่อง 4 บางขุนพรหม

ผลการศึกษาด้านประวัติและผลงาน ของ สมภพ จันทรประภา

สมภพ จันทรประภา เกิดเมื่อวันศุกร์ที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2462 เป็นบุตรของ รองอมาตย์เอกหลวงประภิตกรณีย์ กับ หม่อมหลวงชูป เสนีย์วงศ์ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี คณะวิศวกรรมศาสตร์ จาก จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เข้ารับราชการในกระทรวงอุตสาหกรรม ตำแหน่งนายช่างผู้ช่วยตรีแผนกตรวจเหมือง กองวิชาการเมืองแร่ กรมโลหกิจ ในปี พ.ศ. 2478 และได้รับการเลื่อนตำแหน่งเรื่อยมาจนมีตำแหน่งเป็นถึงเลขานุการกรมทรัพยากรธรณี กระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ ในปี พ.ศ.2509

ต่อมา สมภพ จันทรประภา ได้โอนย้ายมารับตำแหน่งรองอธิบดีกรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2516 และได้เกิดกระแสการต่อต้านจากบรรดาศิลปินจากกองการสังคีตและนักเรียนนักศึกษาของวิทยาลัยนาฏศิลป์ในขณะนั้น ด้วยความไม่พอใจบางประการ จึงทำให้ สมภพ จันทรประภา ต้องย้ายตัวเองไปช่วยราชการที่กระทรวงศึกษาธิการ ต่อเมื่อเหตุการณ์สงบลงก็ได้กลับมารับตำแหน่งรองอธิบดีกรมศิลปากรอีกครั้ง จนกระทั่งตำแหน่งสุดท้ายที่รับราชการคือผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการระดับ 10 ในปี 2521 จนกระทั่งลาออกจากราชการในเวลาต่อมา

สมภพ จันทรประภา เป็นผู้มีนิสัยรักการเขียน ทั้งนี้อาจจะได้รับอิทธิพลในด้านการเขียนจากผู้เป็นป้าคือหม่อมหลวงบุบผา นิมมานเหมินท์หรือดอกไม้สด จึงทำให้สมภพ จันทรประภา มีผลงานด้านการเขียนหรือการประพันธ์มากมาย หลากหลายประเภท นอกจากจะเขียนบทความ สารคดี เรื่องสั้น ต่างๆแล้ว ผลงานที่สร้างชื่อเสียงของ สมภพ จันทรประภา เป็นที่รู้จักของประชาชนโดยทั่วไปก็คือ การประพันธ์บทละคร และจัดแสดงละคร โดย สมภพ จันทรประภา เริ่มเขียนบทละครเพื่อให้สมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแสดงเนื่องในวันสำคัญ ๆ ของทางมหาวิทยาลัย แสดงทางสถานีโทรทัศน์ตั้งแต่ พ.ศ. 2507 เป็นต้นมา ในนามของคณะละครสมัครเล่น ชื่อ “คณะละครฉัตรแก้ว” ซึ่งได้ชื่อนี้มาจากการแสดงละครเรื่องฉัตรแก้วนั่นเอง

ละครของ สมภพ จันทรประภา ในช่วงแรกจะเป็นละครพูดเฉลิมพระเกียรติมีด้วยกันทั้งหมดจำนวน 12 เรื่อง โดยจัดแสดงทางสถานีโทรทัศน์รวม 11 เรื่อง ได้แก่เรื่อง บารมีพระมากพันรำพัน เจ้าชีวิต ร่มโพธิ์ทอง พระพิทักษ์ยุติธรรมถ่องแท้ เงินถุงแดง สมเด็จพระยาตำราญฯ พระยอดเมืองขวาง ดำฤชณา เวลสันดร ผมสถึงจะแน่ สู้ไม่ถอย และจัดแสดงทางเวที 1 เรื่อง คือ เรื่องฉัตรแก้ว

ในปี พ.ศ. 2511 สมภพ จันทรประภา ได้เขียนบทละครประวัติศาสตร์ขึ้นโดยมีความประสงค์จะให้แสดงในรูปแบบละครดึกดำบรรพ์ จำนวน 31 เรื่องทั้งนี้ได้จัดแสดงทางสถานีโทรทัศน์จำนวน 22 เรื่อง ได้แก่ หน่อหาญ นักพงศา บุษย์เทียน ไศเลนทรวีราช ทรอยกำศรวล

อัญญาแหวน ท้าวทองกีบม้า วิสุทธิราชเทวี ศรีปราชญ์ ชยเนทร พระเจ้าอุทอง ไอร์ลังคะ สมิงทอ ฟ้าวร้ว พระสุพรรณกัลยา คำไข่น้อย ชิงตั้ง กระจ่าง เจ้าองค์หล่อ ท้าวศรีสุดาจันทร์ เฉากะหมัด จามครวญ จัดแสดงทางเวที จำนวน 9 เรื่อง ได้แก่ นางเสื่อง พ่อขุนเม็งราย ศรีธรรมมาโคกราช พ่อขุนผาเมืองผู้เสียสละ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระนเรศวรฯ และ พระสุพรรณกัลยา ซีสิน สมเด็จพระสุริโยทัย และ ตามพวลิงค์ และประสงคที่จะให้แสดงในรูปแบบละครพูดสลัปลำจำนวน 11 เรื่อง โดยจัดแสดงทางสถานีโทรทัศน์จำนวน 5 เรื่อง คือ อยุธยาอาภูล ท้าวเทพสตรีย์ท้าวศรีสุนทร เลือดน่านเจ้า เผ่าไทย ยามาต้า และจัดแสดงทางเวที รวม 6 เรื่อง ได้แก่ พระรามคำแหง ผู้วิเศษ บางระจัน สามัคคีเภท พระแม่เจ้าจามเทวี และ บรรพไทย

สรุปผลงานการแต่งบทละครที่สมภพ จันทรประภา ได้ประพันธ์ขึ้นทั้งละครพูด เฉลิมพระเกียรติ ละครดีกดาบรรพ์ และละครพูดสลัปลำรวมทั้งสิ้นจำนวน 54 เรื่อง นอกจากนี้ สมภพ จันทรประภา ยังมีผลงานในการติดต่อบทละครร้องด้วยรวม 7 เรื่อง ได้แก่ สาวเครือฟ้า ตึกตายอดรัก ยิ่งผัวยิ่งเมีย เดาสุ่ม โฉเบ๊ พัดด้ามจิว และ ธรรมาธรรมะสงคราม รวมเป็นบท ละครที่สมภพ จันทรประภาแต่งและติดต่อบทละครของคนอื่นทั้งสิ้น 61 เรื่อง

ในปีพุทธศักราช 2514 สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถได้ทรงทอดพระเนตร ละครเรื่องพระสุพรรณกัลยา ที่จัดแสดงโดยคณะละครฉัตรแก้วทางสถานีไทยโทรทัศน์ช่อง 4 บางขุนพรหม และทรงพอพระทัยมากจึงมีพระราชเสาวนีย์ให้ ท่านผู้หญิงมณีรัตน์ บุนนาค สั่งให้ สมภพ จันทรประภา แต่งบทละครขึ้นทูลเกล้าถวาย สมภพ จันทรประภาจึงแต่งละครเรื่อง “สมเด็จพระสุริโยทัย” จัดแสดงถวาย สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถทรงโปรดมากจึงรับ คณะละครฉัตรแก้วของ สมภพ จันทรประภา เข้าไว้ในพระบรมราชินูปถัมภ์ โดยใช้ชื่อว่า “คณะละครอาสาสมัครในพระบรมราชินูปถัมภ์” มีหน้าที่จัดแสดงละครถวายในคราวเสด็จแปรพระราชฐาน เรื่องที่จัดแสดงถวายได้แก่เรื่อง สมเด็จพระสุริโยทัย สมเด็จพระนเรศวรมหาราช บางระจัน และ สมเด็จพระนเรศวรฯ และพระสุพรรณกัลยา

สมภพ จันทรประภา ถึงแก่อนิจกรรมอย่างสงบเมื่อวันเสาร์ที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ.2530 สิริรวมอายุได้ 68 ปี 9 เดือน 14 วัน นับได้ว่าเป็นการสูญเสียบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์วงการละครไทยที่มีอาจจะลืมเลือนได้อีกผู้หนึ่ง

ผลการศึกษาสัญลักษณ์ ของละครคุณสมภพ

ในด้านนาฏยวรรณกรรมนั้น พบว่าเนื้อเรื่องละครคุณสมภพมีที่มาจาก 2 แหล่ง คือ ประวัติศาสตร์ และ วรรณคดี โดยเนื้อเรื่องละครที่มาจากประวัติศาสตร์นั้น ก็มีทั้งที่มาจากประวัติศาสตร์ไทย เช่น นางเสื่อง พ่อขุนผาเมืองผู้เสียสละ พ่อขุนเม็งราย พระรามคำแหง บางระจัน เป็นต้น และ ที่มาจากประวัติศาสตร์ชนชาติอื่น เช่น ตรอยกำศรวล ไอริลังคะ จามครวญ นักพงศา อสังฺกแหวา เป็นต้น ในส่วนเนื้อเรื่องละครที่มาจากวรรณคดีนั้น สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ มาจากวรรณคดีเพื่อการแสดง ซึ่งได้แก่ การตัดต่อบทละคร ร้อง พระนิพนธ์ ใน พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ จำนวน 6 เรื่อง ได้แก่ สาวเครือฟ้า พัดด้ามจิว ตึกกระต่ายอดรัก ยิงผัวยิงเมีย เดาสุ่ม และ โฉมเบ็ และมาจาก วรรณคดีเพื่อการอ่าน ซึ่งพบเพียง 2 เรื่อง คือ สามัคคีเภท และ เวสสันดร

สัญลักษณ์ของละครคุณสมภพ ในส่วนของการเปิดเรื่องนั้นพบว่านิยมใช้วิธีการนำเสนอการเปิดเรื่อง 6 ลักษณะ คือ การเปิดเรื่องด้วยการบรรยายหรือเกริ่นนำ การเปิดเรื่องด้วยระบำหมู่ การบรรเลงเพลงนำอารมณ์ การขับลำนำหรือเสภา และการแสดงภาพนิ่ง (Tableaux Vivantes) โดยการเปิดเรื่องแบบบรรยายมักจะพบมากในละครที่จัดแสดงทางโทรทัศน์ เนื่องจากการบรรยายช่วยในการปูพื้นเรื่องอย่างรวดเร็ว ซึ่งเหมาะกับการจัดแสดงทางโทรทัศน์ซึ่งมีข้อจำกัดในการแสดงมาก เช่น เรื่องพระยอดเมืองขวาง ศรีปราษฎ์ ชยเนตร ไอริลังคะ ส่วนการเปิดเรื่องแบบการแสดงภาพนิ่งมักพบในละครที่มีการจัดแสดงบนเวทีเท่านั้น เช่น นางเสื่อง สามัคคีเภท สมเด็จพระสุริโยทัย ตามพรลิงค์

นอกจากนั้นละครคุณสมภพยังมีลักษณะเด่นในการสร้างบทปริภาษ โดยบทปริภาษ จะ ปรากฏอยู่ในละครแทบทุกเรื่อง ของ สมภพ จันทรประภา โดยมูลเหตุแห่งการปริภาษของตัวละครมี 4 ลักษณะ คือ เกิดจากอารมณ์หึงหวงของตัวละคร เกิดจากความน้อยใจ ผิดหวังในพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนาของบุคคลอื่นเป็นที่รัก เกิดจากความต้องการช่วยเหลือก่อนทำสงคราม และเกิดจากความไม่พอใจที่ได้ประสบกับพฤติกรรมอื่นไม่พึงปรารถนาอื่น ๆ โดยในการสร้างบทปริภาษนั้น จะใช้กระบวนการกลอนที่ กระชับ กระทัดรัด โดยคำนึงถึงภูมิหลังของตัวละครผู้กล่าวบทปริภาษนั้นเป็นหลัก ซึ่งหากผู้กล่าวบทปริภาษเป็นตัวละครระดับชาวบ้าน บทปริภาษที่ออกมา ก็จะเป็นลักษณะชาวบ้านด่าทอกัน คือ ใช้ถ้อยคำหยาบคาย ตรงไปตรงมา แต่หากเป็นผู้กล่าวบทปริภาษเป็นตัวละครระดับชนชั้นสูง เช่น นางกษัตริย์ บทปริภาษที่ออกมา ก็เป็นลักษณะมีชั้นเชิง คือ เน้นการเปรียบเปรย เสียดสี เหน็บแนม ไม่ใช้ถ้อยคำรุนแรงแบบตรง ๆ แต่จะใช้การกล่าวเป็นนัยเพื่อสร้างความเจ็บช้ำน้ำใจให้กับฝ่ายตรงข้าม

ความตระการตาเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในละครคุณสมภพ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ชมเกิดความติดตามตั้งใจ หรือที่สมภพ จันทรประภา เรียกว่าเพื่อล่อตาคนดูนั่นเอง โดยการสร้างความตระการตาที่ปรากฏในละครคุณสมภพนั้น ถูกนำเสนอผ่านนาฏยประดิษฐ์ 3 ลักษณะ คือ การระบำหมู่ที่เน้นความงามทางนาฏศิลป์ ระบำกองทัพและการแสดงฉากรบ และขบวนแห่ซึ่งใช้ผู้แสดงเป็นจำนวนมาก การแสดงฉากกระบวนเสด็จหรือกระบวนแห่ โดยการแสดงระบำต่าง ๆ นั้นมีทั้งระบำมาตรฐานและระบำที่ประดิษฐ์ขึ้นใหม่ โดยแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ระบำที่ไม่มีบทร้อง และระบำที่มีบทร้อง ที่มีเนื้อหา 5 ลักษณะ คือ การเฉลิมพระเกียรติ การปลุกใจให้ฮึกเหิม การบันเทิงหรือหย่อนใจ การอวยพรหรือสรรเสริญบูชา และการชมธรรมชาติ ซึ่งระบำเหล่านี้จะสอดแทรกอยู่ในช่วงต้น ช่วงกลาง และช่วงท้ายของละคร โดยการสอดแทรกระบำนั้นจะพิจารณาถึงความเหมาะสมของระบำกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในฉากนั้น ๆ

นอกจากการสร้างความตระการตาแล้ว ในละครคุณสมภพยังสร้างความสะเทือนอารมณ์ต่าง ๆ ให้เกิดกับความรู้สึกของคนดูด้วย ซึ่งเป็นกลวิธีหนึ่งในการที่จะช่วยชักจูงคนดูให้รู้สึกร่วมไปกับละครได้โดยง่าย ซึ่งจากการใช้ความรู้เรื่องรสของวรรณคดีไทยมาศึกษาการสร้างความสะเทือนอารมณ์ที่ปรากฏในละครคุณสมภพซึ่งแสดงออกผ่านทางฉากนาฏการต่าง ๆ พบว่า การนำเสนอบทเสาวราจนี้ หรือ บทชมความงามนั้น มักจะแสดงออกมาในรูปของการระบำต่าง ๆ ส่วนบทนารีปราโมทย์ หรือ บทเกี่ยวพาราสีนั้น จะแสดงออกมาด้วยบทร้อง บทเจรจาของตัวละครที่กำลังมีความรัก และแสดงออกทางบทรำที่เป็นลักษณะของการเกี่ยวพาราสี ส่วนบทพิโรธวาหัง หรือ บทโกรธ จะแสดงออกมาด้วยบทปริภาษเป็นส่วนใหญ่ และบทสลบึงคพิสัย จะแสดงออกมาด้วยการคร่ำครวญ โศกเศร้า และการฆ่าตัวตาย โดยลักษณะของบทดังกล่าวที่แสดงออกมาผ่านทางละครนั้นจะช่วยดึงดูดผู้ชมให้มีอารมณ์และความรู้สึกคล้อยตามไปกับละครได้เป็นอย่างดี

ในส่วนของการปิดเรื่องในละครคุณสมภพ พบว่ามี 2 ลักษณะคือ การปิดเรื่องแบบสุชานาฏกรรม และ การปิดเรื่องแบบโศกนาฏกรรม โดยในการปิดเรื่องแบบสุชานาฏกรรมนั้น แบ่งได้เป็นการจบตามเนื้อเรื่อง กล่าวคือ เมื่อเนื้อเรื่องดำเนินไปถึงจุดจบเมื่อใด ก็จะจบเรื่องลงทันที ไม่มีการแสดงอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไปอีก และการจบด้วยระบำอำนวยการท้ายเรื่อง ซึ่งระบำที่ปิดเรื่องต่าง ๆ เหล่านี้ มีทั้งระบำที่ไม่มีบทร้องและระบำที่มีบทร้อง ในส่วนของการปิดเรื่องแบบโศกนาฏกรรมนั้น 3 ลักษณะ คือ การปิดเรื่องด้วยการแสดงความอาลัยต่อตัวละครที่จากไป การปิดเรื่องด้วยความพลัดพราก และการปิดเรื่องด้วยการตายของตัวละครเอก

ในส่วนของ การคัดเลือกผู้แสดงให้รับบทเป็นตัวละครนั้น เป็นส่วนที่ต้องอาศัย ความละเอียดอ่อนพิถีพิถันเป็นอย่างมาก จากการศึกษาพบว่า สมภพ จันทระภา มีวิธีการ คัดเลือกผู้แสดงให้รับบทเป็นตัวละคร 2 ลักษณะ คือ คัดเลือกผู้แสดงก่อน แล้วจึงเขียนบทให้ เหมาะกับบุคลิกลักษณะ ความงาม และความสามารถของผู้แสดงคนนั้น ๆ หรือ เขียนบทขึ้น ก่อน แล้วจึงคัดเลือกผู้แสดงให้เหมาะสมลงตัวกับบทบาทที่จะได้รับ

หลังจากได้ผู้แสดงแล้ว การดำเนินงานต่อไป ก็คือการฝึกซ้อมผู้แสดง โดยจะมีการ แยกซ้อมระหว่างผู้แสดงเป็นตัวละครเอก ผู้แสดงเป็นตัวละครประกอบ และระบำต่าง ๆ โดย ในการซ้อมผู้แสดงเป็นตัวละครเอกจะเริ่มจากการแจกบทให้นำไปศึกษา และฝึกซ้อมการรำและ การร้องกับครูหรือผู้ร่วมงานของ สมภพ จันทระภา โดยการซ้อมทำรำในละครคุณสมภพนั้น จะไม่เน้นการตีบททุกคำแบบละครใน แต่จะมีการตีบทหรือรำใช้บทเลียนแบบอย่างละครของ กรมพระยานริศฯ ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้แสดงเป็นหลักด้วย ในส่วนของ การซ้อมร้อง ขึ้นต้นจะมีครูมาต่อเพลงให้ โดยให้ผู้แสดงฝึกร้องปากเปล่าก่อนให้ได้เสียก่อน ซึ่งค่อย ๆ “ซ้อมเข้า เครื่อง” ซึ่งหมายถึงซ้อมร้องโดยมีเครื่องดนตรีประกอบ จากนั้นก็จะเป็นการวางจุดหรือที่เรียกว่า BLOCKING ผู้แสดง และตามด้วยการรวมผู้แสดงทั้งหมดซ้อมตามลำดับฉากตั้งแต่ต้น ซ้อม ใหญ่และแสดงจริง โดยมีการปรับเปลี่ยนแก้ไขจุดบกพร่องต่าง ๆ ระหว่างซ้อมด้วย

ด้านการสร้างเครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ และศิราภรณ์ที่ใช้แสดงในละครคุณ สมภพนั้นได้รับการยอมรับและชื่นชมจากคนทั่วไปเป็นมาก โดยจากการศึกษาพบว่า การสร้าง เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ และศิราภรณ์นั้นเกิดจากการค้นคว้าหลักฐานทางประวัติศาสตร์ทั้ง ในด้านยุคสมัย และขนานานของตัวละครในเรื่องเช่นเดียวกับการเขียนบท พร้อมกับทำการออกแบบให้เอื้อต่อการผลิต และความสะดวกในการแสดงให้มากที่สุด

ด้านดนตรีเพลงนั้น พบว่า สมภพ จันทระภา จะมอบต้นร่างตัวบทให้ครูดนตรี และครูขับร้องทำหน้าที่เป็นผู้บรรจเพลงเสมอ โดยเพลงที่ปรากฏในละครคุณสมภพส่วนมากนั้น จะเน้นถึงอารมณ์ของตัวละครเป็นหลัก และเพลงที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นเพลงภาษาที่มีความไพเราะ เหมาะสมกับเนื้อเรื่องของละครแต่ละเรื่อง

ด้านการใช้พื้นที่แสดงนั้น พบว่า สมภพ จันทระภา ได้มีการจัดใช้พื้นที่แสดง ได้อย่างลงตัว โดยแบ่งพื้นที่การแสดงเป็นเวทีบนและเวทีล่าง และสร้างบทให้ผู้แสดงได้เล่นบน เวทีล่าง ในเวลาที่ต้องการจะเปลี่ยนฉากของเวทีบน ทำให้ไม่จำเป็นต้องหยุดเรื่อง หรือ หากการ

แสดงขึ้นมาเล่นคืนเวลาเพื่อเปลี่ยนฉากเหมือนในอดีต ทำให้ดำเนินเรื่องของละครคุณสมภาพเป็นไปอย่างรวดเร็ว

ด้านฉาก นั้นจะมีการสร้างฉากประกอบตามท้องเรื่องมีด้วยกัน 2 ประเภทคือฉากที่เรียกว่า”ฉากเสมือนจริง” และ”ฉากแบบจินตนาการ” ซึ่งในละครคุณสมภาพทั้ง 61 เรื่องจะมีเพียง 2 เรื่องเท่านั้นที่ใช้ฉากแบบจินตนาการคือเรื่อง ซีสิน และ บรรพไทย นอกเหนือจาก2เรื่องนี้จะเป็ฉากเสมือนจริงทั้งหมดไม่ว่าจะแสดงทางเวทีหรือทางโทรทัศน์ก็ตาม กรรมวิธีการสร้างจะเริ่มตั้งแต่การร่างแบบฉากแต่ละเรื่องโดยอาศัยหลักฐานทางประวัติศาสตร์เป็นตัวกำหนดโดยผู้ร่วมงานละครคุณสมภาพ นอกจากเรื่องนางเสืองที่ศิววงศ์ กุญชรเป็นผู้ออกแบบแล้วละครเรื่องต่อๆมาทุกเรื่องจะมีสุรพล วิรุฬห์รักษ์ผู้ร่วมงานคนสำคัญเป็นผู้ออกแบบทั้งสิ้น

ดังนั้นจากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับละครคุณสมภาพมาตั้งแต่ต้นพอจะสรุปท้ายสุดได้ว่า **ละครคุณสมภาพ** คือละครรูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้นในรัชกาลที่ 9 โดยมีสมภาพ จันทรประภา เป็นผู้ประพันธ์บทละคร และ อำนวยการแสดง เมื่อครั้งแรกที่ละครประเภทนี้เกิดขึ้นนั้น ได้รับการยอมรับจาก เจ้านายเชื้อพระวงศ์ชั้นสูง ผู้มีอำนาจของรัฐ ประชาชน และเยาวชน แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นละครที่ถูกปฏิเสธจากกลุ่มบุคคลทั้งระดับสูงและนักเรียนนักศึกษา ของกรมศิลปากรที่มีแนวคิดในเชิงอนุรักษ์ซึ่งไม่สามารถยอมรับละครในรูปแบบสมภาพ จันทรประภาได้ จนกระทั่งเวลาผ่านไปความนิยมในละครคุณสมภาพเสื่อมถอยลงทั้งนี้อาจเป็นเพราะสมภาพ จันทรประภาถึงแก่กรรมหรือคณะละครไม่ได้จัดแสดงต่อเนื่องก็ตาม แต่ต่อมาในภายหลังจึงเกิดการรื้อฟื้นและนำละครคุณสมภาพกลับมาแสดงอีกทั้งของกรมศิลปากรและคณะละครกิตติมศักดิ์จึงทำให้ละครคุณสมภาพกลับมามีชีวิตชีวาอีกครั้ง

ลักษณะเด่นที่ปรากฏอยู่ในละครคุณสมภาพที่สามารถกล่าวถึงได้ในที่นี้เห็นจะได้แก่ **บทบริภาษเด่นมาก ฉาก เครื่องแต่งตัวงาม เพลงมีความไพเราะ** ซึ่งลักษณะเด่นหรือลักษณะเฉพาะเหล่านี้เกิดจาก ความพึงพอใจ ความสามารถในการปรับประสานให้มีความเหมาะสมลงตัว และ ความกล้าหาญในอันที่จะสร้างสิ่งใหม่ของสมภาพ จันทรประภา ดังนั้นผู้วิจัยจะขอกล่าวไว้ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ว่า **“ละครคุณสมภาพก็คือละครคุณสมภาพ ซึ่งเป็นละครที่ไม่มีใครเหมือนและไม่เหมือนใคร”**

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษานาฏยลักษณ์ ใน ละครของสมภาพ จันทรประภา พบว่ายังมีข้อนำสนใจศึกษาเกี่ยวกับ นาฏยลักษณ์ อีกหลายประการจึงขอเสนอแนะ ดังนี้

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างการแสดงที่ดำเนินงานโดยผู้ร่วมงานละครของสมภพ จันทรประภากับการแสดงที่ผู้อื่นนำการแสดงละครของสมภพ จันทรประภาไปจัดแสดงว่า ยังคงนาฏยลักษณะของ ละครคุณสมภพไว้ หรือไม่ อย่างไร
2. น่าจะมีการศึกษาในด้านนาฏยลักษณะของผู้แต่งบทละครคณะอื่นๆอีกต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ, คุณหญิง. นายสมภพ จันทรประภาวิศวกรผู้สร้างสรรคงานประพันธ์บท
ละคร. สตูดิโอคนสำคัญเล่ม 12. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ไทย,
2533.

จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา. วิเคราะห์บทละครดีก่าบรรพ์ของ สมภพ จันทรประภา. ปริญญาานิพนธ์
หลักสูตรปริญญาามหาบัณฑิต เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสารมิตร.2532.

จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา, วรรณคดีการแสดง. สำนักศิลปวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยขอนแก่น : โรง
พิมพ์คลังนานาขอนแก่น, 2544.

จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา,. ละครคุณสมภพ. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคกลาง. กรุงเทพมหานคร
: เล่มที่ 12. มูลนิธิธนาคารไทยพาณิชย์, 2516-2517.

จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา, ละครประวัติศาสตร์. วารสารมนุษยศาสตร์ปริทรรศ 9, 1-2, (2530.)

จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา, สมภพ จันทรประกากับวรรณกรรมบทละครประวัติศาสตร์. ศิลปากร 35,
6, (2535.)

จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา และ วิไลวรรณ ไสมโสภณ. สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถกับ
ละครประวัติศาสตร์ของสมภพ จันทรประภา คณะละครอาสาสมัครในพระบรม
ราชานุปถัมภ์. มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์, 2537.

จักรพันธ์ โปษยกฤต. นางเสื่อกับข้าพเจ้า. หนังสือมหาวิทยาลัย 23 ต.ค. ประจำปีการศึกษา
2518. กรุงเทพมหานคร : นำอักษรการพิมพ์.

เจตนา นาควิธระ. ละครเพลงสมัยใหม่ : จุดบรรจบระหว่างประเพณีไทยกับตะวันตก.
ศิลปวัฒนธรรม 10, (5 มีนาคม 2532.)

ชาติรี(นามแฝง). บวงสรวงนางเสื่อก. พิมพ์ไทหลังข่าว. พระนคร : โรงพิมพ์ไทยพาณิชย์การม,
2511.

นันทิ เจษฎา. รัตนโกสินทร์ยังไม่สิ้นละครไทย. เดลินิวส์, 12 พฤศจิกายน 2510.

บรรณาธิการ. ขอปรบมือให้ละครดีก่าบรรพ์เรื่องนางเสื่อก. สารประชาชน, 15, 216, (2511)

บรรณาธิการ. วัฒนธรรมกรรมศิลป์. อาทิตย์, 1, 4, (2520)

ปรุจันท์(นามแฝง). สามัคคีเภท จากประวัติศาสตร์และพุทธประวัติถึงคำฉันท์และละคร.

เอกลักษณ์ไทย ปีที่ 1 ฉบับที่ 8. กรุงเทพ : โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี,
2520.

วิริสา(นามแฝง). สมเด็จพระสุริโยทัย. สกุลไทย 28, 1416, (2525.)

เทพรัตน์ราชสุดา สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระ. พระราชหัตถเลขา ที่ระลึกนายเปรมิน

กัลยา ณมิตร, 31 มกราคม 2524.

สมภพ จันทรประภา. โลงปราบดาภิเษกเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย.

อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ พระชาติตระการ (ม.ร.ว.จิตร คนแฉง), 2511.

สมภพ จันทรประภา. พระราชวังหลัง. ที่ระลึกในงานบำเพ็ญกุศลคล้ายวันเกิดพระเทพมุนี.

สมภพ จันทรประภา. ชีวิตและงานของดอกไม้สด. กรุงเทพฯ : อมรการพิมพ์, 2529.

สมภพ จันทรประภา. ชีวิตจุดเทพนิยายของ"ดอกไม้สด". พระนคร : แพร์พิทยา, 2509.

สมภพ จันทรประภา. เที่ยววัดโพธิ์กับโลหะกิจ พิมพ์เป็นกรณีพิเศษสำหรับเยาวชนเนื่องในวาระวัน

เด็ก. พระนคร : กรมโลหกิจ 3 ตุลาคม 2503

สมภพ จันทรประภา. ชีวิตและงานของจอมพลถนอม กิตติขจร. กรุงเทพมหานคร : ก้าวหน้า,

2515.

สมภพ จันทรประภา. "อยู่อย่างไทย" บทโทรทัศน์. โครงการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย กระทรวง

ศึกษาธิการ, 2521.

สมภพ จันทรประภา. แผ่นดินที่ 3. วชิราวุธานุสรณ์สาร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์,

2536.

สมภพ จันทรประภา. ละครมิใช่ของเล่น. หนังสืออ่านประกอบคำบรรยาย วิชาพื้นฐานอารยธรรม

ไทยตอนต้นตรีนาฏศิลป์ไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมศาสตร์, 2515.

สมภพ จันทรประภา. คุณหญิงเทศ นักกานุกรักษ์. นารีผู้มีคุณ สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์

ของชาติ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2529.

สมภพ จันทรประภา. พระบรมดิลก. เฉลิมพระเกียรติพระราชวงศ์ฝ่ายในเล่ม 2.

สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ. กรุงเทพ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดเรืองแสงการพิมพ์,

2528.

สมภพ จันทรประภา. พระบรมราชชนนีในรัชกาลปัจจุบัน. เฉลิมพระเกียรติพระราชวงศ์ฝ่ายใน

เล่ม 3. สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด

สำนักพิมพ์ประกายพรึก, 2534.

สมภพ จันทรประภา. สวัสดิ์ละครโน. สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 3 กันยายน 2510.

สมภพ จันทรประภา. สวัสดิ์ละครโน. สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 10 กันยายน 2510.

สมภพ จันทรประภา. ประวัตินายสมภพ จันทรประภา. เอกสารส่วนตัว ม.ป.ป. 8หน้า.

สมภพ จันทรประภา. ประวัตินายสมภพ จันทรประภา. เอกสารส่วนตัว ปลายมือ 9 หน้า, 2523.

สมภพ จันทรประภา. ประวัติกรมราชทัณฑ์ 200 ปี. กรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย

จัดพิมพ์เนื่องในงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี, 2525.

- สมภพ จันทรประภา. ค้นคว้า. เอกลักษณ์ไทย ปีที่ 1 ฉบับที่ 6. โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, 2520.
- สมภพ จันทรประภา. การคาด(เกี่ยว)ผ้าคาดเอว. เอกลักษณ์ไทย 1, 4, (2520.)
- สมภพ จันทรประภา. พระภรรยาเจ้า. เอกลักษณ์ไทย ปีที่ 1 ฉบับที่ 8. โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, 2520.
- สมภพ จันทรประภา. นรชาติ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรเพชรเกษม, 2516.
- สมภพ จันทรประภา. บทละครดึกดำบรรพ์ บทประพันธ์โทรทัศน์ ของสมภพ จันทรประภา ชุดที่ 1 หน่อหาญ นักรบงา บูเช็กเทียน ไศเลนทร์ธิดา ทรอยกำศรวล.
- สมภพ จันทรประภา. บทละครดึกดำบรรพ์ บทประพันธ์โทรทัศน์ ของสมภพ จันทรประภา ชุดที่ 2 อัญญาแหวน ท้าวทองกีบม้า วิสุทธิดาเทวี ศรีปราษฎ์.
- สมภพ จันทรประภา. บทละครดึกดำบรรพ์ บทประพันธ์โทรทัศน์ ของสมภพ จันทรประภา ชุดที่ 3 ขยันทระ พระเจ้าอุทุมพร ไอร์ลังคะ สมิงทอ ฟ้าว.
- สมภพ จันทรประภา. บทละครดึกดำบรรพ์ บทประพันธ์โทรทัศน์ ของสมภพ จันทรประภา ชุดที่ 4 พระสุพรรณกัลยา สมเด็จพระนเรศวรและพระสุพรรณกัลยา คำไข่น้อย ชิงตั้ง.
- สมภพ จันทรประภา. บทละครดึกดำบรรพ์ บทประพันธ์โทรทัศน์ ของสมภพ จันทรประภา ชุดที่ 5 กระจุก เจ้าองค์หล่อ ท้าวศรีสุดาจันทร์ เจกอะหมัด จามครวญ.
- สมภพ จันทรประภา. บทละครพูดสลับลำ บทประพันธ์โทรทัศน์ ของสมภพ จันทรประภา ชุดที่ 6 อัญญาอาภูล ท้าวเทพสตรี-ท้าวศรีสุนทร เลื่อนานเจ้า เฝ้าไทย.
- สมภพ จันทรประภา. บทละครดึกดำบรรพ์ บทประพันธ์โทรทัศน์ ของสมภพ จันทรประภา ชุดที่ 7 นางเสื่อง ศรีธรรมมาโคกราช ซีนิน พ้อขุนผาเมืองผู้เสียสละ พ้อขุนเม็งราย.
- สมภพ จันทรประภา. บทละครเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว บทประพันธ์โทรทัศน์ ของสมภพ จันทรประภา ชุดที่ 8 เจ้าชีวิต ฉัตรแก้ว ร่มโพธิ์ทอง พระพิทักษ์ยุติธรรม ถองแท้.
- สมภพ จันทรประภา. บทละครพูด บทประพันธ์โทรทัศน์ ของสมภพ จันทรประภา ชุดที่ 9 สมเด็จพระยาตำราญฯ พระยอดเมืองขวาง ดำฤชณา ผมสิถึงจะแน่.
- สมภพ จันทรประภา. บทละครดึกดำบรรพ์ และบทละครพูดสลับลำ ของสมภพ จันทรประภา ชุดที่ 10 สมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระนเรศวรมหาราชและพระสุพรรณกัลยา บางระจัน สมเด็จพระสุริโยทัย.
- สมภพ จันทรประภา. บทละครพูดและบทละครพูดสลับลำ บทละครเวที ของสมภพ จันทรประภา ชุดที่ 11 ฉัตรแก้ว พระรามคำแหง ผู้วิเศษ สามัคคีเภท.
- สมภพ จันทรประภา. บทละครร้อง พระนิพนธ์ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์

- บทประพันธ์โทรทัศน์ ของสมภาพ จันทรประภา ชุดที่ 12 สาวเครือฟ้า ตู๊กตายอดรัก
ยิ่งฝ้ายยิ่งเมีย เดาสุ่ม โฉมเบ๊ พัดด้ามจิว.
- สมภาพ จันทรประภา. บทละครพูด บทประพันธ์โทรทัศน์ ของสมภาพ จันทรประภา เรื่อง สู้ไม่ถอย.
- สมภาพ จันทรประภา. อุชฌายาอาภรณ์ กรมศิลปากรพิมพ์เผยแพร่ กรุงเทพฯ, พิมพ์ครั้งที่ 2, 2526.
- สมภาพ จันทรประภา. สมเด็จพระศรีสวรินทิราฯ ที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพ
คุณหญิงโสมวัศม์ จันทรประภา, 26 กันยายน 2538. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เมอริพันธ์
- สมภาพ จันทรประภา. วินัยที่ได้ศึกษาดิแล้ว ที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพนายสมภาพ
จันทรประภา, ม.ป.ป.
- สมภาพ จันทรประภา. สูจิบัตรบทละครเรื่องสมเด็จพระสุริโยทัย แต่งทูลเกล้าถวายสมเด็จพระนาง
เจ้าพระบรมราชินีนาถ แสดงถวาย ณ จังหวัดเชียงใหม่ โดยคณะละครอาสาสมัคร
ในพระบรมราชินูปถัมภ์. โรงพิมพ์ห้องภาพสุวรรณ, มปป.
- สมภาพ จันทรประภา. สูจิบัตรบทละครเรื่องนางเสือง ละครดึกดำบรรพ์เฉลิมพระเกียรติ.
โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, 2511.
- สมภาพ จันทรประภา. สูจิบัตรบทละครเรื่องนางเสือง ละครดึกดำบรรพ์เฉลิมพระเกียรติ.
พระนคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิวิพร, 2511.
- สมภาพ จันทรประภา. สูจิบัตรบทละครเรื่อง ตามพรลิงค์ แสดงเนื่องในวโรกาสเฉลิม
พระชนพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ห้องภาพสุวรรณ , 2523.
- สมภาพ จันทรประภา. สูจิบัตรบทละครดึกดำบรรพ์เรื่องสมเด็จพระนเรศวรมหาราช โดยคณะละคร
อาสาสมัครในพระบรมราชินูปถัมภ์. นครหลวง : อักษรสยามการพิมพ์, 2515.
- สมภาพ จันทรประภา. สูจิบัตรบทละครดึกดำบรรพ์เรื่องศรีธรรมมาโคกราช แสดงโดยนิสิตแผนก
อิสระมวลชนสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. พระนคร : โรง
พิมพ์ห้องภาพสุวรรณ, 2513.
- สมภาพ จันทรประภา. สูจิบัตรบทละครดึกดำบรรพ์เรื่องศรีธรรมมาโคกราช แสดงโดยข้าราชการกรม
ศิลปากร โรงพิมพ์คุรุสภาพระสุเมรุ, 2515.
- สุจิตรา จจรจิต. วิเคราะห์บทละครดึกดำบรรพ์ พระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์. ปริญญานิพนธ์ หลักสูตรปริญญามหาบัณฑิตเสนอ
ต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, พ.ศ. 2522.
- สุรัชย์ เครือประดับ. ศรีธรรมมาโคกราชมิใช่ละครดึกดำบรรพ์. อนุสารเผยแพร่กิจกรรมและสาระ
นาฏศิลป์ ชมรมละคร ส.จ.ม.. ศรีเมืองการพิมพ์, 2513.
- สุรพล วิรุฬห์รักษ์, ศาสตราจารย์ ดร. นางเสือง. จามจุรี ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 ตุลาคม 2542.
พิมพ์ที่บริษัทคอมฟอร์ม, 2542.

- สุรพล วิรุฬห์รักษ์, ศาสตราจารย์ ดร. ระฆังแห่งความรัก. ไทยรัฐ, 13 กุมภาพันธ์ 2532.
- สุรพล วิรุฬห์รักษ์, ศาสตราจารย์ ดร. ตอนระฆังละครอาสาสมัครในพระบรมราชานุเคราะห์. ไทยรัฐ, 13 สิงหาคม 2533.
- สุรพล วิรุฬห์รักษ์, ศาสตราจารย์ ดร. นาฏยศิลป์สมัยรัชกาลที่ 9. งานวิจัย, กระทรวงศึกษาธิการ, 2541.
- สุรพล วิรุฬห์รักษ์, ศาสตราจารย์ ดร. นาฏยศิลป์ปริทรรศน์. พิมพ์ครั้งที่ 2. ม.ป.ท., 2544.

สัมภาษณ์

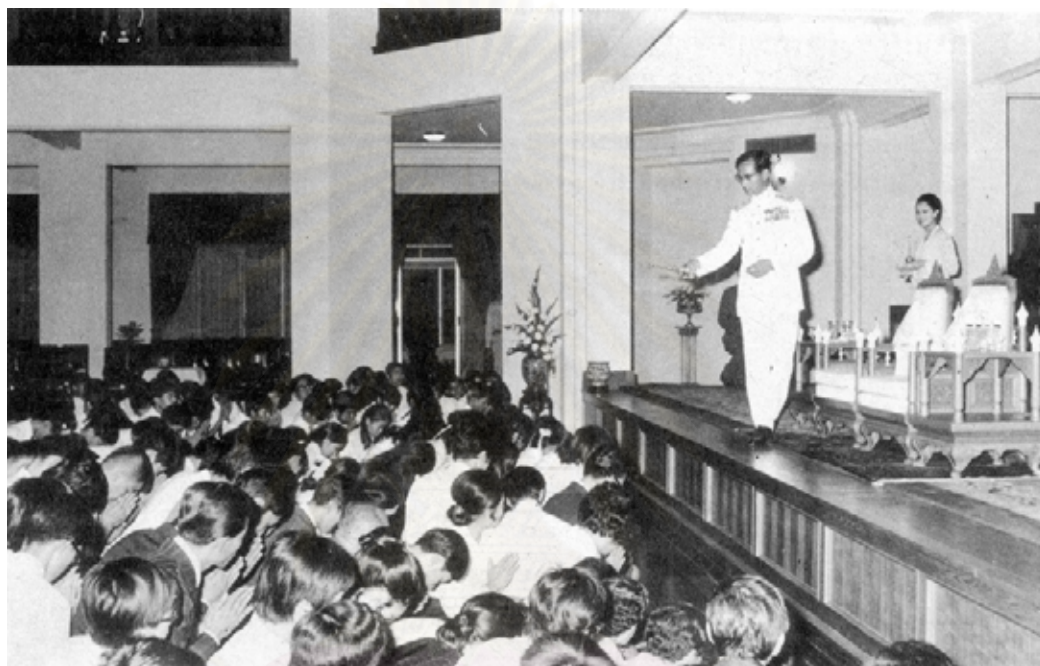
- จักรกฤษณ์ ดวงพัฒนา. สัมภาษณ์, 31 มีนาคม 2547.
- ปรเมษฐ์ บุญยะชัย. สัมภาษณ์, 18 พฤษภาคม 2547.
- พูนสุข เหล็กพุด. สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2547.
- ศุภชัย สิทธิเลิศ. สัมภาษณ์, 5 มีนาคม 2547.
- สาวิกา ชื่นคงชู. พันเอกพิเศษหญิง. สัมภาษณ์, 5 มีนาคม 2547.
- สาวิกา ชื่นคงชู. พันเอกพิเศษหญิง. สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2547.
- สิวลี ทัมพากร. สัมภาษณ์, 5 มีนาคม 2547.
- สุจิตต์ ดุริยะประณีต. สัมภาษณ์, 5 มีนาคม 2547.
- สุชัย รอยวิรัตน์. สัมภาษณ์, 5 มีนาคม 2547.
- สุรพล วิรุฬห์รักษ์. คณบดีคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
สัมภาษณ์, 23 กันยายน 2546.
- สุรพล วิรุฬห์รักษ์. คณบดีคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
สัมภาษณ์, 5 มีนาคม 2547.
- สุรางค์ อิงคเวทย์. สัมภาษณ์, 5 มีนาคม 2547.
- โสภณ แสนฤทธิ์. สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2547.

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก.
องค์ราชูปถัมภ์และองค์ราชินีอุปถัมภ์ละครคุณสมภพ

ภาพที่ 138

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระสุหร่ายประทานแก่ผู้แสดงละครเรื่องสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ณ ศาลาดุสิดาลัย วันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ.2515

ที่มาของภาพ เอื้อเฟื้อภาพโดยรองศาสตราจารย์จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่139

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯพระบรมราชินีนาถ
เสด็จทอดพระเนตรละครคุณสมภาพเรื่องเวสสันดร ณเวทีสวนอัมพรวันที่ 22 ต.ค. 2508
ที่มาของภาพ เอื้อเฟื้อภาพโดยพันเอกพิเศษหญิงสาวิกา ชื่นคงชู

ภาพที่140

สมเด็จพระนางเจ้าฯพระบรมราชินีนาถโปรดเกล้าให้ผู้แสดงละครเรื่องเวสสันดรเข้าเฝ้า
ณเวทีสวนอัมพรวันที่ 22 ต.ค. 2508 เอื้อเฟื้อภาพโดยพันเอกพิเศษหญิงสาวิกา ชื่นคงชู

ภาพที่141

สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าวีราลงกรณ์ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าสิรินทรเทพรัตนสุดา
 สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ เสด็จทอดพระเนตรละครคุณสมภาพ
 เรื่องสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ณ โรงละครแห่งชาติ วันศุกร์ที่ 22 ธันวาคม 2515
 ที่มาของภาพ เอื้อเฟื้อภาพโดยพันเอกพิเศษหญิงสาววิกา ชื่นคงชู

ภาพที่ 142 สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชทรงมีพระราชปฏิสันฐานกับผู้แสดงละครดึกดำบรรพ์เรื่อง
 สมเด็จพระนเรศวรมหาราช เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2515 ณ โรงละครแห่งชาติ

ภาพที่ 143 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จทอดพระเนตรละครพุดสลับลำ
เรื่องสามัคคีเภท ณ โรงละครแห่งชาติ พ.ศ.2520
เชื้อเพื่อภาพโดยรองศาสตราจารย์จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา

ภาพที่ 144 สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ เสด็จทอดพระเนตรละครพุดสลับลำ
เรื่องบรรพไทย ณ โรงละครแห่งชาติ เชื้อเพื่อภาพโดยรองศาสตราจารย์จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา

ภาพที่145 พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ เสด็จทอดพระเนตรละครพูดเรื่องเวสสันดร ณ โรงละครแห่งชาติ 12 ธันวาคม 2527 เก็บเพื่อภาพโดยรองศาสตราจารย์จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข.

ภาพสมภพ จันทรประภาและผู้ร่วมงาน

ภาพที่146

สมภพ จันทรประภาพร้อมด้วยคุณหญิงโสภณศรีในงานบวชลูกชาย
ที่มาของภาพ ที่ระลึกลงานพระราชทานเพลิงศพคุณหญิงโสภณศรี จันทรประภา

ภาพที่147

ครูอาคม สายาคมทำพิธีครอบศีรษะพระภคตมูณีให้กับสมภพ จันทรประภา
ที่มาของภาพ เอื้อเฟื้อภาพโดยศุภชัย สิทธิเลิศ

ภาพที่148

สมภพ จันทรประภา กล่าวถวายรายงานในพิธีไหว้ครูละครเรื่องสมเด็จพระนเรศวรมหาราช
ที่มาของภาพ เอื้อเฟื้อภาพโดยศุภชัย สิทธิเลิศ

ภาพที่149

สมภพ จันทรประภา อำนวยการแสดงละครเรื่องบรรพไทย โดยมีอดีตนายกโพธารามิกแสดงเป็น
ที่มาของภาพเอื้อเฟื้อภาพโดยศุภชัย สิทธิเลิศ

ภาพที่150

สมภพ จันทระภาและผู้ร่วมงานในละครเรื่องผู้วิเศษ
ที่มาของภาพเอื้อเฟื้อภาพโดยศุภชัย สิทธิเลิศ

ภาพที่151

สมภพ จันทระภากับผู้ร่วมงานละครเรื่องผู้วิเศษ
ที่มาของภาพเอื้อเฟื้อภาพโดยศุภชัย สิทธิเลิศ

ภาพที่152

สมภพ จันทระประภา กับ ศุภชัย สิทธิเลิศผู้ร่วมงานละครคุณสมภพ
ที่มาของภาพเอื้อเฟื้อภาพโดยศุภชัย สิทธิเลิศ

ภาพที่153 สมภพ จันทระประภา อำนวยการแสดงละครเรื่องท้าวเทพสตรีย์ ท้าวศรีสุนทร
ณ สถานีโทรทัศน์ช่อง4 เอื้อเฟื้อภาพโดยพันเอกพิเศษหญิงสาววิกา ชื่นคงชู

ภาพที่154

ศุภชัย สิทธิเลิศ หม่อมหลวงจุลลาภอนรท สมภพ จันทระประภาอำนวยการแสดงละคร
เรื่องท้าวเทพสตรี ท้าวศรีสุนทร ณ สถานีโทรทัศน์ช่อง4
เอื้อเฟื้อภาพโดยพันเอกพิเศษหญิงสาวิกา ชื่นคงชู

ภาพที่155

จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี ผู้บัญชาให้สมภพ จันทระประภาสร้างละครดีกดำบรรพ์
เรื่องนางเสื่อง พ.ศ.2511 ที่มาของภาพเอื้อเฟื้อภาพโดยศุภชัย สิทธิเลิศ

ภาพที่156

ท่านผู้หญิงจงดล กิตติขจร แม่งานในการบวงสรวงละครเรื่องนางเสือง ณ ท้องสนามหลวง
ที่มาของภาพ เอื้อเฟื้อภาพโดยรองศาสตราจารย์จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา

ภาพที่157

พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณผู้บันทึกเสียงละครคุณสมภพ เรื่องยามาต้า พ.ศ.2526
ที่มาของภาพ เอื้อเฟื้อภาพโดยรองศาสตราจารย์จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา

ภาพที่158 ท่านผู้หญิงบุญเรือน ชุณหะวัณผู้แสดงนำในละครชุดสลับลำเรื่องบรรพไทย
ที่มาของภาพ เอื้อเฟื้อภาพโดยรองศาสตราจารย์จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา

ภาพที่159

ดร.อดิศักดิ์ โพธารามิก ประธานกองทุนมูลนิธิสมภพ จันทรประภา ผู้ร่วมงานละครคุณสมภพ
ที่มาของภาพ เอื้อเฟื้อภาพโดยรองศาสตราจารย์จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา

ภาพที่160 คณะผู้ร่วมงานละครคุณสมภพให้สัมภาษณ์แก่ผู้วิจัย ณ จังหวัดเชียงใหม่
ที่มา ภาพส่วนตัวของธีรภัทร์ ทองน่ม

ภาพที่161 คณะผู้ร่วมงานละครคุณสมภพให้สัมภาษณ์แก่ผู้วิจัย ณ จังหวัดเชียงใหม่
ที่มา ภาพส่วนตัวของธีรภัทร์ ทองน่ม

ภาพที่162 คณะผู้ร่วมงานละครคุณสมภาพให้สัมภาษณ์แก่ผู้วิจัย ณ จังหวัดเชียงใหม่
ที่มา ภาพส่วนตัวของธีรภัทร์ ทองน้อม

ภาพที่163 รองศาสตราจารย์จักรกฤษณ์ ดวงพัตราผู้ให้สัมภาษณ์กับผู้วิจัย
ที่มา ภาพส่วนตัวของธีรภัทร์ ทองน้อม

ภาคผนวก ค.

ละครเรื่องต่างๆของสมภพ จันทระประภา

ภาพที่164 ละครพูดเรื่องฉัตรแก้ว
ที่มา วารสารไทยโทรทัศน์

ภาพที่165ละครพูดเรื่องฉัตรแก้ว
ที่มา เอื้อเฟื้อภาพโดยศุภชัย สิทธิเลิศ

ภาพที่166 ละครพุดเรื่องฉัตรแก้ว
ที่มา เอื้อเพื่อภาพโดยศุภชัย สิทธิเลิศ

ภาพที่167 ละครพุดเรื่องฉัตรแก้ว
ที่มา เอื้อเพื่อภาพโดยศุภชัย สิทธิเลิศ

ภาพที่168 ละครพูดเรื่องฉัตรแก้ว
ที่มา เอื้อเฟื้อภาพโดยศุภชัย สิทธิเลิศ

ภาพที่169ละครพูดเรื่องฉัตรแก้ว
ที่มา เอื้อเฟื้อภาพโดยศุภชัย สิทธิเลิศ

ภาพที่170 ละครพูดเรื่องฉัตรแก้ว
ที่มา เอื้อเฟื้อภาพโดยศุภชัย สิทธิเลิศ

ภาพที่171 ละครพูดเรื่องฉัตรแก้ว
ที่มา เอื้อเฟื้อภาพโดยศุภชัย สิทธิเลิศ

ภาพที่172 ละครดีกดำบรรพ์เรื่องนางเสื่อง
ที่มา เอื้อเฟื้อภาพโดยพูนสุข เหล็กพูล

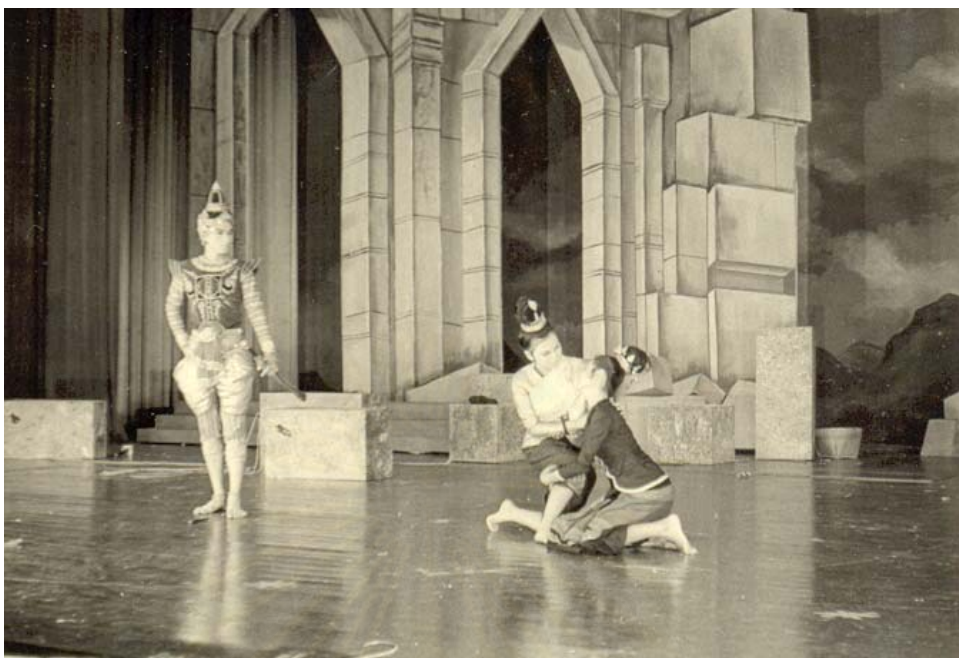
ภาพที่173 ละครดีกดำบรรพ์เรื่องนางเสื่อง
ที่มา เอื้อเฟื้อภาพโดยพูนสุข เหล็กพูล

ภาพที่174 ละครตีกดาบรพรเรื่องนางเสือง
ที่มา เอื้อเฟื้อภาพโดยพูนสุข เหล็กพูล

ภาพที่175 ละครตีกดาบรพรเรื่องนางเสือง
ที่มา เอื้อเฟื้อภาพโดยพูนสุข เหล็กพูล

ภาพที่176 ละครดึกดำบรรพ์เรื่องนางเสื่อง
ที่มา เข้มเพื่อภาพโดยพูนสุข เหล็กพูล

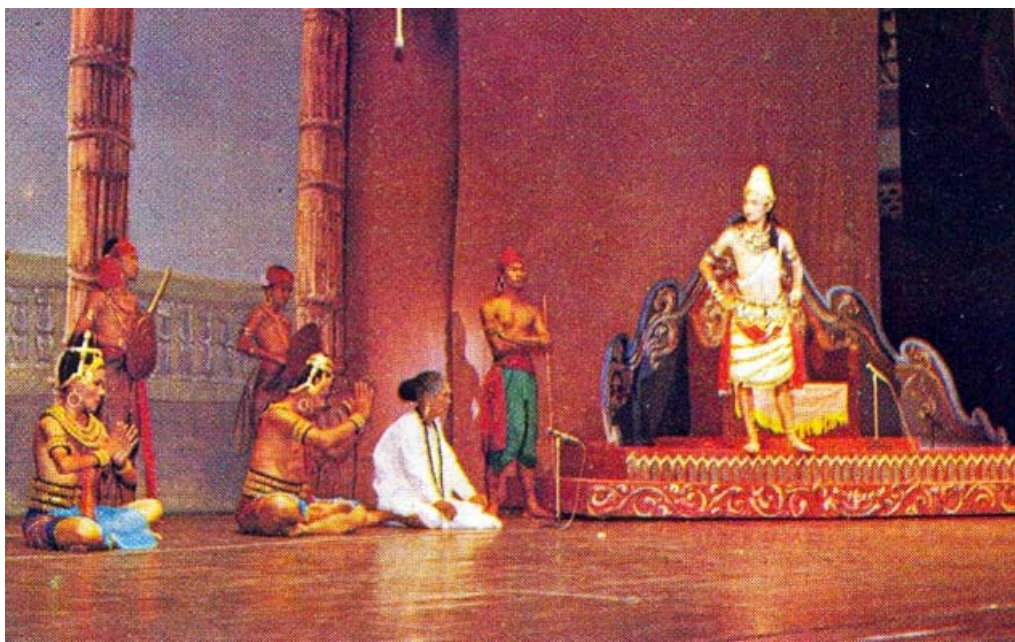
ภาพที่177 ละครดึกดำบรรพ์เรื่องนางเสื่อง
ที่มา เข้มเพื่อภาพโดยพูนสุข เหล็กพูล

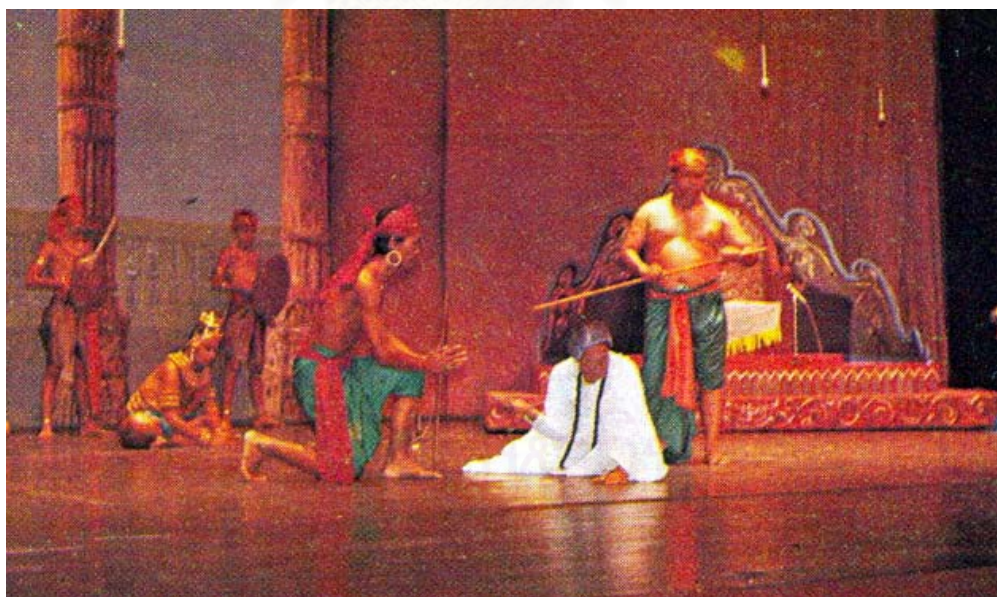
ภาพที่178 ละครดึกดำบรรพ์เรื่องนางเสือง
ที่มา เอื้อเฟื้อภาพโดยพูนสุข เหล็กพุด

ภาพที่179 ละครดึกดำบรรพ์เรื่องนางเสือง
ที่มา เอื้อเฟื้อภาพโดยพูนสุข เหล็กพุด

ภาพที่180 ละครพูดสลัปลำเรื่องสามัคคีเภท
ที่มา หนังสือเอกลักษณ์ไทย

ภาพที่181 ละครพูดสลัปลำเรื่องสามัคคีเภท
ที่มา หนังสือเอกลักษณ์ไทย

ภาพที่182 ละครพูดสลับลำเรื่องสามัคคีเภท
ที่มา หนังสือเอกลักษณ์ไทย

ภาพที่183 ละครพูดสลับลำเรื่องสามัคคีเภท
ที่มา หนังสือเอกลักษณ์ไทย

ภาพที่184 ละครพูดสลับลำเรื่องสามัคคีเภท
ที่มา หนังสือเอกลักษณ์ไทย

ภาพที่185ละครพูดสลับลำเรื่องสามัคคีเภท
ที่มา หนังสือเอกลักษณ์ไทย

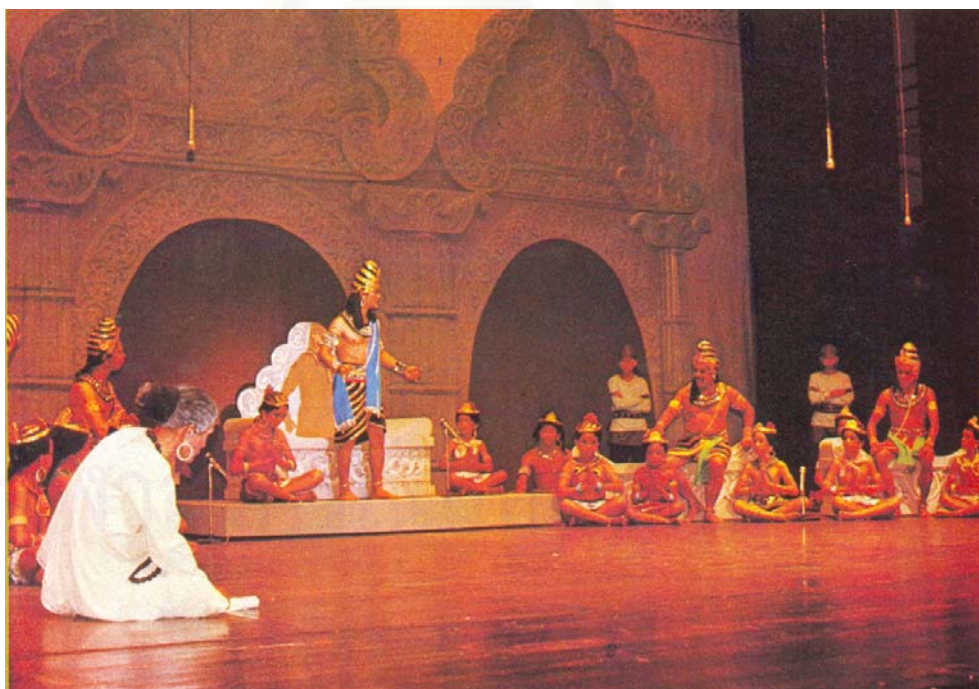
ภาพที่186 ละครพูดสลับลำเรื่องสามัคคีเภท
ที่มา หนังสือเอกลักษณะไทย

ภาพที่187 ละครพูดสลับลำเรื่องสามัคคีเภท
ที่มา หนังสือเอกลักษณะไทย

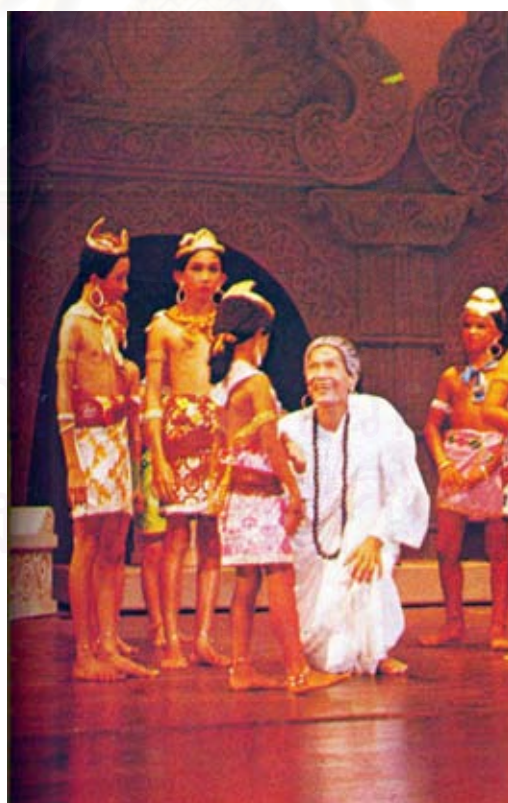
ภาพที่188ละครพูดสลับลำเรื่องสามัคคีเภท
ที่มา หนังสือเอกลักษณ์ไทย

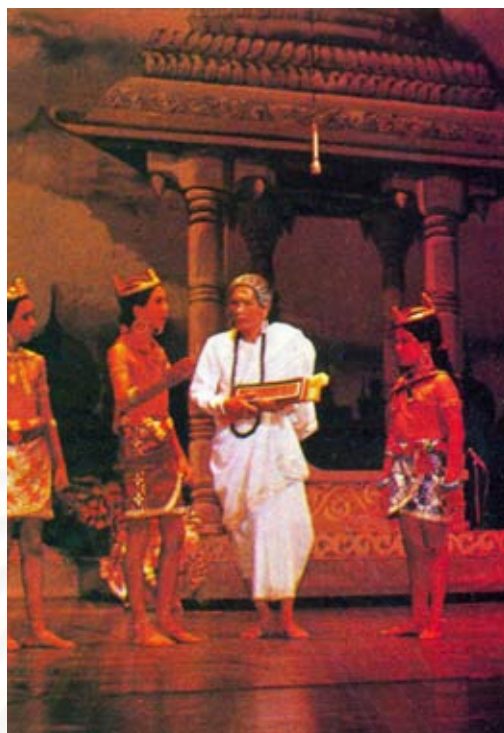
ภาพที่189ละครพูดสลับลำเรื่องสามัคคีเภท
ที่มา หนังสือเอกลักษณ์ไทย

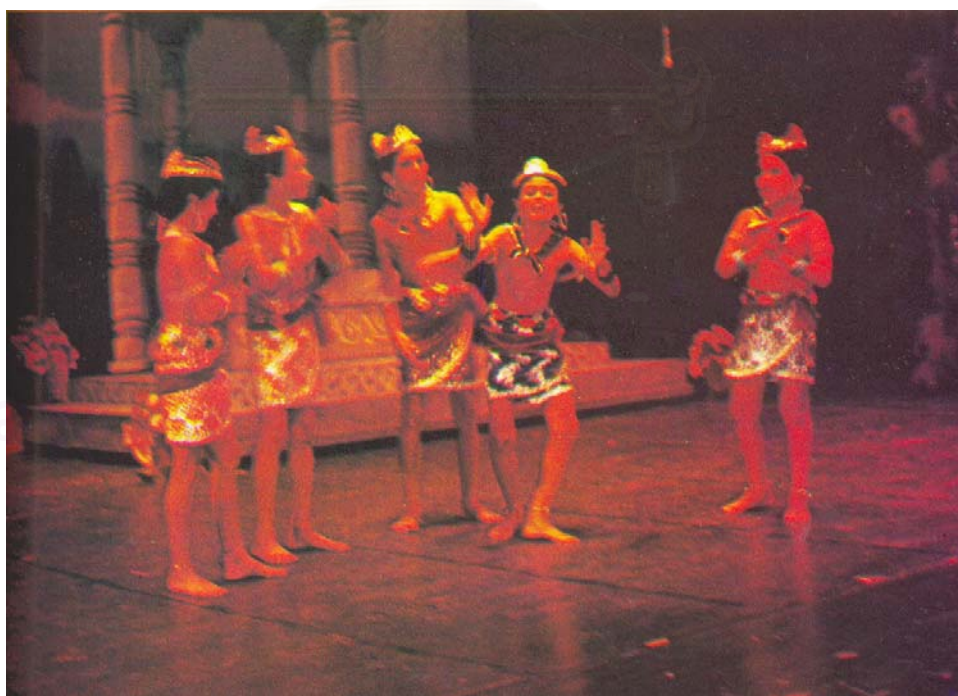
ภาพที่190 ละครพูดสลับลำเรื่องสามัคคีเภท
ที่มา หนังสือเอกลักษณะไทย

ภาพที่191 ละครพูดสลับลำเรื่องสามัคคีเภท
ที่มา หนังสือเอกลักษณะไทย

ภาพที่192ละครพูดสลับลำเรื่องสามัคคีเภท
ที่มา หนังสือเอกลักษณะไทย

ภาพที่193ละครพูดสลับลำเรื่องสามัคคีเภท
ที่มา หนังสือเอกลักษณะไทย

ภาพที่194 ละครพูดสลับลำเรื่องสามัคคีเภท
ที่มา หนังสือเอกลักษณ์ไทย

ภาพที่195 ละครพูดสลับลำเรื่องสามัคคีเภท
ที่มา หนังสือเอกลักษณ์ไทย

ภาพที่196ละครพูดสลับลำเรื่องสามัคคีเภท
ที่มา หนังสือเอกลักษณะไทย

ภาพที่197 ละครพูดสลับลำเรื่องสามัคคีเภท
ที่มา หนังสือเอกลักษณะไทย

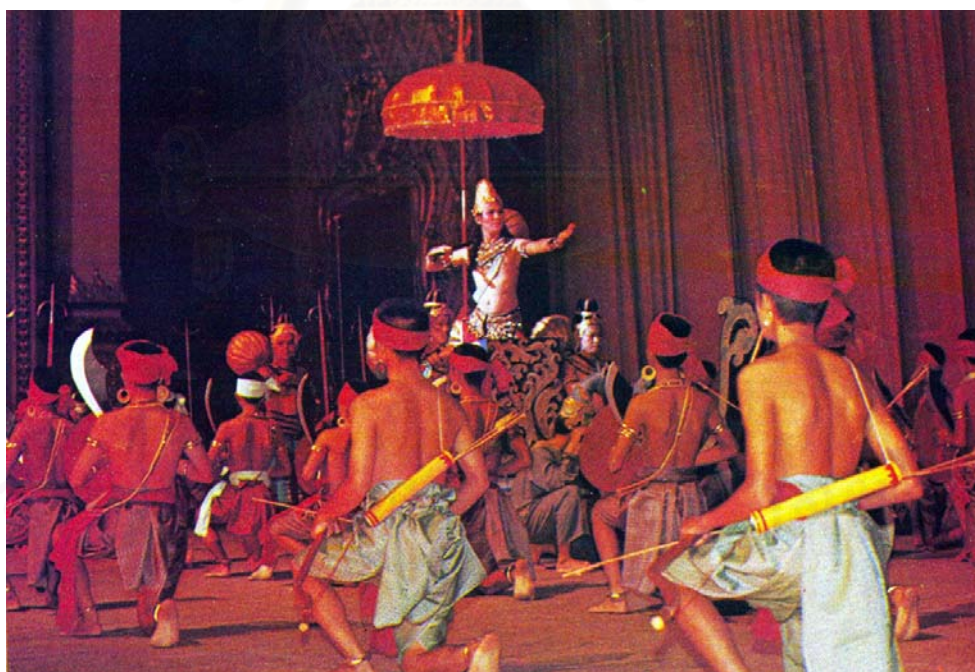
ภาพที่198 ละครพูดสลับลำเรื่องสามัคคีเภท
ที่มา หนังสือเอกลักษณะไทย

ภาพที่199ละครพูดสลับลำเรื่องสามัคคีเภท
ที่มา หนังสือเอกลักษณะไทย

ภาพที่200 ละครพูดสลับลำเรื่องสามัคคีเภท
ที่มา หนังสือเอกลักษณะไทย

ภาพที่201 ละครพูดสลับลำเรื่องสามัคคีเภท
ที่มา หนังสือเอกลักษณะไทย

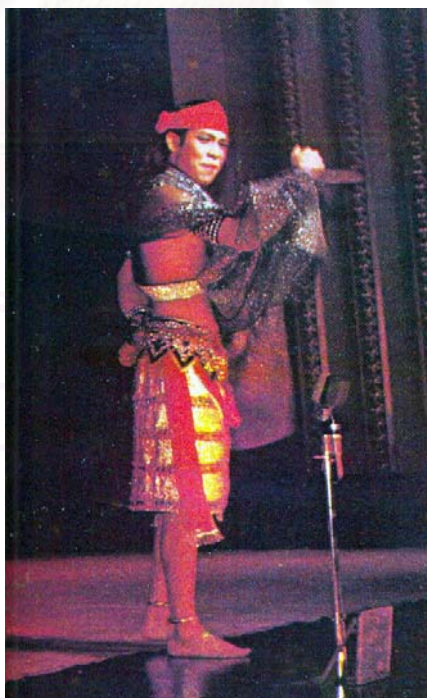
ภาพที่202 ละครพูดสลับลำเรื่องสามัคคีเภท
ที่มา หนังสือเอกลักษณะไทย

ภาพที่203 ละครพูดสลับลำเรื่องสามัคคีเภท
ที่มา หนังสือเอกลักษณะไทย

ภาพที่204 ละครพูดสลับลำเรื่องสามัคคีเภท
ที่มา หนังสือเอกลักษณ์ไทย

ภาพที่205ละครพูดสลับลำเรื่องสามัคคีเภท
ที่มา หนังสือเอกลักษณ์ไทย

ภาพที่206ละครที่ปรับปรุงจากบทละครของผู้อื่นเรื่องสาวเครือฟ้า
ที่มา เอื้อเฟื้อภาพโดยศุภชัย สิทธีเลิศ

ภาพที่207ละครที่ปรับปรุงจากบทละครของผู้อื่นเรื่องสาวเครือฟ้า
ที่มา เอื้อเฟื้อภาพโดยศุภชัย สิทธีเลิศ

ภาพที่208 ละครที่ปรับปรุงจากบทละครของผู้เขียนเรื่องสาวเครือฟ้า
ที่มา เอื้อเฟื้อภาพโดยศุภชัย สิทธิเลิศ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

ชื่อ นายธีรภัทร์ ทองนึ่ง

เกิด วันเสาร์ที่ 18 เมษายน 2502

ที่อยู่ปัจจุบัน 14/33 หมู่ 10 ซอยเอกชัย 16 ถนนเอกชัย แขวงบางขุนเทียน เขต
จอมทอง กรุงเทพฯ 10150

การศึกษา พ.ศ. 2511 จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดบางปรุหนองนอก

พ.ศ. 2517 จบการศึกษาระดับนาฏศิลป์ชั้นต้นปีที่ 6 วิทยาลัยนาฏศิลป์

พ.ศ. 2520 จบการศึกษาระดับนาฏศิลป์ชั้นกลางปีที่ 3 วิทยาลัยนาฏศิลป์

พ.ศ. 2522 จบการศึกษาระดับนาฏศิลป์ชั้นสูงปีที่ 2 วิทยาลัยนาฏศิลป์

พ.ศ. 2531 จบการศึกษาระดับปริญญาตรี คณะนาฏศิลป์และดุริยางค์

สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล

อาชีพ รับราชการที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย